NA LII MÀNANGU PA-LAWITI-NA I MATIU

NA KAWUDU 1

Na dedina i Miri Jehu. (Luk. 3:23-38)

1 Nuja na dedina i Jehu Karitu, na anana i Ndautu, na anana i Ambarahangu. 2 I Ambarahangu na-paana-nja i Ihaku, i Ihaku na-paana-nja i Jakupu, i Jakupu na-paana-nja i Jahunda lupa da anguna paluhu; 3 i Jahunda na-paana-nja i Pari àda i Hara, anana lai Tamaru, i Pari na-paana-nja i Ehirungu, i Ehirungu na-paana-nja i Arangu; 4 i Arangu na-paana-nja i Aminandapu, i Aminandapu na-paana-nja i Nahahungu, i Nahahungu na-paana-nja i Halamungu; 5 i Halamungu na-paana-nja i Mbowahu, anana lai Rahapu, i Mbowahu na-paana-nja i Ombitu, anana lai Rutu, i Ombitu na-paana-nja i Ihai; 6 i Ihai na-paana-nja i Ndautu, nu na hangandji, i Ndautu na-paana-nja i Halemangu, anana la papaha-na i Uria; 7 i Halemangu na-paana-nja i Rehambiangu, i Rehambiangu na-paana-nja i Ambia, i Ambia na-paana-nja i Aha; 8 i Aha na-paana-nja i Johapatu, i Johapatu na-paana-nja i Jorangu, i Jorangu na-paana-nja i Uhia; 9 i Uhia na-paana-nja i Jotangu, i Jotangu na-paana-nja i Akahu, i Akahu na-paana-nja i Ihikia; 10 i Ihikia na-paana-nja i Manahi, i Manahi na-paana-nja i Amungu, i Amungu na-paana-nja i Johia; 11 i Johia na-paana-nja i Jakunia lupa de anguna paluhu ba djia na tanawangu-da la Mbambilu. 12 La hambeli tanawangu-da la Mbambilu i Jakunia hi na-paana-nja i Halatialu, i Halatialu na-paana-nja i Hurumbambilu; 13 i Hurumbambilu na-paana-nja i Ambiutu, i Ambiutu na-paana-nja i Elijakingu, i Elijakingu na-paana-nja i Ahuru; 14 i Ahuru na-paana-nja i Handuku, i Handuku na-paana-nja i Akingu, i Akingu na-paana-nja i Eliutu; 15 i Eliutu na-paana-nja i Eliaharu, i Eliaharu na-paana-nja i Màtangu, i Màtangu na-paana-nja i Jakupu; 16 i Jakupu na-paana-nja i Juhupu, na leina i Maria; nu i Maria djiaja na ngia patumbu-na i Jehu, Karitu ba wàdanja. 17 Nggubulu-da da ndalaru welingu lai Ambarahangu lundu lai Ndautu, ha-kambulu patu ndalaru-da, welingu lai Ndautu lundu

tanawangu-da la Mbambilu, ha-kambulu patu ndalaru-dai, welingu la tanawangu-da la Mbambilu lundu lai Karitu ha-kambulu patu ndalaru-mbudai.

Na ruku dedina i Miri Jehu. (Luk. 1:27,35; Jah. 7:14; Luk. 2:7, 21)

18 Nuja na ruku dedina i Jehu Karitu: Ba talànga pa-tutungu-na i Maria, na inana, dàngu i Juhupu, ndedimbu da-pauma, pidanja-ka i Maria ba na-paanakedangu paraï rukuna i Ngahu Matua. 19 Nu i Juhupu, ba tau tàndjija, dàngu ba nda na-mbuhangu-mbui la papanii-ja tau, ka kumata wini bianja-wa hi wàna la etina. 20 Na njuna ba talànga pangàda-nanja nu, hi djia ita-nanja na papalewa-na i Miri la manggadipangu: Ha Juhupu anana i Ndautu, àmbu mbotu-dunja eti la panggepi-ja i Maria, na papaha-mu, nu na ihi kambuna, ba paraï rukuna i Ngahu Matua-ja hi natumbu. 21 Napa na-paana-nja na anakeda mini, Jehu ka wàmunja tamuna; maa ba Njuna-duka haromu na ma-pamàna-nja na tauna welingu la ndjala-daka, hi wànanja. 22 Nudaka hi datumbu, ka peku pa-tutungu-na na patiki-na i Miri la ngaruna na wunangu: 23 Na-pa-anakedangu haromu na ana-karia, hi na-paana-nja na anakeda mini, Imanuelu, hi wàdanja tau na tamuna, ba wàna; djàka hilu ja, i Ala haniina lai njuta, ba wàda. 24 Ba na-pawàla-ka i Juhupu hi na-namatu-ja hama tuna na pa-paràha-nanja paraïna papalewa-na i Miri, hi nanggepi-ja na papaha-na la umana. 25 Tàka nda na-pambulu-daanja lundu ba na-habola-nja na anakeda mini; Jehu hi wànanja na tamuna.

NA KAWUDU 2

Na tembi-danja i Miri Jehu da mapingu kandunu.

2:1 Ba nadedi-ka i Jehu la Mbaitulehingu la tana Jundea ba ngaruna-pa na hangandji Harondi, hi djia tàka biada la Jeruhali da mapingu kandunu welingu la pahunga lodu. 2 Nggiija na hangandji tau Jahundi na mabidi dedi, maa ba mangita-dujaka na kandunu-na la pahunga lodu; hi jia mai-manjaka pa-marubuku-nja, hi wàda. 3 Ba narongu-ka nuna paraïna na

hangandji Harondi, ka katàtaku-nanjaka lupa na ihina na paraïngu Jeruhali-mbu. 4 Hi na-pamàtu ndàbaha da ratu pangora-da dàngu da mapingu huratu ukuda da tau Jahundi, hi na-kanuturu-ha djàka nggiija nadedi ningu na Karitu. 5 Napaja njuda: Djiaja la Mbaitulehingu la tana Jundia, ba nuja na pambàda huratu-na na wunangu: 6 Oi Mbaitulehingu la tana Jahunda, nda djia ma-maeri-akau la hongada da ngora Jahunda-ka; maa ba welina lai njumudu haromu, nahunga ningu na ma-pangora na ma-pawanja na bandjaru-nggu, na Ihiraïlu, ba wàna-maka, hi wàdanja. 7 Hàlaka hi napaau winindja da mapingu kandunu paraïna i Harondi, hi na-kanuturu hàmuja djàka pirangu hunga-naka na kandunu. 8 Ka puli-nandjaka palua la Mbaitulehingu, hi napanii-ndja: Lua kai kanuturu pahàmu-nja na rukuna na anakeda. Djàkai hunggu-jaka, kai paniingga, ka kuluai duku pa-marubuku-nja, wànandja. 9 Ba darongu-jaka na paniina na hangandji ka hadangu laku-danjaka; tàngaru, na kandunu na paita-da nàmu la pahunga lodu, mangilu-manandja ngarangia, tàka la tuba ngia ninja na anakeda hi na-ndjàdiku lai nu. 10 Nu ba daita-jaka na kandunu ka mbaha dirà matiki-haka da etida. 11 Ka tama-danjaka la uma, hi daita-ja na anakeda dàngu i Maria na inana, ka bei-danjaka ba da-marubuku-nja. Ka bunggahu-dandjaka da kanaingu-da, hi dawotu-ha da patàka ngàndi-danja, marara-ha, karanu-ha dàngu emuru-ha. 12 Ba nahàla-ka papeka-ndja la manggadipangu parama i Ala, ka àmbu dahili Hinja i Harondi, ka lii-danjaka la anda hau, ba dabeli la tanada.

Ba palai ngàndija na anakeda la Mahiru.

13 Nu ba taliu-daka, hi djia ngita bia-nanja na papalewa-na i Miri paraïna i Juhupu la manggadipangu: Hadangu, pitija na anakeda lupa na inana, kau palai ngàndiha la Mahiru, kau ndàdiku lai nu lupa ba ku-patàka-nggau lii. Nadu i Harondi, ba keha-nanja na anakeda haromu la pa-pameti-ja, wànanja. 14 Ka hadangu madua-nanjaka, hi napiti-ja na anakeda dàngu na inana la rudungu, hi na-pajilangu la Mahiru, 15 hi na-ndàdiku lai nu lupa nameti i Harondi, ka peku patutungu-na na patiki-na i Miri la ngaruna na wunangu: Welingu la Mahiru, ba kupaau-nja na Ananggu, ba wàna.

Ba pameti-ha da anakeda la Mbaitulehingu.

16 Nu ba napi-njakai Harondi na panjonga-danja paraïda da mapingu kandunu, ka mbeni nda uku-jaka na etina, hi na-paràhangu tau pa-pameti hàlaha da anakeda mini la Mbaitulehingu dàngu la ngaba-naka lai nu, piti welingu la madàmbu ndauda lundu la wawada, nundjuja na rehi na pambàda kanuturu-na la mapingu kandunu. 17 Nu ka pa-tutungu-nanjaka na patiki-na na wunangu Jerimia: 18 Parongu-jaka na wara la Rama; mahiija, ma-pa-dudu-rungu dirà matiki-ja; i Rahilu na mahiindja da anana, nda nabihua ka panggaüru-ja ba nda ni-dundjapa, ba wàna.

Na belida la Naharitu.

19 Nu ba nameti-ka i Harondi, hi djia ita bia-nanja na papalewa-na i Miri la manggadipangu la Mahiru paraïna i Juhupu: 20 Hadangu kau pitija na anakeda dàngu na inana, kau beli la tana Ihiraïlu. Maa ba mbàda metida-ka da tau da makeha-nja na anakeda la pa-pameti-ja, wànanja. 21 Ka hadangu-dunanja-ka, hi nangàndi-ja na anakeda dàngu na inana, lupa tàka-danjaka la tana Ihiraïlu. 22 Nu ba narongu-jaka djiaja i Arakilaü na ma-hangandji la Jundia, hiluna i Harondi, amana, mangàdatu-nanjaka i Juhupu la pa-hanggangu lai nàhu. Ba nahàla-ka papeka-nja la manggadipangu paraïna i Ala, ka hiliru-nanjaka la nga-bana la Nggalilia. 23 Tàkaka lai nu ka ndàdiku-nanjaka la kotaku, Naharitu, ba wàdanja; ka peku pa-tutungu-na na patiki-da da wunangu: Tau Nahori wàdanja haromu, ba wàda.

NA KAWUDU 3

Na rukuna i Juhani Parunungu. (Màruku 1:1-8; Luk. 3:1-18)

3:1 Nu ka mai-nanjaka i Juhani Parunungu, hi na-pa-bobarungu la maràda telangu la Jundea. 2 I-pandjilungu-wa, ba mareni-nanjaka na pahangandji welingu la awangu, wàna. 3 Djia-dujaka na patiki-na na wunangu Jahaja: Na warangu-na na mawara la maràda telangu: Pa-lànjapu-njawa na andana

i Miri, patàndji-hawa da kandjilitu-na, ba wàna. 4 Nu i Juhani na kalembi-na wulu ihi otaja, na boruna manulangu-ja; tàka pangana kabala dàngu manggaluwangu. 5 Ka luhu-nanjaka lai njuna na tau Jeruhali dàngu na ihi tana Jundia-ka lupa la ngaba-naka na luku Jarandingu, 6 ka parununandjaka la luku Jarandingu, dàngu peka-dandja da ndjalada. 7 Nu ba nangita-haka da tau Parihi dàngu da tau Handuki ba hau daada, da mamai pa-parunungu, ka panii-nandjaka: Ha kalembi ularu, nggamuka na ma-patudji-nggai la papalai-nja na hàngga na ma-nàmunja? 8 Tu bàdi wuami karia-na na pa-ndjilungu-mi. 9 Ba ama-madu-manja i Ambarahangu, àmbi wàmidu, bai kaka àngaja la etimi. Nadu ka kupekanggai, nambiha-ma duna i Ala la patunja anana i Ambarahangu, djiapa ka nda jiada-kadu da watu. 10 Nàhu pandengi padua-naka na kataka la pingi ai; djàka nggii aija na manda tu wua hàmuna, djia la punggu-kiaja-ka duna, hi wàrunja la epi, wànandja. 11 Njungga parunu-nggunggai la wai kai pandjilungu; na matàka ba taliu-nggu narihi-nggapa pa-àtalu, djiapa la paàli-nja halapa-anaka, njungga jia nda ràka-mbuna; Njunapa duna na ma-parunu-nggai lai Ngahu Matua dàngu epi. 12 Na tapina ninja padua la limana, tàka hi napimbu pahàmu-nja na ngia pa-parina-na, hi nakahau-nja na karohu-na, hi na-patama-nja la uma erina, tàka na kalàmba-na hi natunu-ja la epi panda pàda.

Ba parunu-nja i Miri Jehu. (Màruku 1:9-11; Luk. 3:21,22; Juh. 1:31-34)

13 Nu ka mai-nanjaka i Jehu la Jarandingu welingu la Nggali-lia, patoma-ja i Juhani, ka na-parunu-ngga ba wàna. 14 Tàka i Juhani hi nahiri-nja: Njuna bàdi ma-parunu-ngga njungga wànggunggau làti, ka ni hi maimunjai lai njungga, wànanja. 15 Nanapa-ja i Jehu: Pulingga nàhu; ba tunda nudu bàdi ba ta-patutu-ndja mbuu ndàbada da tuba ngeranda hi wànanja. Ka puli-nanjaka. 16 Ba parunu-kinjaka, nu ka dita-madua-nanjaka i Jehu welingu la wai; hi djia tawanggahu-biana na awangu, hi naita-ja na Ngahuna i Ala ba napuru pa-tunggulu-ja ba na-pahada kulundihangu. 17 Ka lingu-nanjaka welingu la awangu: Jiana na Ana pa-mbuha-nggu, na ngia pa-orangu-nggu, na mawàna.

NA KAWUDU 4

Na kama-nanja i Miri Jehu paraïna i kambàliku. (Màruku 1:12,13; Luk. 4:1-13)

1 Nu ka karia-nanjaka i Jehu la maràda telangu paraïna i Ngahu ka nakama-nja paraïna i kambàliku. 2 Ba patu kambulu lodu patu kambulu rudu-naka la panda ngangu panda ngunungu, hàlaka mandjuu-nanjaka. 3 Ka tàka-nanjaka na ma-pakamangu: Djàka Ana Ala-dukau, jiada da watu ka nadedi-ha kambamba ka wàmu, hi wànanja. 4 Nanapa-ja i Jehu: Ninja la Huratu: Nda mbulungu ka-mbambaa hi naluri na tau, mbuu ndàbana na pulungu na ma-welingu la ngaruna i Ala duna, ba wàna, hi wànanja. 5 Hala, karia-nanjaka paraïna i kambàliku la paraï matua, hi na-pandolaku-ja la toku ndidu uma Ala, 6 hi napanii-nja: Djàka Ana Ala-dukau, upuha-wa wikimu huwaa, ba nidunja la Huratu: Napa na-paràha-ndja da papalewa-na lumumu Njumu, hi da-pandema-nggau la limada, ka àmbu peku tundjuru-da la watu da wihimu, ba wàna, wànanja. 7 Nanapa-ja i Jehu: Ni-manjai la Huratu: Ambu kama-dunja i Miri na Alamu, ba wana, hi wànanja. 8 Hi nahili karia-nja paraïna i kambàliku la pinu palindi na madj angga dirà matiki, hi na-pangita hàlanj a na paha-ngandji-ka la pinu tana lupa na paki-naka: 9 Jiana mbuu ndàbana kuwua-manggaunja djàkau marubuku-ngga la pa-hamaja-ngga, hi wànanja. 10 Nu ka panii-nanjaka i Jehu: Ha kambàliku, lakukau! Maa ba nidunja la Huratu: i Miri na Alamu bàdi na ngia pa-marubuku-mu, mbulungu Njunaa na palumu-mu, mawàna, hi wànanja. 11 Nu ka djàma-nanjaka paraïna i kambàliku, ka mai-danjaka da papalewa, hi dainga-ja.

Na kawunga romana la Kapinaüngu i Miri Jehu. (Màruku 1:14,15; Luk. 4:14,15)

12 Ba narongu-jaka na rukuna i Juhani ba puhi-jaka la uma kapàtangu, lawihiru-nanjaka la Nggalilia. 13 Hi na-dundjaku-nja na paraïngu Naharitu, laku hi na-ngiangu la Kapinaüngu la hingi tehiku la ngabana la Hembilungu dàngu la Napatali, 14 ka peku pa-tutungu-na na patiki-na na wunangu

Jahaja: 15 Na tana Hembilungu, dàngu na tana Napatali, na nga-rangia la tehiku la hapapa Jarandingu, la Nggalilia tau hangàdangu, 16 na tau na ma-mandapu la ma-kapàtangu ita-nanjaka na hambila na manda uku hariina, dàngu da mangia-nja na tana pamaü meti, nahunga-ndjaka ma-handaraku, ba wàna. 17 Piti welingu nu, hi na-pakiringu i Jehu la pa-pa-bobarungu: I-pandjilungu! Ba mareni-nanjaka na pahangandji welingu la awangu, ba wàna.

Na kawunga pindina papanau-na i Miri Jehu. (Màruku 1:16-20; Luk. 5:1-11)

18 Ba talànga lakuna la hingi tehiku Nggalilia, ita-nandjaka da madua da ma-paangu paluhu, na i Himungu, i Peturu ba wàdanja, àda i Andaria na anguna paluhu; djala-danja padua la tehiku, maa ba mini djala-duha. 19 Hi napanii dàndja paraïna i Jehu: Maiwa kai tundungga, mata ka mini djala tauha wànggunggai, wànandja. 20 Nu ka dundjaku madua-dandjaka da djalada hi datundu-nja Njuna. 21 Nalaku-kika hakudu, hili ita-nandjaka da madua da ma-paangu paluhu, na i Jakupu anana i Hambandiu àda i Juhani na anguna paluhu. La tenaha dàngu i Hambandiu na amada, ba talànga hulu-dandja da djalada. Ka paau-nandjaka. 22 Nu ka dundjaku-madua-danjaka na tena dàngu na amada, hi datundu-nja Njuna.

Na kawunga pa-màlaru-na tau i Miri Jehu.

23 Ka nimbihu hàla-nanjaka na tana Nggalilia, ba na-pape-kangu la uma bunggu-uma bungguru-da, dàngu ba na-bobaru-ja na lii mànangu na rukuna na pahangandji-na i Ala, dàngu ba na-pamàlaru-ha ba màtu-màtuda da mahidu-nja dàngu da njurana na tau. 24 Ka hamboka-nanjaka na rukuna Njuna la panggubulu tana Hiria, hi dangàndi ndàbaha lai Njuna da mahidu pa-dàkangu, da pa-ràkapu hidu dàngu majila hangia-hangia, lupa da pa-huruku wàndi, da mawutu manu, dàngu da ma-kaliparu, hi na-pamàlaru-ha. 25 Dangu nda ukuja na tau na matundu-nja, na ma-welingu la Nggalilia, la Ndekapoli, la Jeruhali, la Jundia, dàngu la hapapa Jarandingu.

NA KAWUDU 5

Na pa-ohangu-na i Miri Jehu. (Luk. 6:20-49)

1 Nu ba naita-jaka na tau dangu, hei-nanjaka la palindi. Ba na-mandapu-ka, mai-danjaka da papanau-na lai Njuna. 2 Ka tungu-nanjaka paniina, hi na-papeka-ndja ba napanii: 3 Oha-adaka da ma-paeti ma-milangu, ba lai njuda-jaka na pahangandji welingu la awangu. 4 Oha-adaka da ma-handuka, maa ba njudaka taï da papa nggàuru. 5 Oha-adaka da mamàdja eti, ba njudaka taï da ma-mangu-nja na tana. 6 Oha-adaka da mamandjuu da mamadau-nja na tàndji, ba njudaka taï da pa-pambihu. 7 Oha-adaka da ma-milangu eti anguda, ba njudaka taï da pa-milangu eti. 8 Oha-adaka da mabara etida, ba njudaka taï da maita-ja i Ala. 9 Oha-adaka da ma-papeku anguda, anana i Alaha ba wàda-dundjaka taï. 10 Oha-adaka da pa-kehangu lumuna na tàndji, ba lai njuda-jaka na pahangandji welingu la awangu. 11 Oha-amika djàka na-paaka-nggai tau, ka nakeha-nggai, dàngu ka màtu-màtu papulu wànanggai la manda tubangu lumunggu Njungga. 12 I-hanggela hawola-wa, ba nda uku danguja na wundami la awangu. Maa ba tuda nukadu da wunangu da ma-mangilu-nggai ba kehandja.

Rukuda da pa-panaungu la pinu tana.

13 Njimika na mehi la pinu tana. Na mehi djàka nalua-jaka pakàba, hili nggikina wàndanjai-pa ka nahili mbàru beli? Nda ningu ndoku-apa linguna, djia la wàru-makia-njaka hi nakali-lidjaku-nja tau. 14 Njimika na ma-hambila la pinu tana. Na paraïngu la pinu palindi nda na-ngalangua pa-kawiningu. 15 Nda ningumbu ma-paketingu palita hi na-pangguru-njai hindu, natu-maja duna la latana, ka peku hambila hàla-nanja na tau na maninja la uma. 16 Tuna numbu na hariimu mata ka na-handaraku la hangga tau ka peku ita-danja na paliimi na mahàmu, ka dawotu wànja na Amami na maninja la awangu.

Na pa-kaloka-nandja da uku i Miri Jehu.

17 Maina pa-njànggaru-ja na uku djàka ndia na liida da wunangu àmbi wàmi-dungga; nda mainggu pa-njànggarua, mai-nggu pa-patutu-ndja. 18 Nadu lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggai, lundu ka na-munangu na awangu dàngu na tana, nda djia munangua-na na lii uku, djiapa ka nda hau karohu ka nda hau kadutulu-kadu, lupa ba na-patutungu ndàba. 19 Djia-duja djàka nggamuja na ma-njànggaru-ja, mili haua la uku jiada da marihi màrahu, hi na-papeka tunandja nu da tau, djiaja na marihi màrahu ba wàda taï la pahangandji welingu la awangu. Tàka djàka nggamuja na manundju-ha ka na-papeka-ndja, djiaja na ma-bokulu ba wàda la pahangandji welingu la awangu. 20 Nadu ka kupeka-nggai: Na tàndjimi njimi djàka nda naliru-lànga-njapa na tàndjida da mapingu huratu uku dàngu da tau Parihi, nda djia ngalangu-mi patama la pahangandji welingu la awangu. 21 Mirongu-jaka na pa-paniingu-ha da tau àmangu: Àmbu pameti tau ba wàna; dàngu: djàka nggamu ma-pameti tau, pahangga-nja bàdi la batangu, ba wàna. 22 Tàka Njungga: Djàka nggamu ma-hàngganja na anguna paluhu, pahangga-nja bàdi la batangu; dàngu djàka nggamu, nduba mawàna-nja na anguna paluhu, pahangga-nja bàdi la bata bokulu; dàngu djàka nggamu, katoba mawàna, na-ndumangu bàdi la pangia mambana, wànggunggai. 23 Djia-duja djàka ngàndi-munja maraku-mu la ngia pangàndi maraku, lai nu ka djia namu-bia-munja na angumu paluhu ba karaü-nanggau padua eti, 24 dundjaku-nja kadiru na maraku-mu lai nu la hangga ngia pangàndi maraku, lua kau papeku dànja kadiru na angumu paluhu, hala kau màngu pabeli pangàndi-ja na maraku-mu. 25 Murengga bàdi pahàmu-nja eti na papamu nàhu ba talànga la ngarangia-kaipa, napa ka àmbu na-pakata-nggau la ma-timbangu, tàka na ma-timbangu hi na-pakata-nggau la papalewa, nu ka pa-panànggangu-kauka la uma kapà-tangu. 26 Lànga-tàka-manggunggau, nda hili peku luhua-mupa welingu lai nu, hi lupa nda hau ndui ma-kandjepi panda hiulu-mu. 27 Mirongu-jaka na papanii-da: àmbu pa-kadjari-ja na lalei na mangoma-mu, ba wàda. 28 Tàka Njungga: Djàka nggamu ma-tàngaru kawini ka hàngu rindju-maana-nja la etina, mbàda kadjari-dà-nanjaka la etina, wànggunggai. 29 Djia-duja, djàka mata kawana-munja na ma-pa-hanggàmaru-kau, hikuja kau wàrunja; nahàmu-kiapa djàka na-molungu na hau na anggota-mu nu ba

wàru màngu mbulunggau la pangia mambana. 30 Djàka lima kawana-munja na ma-pa-hanggàmaru-kau, katiri-ja kau wàrunja; nahàmu-kiapa djàka na-molungu na hau na anggota-mu nu bau laku màngu mbulungu la pangia mambana. 31 Papanii-mbujaka: Djàka nggamu ma-pahewa dànja na papa-ha-na, nawua-nja bàdi huratu pahewa, ba wàna. 32 Tàka Njungga: Djàka nggamu ma-pahewa dànja na papaha-na, djàka nda ruku kadjari-ja, njunaka na maruku-nja hi kiri pa-kadjari-ja nu na kawini, dàngu djàka nggamu ma-kanoma-ja na kawini pa-pahewa dàngu, kadjari-nanja, wànggunggai. 33 Hinggilu-nai, mirongu-jaka na pa-paniingu-ha da tau àmangu: Àmbu harà kambàliku, tàka mu-palundu-nja bàdi lai Miri na pahara-muka, ba wàna. 34 Tàka Njungga: àmbu harangu ndokudu. Àmbu harà wànja na awangu, maa ba kandjàka-na i Alaja, 35 djàka ndia na tana, ba lata wihi-nanja; djàka ndia la Jeruhali, ba paraïna na Hangandji bokulu-ja. 36 Àmbu harà wàmbunja na katiku-mu, ba ndau ngalangua la pa-pabara-ja, ndia la pa-pamiti-nja djiapa nda hawàla-kadu ru lunggi. 37 Mata na paa'amu ka maa'aja, na pandia-mu ka nandia-ja. Na ma-làmburu-ndja nuda welina la ma-akatu. 38 Mirongu-jaka na papanii-da: Mata hilu mata, ngàndu hilu ngàndu, ba wàda. 39 Tàka Njungga: Àmbu rawaku-ja na ma-akatu, wànggunggai. Na njuna djàka nggaa matàba-ja na papu kawana-mu, pa-djàma-kinja na hapapa. 40 Na ma-palumu dànggau, ka kupiti-ja na kalembi-na djàka wànanggau, puli-mbunja na hinggimu. 41 Djàka ningu ma-pambana-kau palaku karia-nja hau kilu, dàmbu kilu-kimu nàhu bau karia-nja. 42 Wu-wua-manja na ma-karuhi-kau, àmbu kawanga-dunja na ma-mbuhangu pa-parutangu lai njumu, wànggu. 43 Irongu-jaka na papanii-da: U-manàwaru-nja bàdi na angumu, tàka ukaraü-nja eti na papamu ba wàda. 44 Tàka Njungga: I-manàwaru-ndja bàdi da papami, i-hamaja-ndja tungguda da makehanggai, wànggunggai. 45 Mata ka peku wuwana ba ana-nanggai na Amami na maninja la awangu, maa ba na-pahunga-dundja loduna da ma-akatu dàngu da mahàmu, ba na-papuru-ndja urangu da matà-ndji dàngu da manda tàndji. 46 Nadu djàkai manàwara-nja na ma-manàwara-nggai, nggarai-pa wundami? Nda tudakai nu da tau hangàdangu wàmi? 47 Dàngu djàka djiaha da angumi paluhua, peku hàmu ba wàminja, nggiijaka na

parihi wàmi? Nda tudakai nu da tau hangàdangu wàmi? 48 Djia ba tuna nu, màtawa kai djàngapu, hama tuna na Amami na maninja la awangu ba na-djàngapu duna, wànggu.

NA KAWUDU 6

Rukuna na wuangu hunggu dàngu rukuna na hamajangu.

1 Imanggangu padua, àmbi pa-djiliku-nja na tandjimi la hangga tau, ka dangita-kama ba wàmi; na-jamihu-du na wundami la Amami na maninja la awangu. 2 Djia-duja djàka wuangu-munja hunggu àmbu tundungu-du ana mongu, hama tuna da ma-kapelu la uma bunggu-uma bungguru dàngu nàhu la anda, mata ka peku wotu-na-nggama tau ba wàda. Lànga-tàka kupeka-nggai, ndjàpu-nanjaka na wundada. 3 Tàka njumu dumu djàkau wuangu hunggu, mata na lima kalaimu ka àmbu napinja na pawàna na lima kawana-mu, 4 mata ka na-kawiningu na hunggumu; taï" na Amamu na mangita-ja na ma-kawiningu, natunggau himbalu-na.

Rukuna na hamajangu.

5 Djàka hamajangu-minja àmbi hama-dundja da ma-kapelu, da makàli ndolaku pa-hamajangu la uma bunggu-uma bungguru dàngu la pa-hàmburu anda, ba da-pangitangu wikida la tau. Lànga-tàka kupeka-nggai, ndjàpu-nanjaka na wundada. 6 Tàka njumu dumu, djàka hamajangu-munja, mata kau tama hudaa la kurumu, kau bitanja na pindu, kau hamajangu la Amamu na maninja la ma-pa-hangindingu. Taï na Amamu na mangita-ja na ma-kawiningu natunggau himbalu-na. 7 Hamanai djàka hamajangu-minja, àmbi hili beli-hili beli-dunja na patiki-mi, hama tuda da tau hangàdangu. Mala, rukuna ba nadangu na patiki-nda hi kataku-ja, ba wàda. 8 àmbi hama-dundja; nadu na Amami ba napi mangilu-manja na mandjaka-nggai ba ndedi ikaraija. 9 Djia-duja mata kai hamajangu timi nu: Dou Amama maninggau la awangu, na tamumu ka pa-matua-jawa; 10 Na pahangandji-mu màtawa ka nahunga-ja; na pambuha-mu màtawa ka na-padeningu hama tuna la awangu ka tunambu la pinu tana. 11 Wua

àru-nggama la lodu nàhu uhu ràka ngama. 12 Djàma àrundja da wutama, hama tuna njuma ba madjàma-njaka na mawulu wutangu lai njuma. 13 Àmbu puli àru-nggama la ma-pakamangu, na njuna rau-pahàla àru-kama lai ma-akatu. Maa ba njumudu raa-maràmba, mambiha, ma-mangundju lundu nu-nuka, wàmi. 14 Nadu djàkai djàma-madundja da ndjalada da tau, napa na-djàma-mbunggai na Amami na maninja la awangu. 15 Tàka djàka ndai djàma-madunja na angumi patau, napa nda nadjàma-mbundja da ndjalami paraïna na Amami.

Na rotu wiki.

16 Djàkai rotu wiki, àmbi bitidu hama tuda da ma-kapelu; maa ba da-paànga wikida, ka peku ngita-nanda tau ba tarotu wikinda ba wàda. Lànga-tàka kupeka-nggai, ndjàpu-nanjaka na wundada. 17 Tàka njumu dumu, djàkau rotu wikimu, mata kau tunja lonahu na katiku-mu, kau bahaja na matamu. 18 Ka àmbu peku ngita-nanggau tau bau rotu wikimu, ka mbulungu-na Amaamu na maninja la ma-pa-hangindingu. Napa na Amamu na mangita-ja na ma-kawiningu hi natunggau himbalu-na.

Na banda ma-palànga-tàkangu.

19 Àmbi kangutungu-du banda la pinu tana, na ngia pa-paruha-nandja paraï kataru dàngu taï rara; na ngia pakàli njànggaru pakàli manganga-da da ma-manganga. 20 Mata kai kangutungu wikimi banda la awangu, la manda ningu katarungu manda ningu taï rarangu na ma-paruha-ha, la ngia panda peku njànggaru-da hi da-manganga da ma-manganga. 21 Nadu djàka nggiiha da bandamu, ba lai numbuja na etimu. 22 Da djiluna na na taumu djiaha da matamu; djàka dahàmu da matamu, djia hi na-hambila hala na taumu; 23 tàka djàka da-akatu da matamu, na-kapàtangu hala na taumu. Nu djàka na-kapàtangu-madu na hambila na maninja lai njumu, kandjupu-dujaka na kapàtangu. 24 Nda ningua tau ma-ngalangu pa-kaduangu mirina; ba nda na-màtangua-pa la pakaraü-nja eti na haàtu dàngu la pambuha-nja na haàtu, djàka ndia la pa-kadàmbi-ja na haàtu dàngu la pa-kalana-na na haàtu. Nda pekua-mi la pamiri-nja i Ala dàngu na pawulu wàngumbu.

La pa-handuka-nja na luri. (Luk. 12:22-31)

25 Djia-duja ka kupeka-nggai: àmbi handuka-nja na ngerana na lurimi, nggàraka panganda, ndia pangunu-nda ba wàmi; hamanai na ngerana na tàda ihimi, nggàraka papaki-nda ba wàmi. Mala na luri nda na-rihingua pangangu, dàngu na tàda ihi nda na-rihingua paki wàmi? 26 Tàngaru-ha da ma-hawurungu dita la awangu, nda da-tondungua, nda damutia, nda da-palaungua la uma eri, ba tuna rada-nandja padua paraï na Amami na maninja la awangu. Mala, ndai liru làngaa-ndja nuda? 27 Nggamu-jaka lai njimi ba paraï ruku handuka-na na ma-ngalangu pa-kabutuhu-kija hawutu na lurina? 28 Dàngu nggikina hi handuka-nja na pakimi? Ngàdaja na ngera tumbuda da wàla mangàta la maràda; nda daràma, nda da-ndataru-mbu lulu kamba. 29 Ka kupeka-nggai, djiapa i Halemangu-kadu dàngu na pa-bundjuku wànaka, nda djia pakia-na hama tuna na hawàla na wàla mangàta. 30 Djàka tunanja nu-maduka i Ala na papaki-nanja na rumba la maràda, na maninja la lodu nàhu tàka haromu na pa-wàrungu la epi, ka nda rihi-aipa dimi, ha njimi ma-hakudu pawaimi? 31 Djia ba tuna nu àmbi handukangu-du, nggàraka panganda, ndia nggàraka pangunu-nda, djaka ndia nggàraka papaki-nda, ba wàmi. 32 Maa ba djiaja nunadu mbuu ndàbana na pa-namatu-na na tau hangàdangu. Nu na Amami na maninja la awangu ba napi-manja duna ba djiaha nuda mbuu ndàbada da pa-kalana-mi. 33 Na njuna namatu pàkuja na pahangandji-na i Ala dàngu na tàndjina, nunaka napa na-pakaria-manggainja duna. 34 Djia-duja àmbi handuka-nja na ngerana haromu, nadu na lodu haromu ba ningumai duna handuka wikina, hau lodu-hau lodu toma-mananja na majila wikina.

NA KAWUDU 7

Na rukuna na patandangu angu.

1 Àmbi pa-tandangu-du angumi, ka àmbu patanda-nggai. 2 Nadu na pa-tandangu na pa-patandangu wàmi ba djia-mbuja napa na pa-patandangu wàngukai, dàngu na takaru na pa-takaru wàmi, ba djia-mbuja napa na pa-takaru wàngukai. 3 Nggikina hu panauja na punangu la matana na

angumu, tàka na patengangu la matamu njumu hi ndau pàdaa-njai? 4 Nggiki peku-naka: Mata ka kuàli-nja nana na punangu la matamu, ba wàmunja na angumu, nu hi dàngu ninja padua na patengangu la mata wikimu. 5 Ha ma-kapelu, àli pakunja bàdi na patengangu la mata wikimu, hala kau màngu pangita hàmu kau àlinja na punangu la matana na angumu. 6 Àmbi tudunja ahu na ma-matua, dàngu àmbi nduha-dundja wei da ana hidami, napa dakali-lidjaku wàdundja wihida hi da-pambelingu kaükai.

Na rongu-nanja na hamajangu paraïna i Ala.

7 Karaiwa, pa-wuangu-makai duna; himbuwa, ihunggungu-ma duna; tundungu-wa pindu, pa-bunggahungu-makai duna. 8 Nadu djàka nggamu na makarai, ba na-ngalangu-du; na mahimbu, ba na-hunggungu-du; na ma-tundungu pindu ba bunggahu-dunja. 9 Nggaaja lai njimi djàka nakarai-ja kambamba na anana, hi nawua-njai watu? 10 Djàka ndia djàka nakarai-ja ijangu, hi nawua-njai ularu? 11 Djia ba tuna nu, djiapa njimi kai akatu-kadu, ipingu-mbu pa-wuangu mahàmu la anami; ka narihi-ipa duna na Amami na maninja la awangu ba nawua-ndja mahàmu da makarai-ja. 12 Djia-duja, djàka nggàraja, mata ka tuna-nggama nu tau ba wàmi, timinja numadui bàdi dimi na tàu. Maa ba djia-duja na patiki-na na uku dàngu da wunangu.

Na huri tamanja na ngia pahangandji welingu la awangu.

13 Itama lii bàdi la pindu ma-kahukulu, maa ba na-kalongga-du na pindu, ba na-lerangu-du na anda na ma-hanàhuna la ngia pa-molungu, dàngu nadangu na tau na matama lii lai nu. 14 Maa ba na-kahukulu na pindu, na-kihingu na anda na ma-hanàhuna la ngia paluri, hawutu-ana na tau na mangala-nja. 15 Manggangu wikimi la wunangu kabàli da matàka-nggai ba da-pahada mbimbingu, tàka la unuda ba da-pabohu ahu rumbangu. 16 Napa welingu la wuada bai tandaha. Ka nakàli pàpu nàhu wua angguru na tau la pingi rii madàka, djàka ndia wua kapilitu la pingi kalàla? 17 Tuna nukadu da pingi ai hàmu datu wua hàmu, tàka da pingi ai akatu wua akatu. 18 Nda pekua-na na pingi hàmu patu wua akatu, hamanai na pingi akatu

patu wua hàmu. 19 Djàka nggii aija na manda tu wua hàmuna, djiangu-ma ba pungguja ka wàrunja la epi. 20 Djia-duja welingu la wuada taï bai tandaha. 21 Nda djiaa-ja, Miri, Miri, na ma-wànangga, taï na matama la ngia pahangandji welingu la awangu, mbulungua na ma-nundjuja na pambuha-na na Amanggu na maninja la awangu. 22 La lodu nu taï nadangu na tau: Ka nda djiaa-ja na tamumu Njumu àmangu na pawàma ba ma-warungu wàndi? Ka nda djiaa-ja na tamumu Njumu àmangu na pawàma ba matu tanda mbiha da-dangu? ma-wànangga. 23 Nu hi kupeka pangalangu: Ndedi kupi ndokua-nggai, pa-hilangu hiana la hangganggu, ha njimi mawulu ma-akatu, ba wànggundja.

Da dàmbu da lata.

24 Djia-duja djàka nggamu na marongu-ja jiana na patiki-nggu dàngu tundu-nanja, taï beri hama tuna tau pingu-jaka, na mawulu-ja na umana la pinu watu pingi. 25 Ka puru-nanjaka na ura kawalu, ka tàka-nanjaka na iwa, ka hadangu-nanjaka na ngiiu, hi da-làndahu-nja nuna na uma, tàka nda nandjorua, maa ba pa-palatangu la pinu watu pingi-duja. 26 Hamanai djàka nggamuja na marongu-ja jiana na patiki-ngguka, tàka nda tundu-nanjai, taï beri hama tuna tau ndubaja, na mawulu-ja na umana la bulu wara. 27 Ka puru-nanjaka na ura kawalu, ka tàka-nanjaka na iwa, ka hadangu-nanjaka na ngilu, hi da-làndahu-nja nuna na uma, ka ndjoru nda ngeri ndjoru-nanjaka, wàna. 28 Nu ba na-pandjàpu hàla-haka jiada da patiki-na i Jehu, ka hangàtaru nda uku-nanjaka na tau dangu rukuna na panau-ngu-na, 29 maa ba panaungu tau maningu kuahangu-maja, nda tu biada da mapingu huratu ukuda.

NA KAWUDU 8

Na pa-màlaru-nanja na makila katumbu. (Màruku 1:40-44; Luk. 5:12-14)

1 Ba napuru-ka i Jehu welingu la palindi, nadangu na tau na makiku-nja. 2 Hi ninjai duna na makila katumbu na mamai lai Njuna, hi na-maràbaku la hanggana: Tuna nu djàka wàmu Miri, peku-mana Njumu la

pa-pajaha-ngga, hi wànanja. 3 Tàka i Jehu, hi na-padjola-nja limana, hi naràma-ja: Nàhu ujahangu-wa, wànggunggau-ka, hi wànanja. Ndedi mbàdiku-na jahangu madua-nanjaka, lànga-danjaka da kilana. 4 Hi napanii-nja paraïna i Jehu: Rimangu, àmbu ningudu haàtu papanii-mu, na njuna lakuwa kau pa-itangu wikimu la ratu, kau ngàndi maraku hama tuna na paràndi-na i Muha, ka na-pa-hakahiingu lai njuda, wànanja.

Na màlaru-na na atana na ngora hangahu. (Luk. 7:1-10)

5 Ba natama-ka la Kapinaüngu, mai-nanjaka lai Njuna na ngora hurundandu, hi na-pamanda-nja: 6 Miri, na atanggu tanggilungu màngu kaliparu-na padua la uma, ba nda uku majila-ja, wànanja. 7 Napaja i Jehu: Ka kulua-ka bàdi Njungga pa-pamàlaru-ja? hi wànanja. 8 Tàka na ngora hurundandu: Miri, nda ràkaa-na duku bau runungga ru kawindu umanggu, mili uwàngu papekaa la ngaru, djiangu-ma duku na-màlaru na atanggu. 9 Nadu njunggambu ba tau ngia wawa-makai duku, tàka la wawanggu njungga duku hi nindjai da hurundandu: Lua, djàka wànggunja na haàtu, djiangu-ma ba nàhunja, tàka na haàtui: Mai, djàka wànggunja, djiangu-ma ba nàmunja; hamanai na atanggu: Ràmaja jiana djàka wànggunja, djiangu-ma ba naràma-ja, hi wànanja. 10 Ba narongu-jaka na matuna nu i Jehu, ka hangàtaru-nanjaka, hi napanii-ndja da matundu-nja: Lànga-tàka ka kupeka-nggai, djia-paka nda la haàtu angu tau Ihiraïlu-kadu, nda ku-hunggungu-ma ma-bokulu pawai tuna nu! 11 Ka kupeka-nggai: Nadangu haromu na ma-nàmunja welingu la pahunga la patama, hi da-mandapu pambabu dàndja i Ambarahangu, i Ihaku dàngu i Jakupu la pahangandji la awangu, 12 tàka da taumana làti na ngia pahangandji, pa-wàrungu-haka la ma-kapàtangu la marihi marau. Lai nu napa djia la hii dàngu la kakehuka ngàndu-kidua-ka, wànandja. 13 Hi napanii-nja na ngora hurundandu i Jehu: Ubeliwa, mata ka na-padeningu-wa njumu hama tuna na pawaimu. Nu pàku nu ka màlaru madua-nanjaka na atana.

Na pa-màlaru-na tau i Miri Jehu. (Màruku 1:29-34; Luk. 4:38-41)

14 Ka tàka-nanjaka i Jehu la umana i Peturu, hi naita-ja na ina jerana ba

tanggilungu-na padua ba pariti-nanja. 15 Najàpa-jaka na limana ka pajila-nanjaka pariti-na; ka hadangu-nanjaka hi nainga-ja Njuna. 16 Ba na-malingu-ka, ngàndi-dandjaka lai Njuna ba hau daada da pa-huruku wàndi, hi nawàru-ndja da wàndi ba nawàngu paniiana, hi na-pamàlaru ndàbaha da mahidu pa-dàkangu. 17 Ka peku pa-tutungu-na na patiki-na na wunangu Jahaja: Njuna na mambàda dendija na ripangu-ndaka, dàngu na mambàda dukuja na hidu-ndaka, ba wàna.

Na huri tundunja i Miri Jehu. (Màruku 4:36-41; Luk. 8:23-25; 9:57-60)

18 Nu ba naita-jaka na tau dangu na ma-winggiru-nja, ka paràha-nandjaka i Jehu da papanau-na pàpala la hapapa. 19 Ka mai-nanjaka lai Njuna na tau na mapingu huratu uku: Ngguru, tundunja wànggunggau, djiapa ka nda nggii-kau-kadu uhanggangu ningu, ba wànanja. 20 Nanapa-ja i Jehu: Da lambàku ningu kandoka-da, da ma-hawurungu dita la awangu ningumbu hibuda, tàka na Ana tau nda ningua ngia pa-pakalana-nja na katiku-na, hi wànanja. 21 Hili nimbunjai na haàtu na papanau-na: Pulingga kadiru, Miri, ka kulua pàku patani-nja na amanggu, na ma-wànanja. 22 Nanapa-ja i Jehu: Tundu-nggawa njungga, màta-njaka na mameti ka natani-nja na anguna na mameti, hi wànanja.

Na pakandii-nanja na ngilu mbangatu la tehiku i Miri Jehu.

23 Ba naheika la tena, hi datundu-nja da papanau-na. 24 Hi djia kaborangu biana na tehiku, hi na-Iumburu-ja wai na tena, tàka i Jehu mahuru bia-nanja. 25 Ka mai toma-danjaka hi dabengi-nja: Miri, tula-nggama! Tàlaru-ndanjaka, hi wàdanja. 26 Nanapa-ja Njuna: Nggikina hii mangàdatu, ha tau ma-ha-kudu pawaina, hi wànandja. Nu ka hadangu-nanjaka, hi nabaka-ja na ngilu dàngu na tehiku, ka kandii hàla-nanjaka. 27 Ka hangàtaru-nanjaka na tau: Nggàra taujaka ihi jiana jia, na ngilu dàngu na tehiku-mbu hi natundu bianja Njuna, hi wàda.

Na hàmuda da madua da pa-huruku wàndi. (Màruku 5:1-17; Luk. 8:26-37)

28 Ba natàka-ka la hapapa la tana tau Nggandara, hi nàmundja da madua da pa-huruku wàndi, da ma-welingu la ma-pare-tingu da mamai pa-tàbuku-ja; lalu kaborangu-ha, hi lupa nda peku ndokuna na tau paliija nuna na ngarangia. 29 Ka wara-danjaka: Ta-panggiki na Njumu dàngu njuma, ha Anana i Ala? Maimu pa-majila haha-nggamaka, ba ndedi djiaja na rehina, hi wàdanja. 30 Lai nu la mamarau nindja ba habàba bokulu-da da wei, ba manguri-da padua. 31 Tàka da wàndi hi da-pamanda-nja: Wàrundja djàka wàmu-nggama, palewa àru-kama ka matama ningu lai nu la ka-bàba wei, wàdanja i Jehu. 32 Nanapa-ja Njuna: Ilakuwa hi wànandja. Ka luhu-danjaka da wàndi hi datama-ha la wei. Nu ka talandjiru maduadanjaka da wei ba habàba-da, hi handàka lindjungu-da welingu la ngambangu hu daa la tehiku, hi dameti la wai. 33 Tàka da ma-pawangu wei palai-danjaka hu daa la paraïngu, hi dapeka hàlaja na matumbu-ka, lupa na rukuda da tau da pa-huruku wàndi. 34 Ka luhu hàla-nanjaka na ihi paraïngu-ka, palua tomaja i Jehu. Ba daita-jaka, pamanda-danjaka, udundjaku àrunja na tanama, hi wàdanja.

NA KAWUDU 9

Na hàmuna na ma-kaliparu (Màruku 2:1-12, Luk. 5:17-26)

1 Ka hei-nanjaka la tena, hi napala la hapapa; ka tàka-nanjaka la paraï wikina. 2 Nu ka ngàndi-danjaka lai Njuna na tau ma-kaliparu na ma-tanggilungu la nggala. Ba naita-haka pawaida i Jehu, hi napanii dànja na ma-kaliparu: Ananggu, pamàndu-nja na etimu, da ndjalamu pa-djàmangu-haka, wànanja. 3 Nu ka panii-danjaka la etida da mapingu huratu uku ha-wiangu: Nina ni lapi-nanja i Ala, ba wàda. 4 Ba napi-njaka i Jehu na pangàdangu tuda nu, ka panii dà-nandjaka: Nggikina hii pangàdangu ma-akatu la etimi? 5 Nggiija na mamuda wàmi: Da ndjalamu pa-djàmangu-haka, wànggunja, ndia: hadangu-wa kau laku, wànggunja? 6 Tàka kai pi wànja na Ana tau ba ngera-mananja la pa-djàmangu ndjala la pinu tana, nu hi napanii dànja na ma-kaliparu: Hadangu-wa kau dendija na topumu, kau laku la umamu, wànggunggau, hi wànanja. 7 Ka hadangu

madua-nanjaka, hi nalaku la umana. 8 Nu ba naita-jaka na matuna nu na tau dangu, ka mangà-datu-nanjaka, hi dawotu-nja i Ala na ma-wuangu kuaha ma-tungu nu la tau.

Na paau-nanja i Matiu. (Màruku 2:13-22; Luk. 5:27-38).

9 Nàhu ba nalaku welingu lai nu, ka ita-nanjaka paraïna i Jehu na tau mini, ba mandapu-na padua la uma ngia pakei mbewa, Matiu-ja na tamuna, tundungga, hi wànanja. Ka hadangu tundu-nanjaka. 10 Nu ba talànga mandapu-na pangangu la uma i Jehu, nàmu-ndjaka ba hau daada da tau kei mbewa lupa da tau ndjala, hi da-mandapu panga dànja Njuna dàngu da papanau-na. 11 Ba daita-jaka na matuna nu paraïda tau Parihi, panii da-dandjaka da papanau-na: Ka nggikina na Nggurumi hi nanga da-biandja da tau kei mbewa dàngu da tau ndjala, wàdandja. 12 Narongu-jaka nuna i Jehu: Na ma-hajandalu nda nggàra naihi waanja na mapingu muru, mbulungu na mahidu duna. 13 Na njuna pangàda-nja kai pinja, djàka nggikina na andana: Na mila eti duku na pa-karuhi-nggu, nda djiaja na marakua, ba wàna. Ba nda mainggu papaau-nja na matàndjia, djiaja na mandjala duku, hi wànandja.

Na huri rotu wiki.

14 Nu ka mai-danjaka lai Njuna da papanau-na i Juhani, hi da-paàrangu: Mala nggikina njuma dàngu da tau Parihi hi marotu wikima, tàka da papanau-mu Njumu hi ndia biai? ba wàda. 15 Nanapa-ja i Jehu: Mala peku-naka dimi la pa-handuka da arijaa-na na bidi papa dàngu ninja padua na bidi papa lai njuda? Na njuna djiangu ningu renina, djàka papiti-jaka na bidi papa welingu lai njuda, nu hinaka hi darotu wikida. 16 Nda ningua haàtu madjia tambu wànja tera bidi na kalembi ndai; djàka tuna nu, na tambuna na-bàriku-ja na kalembi ndai, ka pa-rukangu-nanjaka pa-tambàriku padangu. 17 Dàngu nda haàtu-mbu madjia burija na wai angguru bidi la kanai manulangu ndai; djàka tuna nu nda na-djàmangua pa-kapoku na kanai manulangu, ka mbungu-nanjaka na wai angguru, tàka na kanai manulangu tanàhaku-nanjaka. Mbulungu-na djàka wai angguru

bidija, tumajai bàdi duna la kanai manulangu bidi, ka peku marà halada, hi wànandja.

Na anana i Jairu dàngu na kawini na mahidu. (Màruku 5:22-43; Luk. 8:41-56).

18 Ba talànga panii tunandja nu, hi nàmunjai duna na haàtu na ma-pangora, hi na-maràbaku la hanggana: Na ananggu kawini hina-maapa nameti; mala àru kau lua pa-dambaku-nja lima, djiangu naluri-ma duna wànggunggau, hi wànanja. 19 Nu ka hadangu-nanjaka i Jehu, hi nandàki-ja lupa da papanau-na. 20 Hi djia ni-bianja na kawini na mahidu mbungu ria ma-mànu, mbàda ha-kambulu dàmbu ndau-manaka. Ka palii kadjiangunanjaka, hi naràma-ja na hupu kalembi-na i Jehu. 21 Nadu mili kuràma-ja na hupu kalembi-ana, ku-màlaru-ma duku ba wàna la etina. 22 Ka pa-mbelingu-nanjaka i Jehu. Nu ba naita-jaka: Ha ananggu, pamàndu-nja na etimu; na pawaimu djia-jaka na ma-pamara-kau, hi wànanja. Piti welingu nu ka màlaru madua-nanjaka na tau kawini. 23 Nu ba natàka-ka i Jehu la umana na ma-pangora dàngu ba naita-haka da mapini taleli dàngu na tau dangu na ma-kanjaüru: 24 i-pajilangu; jiana na anakeda kawini ba nda metia-nanja, katuda-ananja duna, hi wàna. Ka riki-danjaka. 25 Ba pa-paluhu-jaka na tau dangu, tama-nanjaka, hi najàpa-ja na limana; ka hadangu-nanjaka na anakeda kawini. 26 Ka hamboka-nanjaka na rukuna nuna la ngabana lai nuka.

Na pa-màlaru-na tau.

27 Nàhu ba nalaku welingu lai nu i Jehu, ndàki-danjaka da mapoki ba tau madua-ha dàngu warangu-da padua: Dou Anana i Ndautu, manàwaru àru-nggama, ba wàda. 28 Ba natàka-ka la uma, hurungu-danjaka da mapoki lai Njuna. Tàka i Jehu, hi na-paàra-ndja: Mala iwaika njuna ba ku-màka patuja jiana? wànandja. Napaha njuda: Aadu, Miri, hi wàda. 29 Hàlaka hi naràma-ha da matada: Màtawa ka na-padeningu lai njimi hama tuna na pawaimi, hi wàna. 30 Nu ka ngita-danjaka da matada. Hiri nda uku-nandjaka paraïna i Jehu: Rimangu, àmbu ningudu haàtu mapinja,

wànandja. 31 Tàka nàhu ba dalaku ka pakada-danjaka na rukuna Njuna, la ngabana lai nuka. 32 Nu ba dalaku-kika njuda, ngàndi-danjai lai Njuna na tau na ma-kambànga na pa-huruku wàndi. 33 Ba nahàla-ka pawàru-nja na wàndi, kareuku-nanjaka na ma-kambànga. Maratangu-nanjaka na tau dangu: Ndedi handàkangua pa-ngitangu matungu jia la padua tau Ihiraïlu, hi wàda. 34 Tàka da tau Parihi: Rukuna na ngorada da wàndi hi na-paluhu wàndi, hi wàdanja.

Na huri ràmana i Miri Jehu.

35 Nu ka laku-nanjaka i Jehu, hi na-nimbihu hàlaha da paraïngu dàngu da kotaku, ba na-papekangu la uma bu-nggu uma bungguru-da, ba na-bobaru-ja na lii mànangu, na rukuna na pahangandji, dàngu ba na-pamàlaru-ha ba ma-màtuda da mahidu-nja dàngu da njurana na tau. 36 Nu ba naita-jaka na tau dangu, ka mila mumuhu-nanjaka na etina, maa ba hama tuna mbimbi manda ningu ma-pa-wangu-duha, ba ondj a-danjaka dàngu ba dira-daka. 37 Hala hi napanii-ndja da papanau-na: Nadangu lànga-tàka na pamuti, tàka na mamuti hawutu-anangu. 38 Djia-duja, kamahi-njawa i Miri na mamangu pa-mutingu, ka na-paràhangu mamuti la ngia pamuti-na, wànandja.

NA KAWUDU 10

Na parandi-na i Miri Jehu la papanau-na. (Màruku 6:7-13: Luk. 9:1-5).

1 Ka paau-nandjaka da papanau-na da ma-hakambulu madua, hi nawua-ndja kuaha la patalu-ha da wàndi akatu, hi peku paluhu-dandja dàngu la pa-pamàlaru hàlaja na hiduna dàngu na njurana tau. 2 Jiada-ha da ngarada da pa-pahurungu da ha-kambulu madua: Na ma-mangilu i Himungu, i Peturu ba wàdanja, dàngu i Andaria na anguna paluhu, i Jakupu anana i Hambandiu, dàngu i Juhani, na anguna paluhu, 3 i Pilipu dàngu i Mbàratolumiu, i Tomahu dàngu i Matiu, na makei mbewa, i Jakupu anana i Alapiu dàngu i Tandiu, 4 i Himungu tau Kanani dàngu i Junda Ihikariu, djiambu-dujaka na ma-kaleka-nja. 5 Nuda da

ma-hakambulu madua da pa-paràha-na i Jehu, hi naràndi-ha: Àmbi lakudu nàhu la tau hangàdangu, dàngu àmbi tamadu la paraï tau Hamaria. 6 Mata kai laku ningu la wàla wuana i Ihiraïlu da ma-pa-mbula mbimbingu. 7 Nàhu bai laku ibobaru-jawa: Mareni-amanaka na pahangandji welingu la awangu, ka wàmi. 8 Pa-màlaru-ha da mahidu, paluri-ha da mameti, pajaha-ndja da makila, paluhu-ha da wàndi. Ngala djuangu-maa-minja, màtawa kai wua djuangu-mbu. 9 Àmbi bànggingu-du àmahu rara, àmahu bara, djàka ndia ndui rara. 10 Àmbi ngàndidu ana kanai bàlangu nàhu bai laku, àmbi kadua mbàlangu kalembi hamanai halàpa wihi hamanai tokungu. Nadu na tau na maràma bà ràka-mana ba na-ngalangu pangana. 11 Djàka nggii uma nggii kotaku-ja na ngia patama-mi, itàngaru pàkuha da ma-ràkangu lai nu; kai ndjàdiku ninguma lundu bai laku. 12 Djàka itama-ja na uma, peku hàmuwa, wàminja. 13 Djàka tuba ràka-duna nuna na uma, mata ka na-padaingu na peku hàmu ba wàmi; tàka djàka ndia mata ka nabeli-ja lai njimi. 14 Djàka nggamuja na manda ingakai dàngu na manda patingi-nja na pulumi, bai luhu welingu lai nu la uma, djàka ndia welingu lai nu la paraïngu kai kàmbahu-ja na kumburu tana la tàbalu wihimi. 15 Lànga-tàka ka kupeka-nggai, taï la rehi patandangu, ràka-anapa na papàda-na la Hondungu dàngu la Nggamora welingu la papàda-na nuna na paraïngu. 16 Tàngaru, nàhu ba ku-paràha-nggai hama tuna na ana mbimbi la koru ahu rumba; djia-duja mata kai pamangga ularungu kai patàndji kulundihangu. 17 Na njuna kai manggangu pàku wikimi la tau; napa ba pakata-danggai la ma-timbangu, tàka hi dapalu-kai la uma bunggu-uma bungguru-da. 18 Hi dangàndi-kai la hangga ma-pareta dàngu la hangga maràmba lumunggu Njungga, ka na-pa-hakahiingu lai njuda dàngu la tau hangàdangu. 19 Na njuna djàka da-pakata-nggai, àmbi handuka-dunja djàka nggikina ndia djàka nggàraja bàdi na papanii-mi; nadu taï la rehina ba pa-wuangu-kai djàka nggàraja bàdi na papanii-mi. 20 Maa ba nda njimia ma-kareuku, ba djiaja na Ngahuna na Amami duna na mapanii daa la etimi. 21 Na ma-paangu paluhu haromu na-pakata-nja na anguna paluhu la pa-pameti-ja, hamanai na pa-amangu na-pakata-nja na anana, lupa da anada dahada-ndja da inada da amada hi da-pameti-ha. 22 Nawunu hàlakai tau haromu lumuna na tamunggu. Tàka na ma-patorungu lundu

ndjàpuna, djiaja na mamara. 23 Djàka nakeha-nggai tau la hau paraïngu, ipalai la hau paraïngu; lànga-tàka ka kupeka-nggai, ndai nimbihu hàlaa-ha da paraïngu Ihiraïlu-ka, djàka ndedi-madu natàka na Ana tau. 24 Na pa-panaungu nda djia làngaa-nanja na ngguruna, hamanai na atana nda djia làngaa-nanja na mirina. 25 Ràka-anangu na pa-panaungu djàka na-ngalangu hama tuna pangala-na na ngguruna, hamanai na ata hama tuna na mirina. Mbàluhembulu djàka wànanja tau na mangu umangu, manaü-amanaka na tau la umana. 26 Djia ba tuna nu àmbi mangàdatu-dundja; ba nda ningua ma-pandàdangu, na padjia nda bunggahu, dàngu nda ningu-mbu pa-kàpingu na padjia nda pingu. 27 Na papanii-nggunggai la ma-kapàtangu, mata kai paniija la maharii, dàngu na parongu-mi na pa-kangurukungu la kahilu-mi, màtawa kai bobaru-ja la toku ndidu uma. 28 Àmbi mangàdatu-dundja da ma-pameti-ha da taumi, tàka nda da-ngalangui pa-pameti-ha da hamangu-mi; màtawa kai ma-ngàdatu ninja na ma-ngalangu pa-padima hàlanja na hama-ngu-mu dàngu na taumu la pangia mambana. 29 Mala da manginu ba nadangga-ndja tau, da dua ngiu nda hau rimihua? Tàka na heu djua nda ningua ma-kanabu la tana dàngu nda papina na Amami. 30 Djiapa-kingu na Iunggi la katiku-mi pareki ndàba-haka. 31 Djia-duja àmbi mangàdatu, irihi-ndjapa da manginu dangu. 32 Djàka nggamuja na mapeka-ka la hangga tau, napa kupeka-majai duna la hanggana na Amanggu na maninja la awangu. 33 Tàka djàka nggamuja na ma-pahini-ngga la tau, napa ku-pahini-manjai duna la hanggana na Amanggu na maninja la awangu. 34 Maina pangàndi-ja na mapeku la pinu tana àmbi wàmi-dungga; nda mainggu pangàndi-ja na mapekua, hapanda-ja duku. 35 Maa ba mainggu pa-papapa-nja na tau dàngu na amana, hamanai na anana kawini dàngu na inana, na rii anana dàngu na ina jenuna. 36 Da papana na tau haromu, djiaha da angu umana. 37 Djàka nggamuja na-marihi mbuhanja na inana dàngu na amana welingu lai Njungga, nda ràkaana lai Njungga; dàngu djàka nggamuja na marihi mbuhanja na anana mini djàka ndia na anana kawini welingu lai Njungga, nda ràkaana lai Njungga. 38 Nggamuja na manda dendija na harika-na ka natundu-ngga, nda ràkaana lai Njungga. 39 Djàka nggamuja na mangala-nja na lurina, djiaja hi na-jàmihu-ja, tàka na ma-jàmihu-ja na

lurina lumunggu Njungga, djia hi nangala-nja. 40 Djàka nggamuja na ma-ingakai njimi, inga-nangga Njungga-maduka dàngu djàka nggamuja na ma-ingaka Njungga, inga-nanja Njuna-maduka na ma-paràha-ngga. 41 Djàka nggamuja na ma-ingaja na wunangu, ba wunangu-ja, ngalangu-nanjaka taï wunda wunangu, dàngu na ma-ingaja na matàndji ba matàndji-ja, ngalangu-nanjaka taï wunda matàndji. 42 Dàngu djàka nggamuja na ma-paunu-nja wai maringu hau kaba na haàtu na anguda jiada da ma-màrahu ba pa-panaungu-ja, lànga-tàka ka kupekà-nggai, nda djia jàmihu-ana na wundana, hi wànandja.

NA KAWUDU 11

1 Nu ba nahàla-ka paràndi-ha da papanau-na da ma-hakambulu madua, ka laku-nanjaka welingu lai nu la pa-papeka-ngu dàngu la pa-pa-bobarungu nàhu la paraïda.

Na pa-àrangu-na i Juhani Parunungu ba la uma kapàtangu-ja. (Luk. 7:18-35)

2 Nu ba narongu-ja i Juhani la uma kapàtangu rukuna na paràma-na i Karitu, hi na-paràha-ndja da papanau-na: 3 Djia-kauka Njumu na ma-nàmunggau, djàka ndia hi ma-patiangu haàtu-pa, wananggau wàmi, hi wànandja. 4 Ka hema-du-nandjaka paraïna i Jehu: Lakuwa kai peka-nja i Juhani na parongu-mi dàngu na pangita-mika: 5 Na mapoki nangita-ka, na ma-kaliparu napangga-ka, na makila na-jahangu-ka, na ma-kawanga narongu-ka, na mameti pa-paluri-jaka, dàngu na mamila pa-bobarungu-jaka lii mànangu. 6 Tàka oha-anaka na tau na manda hanggàmaru wàngga, hi wànandja. 7 Taliu-daka, tungu-nanjaka kareuku-na la tau dangu i Jehu rukuna i Juhani: Nggàraja na palua pa-tàngaru-mi la maràda telangu? Kambauni-ja nu na pa-kàduku palua pamaingu ngilu? 8 Djàka ndia nggàraja na palua pa-tàngaru-mi? Tau mowotu paki tamainangu-ja? Tàngaru, na tau mawotu ma-tamaina-ngu la uma maràmba-ja duna. 9 Djàka ndia, nggikina duna hii lua? Ka tangita-ja na wunangu wàmi? Tuba-nanja ka kupeka-nggai, nahipu-japa na ma-wunangu. 10 Maa ba

djia-dujaka na rukuna njuna na maninja la Huratu: Tàngaru, ku-palewa-ja na papalewa-nggu pa-mangilu-nggau Njumu, na ma-palànjapu hahanggau àndamu, ba wàna. 11 Lànga-tàka ka kupeka-nggai: Welingu la tauka na pa-paana tau kawini nda ningua ma-hadangu marihi-nja i Juhani Parunungu, tàka na marihi màrahu la pahangandji welingu la awangu narihi-dunja njuna. 12 Piti welingu lai Juhani lundu nàhu, pa-mbangatunguna-njaka na pahangandji welingu la awangu, tàka da ma-kabo-rangu hi dariba-nja. 13 Mala na pa-wunangu-na na ma-wunangu danguka lupa na huratu uku ba lundu lai Juhani-ja. 14 Djàkai kataku-duja, njuna djia-duja i Elia na ma-nàmunja ba wàda. 15 Na maningu kahilungu màtawa ka narongu. 16 Mala nggàra-aka pa-pangera wànggunja na tau handàni nàhu? Ngera hama tuna anakeda ma-mandapu la pahangu-ha da ma-pawarangu dàngga anguda: 17 Matundu-nggai ana mongu tàka ndai rendjai; ma-padudu-rungui-ka, tàka ndai hii biai, ba wàda. 18 Nadu na tàkana i Juhani ba nda nangangu ba nda na-ngunungu, tàka njimi: Ningu wàndi akatu-na, wàminjai. 19 Tàka na tàkana na Ana tau, ba nangangu ba na-ngunungui-ka, napaja njimi: Tàngaru-ja na tau mandàhi, na tau ma-lumbangu wai angguru, na arijaa makei mbewa dàngu tau ndjala, wàminjai. Ba tuna na pingu na-pakawana-jaka paral rukuna, hi wànandja.

Na ngerada da paraïngu la Nggalilia. (Luk. 10:12-15)

20 Hàlaka nu tungu-nanjaka paniina i Jehu, hi na-pandjala-ha da paraïngu da ngia parihi tu padangu-na tanda mbiha, ba nda da-pandjilungu. 21 Nai aai njumu ha Korahingu! Nai aai njumu ha Mbaitu-haida. Làti djàka tungu-kaawa la Huru dàngu la Hindungu da tanda mbiha da matumbu hama tuna lai njimi, mbàda mandai pandjilungu-daka làti, ba da-kalambungu karungu dàngu ba da-uhuku la aü. 22 Na njuna ka kupekanggai, taï la rehi pa-tandangu ràka-anaka na papàda-na la Huru dàngu la Hindungu, welingu la papàda-mi njimi. 23 Tàka njumu, ha Kapinaüngu! Pa-padjangga-makauka lundu la awangu? Lupa la paraï mameti-kauka na haromu, u-hadàndjalu ningu. Nadu làti djàka tungu-kaawa la Ho-ndungu da tanda mbiha da matumbu hama tuna lai njumu, ninjapa duna làti lundu

nàhu. 24 Tàka ka kupeka-nggai, taï la rehi pa-tandangu ràka-anaka na papàda-na la Hondungu, welingu la papàda-mu njumu.

Na pa-malangungu-na i Miri Jehu. (Luk. 10:21,22)

25 Nu ka tungu-nanjaka paniina i Jehu: Dou Ama, Mirina na awangu na tana, ku-pamalangu-nggau, bau kàpinja na rukuna jiana la ma-manggàna dàngu la mapingu tàka hu wàlahu biaja la anakeda. 26 A Ama, tuna nu na pambuha-nggu ba wàmu-maka dumu. 27 Mbuu ndàbana na-pakata hàla-manggandja-ka paraïna na Amanggu; nda ningua haàtu mapinja i Ana, mbulungu i Amaa, hamanai nda ningu haàtu mapinja i Ana, mbulungu i Anaa dàngu na tau na pa-bowangu ba wàna i Ana. 28 Imaiwa lai Njungga mbuu ndàbami mandjili dàngu maduku mambotu ka ku-pahangahu-kai. 29 Idendi-jawa na ditunggu kai pa-pekangu lai Njungga; maa ba ku-màdjangu-du dàngu ba ku-karàda etinggu, napa ka da-mandangu da etimi; 30 nadu na ditunggu ba nahàmu, dàngu na ngàndinggu ba na-hàlela.

NA KAWUDU 12

I Miri Jehu ba djiaja na Mirina na lodu hangahu. (Màruku 2:23-28; Luk. 6:1-5)

1 Nu laku lii-nanjaka i Jehu la ma-pawoka uhungu la lodu hangahu. Ka mandjuu-danjaka da papanau-na, hi damuti wili uhu, hi dangandja. 2 Ba dangita-jaka na matuna nu paral da tau Parihi, hi dapanii-nja: Tàngaru, da papanau-mu, datu biaja na manda uku la lodu hangahu, hi wàdanja. 3 Nanapa-ja Njuna: Ka ndai mbaha-maja dimi djàka nggikina i Ndautu, ba talànga mandjuuna dàngu da karia-naka? 4 Ba djiaja na tamana la uma Ala, hi dangandja da kambamba pa-pahanggangu, làti ba nda uku la pangandja njuna dàngu da karia-naka, ba mbulungu da ratudua? 5 Djàka ndia ndai mbahaa-ja dimi na huratu uku, la lodu hangahu ba dapangga-ja na lodu hangahu paraïda da ratu la uma Ala, dàngu nda ndjalada? 6 Ka kupekanggai, ninja lai jia na marihi-nja na uma Ala. 7 Djàkai pinja làti na andana: Mila etija na pa-karuhi-nggu, nda mangedjingu-a, ba wàna, nda djia

pandjalaa-mi-ndja da manda ndjala. 8 Nadu na Ana tau ba Mirina na lodu hangahu-ja, hi wànandja.

Na pa-màlaru-na tau la lodu hangahu. (Màruku 3:1-6; Luk. 6:6-11)

9 Ka laku-nanjaka welingu lai nu, hi natama la uma bungguru 10 Nu ka ninja na tau na mameti hapapa limana. Ka peku pandjala-ndanja ba wàda, hi da-paàra-nja i Jehu: Mala uku-ja ihi pa-pamàlaru tau la lodu hangahu ai? wàda. 11 Nanapa-ja Njuna: Nggamuja lai njimi na maningu heu mbimbina, djàka na-kanabu la humuru la lodu hangahu, manda padjola-nja lima ka na-padita-ja? 12 Mala pira biaka ngia paliru lànga-nanja na mbimbi na tau? Djia-dujaka hi ukuja la lodu hangahu la patu mahàmu hi wànandja. 13 Nu: Padjola-nja na limamu, hi wànanja na tau. Ka padjola-nanjaka, hàmu beli-nanjaka na limana hama tuna na hapu-ngu. 14 Ka luhu-danjaka da tau Parihi, hi da-batangu dàngga anguda ka pameti-ja i Jehu ba wàda. 15 Tàka i Jehu tanda-mananja na matuna nu; ka pajilangu-nanjaka wikina welingu lai nu. Nadangu na tau na matu-ndu-nja hi na-pamàlaru ndàbaha. 16 Hiri nda uku hiri-nandja, ka àmbu da-pawuwa-ka ba wàna. 17 Ka peku pa-tutungu-na na patiki-na na wunangu Jahaja: 18 Tàngaru-ja na atanggu na papindi-nggu, na pambuha-nggu, na paora-nggu. Ku-patunggulu-nja na Ngahunggu haromu, ka na-bobaru-ja na mauku la tau hangàdangu-ka. 19 Nda nawàngua makaraü, nda na-kanjaürua, dàngu nda ningua haàtu marongu-ja nggoruna nàhu la ngarangia. 20 Na kambauni na ma-kaleka nda napataa-ja, na kahumbu na ma-kutungu nda napàdaa-ja, lundu hi na-pangia pinu-maja na mauku. 21 Na tamuna Njuna djiaja na ngia pa-monungu tau hangàdangu haromu, ba wàna.

Na lapi-danja paraï da tau Parihi i Miri Jehu.

22 Nu ka ngàndi-danjaka lai Njuna na tau pa-huruku wàndi na mapoki na ma-kambànga. Ka pa-màlaru-nanjaka na ma-kambànga, hi na-kareuku hi nangita. 23 Ka hangàtaru-nanjaka na tau dangu: Ka djia-jaka ihi jiana na anana i Ndautu? hi wàdanja. 24 Tàka ba darongu-jaka na matuna nu paral da tau Parihi: Na tau jiana, djàka nda djiaja làti na Mbàluhembulu na

ngorada da wàndi, nda na-wàrungua wàndi, hi wàdanja. 25 Nu ba pi-mananja paraïna i Jehu na pa-pangàda-da, ka panii da-nandjaka: Hau hangandji hau hangandji na ma-pabàriku dàngu wikina, djia la molungua, dàngu hau paraïngu hau paraïngu, hau uma hau uma na ma-pabàriku dàngu wikina, nda na-padaingua. 26 Mala i kambàliku, djàka nawàru-njaka na kambàliku, pabà-riku-nanjaka dàngu wikina. Ka nggiki hama padaingu-na dimi na hangandji-na? 27 Djàka rukuna i Mbàluhembulu-ka Njungga ba ku-wàrungu wàndi, nggaa mangu rukungui-ka duna da anami ba da-wàrundja? Djia-duja njudaka ngeru da ma-patanda-nggai. 28 Na njuna, djàka rukuna na Ngahuna i Ala bidua Njungga ba ku-wàrungu wàndi, djàka tuna nu na pahangandji-na i Ala mbàda tàka-naka lai njimi. 29 Mala nggiki pekuna dimi na tau la patama-nja na umana na tau kapàru la paramba-nja pa-bàndjalu-na, djàka nda naho-ndu mangilu-maduja nu na tau kapàru? Hinaka hi peku riba-nanja na ihi umana. 30 Djàka nggamuja na manda angungga papa-dunangga, dàngu nggamuja na manda kangutu dàngga ma-paihangu-ja. 31 Djia-duja ka kupeka-nggai, mbuu ndàbana na ndjalana dàngu na palapingu-naka na tau pa-djàmangu-ha napa, tàka djàka lapija i Ngahu, nda pa-djàmangua-ja. 32 Djàka nggamuja na mapulu-nja na Ana tau, pa-djàmangu-japa, tàka na mapulu-nja i Ngahu Matua, nda pa-djamangua-ja la lodu nàhu ndiambu, la lodu na ma-nàmunja ndiambu. 33 Djia-duja, nahàmu mata ka wàminja na pingi ai lupa na wua-mbuna, djàka ndia na-akatu ka wàminja na pingi ai lupa na wua-mbuna. Mala ba welingu la wua-duna hi tandaja na ai. 34 Ha kalembi ularu, nggiki hama panii-mika mahàmu, dàngu akatu-mi padua? Maa ba bundungu-nanja la eti hi na-lembaru la ngaru. 35 Na tau hàmu na-paluhu-maja duna na mahàmu welingu la unu etina na mahàmu, tàka na tau akatu na-paluhu-maja duna na ma-akatu welingu la unu etina na ma-akatu. 36 Ka kupeka-nggai: Ngara papanii ànga-naka na tau, tanggu-manandja pahema-ha taï la lodu pa-tandangu. 37 Maa ba ruku panii-dumu ngeru hi pa-kawana-kau, dàngu ruku panii-mbumu ngeru hi pandjala-kau, hi wànandja.

Na karaida tanda. (Luk. 11:29-32)

38 Nu hi danapa-ja da mapingu huratu uku dàngu da tau Parihi hawiangu: Ha Ngguru, ka ta-ngitangu pàku tanda lai Njuna, wàmanggau, wàdanja. 39 Ka hema-nanjaka: Na ana handàni nàhu na ma-iraku dàngu na ma-kadjari na-karuhi tanda, tàka nda djia pa-wuangua-ja tanda, mbulungua-na na tandana i Junuhu na wunangu. 40 Nadu hama tuna i Junuhu ba taïlu mbua lodu taïlu mbua ruduna la kambu tadanu, tunambu napa na Ana tau ba taïlu mbua lodu taïlu mbua ruduna la unu tana. 41 Haromu la lodu pa-tandangu, na tau Ninewi hada karia-nanjaka na tau handàni nàhu, hi na-pandjala-ha; maa ba da-pandjilungu-ka duda ruku pa-bobarungu-na i Junuhu; tàngaru hi ninja lai jiahu na marihi-nja i Junuhu. 42 Haromu la lodu pa-tandangu na maràmba kawini weli lurungu, hada karia-nanjaka na tau handàni nàhu, hi na-pandjala-ha; maa ba welina la hupu tanadu njuna, nu ka kurongu-ja na manggàna-na i Halemangu ba wana; tàngaru hi ninja lai jiahu na marihi-nja i Halemangu. 43 Nu ba naluhu-ka na wàndi iraku welingu la tau, ndjadangu-nanjaka mamàdu ma-hinggilu ba nahimbu ngia pangudu-na, tàka nda na-hunggungui. 44 Beli-nggunja la umanggu na ngia pambàda luhunggu wàna madua-ka; ba natàka-ka tomangu-nanjaka pangia djua, mambàda alihu, mambàda lànjapu. 45 Nu ka lua-nanjaka papiti-ha da anguna pawàndi da mapihu da marihi-njaipa na akatu-na njuna, ka tama-danjaka, hi da-ngiangu lai nu; na tau tungu nu la malamiri, manaü akatu-naka welingu la wungana. Tuna numbu haromu na ana handàni nàhu na ma-iraku, hi wànandja.

Na inana dàngu da anguna paluhu i Miri Jehu. (Màruku 3:20,21,31-35; Luk. 8:19-21)

46 Nu ba talànga panii-napa la tau dangu, hi djia ni-bianja na inana dàngu da anguna paluhu lua la liu, ka tapanii dànja i Jehu ba wàda. 47 Hi ninja: Tàngaru, ninja na inamu dàngu da angumu paluhu lua la liu, ka tapanii dànja wàdanggau, na ma-wànanja. 48 Nu ka hema-nanjaka: Nggamuja nu na inanggu, dàngu nggamuha da angunggu paluhu, hi wànanja na tau na mapeka-nja. 49 Ka padjola-nandjaka lima da papanau-na, hi napanii: Jia-daha duku da inanggu dàngu da angunggu paluhu. 50 Maa djàka

nggamu manundju-ja na pambuha-na na Amanggu na maninja la awangu, ba djiaja duku na angunggu paluhu dàngu na ana wininggu dàngu na inanggu, hi wànandja.

NA KAWUDU 13

Na pangerangu-na na ma-hàbarungu wini. (Màruku 4:1-20; Luk. 8:4-15)

1 La lodu nu luhu-nanjaka i Jehu welingu la uma, hi na-mandapu la hingi tehiku. 2 Ka langgungguru-nanjaka lai Njuna na tau dangu hi lupa naheija la tena, hi na-mandapu lai nu, tàka na tau danguka ndolaku-danja la bulu wara. 3 Màtu-màtuna papeka-nandja ba nawàngu pangerangu: Ninja na tau na maluhu pa-hàbarungu wini. 4 Nu ba na-hàbarungu, ninja hawiangu na ma-kanabu nàhu la ngarangia, ka mai-danjaka da ma-hawurungu hi da-nàhiku pamindi-ja. 5 Hawiangu ninjai na ma-kanabu ningu la ma-pawatungu, la ma-manipa tanana; ka hàngu tumbu madua-nanjaka ba nda natimbi-du na tanana. 6 Tàka ba naheika na lodu, ka langudutu-nanjaka dàngu paraï panda tandjiku da amuna, ka lupa marokutu-nanjaka. 7 Hawiangu ninjai na ma-kanabu la wuku rii madàka, ka tumbu-nanjaka na rii madàka, hi na-palàlu-ja na wini. 8 Ninjai hawiangu na ma-kanabu la tana hàmu, hi natu wuana, ningu ma-pa-hangahungu, ningu ma-panomu kambulungu, ningui ma-patailu kambulungu. 9 Na maningu kahilungu màtawa ka narongu, hi wàna. 10 Ka hurungu-danjaka lai Njuna da pa-panaungu: Nggikina hu wàngu pangerangu bau panii dàndja, hi wàdanja. 11 Nanapa-ja i Jehu: Njimi pa-wuangu-makaika la papinja na ma-tandjiku rukuna na pahangandji welingu la awangu, tàka njuda nda pa-wuangu-ha. 12 Nadu djàka nggamuja na ma-ningungu, napa ba pa-wuangu-jaipa hi màngu bundungu-na; tàka djàka nggamuja na manda ningungu, djàka nggàra maningu-nja, djiangu-ma ba pitija. 13 Djia-duja hi kuwàngu pangerangu, tàngaru ba nda daita, patingingu ba nda darongu ba nda dapingu. 14 Nu pa-tutungu-nanjaka lai njuda na pawuna-na i Jahaja: Napa irongu wànja kahilu-mi, tàka ndai pinja; ingita wànja matami, tàka ndai tandaaja. 15 Nadu ba pa-aparungu-ma-nanjaka na etina jiana na

bandjaru, dàngu ba kawanga-ma-danjaka da kahilu-na, ba kapuda-ma-nandjaka da matana, ka àmbu peku itada da matada, ka àmbu peku ronguda da kahilu-na, ka àmbu napi wànja eti ka na-pambelingu, ka lupa ku-pamàlaru-ja làti, ba wàna. 16 Tàka oha-adaka da matami njimi ba dangita, oha-adaka da kahilu-mi ba darongu. 17 Lànga-tàka ka kupeka-nggai, dadangu da wunangu dàngu da tau tàndji da ma-rindjungu pangita-ja na pangita-mi, tàka nda da-ngalangu pangita-ja, dàngu la parongu-ja na parongu-mi, tàka nda da-ngalangu parongu-ja.

Na andana na pangerangu-na na ma-hàbarungu wini.

18 Djia ba tuna nu màtawa kai ronguja na pangerangu-na na tau na ma-hàbarungu wini. 19 Djàka ningu marongu-ja na pulungu rukuna na pahangandji-na i Ala dàngu nda pinanja, ka mai-nanjaka i ma-akatu hi nawàhi-ja na pa-hàbarungu la etina. Djia-dujaka na pa-hàbarungu nàhu la ngarangia. 20 Tàka na ma-deningu la ma-pawatungu, djia-dujaka ba narongu-jaka na pulungu, kataku mbaha eti madua-nanjaka. 21 Na njuna nda na-paamu daa la etina, nàhu djua-aja; djàka era pa-majila-nanja ndiai djàka era keha-nanja tau lumuna na pulungu, hàngu hanggàmaru-ma-nanjaka. 22 Na ma-deningu la wuku rii madàka, djia-dujaka na tau na marongu-ja na pulungu, na njuna da-palàlu-ja paral pa-handukangu la pinu tana dàngu na pa-kahili-na na pawulu wàngu, hi lupa nda nawua. 23 Tàka na ma-deningu la tana hàmu, djia-dujaka na tau na marongu-ja na pulungu dàngu pinanja, ka wua-du-nanjaka, ningu ma-pa-hangahungu, ningu ma-panomu kambulungu, ningu ma-patailu kambulungu, hi wànandja.

Da pangerangu hawiangu.

24 Hili hau pangerangui pa-wàlahu-nandja: Na pahangandji welingu la awangu ngera hama tuna na tau na ma-hàbarungu wini hàmu la wokana.
25 Nu ba talànga katuda-na na tau, mai-nanjaka na papana hi na-hàbarungu wini kamàla uhu nu la padua uhu, hala laku-nanjaka. 26 Nu ba nahura-ka lupa ba na-huburungu-ka na uhu, ka ngita-mbu-dujaka na kamàla uhu. 27 Ka mai-danjaka da atana na mangu wokangu: Miri ka nda wini hàmu-aja

làti na pa-hàbarungu la wokamu? Ka nggii weli-naka ni na kamàla uhu? hi wàdanja. 28 Nanapa-ja njuna: Papaka maruku-nja ni, hi wànandja. Napaha da atana: Lua kai kanàmba hàlaja wàmu-nggamaka? hi wàdanja. 29 Tàka njuna: Djàmangu, napa bai kanàmba-ja na kamàla uhu ka àmbi buta pa-karia-nja na uhu. 30 Pulindja, ka da-paràndja tumbu lundu la pamuti. La pamuti haromu: Ikanàmba pàkuja na kamàla uhu kai painja ka peku tunuja, taka na uhu kai palaunja la uma eringgu, ka wànggundja-ka da mamuti, hi wàna.

Na pangerangu-na na karohu langa dàngu na taï wolu. (Màruku 4:30-32; Luk. 13:18-21)

31 Hili hau pangerangui pa-wàlahu-nandja: Na pahangandji welingu la awangu hama tuna na karohu langa; napiti-ja hi na-hàbaru-nja tau la wokana. 32 Djiapa ka nda narihi màrahu-kadu la anguna pawini-ka, tàka djàka natumbu-ka, narihi hàlandja pa-bokulu da riika hi lupa na-papingi aingu, hi damaimbu da ma-hawurungu la kiri awangu pawulu hibuda la laina, hi wàna. 33 Hili hau pangerangui papanii-nandja: Na pahangandji welingu la awangu ngera hama tuna na taï wolu, napiti-ja paraï tau kawini hi naburi-ja la angu kanguta ba taïlu nggatana, hi lupa na-majilu hala, hi wàna. 34 Jiada-ka mbuu ndàbada nawàndja pangerangu paraïna i Jehu ba napanii dànja na tau dangu; nda hili hauai papanii wànandja, mbulungu pangerangu-maa. 35 Ka peku pa-tutungu-na na patiki-na na wunangu: Napa ka kutungu paniinggu ba kupeka pangerangu, kutiki-ja na ma-kawiningu weli muia weli tanangu. ba wàna.

Na andana na pangerangu-na na kamàla uhu.

36 Nu ka puli-nanjaka na tau dangu parama i Jehu, hi nalaku la uma; ka hurungu-danjaka da papanau-na lai Njuna: Paànda-nggamanja na pangerangu-na na kamàla uhu la woka, hi wàdanja. 37 Nanapa-ja Njuna: Na ma-hàbaru-nja na wini hàmu, djia-dujaka na Ana tau. 38 Na woka, djia-dujaka na pinu tana; na wini hàmu djia-duhaka da tau la pahangandji; na kamàla uhu, djia-duhaka da tauna i ma-akatu. 39 Na papa na

ma-hàbaru-nja na kamàla uhu djia-dujaka i kambàliku; na rehi muti djia-duja la hupu ndjàpuna, tàka da mamuti djiaha da papalewa. 40 Hama tuna ba kanàmba-ja na kamàla uhu hi tunuja la epi, tuna numbu haromu la hupu ndjàpuna. 41 Haromu na Ana tau ba na-paràha-ndja da papalewa-na, hi da-kanàmba ndàbaha welingu la pahangandji-na da ma-pa-hanggàmaru dàngu da matu ma-akatu hi dawàru-ndja la epi bokulu. 42 Lai nu napa na hii dàngu na kakehuku ngàndu. 43 La lodu nu da matàndji hi da-kabilaku hama tuna na mata lodu la ngia pahangandji-na na Amada. Na maningu kahilungu, màtawa ka narongu, hi wàna.

Da pangerangu hawiangui.

44 Na pahangandji welingu la awangu hama tuna na àmahu na ma-kawiningu la tana. Nahunggu-ja tau hi nahili wininja. Paraï pambaha na etina, laku-nanjaka hi nadangga hàlandja da pa-bàndjalu-na, hala hi nadingi-ja nuna na tana. 45 Hinggilu-nai na pahangandji welingu la awangu hama tuna na mini danggangu-ja, na mahimbu kahuki ana hida. 46 Ba nahunggu-jaka na hau na ana hida na mambana wilina, laku-nanjaka hi nadangga hàlandja da pa-bàndjalu-na, hi nadingi-ja nuna na ana hida, hi wànandjai. 47 Hinggilu-nai na pahangandji welingu la awangu ngera hama tuna na nggeringu na pawala tau la tehiku, hi na-pamàtu-ja na ijangu hangia-hangia. 48 Ba mbinu ihi-naka, hi najila-ja tau la wara. Hala mandapu-danjaka, da mahàmu da-kanàmba-ha hi datuha la kanaingu, tàka da manda hàmu hi dawàru-ndja. 49 Tuna nuduka haromu la hupu ndjàpuna, da papalewa ba daluhu hi da-kawàri-ha da ma-akatu la padua-da da matàndji, 50 hi dawàru-ndja la epi bokulu; lai nujaka napa na hii dàngu na kakehuku ngàndu. 51 Hàlaku nu: Ipinjaka nu mbuu ndàbana? hi wànandja. Napaha njuda: Mapinja-ka, hi wàdanja. 52 Ka panii-nandjaka i Jehu: Djia ba tuna nu, djàka ngga-nggamuja na mapingu huratu uku na pa-panaungu rukuna na pahangandji welingu la awangu, ngera hama tuna tau mangu umangu-ja, na ma-paluhu mabidi mamandai welingu la pa-pahàmu-na, hi wàna.

53 Nu ba nahàla-ka i Jehu papanii-ha nuda da pangerangu, hadangu laku-nanjaka welingu lai nu. 54 Ba natàka-ka la paraï wikina, panaunanjaka na tau la uma bungguru-da, hi kiri hangàtaru ndàbana na tau: Ka nggii ihi Njuna nangala ninja na manggàna, hamanai da tanda mbiha? 55 Nda djiaaja ni na anana na tukangu? Na inana nda djiaaja na na ma-tamungu Maria, hamanai da anguna paluhu i Juhupu, i Himungu dàngu i Junda da tamuda? 56 Hamanai da ana winina nda màtuada lai njuta jiahu? Ka nggii nangala nindja jiada mbuu ndàbada? 57 Ka hanggàmaru wà-danjaka. Tàka i Jehu: Nda ningu haàtu wunangu panda tembi, mbulungu la paraï wikina dàngu la uma wiki pàkuna, hi wàna. 58 Lai nu hawutua tanda mbiha pa-patumbu-na, rukuna ba nda dapawai.

NA KAWUDU 14

Na metina i Juhani Parunungu. (Màruku 6:14,17-30; Luk. 3:19,20; 9:7-9)

1 Nu ka rongu-nanjaka na rukuna i Jehu paraïna i Harondi, na hangandji hahupa tana. 2 Jiana, djia-dujaka i Juhani Parunungu. Pa-pahada belingu-jaka welingu la mameti, djia-dujaka hi na-tunggulu-ja mbiha na matuna nu, hi wànandja da atana. 3 Hi tuna, ba najàpa-dujaka i Juhani paraïna i Harondi, hi nahondu-ja, hi napuhi-ja la uma kapàtangu, lumuna i Harondia, na papaha-na i Pilipu, na anguna paluhu. 4 Nadu i Juhani: Nda ukuaja bau kanoma-ja ba wànanja padua i Harondi. 5 Ka ku-pameti-ja wàna, na-mangàdatu-njai na tau dangu, wunangu-ja ba wàda-dunja i Juhani. 6 Tàka ba djiaja na lodu dedina i Harondi, ka rendja-nanjaka na anana kawini i Harondia, hi na-panggaüru-ja na etina i Harondi, 7 hi kiri pa-ndjandjingu-na, ba nawàngu pa-harangu, la pawua-nja djiapa nda nggàra-jakadu na pakarai-na. 8 Tàka nu na anakeda kawini na-titiru-ja paraï na inana: Wua-ngganja jiahu la djulangu na katiku-na i Juhani Parunungu, hi kiri wàna. 9 Ka handuka-nanjaka na etina na hangandji; ba tuna, lumuna na pambàda harana màlai da angu nganguna, paràhangunanjaka la pa-wuangu-ja, 10 hi na-paràhangu tau la pa-katiku-ja i Juhani la uma kapà-tangu. 11 Ka ngàndi-danjaka na katiku-na la djulangu, hi dawüa-nja na anakeda kawini, tàka njuna hi nangàndi-nja na inana. 12 Ka mai-danjaka da papanau-na i Juhani la papiti-ja na kajumbu-na, hi datani-nja. Hala, lua-danjaka papanii-nja i Jehu.

Na wua-nanja pangangu na tau lima rata paraïna i Jehu. (Màruku 6:31-44; Luk. 9:10-17; Juh. 6:15-21)

13 Ba narongu-jaka nu paraïna i Jehu, hei-nanjaka la tena hi na-lawihiru welingu lai nu nàhu la ma-hinggilu, didi meha-aja. Ba narongu-jaka nu paraïna na tau dangu, ka tundu-danjaka la wihi welingu la hau paraï-hau paraïngu. 14 Ba napuru-ka welingu la tena ka ngita-nanjaka na tau ba nda uku danguja, ka mila mumuhu-nanjaka na etina, hi na-pamàlaru-ha da mahidu-da. 15 Ba malingu-ama-naka mai-danjaka lai Njuna da papanau-na: Lai jiahu pangia ma-linggitu-ja, màlai malingu-mbu-nanjaka. Puli-ndjawa da tau dangu ka peku luada la ko-kotaku la padingi pangada, hi wàda. 16 Nanapa-ja i Jehu: Djàmangu, àmbu dalaku-duha; njimi na kai wuandja pangangu, hi wànandja. 17 Danapa-ha da pa-panaungu: Nda nggàraa maningu-nggama lai jiahu, mbulungu-ada da kambamba ba lima mbuada, dàngu da ijangu ba dua ngiuda, hi wàdanja. 18 Ngàndi-nggandja nàmu, hi wànandja. 19 Ka paràha-nanjaka na tau dangu pa-mandapu la rumba, hi napiti-ha da kambamba ba lima mbuada, dàngu da ijangu ba dua ngiuda; ka tangara-nanjaka la awangu, hi na-pamalangungu. Hala hi na-kawita-witaha da kambamba, hi napakei-ndja da pa-panaungu, tàka da pa-panaungu hi da-bàndjalu-nja na tau dangu. 20 Ka ngangu hàla-danjaka lundu mbihuda; ka putu-dandjaka da kandjibi tàdi ngada, ha-kambulu dàmbu mbola mbinuda. 21 Nu na mangangu, ningu tau lima ra taja na mini, hinggilu-da da kawini dàngu da anakeda.

Na lakuna la tehihu i Miri Jehu. (Màruku 6:45-56; Juh. 6:15-21)

22 Ka pambana madua-nandajaka da papanau-na pahei la tena, ka dapala mangilu-nja, Njuna ba puli-nanjapa na tau dangu. 23 Ba nahàla-ka papuli-nja na tau dangu, kandekalu-nanjaka la palindi la pa-hamaja

mehangu. Ba na-rudungu-ka, didi meha-kijaka lai nu. 24 Nu na tena mbàda marau padangu-naka welingu la mamara, dirà djàraja ba na-padjàra-ja ngalungu, maa ba ngilu pa-ndubakungu-duja. 25 Ba ningu ndjàmu taïlu-jaka la marai romu, nàmunja-ka i Jehu lai njuda ba nalaku la pinu wai. 26 Nu da pa-panaungu, ba dangita-jaka lakuna la pinu wai, kandàndakudanjaka, tau tehiku-ja wàda bia; la-lada-daka paraï pa-mangàdatu. 27 Nu ka panii daa madua-nandjaka paraïna i Jehu: Pa-mà-ndungu etimi, djiaka Njungga, àmbi mangàdatu-du, hi wànandja. 28 Nanapa-ja i Peturu: Djàka djia-dukau Njumu Miri, paràha-ngga pamai tomakau la pinu wai, hi wànanja. 29 Maiwa, hi wànanja. Ka puru-nanjaka i Peturu welingu la tena, ba nalaku la pinu wai, hi nalua tomaja i Jehu. 30 Tàka nu ba napàda-nja na ngilu, ka mangàdatu-njaka; ka ngeri hadàndjalu-nanjaka. Ka kaladakunanjaka: Miri, ndula àruka ba wàna. 31 Ka padjola parengga-nanjaka lima paraïna i Jehu, hi najàpa-ja: Ha ma-hakudu pawaimu, nggikina hi nalii lua na etimu, hi wànanja. 32 Ba naheika la tena, kamàndalu-nanjaka na ngilu. 33 Tàka da manindja la tena, hi da-marubuku la hanggana: Lànga-tàka Ana Alakau, hi wàdanja. 34 Ka pala-danjaka, hi datàka la tana Nggeniharitu. 35 Nu na tau lai nu, ba natanda-jaka ba djiaja i Jehu, ka paràhangu-nanjaka tau la ngaba-naka lai nu; ka ngàndi-dandjaka lai Njuna mbuu ndàbada da tau da mahidu pa-dàkangu, 36 hi da-pamanda-nja, mili peku ràma-kimanja na hupu ka-lembi-amu, ba wàdanja. Na tauka na maràma-ja na-màlaru ndàba-maja.

NA KAWUDU 15

Ba na-rawaku-ha da tau Parihi parama i Miri Jehu. (Màruku 7:1-23)

1 Nu ka mai-danjaka lai Jehu da tau Parihi dàngu da mapingu huratu uku, da ma-welingu la Jeruhali, hi dapanü-nja: 2 Ka nggikina da papanau-mu hi dapangga biaja na hurida da tau ndai? Maa ba nda dabaha-du limada, nganguwa djàka wàda, wàdanja. 3 Nanapa-ja i Jehu: Mala njimimbu, ka nggikina hii panggaja na lii ukuna i Ala rukuna na huri ndaimi? 4 Naduka i Ala: Tembiha da amami da inami ba wàna; hamanai: Djàka nggamuja na

mahara-nja na amana ndia na inana, djiangu-ma ba pameti-ja, ba wàna. 5 Tàka njimi: Djàka nggamu, pa-maraku wànguja làti na pandula wànggunggai, na ma-wànanja na amana ndia na inana, na-màtangu-wa patembi-ha da amana ndia da inana wàmi. 6 Nuduja na pakàba-minja na patiki-na i Ala, rukuna na huri ndaimi. 7 Ha tau ma-kapelu, tuba-nanja na pawuna-na i Jahaja na rukumi njimi: 8 Jiana na bandjaru tembi wànangga tàda ngarua, tàka na etina marau-nangga padua. 9 Kahewa-ana ba dalumu-ngga, nadu ba da-papekangu, papeka-danja na mauku la taumaa ba wàna, hi wànandja.

Rukuna na ma-jahangu dàngu na ma-iraku.

10 Nu ka paau-nandjaka da tau dangu, hi napanii-ndja: Irongu kai pinja: 11 Nda djiaja na matama la ngaru na ma-pairaku-ja na tau, tàka na maluhu welingu la ngaru, djiaja duna na ma-pairaku-ja na tau, wàna. 12 Ka mai-danjaka da papanau-na: Ndau pinja ba dakaraü wànggau eti da tau Parihi rukuna nu na patiki-mu, hi wàdanja. 13 Nanapa-ja i Jehu: Na ngara pa-tondungu-ka na panda tonduna na Amanggu na maninja la awangu djiangu-ma haromu ba butaja. 14 Djàma-ndjaka! Mapoki-ha da malonda mapoki. Djàka mapoki-ja na malonda-ja na mapoki nda djia màtangua-da taï pa-kanabu la rokapu pa-kadua-da, hi wànandja. 15 Nanapa-ja i Peturu: Paànda àru-nggamanja nu na pangerangu, hi wànanja. 16 Tàka i Jehu: Njimimbu djiapa-majai, na nda pingumi? 17 Ndai pimanja dimi na matama-ka la ngaru, ba lupangu la kambuja hi wàrunja la hambeli? 18 Tàka da maluhu welingu la ngaru, welingu la etidu datumbu ningu, nudaha da ma-pairaku-ja na tau. 19 Maa ba welingu la etidu datumbu da pangàdangu ma-akatu, na pameti tau, na ndjuraku, na kadjari, na mangangà, na hakahii kambàliku, na palapingu. 20 Nudaka djiaha da ma-pairaku-ja na tau; tàka na ngangu dàngu nda baha lima nda na-pairaku-a tau, hi wànandja.

Na kawini Huru Paniki. (Màruku 7:24-30)

21 Ka hadangu laku-nanjaka i Jehu welingu lai nu, hi na-lawihiru la

ngabana la Huru dàngu la Hindungu. 22 Ka nàmunja-ka na kawini Kanani na ma-welingu la ngabana lai nu, ba la-ladana padua: Dou Miri, Anana i Ndautu, manàwaru àrungga, na ananggu kawini ba nda uku hurukumananja wàndi, wàna. 23 Tàka i Jehu, nda ningu ndoku pahema-nanja. Ka hurungu-danjaka da papanau-na hi da-pamanda-nja: Pulinja-wa ka nalaku, ba la-ladana padua nàmu la kadjia-nda, wàdanja. 24 Nanapa-ja i Jehu: Nda pa-paràhangu-aka la tau hawiangu, mbulungua la wàla wuana na uma Ihiraïlu, na ma-pambula mbimbungu, hi wànandja. 25 Nu ka mai-nanjaka na kawini, hi na-maràbaku la hanggana: Dou Miri ndula àruka, hi wàna. 26 Tàka hi nahema i Jehu: Nda ràka-ana ba pitija na uhuda da anakeda, hi nduhandja da anakuku, wànanja. 27 Nanapa-ja na kawini: Tuba-duna Miri, na njuna da anakuku da kàli ngambundja da kamumu da ma-kawàwaku welingu la lenangu-da da mirida, hi wàna. 28 Nanapa-ja i Jehu: Ha tau kawini, lalu bokulu-ja na pawaimu, màtawa ka na- padeningu lai njumu hama tuna na pambuha-mu, hi wànanja. Nu pàku nu ka màlaru maduananjaka na anana kawini.

Na wua-nanja pangangu na tau patu rata. (Màruku 8: 1-10)

29 Ka laku-nanjaka welingu lai nu i Jehu, hi natàka la tehiku la Nggalilia; ka kandekalu-nanjaka la palindi, hi na-mandapu lai nu. 30 Ka mai-danjaka lai Njuna da tau ba hau daa biadaka, da mangàndi ma-kaliparu, ma-kandjiku, mapoki, ma-kambànga, lupa da mahidu hawiangu-ka ba hau daada, hi da-bàndjalu-ha la wihina. Ka pa-màlaru-nandjaka. 31 Hi lupa na-maratangu na tau dangu, maa ba dangita-duhaka da ma-kambànga ba dapanii, da ma-kandjiku ba dahàmu, da ma-kaliparu ba dapangga, da mapoki ba dangita-duka. Ka wotu-danjaka na Alana na tau Ihiraïlu. 32 Nu ka paau-nandjaka da papanau-na i Jehu, hi napanii-ndja: Lalu mila-nggunja eti jians na tau dangu, mala ba mbàda taïlu mbua lodu-naka ba haniina lai Njungga, dàngu nda ningu ngga-nggàrada pangangu ba wàda; la papuli-ndja pabeli dàngu nda nganguda, nda kubihua, da-haluputu-du nàhu la ngarangia, wàna. 33 Danapa-ha da papanau-na: Nggiika ta-ngalangu ningu biaka kambamba ràka pa-pambihu wànja na tau dangu tungu jia,

maa ba la ma-malinggitu-ta, hi wàdanja. 34 Tàka i Jehu: Pira mbuada da kambamba da manindja lai njimi hi wànandja. Pihu mbuada, dàngu da ana ijangu ba hawutu-ada, hi wàda. 35 Ka paràha-nanjaka na tau dangu la pa-mandapu la tana. 36 Hàlaka hi napiti-ha da kambamba ba pihu mbuada, hamanai da ijangu, hi na-pamalangungu, hi na-kawita-witaha, hi napakei-ndja da papanau-na, tàka da papanau-na hi dawua-nja na tau dangu. 37 Ka ngangu-danjaka lundu mbihuda mbuu ndàbada. Hàlaka hi naputu-ha tau da kawita tàdi ngada, pihu mbua katanga mbinuda. 38 Da mangangu patu rataha da mini, hinggilu-da da kawini dàngu da anakeda. 39 Ba nahàla-ka papuli-nja na tau dangu, hei-nanjaka la tena, hi nalaku la ngabana la Manggadangu.

NA KAWUDU 16

Ba dakarai tanda welingu la awangu. (Màruku 8:11-21)

1 Ka mai-danjaka da tau Parihi dàngu da tau Handuki, ka kamanja ba wàda, hi dakarai-ja: Pangita-nggama tanda welingu la awangu, wàdanja. 2 Nanapa-ja i Jehu: Ba na-malingu-ka, nahàmu haromu na lodu, ba narara na kiri awangu, wàmi; 3 hamanai la mbaru: Nda nalodu hàmu nàhu taï, ba narara dàngu panggumungu-na na kiri awangu, wàmi. Na hadana na awangu ipi bianjai la pa-patanda-nja, ka ni hi ndai patanda bianjai djàka nggikina nàhu nàhu? 4 Na ana handàni nàhu na ma-iraku dàngu na ma-kadjari karuhi-nanja tanda, tàka nda djia wuanja, mbulungu-ana na tanda lai Junuhu, na wunangu, hi wànandja. Nu ka dundjaku-nandjaka hi nalaku,

Manggangu wikimi la huri tau Parihi, ba wàna i Miri Jehu.

5 Nàhu ba dapala la hapapa, da-marombangu pangàndi kambamba da papanaungu. 6 Tàka i Jehu: Tàngaru, imanggangu wikimi la muruda da tau Parihi dàngu da tau Handuki, hi wànandja. 7 Ka panii-danjaka dàngga anguda: Djia ba nda tangàndi kambamba, hi wàda. 8 Ka pi-nanjaka i Jehu, hi napanii dàndja: Nggikina hi bata nija ba nda ningu kambamba-mi, ha

njimi ma-hakudu pawaimi? 9 Ndedi ipimanja dimi? Ndai namu-aja na rukuda da kambamba ba lima mbuada la tau lima rata dàngu djàka pira mbua mbolada da rihida da paputu-mi? 10 Hamanai na rukuda da pihu mbua kambamba la tau patu rata, dàngu djàka pira mbua katanga-da da rihida bai putuha? 11 Ka nggikina hi ndai pimanja ba nda djia-aha da kambamba da palaa-nggunggai? Tàka imanggangu wikimi la muruda da tau Parihi dàngu da tau Handuki, wànggu duku, hi wàna. 12 Nu pi-danjaka: Imanggangu wikimi la muruna na kambamba, ba nda wànaa, na njuna la pa-pekangu-da da tau Parihi dàngu da tau Handuki, ba wàna duna.

Na pekana i Peturu. (Màruku 8:27-30; Luk. 9:18-21)

13 Ba natàka-ka i Jehu la ngabana la Kaharia Pilipi, paàra-nandjaka da papanau-na: Nggamuja wàdanja tau na Ana tau, hi wànandja. 14 Tàka hi dapanii-nja: Hawiangu djiaja i Juhani Parunungu wàna, hawiangui djiaja i Elia wàna, ninjai hawiangu djiaja i Jerimia, djàka ndia anguda da wunangu-ja na mawàna, hi wàda. 15 Tàka i Jehu: Ka njimi dimi, nggamuja wàmingga, hi wànandja. 16 Nanapa-ja i Himungu Peturu: Karitu-dukau, Anana i Ala na maluri, hi wàna. 17 Hi nanggepi-ja paraïna i Jehu: Oha-muka, ha Himungu, anana i Junuhu, ba nda tolu wai ria mabowanggaunja, ba djiaja na Amanggu na maninja la awangu-du. 18 Njumu na Peturu-kau wànggunggau; la pinu watu pingi jiana-du taï ku-pahada ninja na kabungguru-nggu, tàka na pinduna na pangia mameti nda na-ngalangua la pahoba-ja. 19 Napa ka kuwua-nggaunja na kuhina na ngia pahangandji welingu la awangu, djàka nggàraja na pa-karàndi-mu la pinu tana taï pa-karàndi-mbuja la awangu, djàka nggàraja na pa-wàkahu-mu la pinu tana taï pa-wàkahu-mbuja la awangu, hi wànanja. 20 Ka ràndi nda uku-nandjaka da papanau-na: Àmbu ningudu haàtu ngia papanii-minja na rukunggu Njungga ba Karitu-ka, hi wàna.

Na kawunga peka-nanja na majila-na i Miri Jehu. (Màruku 8:31-9:1; Luk. 9:22-27)

21 Piti welingu nu pakiringu-nanjaka i Jehu Karitu pa-palara-ndja da

papanau-na, ba djiangu-ma bàdi nalaku la Jeruhali dàngu ba na-padàngu majila dangu paraï rukuda da ama bokulu dàngu da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku, hi lupa pameti-ja, tàka la patailu wàna na lodu hi pahada belinja. 22 Ka karia meha-nanjaka paraïna i Peturu hi nawàngu pahiri-nja: Na-tebuku àruja i Ala, Miri; nuna nu ba nda djia lii-a-nanggau, wànanja. 23 Ka pambelingu-nanjaka i Jehu: Hulua-kau la kadjia-nggu, ha kambàliku. Njumu na pa-hanggàmaru wànggunggau, maa ba nda djiaja na ngerana i Ala, ba ngera tauaja na pa-pangàda-mu, hi wànanja. 24 Nu ka panii-nandjaka i Jehu da papanau-na: Djàka nggamuja na ma-patikingu patundu-ngga, na majaungu pàku bàdi wikina, ka nadendi-ja na harika-na, ka namàngu patundu-ngga. 25 Nadu djàka nggamu ka kurada-nja na luringgu na mawàna, djia hi na-jàmihu-ja, tàka djàka nggamu na ma-jàmihu-ja na lurina lumunggu Njungga, djia hi nangala-nja. 26 Nadu nggàra lingu-naka na tau djàka na-màngi hàlanja na ihi panggubulu awangu, tàka na lurina hi mburina padua? Djàka ndia nggàra-aka bàdi pawua-na na tau hiluna na lurina? 27 Maa ba djiangu-ma nàmunja haromu na Ana tau ba namai ngàndija na mangundju-na na Amana, ba na-karia-ndja da papalewa-na; nu hi natunja wai ngerana haàtu2 nundjuja na pawunda-naka. 28 Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-ngai: Nindja nàhu da ma-ndolaku lai jiahu da manda pàdanja na meti, djàka ndedi daita-maduja na Ana tau ba namai ngàndija na pahangandji wàna, hi wàna.

NA KAWUDU 17

Ba na-pandjilungu na hadana i Miri Jehu. (Màruku 9:2-13; Luk. 9:28-36)

1 Palàngangu nomu mbua lodu karia-nandjaka i Peturu, i Jakupu dàngu i Juhani, na anguna paluhu, paraïna i Jehu, hi nangàndi-ha nàhu la palindi djangga, didi meha-aha. 2 Ka pandjilungu-nanjaka na hadana la hanggada, na matana ba na-kadjilaku hama tuna mata lodu dàngu da pakina hi dabara hama tuna na harii. 3 Hi djia ita bia-dandja i Muha àda i Elia ba dapanii dànja i Jehu. 4 Nanapa-ja i Peturu: Miri, nahàmu-duka njuma ba ninggama jiahu; tuna djàka wàmu, mata ka kuwulu-ka tilu mbua kàmbungu, hau

Njumu, hau i Muha dàngu hau i Elia, hi wànanja i Jehu. 5 Nu ba talànga panii bia-napa, hi djia pamaü bia-nandja karumangu ma-handaraku, ka lingu-nanjaka welingu la karumangu: Jiana djiaja na Ananggu, na pambuha-nggu, na ngia pa-orangu-nggu, ipatingi-njawa Njuna, na mawàna. 6 Nu ba darongu-jaka nuna da papanaungu, ka marubuku-danjaka la tana, ba nda uku mangàdatu-ha. 7 Ka lua toma-nandjaka i Jehu, hi naràma-ha: Hadangu, àmbi mangàdatu-du, hi wànandja. 8 Ba da-wulaku-ka matada, nda haàtua pangita-da, didi-kiajaka i Jehu. 9 Nàhu ba da-kamburungu welingu la palindi, ka ràndi-nandjaka paraïna i Jehu: Àmbu ningudu haàtu papeka-mi rukuna na paita-mika lundu tomaja na pahada-nja na Ana tau welingu la padua mameti, wànandja. 10 Ka paàra-danjaka da papanau-na: Ka nggikina duna, namaipa bàdi i Elia, hi wàda da mapingu huratu uku, hi wàda. 11 Nanggepi-ja i Jehu: Tubana njuna ba namai i Elia hi na-pahàmu ndàbaja. 12 Na njuna ka kupeka-nggai: Mbàda mai-manaka i Elia, tàka nda natanda-aja tau, hi dapalua bianja pambuha eti-daka. Tuna nuduka ngeru na Ana tau ba na-pàdangu majila paraï rukuda njuda, hi wànandja. 13 Nu ka pi-du-danjaka da papanau-na, ba djiaja na rukuna i Juhani Parunungu na patiki-nandja.

Na màlaru-na na anakeda na mawutu manu. (Màruku 9:14-29; Luk. 9:37-42)

14 Nu ba datàka-njaka na tau dangu, hurungu-nanjaka na haàtu na tau lai nu, hi na-maràbaku la hanggana. 15 Umanàwaru àrunja na ananggu mini, Miri, ba wutu manu-nanja, hidu pa-dàkangu-mananja. Nda na-pambirangu biapa pa-kanabu la epi hamanai la wai. 16 Kungàndi-mandjaka làti da papanau-mu, tàka nda da-ngalangua pa-pamàlaru-ja, hi wànanja. 17 Nanapa-ja i Jehu: Ha tau nda pawai, ndalaru palii haluangu, pira-ma-ngguipa bàdi ba kundengi-kai? Pira-ma-ngguipa bàdi ba ku-patoru-nggai? Ngàndi-ngganja nàmu, hi wàna. 18 Ka bàtiru-nanjaka paraïna i Jehu, hi naluhu na wàndi welingu lai njuna. Nu pàku nu ka màlaru madua-nanjaka na anakeda. 19 Hala, ka hurungu-danjaka da papanaungu lai Jehu ba didi-kia-haka: Mala nggikina ihi njuma, hi nda ma-ngalangu biai

pa-paluhu-ja, hi wàdanja. 20 Nanapa-ja i Jehu, rukuna ba hakudu-na pawaimi. Nadu lànga-tàka ka kupeka-nggai: Djàka ningu-makidu hama ana karohu langa pawaimi, lelingu-wa lai nàhu welingu lai jiahu, djàka wàminja jiana na palindi, djiangu-ma duna ba na-lelingu, dàngu nda ningua madjia nda peku lai njimi. 21 Na njuna, na matungu jia, nda djia luhu-ana, mbulungu hamajangu dàngu rotu wikia bàdi, hi wànandja.

Na pandua wàna ba napanii-ja na majila-na i Miri Jehu. (Màruku 9:30-32; Luk. 9:43-45)

22 Tuna ba dalaku pa-kariangu la Nggalilia, hi napanii-ndja da papanau-na: Haromu na Ana tau pa-pakatangu-jaka la lima tau, 23 hi da-pameti-ja, tàka la patailu wàna na lodu pahada belinja, wànandja. Ka handuka hala wàla-danjaka.

Na rukuna na wuangu mbewa tungguna na uma Ala.

24 Nu ba datàka-ka la Kapinaüngu, mai-danjaka da makei àmahu dàmbu lai Peturu: Mala na Nggurumi nda nawotu-aha da àmahu dàmbu, hi wàdanja. 25 Nanapa-ja i Peturu: Nawotu-madu, hi wàna. Ba natama-ka la uma, hi napanii daa mangilu-nja paraïna i Jehu: Mala nggikina wàmu Himungu, da hangandji-ka la pinu tana, nggaa lai njuda wàmu na ngia pakeida mbewa, ndia hilu katiku? La anada ihi, djàka ndia hi la tau hawiangu, hi wànanja. 26 La tau hawiangu-du, ba wànaka i Peturu, tàka i Jehu: Djàka tuna nu, da-marandeka da pa-anangu, hi wàna. 27 Na njuna ka àmbu tatundja watu tundjuru, luawa la tehiku pa-mangela, kau pitija na ijangu na ma-kawunga lundungu; djàkau wanga-jaka na ngaruna, mungalamandja duna da àmahu; pitiha, kau wuandja ndumanggu Njungga dàngu njumu, hi wànanja.

NA KAWUDU 18

Na pa-lumungu-da parihi da papanaungu; na rukuna na ma-pahanggàmaru. (Màruku 9:33-47; Luk. 9:46-48)

1 Nu nu hurungu-danjaka lai Jehu da papanaungu: Nggamuja ihu na marihi la pahandgandji welingu la awangu, hi wàdanja. 2 Ka paau-nanjaka na haàtu na anakeda kudu, hi natuja la paduada. 3 Lànga-tàka ka kupekanggai, djàka ndai pambelingu-madu kai hamandja da anakeda, nda djia tama-ami la ngia pahangandji welingu la awangu. 4 Djiaduja djàka nggaa na ma-pakendaru wikina hi hama tuna jiana na anakeda, djiaja na marihi la pahangandji welingu la awangu. 5 Dàngu djàka nggamu na mainga-ja na anakeda tungu jia lumuna na tamunggu, inga-nangga Njungga-maduka. 6 Tàka djàka nggamu na ma-pa-hanggàmaru-ja haàtu na ma-màrahu tungu jia na mapawai lai Njungga, nahàmu ningu-kiapa làti djàka pa-hàngalu-nja watu malabu la nggoruna ka mangu pa-tàniku-nja la libu muru. 7 Pàda pàku-anaka taï na pinu tana rukuna ba na-pa-hanggàmaru; maa ba nda djia djàmangu-ana patumbu na pa-hanggàmaru wàngu, na njuna pàda pàku-anaka na tau na maruku-nja. 8 Djia-duja djàka lima-munja ndia djàka wihi-munja na ma-pa-hanggàmaru-kau, katiri-ja kau wàrunja; nahàmu-kiapa djàkau tama màngu kapunggangu, ndia màngu kali-parungu la luri dàngu ba wàru kadua mbungu wini lima-nggau la epi manda mbàda. 9 Hamanai djàka mata-munja na ma-pa-hanggàmaru-kau, hikuja kau wàrunja; nahàmu-kiapa bau tama mangu hapapa wua màtangu la luri dàngu ba wàru kadàmbu wua matanggau la pangia mambana. 10 Irimangu àmbi pa-kalana-ja djia-paka haàtu-ana na ma-màrahu tungu jia; nadu ka kupeka-nggai, da papalewa-da da manindja la awangu ba djia-paha padua ba da-tangara-ja na ngaruna na Amanggu na maninja la awangu. 11 Nadu na Ana tau, ba maina pa-pamàna-nja na ma-mbulangu. 12 Mala nggikina wàmi, djàka ningu tau maningu mbimbingu hangahu, tàka na heu ka na-ndjàrangu, ka nda na-dundjaku biandja da hiwa kambulu hiwa la palindi ka nalua pahimbu-ja na ma-ndjàrangu dimi? 13 Lànga-tàka ka kupekanggai, djàka era hunggu-nanja, narihi-pa na hawola wànanja na heu dàngu da hiwa kambulu hiwa da manda ndjàrangu. 14 Tuna numbudu na Amami na maninja la awangu, mata bia ka na-molungu djiapa nda haàtu-nakadu na ma-màrahu tungu jia, ba nda djia wànaa.

Panau wikimi bàdi ba wàna i Miri Jehu.

15 Djàka era ndjalana na angu dedimu, ulua tomaja bàdi papanau-nja ba talànga didi mehakai. Djàka narongu-dukau, ngala-munjaka na angu dedimu. 16 Tàka djàka nda narongu, ukariangu-ki haàtu ndia tau madua, mata na matumbu-ka ka peku màndunguna la ngaru hakahii madua matailu. 17 Djàka nda narongu-makai, pekanja na kabungguru; djàka nda narongu-majai na kabungguru, mata kai pangera-nja la tau hangàdangu, ndia la makei mbewa. 18 Lànga-tàka ka kupeka-nggai, djàka nggàraja na pa-karàndi-mi la pinu tana, taï pa-karàndi-mbujaka la awangu; dàngu djàka nggàraja na pa-wàkahu-mi la pinu tana, taï pa-wàkahu-mbujaka la awangu. 19 Ka kuhili pekanggai, djàka tau madua-kai jia la pinu tana ma-pahamangu la pakarai ngga-nggàra, djiangu-ma duna na-padeni-nja paraï na Amanggu na maninja la awangu. 20 Nadu, djàka nggiiha da pauhi ningu, djàka tau madua mataiiu-ha, la ngaranggu Njungga, nimangga Njungga lai nu la padua-da.

Idjàmandja bàdi da ndjalada da angumi ba wàna i Miri Jehu.

21 Nu ka mai-nanjaka i Peteru lai Njuna: Miri, djàka ningu angu dedi matu mandjala lai njungga, ku-pambirangu bàdi ba kudjàma-nja? Lundu ku-papihungu? hi wànanja. 22 Nanapa-ja i Jehu: Lundu u-papihungu, nda wànggua-nggau, tàka lundu upapihu kambulungu pa-papihungu bàdi, wànggu duku. 23 Djia-duja na pahangandji welingu la awangu hi hama tuna na haàtu na hangandji ka ku-padiha dàndja da atanggu, na mawàna. 24 Nu ba na-padiha dàndjaka, hi dangàndi-nja na tau, na ma-wutangu ha-kambulu rata taleta. 25 Ba nda ningu pahiulu wànandja, ka paràhangunanjaka na mirina la padangga màngu papaha màngu ananja lupa da mangu-naka, ka hiulu wàndja da wutana, ba wàna. 26 Ka bei-nanjaka nuna na ata la hanggana: Upuli-ngga kadiru, napa ku-hiulu ndàba-manggaundja duku, ba wàna. 27 Ka mila-nanjaka eti na mirina nuna na ata, hi na-pahàla-ja, tàka da wutana hi nadjàma-ndja. 28 Nàhu ba nalaku nuna na ata, ka tàbuku-nanjaka na haàtu na anguna paata na ma-wutangu hangahu ndinaru lai njuna. Ka jàpa-nanjaka, hi na-kàhilu-ja: Hiulu hàlaha da wutamu-ka, hi wànanja. 29 Ka bei-nanjaka nuna na anguna paata, hi

na-pamanda-nja: Upuli-ngga kadiru, napa ku-hiulu-ma-nggaundja duku, hi wàna. 30 Tàka nda nangàdu, hàngu laku-maa-nanja hi na-panàngga-nja la uma kapàtangu, lundu na-kandjupu-maha bàdi da pawuta-na, wàna. 31 Nu ba dangita-jaka na matuna nu da anguna paata, ka handuka dirà matiki-haka da etida, hi dalua papanii-nja na mirida nunaka na matumbu. 32 Ka paau-nanjaka nuna na ata paraï na mirina: Ha ata iraku, mbuu ndàbada da wutamu kudjàma hàla-nggaundjaka, rukuna bau pamanda-ngga. 33 Mala nda ràka-ana nu djàkau milanja eti na angumu paata, hama tuna njungga ba kumila-nggau eti njumu, hi wànanja. 34 Ka hàngga-nanjaka na mirina, hi na-pakata-nja la limada da matanggu padjàra, lundu na-pandjupu hàla-ma-nggandja bàdi da pawuta-na, ba wàna. 35 Tunanggai numbu haromu na Amanggu na maninja la awangu djàka ndai paweli etingu-madu haàtu2 la padjàma-nja na angu dedimi, hi wànandja.

NA KAWUDU 19

Na pahewa-da da mapalei papahangu. (Màruku 10:1-12)

1 Nu ba na-pandjàpu hàla-jaka jiana na paniina-ka, hadangu laku-nanjaka welingu la Nggalilia hi natàka la ngaba tana Jundia, la hapapa luku Jarandingu. 2 Lalu danguja na tau na makiku-nja, hi na-pamàlaru-ha lai nu. 3 Ka nàmundja-ka da tau Parihi lai Njuna, ka takama-nja ba wàda. Uku ihu na tau la pa-pahewa dàngu papaha-na ba màtu2 kiringu, hi wàdanja. 4 Nanapa-ja i Jehu: Ndai mbaha-maja dimi na Mapadikangu, welingu la kawunga-na ba dàngu mini kawini-mada ba nawulu-ha, 5 hala màtawa na tau ka na-dundjaku-ndja da amada dàngu da inada ka na-kadàmbi-nija na papaha-na, nu da madua pambulu tolungu-danjaka, ba wàna? 6 Nu da madua hi nda dadua-apa, tàka mbulungu-maadaka: Djia-duka na pambàda papera-na i Ala, àmbu na-pahewa-dunja tau, hi wànandja. 7 Danapa-ha njuda: Ni ka nggikinai duna i Muha hi na-paràhangu pa-wuangu huratu pahewa, ha màngu pa-pahewa dànja, hi wàdanja. 8 Tàka i Jehu: Ruku tongguru eti-dimi, hi napuli-nggai i Muha pa-pahewa dàndja da papaha-mi; tàka welingu la kawunga-na nda tuna nua. 9 Ka kupeka-nggai,

djàka nggamuja na ma-pahewa-nja na papaha-na, djàka nda ruku ndjuraku-ja, pa-kadjari-nanja na laieina, dàngu djàka nggamuja na ma-kanoma-ja na kawini pa-pahewangu, pa-kadjari-mbu-nanjaka, hi wànandja. 10 Danapa-ha da papanaungu: Djàka tuna numadu na rukuna na mini dàngu papaha-na, nahàmu-kiapa ka àmbu lalei, hi wàdanja. 11 Nanapa-ja Njuna: Jiana na pulungu nda napi ndàba-anja tau, mbulungu da pa-wuangua. 12 Maa ba ni-dundja da manda mini da madedi ngàndija na nda minida, nindjai da manda mini da pakalaa tau, nimbundjai da makalaa wikida lumuna na pahangandji welingu la awangu. Na ma-ràkangu la papinja, màtawa ka napinja, hi wànandja.

Na peka-nandja mahàmu da anakeda i Jehu. (Màruku 10:13-16; Luk. 18:15-17)

13 Nu ka mai ngàndi-danjaka anakeda i Jehu, ka na-padambaku-ndja lima dàngu ka na-hamaja-ndja ndumada, ba wàda. Tàka da papanaungu, hi dabaka-ha. 14 Nanapa-ja i Jehu: Puli-ndjaka da anakeda, àmbi hiri-dundja pamai lai Njungga; maa ba tau tungu jiadu mamangu-nja na pahangandji welingu la awangu, hi wànandja. 15 Nu ka padambaku-nandjaka lima da anakeda. Hala, hadangu-nanjaka, hi nalaku welingu lai nu.

Na bidi mini na mawulu. (Màruku 10:17-31; Luk. 18:18-30)

16 Ka mai-nanjaka lai Njuna na haàtu na tau: Ngguru, nggàra mahàmu-ja bàdi na pawànggu ka peku ngala-nggunja na luri palupangu, hi wànanja. 17 Nanapa-ja i Jehu: Nggikina hi djia paàra bia-mungganja na rukuna na mahàmu? Haàtu pàkuna duna na mahàmu. Na njuna ka kutama la luri djàka wàmu, nundjuha da uku, hi wànanja. 18 Nggàra uku-haka nu hi wànanja. Tàka i Jehu: Àmbu pameti tau, àmbu pa-kadjari-ja na lalei na mangoma, àmbu mangangà, àmbu putinja pulungu na angumu patau. 19 Tembiha da amamu da inamu, dàngui kau mbuhanja na angumu patau, hama tuna bau mbuhangu wikimu, hi wànanja. 20 Nanggepi-ja na bidi mini: Nudaka mbuu ndàbada mbàda nundju-ma-nggundjaka; hili nggàra-jaipa na pa-kalana-nggu, hi wànanja. 21 Nanapa-ja i Jehu: Mata ka

natoma hàlaka djàka wàmu, lakuwa kau dangga hàlandja da pawulu-mu, kau wuandja da mamila, djia-duja hu ngalangu banda la awangu. Hàlaka umaiwa, kautundu-ngga Njungga, hi wànanja. 22 Ba narongu-jaka nuna na panii paraï na bidi mini, hi nalaku dàngu handukangu, maa ba lalu dangu banda-duja. 23 Tàka i Jehu hi napanii-ndja da papanau-na: Lànga-tàka ka kupeka-nggai, maharui raraj a na mawulu la patama la pahangandji welingu la awangu. 24 Ka kuhili pekanggai: Namuda-kiapa na heu na ota la patama la kubu utu dàngu na mawulu ba natama la pahangandji-na i Ala, wànandja. 25 Ba darongu-jaka nuna da papanaungu, ka hondaru hala wàla-danjaka; djàka tuna nu, nggamuipa na mapeku la pamara, hi wàda. 26 Tàka hi napanau-ha parama i Jehu, hi napanii-ndja: La tau nda napekua, tàka lai Ala peku hàla-mana duna, hi wàna. 27 Nu hi nanggepi-ja i Peturu: Mala njuma jia, ba mbàda dundjaku hàla-mandjaka, hi makiku-nggau Njumu, ka nggàra-jaka njuma ngeru, hi wànanja. 28 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka-ma-nggunggai, ngeru ba nabidi-ka na tana, na Ana tau ba na-mandapu-nja na kandjàka bundjuku-na, njimi na mambàda tundungga, iman-dapu-mbundja da kandjàka ba hakambulu dàmbuda, hii hukutu-ndja wai ngerada da ha-kambulu dàmbu kabihu la Ihiraïlu. 29 Dàngu djàka nggamu ma-dundjakungu umana ndia anguna paluhu, ndia ana winina, ndia amana inana, ndia wokana, lumuna na tamunggu, nda djia màtangu-ana pàngala pandua pandàningu, lupa hi nanduma-nja na luri palupangu. 30 Na njuna nadangu na ma-mangilu, ngeru na ma-malamiri, dàngu na ma-malamiri, ngeru na ma-mangilu, hi wànandja.

NA KAWUDU 20

Na pangerangu-da da tau maràma la woka angguru.

1 Nadu na pahangandji welingu la awangu, ba ngera hama tuna na mangu umangu, na maluhu hada rudungu, pa-kahewa tau maràma la woka angguru-na. 2 Ba na-pahama dàndjaka da tau maràma hau ndinaru hau lodu, ka paràha-nandjaka lai nu la woka angguru-na. 3 Ba ningu ndjàmu hiwaja la mbaru, ba nahili luhu, ngita-nandjaka hawiangu da ma-ndolaku

djua la pahangu. 4 Hi napanii dàndja: Laku-mbukai lai nu la woka angguru, napa kuwua-manggai ràkana duku, wànandja, 5 Ka laku-danjaka. Ba ningu tidu lodu-jaka, hamanai ba ningu ndjàmu taïluja la maringu lodu, ba nahili luhu, djia-majai. 6 Lundu ba ndjàmu limaja la malingu, ba nahili luhu, toma-nandjai da tau hawiangu da ma-ndolaku djua. Ka nggikina hi pama-malingu-mi bai ndolaku djua, hi wànandja. 7 Ba nda ningudu ma-kahewa-kama, hi wàdanja. Laku mbukai njimi lai nu la woka angguru, hi wànandja. 8 Ba na-malingu-ka, ka panii-nanjaka na madai woka paraïna na mangu wokangu: Paaundja-wa da maràma, kau wua-ndja wundada piti welingu la matama pa-malamiringu lundu tomaha da ma-mangilu, wànanja. 9 Ba da-hurungu-ka da matama wàngu ndjàmu lima la malingu, da-maràngga hau ndinaru pangala-da. 10 Ba da-hurungu da ma-mangilu dehi, màngala pa-rihingu duna wàda bia, tàka hi dji-djia biajai ba da-maràngga hau ndinaru. 11 Nu ba da-ngalangu-ka matuna nu, ka pulu-danjaka na mangu umangu: 12 Jiada da ma-malamiri hau ndjàmu pàku-ada parama, hu pahama biandja lai njuma maràma mambotu la lodu dangu, màlai na mbana lodu, hi wàda. 13 Tàka hi nahema-ja na haàtu na mangu wokangu: Oi anda, nda ningua pandjala-nggu lai njumu. Nda djia-aja na hau ndinaru na pahama-nda? 14 Pitija na ndumamu, kau laku. Nuna na ma-malamiri ka kuwua pahama dànja njuna, wànggunggau. 15 Mala nda peku-ana nu djàka kuwàndja etinggu da malandja-nggu? Djàka ndia da-harukai nu da matamu rukuna ba kuhàmu, wànanja. 16 Tuna nudu haromu da ma-malamiri hi mangilu bia-danja tàka da ma-mangilu hi malamiri bia-danjai.

Na pa-ndilungu wàna i Jehu papanii-ja na majila-na. (Màruku 10:32-34; Luk. 18:31-33)

17 Nu, ka hei la Jeruhali ba wàna i Jehu, hi nakaria mehandja da ma-hakambulu madua; ka panii-na ndjaka nàhu la ngarangia: 18 Nàhu hei-ndanjaka la Jeruhali, tàka na Ana tau nda djia djàma-anjapa haromu pa-pakata-nja la ratu pangora dàngu la mapingu huratu uku; tàka njuda hi da-pangera-nja la pa-pameti-ja. 19 Hi da-pakata-nja la lima tau

hangàdangu, ka da-paaka-nja dàngu ka dapalu-ja, ka lupa da-harika-nja; tàka la lodu patailu wàna hi pahada belinja, wànandja.

Na pakarai-na na inada da anana i Hambandiu. (Màruku 10:35-45)

20 Nu ka mai-nanjaka lai Njuna na inada da anana i Hambandiu lupa da anana mini. Hi na-maràbaku la hanggana hi na-patàka-nja pakarai-na, 21 Nggàraja na pambuha-mu, hi wànanja. Nanapa-ja njuna: Nada da anamu da madua, djia-duha ngeru da ma-mandapu na haàtu la kawana-nggu, na haàtu la kalainggu la ngia pahangandji-nggu, ka wànangga wànggunggau, wànanja. 22 Hi nahema-ja i Jehu: Ndai pianja djàka nggàraja na pakarai-mi. Mala imàka-kadu la pangunu-nja na kaba wai na pa-ngunungu ba wànggu, wànandja. Mamàka-ma, hi wàdanja. 23 Nanapa-ja i Jehu: Na kaba wai pangunu-nggu, ngu-ngunu liami-nja duna. Na njuna la pa-mandapu la kawana-nggu ndia la kalainggu, nda ngera-anggunja duku la pa-wuangu-ja, tàka ndumana na tau na pambàda panapa-na na Amanggu duna, hi wànandja. 24 Nu ba darongu-jaka nu da ma-hakambulu, pulu hoputu-dandjaka de angu paluhu da madua. 25 Tàka i Jehu, hi napaau-ndja da papanau-na: Pi-diminja, da ma-pareta la bandjaru dangu, ba paretamadanja, dàngu da ma-pangora ba kuaha-madandja. 26 Tàka nda tuna nua lai njimi. Na njuna djàka nggamu ma-mbuhangu palua-ja la parihi lai njimi, djiaja na malu-mu-nggai. 27 Hamanai djàka nggamuja na ma-mbuhangu pa-mangilu lai njimi, mata ka ata ndàba-minja. 28 Hama tuna na Ana tau, ba nda mainanja la palumu-nja, djiaja la palumungu duna, dàngu la pa-padjàmangu wikina, mata ka ku-padita wàngu tau madangu, ba wàna duna, hi wànandja.

Na ngita belida da mapoki ba dadua. (Màruku 10:46-52; Luk. 18:35-43)

29 Nu ba daluhu welingu la Jeriku lalu danguja namakiku-nja. 30 Nu hi nindja da mapoki da madua ba mandapu-da padua la hingi anda. Ba darongu-ka djiaja i Jehu na ma-nàhunja, ka warangu-danjaka: Dou Miri, dou Anana i Ndautu, manàwaru àru-nggama, wàda. 31 Ka bàtiru-nandjaka paraï na tau dangu, kandii, ba wàdandja. Ba tuna manaü warangu biadai:

Dou Miri, dou Anana i Ndautu, manàwaru àru-nggama, ba wàda. 32 Ka ndaudaku-nanjaka i Jehu, hi napaau-ndja: Mala ka nggiki-nanda wàmingga, hi wànandja. 33 Danapa-ha njuda: Mata ka da-pabulangu àru da matama, wàmanggau, hi wàdanja. 34 Ka mila-nandjaka eti i Jehu, hi naràma-ha da matada, ka hàngu ngita madua-danjaka. Nu hi datundu-nja Njuna.

NA KAWUDU 21

Na tamana la Jeruhali i Miri Jehu. (Màruku 11:1-10; Luk. 19:29-38; Juh. 12:12-19)

1 Ba da-mareni-njaka la Jeruhali, tàka la Mbaitupanggi la palindi Haitungu, paràha-nandjaka da madua da papanau-na i Jehu: 2 Ilua ni lua la kotaku na maninja la hanggami, hàngu djàngapu-maa-minja duna na heu na bai kalandai pahondu dàngu anana. Wàkahu-ja, kai ngàndija nàmu. 3 Djàka era ningu mapanii-nggai: Ningu paihi wàngu wàna i Miri, djiangu-ma duna ba naluu pangàndi belinja nàmu wàmika, hi wànandja. 4 Hi tuna, ka peku pa-tutungu-na na patiki-na na wunangu: 5 Pekanja na bidi kawini la Hiungu: Tàngaru, nàmunja na hangandji-mu na mamai lai njumu; na-kendaru etina; nalii la kalandai, na kamboka kalandai, anana na pa-pabukungu kàlatu, ba wàna. 6 Ka laku-danjaka da papanaungu hi dawànja hama tuna na papanii-nandja i Jehu. 7 Ka ngàndi-danjaka na bai kalandai dàngu anana, hi da-pawàlahu-ndja hinggida, hi na-mandapu ningu. 8 Nadangu na tau ma-pawàlahu hinggina nàhu la anda, màlai hawiangu na mahàpi ru ai hi da-wàlahu-ha la anda. 9 Tàka na tau dangu na ma-mangilu dàngu na ma-màlamiri-nja, kajaka-danjaka: Oha-naka na Anana i Ndautu, na-màndjaku maringu-wa na mamai wànja na tamuna i Miri, oha-naka ka wàdanja la awangu madjangga, ba wàda. 10 Ba natama-ka la Jeruhali, kanjaüru hàla-nanjaka na ihi paraïngu: Nggamuja nàhu, ba wàda. 11 Tàka na tau dangu: Djiaja i Jehu na wunangu la Naharitu la Nggalilia, hi wàda.

Na pamatua-nanja na uma Ala paraïna i Miri Jehu. (Màruku 11:15-18; Luk. 19:45-48)

12 Ka tama-nanjaka i Jehu la uma Ala hi nawàngga ndàbaja na tau na ma-danggangu dàngu na madingi ningu la uma Ala, hi na-kabe-beliha da mendjana na tau na mandjepa ndui dàngu da kandjàka-na na ma-danggangu kulundiha. 13 Hi napeka-ndja: Ninja la Huratu: Na Umanggu uma ngia pa-hamajangu-ja wàda làti, na mawàna, tàka njimi tu bia-minjai hibu tau bohu, wànandja. 14 Ka mai-danjaka lai Njuna nu la uma Ala da mapoki dàngu da ma-kaliparu, hi na-pamàlaru-ha. 15 Tàka da ngora ratu dàngu da mapingu huratu uku, ba dangita-haka da pa-hangàtarungu da pa-patumbu-na, màlai da anakeda da ma-hawola la uma Ala, oha-naka na Anana i Ndautu da mawàda, ka karaü-danjaka da etida: 16 Mala ndau ronguaja nu na patiki-da jiada da anakeda, hi wàdanja i Jehu. Nanapa-ja i Jehu: Aadu. Mala ndedi i-mbaha-maja dimi: La ngaruda da anakeda dàngu da ana-rara huhu, upandengi-njaka na wotungu na hailangu na mawàna, hi wànandja. 17 Nu ka dundjaku-nandjaka hi naluhu welingu la paraïngu hi hanàhuna la Mbaitani, hi natodu ningu lai nu.

Na hara-nanja na kapilitu nda wua paraïna i Miri Jehu. (Màruku 11:12-14,20-26)

18 Hadangu harii, nàhu ba nalaku beli la paraïngu, ka ma-ndjuu-nanjaka. 19 Ba naita-jaka na hareti na kapilitu la hingi anda, lua-nanjaka lai nu, tàka nda nggàrai pahunggu-na, ru djua-maaja, ka panii-nanjaka: Àmbu hili ningudu pawua-mu lundu nunu, hi wànanja. Ka hàngu màdu madua-nanjaka na kapilitu. 20 Ba daita-jaka na matuna nu da papanau-na, ka hangàtaru-danjaka: Nggikina-ka ni na pingi kapilitu hi hàngu màdu-maa-nanja, hi wàda. 21 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka ka kupeka-nggai, djàka ningu-madu pawaimi dàngu nda ndua ndandimi, nda mbulungua hama tuna na rukuna na pingi kapilitu na pawunda-mi, tàka talunggahu-kau, kau libungu wikimu la tehiku, djàka wàminja jiana na palindi, djiangu-ma ba na-padeningu. 22 Dàngu djàka nggàraja na pakarai-mi bai hamajangu, dàngu pawaimi, djiangu-ma bai ngalanja duna, hi wànandja.

Na paàra-danja tau na kuaha-na i Miri Jehu. (Màruku 11:27-33; Luk.

23 Ba natama-ka i Jehu la uma Ala, ba talànga pa-pekangu-na tau, ka mai-danjaka lai Njuna da ngora ratu dàngu da ama-bokulu-da da tau Jahundi: Nggàra kuaha-ja njumu hi tu biamu nu nàhu, dàngu nggaaja na mawua-nggaunja jiana na kuaha, ba wàda. 24 Nanapa-ja i Jehu: Njunggai duku ningumbu ana hau pa-paàra-nggunggai; djàkai peka-du-ngganja ka kumàngu pa-peka-nggainjai duku djàka nggàra kuaha-ja hi kiri tunggu nu. 25 Mala na parunungu na pawàna i Juhani, nggii paweli-na duna? Ma-welingu la awanguja, djàka ndia hi ma-welingu la tauja wànggu, hi wànandja. Ka batangu-danjaka dàngga anguda: Ma-pawelingu la awangu-ja djàka wànda, napaja Njuna: ka ni hi ndai waija, wàna-dundai. 26 Tàka ma-welingu la tau djàka wàndai, ta-mangàdatu-njai na tau dangu. Nadu wunangu-ja i Juhani, ba wàda hàlama, wàdaka. 27 Hi dahema-ja: Nda mapia-nja duma, hi wàdanja. Nanapa-ja Njuna: Djàka tuna nu nda kupeka-manggaminjai duku, djàka nggàra kuaha-ja hi kiri tunggu nu nàhu.

Na pangerangu-da da madua da anakeda mini.

28 Tàka nggikina wàmi: Ninja na tau, dadua da anana mini. Ka lua-nanjaka la ma-mangilu: Ana, ulua nàhu parama la woka angguru, wànanja. 29 Nanapa-ja njuna: Aa miri, wàna, tàka nda lua-nanjai. 30 Hala ka lua-nanjaka la haàtu, tunamai nu na peka-nanja. Nanapa-ja njuna: Nda kubihu, wàna. Tàka la malamiri natuja la hala era hi nalua. 31 Mala nuda da madua, nggamuja wàmi na manundju-ja na pambuha-na na amana, hi wàna. Danapa-ha njuda: Djiaja na ma-malamiri hi wàda. Hala: Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggai, da makei mbewa dàngu da kawini kadjari da mangilu-nggai taï patama la pahangandji-na i Ala. 32 Nadu i Juhani ba namaika lai njimi ba na-pangita-nggai-njaka na anda tàndji, tàka ndai waijai. Tàka da makei mbewa dàngu da kawini kadjari mbàda wai-danjaka. Djiapa ka nda mbàda ngita-minja-kadu na matuna nu, tàka la malamiri ndai tumbuja la hala era ka lupa iwaija, wànandja.

Na pangerangu-da da madai woka da ma-akatu. (Màruku 12:1-12; Luk.

33 Mala kai ronguja na pangerangu na hau. Ninja na mangu umangu na matungu woka angguru, hi natu winggiru-nja oka hi na-toraku-nja ngia paparina wua angguru, hi nawulu-nja lewatu, hi na-pajàpa-nja la madai woka; hala laku-nanjaka nàhu la hau paraïngu. 34 Ba rehi wua angguruama-jaka, paràhangu-nanjaka .atana la madai woka la pakeinja wuana. 35 Tàka da madai woka hi danggepi jàpa-maaha da atana, na haàtu dapalu-ja, na haàtu da-pameti-ja, na haàtu da-pi-ndjalu-nja watu. 36 Ka hili paràhangu-nanjai atana marihi-ndja padangu da ma-mangilu, ka hili tu-madandjai nu. 37 La hupu ndjapuna na-paraha-ndja na anana mini, dahindi mànuja duna na ananggu, wàna bia. 38 Tàka ba daita-jaka na anana mini, hi dapanii dàngga anguda: Nàmunja-ka na manduma-nja haromu, màlawa ka ta-pameti-ja, ka njutaja na pa-bàndjalu amana, wàdaka. 39 Ka jàpa-danjaka hi dawàru-nja la hambeli woka, hi da-pameti-ja. 40 Mala, djàka natàka haromu na mangu wokangu, nggiki-na-ndjaka dimi nu da madai woka, hi wànandja. 41 Danapa-ha njuda: Nuda da tau iraku, nda uku pa-irakunandja napa ba na-pameti-ha, tàka na woka angguru hi na-pajàpa-nja la madai woka hawiangu da mawua-nja wuana la rehina, hi wàdanja. 42 Tàka i Jehu: Ndedi imbaha-maja dimi na maninja la Huratu: Na watu na pawàru-da da tukangu, djia bia-jaika na watu tunggulu. Paral rukuna i Mirija hi tuna nu, hangàtaru djua-ata ba tangita-ja, ba wàna. 43 Djia ba tuna nu, ka kupeka-nggai, na pahangandji-na i Ala, nda pa-djàmangua haromu papiti-ja welingu lai njimi hi wuaja la hau bandjaru na matunja wuana. 44 Djàka nggamuja na ma-tundjuru lai nu la watu napa na-muburu,dàngu djàka nggamuja na pa-pitaku-na napa na-pakaweraku-maja, hi wànandja. 45 Tàka da ngora ratu dàngu da tau Parihi ba darongu-haka nuda da pangerangu, ka pi madua-danjaka ba djiaha njuda da palaana. 46 Himbunja-wa anda ka jàpaja wàda, da-mangàdatu-njai na tau dangu, wunangu-ja ba wàda hàla-dunja.

NA KAWUDU 22

1 Ka hili panii dà-nandjaka i Jehu, ba nawàndja pangerangu: 2 Na pahangandji welingu la awangu ngera hama tuna na haàtu na hangandji na mapamaŭ papaja na anana mini. 3 Hi na-paràha-ndja da atana pawànda-ha da tau pambàda dundana nu la pamaü papa, tàka nda dabihui palua. 4 Ka hili paràhangu-nanjaka atana hawiangu: Màlawa mbàda panggànapunggunjaka na pamangu-nggu; da hapinggu dàngu da bandanggu da pa-pawutu, mbàda hàlaka parupu-ha, màtu ndàba-daka, maiwa la remi pamaŭ papa, wananggai, wamindja da tau pa-dundangu, hi wanandja. 5 Tàka nda da-kawelangua, laku bia-danja, na haàtu hanàhuna la wokana, na haàtu lua-nanja pa-danggangu. 6 Tàka hawiangui nggepi jàpa bia-dandja da atana, hi da-pajudi-ha, lundu da-pameti-ha. 7 Nu ka hàngga-nandjaka na hangandji, hi na-paràha-ndja da hurundandu-na la pa-pamolu-ndja nuda da tau pameti tau, dàngu la patunu-ndja paraïda. 8 Hala hi napeka-ndja da atana: Na pamaŭ papa mbàda màtu-naka, tàka da tau pa-dundangu nda daràka-anja. 9 Djia ba tuna nu ilakuwa la pahàmburu anda, mbuu ndàbana na pa-tàbuku-mi kai wàndaha pamai la pamaü papa, wànandja. 10 Ka laku-danjaka nu da atana la anda la kandjilitu, hi da-pauhi ndàbandja da tau pa-tàbuku-da, da manda peku dàngu da mapeku. Ka mbinu-nanjaka tau ma-mandapu pangangu na ngia paremi. 11 Nu ka tama-du-nanjaka na hangandji pa-tàngaru-ja na tau ma-mandapu, hi nangita-ja na tau manda paki mahàmu. 12 Ka panii-nandjaka: Oi anda, nggikina hu tama bia lai jiahu dàngu nda pakimu mahàmu, wànanja. Ka kandii-nanjaka. 13 Nu ka paràha-nandjaka da tauna na hangandji: Karàndi-ha da wihina da limana, kai wàrunja la ma-kapàtangu na marihi marau. Lai nu napa djiaja la hii dàngu la kakehuku ngàndu-kiaka, wàna. 14 Maa ba nadangu na tau na pa-dundangu, tàka hawutu-ana na papindi, hi wànandja.

Na wuangu hilu katiku la hangandji. (Màruku 12:13-17; Luk. 20:20-26)

15 Nu ka laku-danjaka da tau Parihi hi da-batangu, nggiki-ndaka bàdi, ka tahiru weli kareuku-nja, ba wàda. 16 Ka paràha-dandjaka da papanau-da

lai Njuna hi da-karia-ngu dàngu da tau lai Harondi. Tàka: Mapinggau Ngguru ba tau tàndjikau, ba na-padeningu dumu na papeka-munja na ngarangia-na i Ala, ba nda ningu ndokua haàtu pawiri-mu, mala ba ndau tàngaru-du kaba mata tau. 17 Djia ba tuna nu kau peka àru-nggama: nggikina wàmu? Na-peku nu la pa-wuangu hilu katiku la hangandji, napa hi ndia wàma, hi wàda. 18 Tàka ba pi-ma-nanjaka na akatu-da, nanapa-ja i Jehu: Ha ma-kapelu, nggikina hii kamangga. 19 Pangita-ngganja nàmu na àmahu hilu katiku, hi wànandja; ka ngàndi-danjaka hau ndinaru. 20 Tàka Njuna: Nggaa hada-nanja dàngu nggaa huratu-nanja jiana jia, hi wànandja. 21 Na hangandji, hi wàda. Nanapa-ja i Jehu: Djàka tuna nu miwua-njawa na hangandji na mangu-manai duna, hamanai i Ala na mangu-manai duna, hi wànandja. 22 Nu ba darongu-jaka nu, ka hangàtaru-danjaka, hi dalaku wàrunja.

Na pa-àrangu ruku hada belingu-na na maneti. (Màruku 12:18-27; Luk. 20:27-40)

23 La lodu nu hurungu-danjaka lai Njuna hawiangu da tau Handuki, nda dahada belingua da mameti da mawàda, hi da-paàra-nja: 24 Ngguru, na patiki-na i Muha: Djàka ningu mameti dàngu nda ningu anana, na-kanoma-ja bàdi na papaha-na paral na anguna paluhu, ka natunja wàlana na anguna paluhu, wàna. 25 Nindja njuma ba tau mapihu-ha da ma-paangu paluhu. Na ma-wungangu napiti-ka papaha-na, hàlaka hi nameti. Nu ba nda ningu anana, hi na-dundjaku-nja na papaha-na la anguna paluhu. 26 Djia-majai na padua wàda, na padua haàtu wàda, lundu la papihu wàda. 27 Tàka la malamiri dehi meti-mananjai duna na kawini. 28 Mala nu haromu la lodu hadangu mameti nu la tau mapihu, nggamuka na ma-papaha-nja, ba làpahu kanoma hàla-du-danjaka wàma, wàdanja. 29 Nanapa-ja i Jehu: Ndjàrangu-minja njimi ba ndai pindja da Huratu dàngu na mbiha manjola-na i Ala. 30 Nadu ngeru, djàka da-hadangu belika, ba nda dalalei nda da-mangoma-apa. Tàka hama tuna papalewa la awanguha. 31 Ba djiaja na rukuda da mameti ba dahada belingu, ndai mbaha-maja dimi na papanii-nanggai i Ala: 32 Njungga jia Alana i Ambarahangu, Alana i

Ihaku, dàngu Alana i Jakupu-ka, ba wàna. Njuna nda Ala tau meti-aja, Ala tau lurija duna, hi wànandja. 33 Nu ba darongu-jaka na matuna nu da tau dangu, ka hangàtaru-danjaka na pa-pekangu-na.

Na rukuna na uku na ma-papingi. (Màruku 12:28-31; Luk. 10:25-28)

34 Nu ba darongu-ka da tau Parihi ba na-pakandii-haka da tau Handuki, ka pauhi-danjaka. 35 Tàka na anguda na haàtu, na mapingu uku, hi na-paàra-nja i Jehu, ka kukama-nja ba wàna. 36 Ngguru, nu la uku nggiija duna na uku na marihi, wànanja. 37 Nanapa-ja i Jehu: Mata kau pambulu-nja na etimu, na hamangu-mu, na pangàdangu-mu la pambuha-nja i Ala. 38 Jiana-ja na uku na marihi dàngu na ma-papingi. 39 Tàka na padàmbu wàna na mahama-nja: Mata kau mbuhanja na angumu patau, hama tuna bau mbuhangu wikimu. 40 Nuda da uku ba dàmbuda, djiaha ngia pa-kanderungu-na na huratu uku dàngu da huratu-da da wunangu-ka, hi wànandja.

Na Anana dàngu na Mirina i Ndautu. (Màruku 12:35-37; Luk. 20:41-44)

41 Nu ba talànga pauhi-da da tau Parihi lai Njuna, ka paàra-nandjaka i Jehu: 42 Mala nggikina na pa-pangàda-mi na rukuna na Karitu? Nggaa anana-nja wàmi, wànandja. Danapa-ha njuda: Anana i Ndautuja, hi wàdanja. 43 Tàka i Jehu: Ka ni nggikina duna i Ndautu, paral rukuna i Ngahu, Miri, hi wànanjai: 44 I Miri napanii-njaka na Miringgu, mandapu-wa la kawana-nggu, ka lupa kutuja lata wihimu na papa-muka, ba wàna. 45 Ka ni, na miringgu ba wàna-madunjai paraïna i Ndautu, ka nggikinai-ka duna hi Anana-njai hi wànandja. 46 Nda ningu ndoku haàtu ma-ngalangu pahema-ja ana hau; welingu la lodu nu, nda ningu-mbupa matoru mbeni la pa-paàra-nja.

NA KAWUKU 23

Na tenda-nandja da tau Parihi dàngu da mapingu huratu uhu i Miri Jehu. (Màruku 12:38-40; Luk. 20:45-47; 11:39-52)

1 Nu ka panii-nandjaka i Jehu da tau dangu dàngu da papanau-na: 2 Da mapingu huratu uku dàngu da tau Parihi, uhuku-danjaka la kandjàka-na i Muha. 3 Djia-duja djàka nggàraja na papeka-danggai, inundjuja. Na njuna àmbi nundju-duja na paluda; nadu ba ngaru djua-ada, tàka nda da wa-anja. 4 Karàndi-danja mambotu hi da-pabuku-nja na kundu tau, tàka njuda wiki, mili hapungu wua lima-adaka nda dabihu-mbu pa-djonggaru-ja. 5 Mbuu ndàba-naka na pa-patumbu-da, mata ka nangita wànggama tau wàdaa; da-pambàlaru-ha da tera hamajangu-da da-pamalai-ha da ru mata kalembi-da; 6 da-rindjungu pa-mandapu la mangia ngaba la pamangu, dàngu la nggala pawiri la uma bunggu-uma bungguru-ka; 7 mata ka natembi-kama tau la ngia pa-pahàmburungu dàngu ngguru ka wàda-nggama ba wàda pàku. 8 Tàka njimi, ngguru, ka wàna-nggama tau, àmbi wàmidu, maa ba haàtu-ana na nggurumi, tàka njimi mbuu ndàbami ma-paangu paluhu-kai. 9 Hamanai, àmbu ningudu la pinu tana ama pawami, maa ba haàtu-ana na Amami, na na maninja la awangu. 10 Dàngui ma-pairungu ka wàna-nggama tau, àmbi wàmidu, maa ba haàtu-ana na ma-pairungu lai njimi, na na Karitu. 11 Na marihi lai njimi djiaja napa na malumu-nggai. 12 Nadu djàka nggamuja na ma-padjangga wikina, djia hi pawawa-ja, tàka djàka nggamuja na ma-pawawa wikina, djia hi padjangga-ja. 13 Nai aai, njimi mapingu huratu uku dàngu tau Parihi, tau kapelu, maa bai bita-dunja la tau na ngia pahangandji welingu la awangu; 14 njimi wiki ndai tamaa, dàngu na tau ka kutama na mawàna ndai puli-mbunja patama. 15 Nai aai, njimi mapingu huratu uku dàngu tau Parihi, tau kapelu, nadu bai ndjada hàlanja na tehiku na tana, mili ningu haàtu-ki pairu ngàndinggu la patama pa-jahundi ba wàmi; djàka natama-ka, tuminjai kanàngga mambana, ma-pandua hama akatu-nggai njimi. 16 Nai aai, njimi ma-palonda poki, djàka nggaa mahara wànja na uma Ala nda nggàra ehia, tàka djàka nggaa mahara wàndja da marara la uma Ala, naauKu-maja badi ba wàmi. 17 Ha tau kambànga tau poki, mala nggiija na marihi wàmi, na marara djàka ndia na uma Ala na ma-pamatua-ja na marara? 18 Hamanai djàka nggaa mahara wànja na ngia pa-mangedjingu, nda nggàra ehia, tàka na mahara wàndja da pa-mangedjingu la pinuna naduku-maja bàdi, ba wàmi. 19 Ha tau poki,

mala nggiija na marihi wàmi, da pa-mangedjingu, djàka ndia na ngia pa-mangedjingu na ma-pamatua-ja na pamangedjingu? 20 Djia ba tuna nu na mahara wànja na ngia pa-mangedjingu, harà wànanja na ngia pa-mangedjingu dàngu da manindja-ka la pinuna. 21 Hamanai na mahara wànja na uma Ala, harà wànanja na uma Ala dàngu Njuna na mangia-nja. 22 Hamanai na mahara wànja na awangu, harà wànanja na kandjàka-na i Ala dàngu Njuna na ma-mandapu-nja. 23 Nai aai, njimi mapingu huratu uku dàngu tau Parihi, tau kapelu, nadu bai wotuha da pa-hakambulu wàda da manggalawa, da kawalu dàngu da wàlahànggi, tàka da mambotu la uku hi pehaku bia-mindjai, na na patandangu, na manàwaru dàngu na tuturu. Jiada djia-mahaka bàdi làti da pawàngu, tàka nuda nda pa-wàrungua-hai. 24 Ha ma-palonda poki, malowa-nja na kangoba, tàka na ota hi wàlu bia-minjai. 25 Nai aai, njimi mapingu huratu uku dàngu tau Parihi, tau kapelu, maa ba djiaha da liu-ada da kaba dàngu da djulangu da pa-paili-mi, tàka daa la kuruda mbinuna padua na rambangu dàngu na mangangà eti. 26 Ha tau Parihi mapoki, paili-ja kadiru na kuruna na kaba wai, ka peku ili-mbuna na liuna. 27 Nai aai, njimi mapingu huratu uku dàngu tau Parihi, tau kapelu, ba hama tuna na watu reti-pa-dorangu kapukai; da manandangu njuna da liuda ba ngitaha, tàka daa la kuruda mbinu-nandja padua rii mameti dàngu mamàtu ma-iraku. 28 Timi numbudu njimi, natàndji njuna na liumi ba nangita-kai tau, tàka daa la kurumi, mbinu-nanggai padua kapelu dàngu na manda hida. 29 Nai aai, njimi mapingu huratu uku dàngu tau Parihi, tau kapelu, bai pandoi-ndja retida da wunangu dàngu bai pa-mananda-ndja watuda da tau tàndji. 30 Djàka ninggama njuma làti àmangu ba ngaru-dapa da bokuma, nda ma-pahama da-andja làti la pa-pameti-ha da wunangu, ba wàmi. 31 Nujaka na hakahiingu-mi wikimi ba umbuku-danggai da ma-pameti-ha da wunangu. 32 Timi numbu njimi mata kai kandjupu-ja na paraïda da bokumi. 33 Ha ularu, kalembi ularu, nggiki hama palai-minja na wai ngerami, na na mambana? 34 Djia ba tuna nu, kai tàngaru, ku-paràha-manggai duku wunangu dàngu ma-manggàna dàngu mapingu huratu uku. Hawiangu napa ipameti-ha dàngu iharika-ndja, hawiangu ipadjàra-ha la uma bunggu-uma bungguru, dàngu hii kehandja welingu la hau paraïngu lupa la hau paraïngu. 35 Mata ka peku

duku-mindja da wai riada da tau tàndjika da pabungu jia la pinu tana, piti welingu la wai riana i Hambilu lundu tomaja na wai riana i Hakaria anana i Mbarakia, na pa-pameti-mi la manggawa uma Ala dàngu na ngia pa-mangedjingu. 36 Lànga-tàka ka kupeka-nggai, jia-daka mbuu ndàbada du-duku lia-nanjaka na ana handàni nàhu.

Na hali-nanja la Jeruhali i Miri Jehu.

37 Ai, Jeruhali, Jeruhali, mapameti-ha da wunangu, ma-pindalu-ndja watu da tau pa-paràhangu-kau, mbàda pa-mbirangu bia-ngguka ka ku-pauhi-ndja da anana, hama tuna na bai manu na ma-pauhingu anana la lumbu ru kapana, ba wànggunggau, tàka njimi ndai bihu. 38 Tàngaru, na umami pa-dundjaku djuangu-jaka lai njimi. 39 Nadu ka kupeka-nggai: Ndai hili ita-akapa lundu tomaja na renina: Oha-naka na mamai wànja na tamuna i Miri, ba wàmingga, hi wànandja.

NA KAWUDU 24

Na mberana la Jeruhali dàngu na mulungu-na na tana. (Màruku 13; Luk. 21:5-36)

1 Ka luhu-nanjaka welingu la uma Ala i Jehu, hi nalaku. Ka hurungu-danjaka da papanau-na, hi da-patudji-nja na hadana-ka na uma Ala. 2 Nanapa-ja Njuna: Ngita-minjaka nu mbuu ndàbana? Lànga-tàka ka kupeka-nggai: Nda djia màta-anja haromu lai jiahu na watu na ma-pa-nunggulungu dàngu anguna la panda njungguru-ja, hi wànandja. 3 Ba na-mandapu-ka la palindi Haitungu, ka hili hurungu-danjaka lai Njuna da papanau-na, ba didi meha-aha: Peka àru-nggama djàka pirangu-ka nu na rehi pa-deningu-na, dàngu djàka nggàra-jaka na tandana ba nàmunggau dàngu na ndjàpuna na pinu tana, hi wàdanja. 4 Tàka hi nahema-ha i Jehu: Mangga pa-hàmungu ka àmbu na-panjonga-kai tau. 5 Maa ba nadangu-duka haromu na mamai ngàndija na tamunggu, djiaka njungga na Karitu, ba wàda, hi lupa nadangu na tau pa-panjonga-da. 6 Napa irongu ruku pakabungu dàngu lii pakabungu. Irimangu àmbi katàtaku-dunja; ba

nda djia màtangu-ana la patumbu, tàka ndedi djia-aja na hupu ndjàpuna. 7 Maa ba hadangu-du-nanjaka haromu na hau bandjaru hi napapa-nja na hau bandjaru, na hau hangandji hi napapa-nja na hau hangandji; dàngu tungunanjaka na rimbangu dàngu na upungu lai nu lai nu. 8 Na njuna nudaka mbuu ndàbada pakiri-ananja na pa-majila wàngu. 9 Nu nu pakatadanggaika la pa-majila-kai lupa hi pameti-kai, dàngu nawunu hàlakai tau haromu la hau tana hau tana, lumuna na tamunggu. 10 Nu nadangu-ka na ma-hanggàmaru, hi da-pakatangu anguda, hi da-pawunu dàngga anguda. 11 Dàngu nadangu na wunangu kabàli haromu na ma-hadangu, hi nadangu na tau na pa-panjonga-da. 12 Ba nabondja-bondjangu-duka na ma-akatu hi kiri màli wànguna na mbuhangu-na na madangu. 13 Na njuna na ma-patorungu lundu ndjàpuna, djiaja na pa-pamara. 14 Ba tuna, jiana na lii mànangu rukuna na pahangandji djiangu-ma ba bobaru-ja la panggubulu awangu ka na-pa-hakahiingu la bandjaru dangu. Hala tàka-nanjaka na hupu ndjàpuna. 15 Bai ita-jaka ngeru na pa-hanggitangu na ma-pamolungu, ba na-ndolaku la pangia matua, hama tuna na patiki-na na wunangu Ndanilu — na mambaha-ja, màtawa ka na-patanda-nja —, 16 nu na maninja la Jundia màtawa ka napalai la palindi. 17 Na maninja la bangga àmbu nahei-duipa la kaheli la papiti ana ngga-nggàra la umana; 18 dàngu na maninja la woka, àmbu nabeli-dundjaipa da pa-taluru-na la papiti pakina. 19 Tàka nai aai da ma-pakambu dàngu da ma-pahuhu nu djàka lodu-naka. 20 Màtawa kai hamajangu ka àmbu na-deningu pàku la wula urangu na palaimi, ndia la lodu hangahu. 21 Nu ba majila bokulu-jaka haromu, na mandedi ningu hamana piti weli muia weli tanangu lundu nàhu, dàngu nda hili ningu-mbupa ngeru. 22 Djàka nda pa-dànggitu-ha nuda da lodu, nda djia ningua mamara la tauka; na njuna lumuda da tau papindi, djiaja-ka hi pa-dànggitu-ha. 23 Nu la renina: Tàngaru lai jiahu-ja na Karitu, djàka ndia lai nujaka, djàka ningu ma-wànanggai, àmbi waiduja. 24 Nadu ba hadangu-danjaka ngeru da karitu kabàli dàngu da wunangu kabàli, hi da-patumbu tanda mbiha dàngu pa-hangàtarungu manda nadjarungu, làti djàka napeku, hi da-panjonga-ha, djiapa ka nda djia-hakadu da tau papindi. 25 Irimangu, mbàda panii mangilu-nggunggainja-ka. 26 Djia ba tuna nu, djàka ningu: Tàngaru, ninja la maràda telangu na ma-wànanggai, àmbi

luadu lai nàhu; ndia: Tàngaru ninja la kurungu djàka wàda, àmbi waiduha. 27 Nadu ngeru, hama tuna na kabilaku na ma-kabilaku welingu la pahunga hi na-paràpangu la patama, tuna numbudu na tàkana na Ana tau. 28 Djàka nggiija na maningu ma-metingu, lai numbuha da langgungguru ningu da mbaku. 29 Djàka na-làpahu-ka na majila la lodu nu, ka kapàtangu maduananjaka na lodu, hamanai na wulangu nda na-hambila-apa, dàngu da kandunu hi damundju welingu la awangu; ka nggàduku hàla-nanjaka na pa-kapingatu wànaka na awangu. 30 Nu ka wuwa-nanjaka la awangu na tandana na Ana tau, tàka na bandjaru-ka la pinu tana hi da-ta-tàmbungu kuruda; ka ita-danjaka na Ana tau ba namai nàmu la karumangu, ba namai ngàndija na mbiha manjola-na dàngu na rihi mangundju-na. 31 Nu ka paràha-nandjaka da papalewa-na ba dapini napiri malingu dirà matiki, hi da-pauhi-ndja da tau papindi-na, welingu la pahunga la patama, weli dia weli lurungu, welingu la kiri awangu lundu la hupu tana. 32 Mata kai pangera wa bianja na kapilitu: Djàka na-kangura-ku na laina dàngu ba na-kalunga-ka na runa, pi madua-minjaka ba mareni-amanaka na wandu. 33 Tuna nu-mbuduka nj imi dj àkai ita-haka nuda mbuu ndàbada, pi madua-minjaka ba mareni-amanaka, ba ninja ka la ngaru pindu. 34 Lànga-tàka ka kupeka-nggai: Ndedi djia molungu-na na tau handàni nàhu, djàka ndedi-madu natumbu mbuu ndàbana. 35 Na awangu dàngu na tana djiangu njuna ba na-molungu haromu, tàka na pulunggu nda djia molungu-ana. 36 Ba tuna na loduna dàngu na rehina nda haàtua mapinja, djiapa da papalewa la awangu-kadu, djiapa na Ana-kadu ndiambu, mbulungu i Amaa. 37 Hama tuna la rehi ninja i Nuhu, tuna numbu haromu na tàkana na Ana tau. 38 Hama tuna na hurida nu ba ndedi natungu na iwa bokulu, ba duruhungu bia-danja pangangu, pa-ngunungu, palalei, pa-mangoma, lundu tomaja na lodu tamana la tena i Nuhu, 39 hi nda dapàda-mbunja lundu tunguna na iwa bokulu hi na-pamolu hàlanja, tuna numbudu haromu na tàkana na Ana tau. 40 Nu djàka tau madua-ha da manindja la woka, na haàtu pa-kariangu-ja, tàka na haàtu pa-dundjakungu-ja. 41 Hamanai djaka tau madua-ha da kawini da manggihu pa-mbapangu, na haàtu pa-kariangu-ja, tàka na haàtu pa-dundjakungu-ja. 42 Djia ba tuna nu, màtawa kai pawàla, ba ndai pianja

na lodu patàka wàna na Mirimi. 43 Tàka kai pinjawa jiana: Djàka napi-manja làti na mangu umangu na rehi tàkana na ma-manganga, na-pawàla-maka duna, nda na-pulingua pa-njànggaru-ja na umana. 44 Djia ba tuna nu màtawa kai rimangu, nadu haromu na Ana tau ba djia tàka biana duna la rehi panda mbutimi. 45 Mala nggamuja na ata na ma-tuturu na ma-manggàna, mata ka na-tanara-ha da atanggu, la rehina ka na-panggànapu-ndja tungguda, ba wànanja na mirina. 46 Wangu-manaka nuna na ata, djàka natàka na mirina ba dàngu tuna nu padua. 47 Lànga-tàka ka kupeka-nggai: Na-pahangga hàla-manja duna taï lai njuna da bandana-ka. 48 Tàka, djàka na-akatu nuna na ata, na-endapu-pa pabeli na miringgu ka wàna na etina, 49 nu ka pa-kiringu-maa-nanjai papalu-ha da anguna, màlai ba nanga daa ngunu daandja da tau maüku, 50 ta-tàka lia-naka na mirina nuna na ata la lodu panda mbuti-na, la rehi panda pina, 51 ka padjàra-nanjaka, hi na-pangera-nja la angu tau kapelu. Lai nu napa djia la hii dàngu la kakehuku ngàndu-kiaka, wànandja.

NA KAWUDU 25

Na pangerangu-da da bidi kawini da ma-manggàna dàngu da manduba.

1 La lodu nu haromu, na pahangandji welingu la awangu, ngera hama tunaka da bidi kawini ba hakambulu-da da ma-nggànapu palita-da, da maluhu pa-tàbuku-ja na bidi papa. 2 Da malima danduba, da malima da-manggàna. 3 Nadu nu da manduba ba dangàndi-ha da palita, tàka nda ningui lonahu pahau ngàndida. 4 Tàka da ma-manggàna dangàndi lonahu la kadihi-da anguda da palita-da. 5 Nu ba na-endapu-pa na bidi papa, ka tàtiku-danjaka hi da-katuda. 6 La mandalora hi djia ningu bia mawara: Nàmunja-ka na bidi papa, iluhuwa kai lua pa-tàbuku-ja, ba wàna. 7 Nu ka hada hàlangu-danjaka da bidi kawini, hi da-paloku-ha da palita-da. 8 Tàka da manduba: Wua àru-nggama duma lonahu-mi, maa ba dalàlu-ka da palita-ma, hi wàdandja da ma-manggàna. 9 Danapa-ha da ma-manggàna: Ndia njuna, napa nda natoma-du-kama njuma lupa njimi, nahàmu-kiapa kai lua la ma-danggangu kai dingikai dimi ndumami, hi wàdandja. 10 Nu

talànga luada padingi lonahu, tàka-nanjaka na bidi papa, tàka nuda da mambàda nggànapu, tama karia-danjaka na bidi papa la remi pamaü papa; ka bita-danjaka na pindu. 11 Hala, tàka-danjaka da bidi kawini hawiangu: Miri, Miri, bunggahu àru-nggama pindu, hi wàda. 12 Nanapa-ja njuna: Lànga-tàka-manggunggai, nda kutanda-akai njimi hiana, hi wànandja. 13 Djia ba tuna na, màtawa kai pawàla, ba ndai pianja na Ioduna dàngu na rehina.

Na pangerangu-da da taleta. (Luk. 19:12-27)

14 Maa ba ngera hama tuna na tau na malaku la hau paraïngu hi napaau-ndja da atana, hi na-pakata-ndja bandana. 15 Na haàtu nawua-nja lima mbua taleta, na haàtu nawua-nja dàmbu, tàka na haàtui nawua-nja hau, ràka pamàka-da haàtu-haàtu. Hala laku-nanjaka. 16 Tàka na tau na ma-ngalangu lima mbua taleta, hangu laku madua-nanjaka pawingu-ha, hi na-awahu-ndja anguda lima mbua taleta. 17 Djia-majai na ma-ngalangu dàmbu, ba na-awahu-ndja anguda dàmbu. 18 Tàka na ma-ngalangu hau, lua-nanjaka paàki-nja la tana, hi nawini-nja na àmahu-na na mirina. 19 Ba na-ngalangu-ka pamandai, tàka-du-nanjaka na mirida nuda da ata, hi na-pahiha dàndja. 20 Ka hurungu-nanjaka na ma-ngalangu lima mbua taleta, hi nangàndi-mbuha da anguda ba lima mbuada: Miri, lima mbuada da taleta da pa-pakata-mungga; jiada da lima mbua, da anguda da pa-awahu-nggu, hi wànanja. 21 Nanapa-ja na mirina: Nàhu-dunggau, ha ata hàmu, ata tuturu. La ma-hawutungu-mbu ututuru, màtawa ka ku-pajàpa-nggau madangu, tamawa la mbabuna na mirimu, wànanja. 22 Nu ka hurungu-nanjaka na ma-ngalangu dàmbu taleta: Miri, dàmbuda da taleta da pa-pakata-mungga; jiada da dàmbu, da anguda da pa-awahu-nggu, hi wànanja. 23 Nanapa-ja na mirina: Nàhu-dunggau, ha ata hàmu, ata tuturu, la ma-hawutungu-mbu ututuru, màtawa ka ku-pajàpa-nggau madangu. Tamawa la mbabuna na mirimu, wànanja. 24 Hala hi na-hurungu-mbu na ma-ngalangu hau taleta: Miri, ku kupi-manggau, ba tau mbana etikau, bau kàli muti la ngia panda hàbarungu-mu, bau kàli pa-uhingu la ngia panda djarangu-mu. 25 Nu ka mangàdatu-du-nggunjaka hi kulua patani-nja na

ta-leta-mu, nanaja-ka na mangumu, hi wànanja. 26 Nu ka hema-nanjaka na mirina: Ha ata iraku, ata majau. Pi-mamungga ba kukàli muti la ngia panda hàbarungu-nggu dàngu ba kukali pa-uhingu la ngia panda djarangu-nggu. 27 Djia da tuna nu mu-pakata-dunja bàdi làti la mawingu àmahu; ba kubeli-ka ka peku karai beli-nggunja dàngu anana, hi wànanja. 28 Djia ba tuna nu pitija na taleta welingu lai njuna, kai wuanja na maningu ha-kambulu taletangu. 29 Nadu djàka nggamuja na ma-ningungu, ba pahili wuangu-japa, hi mangu bundungu-na, tàka djàka nggamuja na manda ningungu, pahili piti-mbu-jaipa na maninja lai njuna. 30 Nana na ata nda palingu wàrunja la ma-kapàtangu la marihi marau. Lai nu djia la hii dàngu la kakehuku ngàndu-kiaka, hi wànandja.

Na patandangu-na na Ana tau. (Pab. 20:11-15)

31 Nu ba namai màngu rihi mangundju-na haromu na Ana tau, ba nakaria ndàbandja da papalewa-ka, mandapu-nanjaka la kandjàka bundjuku-na. 32 Ka pauhi ndàba-du-nandjaka da bandjaru danguka la hanggana, hi na-kawàri-ha dàngga anguda, hama tuna na mini pawangu ba na-kawàri-ha da mbimbi welingu la bumbu. 33 Nu da mbimbi hi natuha la kawana-na, tàka da bumbu hi tuha la kalaina. 34 Nu ka panii-nandjaka da ma-ngiangu la kawana-na na ma-ràmba: Imaiwa dimi pa-pamàndjaku-na na Amanggu, kai ndumanja na pahangandji na pa-panapangu-kai weli muia weli tanangu. 35 Nadu ba kumandjuu bai pahoba-ngga, ba kumadau bai pangunu-ngga, ba kupàlaku bai nggepika. 36 Ba ku-kalulu bai pa-kalambu-ngga, ba kuhidu bai tadalu-ka, ba la uma kapatàngu-ka bai ngàdalu-ka, hi wànandja. 37 Nu ka hema-danjaka haromu da matàndji: Pirangu nàhu Miri, ba mangita-kau mandjuumu hi ma-pahoba-nggau, ndia bau madau hi ma-pagunu-nggau? 38 Pirangu nàhu ba mangita-kau pàlaku-mu hi manggepi-kau, bau kalulu hi ma-pakalambu-nggau? 39 Pirangu nàhu ba mangita-kau hidumu, ngiangu-mu la uma kapàtangu, hi malua pa-tadalu-kau, hi wàdanja. 40 Nu ka hema-nandjaka haromu na maràmba: Lànga-tàka-manggunggai, bai paliinja matungu nu na haàtu na anguda da angunggu paluhu da marihi màrahu, paliimi-ngga Njungga-maka, hi

wànandja. 41 Hala ka panii-nandjaka da ma-ngiangu la kalaina: Pajila-ngu welingu la hangganggu njimi tau pa-ràtungu, nàhu la epi manda mbàda na pa-panapa-nja i kambàliku lupa da papalewa-naka. 42 Nadu ba kumandjuu ba ndai pahoba-ngga, ba kumadau ba ndai pangunu-ngga. 43 Ba kupàlaku ba ndai nggepika, ba ku-kalulu ba ndai pa-kalambu-ngga, ba kuhidu dàngu ba Ja uma kapàtangu-ka ba ndai tadalu-ka, hi wànandja. 44 Nu ka hema-danjai njuda: Pirangu nàhu Miri, ba mangita-kau mandjuumu, madaumu, pàlaku-mu, kalulu-mu, hidumu, ngiangu-mu la uma kapàtangu, tàka hi nda ma-ingakau, hi wàdanja. 45 Nu ka hema-nandjaka haromu: Lànga-tàka ka kupeka-nggai, ba ndai paliinja na matungu nu na haàtu na anguda da marihi màrahu tungu jia, nda palii-mingga Njungga-maka, hi wànandja. 46 Ka laku-danjaka jiada la majila pa-lupangu, tàka da matàndji tama-danjaka la luri pa-lupangu, hi wànandjai.

NA KAWUDU 26

Na hupu wàna na panii-nanja na majila-na i Miri Jehu; na ratangu la pa-pameti-ja. (Màruku 14:1-2; Luk. 22:1-2)

1 Nu ba na-kandjupu hàla-haka jiada da patiki-na, ka panii-nandjaka da papanau-na: 2 Pi-ma-minjaka, ba dàmbu-kinaka na lodu rapa remi Paha, tàka na Ana tau pa-pakatangu-jaka la pa-harika-nja, hi wànandja. 3 Nu ka pauhi-danjaka da ngora ratu dàngu da ama-bokulu-na na tau Jahundi la umana na Ratu Bokulu na ma-tamungu Kajapahu. 4 Hi da-batangu ka kahili-ja i Jehu, ka jàpaja, ka pameti-ja ba wàda. 5 Na njuna màtangu àmbu nadeni àrunja na lodu remi, ka àmbu napariu-raüngu na tau, wàda.

Na burinja mbii kati i Miri Jehu. (Màruku 14:3-9; Juh. 12:1-8)

6 Ba la Mbaitani-ja i Jehu, la umana i Himungu tau kila, 7 ba talànga mandapu-na pangangu, mai-nanjaka lai Njuna na kawini na mangàndi ba hau botina na mbii kati narawatu mambotu wilina, hi naburi-nja na katiku-na. 8 Tàka ba daita-ja da papanaungu, ka pulu hoputu-danjaka: Nggikina hi na-paràmbangu tuna ni? 9 Djàka wàngu padangga-nja ni na

mbii kati, lalu dangu wilija, ka peku wuanja na mamila, wàda. 10 Tàka ba natanda-jaka na matuna nu paraïna i Jehu: Nggikina hi pa-handuka-ja jiana na kawini? Ba tunangga mahàmu duku. 11 Da mamila ni mànu-ma-ndja lai njimi, tàka njungga nda ni mànu-angga lai njimi. 12 Nadu ba naburi-ngganja jiana na mbii kati, ba buri haha-nangga ndumana ba taningga. 13 Lànga-tàka ka kupeka-nggai, djàka nggii bobaru nija jiana na lii mànangu la panggubulu awangu, patiki-mbuja na pawunda-na, hi ngàda wànja njuna, hi wànandja.

Na kaleka-na i Junda. (Màruku 14:10-11; Luk. 22:3-6)

14 Nu ka lua toma-nandjaka da ngora ratu na haàtu na pa-ha-kambulu madua wàda, na ma-tamungu Junda Ihikariu: 15 Nggàraka pawua-mingga djàka ku-pakata-nggaminja i Jehu, hi wàna. Hi dawua-nja tilu kambulu àmahu bara. 16 Piti welingu nu, himbu-nanjaka ma-manggawangu, na rapa pakata-nanja i Jehu.

Na paloku-ja na Pamangu Paha; na deka-nanja na kaleka-na i Junda paraïna i Miri Jehu. (Màruku 14:12-16; Luk. 22:23; Juh. 13:21-26)

17 La lodu kawunga pamangu kambamba nda patai wolungu, mai-danjaka da papanaungu lai Jehu: Mala nggii wàmu ma-paloku nija na Paha, kau nganja hi wàdanja. 18 Nanapa-ja i Jehu: Ilua lai nu la paraïngu, lai pinangu: Mareni-amanaka na rapanggu; la umana njuna bàdi kunga ninja na Paha dàngu da papanaunggu, wànanggau na Ngguru, wàminja, hi wàna. 19 Ka nundju-danjaka da papanaungu hama tuna na papanii-nandja i Jehu, hi da-paloku-ja na Paha. 20 Nu ba na-rudungu-ka, mandapu-nanjaka pangangu i Jehu, lupa da papanau-na da ma-hakambulu madua. 21 Ba talànga nganguda, panii-nanjaka i Jehu: Lànga-tàka ka kupeka-nggai, na kaleka-ngga taï na haàtu na angumi, hi wànandja. 22 Ka handuka hàla-wàla-danjaka da etida: Njunaka wàmungga nu? hi maràngga wàda. 23 Nanapa-ja i Jehu: Na mambàda hàbu dàngga limana la kaba kawinga, djia-majaka taï na ma-kaleka-ngga, hi wàna. 24 Na Ana tau talu-lurungu liana njuna hama tuna na maninja la huratu na rukuna Njuna, tàka nai aai,

na tau na ma-kaleka-nja Ana tau, nahàmu-kiapa làti nuna na tau djàka nda pa-paana-nja, hi wàna. 25 Nanapa-ja i Junda, nu na ma-kaleka-nja: Njuna wàmungga-ka nu, Ngguru hi wànanja. Tàka i Jehu: Ba wàmu-maduka, hi wànanja. 26 Ba talànga nganguda, piti-nanjaka kambamba i Jehu, hi na-pamaringu-ja; hala hi na-kawita-witaja hi nawua-ndja da papanaungu: Keiwa, nganguwa, jiana djiaja na taunggu, hi wàna. 27 Hala, piti-nanjaka na kaba wai, hi na-pamalangungu, hi nawua-ndja: Ingunu ndàbangu-wa. 28 Jiana djiaja na wai rianggu, na wai ria pa-ràndingu wàngu, na pabungu lumuna na madangu, ka peku djàmangu-da da ndjala. 29 Na njuna ka kupeka-nggai, piti welingu nàhu nda kuhili ngunungu-apa wai wua angguru jiana, lundu la lodu ba kungunu dànggainja na mabidi la pahangandji-na na Amanggu hi wàna.

Na deka-nanja na pahiningu-na i Peturu. (Màruku 14:27-31; Luk. 22:31-38; Juh. 13:36-38)

30 Ba daludu-njaka na ludu wotungu, luhu laku-danjaka la palindi Haitungu. 31 Hi napanii-ndja i Jehu: Taï la rudungu hanggàmaru wà-minggaka mbuu ndàbami, maa ba nidunja la Huratu: Napa kutuja na mini pawangu, tàka da mbimbi hi da-paiha ndàbangu, ba wàna. 32 Na njuna djàka ku-hadangu-ka, kulaku mangilu-nggai nàhu la Nggalilia, wàna 33 Nanapa-ja i Peturu: Djiapa ka nda da-hanggàmaru wa ndàbanggau-kadu njuda, njungga duku ndia ndokuma, hi wànanja. 34 Tàka i Jehu: Lànga-tàka ka kupeka-nggau, la rudungu nà-huma ba ndedi da-hakuku da manu, mbàda pa-ndilungu-mu-ka pa-pahini-ngga, hi wànanja. 35 Nanapa-ja i Peturu: Djiapa ka nda lupa kumeti karianggau-kadu, nda djia pahini-anggunggau, wànanja. Djia-majai duda na pawà halada da papanaungu.

La woka Nggehimani.

36 Nu ka karia-nandjaka i Jehu la hau pangiangu, la Nggehimani ba wàdanja. Imandapu-ka jiahu ba talànga luanggu ni lua pa-hamajangu, hi wànandja da papanaungu. 37 Ka karia-nandjaka i Peturu dàngu da anana i

Hambandiu da madua. Nu ka handuka-nanjaka hi na-bàrangu na etina. 38 Ka panii-nandjaka: Na-handuka ndàba na etinggu, kutika pametikaamangu, ndàdiku-kaika jiahu kai pawàla dàngga, hi wànandja. 39 Nalaku-kika hakudu, hi na-marubuku la tana, hi na-hama-jangu: Dou Amanggu, djàka pekuna mata jiana na kaba wai ka na-pajilangu àru welingu lai Njungga; na njuna nda djiaja na pambuha-nggu Njungga, na pambuha-mu Njumua, ba wàna. 40 Nu ka beli-nanjaka hi natoma-ndja katuda-da da papanau-na, hi napanii dànja i Peturu: Nda ana màka-mbu-mi pa-pawàla dàngga mili hau ndjàmua? 41 Pawàla-wa kai hamajangu, ka àmbu naliinggai ma-pakama-ngu; na ngahu na-patundungu-mai njuna, tàka na tolu nda namàkaa, wàna. 42 Nu ka hili laku-nanjaka la pa-panduangu wàna, hi na-hamajangu: Dou Amanggu, djàka nda peku-mana nu pa-pajilangu welingu lai Njungga, ka djiangu-ma bàdi ba ku-ngunu-nja, mata ka na-padeningu-wa na pambuha-mu, ba wana. 43 Ba nahili belika, natàka-ndja, katuda-ma-danjai, ba lalu mbotu-duha da matada. 44 Ka djàma-nandjaka, hi nahili laku pa-hamajangu la pa-ndilungu wàna, hi nahili liijai na pambàda liina. 45 Hala, beli-nanjaka la papanaungu: Ikatuda-wa njuna kai hangahu. Tàngaru, mareni-amanaka na rehi, pa-pakatangu-jaka na Ana tau la lima tau ndjala. 46 Hadangu-wa, màlawa ka talaku, mareninanjaka na ma-kaleka-ngga, hi wànandja.

Na jàpaja i Jehu. (Màruku 14:43-50; Luk. 22:47-53; Juh. 18.:3-11)

47 Nu ba talànga panii bia-napa, tàka-nanjaka i Junda na pa-hakambulu madua wàda, na ma-kariangu tau ba hau daa bia-daka da mangàndi hapanda dàngu kadipu ai, da pa-paràha-da da ngora ratu dàngu da ama bokulu-da da tau Jahundi. 48 Na ma-kaleka-nja mbàda pambulu-nandjaka tanda: Na pa-puduku-nggu taï djia-majaka, kai jàpaja, ba wànandja. 49 Nu ka hàngu lua toma madua-nandjaka i Jehu: Ngguru, peku hàmuwa, wànanja; hi na-puduku-ja. 50 Tàka i Jehu: Oi anda, kau wànjawa hama tuna na pawuku-mu na pamai wàmu, hi wànanja. Nu ka hurungu-danjaka hi da-palua-nja lima, hi dajàpa-ja. 51 Tàka na haàtu na anguna i Jehu hi na-padjolangu limana, hi na-bindjiru-ja na hapanda-na, hi na-làndahu-nja na

atana na Batu Bokulu, nahàpu-maja na kahilu-na. 52 Nanapa-ja i Jehu: Patiku-belinja na hapanda-mu. Nadu djàka nggamuja na mawàngu hapanda, taï hapanda-mbu pa-mo-lungu wàna. 53 Mala nggikina wàmi? Nda peku-ana wàmi, ba ku-pamanda-nja na Amanggu ka na-paràha mema-nggandja da papalewa ba ha-kambulu dua riu rihida? 54 Ka ni djàka tunaika nu, nggiki hama pa-tutungu-naka na maninja la huratu, djiangu-ma bàdi tuna nu ba wàna, hi wànanja. 55 Nu ka panii dà-nanjaka na tau dangu i Jehu: Njimi hama tuna luhumi pa-rawaku-ja na ma-rambangu-ma bai ngàndi hapanda dàngu kadipu ai la pajàpa-ka. Hau lodu hau lodu mandapu-nggu padua la uma Ala ba ku-papekangu, ndai jàpakai. 56 Na njuna jiana mbuu ndàbana hi tuna ka peku pa-tutungu-na maninja la huratu-da da wunangu. Nu ka palai wàru ndàba-danjaka da papanaungu.

La hangga Bata Bokulu. (Màruku 14:53-65; Luk. 22:63-71; Juh. 18:19-24)

57 Nu da ma-jàpaja i Jehu, laku ngàndi-danjaka lai Kajapahu, na Ratu Bokulu, la ngia pambàda pauhi-da da mapingu huratu uku lupa da ama bokulu. 58 Tàka i Peturu hi natundu mar aun ja nàhu. Tàka la umana na Ratu Bokulu hi natama hudaa la talora, hi na-mandapu pambabu dàndja da anakeda, ka kuita-ja na hupu ndjàpuna ba wàna. 59 Tàka da ngora ratu dàngu da ma-batangu-ka hi dahimbu-nja hakahii kabàli i Jehu, ka pameti-ja ba wàdanja; 60 Tàka nda da-ngalangua, djiapa ka nda nadangu-kadu na hakahii kabàli na ma-hurungu. La hupu ndjàpuna hurungu-danjaka da madua. 61 Jiana djiaja: Ku-ngalangu pa-njungguru-ja na uma Ala, tàka tilu mbua lodunggu ba ku-pahada belinja, na mawàna, wàda. 62 Ka hadangu-nanjaka na Ratu Bokulu: Ndau hema ndokua nu? Nggàraja nu na pa-hakahii-danggau jiada hi wànanja. 63 Tàka i Jehu, ndii wàna bia. Nu hi napanii dànja paraïna na Ratu Bokulu: Kuhara wànggaunja i Ala na maluri, djia-kauka dumu na Karitu, na Anana i Ala? Peka-nggama, hi wànanja. 64 Nanapa-ja i Jehu: Ba wàmu-maduka. Na njuna ka kupekanggai, piti welingu nàhu ngita-minjaka na Ana tau ba na-mandapu la kawana-na na Mambiha Meha, dàngu ba namai la karumangu la awangu,

hi wànanja. 65 Tàka na Ratu Bokulu hi na-bàriku-ja na kalembi-na: Palapingu-ma-nanjaka i Ala; nggàra taïhi wànguipa ma-hakahii? Rongu madua-minjaka palapingu-na. Mala nggikina wàmika hi wàna. 66 Ka hema-danjaka: Pameti-ja bàdi, ba wàda. 67 Nu hi da-pangàndji-ja na matana hi da-nàhaku-nja kawudu lima. Nimbundja da mawàngu patàba-ja. 68 Ha Karitu, manjura-wa, djàka nggaaja na matukau, ba wàda.

Na pahiningu-na i Peturu. (Màruku 14:66-72; Luk. 22:56-62; Juh. 18:17,25-27)

69 Nu i Peturu, mandapu bia-nanja lua la liu la talora. Ka mai toma-nanjaka paraïna na haàtu na anakeda kawini: Djia-mbukau njumu, anguna i Jehu tau Nggalilia hi wànanja. 70 Ka pahiningu-nanjaka la hanggada mbuu ndàbada: Nda kupinja duku na papanii-mu, hi wàna. 71 Nu ba naluhui-ka la pindu talora, ita-nanjai paraïna na haàtu na kawini, hi napanii-ndja da manindja lai nu: Jiana jia kariana i Jehu tau Nahari-maja, wànandja. 72 Nu ka hili pahiningu-ma-nanjai ba nawàngu pa-harangu: Nda kutanda-aja duku na tau nina, ba wàna. 73 Hili tiangu-ki hakudu, mai toma-ma-danjai da ma-ndolaku lai nu: Lànga-tàka angu-mbu-dudanggau, nadu na làma-ma-mu ba na-padjia-kau, hi wàdanja. 74 Nu ka ràtungu-nanjaka wikina ba na-harangu: Nda kutanda-aja duku nuna na tau, ba wàna. 75 Ndedi mbàdiku-na, hakuku madua-danjaka da manu. Nu ka namu-nanjaka i Peturu na paniina i Jehu: Tal ba ndedi da-hakuku da manu, mbàda pa-ndilungu-muka pa-pahini-ngga, ba wànanja. Ka luhu-nanjaka hi ngi-ngibana ba nahii.

NA KAWUDU 27

Na metina i Junda.

1 Hadangu harii batangu-danjaka da ngora ratu dàngu da ama bokulu la pa-pameti-ja i Jehu. 2 Hala, hondu-danjaka hi dalaku ngàndija hi da-pakata-nja lai Pilatu, na Ma-pareta. 3 Nu ba naita-ja paraïna i Junda na ma-kaleka-nja, ba pa-ratangu-jaka wai ngerana, ka peka-nanjaka hala era,

hi na-pabeli-ndja da àmahu da matilu kambulu-da la ngora ratu dàngu da ama bokulu: 4 Ndjala-nggunjaka ba ku-kaleka-nja na wai riana na tau manda ningu ndjalangu, hi wànandja. Danapa-ha njuda: Nggà-ra-ajaka duma? Tanggu-mamu dumu, hi wàdanja. 5 Ka kawula-nandjaka da àmahu daa la uma Ala. Luhu-nanjaka hi nalaku pa-kandila wikina. 6 Tàka da ngora ratu hi dapiti-ha da àmahu: Nda napekua la patuha jiada la pàti hunggu, maa ba wili wai ria-duha, wàda. 7 Ka pa-hamangu-danjaka la pakei wànja na tana tau pipi, ka taningu ningu tau pàlaku, ba wàda. 8 Djia-dujaka: Tana Ria, hi wàdanja tamuna nuna na tana lundu nàhu. 9 Nu pa-tutungu-du-nanjaka na patiki-na na wunangu Jerimia: Dapiti-ha da àmahu da matilu kambulu-da, na bilana na patungu bila, na pa-pabila-da la tau Ihiraïlu, 10 hi datuja wilina na tana tau pipi, hama tuna na pa-paràhanangga i Miri, ba wàna.

La hanggana i Pilatu. (Màruku 15:20-41; Luk. 23:26, 33-49; Juh. 19:16-30)

11 Nu ka ndolaku-nanjaka i Jehu la hanggana na Ma-pareta; ka paàrananjaka na Ma-pareta: Hangandji tau Jahundi-kau dumu? hi wananja. Nanapa-ja i Jehu, ba wàmu-maduka, hi wànanja. 12 Nu ba da-pandjala-ja da ngora ratu dàngu da ama bokulu, nda ningu ndokua pahema-na. 13 Tàka i Pilatu: Ndau rongu-maja dumu ba màtu-màtuna na pa-pandjala wàdanggau, hi wànanja. 14 Tàka nda hauma pahema wànanja la pa-paàrangu-jaka, hi kiri nda uku hangàtaru-ja na Ma-pareta. 15 Huri-nanja na Ma-pareta, la lodu remi ba napuli-ndja haàtu tau ma-ngiangu la uma kapàtangu da tau dangu, djàka nggaa- ja na pambuha-da. 16 Nu ninja la uma kapàtangu na tau na mawuwa akatu-na, i Mbaramba-ja na tamuna. 17 Nu ba talànga màtuna na tau dangu: Nggamuja na pambuha-mi ka na-pahàla-ndanja wàmingga? I Mbaramba, djàka ndia i Jehu, na Karitu ba wàda, hi wànandja i Pilatu. 18 Maa ba pi-dunanja ba paral ruku karaŭ-danja eti hi da-pakata-nja. 19 Ba talànga mandapu-na i Pilatu la kandjàka timbangu, pa-ngàndi-nanjaka pulungu paraïna na papaha-na: Àmbu nggi-nggiki-dumunja hiana na tau tàndji, maa ba ma-màtu manda

hàmu paràngga-nggu ni kawai la manggadipangu rukuna Njuna, wànanja. 20 Tàka da ngora ratu lupa da ama boku-ama bokulu hi darunda-ja na tau dangu: Ikarai-ja i Mbaramba, tàka i Jehu pameti-ja wàmi, wàdanja. 21 Nanapa-ja na Ma-pareta: Mala jiada da madua, nggamuja na pambuha-mi, ka ku-pahàla-nggaminja, hi wànandja. Tàka njuda: I Mbaramba, hi wàda. 22 Nanapa-ja i Pilatu: Mala nggiki-nggunjaka bàdi i Jehu, na Karitu ba wàda, hi wànandja. Harika-manja bàdi, hi wàda hala. 23 Nahili napaja i Pilatu: Ka nggàra akatu-majaka duna na paruku-na, hi wàna. Tàka manaü-maada la pa-kaoka: Harika-manja bàdi, ba wàda. 24 Nu ba naita-jaka paraïna i Pilatu ba nda ningu ndoku linguna, tàka ba pariu raüngu wàngu bia-nanjai na tau, ka piti-nanjaka wai hi nabaha-ha da limana la hanggana na tau dangu: Hinggilu-nggunjaka duku la wai riana jiana na tau tàndji; njimi-kawa dimi, hi wàna. 25 Ka hema ndàba-nanjaka na tau dangu: Patanggu-ma-manja duma na wai riana lupa ana-maka, hi wàda. 26 Nu ka pahàla-nandjaka i Mbaramba, tàka i Jehu hi na-padjà-raja, hala hi napuli-nja la pa-harika-nja. 27 Hala, laku ngàndi-danjaka i Jehu da hurundandu-na na Ma-pareta hudaa la uma timbangu, hi da-pauhi ndàbanja na kalibaru-ka lai Njuna. 28 Hi da-làbaku-ha da pakina, hi da-pamaringgi-nja hunda-rangga. 29 Hi da-unanja nggubi rii madàka, hi da-patàmbaku-nja na katiku-na, hi da-pajàpa-nja iwi na lima kawana-na; hala marubuku-danjaka hi dajobu-ja: Oha-muka dumu, oi hangandji tau Jahundi, ba wàda. 30 Nu ka pangàndji-danjaka, hi dapiti-ja na iwi, hi da-làndahu-nja na katiku-na. 31 Ba dahàla-ka pa-pajudi-ja, làbaku-danjaka na hundarangga, hi dapotrau-nja na kalendi wikina. Hala, ka laku ngàndidanjaka la pa-harika-nja.

Na metina i Jehu la Nggolunggota. (Màruku 15:20-41; Luk. 23:26,33-49; Juh. 19:16-30)

32 Nàhu ba dalaku, tàbuku-danjaka na haàtu na tau Kireni, Himungu-ja na tamuna; ka pambana-danjaka paduku-ja na harika-na i Jehu. 33 Ba datàka-ka la hau pangiangu na ma-tamungu Ngolunggo-ta, na la Kaba Kotu ba wànda, 34 hi da-pangunu-nja wai angguru ma-papohungu mapaita

i Jehu. Tàka ba nadjàli-jaka, nda nabihua paunu-nja. 35 Ka harika-danjaka, hi da-paberi-berindja da pakina, ba da-wàngu pawingu-ndja ndandu. 36 Hala, mandapu-danjaka lai nu hi dadaija. 37 Nu na pa-pandjala wàdanja na pa-huratu, hi datuja la tiduna: Jiana djiaja i Jehu na Hangandji tau Jahundi, ba wàna. 38 Anguna Njuna, pa-harikangu-mbu-ha da madua da tau ra-mbangu, na haàtu la kawana-na, na haàtu la kalaina. 39 Tàka da malii-ka lai nu hi da-paaka-nja ba dapimbi-pimbi-lungu katiku-da. 40 Jii, njumu pàku, na ma-njungguru-ja na uma Ala, na ma-pa-hada beiinja la tiiu mbua lodu, upamara-wa wikimu na; djàka Ana Ala-dukau, upuruwa welingu la ai harikangu, wàdanja. 41 Djia-majai duda da ngora ratu dàngu da mapingu huratu uku dàngu da ama bokulu-ka ba da-pajudi-ja: 42 Na tau hawiangu na-pamara-ja, la pa-pamara wikina nda na-ngalangui. Ba hangandji tau Ihiraïlu-maduja, màtawa ka napuru welingu la ai harikangu, wàdanja. 43 Ba monu-dunànja i Ala, màtawa nu ka na-pamara-ja, djàka ora-mananja duna. Maa Anana i Alaka ba wànadu, wàdanja. 44 Djia-majai duda da tau rambangu da pa-harika paangu-danja ba da-paaka-nja. 45 Piti welingu la ndjàmu ha-kambulu dàmbu la tidu lodu, kapàta hàlangu-nanjaka na tana lundu la ndjàmu taïlu la maringu lodu. 46 Ba ningu ndjàmu taïlu-jaka, wara pa-kodungu-nanjaka i Jehu: Eloi, Eloi lama sabachtani, wàna, djiadujaka: Dou Alanggu, dou Alanggu, nggikina hu dundjaku biangga, ba wànda. 47 Nu ba darongu-jaka da manindja lai nu: Nina paau-nanja i Elia, hi wàda hawiangu. 48 Ka manjamalu-nanjaka na haàtu hi napiti lumutu, hi nahàbu-ja la wai majilu; hàlai hi natuja la hupu iwi, hi na-pangunu-nja. 49 Danapa-ja hawiangu: Mata kadiru, hi nàmunja ihu i Elia la pa-pamara-ja, hi wàda. 50 Ka hili wara pakodungu-nanjaka i Jehu, hi na-pahàla-nja na ngahuna. 51 Nu ka kahira padua madua-nanjaka na dindi tera daa la uma Ala, piti weli ditangu lundu huwawa-maja; ka upungu-nanjaka na tana, tàka du watu la ngambangu hi dakawi-wita. 52 Djia-majai da reti, ba da-tabunggahu, màlai ba hau daada da tau matua da mambàda meti, da-papahada belingu. 53 Ka luhu-danjaka welingu la retida, ba taliu hadangu-na i Jehu hi datama la paraï matua, hi da-padjilikungu wikina la tau madangu. 54 Nu ba daita-jaka na upungu lupa na matumbu-matumbu-ka na ngora hangahu dàngu da anguna padaija i Jehu,

ka nda uku mangàdatu-haka. Lànga-tàka, na tau jiana Ana Alaja, hi wàda. X 55 Ni-mbu-ndjai lai nu ba hau daada da kawini da ma-tàngaru marau, djia-duhaka da matundu-nja i Jehu dàngu da ma-ingaja welingu la Nggalilia. 56 Hama tuda i Maria Mandalena dàngu i Maria inada i Jakupu dàngu i Juhupu lupa na inada da anana i Hambandiu.

Na taninja i Miri Jehu. (Màruku 15:42-47; Luk. 23:50-55; Juh. 19:38-42)

57 Ba na-malingu-ka, tàka-nanjaka na mini wulu, i Juhupu-ja tamuna, na ma-welingu la Arimatia; njuna papanau-na i Jehu-mbujaka. 58 Ka lua-dunanjaka lai Pilatu, hi nakarai-ja na metina i Jehu. Tàka i Pilatu hi na-paràhangu papuli-nja. 59 Ka piti-nanjaka na metina paral i Juhupu, hi na-jubuhu wànja tera mabara burahu, 60 hi na-bàndjalu-ja la reti bidina na pa-toraku-na la watu; ba nakuli-njaka watu bokulu na ngaru reti, ka laku-nanjaka. 61 Ni-mbu-ndja lai nu i Maria Mandalena dàngu i Maria haàtu da ma-mandapu la tuba reti. 62 Hadangu harii, ba na-làpahu-ka na lodu pa-jemangu, hi da-pamàtungu da ngora ratu dàngu da tau Parihi lai Pilatu: 63 Miri. manamu-ja ba naluri-pa nàhu na ma-panjonga tau, pa-làngangu tilu mbua lodu ku-hadangu beli, ba wàna. 64 Djia ba tuna nu, kau paràhangu àru tau padaija na reti lundu tomaja la lodu patailu wàna, ka àmbu damai da papanau-na la pa-manganga-ja, hala pa-pahadangu-jaka welingu la padua mameti hi wàdanjai na tau. Nu ka narihi ningu-duka ta'i na ndjàrangu la malamiri welingu la ma-mangilu, hi wàda. 65 Nanapa-ja i Pilatu: Nada-haka da madai, lakuwa njuna kai wàngu etimi bai daija, hi wànandja. 66 Nu ka laku-danjaka hi da-bàndjalu tau madaija, hi datunja tanda na reti la hanggada.

NA KAWUDU 28

Na hadangu-na i Jehu. (Màruku 16:1-8; Luk. 24:1-12; Juh. 20:1-18)

1 Ba na-làpahu-ka na lodu hangahu, la mbaru hada rudungu la lodu kawunga minggu, lua-danjaka i Maria Mandalena dàngu i Maria haàtu pa-tàngaru-ja na reti. 2 Hi djia tungu biana na upungu bokulu; maa ba

nidunja na haàtu na papalewa-na i Miri na mapuru welingu la awangu hi nalua nu la reti. Ka kuli-nanjaka na watu, hi na-mandapu la pinuna. 3 Na hadana hama tuna kabilaku-ja, màlai da pakina ba dawàngu pabara hama tuna na ura kamba. 4 Paraï pa-mangàdatu-nja, ta-tàta-daka da madai hi hama tuna mameti bia-haka. 5 Nu ka panii da-nandjaka da tau kawini na papalewa: Njimi àmbi mangàdatu-du; pi-manggunja ba himbu-minja i Jehu na pa-harikangu. 6 Nda nianja lai jiahu, ba pa-pahadangu-jaka duna hama tuna na pambàda paniina. Mai kai tàngaru-ja na ngia pa-tanggilungu-na. 7 Laku parenggangu-wa kai paniindja da papanau-na, ba pa-pahadangu welingu la padua mameti. Laku mangilu-nanggaika nàhu la Nggalilia, lai nu napa ingita nija. Namu-ja, mbàda panii-nggunggainja-ka, hi wànandja. 8 Nu ka hàngu dundjaku madua-danjaka na reti, ba pa-karia-ngu mangàdatu dàngu mbaha eti hàla-wàlada, hi da-manja-malu palua papanii-ndja da papanau-na. 9 Hi djia tàbuku bia-nandja i Jehu: Peku hàmuwa, wànandja. Nu ka lua toma-danjaka hi darohu-ha da wihina, hi da-marubukunja. 10 Nanapa-ja i Jehu: Àmbi mangàdatu-du, lakuwa kai panii-ndja da angu dedinggu, ka daiaku la Nggalilia, lai nu napa ka dangita-ka, hi wànandja.

Na kambàiiku-da da Bata Bokulu.

11 Ba talànga lakuda, tàka-danjaka la paraïngu hawiangu da madai, hi dapanii-ndja da ngora ratu na rukuna na matu-mbu-matumbu-ka. 12 Nu ka pauhi-danjaka dàngu da ama bokulu, hi da-paha-mangu la pawua-ndja àmahu dangu da hurundandu. 13 La rudungu ba tàlanga katuda-ma, damai da papanau-na hi da-manganga-ja, wàmi bia. 14 Djàka natàka la kahilu-na na Ma-pareta, njuma duma ma-pamanda-nja ka àmbu da-kadukungu da etimi, wàdandja. 15 Nu ka kei-dandjaka da àmahu, hi dawànja hama tuna na pa-paihingu-ha. Nu ka kada-nanjaka tau Jahundi nuna na panii lundu nàhu.

Na paràha-nandja da papanau-na i Miri Jehu. (Màruku 16:14, 16)

16 Tàka nu da ma-hakambulu haàtu da papanaungu, laku-danjaka la Nggalilia la palindi pambàda panii-nandja i Jehu. 17 Nu ba daita-jaka,

marubuku-danjaka, tàka ni-mbu-ndjai hawiangu da mandua ndandi. 18 Ka lua toma-nandjaka i Jehu hi napeka-ndja: Mbuu ndàba-naka na kuaha la awangu dangu la pinu tana pawua hà-langu-jaka lai Njungga. 19 Djia ba tuna nu, ilaku-wa, tu hàla-jawa papanau-nggu na bandjaru danguka, kai parunu-ndja la tamuna i Ama, i Ana dàngu i Ngahu Matua. 20 Kai papeka-ndja ka nundju hàlaha da papanii-nggunggai. Màtawa kai pinja ba karia ma-mànu-ma-nggunggai lundu hupu ndjàpuna.

A LII MÀNANGU PA-LAWITI-NA I MÀRUKU

NA KAWUDU 1

Na rukuna i Juhani Parunungu.

1 Na pakiri-na na lii mànangu rukuna i Jehu Karitu, na anana i Ala. 2 Hama tuna na maninja la huratu-na na wunangu Jahaja: Tàngaru, ku-palewa-ja na papalewa-nggu la pa-mangilu-nggau, na ma-palànjapu haha-nggaunja na àndamu. 3 Na warana na ma-warangu la maràda telangu: Pa-lànjapu-jawa na andana i Miri, patàndji-hawa da ka-ndjilitu-na, ba wàna, 4 nu ka parunungu-nanjaka i Juhani la maràda telangu hi na-bobaru-ja na rukuna na parunu pandjilungu la pa-djàmangu ndjala. 5 Ka luhu-nanjaka lai njuna na ihi tana Jahundi-ka dàngu mbuu ndàbada na mangia-nja la Jeruhali, ka parunu-nandjaka la luku Jarandingu, dàngu peka-dandja da ndjalada. 6 Ngerana i Juhani, na kalembi-na wulu ihi otaja, na boruna manulangu-ja, kabala dàngu manggaluwangu pangana. 7 Ka bobaru-nanjaka: Napa taliu-nggu nàmunja na marihi-ngga pa-àtalu; djiapa la pa-marubuku pa-wàkahu-nja liku halapa-ana, njungga jia nda ràka-mbuna. 8 Njungga parunu-nggunggai la wai, Njunapa duna na ma-parunu-nggai la Ngahu Matua, wàna.

Na parunu-nja dàngu na kamanja i Miri Jehu. (Mat. 3:13-4:11; Luk. 3:21-4:13; Juh. 1:32)

9 Nu ka mai-nanjaka i Jehu welingu la Naharitu la Nggalilia, hi

na-parunu-nja paraïna i Juhani la luku Jarandingu. 10 Ditawa ba wànaka welingu la wai, ka ita madua-nanjaka na awangu ba na-tawanggahu, dàngu i Ngahu ba napuru pa-tunggulu-ja ba na-hada kulundihangu. 11 Ka lingunanjaka welingu la awangu: Njumu djiakau Ana pambuha-nggu, lai Njumu ngia pa-orangu-nggu, na mawàna. 12 Nu ka pambana madua-nanjaka i Jehu paraïna i Ngahu la palua nàhu la maràda telangu. 13 Patu kambulu loduna lai nu, la maràda telangu, ba na-kamanja paraïna i kambàliku; la angu mabohu-ja, ka lumu-danjaka paraïda papalewa.

Na ràmana i Miri Jehu la Nggalilia. (Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15)

14 La hambeli jàpaja i Juhani, tàka-nanjaka i Jehu la Nggalilia pa-bobaru-ja na lii mànangu lai Ala: 15 Toma-nanjaka na rehi, mareninanjaka na pahangandji-na i Ala; i-pandjilungu-wa, kai waija na lii mànangu, wàna. 16 Ba talànga lakuna la hingi tehiku Nggalilia, ka ita-nandjaka i Himungu dàngu i Andaria, na anguna paluhu i Himungu; djala-danja la tehiku, maa ba mini djala-duha. 17 Hi napanii dàndja paraïna i Jehu: Maiwa kai tundungga, mata ka mini djala tauha wànggunggai, wànandja. 18 Nu ka dundjaku madua-dandjaka da djalada, hi datundu-nja Njuna. 19 Nalaku-kika, ita-nanjaka i Jakupu, anana i Hambadiu dàngu i Juhani na anguna paluhu, la tenaha ba talànga hulu-dandja da djalada. 20 Ka paau madua-nandjaka. Hi da-dundjaku-nja i Hambadiu, amada, la tena dàngu da tau pa-kahewa, hi dalaku tundunja Njuna. 21 Ka tàka-danjaka Ja Kapinaüngu. La lodu hangahu tama madua-nanjaka la uma bungguru, ka panaungu-nanjaka. 22 Hangàtaru nda uku-danja na panaungu-na, maa ba panaungu tau maningu kuahangu-maja, nda tu biada da mapingu huratu uku. 23 Hi djia ni bianja nu Ja uma bungguru-da na tau na pa-huruku wàndi akatu, ka warangu-nanjaka: 24 Ha, ta-panggiki na njuma dàngu Njumu, ha Jehu tau Naharitu? Na maimu, ka ku-pamolu-ndja wàmu-nggama? Kupi-manggau na djàka nggamukau: Ma-matua lai Alakau, wàna. 25 Tàka hi na-bàtiru-nja paraïna i Jehu: Kandii, luhukau welingu lai njuna, wànanja. 26 Tàka na wàndi akatu hi na-pa-kapàratu-ja nuna na tau, ka v luhu-nanjaka dàngu wara pakodungu-na. 27 Ka maratangu ndàba-danjaka

hi lupa da-paàrangu dàngga anguda: Nggàra-jaka ni? Panaungu mahina wàngu maningu kuahangu-ja! Djiapa-ka da wàndi akatu-kadu, na paràha-ndja hi lupa dakiku-nja, ba wàda. 28 Ka hamboka madua-nanjaka na rukuna njuna la nggi-ngginika lupa la maweli winggiru-nja na tana Nggalilia. 29 Ka luhu madua-danjaka welingu la uma bungguru hi dalaku la umana i Himungu dàngu i Andaria, karia ndàbada i Jakapu dàngu i Juhani. 30 Tàka na ina jerana i Himungu tanggilungu-na padua ba paritinanja; ka panii madua-danjaka i Jehu na rukuna njuna. 31 Ka lua-nanjaka i Jehu la lihina, hi najàpa-ja na limana, hi na-pahada-nja; ka pajilangunanjaka na pariti-na, ka inga-nandjaka. 32 Ba na-malingu-ka, tamawa ba wànaka na lodu, ka ngàndi-dandjaka lai Njuna mbuu ndàbada da pa-huruku wàndi. 33 Nu ka langgunguru-nanjaka na ihi paraïngu-ka la ngaru pindu. 34 Danguma tau mama-màtu mahidu-nja na pa-màlaru-na, dangumbu wàndi pa-paluhu-na; nu nda napuli-andja da wàndi la papanii, maa ba datanda-duja Njuna. 35 La mba-mbaru, ba kapàtangu bia-japa, handangu-nanjaka, hi naluhu laku la ma-hinggilu, hi na-hamajangu ningu lai nu. 36 Tàka i Himungu dàngu da anguna hi da-namatu-ja. 37 Ba datoma-njaka hi dapanii-nja: Nahimbu ndàbakau tau, hi wàdanja. 38 Nanapa-ja i Jehu: Màlanda ka talaku lai nàhu la kota-kotaku la ma-mareni, ka ku-bobarungu ningumbu lai nu, maa ba djia-duja hi kuluhu-ka nàmu. 39 Ka laku-nanjaka hi na-bobarungu la uma bunggu-uma bungguru-da la panggubulu Nggalilia hi na-paluhu-ha da wàndi.

Na pajaha-nanja na makila i Miri Jehu. (Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16)

40 Ka mai-nanjaka na makila lai Njuna, hi na-marubuku la hanggana, ba na-pamanda-nja: Tuna nu djàka wàmu; peku-mana Njumu la pa-pajaha-ngga, hi wànanja. 41 Ka mila mumuhu-nanjaka na etina hi na-padjola-nja na limana hi naràma-ja: Nàhu kau jahangu-wa wànggunggau, hi wànanja. 42 Ndedi mbàdiku-na pahàla madua-nanjaka kilana ka jahangu-nanjaka. 43 Ba naràndi pahàmu-njaka paraïna i Jehu ka paràha madua-nanjaka palaku, 44 hi napanii-nja: Rimangu, àmbu ningudu haàtu papanii-mu, na njuna lakuwa kau pa-itangu wikimu la ratu, kau

ngàndi maraku ba jahangu-munjaka, hama tuna na paràndi-na i Muha, ka na-pa-hakahiingu lai njuda. 45 Tàka nu ba naluhu-ka, hàngu peka-ma-ananja lai nu lai nu, ba na-bobaru-ja na rukuna nuna hi lupa nda peku-napa i Jehu la patama pa-wuwangu la paraïngu; la liu bia-jaka la ma-hinggilu na-ngiangu ningu, ka mai-nanjaka na tau weli nàmu weli nàmungu lai Njuna.

NA KAWUDU 2

Na hàmuna na ma-kaliparu. (Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26)

1 Ndedi pira mbua lodu ma-palàngangu, hili tama-nanjai i Jehu la Kapinaüngu; ka rongu-nanjaka tau ba ninja la uma. 2 Ka langgunggurunanjaka na tau dangu, hi lupa nda nadjàmungu la uma, djiapa la ngaru pindu-kadu ndiambu, ka panii-nanjaka na pulungu lai njuda. 3 Nu nàmundjai duda da mamai ngàndija na ma-kaliparu lai Njuna, na paduku-da tau mapatu. 4 Tàka ba nda peku-dapa la patama ngàndinja, paral padangu na tau, ka njànggaru-danjaka na tuku ndidu uma la tubana Njuna; ba nambowa-ka, hi da-duluru-nja na nggala pa-katuda-na na ma-kaliparu. 5 Ba naita-jaka na pawaida paraïna i Jehu hi napanii dànja na ma-kaliparu: Ananggu, pa-djàmangu-haka da ndjalamu, hi wànanja. 6 Nimbundja da mapingu huratu uku hawiangu, ma-mandapu lai nu; ka pangàda-danjaka la etida: 7 Ka nggikina ni na tau hi panii tuna ni? Palapingu-nanja! Nggamu nàhu mapingu pa- djàmangu ndjala, ba mbulungu i Ala pàku, ba wàda. 8 Nu pi madua-nanjaka la etina i Jehu ba matungu nuja na pa-pangàda etida, hi nahema-ha: Nggikina hii pangàda-nja na matuna nu la etimi? 9 Nggiija na mamuda wàmi ka wànggunja na ma-kaliparu: Da ndjalamu pa-djàmangu-haka, ndia: Hadangu-wa, kau dendija na nggalamu kau laku wànggunja? 10 Tàka kai pi wànja na Ana tau ba ngera-mananja la pa-dja-mangu ndjala la pinu tana, hi napanii dànja na ma-kaliparu: 11 Njumu dumu, hadangu-wa, kau dendija na nggalamu, kau laku la umamu wànggunggau, hi wànanja. 12 Ka hadangu dendi madua-nanjaka na nggalana, hi naluhu laku la hanggada

mbuu ndàbada; ka hangàtaru ndàba-da-njaka dàngu wotudanja i Ala: Ndedi takàli ngitangu matungu ni, hi wàda.

Na paau-nanja i Lewi parama i Miri Jehu. (Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32)

13 Tunaka nu luhu laku-nanjaika i Jehu la tehiku, ka mai-nanjaka na tau dangu lai Njuna, hi napanau-ndja. 14 Nàhu ba nalaku, ita-nanjaka i Lewi anana i Alapiu, ba mandapu-na padua la uma ngia pakei mbewa: Tundungga, hi wànanja. Ka hadangu tundu madua-nanjaka. 15 Nu ba na-mandapu pangangu la umana, nadangu-mbu na tau kei mbewa dàngu na tau ndjala ma-mandapu dànja i Jehu dàngu da tau papanau-na; maa ba dadangu-ma njuda da matundu-nja. 16 Ba daita-jaka i Jehu da mapingu huratu uku la tau Parihi, ba nanga dàndja da tau ndjala dàngu da tau kei mbewa, ka panii da-dandjaka da papanau-na: Nanga da biandja ni da makei mbewa dàngu da tau ndjala? hi wàdandja. 17 Narongu-jaka nuna i Jehu hi nahema-ha: Na ma-hajandalu nda nggàra naihi wa-anja na mapingu muru, mbulungu na mahidu duna. Njungga nda mainggu papaau-nja na ma-tàndjia djiaja na mandjala duku, hi wànandja.

Na huri rotu wiki (Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39)

18 Da papanau-na i Juhani dàngu da tau Parihi rotu-danja wikida, ka mai-danjaka lai Njuna, hi dapanii-nja: Ka nggikina da papanau-na i Juhani dàngu da tau Parihi, hi darotu wikida, tàka da papanau-mu Njumu hi ndia biai wàdanja. 19 Nanapa-ja i Jehu: Mala peku-naka dimi la parotu wiki da arijaa-na na bidi papa dàngu ninja padua na bidi papa lai njuda? Dàngu ninja padua na bidi papa lai njuda, nda peku-ada la parotu wiki. 20 Na njuna djiangu ningu rehina, djàka piti-jaka na bidi papa welingu lai njuda, la lodu nu hinaka duna hi darotu wikida. 21 Nda ningua haàtu tau madjia tambu wànja tera bidi na kalembi ndai; djàka tuna nu, na tambuna hili bàriku-nanjai na kalembi, na mabidi na-bàriku-ja na mamandai, ka parukangu-nanjaka pa-tambàriku padangu. 22 Dàngu nda haàtu-mbu madjia burija na wai angguru bidi la kanai manulangu ndai, djàka tuna nu nda na-djàmangua pa-kapoku-ja na kanai manulangu paraï wai angguru, ka

dimangu-nanjaka na wai angguru dàngu na kanai manulangu. Mbulungu-na djàka wai angguru bidija, la kanai manulangu bidi-majai bàdi duna, wànandja.

I Miri Jehu djiaja na Mirina na iodu hangahu. (Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

23 Handàka la hau lodu hangahu, laku lii-nanjaka i Jehu la ma-pawoka uhungu, tàka da papanau-na hi dalaku muti wili uhu. 24 Tàka da tau Parihi: Tàngaru ka nggikina hi datuja la lodu hangahu na manda uku, hi wàdanja. 25 Nanapa-ja Njuna: Ka ndedi imbaha-majapa dimi djàka nggikina i Ndautu, ba djia na ndjaka-nanja, ba namandjuu dàngu da karia-naka. 26 Na tamana la uma Ala ba djia-japa i Ambiataru na maratu bokulu, hi nangandja da kambamba pa-pahanggangu làti da manda uku la tau hawiangu, ba mbulungu da ratua duda, hi na wua-mbundja da karia-na? hi wànandja. 27 Hi nahili paniindja: Rukuna na tau duna hi ninja na lodu hangahu, nda rukuna na lodu hangahua hi ninja na tau. 28 Nuduja, na Ana tau hi mirina na lodu hangahu-mbuja, wànandja.

NA KAWUDU 3

Na pamàlaru-na tau la lodu hangahu. (Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

1 Ka hili tama-nanjaka i Jehu la uma bungguru; lai nu nimbu-nja na haàtu na tau na mameti hapapa limana. 2 Ka buti-madanja djàka djia pa-màlaru bia-nanja la lodu hangahu ka peku pandjala wàndanja ba wàda. 3 Hi napanii dànja paraïna i Jehu na tau na mameti hapapa limana: Hadangu-wa kau ndolaku la padua, wànanja. 4 Hàlaka hi nalaandja njuda: Mala la lodu hangahu nauku ningu la patu mahàmu djàka ndia patu ma-akatu, la pa-pamara djàka ndia la pa-pamohu tau? wànandja. Tàka ndii wàda bia. 5 Ka palaku hàla-nandjaka mata mangu karaüna na etina, pa-kariangu handuka-na rukuna na tongguru etida, hi napanii dànja na tau: Padjola-ja na limamu, hi wànanja. Ka padjola-nanjaka ka hàngu hàmu beli maduananjaka na limana. 6 Ba dalaku-ka da tau Parihi ka bata da maduadandjaka da tau lai Harondi rukuna Njuna, ka pamolu-nja ba wànandja.

I Miri Jehu dàngu da wàndi akatu.

7 Ka pajilangu-nanjaka wikina i Jehu hi nalaku la tehiku dàngu da papanau-na; dangu nda ukuja na tau na ma-pawelingu la Nggalilia na matundu-nja; hau daambuna na tau welingu la Jundia, 8 dàngu la Jeruhalingu dàngu la Indumia, dàngu la hapapa luku Jarandingu lupa na ma-welingu la tana Huru dàngu la Hindungu na mamai lai Njuna, maa ba darongu-dujaka mbuu ndàbana na paraï ruku-naka. 9 Hi napanii-ndja da papanau-na, ka da-panapa mànunja tena, ka àmbu naràpa pa-dàhiku-ka tau dangu ba wàna. 10 Maa ba nadangu-duka na tau pa-pahàmu-na, djia-dujaka mbuu ndàbana na mama-màtu mahidu-nja, hi da-panggu-haru-nja ka peku ràma-andanjaka duna ba wàda. 11 Tàka da wàndi akatu, ba handàka ita-handàka ita-danja Njuna, bei-danjaka la hanggana dàngu warangu-da: Njumu djiakau na Anana i Ala, wàdanja. 12 Hiri nda uku hiri-nandja paraïna i Jehu, ka àmbu da-pawuwa-ka ba wàna.

Ba napindi-ha da papanau-na i Miri Jehu ba ha-kambulu madua-ha. (Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-19)

13 Ka hei-nanjaka i Jehu la palindi, hi napaau-ndja djàka nggamuha da paora-na Njuna, ka mai-danjaka lai Njuna. 14 Ka tu-nandjaka da tau ha-kambulu madua, ka peku hanii mànuda lai Njuna, dàngu ka peku palewa-nandja la pa-bobarungu, 15 dàngu ka da-kuaha la pa-wàrungu wàndi akatu. 16 Nu ka tu-nandjaka da ha-kambulu madua: na i Himungu hi na-pangara-nja i Peturu; 17 dàngu i Jakupu anana i Hambadiu dàngu i Juhani anguna paluhu i Jakupu, hi na-pangara-ndja Mbuanenggiru, djia-duka da ana kabàla ba wàda; 18 dàngu i Andaria dàngu i Pilipu, dàngu i Mbaratolomiu, dàngu i Matiu dàngu i Tomahu, dàngu i Jakupu anana i Alapiu, dàngu i Tandiu dàngu i Himungu tau Kanani, 19 dàngu i Junda Ihikariu, djia-mbu dujaka na ma-kaleka-nja

Na lapi-danja i Ngahu Matua paraïda tau Parihi. (Mat. 12:22-29, 31-32; Luk. 11:14-23)

20 Tunaka nu ka tama-nanjaka la hau uma, tàka na tau dangu hili langgungguru-madanjai hi lundu nda peku ndoku-mbuda la pangangu. 21 Ba darongu-jaka nuna paraï da kalembi-na, ka luhu-danjaka lua ka tapàtu-ja ba wàda, katoba-nanja ba wàda-dunja. 22 Tàka da mapingu huratu uku da mapuru welingu la Jeruhali: Tunggulu-nanja paraïna i Mbaluhembulu duna; rukuna na ngorada da wàndi hi na-paluhu wàndi, wàdanja. 23 Nu ka paau-nandjaka paraïna Jehu hi napanii wàndja pangerangu: Nggiki peku-naka dimi i kambàliku la pa-paluhu-ja i kambàliku? 24 Hama tuna djàka ningu hau maràmba na ma-pabàriku dàngu wikina nda peku-ana la pa-ndolaku. 25 Dàngu djàka ningu hau uma ma-pabàriku dàngu wikina nda peku-mbuna duna la pa-ndolaku. 26 Tumbuna i kambàliku djàka na-hadangu la pa-bàriku wikina, nda peku-ana la pa-ndolaku, tàka ndjàpu wàngu madua-nanjaka. 27 Nda djia ningua mapeku patama la umana na ma-kapàru la pariba-ndja da pa-bàndjalu-na, djàka nda nahondu mangilu-maduja nu na tau kapàru; hinaka hi peku riba-nanja na ihi umana. 28 Lànga-tàka ka kupeka-nggai, mbuu ndàbana na ndjalana dàngu na pa-lapingu na pa-palapingu wàna na tau la pinu tana, pa-djàmangu-ha napa. 29 Na njuna djàka nggamu malapi-ja i Ngahu Matua, nda ningua djàmangu-na lundu nu2, djiapa mànu-maja na wutana rukuna na ndjala ma-palupangu, hi wànandja. 30 Nadu, ningu wàndi akatu-na, ba wàda-dunja.

Na inana dàngu da anguna paluhu i Miri Jehu. (Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21; 12:10)

31 Tunaka nu tàka-nanjaka na inana i Jehu dàngu da anguna paluhu, hi da-ndolaku la hambeli, hi da-paràhangu tau papaau-nja. 32 Na tau dangu duna mandapu winggiru-madanja, hi dapanii-nja: Tàngaru, nindja lua la hambeli da inamu dàngu da angumu paluhu dàngu da ana winimu, himbudanggau, wàdanja. 33 Ka hema-nandjaka: Nggamuja dimi na inanggu dàngu da angunggu paluhu? hi wàna. 34 Ka palaku-nandjaka mata da tau da ma-mandapu winggiru-nja: Hi jiada-ha duku da inanggu dàngu da angunggu paluhu. 35 Djàka nggamu manundju-ja na pambua-na i Ala,

djiaha duku da angunggu paluhu dàngu da ana wininggu dàngu da inanggu, hi wànandja.

NA KAWUDU 4

Na pangerangu-na na ma-hàbarungu wini. (Mat. 13:1-23; Luk. 8:4-15; Jahaja 6:9-10)

1 Ka hili pakiringu-nanjaka i Jehu pa-panaungu la hingi tehiku; ka langgungguru-nanjaka lai Njuna na tau ba nda uku danguja hi lupa naheija la tena, hi na-mandapu nu la tena la wai, tàka na tau danguka la waraja la hingi tehiku. 2 Da-daana na papanau-nandja ba nawandja pangerangu. Irongu-wa, 3 hi wànanja ba napanau-ndja: Ninja na tau na maluhu pa-hàbarungu wini. 4 Nu ba na-hàbarungu, ninja hawiangu na ma-kanabu nàhu la ngarangia, ka mai-danjaka da ma-hawurungu hi da-nàhiku pamindi-ja. 5 Hawiangu ninjai na ma-kanabu ningu la ma-pawatungu, la mamanipa tanana, ka hàngu tumbu madua-nanjaka ba nda natimbi-du na tanana. 6 Tàka ba naheika na lodu, ka langudutu-nanjaka dàngu paraï panda tandjiku da amuna, ka lupa marokutu-nanjaka. 7 Hawiangu ninjai na ma-kanabu la wuku rii madàka, ka tumbu-nanjaka na rii madàka, hi na-palàlu-ja na wini hi lupa nda natu wuana. 8 Tàka hawiangui duna na-kanabu ningu la tana hàmu, ka tumbu-nanjaka, ka paana-nanjaka hi lupa natu wuana, ningu ma-patailu kambulungu, ningui ma-panomu kambulungu lupa na ma-pangahungu, wànandja. 9 Hi napanii-ndja: Na maningu kahilungu la parongu, màtawa ka narongu, hi wàna. 10 Ba didi-kijaka hi da-paàra-nja paraï'da da malihi-nja karia-da da ha-kambulu madua rukuda da pangerangu. 11 Nanapa-ja Njuna: Njimi dimi pawuangu-ma-kaika la papinja na ma-tandjiku la pahangandji-na i Ala, tàka njuda da ma-nindja la hambeli, mbuu ndàbana wàngu pawàndja pange-rangu-maa. 12 Djiapa ka nda nggiki tàngaru-da ka àmbu peku ngitada, djiapa ka nda nggiki ronguda ka àmbu peku pinguda, ka àmbu da-pambelingu hi da-djàmangu da ndjalada, wànandja. 13 Hi napanii-ndja: Ndai pinja njimi djàka nggiki wàna jiana na pangerangu? Ka nggiki hama pimindja da pangerangu-ka? 14 Na

ma-hàbarungu, djia na pulungu na pa-hàbaru-na. 15 Na ma-deningu nàhu la ngarangia, djia-duhaka da tau, na ngia pa-hàbaru-nja na pulungu la etida; ba darongu-jakaka, mai madua-nanjaka i kambàliku hi naàli-nja na pulungu na pambàda hàbarungu-ha. 16 Djia-majai na ma-deningu la ma-pawatungu, djia-duhaka da tau, ba darongu-jaka na pulungu, manjamalu kataku mbaha eti-maa-danja. 17 Tàka nda na-paamu daa la etida, numaa; djàka era pa-majila-nandja ndiai djàka era keha-nandja tau lumuna na pulungu, hanggàmaru madua-danjaka. 18 Hawiangui duna na ma-deningu la wuku rii madàka, djia-duhaka da tau da mambàda ronguja na paiungu. 19 Tàka, na pahandukangu la pinu tana, dàngu na pa-kahili-na na pawulu wàngu, dàngu da parindju ha-hauda, tama-da-njaka la etida hi da-palàlu-ja na pulungu hi lupa nda nawua. 20 Tàka da ma-kanabu la tana hàmu, djia-duhaka da marongu-ja na pulungu hi da-kataku-ja daa la etida, hi datu wuada, da-patailu kambulungu, da-panomu kambulungu hi lupa da-pahangahungu.

Na huri rongu na ma-palànga-tàkangu. (Mat. 5:15; 7:2; 10:26; 13:12; 25:29; Luk. 8:16-18)

21 Nu ka panii-nandjaka: Mala ba tama ngàndi pauta, pakàli bàndjalu-ha nàhu la pangguru hindu, djàka ndia la lumbu nggala? Nda djiangui-pa duna ka bàndjalu-ha la latada? 22 Ba nda ningua ma-pa-ndàdangu na padjia nda bunggahu, hamanai nda ningumbu ma-pa-hadindingu na madjia nda luaja pa-habukaru. 23 Djàka nggamu maningu kahilungu la parongu, màtawa ka narongu, hi wànandja. 24 Tàka hi nahili paniindja: Kai kanandi pàkunja djàka nggàraja na parongu-mi; na takaru na-patakaru wàmi djiaja napa na pa-takaru wàngu-kai, hi tu parihi-nggai. 25 Nadu djàka nggamuja na ma-ningungu, djiangu ba .pahili wuangu-dujaipa, tàka na manda ningungu, djàka nggàraja na ma-nianja lai njuna, djiangu ba-papiti-majaipa, hi wàna.

Na tumbuna na pahangandji-na i Ala. (Mat. 13:31-35; Luk. 13:18-21)

26 Hi nahili panii: Na hurina na pahangandji-na i Ala, hama tuna ma-hàbarungu wini la tanaja. 27 Ka katuda hada-katuda hadangu

pàku-ananja la rudungu la lodu, tàka na wini hura-nanjaka lupa djanggananjaka, dàngu nda pinanja djàka nggi-nggikina. 28 Maa ba paluhu wiki-mana duna ihina na tana, na-pama-ngiiu-ja polana, hi namàngu pa-pandàki-nja wilina lupa na-wotu-nja karohu hàmu na wilina. 29 Ba namàdu-ka na wuana, ka hàngu palaku madua-nanjaka kahidi muti, maa ba djia-dujaka na rehi muti, hi wàna. 30 Ka panii-nanjaka: Nggiki wàndanja-ka bàdi na pahangandji-na i Ala ba ta-pangera-nja, dàngu nggàraka bàdi pa-pangera wàndanja? 31 Ngera hama tuna na karohu hawija; ba hàbaru-nja la tana, na-màrahu ningupa njuna welingu la anguna pawini-ka la pinu tana. 32 Ba hàlaka pa-hàbaru-nja, tumbu-nanjaka hi narihi hàlandja pa-bokulu da ri-riika la woka, hi natu lai bokulu-na hi peku-mbuda da ma-hawurungu la pa-pamaüngu la lumbuna, wànandja. 33 Da-daamana na pangerangu tungu nu pawàna ba napeka-ndja na pulungu ràka papeku ronguda. 34 Nda hili ningu haua papanii wànandja, mbulungu pangera-ngu-maa, tàka ba didi-kia-jaka dàngu papanau-na, hi na-paka-loka hàlandja.

Ba na-pakandii-ja na ngilu mbangatu la tehiku. (Mat. 8:18, 23-27; Luk. 8:22-25)

35 La loduna nu, ba na-malingu-ka, hi napanii dàndja: Màlanda ka tàpala la hapapa, hi wànandja. 36 Ba dapuli-ndjaka da tau dangu ka laku ngàndidanjaka i Jehu, ba ni-manjaka duna la tena, dàngu nimbundja da tena hawiangu da karia-na. 37 Ka tungu-nanjaka na ngilu mbangatu, làndahunanjaka nga-lingu na tena, hi natika pambinu-njaka-amangu wai na tena. 38 Njuna duna la kamuri-ja, mahuru-nanja la lati. Ka bengi-danjaka: Ngguru! ndau kawelangu bia ni ba tambulu-nda-njaka, wàdanja. 39 Ka pawàlananjaka hi nabaka-ja na ngilu, kandii, djia-kawa, hi wànanja. Nu ka malaru-nanjaka na ngilu na-kahàna ndà-ba. 40 Hi na-kareuku-ndja: Nggikina hi tuina na mangàdatu-mi? Hi djia nda ningu bia pawaimi, hi wànandja. 41 Ka dirà bia-haka la pa-mangàdatu: Nggamu-jaka ihi jiana jia, na ngilu dàngu na tehiku-ka hi na-patundungu-mbu lai Njuna, hi wàda ba dapanii dàngga anguda.

NA KAWUDU 5

Na hàmuna na pa-huruku wàndi akatu la Nggeraha. (Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-39)

1 Ka tàka-danjaka la hapapa tehiku, la tana tau Nggeraha. 2 Ba napuru-ka welingu la tena, hi djia nàmu bianja na tau na pa-huruku wàndi akatu, na ma-welingu la ma-paretingu na mamai pa-tàbuku-ja. 3 Nu na tau la ma-paretingu-maaja duna na ngiangu ningu. Nda hili ningu haàtu mamàka pahondu-ja, djiapa nda nggili bàhi-kadu pawà-nanja. 4 Maa ba kàli tu-manjaka tangga dàngu nggili bàhi, tàka da nggili bàhi nara-ràmbitu-maha, da tangga napala-làdjaru-maaha, nda haàtu-ma mamàka pa-roputu-ja. 5 Hanii-mana rudungu lodu la ma-paretingu dàngu la raa-palindingu, ba la-ladana, dàngu ba na-làndahungu wikina watu. 6 Tàka ba naita-jaka i Jehu la mamarau, ka palai toma madua-nanjaka hi na-marubuku la hanggana. 7 Ka wara pakodungu-nanjaka: Ta-panggiki na Njumu dàngu njungga, ha Jehu, anana i Ala Djangga-meha. Kuhara-nggau lai Ala, àmbu pa-majila-duka, wànanja. 8 Nadu: Ha wàndi akatu, luhukau welingu hiana na tau, ba wàna-dunjaka. 9 Hi na-paàra-nja paraïna i Jehu: Nggamuja na tamumu? hi wànanja. Nanapa-ja njuna: Harata-ka tamunggu, maa ba ma-dangu-du, hi wàna. 10 Hi napama-mandanja, ka àmbu pa-paluhu àru-kama welingu la tana lai nu, ba wàna. 11 Lai nu nindja da wei ba habàba bokulu-da, manguri-danja la karaha palindi. 12 Ka pamanda-danjaka: Paràha àru-nggama la wei ka matama ningu, wàdanja. 13 Ka puli-nandjaka, ka luhu-danjaka da wàndi akatu hi data-ma-ha la wei. Nu ka talandjiru madua-danjaka da wei ba ha-bàba-da hi handàka lindjungu-da welingu la ngambangu hu daa la tehiku, hi dameti mumuhu daa la tehiku, ba ningu dua ratada. 14 Tàka da ma-pawangu wei, palaidanjaka hi dapeka-ja la paraïngu dàngu la woka. Ka lua-nanjaka na tau pa-tàngaru-ja nu na matumbu. 15 Ba datàka-ka lai Jehu, ka ita-danjaka na tau na pa-huruku wàndi, ba mandapu-na padua, ninguka hinggina dàngu nahàmu-mbuka na pa-pangàda-na; djia-dujaka na tau pa-huruku harata; ka mangàdatu-danjaka. 16 Tàka da tau da ma-itaja hi dapanii-ndja djàka

nggikina na rukuna na tau na pa-huruku wàndi dàngu na rukuda da wei. 17 Ka hàngu pamanda madua-danjaka i Jehu: Dundjaku àrunja na tanama, wàdanja. 18 Ka kuheiwa la tena ba wànaka, ka pamanda-nanjaka paraïna na tau na pa-huruku wàndi akatu, mata ka ku-engangu àru lai Njumu wànggu làti, wànanja. 19 Tàka i Jehu nda na-pahia-anja, laku beliwa la umamu la angumu, kau peka hàlandja djàka nggi-nggiki-nanggau paraïna i Miri, nu na mila-nanggau eti, wàna bianja. 20 Ba nalaku-ka, bobaru madua-nanjaka la Ndekapoli djàka nggi-nggiki-nanja paraïna i Jehu, ka hangàtaru ndàba-danjaka. 21 Ba nàpala beli-jaka la tena i Jehu la hapapa, ka langgu-ngguru-nanjaka tau ba dirà danguja; Njuna la hingi tehiku-ja.

Na anana kawini i Jairv dàngu na kawini na mahidu. (Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

22 Ka nàmunja-ka na anguda da ama bokulu la uma bungguru Jairu-ja na tamuna. Naita-jakaka i Jehu, maràbaku madua-nanjaka la wihina, 23 hi na-pamanda-nja: Na ananggu kawini nàmu, mbota-ama-naka; mai àru, kau pa-dambaku-nja lima, ka na-màlaru ka peku luri wànguna, hi wànanja. 24 Nu ka laku karia-nanjaka; lalu danguja na tau na matundu-nja hi lupa da-kadohaku-ja 25 Ninja na tau kawini na mahidu mbungu ria ma-mànu, mbàda ha-kambulu dàmbu ndau-manaka. 26 Mbàda djàra lànga-tàka-naka paraïda mapingu muru ba hau daa-da, màlai mbàda pambuta-nandjaka da banda-naka, tàka nda nalingu ndokua, manaü biana. 27 Ba narongu-jaka rukuna i Jehu, ka tama-nanjaka la padua tau dangu hi napalii kadjiangu ba naràma-ja na kalembi-na. 28 Nadu: Mili peku ràma-nggunja na kalembi-ana, ku-màlaru-maka duku, ba wànadu. 29 Nu ka kamàndalu madua-nanjaka na mbunguna na riana hi na-pàdangu wikina, ba na-màlaru-ka na hiduna. 30 Ka pàdangu madua-nanjaka wikina i Jehu ba ningu mbihana ma-haleli welingu lai Njuna, ka wilaku-nanjaka la tau dangu: Nggamuja nàhu na maràma-ja na kalembi-nggu, hi wàna. 31 Danapa-ha da papanau-na: Ita-ma-munjaka na tau dangu na ma-kadohaku-kau. Nggikina, nggamuja na maràma-ka hi wàmui? hi wàdanja. 32 Hi na-palaku hàlandja mata, ka kuita-ja na kawini na

matu-na-ngga, ba wàna. 33 Tàka nuna na kawini mangàdatu-nanjaka ba nda-ndànda-na, maa ba pi-ma-nanjaka na matumbu lai njuna; hurungunanjaka hi na-maràbaku la hanggana i Jehu hi napanii hàlanja na ma-tubangu. 34 Nanapa-ja Njuna: Ananggu, na pawaimu na ma-pamara-kau, beli màndjaku-wa dumu, màtawa ka na-màlaru na hidumu, hi wànanja. 35 Ba talànga panii-napa, tàka-danjaka da tau welingu la umana na ama bokulu uma bungguru: Nameti-ka na anamu umbu; nggàra hu pa-handuka-japa na Ngguru? wàdanja. 36 Tàka i Jehu duna nda na-patingi wa-anja na papanii-da: àmbu mangàdatu-du, pawaiwa njuna, wàna bianja na ama bokulu uma bungguru. 37 Nda na-pulingua haàtu palaku karia-nja, mbulungu i Peturu, i Jakupu dàngu i Juhani anguna paluhu i Jakupu. 38 Ka tàka-danjaka la umana na ama bokulu uma bungguru, hi na-tàngaru-ja na ma-kanjaüru, màlai na tau na mahii wala-ngu dàngu na ma-padudurungu. 39 Ba natama-ka: Nggikina hii kanjaüru dàngu hii hii? Nda meti-ananja na anakeda, katuda-ananja duna, hi wanandja. 40 Ka riki-danjaka. Tàka hi na-paluhu ndàbaha la hambeli, hàlaka hi na-karia-nja na amana na anakeda dàngu na inana dàngu da karia-na, hi natama la kuru pangia-na na anakeda. 41 Hi najàpa-ja na limana na anakeda: Talita kumi, hi wananja, djiuduka: Rambu, hadangu-wa, wànggunggau, ba wànda. 42 Ka hadangu madua-nanjaka nu na anakeda kawini hi napangga. Maa ba mbàda ha-kambulu dàmbu ndau-dunaka. Nu ka hangàtaru nda uku madua-haka. 43 Hiri nda uku-nandjaka: àmbu ningudu haàtu mapinja jiana, wàna. Hàlaka, wuanja pangangu, hi wànandja.

NA KAWUDU 6

I Miri Jehu la Naharitu. (Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30)

1 Ka laku-nanjaka welingu lai nu hi natàka la paraïna, tàka da papanau-na tundu-madanja. 2 Ba djia-jaka na lodu hangahu, papekangu madua-nanjaka la uma bungguru. Lalu danguja na tau na marongu-ja na ma-hangàtaru-nja: Nggii pàngala ni-nanjaka njuna na matuna ni, dàngu nggàra manggàna-

majaka ihu njuna na pa-wuangu-ja? Màlai da tanda mbiha da matumbu ruku limana! 3 Nda djiaja ni na tukangu, na anana i Maria, na anguda paluhu i Jakupu dàngu i Johi dàngu i Junda dàngu i Himungu? Hamanai da ana winina nda nindja lai njuta jiahu? hi wàda. Ka hanggàmaru wa-danjaka. 4 Nanapa-ja i Jehu: Nda ningu haàtu wunangu panda tembi, mbulungu la paraï dàngu la kalembi dàngu la uma pàkuna duna, hi wànandja. 5 Lai nu nda peku ndoku-ana patu tanda mbiha, mbulungu-ana ba nda pira-mbuda da mahidu da pa-pamàlaru-na ba nawàngu pa-padambakungu lima. 6 Ka hangàtaru-nanjaka i Jehu na nda pawaida. Ka laku nimbihu-nandjaka da ko-kotaku la ma-winggirungu hi na-papekangu ningu.

Na paràha-nandja da papanau-na paraïna i Miri Jehu. (Mat. 10:1, 9-11, 14; Luk. 9:1-6)

7 Ka paau-nandjaka da ma-hakambulu madua, hi nawàngu pa-paràha kadua-duandja, hi nawua-ndja kuaha Ja patalu-ha da wàndi akatu. 8 Hi naràndi-ha, ka àmbu ngga-nggàradu pangàndi-da nàhu na lakuda mbulungu hapungu tokungua, bàlangu màtangu, lipitu màtangu, ndui la borungu màtangu. 9 Na njuna itundja halapa da wihimi, tàka la pa-kadua mbàlangu kalembi dalu màtangu, wànandja. 10 Hi napanii-ndja: Djàka ngii umaja na ngia patama-mi, ndàdiku-ma ka lundu ihada welingu-mai lai nu. 11 Djàka nggii pangia-ja na manda ingakai dàngu na manda rongukai, iluhu-kai welingu lai nu, kàmbahu-ja na kumburu tana la tàbalu wihimi ka na-pa-hakahiingu lai njuda, wànandja. 12 Ka laku-danjaka hi da-bobarungu, màtawa kai pandjilungu, ba wàda. 13 Da-dangu da wàndi akatu da pa-paluhu-da, hi daburi-ndja lonahu da tau mahidu ba hau daada, hi da-pamàlaru-ha.

Na metina i Juhani Parunungu. (Mat. 14:1-12; Luk. 3:19-20; 9:7-9)

14 Ka rongu-nanjaka na rukuna i Jehu paral na hangandji Harondi, mala ba nawuwa-duka na tamuna; hawiangu: Pa-pahada belingu-jaka i Juhani Parunungu welingu la mameti, djia-duka hi na-tunggulu-ja mbiha na

matuna nu, wàda. 15 Hawiangui: Djiaja i Elia, wàda; hawiangui: Wunangu-ja anguda da wunangu-ka, wàda. 16 Tàka ba narongu-jaka na rukuna paraïna i Harondi: I Juhani na pambàda katiku-nggu, djia-jaka na pa-pahada belingu, wàna. 17 Nadu njuna i Harondi, ba na-paràhangudu-aka tau la pajàpa-ja i Juhani hi na-patama mangu hondunja la uma kapàtangu, kirina i Harundia, na papaha-na i Pilipu, anguna paluhu, ba na-kanoma-dujaka njuna. 18 Nadu i Juhani: Nda uku-aja bau kanoma-ja na papaha-na na angumu paluhu, ba kàli wànanja. 19 Njuna i Harondia paumbi-nanja padua i Juhani, ka pameti-ja ba wàna, tàka nda pekuna. 20 Nadu ba na-madetu-dunja i Juhani paraïna i Harondi, ba pi-mananja duna ba tau manundu ba tau matua-ja, hi namangga mànunja. Nu ba narongu-jaka na paniina, hondaru nda uku-jaka; ba tuna ka kurongu àruja wànama etina. 21 Ba toma-jaka na lodu hàmu, ba nanga pambabu dàndja da tau bokulu-na i Harondi, dàngu da liku uru hurundandu lupa da tau pangora la Nggalilia, ba lodu dedi-dunanja, 22 nu ka tama-nanjaka na anana kawini i Harondia hi narendja, hi na-panggaüru-ja na etina i Harondi, lupa da angu ngangu-naka. Ka panii dà-nanjaka na anakeda paraï na hangandji: Karai-kawa njuna pambuha biamu, djiangu-ma duku kuwuanggaunja, wànanja. 23 Ka wàngu paharangu-nanjaka lai njuna: Djiapa ka nda nggàraja-kadu na pakarai-mungga, kuwua-ma-nggaunja duku, luka ka nda djiaja na pahangandji-nggu hawiangu, wànanja. 24 Ka luhu-nanjaka na anakeda la pa-paniinja na inana: Nggàraka bàdi pakarai-nggu ina, hi wànanja. Nanapa-ja njuna: Na-katiku-na i Juhani Parunungu wàmu, hi wànanja. 25 Ka tama rengga madua-nanjaka lai hangandji, hi nakarai-ja: Wua mema-ngganja bàdi la djulangu na katiku-na i Juhani Parunungu wànggunggau, hi wànanja. 26 Ka handuka nda uku-jaka na etina na hangandji. Ba tuna, lumuna na pambàda harana, màlai da angu nganguna, nda nabihua papànda-ja na liina. 27 Ka paràha madua-nanjaka na matanggu katiku tau paraï na hangandji la papiti-ja na katiku-na. Ka laku-nanjaka hi na-katiku-ja daa la uma kapàtangu. 28 Hi nangàndi-ja la djulangu nu na katiku hi nawua-nja na anakeda kawini, tàka na anakeda kawini hi nawua-nja na inana. 29 Ba darongu-jaka nuna paraï da papanau-na i Juhani, ka mai-danjaka, hi dapiti-ja na kajumbu-na hi datuja

la reti.

Na wua-nanja pangangu na tau lima rata i Miri Jehu. (Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Juh. 6:1-13)

30 Nu ka pamàtungu beli-danjaka da pa-pahurungu lai Jehu, hi dapeka ndàbanja na paraï ruku-daka dàngu na papeka-daka. 31 Tàka i Jehu: Màlawa ka talaku meha la ma-hinggilu, kai hangilu-ki hakudu, hi wànandja. Nadu, ba nadangu-du na tau na malua mai, hi lupa nda da-kalongga-mbu la pangangu. 32 Ka hei-danjaka la tena hi dalaku la ma-hinggilu, didi meha-aha. 33 Ka ita-nandjaka na tau dangu ba da-palirungu, hi dapinja na ngia pa-hanggangu-da. Kalakuparenggangudanjaka lai nàhu la wihi welingu la hau paraï hau paraïngu lupa hi da-mangilu-ndja. 34 Ba napuru-ka welingu la tena, ka ita-nanja na tau ba hau daa bia-naka, ka mila mumuhu-nanjaka na etina, maa ba hama tuna mbimbi manda ningu ma-pawangu bia-haka. Nu ka panau-manandia mada-dangu. 35 Ba malingu-amanaka, mai-danjaka da papanau-na la lihina: La jiahu pangia malinggitu-ja, màlai malingu-mbu-nanjaka. 36 Puli-ndjawa da tau ka peku lakuda la kotaku dàngu la woka la ma-winggirungu, ka dakei wikida pangada, hi wàdanja. 37 Nanapa-ha Njuna: Njimi na kai wuandja pangangu, hi wanandja. Danapa-ja njuda: Ka malaku-ka bàdi pakei pangangu ma-wilingu dua ngahu ndinaru, ka wuandja pangangu? hi wàdanja. 38 Nanapa-ja Njuna: Pira mbuada da kambamba da manindja lai njimi? Lua kai tànguru pàku, hi wànandja. Ba dapi-njaka, ka panii-danjaka: Lima mbuada da kambamba hi dua ngiuda da ijangu, wàda. 39 Ka paràha-nandjaka: Mata mbuu ndàbana tau ka na-mandapu pabandja-pabandjarungu la rumba muru, wànandja. 40 Nu ka mandapu pabandja-pabandjarungu-danjaka, ningu ma-hangahu-na ningu malima kambulu-na. 41 Ka piti-nandjaka i Jehu da kambamba lima mbua dàngu da ijangu dua ngiu,hina-tangarala awangu hi na-pamaiangungu; hàlaka hi na-kawita-ha da kambamba hi napakei-ndja da papanau-na ka dalua pa-bàndjalu-nja na tauka; hama-manai da ijangu dua ngiu ba na-paberi hàlandja. 42 Ka ngangu hàla-danjaka lundu mbihuda. 43 Ka

putu-dandja da kandjibi tàdi ngada, ha-kambulu dàmbu mbola mbinuda, màlai da ijangu. 44 Na mangangu kambamba lima rataja na mini.

Na lakuna la pinu wai i Miri Jehu. (Mat. 14:22-23; Juh. 6:16-21)

45 Ka pambana madua-nandjaka da papanau-na i Jehu pahei la tena ka dapala mangilu padua la Mbaituhaida, tàka Njuna ba puli-nanjapa na tau. 46 Ba na-pahewa dànjaka na tau, kandekalu-nanjaka la palindi la pa-hamajangu. 47 Ba na-rudungu-ka, hu daajaka na tena la padua tehiku, tàka Njuna didi-ki-jaka la mamara. 48 Ka ita-nandjaka ba dirà djàraha pabuhi, ma ba ngilu pa-ndubakungu-duja. Ba ningu ndjàmu taïlu-jaka la marai romu, nàmunja-ka lai njuda ba nalaku la pinu wai; ka kulaku làngandja wàna làti. 49 Ba daita-njaka lakuna la pinu wai, tau tehiku-ja wàda bia ka Ja-lada-daka. 50 Mala ba ita ndàba-madanja ka katàtaku-danjaka. Nu ka panii daa madua-nandjaka: Pa-màndungu etimi, djiaka Njungga, àmbi mangàdatu-du, hi wànandja. 51 Ka hei toma-nandjaka la tena ka kamàndalu madua-nanjaka na ngilu, ka maratangu dirà matiki-danjaka la etida. 52 Nadu ba ndedi da-ngalangu-mapa papinja na rukuda da kambamba, ba tongguru-ma-danjapa da etida.

Na pa-màlaru-na tau mahidu. (Mat. 14:34-36)

53 Ba dapala-haka la hapapa, tàka-danjaka la Nggeniharitu hi dapuru Jai nu. 54 Ba dapuru-ka welingu la tena, ka tanda madua-danjaka tau Njuna ba djiaja. 55 Hi dandjàda hàlanja na tana lai nu ka ngàndi madua-dandjaka la nggala da mahidu padàkangu, ba da-winggiru ngàndiha nàhu la ngia paninja ba darongu-ja. 56 Djiapa nda ngiija na ngia patàka-na, ka la kotaku-ja, ka la paraïngu-ja, ka la woka-jakai, bàndjalu-ma-dandja da mahidu la talora, hi da-pamanda-nja mili peku ràmaja na hupu hinggiana ba wàda; na tau na maràma-jaka na-màlaru ndàbama.

NA KAWUDU 7

Ba na-rawaku-ha da tau Parihi i Miri Jehu. (Mat. 15:1-20; Jahaja 29:13)

1 Ka pauhi-danjaka lai Njuna da tau Parihi dàngu da mapingu huratu uku hawiangu da ma-welingu la Jeruhali. 2 Ka ita-dandjaka da papanau-na hawiangu ba danga dàngu marihaku limangu kambamba, nu ba nda dabaha pàkuha. 3 Nadu da tau Parihi duda dàngu da tau Jahundi-ka, ba nda djia ngangua-da, mbulungu dabaha-ma-hapa bàdi da limada mala ba pamàndu-danja na huri tau ndaidu. 4 Tumbuna djàka welida la pahangu, nda djia ngangu-ada, mbulungu-na ba dabaha pahàmu pàkundja bàdi; da-daa-manapa hawiangu na pambàda kataku-da la pa-pamàndu-nja, hama tuna na huri baha kaba wai dàngu kadihi lupa da ma-kaliangu-daka. 5 Nu ka paàra-danjaka da tau Parihi dàngu da mapingu huratu uku: Ka nggikina da papanau-mu hi nda dawa bianja na huri tau ndai, tàka hi nga dàngu marihaku limangu bia-danja, wàdanja. 6 Nanapa-ha i Jehu: Tuba-mananja na pawuna-na i Jahaja na rukumi njimi na, tau kabàli, hamana na maninja la Huratu: Jiana na bandjaru tembi wànangga tàda ngarua, tàka na etina marau-nangga padua; 7 kahewa-ana ba dalumu-ngga, nadu ba da-papekangu papeka-danja na mauku la taumaa, ba wàna. 8 Idjukaru-nja na ukuna i Ala, tàka hii pamàndu ninja na huri tau, wànandja. 9 Hi nahili paniindja: Mahàmu-majaka bai dundjaku-nja na ukuna i Ala, ka peku pamàndu nindanja na hurinda, ba wàmi. 10 Na luna i Muha duna: Tembiha da amamu da inamu, dàngu: Djàka nggamu mahara-nja na amana djàka ndia na inana djiangu-ma ba pameti-ja, wàna. 11 Tàka na liimi njimi: Djàka ningu "korban" (pa-maraku wànguha) làti na pandula wànggunggai-ka bàdi, mawàna-nja na amana djàka ndia na inana, djiakaa wàmi. 12 Ka ndai pahia-anjapa la pahili nggi-nggiki-nanja na amana djàka ndia na inana. 13 Nuja na pakàba-minja na puluna i Ala rukuna na huri ndai na pahili pakata belimi, dàngu dangu-mapa matungu nu pawàmi, wànandja. 14 Ka hili paau-nanjaka na tau dangu pamai la lihina, hi napanii-ndja: Rongu ndabaka Njungga kai pinja. 15 Nda ningua ngga-nggàra matama-nja na tau welingu la hambeli madjia ngalangu pa-pairaku-ja, tàka da maluhu welingu la tau djia-duha da ma-pairaku-ja. 16 Djàka nggamu na maningu kahilungu la parongu, màtawa ka narongu, wànandja. 17 Ba natama-ka la uma welingu la tau dangu, paàra-danjaka paraïda papanau-na na rukuna nu na pangerangu. 18 Nanapa-ha Njuna: Njimimbu, djia-majai na nda pingumi?

Ndai pimanja dimi, mbuu ndàba-naka na matama hu daa welingu la hambeli ba nda djia ngalangu-ana pa-pairaku-ja na tau. 19 Maa ba nda tama-nanja la etia, ba la kambu-aja duna, hala hi naluhu la hambeli, wànandja. Nu pahida hàla-nandjaka da pangangu-ka. 20 Hi nahili paniindjai: Na maluhu welingu la tau, djiaja duna na ma-pairaku-ja. 21 Mala ba weli daangu, welingu la eti taudu datumbu ningu da pangàdangu ma-akatu, hama tuna na kadjari, na mangangà, na pameti tau, 22 na ndjuraku, na kutuhu, na kadjàliku, na kahili, na nda roputu wiki, na bohu mata, na palapingu, na katadaku, na nduba. 23 Mbuu ndàba-naka nu na ma-akatu, luhuna weli daangu hi na-pairaku-ja na tau, wànandja.

Na kawini Huru Paniki. (Mat. 15:21-28)

24 Ka hadangu-nanjaka welingu lai nu hi nalaku la tana Huru. Ka tama-nanjaka la hau uma, mata ka àmbu ningu ndoku haàtu mapingga wàna làti, ba tuna nda na-ngalangua la pa-kawiningu. 25 Ma ba rongu madua-nanjaka na hàatu na tau kawini; na anana kawini na-huruku-ja wàndi. Ka mai-nanjaka lai Njuna hi na-maràbaku la wihina. 26 Nuna na kawini tau Nggarika-ja, dedina la Huru Paniki. Hi na-pamanda-nja i Jehu, ka nawàru àrunja na wàndi akatu welingu la ananggu, wàna. 27 Tàka I Jehu: Mata ka pambihu pàkuha da anakeda; ba nda ràka-ana ba pitiha da kambamba-da da anakeda hi ndu-handja da ana kuku, v/ànanja. 28 Nanggepi-ja na kawini: Tuba duna, Miri, ba tuna da ana kuku la lumbu mendja ba dakàli ngangu-kadu kamumu-da da anakeda hi wànanja. 29 Ka panii-nanjaka: Rukuna jiana na paniimu, lakuwa, mbàda luhu-naka na wàndi welingu la anamu, hi wànanja. 30 Ba natàka-ka la uma, ka toma-nanjaka na anakeda ba dàngu mahuru-na padua la ngia pa-mahuru; na wàndi mbàda luhu-naka.

Na pahàmu-nanja na ma-kawanga na ma-kaàkaku. (Mat. 15:29-31)

31 Ba nalakui-ka welingu la tana Huru, pàlaku-nanjaka la Hindungu, ba hanàhu-na la tehiku Nggalilia hi natàka la padua tana Ndekapoli. 32 Ka ngàndi-danjaka tau na haàtu na ma-kawanga kaàkaku, hi da-pamanda-nja

la pa-padambaku-nja lima. 33 Hi na-karia mehanja paraïna i Jehu welingu la tau dangu, hi napuhi-nja wua lima na kahilu-na, hi na-pangàndji, hàlaka hi naràma-ja na làmana. 34 Ka tangara-nanjaka la awangu hi na-kajeku hangàdu: Epata, hi wànanja, nu ta-bunggahu-wa, wàna-duka. 35 Ka ta-bunggahu madua-danjaka da kahilu-na dàngu tawà-kahu-nanjaka na làmana, hi napanii pahàmungu. 36 Hi naràndi-ha ka àmbu haàtu-du papanii-da. Tàka djia-paka nda nggiki ràndi-nandja, manaü bobaru-maa-danja. 37 Dirà hangàtaru-ha: Nahàmu ndàba na pa-patumbu-naka, na ma-kawanga ba na-parongu-ja, na ma-kambànga ba na-pa-kareuku-ja, hi wàda.

NA KAWUDU 8

Na wua-nja pangangu na tau patu rata paraï i Miri Jehu. (Mat. 15:32-39)

1 Tunaka nu hili dangu nda uku-majai na tau na ma-pauhi, tàka nda ninguma ngga-nggàrada pangangu ba wàda; ka paau-nandjaka da papanau-na hi napanii-ndja: 2 Kumila-nja eti jiana na tau dangu, mala ba mbàda taïlu mbua lodu-dunaka ba haniina lai Njungga dàngu nda ningua ngga-nggàrada pangangu ba wàda. 3 Djàka kupuli-ndja la pabeli la uma dàngu nda nganguda, da-haluputu-ka nàhu la ngarangia, ba nidundja da ma-welingu la ma-marau, wànandja. 4 Danapa-ja da papanau-na: Nggii ta-ngalangu ningu biaka kambamba ka pambihu wànja jiana na tau lai jiahu la ma-malinggitu. 5 Hi na-paàra-ndja: Pira mbuada da kambamba da manindja lai njimi, hi wàna. Pihu mbuada, hi wàda. 6 Ka paràha-nandjaka da tau dangu la pa-mandapu la tana. Hàlaka hi napiti-ha da kambamba ba pihu mbuada hi na-pamalangungu, hi na-kawita-ha hi napakei-ndja da papanau-na la pa-bàndjalu-ha; ka bàndjalu-dandjaka la hanggana na tau dangu. 7 Nimbundjai lai njuda da ana ijangu ba hawutu-kida. Ba nahàla-ka pamalangungu, bàndjalu-mbu-ha jiada la hangga-da hi wànandja. 8 Ka ngangu-danjaka lundu mbihuda. Hàlaka hi naputu-ha tau da kawita tàdi ngada, pihu mbua katanga-da. 9 Na tau na mangangu ningu pata rataja. Ka puli-nandjaka palaku. 10 Nu ka hei madua-nanjaka la tena dàngu da

papanau-na lupa natàka la tana Ndamanuta.

Na haraida tanda wetingu la awangu. (Mat. 16:1-12)

11 Ka mai-danjaka da tau Parihi, hi da-patajaku dànja hi dakarai-ja tanda welingu la awangu, ka takama wànja ba wàda. 12 Ka kaingu-nanjaka na etina: ka nggikina ihi na bandjaru jiana hi nakarai tanda? Lànga-tàka ka kupeka-nggai, nda djia pa-wuangu-aja tanda jiana na bandjaru, hi wàna. 13 Ka dundjaku-nandjaka hi nahei beli la tena, pala-nanjaka la hapapa.

Manggangu wikimi la huri tau Parihi ba wàna i Miri Jehu.

14 Da-mbulangu pangàndi kambamba da papanau-na, nda ningu ngga-nggàra lai njuda la tena, mbulungu-ana na kambamba ba haukina. 15 Ka ràndi-du-nandjaka: Tàngaru, imanggangu wikimi la mu-runa na tau Parihi dàngu la muruna i Harondi, ba wànandja. 16 Ka panii-danjaka dàngga anguda: Nda ningu kambambanda, wàda. 17 Ba napinja-ka nuna i Jehu, hi napanii dàndja: Nggikina hii bata nija ba nda ningu kambamba-mi. Ndedi ipinja dàngu ndedi ihàmburu-maja dimi? Tongguru-ma-danjaka da etimi? 18 Dàngu ningu padua matami, ndai ngalangua pangita? Dàngu ningu padua kahilu-mi ndai ngalangua parongu? 19 Ndai namua-ja, ba ku-kawita-ha da kambamba lima mbua la tau lima rata, djàka pira mbua mbola mbinuda da kawita-da da paputu-mi? wànandja. Ha-kambulu dàmbuda, hi wàdanja. 20 Nu da mapihu mbuadai la tau patu rata, pira mbua katanga mbinuda da kawita-da da paputu-mi? hi wànandja. Pihuda, hi wàdanja. 21 Hi napanii-ndja: Ndedi ipingu-mapa? hi wànandja.

Na mapoki la Mbaituhaida.

22 Ka tàka-danjaka la Mbaituhaida. Hi dangàndi-nja tau mapoki, hi da-pamanda-nja ka naràmu àruja ba wàda. 23 Hi najàpa-ja na limana na mapoki paraïna i Jehu, hi na-karia-nja hu lua la hambeli kotaku, hi na-pangàndji-ha da matana. Hàlaka hi na-padambaku-nja lima: Ningu pangita-mu? hi wànanja ba na-paàra-nja. 24 Hi na-pabula-ndja da matana:

Ku-ngitangu tau, nadu ba kuita-ha, hama djiangu pingi aiha ba dapangga, hi wàna. 25 Hi nahili padambaku-ndjai lima da matana, ka ita tàka-nanjaka, hàmu-nanjaka; mbuu ndàbana ita dàngu habola-nandjaka. 26 Ka paràha-nanjaka pabeli la umana: djiapa la patama la kotaku, djàmangu-mbu, wànanja.

Na pekana i Peturu; na kawunga peka-nanja na majila-na i Miri Jehu. (Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21)

27 Ka laku-nanjaka i Jehu dàngu da papanau-na la kota-kotaku la Kaharia Pilipi. Nàhu la ngarangia paàra-nandjaka da papanau-na: Mala na tauka, nggamuja wàdangga, hi wànandja. 28 Tàka hi dapanii-nja: Djiaja i Juhani Parunungu, wàda-nggau; hawiangu: Djiaja i Elia, wàdanggau; ninjai hawiangu, anguda da wunangu-ja na mawàna-nggau, hi wàdanja. 29 Hi nahili paàra-ndja: Ka njimi dimi nggamuja wàmingga? hi wànandja. Nanapa-ja i Peturu: Karitu-dukau, hi wànanja. 30 Ràndi nda uku-nandja: àmbu ningudu haàtu papanii-mi na rukunggu, wànandja. 31 Ka pakiringunanjaka la papanau-ndja: Na Ana tau na-pàdangu-ma bàdi majila dangu, dàngu hi dawàru-nja paraïda da ama bokulu, dàngu da ratu pangora, dàngu da mapingu huratu ukuka, hi lupa pameti-ja, tàka palàngangu taïlu mbua lodu hi na-hadangu beli, ba wànandja. 32 Nuna na pulungu tiki pa-habolama-nanja. Ka karia meha-nanjaka paraïna i Peturu hi nawàngu pahiri-nja. 33 Ka pambelingu-nanjaka i Jehu hi na-palaku-ndja mata da papanau-na, hi nahàngga-nja i Peturu: Hulua-kau la kadjia-nggu, ha kambàliku, maa ba nda djia-aja na ngerana i Ala, ba ngera tauaja na pa-pangàda-mu, hi wànanja. 34 Ka paau-nanjaka na tau dangu dàngu da papanau-na, hi napanii-ndja: Djàka nggamuja na ma-patikingu patundu-ngga, na-majaungu pàku bàdi wikina, ka nadendi-ja na ha-rika-na ka namangu patundu-ngga. 35 Nadu djàka nggamu, ka kurada-nja na luringgu na mawàna, djia hi na-jàmihu-ja; tàka djàka nggamu na ma-jàmihu-ja na lurina lumunggu Njungga dàngu lumuna na lii mànangu, djia hi rada-nanja. 36 Nadu nggàra lingu-naka na tau djàka namàngi hàlanja na ihi panggubulu awangu tàka na lurina hi mburina padua? 37 Mala nggàraka bàdi pawua-na na tau hiluna na lurina? 38 Nadu djàka nggamuja na ma-makia-ngga Njungga dàngu na pulunggu la tau handàni nàhu na ma-kadjari na ma-iraku, na-makia-manjai duna paraïna na Ana tau, taï djàka namai ngàndija na bundjuku-na na Amana, ba na-karia-ndja da papalewa matua, wànandja.

NA KAWUDU 9

1 Hi nahili paniindja paraïna i Jehu: Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggai: Nindja nàhu da ma-ndolaku la jiahu, da manda pàda-nja na meti, djàka ndedi daita-maduja na pahangandji-na i Ala ba nahunga màngu kodi màngu màkangu, wànandja.

Na pandnlungu-na na hadana i Miri Jehu. (Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36)

2 Palàngangu nomu mbua lodu, karia-nandjaka i Peturu, i Jakupu dàngu i Juhani paraïna i Jehu, hi nangàndi-ha nàhu la palindi djangga, didi meha-aha. Ka pandjilungu-nanjaka na hadana la hanggada. 3 Da pakina nda uku bara kadjilaku-ha. Nda ninguma makàli baha kalembi la pinu tana, mapingu la pa-pahama barandja. 4 Hi djia ita bia-dandja i Elia dàngu i Muha ba dapanii dànja i Jehu. 5 Nanapa-ja i Peturu: Ngguru, nahàmu-duka njuma ba ni-nggama jiahu; mata ka mawulu-ka kàmbungu tilu mbua, hau Njumu, hau i Muha dàngu hau i Elia, hi wànanja i Jehu. 6 Nadu, nda pi-mananja djàka nggikina wàna bàdi; maa ba mangàdatu nda uku-maha. 7 Ka tàka-nanjaka na karumangu na ma-pamaü-ndja, hi nali-ngu welingu la karumangu: Jiana-jaka na Ananggu, na pa-mbuha-nggu, patingi-njawa Njuna, ba wàna. 8 Ndedi mbàdiku-na, ba da-palakungu-ka matada, nda ningu-pa haàtu pangita-da, didi-kia-jaka i Jehu na maninja la li-hida. 9 Nàhu ba da-kamburungu welingu la palindi, ka ràndi-na-ndjaka parama i Jehu: Àmbu ningu ndokudu haàtu papeka-mi rukuna na pangita-mika, lundu tomaja na hadangu-na na Ana tau welingu la padua mameti. 10 Nu na pulungu, màndungu-nanjaka la etida, hi da-paàrangu dàngga anguda, nggàraja duna na hadangu welingu la padua mameti ba wàna, hi wàda. 11 Ka paàra-danjaka i Jehu, nggikina duna, namai-mapa bàdi i Elia, hi wàda da mapingu huratu uku, hi wàdanja. 12 Nanggepi-ja Njuna: Tuba duna ba

namai-maipa bàdi i Elia, hi na-pahàmu ndàbaja; na njuna nggikina na maninja la Huratu rukuna na Ana tau, ba na-pàdangu majila dangu bàdi, dàngu ba na-paaka-nja tau, ba wàna dimi. 13 Tàka wànggunggai: Mbàda mai-manaka i Elia, hi dawa bianja pambuha eti-daka, hama tuna na maninja la Huratu na rukuna njuna, wànandja.

Na hàmuna na anakeda na pa-huruku wàndi.

14 Ba datàka-ndjaka da papanaungu, hi dangita-ja na tau ba hau daa bia-naka na ma-winggiru-ndja, màlai hawiangu da mapingu huratu uku da ma-parawaku dàndja. 15 Ita-ki-danjaka, ka hangàtaru madua-nanjaka na tau dangu hi da-manjamalu pa-tàbaku-ja. 16 Hi na-paàra-ndja: Nggikina hii parawaku dàndja, hi wàna. 17 Nanapa-ja na haàtu daa la koru tau dangu: Ngguru, ngàndi-nggunggaunja-ka na ananggu mini na pa-huruku wàndi kambànga. 18 Ka nda nggiikadu na ngia patoma ninanja paral na wàndi, nda-ndakilu-mananja, hi nawura na ngaruna, màlai ba ke-keruda da parua-na, hi lupa na-katànggalu. Mbàda panii-ma-nggundjaka làti da papanau-mu, ka dawàru àrunja na wàndi ba wànggu, tàka nda damàkaa, wànanja. 19 Nanapa-ja i Jehu: Ha tau nda pawai, pira-ma-ngguipa bàdi dimi ba kundengi-kai? Pira-ma-ngguipa bàdi ba ku-patoru-nggai? Ngàndingganja nàmu, hi wànandja. 20 Ka ngàndi-danjaka na anakeda lai Njuna. Naita-jakaka i Jehu paraï na wàndi, pa-hajinda madua-nanjaka, hi nandjo-ru la tana; nggi-nggilungu-nanjaka dàngu wurana na ngaruna. 21 Ka paàra-nanjaka na amana paraïna i Jehu: Pira mandai-manaka ba tunanja nu? hi wànanja. Welingu pa-anakeda-mana. 22 Handàningu na-djukaru-nja la epi dàngu la wai, ka pameti-ja ba wàna. Tàka djàka ninguki papimu, kau ndula àru-kama, kau mila àru-nggama eti, wànggu, hi wàna. 23 Nanapa-ja i Jehu: Djàka ningu papimu wàmu, napeku ndà-bama duna la tau mapawai, hi wànanja. 24 Ka wara madua-nanjaka na amana na anakeda: Kupawai-ma duku; ndula-kika tau nda pawai, ba wànanja. 25 Nu ba naita-ja i Jehu na tau dangu ba na-langgungguru, bàtiru-nanjaka na wàndi akatu: Ha wàndi kambànga dàngu kawanga, luhukau welingu lai njuna, àmbu hili tama-du-njapa wànggunggau, wànanja. 26 Ka luhu-nanjaka na

wàndi dàngu la-ladana, ba nda uku pa-hajinda-nanja na anakeda, hi hama tuna mameti biaja, meti-nanjaka hi kiri wànanja paraï tau dangu. 27 Tàka i Jehu najàpa-ja na limana hi na-pahada-nja, ka hadangu-nanjaka. 28 Ba natama-ka la uma i Jehu, paàra meha-danjaka paraï da papanau-na: Nggikina ihu njuma hi nda ma-ngalangu biai pa-paluhu-ja, hi wàdanja. 29 Nanapa-ja i Jehu: Na matungu jia nda peku-ana pa-paluhu-ja mbulungu hamajangua bàdi, wànandja.

Na panduangu wàna ba napanii-ja na majila-na i Miri Jehu. (Mat. 17:22-23; Luk. 9:43-45)

30 Ka laku-danjaka welingu lai nu hi daliija la Nggalilia, tàka nda nabihu i Jehu djàka ningu tau mapinja. 31 Maa ba peka-du-nandjaka da papanau-na: Na Ana tau papulingu-ja haromu la lima tau, hi da-pameti-ja; palàngangu tilu mbua lodu ngalada pa-pameti-ja hadangu-nanjaka, wànandja. 32 Tàka nda da-djàngapu-aja nuna na kareuku; ka paàra-nja wàda, da-mangàdatu-mbu.

Na palumungu-da parihi da papanaungu. (Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48)

33 Ka tàka-danjaka la Kapinaüngu. Ba la uma-jaka i Jehu hi na-paàra-ndja da papanau-na: Nggàraja na papanii-mi nàmu la ngarangia, hi wànandja. 34 Tàka ndii wàda bia. Nadu, nggamuja na marihi ba wàda-duika dàngga anguda nàmu la ngarangia. 35 Ka mandapu-nanjaka i Jehu hi napaau-ndja ba ma-hakambulu madua-da, hi napeka-ndja: Djàka ningu ka ku-mangilu na mawàna, la malamiri dehi-maja bàdi ka nalumu hàla-nja mbuu ndàbana, wànandja. 36 Ka piti-nanjaka na haàtu na anakeda hi na-pandolaku-ja la padua-da. Hàlaka, hi naangga-ja, hi napanii-ndja: 37 Djàka nggamu na mainga haàtu anakeda matungu jia lumuna na tamunggu, inga-nangga Njunggama; dàngu djàka nggamu ma-ingaka Njungga, nda Njunggaa duku pa-ingana, djiaja na ma-paràha-ngga, wànandja.

Na papeka-nandja da papanau-na. (Mat. 10:42; 18:6-9; Luk. 9:49-50; 17:1-2)

38 Tàka i Juhani hi napanii-nja: Ngguru ma-ngitangu-ka tau manda kikunda, ba na-paluhu wànja wàndi na tamumu, hi mahiri-nja, maa ba nda nakiku-dunda, wànanja. 39 Nanapa-ja i Jehu: Àmbu hiri-dunja, maa ba nda ningua matu wànja tanda mbiha na tamunggu hi djia pulu wa bia-nangga. 40 Nadu, djàka nggamu manda papanda angu-dundanja. 41 Nadu djàka nggamuja na ma-paunu-nggai wai hau kaba, lumuna na tamunggu, ba ngaha patauna i Karitu-kai, malànga-tàkaja ba kupeka-nggai, nda djia jàmihu-ananja na wundana. 42 Djàka nggamu na ma-pahanggàmaru-ja na haàtu djuaa na ma-màrahu jiana na mapawai, nahàmu ningu-kiapa làti djàka pa-hàngalu-nja watu malabu na nggoruna ka màngu pawàru-nja la tehiku. 43 Djàka lima-munja na ma-pahanggàmaru-kau, katiri-ja; nahàmu-kiapa bau tama màngu kapunggangu la luri nu bau laku kadua mbungu limangu la mambana, la epi panda pàda, 44 la ngia panda metida da kataru-da, ngia panda mbàdana na epi. 45 Tàka djàka wihi-munja na ma-pahanggàmaru-kau, katiri-ja; nahàmu-kiapa bau tama màngu kandjikungu la luri nu ba wàru kadua mbungu wihinggau la mambana, 46 la ngia panda metida da kataru-da, ngia panda mbàdana na epi. 47 Hamanai djàka mata-munja na ma-pahanggàmaru-kau, hi-kuja; nahàmu-kiapa bau tama màngu ha-kapapangu wua matamu la pahangandji-na i Ala nu ba wàru kadàmbu wua matanggau la mambana, 48 la ngia panda metida da kataru-da, ngia panda mbàdana na epi. 49 Naduka, haàtu haàtu ba nda djia djàmangua pa-pamehi wànja epi. 50 Na mehi nalingu-madu, tàka djàka nalua-jaka pakàba, hili nggàraipa pa-pambàru wàminja? Mata ka da-pamehingu da etimi dàngu kai papeku dàngga angumi, wànandja.

NA KAWUDU 10

Na pahewa-da da mapalei papahangu. (Mat. 19:1-9)

1 Ka hadangu laku-nanjaka i Jehu welingu lai nu, hi natàka la ngabana na tana Jundia dàngu la hapapa Jarandingu. Ka hili pa-huharungu-ma-nanjai na tau dangu lai Njuna, hi na-papeka-ndja hama tuna na pakàli wàna. 2 Ka

mai-danjaka lai Njuna da tau Parihi hi da-paàra-nja: Uku ihu na mini la pa-pahewa dàngu papaha-na, wàdanja ba dakama-nja. 3 Nanapa-ja i Jehu: Mala nggàraja na paràndi-nanggai i Muha? hi wànandja. 4 I Muha na-pulingu la pa-tulihu huratu pahewa, hi màngu pa-pahewa dànja, hi wàda. 5 Tàka i Jehu: Ruku tongguru eti dimi hi na-tulihu-nggainja nuna na uku. 6 Làti weli muia pa-dikangu-na, mini kawini-maha ba nawulu-ha paraïna i Ala. 7 Djia-duja mata na mini ka na-dundjaku-nja na amana dàngu na inana, ka na-kadàmbi nija na papaha-na, 8 nu da madua pambulu tolungu-du-danjaka, hi nda dadua-apa, tàka mbulungu-maa-daka. 9 Djia-duka na pambàda papera-na i Ala, àmbu na-pahewa-dunja tau, hi wànandja. 10 Ba la umaha, paàra-danjai paraï da papanau-na na rukuna nuna. 11 Ka panii-nandjaka: Djàka nggamuja na ma-pahewa dànja na papaha-na ka nahili pahai haàtu, pa-kadjari-nanja na kanoma-nanja na papaha memana. 12 Hamanai na kawini djàka na-pahewa dànja na leina ka naleingu haàtu, pa-kadjari-nanja na mangoma-na, wànandja.

Na peka-nandja mahàmu da anakeda parama i Miri Jehu. (Mat. 19:13-15; Luk. 18:5-17)

13 Ka mai ngàndi-danjaka anakeda lai Jehu, ka naràma-ha ba wàda. Tàka da papanaungu hi dabaka-ha. 14 Naita-jaka nu paraïna i Jehu, hàngga-nandjaka, hi napanii-ndja: Puli-ndjaka da anakeda ka damai lai Njungga, àmbi hiri-dundja, maa ba matungu jiadu mamangu-nja na pahangandji-na i Ala. 15 Langa-tàka-manggunja ka kupeka-nggai, djàka nggamuja na manda kataku-ja na pahangandji-na i Ala hama tuna na anakeda, nda djia peku-ana la patama-nja, hi wànandja. 16 Ka angga-nandjaka da anakeda, hi na-padambaku-ndja lima hi napeka-ndja mahàmu.

Na bidi mini na mawulu. (Mat 19:16-30; Luk. 18:18-30)

17 Ba nàhu-jaka la ngarangia, manjamalu-nanjaka na haàtu hi na-marubuku la hanggana i Jehu hi na-paàra-nja: Ngguru hàmu, nggikina wànggua-ka bàdi, ka peku nduma-nggunja na luri palupangu wànanja. 18 Nanapa-ja i Jehu: Nggikina hàmu hi wàmungga? Nda ningua haàtu-ki mahàmu, ba didi

pàkuja i Ala. 19 Ba pi-du-mundja da uku: Àmbu pameti tau, àmbu pa-kadjari-ja na lalei na mangoma-mu, àmbu mangangà, àmbu puti pulungu, àmbu palapingu, tembiha da amamu da ina-mu ba wàda, hi wànanja. 20 Nanggepi-ja njuna: Ngguru, nuduka nundju weli pa-anakeda-ma-nggundjaka, hi wànanja. 21 Tàka i Jehu hi na-tàngaru-ja, ka manàwaru-nanjaka: Hangia-kidu-anaka na pa-kalana-mu; laku kau dàngga hàlandja da pawulu-mu kau wuandja la mamila; djia-dujaka hu ngala-ngu banda la awangu. Hàlaka pamaingu kau tundungga, hi wànanja. 22 Ka tawàla-nanjaka na matana rukuna nuna na panii, hi nalaku màngu handukangu, ba lalu dangu banda-duja. 23 Hi na-palaku winggirungu matana i Jehu, hi napanii-ndja da papanau-na: Maharui raraja na ma-ningungu la patama la pahangandji-na Ala, wànandja. 24 Nga-ngàtaru nda ukuha da papanau-na rukuna nuna na paniina. Nahili napaja i Jehu: Maharui raraja, anakeda, la patama la pahangandji-na i Ala. 25 Namuda-kiapa na heu na ota la patama la kubu utu dàngu na mawulu ba natama la pahangandji-na i Ala, wànandja. 26 Ka manaü hondaru-daka: Djàka tuna nu, nggamuipa na mapeku la pamara hi wàda, ba dapanii dàngga anguda. 27 Tàka hi napanau-ha parama i Jehu, hi napanii-ndja: La tau nda napekua, tàka nda tunaa lai Ala; nadu lai Ala ba peku ndàba-mana duna, wànandja. 28 Tàka i Peturu: Mala njuma jia mbàda dundjaku hàla-mandjaka hi makiku-nggau Njumu, hi wànanja. 29 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggai, nda ningu haàtu ma-dundjakungu umana, anguna paluhu, ana winina, inana, amana, anana, wokana, lumunggu Njungga dàngu lumuna na lii mànangu, 30 na manda djia pa-hangahu wundangu nàhu la pàngala belingu uma, angu paluhu, ana wini, ina, ana, woka, kariana ba nakeha-ndja tau, tàka ngeru hi nangala-nja na luri palupangu, hi wàna. 31 Tàka nadangu na ma-mangilu taï na ma-malamiri, dàngu na ma-malamiri taï na ma-mangilu wànandja.

Na pandilu wundangu-na i Miri Jehu papanii-ja na majila-na. (Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

32 Talànga nàhundja hu dita la Jeruhali; tàka i Jehu hi nalaku

mangilu-ndja; lalu hangàtaru-ha da papanau-na, hamanai da tau da makiku-nja mangàdatu-danjaka. Hi na-karia mehandja paraïna i Jehu da ma-hakambulu madua-da hi napanii-ndja ngara na maliinja haromu: 33 Nàhu hei-ndanjaka la Jeruhali, tàka na Ana tau pa-pakata-ngu-jaka taï la ratu pangora dàngu la mapingu huratu uku; tàka njuda hi darata-nja na wai ngerana la pa-pameti-ja, hi da-pakata-nja la tau hangàdangu; 34 hi da-paaka-nja, hi da-pangàndji-ja, hi dapalu-ja, hi lupa da-pameti-ja; tàka ba taïlu mbua lodu-naka hi na-hadangu beli, wàna.

Na pakarai-da da anana i Hambandiu. (Mat. 20:20-28)

35 Ka hurungu-danjaka lai Jehu i Jakupu dàngu i Juhani da anana i Hambandiu: Mata ka natunda hama tuna na pakarai-ndanja, wàmanggau làti Ngguru, hi wàdanja. 36 Nanapa-ja Njuna: Mala nggàraja mata ka tunanda nu ba wàmi, hi wànandja. 37 Danggepi-ja njuda: Puli-nggama làti la pa-mandapu haàtu la kawana-mu, haàtu la kalaimu taï la ngia pa-bundjuku-mu wàma, hi wàdanja. 38 Tàka i Jehu: Ndai pianja djàka nggàraja na pakarai-mi. Mala imàka-kadu la pangunu-nja na kaba wai na pangunu-nggu Njungga, hamanai ba parunu-nggai la parunungu na pa-parunungu-ka Njungga? hi wànandja. 39 Danggepi-ja njuda: Mamàka-ma, hi wàda. Ka panii-nandjaka i Jehu: Na kaba wai pangunu-nggu, ngu-ngunu lia-minja duna, dàngu na parunungu na pa-parunungu-ka paparu-runungu liakai duna; 40 tàka, la pa-mandapu la kawana-nggu ndia la kalainggu, nda ngera-anggunja duku la pa-wuangu-ja, tàka ndumana na tau na pambàda pa-napangu-ja duna, wànandja. 41 Ba darongu-jaka nu da ma-hakambulu, pulu hoputu-da-ndjaka i Jakupu dàngu i Juhani. 42 Hi napaau-ndja paraïna i Jehu: Pi-diminja, da ma-pareta la bandjaru dangu ba wànda, ba pareta-ma-dandja, dàngu da tau pangora-da ba kuaha-ma-dandja. 43 Tàka nda tuna nua lai njimi. Djàka nggamu ma-mbuhangu palua-ja la parihi lai njimi, djiaja na malumu-nggai; 44 hamanai djàka nggamu na ma-mbuhangu la pa-mangilu lai njimi, mata ka ata ndàba-minja. 45 Nadu na Ana taumbu nda mai-ananja la palumu-nja, djia la palumungu duna, dàngu la pa-padjàmangu wikina, mata ka

ku-padita wàngu tau madangu ba wàna duna, wànandja.

Na ngita belina na mapoki la Jeriku. (Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

46 Ka tàka-danjaka la Jeriku. Nu ba naluhu welingu la Jeriku karia-da da papanau-na, màlai ba hau daana na tau, hi djia ni bianja na anana i Timeu, Mbatimeu ba wàdanja tamuna, tau poki karai hungguja, mandapu-na padua la hingi anda. 47 Ba narongu-ka djiaja i Jehu tau Naharitu na ma-nàhunja, ka warangu madua-nanjaka: 48 Dou Anana i Ndautu, dou Jehu, manàwaru àrungga, ba wàna. Ka bàtiru-danjaka paraï tau dangu, kandii ba wàdanja. Ba tuna manaü pakodungu-maanai pawarangu, dou Anana i Ndautu, manàwaru àrungga, ba wàna. 49 Ka ndaudaku-nanjaka paraïna i Jehu; paaunja, hi wàna. Hi dapaau-nja na mapoki: Pa-màndungu etimu, hadangu-kau, paau-nanggau, hi wàdanja. 50 Ka làbaku wàru madua-nanjaka na kaiembi-na hi handàka hadangu-na hi nalua lai Jehu. 51 Nanggepi-ja i Jehu: Mala nggiki-nangga wàmungga, hi wànanja. Tàka na mapoki: mata ka kungita beli àru wànggu làti, Ngguru, hi wànanja. 52 Nanapa-ja i Jehu: Lakuwa! Na pawai-muka na ma-pamara-kau hi wànanja. Ka ngita beli madua-nanjaka, hi natundu-nja Njuna nàhu la ngarangia.

NA KAWUDU 11

Na tamana la Jeruhali i Miri Jehu. (Mat. 21:1-9; Luk. 19:29-38; Juh. 12:12-16)

1 Ba da-mareni-njaka la Jeruhali, tàka la ngabana la Mbaitu- panggi dàngu Mbaitani la palindi Haitungu, ka paràha-nandjaka da madua da papanau-na. 2 Ilua ni lua la kotaku na maninja la ngabami; bai tama-kaka djàngapu-maa-minja taï na heu na kamboka kalandai la hondu, na pandedi kaliti ndoku tau; wàkahu-ja kai ngàndija nàmu. 3 Djàka era ningu: ka hiana hi timi na na ma-wànanggai, ningu ihi wàngu wàna i Miri, djiangu-ma duna ba naluu pangàndi belinja nàmu, wàmika, hi wànandja. 4 Ka laku-danjaka hi da-djàngapu-ja na kamboka kalandai na pahondu la hambeli pindu la hingi ngarangia, hi da-wàkahu-ja. 5 Tàka hawiangu da ma-ndolaku lai nu:

ka hiana hii wàkahu-ja na kamboka kalandai, hi wàdandja. 6 Ka panii-du-dandjaka hama tuna na pa-paihi-nandja i Jehu, hi dapuli-ndja. 7 Ka ngàndi-danjaka lai Jehu, hi da-pawàlahu-nja hinggida na kamboka kalandai, hi nakaliti ningu. 8 Dadangu da tau da ma-pawàlahu hinggida la ngarangia, màlai da ma-wàlahu rumba pakaü la woka. 9 Tàka da ma-mangilu dàngu da ma-malamiri-nja, kajaka-danjaka: Oha-naka duna! Na-màndjaku maringu-wa na mamai wànja na tamuna i Miri. 10 Màndjaku maringu-wa na pahangandji-na i Ndautu, bokunda; oha-naka la awangu madjangga, hi wàda. 11 Ka tama-nanjaka la Jeruhali la uma Ala. Ba na-palaku hàla-ndjaka mata, ba na-malingu-ka, ka luhu laku-nanjaka la Mbaitani, karia-da da ma-hakambulu madua-da.

Na hara-nanja na kapilitu nda wua paraïna i Miri Jehu dàngu ba na-pamatua-ja na uma Ala. (Mat. 21:12-22; Luk. 19:45-48)

12 Hadangu harii ba dabeli-ka welingu la Mbaitani mandjuu-nanjaka. 13 Nu ba naita marauja na hareti na kapilitu na maningu raungu, lua-nanjaka pa-tàngaru-ja, napa nggi ningu lia ana pahunggu-nggu ba wàna. Nu ba natàka-njaka, nda nggàrai pahunggu-na, rau djua-maaja; maa ba ndedi rapa wua kapilitu-duja. 14 Tàka i Jehu: àmbu hili ningudu haàtu manganggau wuamu, lundu nu nuka, hi wànanja. Nu da papanau-na rongu-madanja. 15 Ka tàka-danjaka la Jeruhali. Ba natama-ka la uma Ala ka hàngu wàngga madua-nandjaka da ma-danggangu dàngu da makei ningu la uma Ala, hi nakabe-beliha da mendjada da mandjepa ndui dàngu da ma-danggangu kulundiha, 16 nda na-pahiangu ndoku tau mangàndi ngàndi palii la uma Ala. 17 Hi na-papeka-ndja: Nda ninja la Huratu: na umanggu, uma ngia pa-hamajangu-da da bandjaru danguja, wànanja tau ngeru, ba wàna? Tàka njimi hi tu bia-minjai hibu tau bohu, hi wànandja. 18 Ka rongu-danjaka da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku, hi dahimbu ngia papeku-na ka pameti-ja ba wàda; maa ba mangàdatu-dudanja, nadu na tau danguka ba hangàtaru lànga-tàka-mananja na panaungu-na. 19 Ba na-malingu-ka, luhu-danjaka welingu la paraïngu. 20 Hadangu harii ba dalaku liinja na pingi kapilitu, ngita-danjaka ba mbàda màdu paràpangu la amu-manaka.

21 Ka namu madua-nanjaka paraïna i Peturu: Tàngaru, Ngguru, na kapilitu na pahara-mu, mbàda marokutu-naka, hi wànanja. 22 Nanapa-ja i Jehu: Mipawai-wa lai Ala. 23 Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggai: Djàka nggamu, ta-lunggahu-kau, kau libungu wikimu la tehiku ma-wànanja jiana na palindi, dàngu nda ndua ndandina, djiangu-ma ba na-padeningu duku na paniinggu ba wàna la eti waina, de-dedi lia-nanja duna. 24 Djia-duka hi kupeka-nggai: Ngara pa-hamaja dàngu pakarai-mika, waijawa ba mbàda ngala-minjaka; de-dedi lia-nanggai duna. 25 Dàngu djàkai ndolaku la pa-hamajangu, midjàma-nja bàdi na angumi djàka era ningu pakudu eti wàminja, ka peku-mbuna na Amami na maninj a la awangu la padj àma-nggaindja da pandjala-mi. 26 Tàka djàka ndai padjàmangu-madu, na Amami la awangu nda nadjàma-mandjai duna da pandjala-mi, wànandja.

Na paàra-nanja tau na kuaha-na i Miri Jehu. (Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

27 Ka tàka-danjai la Jeruhali. Ba talànga Iuangga maina daa la uma Ala, mai-danjaka lai Njuna da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku lupa da ama boku-ama bokulu-ka. 28 Nggàra kuaha-ja Njumu, na patu wàmu nu nàhu, djàka ndia nggamuja na mawua-nggaunja jiana na kuaha la patu wàmu nu, hi wàdanja. 29 Nanapa-ja i Jehu: Mata ka ku-paàra-ndja ana hau wànggunggai, kai hemaka, ka kumàngu papeka-nggai djàka nggàra kuaha-ja hi kiri tunggu nu. 30 Na parunungu na pawàna i Juhani ma-pawelingu la awangu-ja djàka ndia hi ma-pawelingu la tauja? Ihema-kawa, hi wànandja. 31 Ka batangu-danjaka dàngga anguda: Ma-pawelingu la awangu-ja djàka wànda, napaja Njuna: Ka ni hi ndai waija, wàna-dundai. 32 Tàka ma-welingu la tauja djàka wàndai wàmu, — hi wàda. Mangàdatu-danja na tau dangu. Nadu, tuba wuna-ngu-ja i Juhani ba wàna ndàba-maka. 33 Hi dahema-ja: Nda mapianja duma, hi wàdanja i Jehu. Nanapa-ja i Jehu: Djàka tuna nu nda kupeka-anggai duku, djàka nggàra kuaha-ja hi kiri tunggu nu, hi wànandja.

NA KAWUDU 12

Na pangerangu-da da madai woka da ma-akatu. (Mat. 21:33-46; Luk.

1 Nu ka wunda-nandjaka pangerangu: Ninja na tau na matu-ngu woka angguru, hi natu winggiru-nja oka hi na-toraku-nja ngia pa-parina wua angguru, hi nawulu-nja lewatu, hi na-pajàpa-nja la madai woka, hàlaka laku-nanja-ka nàhu la hau paraïngu. 2 Ba toma-jaka na rehi, paràhangunanjaka haàtu atana la madai woka, la pakeiha da wua angguru tangguna lai njuda. 3 Tàka njuda hi danggepi jàpa-maaja hi dapalu-ja hi da-paràha-nja pabeli lima djua. 4 Hala hili paràha-manandjai atana haàtu, djia-jakai ba dapalu-ja na katiku-na hi da-pajudi-ja. 5 Ka hili paràhangunanjai haàtu, hi da-pameti-ja. Da-daa-madapa, hawiangu dapalu-ha, hawiangu da-pameti-ha. 6 Haàtu-kia-naka na maninja lai njuna, na anana mini na pa-manàwaru-na. La hupu ndjàpuna paràha-nanjaka lai njuda, dahindi mànu-jaka duna na ananggu, wàna làti. 7 Tàka da madai woka, hi dapanii dàngga anguda: Nàmu-jaka na manduma-nja haromu, màlawa ka ta-pameti-ja ka njutaja na pa-bàndjalu amana, ba wàda. 8 Ka jàpa-danjaka hi da-pameti-ja, hi dawàru-nja la hambeli woka angguru. 9 Mala nggikina wànaka dimi napa na mangu wokangu. Mamai lia-naka duna hi na-pameti-ha da madai woka, tàka na woka angguru-na hi nawua-ja la tau hawiangu. 10 Ndai mbaha-aja dimi jiana na maninja la Huratu: Na watu na pawàru-da da tukangu, djia bia-jaika na watu tunggulu. 11 Paraï rukuna i Mirija hi tuna nu, hangàtaru djua-ata ba taïta-ja, ba wàna, wànandja. 12 Ka himbu-ma-danjaka anda, ka tajàpa-ja ba wàdanja i Jehu, tàka da-mangàdatu-nja na tau dangu. Maa ba dapi-dunja jiana na pangerangu ba laanandja njuda. Ka djàma-danjaka hi dalaku.

Na wuangu hilu katiku la hangandji (Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26)

13 Ka paràha-dandjaka lai Njuna da tau Parihi dàngu da tau lai Harondi hawiangu ka taj apa wànja kareuku-na ba wàda. 14 Hi damai lai Njuna: Mapinggau, Ngguru, ba tau tàndjikau, nda ningu ndokua tau pawiri-mu, nadu ba ndau tàngaru kaba mata tau, tàka na-padeningu dumu na papeka-munja na ngarangia-na i Ala. Nanggepi nu la pa-wuangu hilu

katiku la hangandji, napa hi ndia? Ta-wuangu bàdi hi ndia, hi wàdanja. 15 Tàka ba pi-ma-nandjaka kapelu-da hi nanapa-ha Njuna: Nggikina hii kamangga? Ngàndingga hau ndinaru ka ku-tà-ngaru-ja, wànandja. 16 Hi dangàndi-nja. Tàka Njuna: Nggamu hada-nanja dàngu nggamu huratu-nanja jiana hi wànandja. Na hangandji, hi wàda. 17 Nanapa-ja i Jehu: Djàka tuna nu wuanja-wa na hangandji na tunggu-manai duna, hamana i Ala na tunggu-manai duna, hi wànandja. Ka nda uku hangàtaru-danjaka.

Na pa-àrangu ruku hada belingu-na na mameti. (Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-38)

18 Ka hurungu-danjaka lai Njuna hawiangu da tau Handuki, nda dahada belingua da mameti da mawàda, hi da-paàra-nja: 19 Ngguru, na uku ba wànanda i Muha daa la Huratu: Djàka ningu maningu angungu paluhu mameti wàrungu papaha-na, tàka nda ningui ana pa-taluru-na, na-kanoma-ja bàdi na papaha-na paraï na ma-angunja paluhu, ka natunja wà-lana na anguna paluhu, wàna. 20 Nindja ba mapihu-ha da ma-paangu paluhu. Na ma-wu-ngangu napiti-ka papaha-na tàka hi nameti; nda ningu anana pa-taluru-na. 21 Tàka na padua wàda hi na-kanoma-ja nu na kawini. Ka meti-nanjaka dàngu nda ningu ana pameti wàruna. Na padua haàtu-wàda djia-majai. 22 Tu hàla-mada pa-kapihu-da ba nda ningu anada pa-taluru-da. La malamiri dehi meti-mananjai duna na kawini. 23 Mala nu la rehi hadangu mameti, djàka da-hadangu-ka, nuna na kawini nggamuka duna na ma-papaha-nja? Ba làpahu ka-noma hàla-ma-danjaka pa-kapihu-da, wàda. 24 Nanapa-ja i Jehu: Mala nda djiaja nu na pandjàrangu wàmi, ba ndai pindja da Huratu dàngu na mbiha manjola-na i Ala? 25 Nadu ngeru, djàka da-hadangu belika, ba nda dalalei nda da-mangoma-apa, tàka hama tuna papalewa la awangu-ha. 26 Djàka djiaja na rukuda da mameti ba pahada belindja, ndai mbahaaja dimi la huratu-na i Muha, na rukuna na wuku rii madàka, ba napanii-ja paraïna i Ala: Njungga jia Alana i Ambarahangu-ka, Alana i Ihaku-ka dàngu Alana i Jakupu-ka, ba wàna? 27 Njuna nda Ala tau meti-aja, Ala tau lurija duna. Kandjupu

ndjàrangu-makai, hi wànandja.

Na rukuna na uku na ma-papingi. (Mat. 22:34-40; Luk. 10:25-28; 20:39-40)

28 Ka tàka-nanjaka na haàtu na mapingu huratu uku, hi na-rongu-ha ba da-palumungu. Ba napinja ba nahema pahàmu-ndja paraïna i Jehu, hi na-paàra-nja: Nggiija duna na ma-papingi la u-ukuka, hi wàna. 29 Nanapa-ja i Jehu: Na ma-papingi, djia-duja: Ronguwa dumu, Ihiraïlu, i Miri, na Alanda, Miri kamehangu-ja. 30 Màtawa kau pambulu-nja na etimu, na hamangu-mu, na pangàdangu-mu, na àtalu-mu la pambuha-nja i Miri na Alamu. 31 Na padua wàna djiaja: Mata kau mbuhanja na angumu patau hama tuna bau mbuhangu wikimu. Nda ningu-apa uku na marihi-ndja nuda, hi wàna. 32 Nanapa-ja na mapingu huratu uku: Tuba-munja Ngguru, malànga-tàkaja na paniimu, i Miri ma-kamehangu-ja, nda ningu anguna Njunaa, ba wàmu; 33 dàngu ba ta-pambulu-nja etinda, pangàdangu-nda, àtalu-nda la pambuha-nja Njuna, dàngu ba tambuha-nja na angunda patau hama tuna ba ta-mbuhangu wikinda, narihi ndàba-ndjapa da maraku patunu dàngu da maraku parupu, hi wànanja. 34 Nu ba nangita-ja paraïna i Jehu, ba nahema mangu manggànangu: Ndau marau-anja na pahangandji-na i Ala, hi wànanja. Nu nda hili ningu-apa haàtu matoru mbeni pa-paàra-nja.

Na anana dàngu na Mirina i Ndautu. (Mat. 22:41-46; Luk. 20:41-44)

35 Ka tungu-nanjaka paniina i Jehu ba na-papekangu nu la uma Ala: Mala nggikina duda da mapingu huratu uku, i Karitu, anana i Ndautu hi wàdanja. 36 Nadu njuna wiki i Ndautu, mbàda tiki-nanja paraï rukuna i Ngahu Matua: I Miri napanii-njaka na Miringgu: Mandapu-wa la kawana-nggu, ka lupa ku-pawawa-ja na papa-muka la wihimu, wànanja, ba wàna. 37 I Ndautu wiki, Miri, wànanja, nggiki-naika duna hi Ana-nanjai, wànandja. Nu la tau dangu nadangu ninguma na tau na ma-mbuhangu pa-patingi-nja.

La pa-manggangu wiki la mapingu huratu uku. (Mat. 23: 6, 7; Luk. 20:45-47)

38 Hi napanii-ndja ba na-papekangu: Imanggangu wikimi la mapingu huratu uku, da ma-rindjungu pambawa wàngu kalembi malai, dàngu mata ka natembi-kama tau la ngia pa-pahàmburu ba wàda; 39 da mapindi nggala pawiri la uma bungguru dàngu mangia ngaba la pamangu; 40 da ma-pambuta-ha da rumba umada da kawini meti lei dàngu da ma-pamalai kabàlingu hamajangu-da. Njuda haromu na-mbotuka na ratana na wai ngerada, wànandja.

Na hungguna na kawini meti lei. (Luk. 21:1-4)

41 Ka mandapu tuba-nanjaka na pàti hunggu, hi na-tàngaru-ja na tau dangu ba napuhi ndui la pàti hunggu. Dadangu da mawulu da mapuhi padangu. 42 Hi nàmunjai duna na kawini meti lei na mamila, hi napuhi dàmbu rimihu, ba hau nduida. 43 Ka paau-nandjaka da papanau-na, hi napanii-ndja: Lànga-tàka ka kupeka-nggai: Nina na kawini meti lei na mamila, napuhi parihingu-pa welingu la tauka na mapuhi ndui la pàti hunggu. 44 Nadu njuda ba dàngu bundungu-na duda ba dapuhi, tàka nina na kawini puhi dàngu ndjakangu-nanja, djia hàla-maa-haka da ana paluri wakina, wàna.

NA KAWUDU 13

Na mberana la Jeruhali dàngu na mulungu-na na tana. (Mat. 24; Luk. 21:5-36)

1 Ba talànga luhuna welingu la uma Ala, ka panii-nanjaka na haàtu na papanau-na: Tàngaru, Ngguru, nggiki watu nggiki uma pàku-daka jia, wànanja. 2 Napaja i Jehu: Ngita-di-mindjaka ni da uma bokulu? Nda djia màta-anja haromu na hau na watu na ma-pa-nunggu-lungu dàngu anguna na panda njungguru, hi wànanja. 3 Ba na-mandapu-ka la palindi Haitungu la tubana na uma Ala, hi da-paàra mehanja paraïda i Peturu, i Jakupu, i Juhani dàngu i Andaria. 4 Peka-nggama, djàka pirangu-ka nu na rapa tumbu hàlana? Dàngu nggàra-jaka na tandana djia-amajaka na rehi pa-deningu-na ka wànda, wàda. 5 Ka wunda-nandjaka panii i Jehu:

Mangga pahàmungu ka àmbu na-panjonga-kai tau. 6 Nadangu ngeru na mamai ngàndija na tamunggu, djiaka njuna ba wàda, hi nadangu na tau pa-panjonga-da. 7 Djàkai rongu ruku pakabungu dàngu lii pakabungu, àmbi katàtaku-dunja. Nda djia matàngu-ana la patumbu, tàka ndedi djia-aja na hupu ndjàpuna. 8 Haromu na hau bandjaru hada-nanjaka hi napapa-nja na hau bandjaru, hamanai na hau hangandji ba napapa-nja na hau hangandji. Natungu na upungu lai nu lai nu dàngu na rimbangu. Nu djia-dujaka na pakiri-na na pa-majila wàngu. 9 Tàka njimi kai manggangu wikimi. Pakata-danggaika haromu la ma-timbangu, hi dapalu-kai la uma bunggu-uma bungguru, hi dangàndi-kai la hangga ma-pareta dàngu la hangga maràmba lumunggu Njungga, ka na-pa-hakahiingu lai njuda. 10 Ba tuna na lii mànangu pa-bobaru-majapa bàdi la bandjaru danguka. 11 Nu ba dangàndi-kai la pa-pakata-nggai, àmbi handuka-nja kadiru djàka nggàraja bàdi na papanii-mi, tàka na pa-wuangu-kai nu la rehina mata ka djiaja na papanii-mi; maa ba nda njimia mapanii, ba i Ngahu Matua duna. 12 Na ma-paangu paluhu haromu na-pakata-nja na anguna paluhu la pa-pameti-ja, hamanai na paamangu na-pakata-nja na anana lupa da anada dahada-ndja da inada da amada hi da-pameti-ha. 13 Nawunu hàlakai tau haromu lumuna na tamunggu. Tàka na ma-patorungu lundu ndjàpuna djiaja na pa-pamara. 14 Bai ita-jaka ngeru na pa-hanggitangu na ma-pamolungu, ba na-ndolaku la manda ràkana—na mambaha-ja mata ka na-patanda-nja—nu na maninja la Jundia mata ka napalai la palindi. 15 Na maninja la bangga àmbu nahei-duipa la kaheli la uma la papiti ana ngga-nggàra; 16 na maninja la woka àmbu nabeli-dundjaipa da pa-taluru-na la papiti pakina. 17 Tàka nai aai da ma-pakambu dàngu da ma-pahuhu nu djàka lodu-naka. 18 Mata kai hamajangu ka àmbu nadeningu pàku la wula urangu na palaimi. 19 Nuda ngeru ba lodu majila-ha, mandedi ningu hamada piti weli mulangu ba na-padika-nja na tana paraïna i Ala, lundu nàhu, dàngu nda hili ningu-mbupa ngeru. 20 Djàka nda na-padànggitu-maha nuda da lodu paraïna i Miri, nda djia ningua mamara la tauka; tàka lumuda da tau papindi, da pambàda pindina, djia hi na-padànggitu-ha. 21 Nu la rehina: Tàngaru lai jiahu-ja na Karitu, djàka ndia lai nuja, djàka ningu ma-wànanggai, àmbu waiduja. 22 Nadu ba hadangu-danjaka ngeru da

karitu kabàli dàngu da wunangu kabàli, hi da-patumbu tanda mbiha dàngu pa-hangàtarungu, làti djàka napeku, la pa-panjonga-ha djiapa ka nda djia-hadaku da tau papindi. 23 Tàka njimi, màtawa kai manggangu; mbàda panii mangilu-nggunggai-ndjaka mbuu ndàbada. 24 Nu la loduna djàka na-làpahu-ka nu na majila, hi pa-kapàta-nja na mata lodu, hamanai na wulangu nda na-hambila-apa, 25 Dàngu da kandunu hi damundju welingu la awangu, ka nggàduku hàla-nanjaka na pa-kapingatu wànaka na awangu. 26 Nu ita-danjaka na Ana tau ba namai nàmu la karumangu, ba namai ngàndi mbiha manjola dàngu rihi mangundju-na. 27 Nu ka paràha-nandjaka da papalewa-na, hi na-pauhi-ndja da tau papindi-na welingu la pahunga la patama, weli dia weli lurungu, welingu la hupu tana lundu la kiri awangu. 28 Mata kai pangera wa bianja na kapilitu: Djàka na-kanguraku-ka na laina dàngu ba da-kalunga-ka da rauna, pi madua-minjaka ba mareni-amanaka na wandu. 29 Timi nu-mbuduka njimi djàkai ita-ndjaka tumbuda nuda, pi madua-minjaka ba mareni-amanaka, la ngaru pindu-jaka, 30 Lànga-tàka ka kupeka-nggai: Ndedi djia molungu-ana na tau nàhu, djàka ndedi-madu datumbu nuda mbuu ndàbada. 31 Na awangu dàngu na tana djiangu ba na-molungu ngeru, tàka na pulu-ngguka nda djia molungu-ana. 32 Na njuna nu na loduna dàngu na rapana nda haàtua mapinja, djiapa da papalewa la awangu-kadu, djiapa na Ana-kadu ndiambu, mbulungu-ana i Ama. 33 Mata kai manggangu wikimi kai pawàla, ba ndai pianja djàka pirangu na rehina. 34 Hama tuna na tau na malua la hau tanaja, na ma-dundjaku-nja na umana hi nawua-ndja ngerada da atana, ka da-nggànapu paràma-da, kau pawàla padua, hi wànanja na madai pindu. 35 Djia ba tuna nu mata kai pawàla padua; ba ndai pinja na rapa tàkana na mangu umangu, djàka la rudungu, djàka la mandalora, djàka la hakuku manu djàka ndia hi la mbaru. 36 Ka àmbu natàka hàra bàndangu hi natoma-nggai katuda-mi. 37 Na patikinggunggai njimi, djia-mbuja na patiki hàla-nggundja mbuu ndàbada: Mata kai pawàla, wànandja.

NA KAWUDU 14

Na burinja mbii kati i Jehu. (Mat. 26:1-13; Luk. 22:1-2; Juh. 12:1-8)

1 Nu dàmbu-kinaka na lodu na rapa remi Paha dàngu na pamangu kambamba nda patai wolungu. Tàka da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku, himbu pàku-danja anda, ka kahili-ja la pajàpa-ja ka palàlu-ja ba wàda. 2 Hi tuda nu, àmbu nadeni-dunja na lodu remi, ka àmbu na-pariuraüngu na tau, wàda. 3 Ba la Mbaitani-ja i Jehu, la umana i Himungu tau kila, ba talànga mandapu-na pangangu, mai-nanjaka na kawini na mangàndi ba hau botina na mbii kati narawatu langa-taka, mambotu wilina, hi nabera-ja na nggoruna hi naburi-nja na katiku-na i Jehu. 4 Tàka nindjai duda da mapulu hoputu, da mapanii dàngga anguda: Nggikina hi na-paràmba bianja ni na mbii kati? 5 Djàka wàngu padangga-nja ni na mbii kati, na-rihingu-mbupa tilu ngahu ndinaru wilina, ka peku wuanja na mamila, wàda; hi datika pambeni-nja. 6 Nanapa-ja i Jehu: Màta-njaka, nggikina hii pa-handuka-ja? Ba tunangga mahàmu duku. 7 Da mamila ni mànu-mandja duda lai njimi, ka tahàmu-ndja eti djàka wàmi, pe-peku liana duna, tàka Njungga nda ni mànu-angga lai njimi. 8 Ba tuna nu ràka pamàka-ana; buri haha-nanja mbii kati na ihinggu ndumana ba taningga. 9 Lànga-tàka ka kupeka-nggai, djàka nggii bobaru nija na lii mànangu la panggubulu awangu, patiki-mbuja na pawunda-na, hi ngàda wànja njuna, hi wànandja.

Na kaleka-na i Junda. (Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6)

10 Tàka i Junda Ihikariu, na pa-hakambulu madua wàda, lua toma-nandjaka da ratu pangora, mata ka ku-pakata-nja i Jehu lai njuda ba wàna. 11 Nu ba darongu-jaka, hàmu-danjaka da etida, hi da-parà-ndingu la pawua-nja àmahu; ka himbu-nanjaka ma-mangga-wangu na rapa pa-katana-nja.

Na Paha dàngu na Pamangu Rudungu. (Mat. 26:17-19; Luk. 22:1-13)

12 La lodu kawunga pamangu kambamba nda patai wolungu, na rapa rupuja na ana mbimbi Paha, hi dapanii-nja i Jehu da papanau-na: Nggii wàmu ka malaku pa-paloku nija na Paha, kau ngangu, wàda. 13 Ka paràha-nandjaka da madua da papanau-na: Iiua lai nu la paraïngu. Napa

natoma-nggai na ma-tidungu wuru wai, kai tundunja. 14 Kai paniinja na mangu umangu la ngia patama-na: Nggiijaka na kurungu na ngia pangangu-ma Paha dàngu da papanau-nggu, wànanggau na Ngguru, ka wàminja. 15 Napa na-paita-nggai hau kuru dita ma-bokulu na pambàda panggàna ndàbangu; lai nu kai paloku nindanja, hi wànandja. 16 Nu laku-danjaka da papanaungu; tàka la paraïngu djia-maja hama tuna ba wànandja i Jehu na patoma-da, hi da-paloku-ja na Paha. 17 Ba na-rudungu-ka, mai karia-nandjaka da ma-hakambulu madua. 18 Ba talànga mandapu-da ba dangangu, ka panii-nanjaka i Jehu: Lànga-tàka ka kupeka-nggai, na-kaleka-ngga taï na haàtu na angumi na angu ngangunggu, wànandja. 19 Ka handuka-danjaka da etida, hi da-nimbihu wikida la pa-paàra-nja: Njunaka wàmungga nu? wàdanja. 20 Napaja Njuna: Djiaja na haàtu na pa-hakambulu madua wàmi, na mahàbu dàngga kambamba la kaba kawinga. 21 Na Ana tau talu-lurungu liana duna hama tuna na maninja la Huratu na rukuna Njuna, tàka nai aai na tau na ma-kaleka-nja na Ana tau, nahàmu kiapa làti nuna na tau djàka nda pa-paana-nja, hi wànandja. 22 Ba talànga nganguda, piti-nanjaka na kambamba hi na-pamalangungu; hàlaka hi na-kawita-witaja hi nawua-ndja: Keiwa, jiana djiaja na taunggu, hi wàna. 23 Ka piti-nanjaka na kaba wai, hi na-pamaiangungu; hàlaka hi nawua-ndja, hi daunu ndàhangu lai nu. 24 Ka panii-nandjaka: Jiana djia-majakà na wai rianggu, wai ria pa-ràndingu wàngu, na pabungu lumuna na madangu. 25 Lànga-tàka ka kupeka-nggai: Nda kuhili ngunungu-apa wat wua angguru, lundu la lodu ngunu-nggunja na mabidi la pahangandji-na i Ala, hi wàna.

La woka Nggehimani. (Mat. 26:30-35; Luk. 22:31-34; Juh. 13:36-38)

26 Ba daludu-njaka na ludu wotungu, ka luhu laku-danjaka la palindi Haitungu. 27 Hi napanii-ndja paraïna i Jehu: Napa hanggàmaru wà-minggaka mbuu ndàbami; maa ba nidunja la Huratu: Napa kutuja na ma-pawangu tàka da mbimbi hi da-paiha ndàbangu, na mawàna. 28 Na njuna djàka ku-hadangu-ka, kulaku mangilu-nggai nàhu la Nggalilia, wànandja. 29 Nanapa-ja i Peturu: Djiapa ka nda da-hanggàmaru-wa

ndàba-nggau-kadu, njungga duku ndiama, hi wànanja. 30 Tàka i Jehu: Lànga-tàka ka kupeka-nggau, la rudungu nàhuma ba ndedi na-panduangu-mbu pa-hakuku na manu, mbàda pandilungu-muka pa-pahini-ngga, hi wànanja. 31 Nu ka hili manaü-mana i Peturu: Djiapa ka nda lupa kumeti karia-nggau-kadu, nda djia pahini-anggunggau, ba wànanja. Djia-majai duda na pawàda mbuu ndàbada. 32 Nu ka tàka-danjaka la pangia la Nggehimani ba wàdanja tamuna: Imandapu-ka jiahu, ba hamajangu-nggunjapa, hi wànandja da papanau-na. 33 Ka karianandjaka i Peturu dàngu i Jakupu dàngu i Juhani, ka wàngu mangàdatu nda uku-nanjaka dàngu hi na-handuka diraja na etina. 34 Ka panii-nandjaka: Na-handuka ndàba na etinggu, kutika pameti-kaamangu, ndàdiku-kaika jiahu kai pawàla, hi wàna. 35 Nalaku-kika hakudu hi na-marubuku la tana hi na-hama-jangu: Djàka pekuna, mata ka na-làpahu àrunja nu na lodu. 36 Abba, aa Ama, mbuu ndàbana pe-peku-mamunja dumu; mata kau pajila àrunja jiana na kaba wai welingu lai Njungga; na njuna nda djiaja na pambuha-nggu Njungga, na pambuha-mu Njumua, ba wàna. 37 Nu ka beli-nanjaka hi natoma-ndja katuda-da, hi napanii-nja i Peturu: Katudama-munjaka Himungu? Ndau màkama pa-pawàla ana hau ndjàmu djua? 38 Pawàla kai hamajangu ka àmbu naliinggai ma-pakamangu; na ngahu na-patundungu njuna, tàka na tolu nda namàkaa. 39 Nu ka hili laku-nanjaka, hi na-hamajangu hama tuna ba wàna kawai. 40 Ba nahili belika, natàka-ndja katuda-mada, maa ba lalu mbotu-duha da matada, hi nda dapinja djàka nggikina wàdaka bàdi ba dahema-ja. 41 Na-pandilungu-ka la pabeli-ndja: Ikatuda-wa njuna, kai hangahu. Djia-kaka. Toma-nanjaka na rehi, tàngaru pakata-danjaka na Ana tau la lima tau ndjala. 42 Hadangu, màlawa ka talaku; mareni-nanjaka na ma-kaleka-ngga, hi wànandja.

Na jàpaja i Jehu. (Mat. 26:47-58; Luk. 22:47-53; Juh. 18:3-11)

43 Ba talànga panii-naka nu, tàka madua-nanjaka i Junda na pa-hakambulu madua wàda; hau daana na karia-na na mangàndi hapanda dàngu kadipu ai, pa-paràha-da da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku lupa da

ama bokulu. 44 Na ma-kaleka mbàda pambulu-nandjaka tanda: Na pa-puduku-nggu taï djia-majaka, kai jàpaja kai mangga-manja bai karia-nja, ba wànandja. 45 Ba natàka-ka, lua toma madua-nanjaka i Jehu: Ngguru, wànanja, hi na-paduku-ja. 46 Ka palaku-danjaka lima, hi dajàpa-ja. 47 Tàka na haàtu anguda da manindja lai nu, hi na-bindjiru-ja na hapanda-na, hi na-làndahu-nja na atana na Ratu Bokulu, nahàpu-maja na kahilu-na. 48 Napaja i Jehu: Njimi hama tuna luhumi pa-rawaku-ja na ma-rambangu-ma bai ngàndi hapanda dàngu kadipu ai la pajàpa-ka. 49 Hau lodu-hau lodu ningga padua lai njimi ba ku-papekangu la uma Ala, ndai jàpa-akai. Tàka hi tuna nu, ka peku patutungu-na na maninja la Huratu, hi wànandja. 50 Nu ka palai wàru ndàba-danjaka. 51 Ninja na haàtu na bidi mini, hi nalaku kariangu ba natundu-nja i Jehu, na-maringgi djua bia tera bara; hi dajàpa-ja. 52 Tàka na-dundjaku-maanja nu na tera, hi napalai màngu kalulungu. 53 Nu laku ngàndi-danjaka i Jehu la Ratu Bokulu; tàka da ratu pangora dàngu da ama bokulu dàngu da mapingu huratu uku, hi da-pamàtu ndàbangu. 54 Tàka i Peturu hi natundu maraunja lundu natama hu daa la talora-na na Ratu Bokulu, hi na-mandapu pambabu dàndja da anakeda, la padiru epi.

La hangga Bata Bokulu. (Mat. 26:59-68; Luk. 22:63-71; Juh. 18:19-24)

55 Tàka da ratu pangora dàngu da ma-batangu-ka hi dahimbu-nja hakahii, ka pameti-ja ba wàda. Tàka nda da-ngalangua. 56 Maa ba nadangu na tau na maputi-nja pulungu, tàka nda da-padjàngapungu da patiki-da. 57 Hi nindjai duda da ma-hadangu la paputi-nja pulungu: 58 Marongu-jaka paniina, napa ku-njungguru-ja jiana na uma Ala na paraï lima tau, tilu mbua loduna ba ku-pahadangu hau panda rai lima tau, ba wàna, wàdanja. 59 Djiapa ba tuana nu, nda da-padjàngapungu-mbu da patiki-da. 60 Ka hadangu-nanjaka na Ratu Bokulu la padua-da hi na-paàra-nja i Jehu: Ndau hema ndokuma nu? Nggàraja nu na pa-hakahii-danggau, hi wànanja. 61 Tàka i Jehu ndii wàna bia, nda ningu ndoku pahema-na. Hi nahili paàra-njai paraïna na Ratu Bokulu: Djiakau dumu na Karitu, anana na Pawotungu? wàna. 62 Napaja i Jehu: Djia-duka. Napa ngi-ngita

lia-minjaka na Ana tau ba na-mandapu la kawana-na na Mambiha Meha, dàngu ba namai la karumangu Ja awangu, hi wàna. 63 Tàka na Ratu Bokulu hi na-bàriku-ja na kalembi-na: Nggàra taïhi wànguipa hakahii? 64 Rongu-ma-minjaka na palapingu-na. Mala nggikina wàmika? hi wàna. Ka pandjala ndàba-danjaka, pameti-ja bàdi, ba wàda. 65 Nu hawiangu ka pangàndji-danjaka, hi da-panggàbi-nja na matana, hi da-làndahu-nja kawudu lima, munjura-jawa hi wàdanja. Tàka da tau hadangu, hi datàba-ja.

Na pahiningu-na i Peturu, (Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Juh. 18:17, 25-27)

66 Ba tàlanga nu waaja la talora i Peturu, nàmunja-ka na haàtu na tau kawini la Ratu Bokulu. 67 Ba nangita-jaka i Peturu ba nadiru epi, hi na-kanànduru-ja: Djia-mbu-dukau njumu anguna i Jehu tau Naharitu, wànanja. 68 Ka pahiningu-nanjaka: Nda kupi-anja dàngu nda ku-djàngapu-aja na papanii-mu, wànanja. Nu ka luhu-nanjaka la pindu talora. 69 Ka ngita-mananjai paraïna nu na tau kawini: Jiana angu-madanja dimi, hi wànandjai da manindja lai nu. 70 Nu ka hili pahiningu-mananjai. Hili tiangu-ki hakudu, tàka da manindja lai nu: Lànga-tàka, angu-madu-danggau, ba tau Nggalalia-madu-kau, hili wàdanjai i Peturu. 71 Nu harangu madua-nanjaka wikina i Peturu: Nda kutanda-aja duku nu na tau na papaniimi, hi wàna. 72 Ndedi mbàdiku-na, ka hakuku-nanjaka na manu la pa-panduangu wàna. Nu ka namu madua-nanjaka paraïna i Peturu na papanii-na i Jehu: Ndedi na-panduangua pa-hakuku na manu ba mbàda pa-ndiiungu-mu pa-pahini-ngga, ba wànanja. Ka hii-nanjaka.

NA KAWUDU 15

La hanggana i Pilatu. (Mat. 27:11-30; Luk. 23:2-25; Juh. 18:29-19:16)

1 La mbaru hada rudungu ka batangu madua-danjaka da ratu pangora, da ama bokulu dàngu da mapingu huratu uku, nu na ma-batangu-ka, hàlaka hi dahondu-ja i Jehu hi dalaku ngàndija, hi da-pakata-nja lai Pilatu. 2 Nu ka

paàra-nanjaka paraïna i Piiatu: Mala hangandji tau Jahundi-kau dumu, hi wànanja. Nahema-ja Njuna: Hama tuna ba wàmu, djia-duka, hi wàna. 3 Nu ka pandj ala-danjaka paraïda ratu pangora, ba hau daana na pa-pandjala wàdanja. 4 Hi nahili paàra-nja paraïna i Pilatu: Ndau hema ndokuma dumu? Mala nu ba màtu 2 pa-pandjala wàdanggau, wànanja. 5 Tàka i Jehu nda haumbu pahema-na, hi kiri hangàtaru-na i Pilatu. 6 Huri-maja la lodu remi ba napuli-ndja haàtu tau la uma kapàtangu, nundjuja na pakarai-da. 7 Nu ninja na tau, i Mbaramba-ja na tamuna. Tau pariu raüngu-ja, anguda da pahondu da mambàda pameti tau la pariu raüngu. 8 Ka hurungu-nanjaka na tau dangu hi da-karuhi-ja i Pilatu, mata ka nawànja hama tuna na pakàli wànanda, wàda. 9 Nanapa-ja i Pilatu: Ka na-pahàla-nggamanja na hangandji Jahundi wamingga-ka, hi wanandja. 10 Maa ba pi-dunandja ba paraï ruku karaŭ-danja eti, hi da-pakata-nja paraï da ratu pangora. 11 Tàka da ratu pangora hi darunda-ja na tau dangu, nahàmu-pa ka na-pahàlandanja i Mbaramba, wàdanja. 12 Nahili napaja i Pilatu: Nggiki-nggunjaka bàdi na hangandji tau Jahundi ba wàmi, wànandja. 13 Ka hili wara-danjaika: Harika-nja! ba wàda. 14 Napaja i Pilatu: Ka nggàra akatumajaka duna na paruku-na, hi wànandja. Tàka manaü-maada la pawara: Harika-nja! ba wàda. 15 Mata ka ku-padjàngapu-nja na pa-karuhi-na na tau dangu ba wànaka i Pilatu, ka pahàla-nandjaka i Mbaramba, tàka i Jehu hi na-padjàra-ja, hàlaka hi napuli-nja la pa-harika-nja. 16 Tàka da hurundandu hi dangàndi-ja hu daa la talora uma timbangu, hi da-pauhi ndàbanja na kalibaru-daka. 17 Hi da-pamaringgi-nja hundarangga, hi dauna-nja tubuku rii madàka, hi da-patàmbaku-nja na katiku-na. 18 Ka tembi-danjaka: Oha-amuka dumu, oi Hangandji tau Jahundi, hi wàdanja. 19 Tàka hi da-làndahu-nja iwi na katiku-na hi da-pangàndji-ja, hàlaka hi dapatika ba da-marubuku-nja. 20 Ba dahàla-ka pa-pajudi-ja, hi da-làbaku-ja na hundarangga hi dapahau-nja na kalembi wikina. Tunaka nu, karia-danjaka la hambeli la pa-harika-nja.

Na metina i Jehu la Nggolunggota. (Mat. 27:31-56; Luk. 23:26-49; Juh. 19:16-30)

21 Nu talànga nàhunjai duna na tau na ma-welingu la woka. Tau Kireni-ja, Himungu-ja na tamuna, amana i Ihikandaru àda i Rupuhu, ka pambanadanjaka la paduku-ja na ai harika-na i Jehu. 22 Ka ngàndi-danjaka la pangia ma-ngarangu Nggolunggota, djia-dujaka la Kaba Kotu ba wànda, djàka hilunja. 23 Hi dawua-nja wai angguru patungu muru, tàka nda nabihu-aja. 24 Ka harika-danjaka hi da-paberi-berindja da pakina, ba dawàngu pawingu-ndja ndandu la patungu ndumada haàtu-haàtu. 25 Ndjàmu hiwaja la mbaru ba da-harika-nja. 26 Nu na pa-pandjala wàdanja pa-huratu-maja la tiduna: Na Hangandji tau Jahundi, ba wàna. 27 Anguna Njuna, hi da-harika-ndja ba dadua da tau rambangu, haàtu la kawana-na, haàtu la kalaina. 28 Nu patutungu-du-nanjaka na maninja la Huratu: Padiha paangungu-jaka tau akatu, ba wàna. 29 Tàka na maliika lai nu, hi da-paaka-nja ba dapi-pimbilungu katiku-da. Jii, njumu pàku na, na ma-njungguru-ja na uma Ala, na ma-pahada belinja la tilu mbua lodu, 30 pamara-wa wikimu kau puru welingu la ai harikangu, wàdanja. 31 Tumbuda da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku ba da-pajudi-ja ba dapanii dàngga anguda: Na tau hawiangu na pamara-ja, la pa-pamara wikina nda na-ngalangui. 32 Ni na Karitu, na hangandji tau Ihiraïlu, mata ka napuru pàku welingu la ai harikangu ka peku ngita-manja, ka peku waimanja, wàda. Lupa da-paaka-mbunja paraï da tau da pa-harika paangungu-ja. 33 Ba ndjàmu ha-kambulu dàmbu-jaka, la tidu lodu, kapàta ndàbangu-nanjaka na tana lundu ndjàmu taïluja la maringu lodu. 34 Nu ba ndjàmu taïlu-jaka, ka wara pakodungu-nanjaka i Jehu: Eloi, Eloi, lama sabachtani, wàna, djia-dujaka: Dou Alanggu, dou Alanggu, nggikina hu dundjaku-ngga ba wànda. 35 Ba darongu-jaka da manindja lai nu: Tàngaru, paau-nanja i Elia, hi wàda hawiangu. 36 Hi na-manjamalu na haàtu, hi nahàbu lumutu la wai majilu; hala hi natuja la iwi, hi na-pangunu-nja i Jehu: Mata kadiru, hi nàmu lianja i Elia pa-papuru-nja, wàna. 37 Ka wara pakodungu-nanjaka i Jehu, mbota wàngu madua-nanjaka. 38 Nu ka kahira padua-nanjaka na kuru tera daa la uma Ala weli ditangu lundu hu wawa-maja. 39 Ba naita-jaka ba tuna nu na mbotana, paraïna na ngora hurundandu na ma-ndolaku tubana: Lànga-tàka na tau jiana Ana Alaja, hi wàna. 40 Nimbundja lai nu da kawini da ma-tàngaru marau, hama tuna i

Maria Mandalena dàngu i Maria inada i Jakupu kudu àda i Johia, dàngu i Halomi, 41 da matundu-nja dàngu da ma-ingaja jia nana ba la Nggalilia-ja. Da-daa-mbudapa da kawini hawiangu da mahei karianja la Jeruhali.

Ba taninja i Miri Jehu. (Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-55; Juh. 19:38-42)

42 Nu ba na-malingu-ka, ba lodu pa-jemangu-ja, lodu hangahu-ja haromu ba wàda, 43 nàmunja-ka i Juhupu la Arimatia, tau patembi-ja la Batangu. Njuna wiki patia-mbu-nanja duna na pahagandji-na i Ala. Ka toru mbeninanjaka la patama lai Pilatu, hi nakarai-ja na metina i Jehu. 44 Ka hangàtaru-nanjaka i Pilatu, ba mbàda meti-maana i Jehu, ba wàna; hi napaau-nja na ngora hangahu hi na-paàra-nja djàka mbàda mandai-naka pameti. 45 Ba napi-njaka la ngora hangahu, hi napuli-nja na metina lai Juhupu. 46 Ka kei-nanjaka tera bara, hi na-papuru-nja na metina i Jehu, hi na jubuhu-ja. Hàlaka hi na-bàndjalu-ja la reti pa-toraku la watu, hi nakilu-nja watu na ngaru reti. 47 Tàka i Maria Mandalena dàngu i Maria na inana i Johia dangita-majai, djàka nggiija na ngia pa-bàndjalu-danja.

NA KAWUDU 16

Na hadangu-na i Miri Jehu. (Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Juh. 20:1-10)

1 Nu ba na-làpahu-ka na lodu hangahu, tàka i Maria Manda-lena dàngu i Maria, inana i Jakupu, dàngu i Halomi, hi dakei mbii kati, ka talua patunja na metina i Jehu, ba wàda. 2 Hadangu harii ba nahunga na lodu, la lodu kawunga minggu, laku-danjaka la reti. 3 Nàhu hi dapanii dàngga anguda: Nggamu-aka ihu na matanggu kilu-ndanja na watu welingu la ngaru reti, wàda. 4 Da-djakarungu-ka matada hi djia ngita bia-danja ba mbàda nggilungu-naka na watu; nadu, ba lalu bokulu-na na watu. 5 Ba datama-ka la reti hi djia ngita bia-danja na bidi mini na mapaki mabara, ba mandapu-na padua la patu kawana, ka hangàtaru-danjaka. 6 Hi napanii dàndja paraï na bidi mini: àmbi hangàtaru-du. Himbu-minja i Jehu, tau Naharitu, na pambàda harikangu; na-hadangu-ka, nda nianja jiahu; tàngaru, nina na ngia pa-bàndjalu-danja. 7 Lakukai kai pekandja da papanau-na lupa

i Peturu-mbu, ba mangilu-nànggai la Nggalilia; lai nu napa kai ngitaja hama tuna ba wànanggai, hi wàna. 8 Ka luhu-danjaka, hi dawàngu papalai ba da-dundjaku-nja na reti, nadu ba tàka-du-nandjaka kandàndaku dàngu maradapu; nda ningu haàtu papanii-da rukuna nu, maa ba mangàdatu-madanja.

Na pa-djilikungu-na wikina la papanau-na.

9 Ba na-hadangu-ka i Jehu la mbaru hada rudungu la lodu kawunga minggu, hi na-padjiliku mangilungu wikina lai Maria Mandalena, na ngia pa-paluhu-nandja da wàndi ba pihuda. 10 Ka laku-nanjaka hi napeka-ndja da ma-karia mànunja àmangu, da ma-hawina da mahii. 11 Tàka njuda ba darongu-nja lurina dàngu ba mbàda ita-nanjaka paraïna na kawini, nda dawai-aja. 12 Hàlaka hi na-padjilikungu wikina ba hau hadaja la anguda da madua, ba talànga nàhundja la ma-pawokangu. 13 Djia-majai duda ba dalua papeka-ndja da anguda tàka djia-mbujai na nda waidandja. 14 Hàlaika padjilikungu-nanjai wikina la papanau-na ba ha-kambulu haàtu-ha ba talànga nganguda, hi na-hàngga-ndja rukuna na nda pawaida dàngu na tongguru etida, nu ba nda dawaiha da tau da mambàda ngitaja ja hambeli hadangu-na. 15 Hi napanii-ndja: Ilaku-wa la nggi-nggini la panggubulu awangu kai bobaru-ja na lii mànangu la tauka. 16 Djàka nggamu na mapawai, parunu-ngga na mawàna, djiàngu-ma ba na-mànangu, tàka na manda pawai djiangu-ma ba pandjala-ja. 17 Jiada-ha ngeru da tanda da manda pahàla-ndja da tau pawai: Rukuna na ngaranggu hi da-paluhu wàndi, hi dapanii wàngu hilu bidi; 18 da-katangu ularu, dàngu djiapa dangunu-kadu pameti wàngu nda djia harui wàngu-ada; da tau mahidu da-padambaku-ndja lima, hi da-pamàlaru-ha, wànandja. 19 Ba nahàla-ka papanii tunandja nu paraïna i Miri Jehu, pa-padita-jaka la awangu; ka mandapu-nanjaka la kawamu na i Ala. 20 Tàka nu da papanau-na, laku-danjaka hi da-bobarungu la nggi-nggini, tàka i Miri rama da-manandja, ba na-pandàki-nja tanda na pulungu la pa-pamàndu-nja.

NA LII MÀNANGU PA-LAWITI-NA I LUKAHU

NA KAWUDU 1

Na pakiri-na.

1 Hi nadangu biduai-ka na mambàda kamangu la pa-palara-nja na rukuna mbuu ndàbana na mambàda pa-deningu ba wànda, 2 hama tuna na pa-pakata-danda da tau, da maita wiki wànja mata dàngu da malumu-nja na pulungu welingu la wungana; 3 djia-dujaka, màtawa ka kutulihu pandàki-pandàki-mbunja njuna hi wànggunggau, ha Teupilu pa-ngarangu, ba mbàda mangindjiru ha-hàmu-du-nggunjaka na rukuna welingu pakiri-na, 4 mata ka napindja palànga-tàkangu-da da pa-papekangu-jaka ba wànggunggau.

Na tàka-nanja pulungu i Hakaria.

5 Ba ngaruna-pa i Harondi, hangandji Jundia, ninja na ratu, Hakaria-ja tamuna, njuna tau la ngabana i Ambia-ja; tàka na papaha-na wàlana i Harungu-ja, Elihambitu-ja tamuna. 6 Njuda pa-kadua-da datàndji la hanggana i Ala, ba tutu hàmu-madanja na puluna hamanai na hidana i Miri, nda ningu pahili-da. 7 Na njuna nda da-paana, nambuta i Elihambitu, tàka hi làpahu-ma-nanjaka na kaweda-da. 8 Tuna handàka, ba djia-jaka na ngerana na ngabana njuna patama pa-paloku la hanggana i Ala, 9 ba huri ratu-majaka, pa-patunggungu-jaka la patama patunu karanu daa la uma Ala. 10 Tàka mbuu ndàbana na tau na ma-kabungguru luaja la hambeli na-hamajangu ningu, ba djia-jaka nu na rehi tunu karanu. 11 Hi djia ita bia-nanja i Hakaria na papalewa-na i Miri ba dàngu ndolaku-na padua lua la kawana kaba aóe ngia patunu karanu. 12 Ka katàtaku-du-nanjaka i Hakaria ba naita-ja, dàngu ma-ngàdatu-mbu-nanjaka. 13 Tàka hi napanii dànja paraï na papalewa: àmbu mangàdatu na Hakaria, ba pa-kataku-jaka na pakarai-mu. Na papaha-mu i Elihambitu paana-nanggauka haromu haàtu anakada mini, Juhani ka wàmunja na tamuna. 14 Taï" hanggela hawola-munjaka, dàngu nadangu-mbu na tau na ma-hawola wànja na dedina njuna. 15 Maa ba na-bokulu-du njuna haromu la hanggana i Miri, nda na-unungu wai angguru, nda na-unungu wolu maüku, dàngu

nambinu-nja i Ngahu Matua njuna piti welingu la kambu inana. 16 Haromu nadangu na ana Ihiraïlu na pa-pabeli-na lai Ala, Mirida. 17 Njunaka na ma-mangilu la hanggana i Miri, ba na-pangahu-nja dàngu ba na-pambiha-nja lai Elia, hi na-pabeli-ndja da etida da amada la anada, hamanai na manda pa-tingingu hi na-putiru-ja la pa-paeti tau tàndji; hi na-panapa-nja tau mambàda lànjapu i Miri, wànanja. 18 Nanapa-ja i Hakaria: Ka nggikina-ka bàdi ka kupinja tubana nuna nu ba wàmungga? Njungga ba kaweda-ma-nggunjaka, tàka na papaha-nggui làpahuma-nanjaka na kaweda-na, hi wànanja na papalewa. 19 Nahema na papalewa: Njungga Ndjimbarailu-ka, na ma-ndolaku la hanggana i Ala; pa-paràha-manangga papanii dànggau njumu, hi ku-patàka-nggaunja nàhu na lii pambaha eti wàngu. 20 Tàngaru, kambànga-munjaka na taï, nda peku hili kareukua-mupa lupa tomaja na rehi pa-deningu-na jiana na lii ba v/ànggunggau, karia-na ba ndau waija na paniinggu, làti na pa-palàngatàkangu djàka toma-jaka na rehina, hi wànanja i Hakaria. 21 Tàka na tau dangu duna patia-tia-nanjaka i Hakaria, hanggataru nda uku-danja ba na-endapu tuna nu daa la uma Ala. 22 Ba djia-jaka na Juhuna, nda peku panii da-nandjapa; ka pi madua-danjaka ba ninguka paita-na daa la uma Ala. Ka nawàngu papamaü-maü bidua-ndjaka, ba kambànga maduananjaka. 23 Ba nandjàpu-ka na lodu paloku-na, laku-nanjaka la umana. 24 Tunaka nu ka pa-anakedangu madua-nanjaka i Elihambitu papaha-na, hi na-winingu wikina lima mbua wulangu: 25 Tunangga numaka duku i Miri, ba rapa djia-jaka na hamata-nangga, ka na-àlingu wàngu na makia-na la tau dangu ba wànangga, wàna-duka.

Na tàka-nanja pulungu i Maria.

26 La wulangu panomu wàna, paràha-nanjaka paraïna i Ala na papalewa-na, i Ndjimbarailu, la hau kotaku la Nggalilia, Naharitu ba wàdanja, 27 patàka-nja na haàtu na ana karia, na tangguna i Juhupu, wàlana i Ndautu; nuna na ana karia Maria-ja tamuna. 28 Ba natama toma-jaka paraï na papalewa, ka panii da-du-na-njaka: Peku hàmuwa dumu, ha pa-hàmungu eti! I Miri ninja padua lai njumu, wànanja. 29 Ka

bàrangu-nanjaka na etina i Maria ba napanii tunanja nu, hi na-patanda-nja andana nu, peku hàmuwa ba wànanja. 30 Tàka na papalewa: àmbu mangàdatu na Maria, njumu ba ngala-munjaka na hàmu etina i Ala. 31 Tàngaru, pa-anakedangua-mamuka, haromu hu pa-anangu haàtu anakeda mini, màtawa Jehu ka wàmunja na tamuna. 32 Njuna na-bokulu haromu, Anana i Djangga-meha hi wànanja tau; Njunaka haromu na ngia pawua-nanja na kandjàka-na i Ndautu bokuna paraïna i Miri Ala. 33 Njunaka na ma-hangandji-nja na wàlana i Jakupu lundu nu-nu, dàngu na hangandji-na Njuna nda na-padirangu, hi wananja i Maria. 34 Nanapa-ja i Maria: Ka nggiki hama-naka nu, njunga jia ba nda ningu mini leinggu, hi wànanja na papalewa. 35 Nahema na papalewa: I Ngahu Matua napa natàka-nggau dàngu na mbihana i Djangga-meha napa napamaü-nggau; djia-dujaka na Ma-matua na madedi haromu, Ana Ala hi wànanja tau. 36 Tàngaru, i Elihambitu na kalembi-mu, pa-anakeda kaweda-ngu-mananjaika duna nàhu hàatu anakeda mini; nàhu mbàda nomu wànaka na wulana, làti na mambuta ba wàna-dunjapa tau; 37 maa ba nda ningua hau pulungu ma-pawelingu lai Ala, na madjia nda peku bia, hi wànanja i Maria. 38 Nanapa-ja i Maria: Ka ba ata-madu-nangga i Miri, na-padeningu-wa njuna hama tuna ba wàmungga, hi wàna. Ka laku-nanjaka na papalewa.

Na luana i Maria lai Elihambitu.

39 Nu ka hadangu-du-nanjaka i Maria, hi nalaku pa-rengga-ngu la palindi, la hau kotaku la tana Jundia. 40 Tàkaka hi natama la umana i Hakaria, peku hàmuwa hi wànanja i Elihambitu. 41 Narongu-ka i Elihambitu peku hàmu ba wànanja parama i Maria, ka kadeu madua-nanjaka na anakeda daa la ka-mbuna, hi i;ambinu-nja i Elihambitu paraïna i Ngahu Matua. 42 Ka warangu-du-nanjaka ba natungu luna: Ohaa-muka dumu la kawini dangu, dàngu ohaa-naka na ihi kambumu. 43 Nggii-majaka ihu lai njungga, hi djia tàka bia-nanggaka na inana na Miringgu? 44 Tàngaru, ndàraku wàna-kaka na liimu la kahilu-nggu, hi djia deungu-deungu biana na anakeda la kambu-nggu paral pa-hawola. 45 Ohaa-muka dumu bau waijaka na puluna i Miri, ba djiangu-maka duna na-padeningu mbuu

ndàbana na papanii-nanggau, hi wànanja. 46 Nanapa-ja i Maria: Weli eti-nggunja ba kuwotu-nja i Miri, 47 weli kuku-nggunja ba ku-hawola wànja i Ala na ma-pamàna-ngga, 48 maa ba ngadu pi-ma-nanjaka na wawana na atana. Tàngaru, piti welingu nàhu duku oha pàkua-naka wàna-ngga-ka lundu ana handindiku handalaru, 49 maa ba patumbuma-nanggaka lii bokulu paraï na Ma-mbiha; ma-matua-ja na tamuna. 50 Na mila etina welingu la handàni natoma la handàni la tau ma-mangàdatu-nja Njuna. 51 Wulu-ma-nanjaka kodi màkana na limana; hi na-paiha djaranja na tau na ma-pangàdangu etina la pa-katadaku; 52 Na-papuru-nja na tau pa-tangara welingu la ngia pa-ma-ndapu-na, tàka hi na-padjangga-ja na tau na mangia wawa, 53 na tau na ma-rimbangu na-pambihu wànja mahàmu, tàka na tau na mawulu hi nawàngga pa-kaburuhu-ja. 54 Na-maràna-nja na ana Ihiraïlu, atana, ba nangàda-ja na mila-nanja eti, 55 hama tuna na patura na pandjandji-nandja da bokunda, la ngerada i Ambarahangu lupa da wàlana lundu nu-nu, hi wàna. 56 Ningu taïlu mbua wulana i Maria ba na-ndàdiku lai Elihambitu, hi namangu pabeli la umana.

Na dedina i Juhani.

57 Toma-jaka na wula habola-na i Elihambitu, paana-nanjaka, anekeda minija. 58 Narongu-jaka angu ngiangu-na dàngu kalembi-na, ba nda ngeri namu-nanja paraïna i Miri, ka maràngga hawola da-du-danjaka. 59 Na pawalu wàna na lodu, tàka-nanjaka na tau la pakàri-ja na anakeda, i Hakaria hi wàdanja ba datunja tamuna hama tuna na tamuna na amana. 60 Nanapa-ja na inana: Nda tuna nua, Juhani-ja duna na tamuna, hi wànandja. 61 Danapa-ha njuda: Ndedi ningua la kalembi-mu ma-tamungu tungu nu, hi wàdanja. 62 Tàka hi da-katana-ja na amana, ba dawàngu papamaü-nja, djàka nggàra tamuja wàna njuna, na pa-patamungu-ja nuna na anakeda. 63 Ka karai-du-nanjaka kapapa ai tulihu, hi na-tulihu-ja: Juhani-ja na tamuna, hi wànandja. Ka hangàtaru hàla-danjaka. 64 Ndedi mbàdiku-na ka tawanga madua-nanjaka na ngaruna, dàngu malidjangu madua-nanjaka na làmana, hi na-kareu-ku, ba nawotu-nja i Ala. 65 Ka mangàdatu-nanjaka na

tauka na angu ngiangu-da, hamanai na tauka la palindi Jundia djia-maajaka na rukuna nuna na pabata-na. 66 Mbuu ndàbana na marongu-ja nuna, kala-làku-mananja la etina: Nggàra madedi-jaka ihu nina na anakeda haromu, wàna hala. Maa ba hanii padua-na na limana i Miri ba naangga-ja. 67 Tàka i Hakaria amana mbinu madua-nanjaka i Ngahu Matua, ka pa-wunangu-nanjaka: 68 Na pa-wotungu mbulungu i Miri, na Ala Ihiraïlu, ba hamata-du-nanjaka na tauna, hi na-wuangu palohu pahàla, 69 ba na-patumbu-nda hapungu kadu mànangu, la umana i Ndautu, atana, 70 (hama tuna ba wàna la ngaruda da wunangu matua-na weli a-àmangu), 71 na ba na-pahàla-ta welingu la papanda, welingu la limana na tauka na ma-paumbi-nda, 72 hi peku pa-djiliku wànanja na mila-nandja eti da boku-nda, dàngu na pangàda-nanja na ndjandji matua-na, 73 hamanai na harangu-na, ba na-harangu lai Ambarahangu, bokunda, 74 hi nawua-nda panda mangàdatu wàngu la palumu-nja Njuna, ba na-pahàla-ta welingu la limana na papanda, 75 ba ta-matua dàngu ba tatàndji la hanggana, na ngala luri-ndaka. 76 Tàka njumu na ha ananggu, wunangu-na i Djangga-mehaja wànanggau-ka tau haromu, maa ba njumu-duka malaku mangilu la hanggana i Miri, bau hewanja andana, 77 bau pekanja pamàna wàngu na tauna, nu na djàmangu-da da ndjipu da ndjalana, 78 paraï ruku mila mumuhu-na na etina na Alanda, djia-dujaka na Ma-taraku weli ditangu hi kiri tadalu-nanda, 79 hi na-handaraku-nja na tau na ma-ngiangu la kandjidi-ngu dàngu la tamaü meti, hi peku patutu-ndandja da wi-hinda la ngarangia màndjaku, wàna. 80 Nuna na anakeda ngeri matua-tua-nanjaka, ngeri pande-ndewa-nanjaka. La maràda telangu-maja duna na-engangu ningu, lupa tomaja na lodu pa-wuwangu-na wikina la tau Ihiraïlu.

NA KAWUDU 2

Na dedina i Miri Jehu Karitu.

1 Talànga tunaka nu, palaku-nanjaka pareta i Anggutuhu, na hangandji bokulu, mata mbuu ndàbana na tau la pa-marà-mba-nggu ka tulihu hàlaja wàna, 2 Hina wàngu nu hi tulihu tamu, ba talànga i Kiriniu na ma-pareta la

tana Hiria. 3 Hi nalaku hala na tau pa-tulihu tamuna, wi-wingunguma-nanja la paraïngu wikina. 4 Djia-mbu-dujaka i Juhupu hi na-hadangu welingu la kotaku Naharitu la Nggalilia, hi nahei la paraïngu-na i Ndautu, la Mbaitulehingu ba wàdanja, la tana Jundia, ba tau la kabihu dàngu la umana i Ndautu-duja njuna, 5 la pa-tulihu tamu dàngu i Maria, na papaha ba wàna, na ma-talànga pa-anakedangu. 6 Ba talànga lai nuhaka, djia-maajaika na wula habola-na i Maria, 7 ka habola-dunanjaka na haàtu na anakeda mini, na kawunga anana; hi na-palumburu-nja paràha, hi na-pakatuda-ja la karaba, ba nda ningu-dupa pangia-da lai nu la uma.

Da mini pawangu.

8 Tàka la ngabana lai nu nindja da mini pawangu, da matodu la maràda pa-pawàla-ha da mbimbida la rudungu. 9 Hi djia ndumuru biana na haàtu na papalewa-na i Miri la lihida, tàka na kadjilaku-na i Miri hi handàka pa-nggàbalu-maa-nandja, nda uku mangàdatu-ha mbuu ndàbada. 10 Ka panii da-du-nandjaka paraï na papalewa: àmbi manga datu, kai pinja nàhu peka-nggunggai hupu panggaüru eti wàngu, na matàka-nja na bandjaru-ka, 11 nàhu dedi-nanggaika Ma-pamànangu, na na Karitu, i Miri, daa la paraïngu-na i Ndautu. 12 Na tandana kai pinja: napa itàkanja na ana rara na pa-palumburu wàngu paràha, na pa-pakatuda la karaba, hi wànandja. 13 Tunaka nu hi djia ni biandja da karia-na nuna na papalewa ba hau daa bia-daka da tau awangu, ba dàngu wotu-danja i Ala: 14 Na wotu na hailangu la awangu madjangga lai Ala ndàbaja, peku-nanjaka la pinu tana na tau pambuha-na, wàda. 15 Ba dabeli-ka welingu lai njuda da papalewa la awangu, pawànda-danjaka dàngga anguda da mini pawangu: Mala-ndawa la Mbaitulehingu, ka talua pa-tàngaru-ja nuna na lii na matumbu, na pa-papeka-nanda i Miri, wàdaka. 16 Ka laku pa-renggangudanjaka, hi datàka-ndja i Maria dàngu i Juhupu, lupa na ana rara ba katuda-na padua-ka la karaba. 17 Ba daita-jaka, ka bobaru-du-danjaka na pulungu na pa-pekangu-ha, na rukuna nuna na ana rara. 18 Mbuu ndàbana na tau na marongu-ja nuna, hangàtaru-nanja-ka na kareuku-ka na papanüdandja paraï de mini pawangu. 19 Tàka i Maria pakàpa hàla-mananja nuna

na kareuku, hi na-pangàda-nja la etina. 20 Ka beli-danjaka da mini pawangu, hi dawotu hi dahaila-nja i Ala, paraï rukuna mbuu ndàbana na parongu-da dàngu na pangita-da, hama tuna na pambàda paniingu-ha.

Na pa-tangara-dan ja i Miri Jehu lai Miri.

21 Ba natoma-ka walu mbua lodu, na rapa kàri-danja, i Jehu hi wàdanja na tamuna, hama tuna na papeka-na na papalewa ba ndedi la kambuja. 22 Ba na-làpahu-ka na hidada tundunja na ukuna i Muha, ngàndi-danjaka na ana rara la Jeruhali, ka pa-tangara-nja lai Miri ba wàda, 23 hama tuna na maninja la huratu ukuna i Miri: Mbuu ndàbada da mini da kawunga ana, tangguna i Miriha, ba wàna; 24 dàngu lua ngàndi-danja maraku-mbu, hama tuna na maninja la huratu ukuna i Miri: Mbàra kadua ngiungu, djàka ndia ana kulundiha dua ngiu, ba wàna. 25 Nu la Jeruhali ninja na haàtu na tau, Hamiungu-ja tamuna. Njuna tau tàndji tau manundu-ja lai Ala, patia-nanja padua-ka na panggaüru eti wàna na ana Ihiraïlu, tàka i Ngahu Matua tunggulu-mananja njuna. 26 Mbàda puru peka-ma-nanjaka paraïna i Ngahu Matua, ba ndedi naitaa-ja na pameti wàngu, djàka ndedi-madu naita-ja na Karitu-na i Miri. 27 Paraïi rukuna i Ngahu ka mai-du-nanjaka la uma Ala. Ba datama ngàndi-jaka paraï inana amana ka tanundju-ja na hidana na uku ba wàdanja, 28 ka tema-du-nanjaka paraïna i Hamiungu, hi nowotu-nja i Ala: 29 Nàhu Miri, puli-njawa na atamu ka nabeli màndjaku, hama tuna na hupu liimu, 30 ba ita-du-danjaka da matanggu na mànangu na ma-pawelingu lai Njumu, 31 na pambàda pajema-mu la hangga bandjaru dangu: 32 na hambila na ma-paharii-nja na tau hangàdangu, dàngu na pa-bundjuku wàna na taumu na Ihiraïlu, wàna. 33 Tàka da inana da amana hangàtaru hanii bia-danjaka na panii nuna, na rukuna Njuna. 34 Ka peka-nanjaka paraïna i Hamioengu, hi napanii-nja i Maria inana: Tàngaru haromu, na anakeda jiana pa-kawàri-majaka, hi nadangu na mandjoru wànja dàngu na ma-hadangu wànja la tau Ihiraïlu; hi natuja kiringu pakàli rawaku, 35 hi peku wuwana na pa-pangàda etina na tau danguka. Tàka njumu tandju paràpa-nanjaka hapanda na etimu, wànanja. 36 Nimbunjai na wunangu kawini, Anaja tamuna, anana i Panuilu la kabihu Ahiru-ja. Njuna

làpahu-ma-nanjaka na pa-kaweda wàna; pihu mbua ndauna ngalana pa-mangoma, ba hala paana karia-ja. 37 Nu meti wàru-nanjaka leina, nàhu ningu walu kambulu patu-naka na ndauna. Hanii-mana duna la uma Ala, ba nalumu-nja i Ala, ba na-hamajangu dàngu ba narotu wikina la lodu la rudungu. 38 Nu nu hurungu-mananjai duna la pa-malangu-nja i Ala, hi napani-ja na rukuna nuna na anakeda la tauka na manedi-nja na pahàla belina la Jeruhali. 39 Ba da-palundu hàla-njaka na huri hama tuna na ukuna i Miri, beli-danjaka duda la Nggalilia, la kotaku wikida la Naharitu. 40 Nuna na anakeda ngeri matua-tua-nanjaka, ngeri hala-langa tu-nanjaka, ba manggàna djuaja, maa ba haniina padua na hàmu etina i Ala duna lai Njuna.

Na rukuna i Miri Jehu la uma Ala ba ha-kambulu dàmbu ndaunaka.

41 Hau ndau hau ndaungu naingu-mana na luada da inana da amana la Jeruhali la remi Paha. 42 Ba ha-kambulu dàmbu ndaunaka, hei-danjaka paremi hama tuna na hurika. 43 Ba nandjàpu-ka na lodu remi, na pabeli wàda, ndàdiku-du-nanjaka na anakeda Jehu la Jeruhali, dàngu nda pidanja inana amana. 44 La etida nàhunja-kaa duna la angu lakunda wàda bia, hi lupa ràka pa-lakungu hau lodu-majaka, hi damangu pahi-mbu-ja la kalembi-da dàngu la pandàma-da; 45 tàka ba nda dahunggu-majapa, ka beli-du-danjaka la Jeruhali pahimbuja. 46 Pa-làngangu-ka taïlu mbua lodu, hunggu-danjaka daa la uma Ala, ba dàngu mandapu-na padua-ka la padua ngguru dangu ba na-patingi-ndja dàngu ba na-paàra-ndja. 47 Mbuu ndàbana na tau na marongu-ja, hangàtaru nda uku-danja na pinguna dàngu na hemana. 48 Ba daita-jaka, ngàtaru wàda biaka da inana da amana; tàka na inana: Ama, nggikina hi tu-munggama nu? Tàngaru, na amamu dàngu njungga mahimbu handuka etikau, hi wànanja. 49 Nanapa-ja njuna: Ka nggikina hii himbuka? Ka ndai pinja dimi, ba ni-nimangga bàdi la manguna na Amanggu?, hi wànandja. 50 Tàka njuda nda damàhia-ja nuna na kareuku na papanii-nandja. 51 Ka beli karia-nandjaka, hi lupa datàka la Naharitu, na-pa-tundu mànu-mandja duna. Tàka na inana pakàpa hàla-ma-nanja nuna na kareuku daa la etina. 52 Njuna i Jehu paru-rukangunanjaka pa-manggàna, pa-ma-tua dàngu pahàmu-nja eti paraïna i Ala hamanai paraï tau.

NA KAWUDU 3

Na rukuna i Juhani Parunungu. (Mat. 3:1-12; Màruku 1:2-8; Juh. 1:19-34)

1 La ndaungu ha-kambulu lima ba hangandji bokulu-ja i Timbiriu, ba i Putihu Pilatu na ma-pareta la Jundia, ba i Harondi na maràmba la Nggalilia, dàngu ba i Pilipu anguna paluhu na maràmba la Ituria dàngu la Tarakuniti, hamanai ba i Lihania na maràmba la Ambileni, 2 ba talànga ratu bokulu-ha i Anahu dàngu i Kajapahu, tàka-nanjaka puluna i Ala i Juhani anana i Hakaria, la maràda telangu; 3 ka mai-du-nanjaka la mondu luku Jarandingu, hi na-bobaru-ja na rukuna na parunu pa-ndjilungu, la pa-djàmangu ndjala, 4 hama tuna na maninja la huratu-na na wunangu Jahaja: Na warangu-na na mawara la maràda telangu: Pa-là-njapu-njawa na andana i Miri, patàndji-hawa da ka-ndjilitu-na. 5 Mbuu ndàbada da kandjonga hungguru-ndjawa, mbuu ndàbada da tandula dàngu da palindi pedahu-hawa; tàka da ma-kaleka napa da-kunduhu dàngu da ma-karo-baku napa da-lindjaku, 6 mbuu ndàbana na tau taï ita-nanjaka na mànangu-na i Alà wàna, ba wàna. 7 Hi napanii-nja paraïna i Juhani na tauka na malua tomaja mata ka na-parunu-nggama ba wàda: Ha kalembi ularu, nggamuka na ma-patudji-nggai la papalai-nja na hangga na ma-nàmunja? 8 Tu bàdi wuami karia-na na pa-ndjilungu-mi. Ba ama-madu-manja i Ambarahangu, àmbi wàmidu. Nadu ka kupeka-nggai, nambiha-ma duna i Ala la patunja anana i Ambarahangu, djiapa ka nda jiada-kadu da watu. 9 Nàhu pandengi padua-naka kataka la pingi ai; djàka ngii aija na manda tu wua hàmuna, djia la punggu-kia ja-ka duna hi wàrunja la epi, wànandja. 10 Tàka na tau dangu: Ka nggikina wàmaaka?, hi wàda ba da-paàra-nja. 11 Nanapa-ja njuna: Na ma-kadua mbàlangu hinggina, nawua-njawa na manda ningungu; hamanai na maningu pa-ngangungu, mata ka tumbunai nu, hi wànandja. 12 Damaimbu da makei mbewa ka na-parunu-nggama ba wàda: Ka nggikina wàmaaka njuma jia?,

hi wàdanja. 13 Nanapa-ja njuna: Àmbi pahuru pa-rihingu-du, tutu-hakaa da pambàda paniingu-kai, hi wànandja. 14 Da hurundandui duda pa-àrangumadanjai: Ka njuma jia nggikina wàmaaka?, wàdanja. Nanapa-ja njuna: Àmbi rambangu-du, àmbu ningudu haàtu palapi-mi, patutu-ndjakaa da wundami dimi, hi wànandja. 15 Ba pa-tiangu-na padua-ka na taoe, napa hi djia lia-jaka i Karitu jiana i Juhani ba wàda la etida, A 16 ka hema-dunanjaka i Juhani: Njungga duku parunu-nggunggai la wai, nàmunja-pa duna na marihi-ngga njungga, djiapa la pa-wàkahunja liku halapaa-na njungga jia nda ràka-mbuna; Njunapa duna na ma-parunu-nggai lai Ngahu Matua dàngu epi. 17 Na tapina ninja padua la limana la papimbu pahàmu-nja na ngia pa-parina-na, hi nakahau-nja na karohu-na hi na-patama-nja la uma eri, tàka na kalàmba-na hi natunu-ja la epi panda pàda, wànandja. 18 Da-daa-manapa na lii panaungu hau ba na-pakada-nja na lii mànangu la tauka. 19 Tàka i Harondi na maràmba hahupu tana, ba nabaka-jaka paraïna i Juhani, kirina i Harondia papaha anguna paluhu, hamanai da akatu dangu-naka, 20 ka hili bondja wa madua-nanjaika na akatu-na ba napu-hi-jaka i Juhani la uma kapàtangu.

Na parunu-nja i Miri Jehu. (Mat. 3:13-17; Màruku 1:9-11; Juh. 1:32)

21 Tuna handàka, ba djia-jaka na parunu hàla-nanja na tau, nu i Jehumbu ba parunu-njaka, ba talànga hamajangu-naka, ka tawanga-du-nanjaka na awangu; 22 ka puru-nanjaka i Ngahu Matua pa-tunggulu-ja, ba na-pa-hada kulundihangu; ka lingu-nanjaka welingu la awangu: Njumu djiakau Ana pambuha-nggu, lai Njumu ngia pa-orangu-nggu, wànanja.

Na ruku dedina i Miri Jehu. (Mat. 1:1-17)

23 Njuna i Jehu ba na-pakiringu pa-panaungu, ningu tilu kambulu ndaunaka; ba nangàda-ja tau, Njuna djiaja na anana i Juhupu, anana i Heli, 24 anana i Màtatu, anana i Lewi, anana i Malàki, anana i Jàna, anana i Juhupu, 25 anana i Matatia, anana i Amuhu, anana i Nahungu, anana i Ehilu, anana i Nanggai. 26 anana i Maatu, anana i Matatia, anana i Himei, anana i Juhiku, anana i Junda, 27 anana i Juana, anana i Reha, anana i

Hurumbambilu, anana i Halatialu, anana i Neri, 28 anana i Malàki, anana i Andi, anana i Kohangu, anana i Elimandangu, anana i Eru, 29 anana i Juha, anana i Eliaharu, anana i Joringu, anana i Matatu, anana i Lewi. 30 anana i Hamioengu, anana i Junda, anana i Juhupu, anana i Jonangu, anana i Elijakingu, 31 anana i Malia anana i Mina, anana i Matata, anana i Natangu, anana i Ndautu, 32 anana i Ihai, anana i Ombitu, anana i Mbowahu, anana i Hala, anana i Nahahungu, 33 anana i Aminandapu, anana i Andamingu anana i Arani, anana i Ehirungu, anana i Perihu, anana i Junda, 34 anana i Jakupu, anana i Ihaku, anana i Ambarahangu, anana i Tera, anana i Nahuru, 35 anana i Heruku, anana i Ranggau, anana i Peliku, anana i Hembiru, anana i Hala, 36 anana i Kainangu, anana i Arupaha, anana i Hemu, anana i Nuhu, anana i Lamiku, 37 anana i Matuhala, anana i Henuku, anana i Hetu, anana i Andangu, anana i Kenangu, 38 anana i Enuhu, anana i Hetu, anana i Andangu, anana i Ala.

NA KAWUDU 4

Na kama-nanja i Miri Jehu paraïna i kambàliku. (Mat. 4:1-11; Màruku 1:12,13)

1 Beli-nanjaka Njuna i Jehu welingu la Jarandingu dàngu mbinu-nanja i Ngahu Matua. Tàka i Ngahu hi na-karia-nja nàhu la maràda telangu. 2 Patu kambulu loduna lai nu, ba nakama-nja paraïna i kambàliku. Nu ba mandai tuna nu nda nggàra ndoku pa-ngana, tàka ba nandjàpu-ka, mandjuu-nanjaka. 3 Tàka i kambàliku: Djàka Ana Ala-dukau, dediwa kambamba wàmunja jiana na watu, hi wànanja. 4 Nanapa-ja i Jehu: Ninja la Huratu: Nda mbulungu ka-mbambaa hi naluri na tau, wàna, hi wànanja. 5 Tàka i kambàliku hi na-karia-nja la pinu palindi, hi handàka paita hàla-nanja na pahangandji-ka la pinu tana. 6 Njumuka pa-wuangu wànggu jiana mbuu ndàbana na mapaki kau kuaha hàlaja, nadu jiaka ba njunggadu pa-pakatangu, nggamuja na pa-wuangu djàka wànggu djia hi kuwua-nja. 7 Djia-duja djàkau marubuku-ngga, mbuu ndàbana lai Njumu hàla-jaka, hi wànanja paraïna i kambàliku. 8 Nahema i Jehu: Ninja la Huratu: Màtawa

kau marubuku-nja i Miri na Alamu, ka mbulungu Njunaa na palumu-mu, wàna, hi wànanja. 9 Ka karia-nanjaka la Jeruhali, hi na-pandolaku-ja la toku ndidu uma Ala: Djàka Ana Ala-dukau, upuhawa wikimu welingu jiahu hu waa, 10 ba nidunja la Huratu: Napa na-paràha-ndja da papalewa-na lumumu Njumu, la pamangga-nggau, 11 hi da-pandema-nggau la limada, ka àmbu peku tundjuru-da da wihimu la watu, ba wàna, hi wànanja. 12 Nahema i Jehu: Ninja: àmbu kamanja i Miri na Alamu, na mawàna, hi wànanja. 13 Ba na-palundu hàla-ndjaka da pakama wànanja paraïna i kambàliku, kandulingu-nanjaka welingu lai Njuna, lupa tomaja na rehina.

Na rukuna i Miri Jehu la Naharitu. (Mat. 4:12-17, 13:53-58; Màruku 1:14, 15:6:1-6)

14 Tunaka nu, beli-nanjaka i Jehu la Nggalilia dàngu tunggulu-nanja mbihana i Ngahu. Ka hamboka-nanjaka na rukuna Njuna la ngabana lai nuka. 15 Ka panaungu-nanjaka la uma bunggu-uma bungguru-daka, hi nawotu hàlanja paraï tau. 16 Lupa tàka-nanjaka la Naharitu, na ngia pa-radangu-ja; la lodu hangahu tama-nanjaka la uma bungguru, ba wàngu-mana, hi na-ndolaku la pambaha huratu. 17 Ka padjola-nanjaka tau na huratu-na na wunangu Jahaja, na-wàlahu-jaka hunggu-du-nanjaka na ngia paninja daa: 18 Na Ngahuna i Miri ninja lai Njungga, nadu ba naburidunggaka, la pangàndi-nja lii mànangu na mamila; hi na-paràhangga pa-bobaru-ja na paluhu wàngu la ma-tana-wangu, na pangita wàngu la mapoki, dangu la pa-pahàla-ja na tau palapi. 19 hamanai la pa-bobaru-ja na ndaungu orangu-na i Miri, ba wàna. 20 Ba na-kuluru-njaka na huratu, pabeli-nanjaka la ma-paloku, ka mandapu-nanjaka; mbuu ndàbana na tau na maninja daa la uma bungguru nda da-pahàla ndokunja mata. 21 Ka tungu-nanjaka paniina: La loduna nàhu, hi lii-du-nanjaka la kahilu-mi, pa-tutungu-nanjaka na ihina na huratu kawai, hi wanandja. 22 Mbuu ndàbana na tau nawotu hàlanja dàngu hangàtaru-danjaka na kareuku-na na mahàmu na maluhu welingu la ngaruna: Ka nda djiaja ni na anana i Juhupu? wàda hala. 23 Tàka i Jehu: Ndai màtangu-mapa dimi papanii

pamaüngga: Ha mapingu muru, tungu pàku muru wikimu na! Hama tuna na parongu-ma na matumbu la Kapinaüngu, patumbu-mbujai bàdi jiahu la paraïngu wikimu, wàmingga-ka njuna, hi wànandja. 24 Ba tuna: Tuba-mananja, ka kupeka-nggai, nda ningua wunangu patembi la paraïngu wikina. 25 Mata ka kupeka-nggainja na ma-padeningu: ba djiaja na ninja i Elia, ba na-kabitangu na awangu tilu mbua ndaungu nomu mbua wulangu, hi kiri rimba pa-dàkangu-na la pa-nggubulu tanaka, dangu-madu kawini meti lei la tana Ihiraïlu; 26 tàka nda haàtua ngia pa-paràhangu-ja i Elia, mbulungua-na na kawini meti lei la Harapatu la tana Hindungu. 27 Hamanai dangu-madu tau kila la tau Ihiraïlu ba djiaja na ninja i Eliha, tàka nda ningua pa-pajahangu, mbulungua-na i Naamangu tau Hiria, hi wànandja. 28 Mbuu ndàbana na maninja la uma bungguru mbumbarunanjaka na mbenina, ba narongu-jaka nuna. 29 Ka hadangu madua-danjaka hi da-tuhaku-ja i Jehu la hambeli paraïngu, hi dangàndi-ja la pinu palindi ngia patura-danja na paraïngu, ka tapuha-ja la ngambangu ba wàda. 30 Tàka Njuna duna naliimaa la padua-da, hi laku-maananja.

I Miri Jehu la uma bungguru la Kapinaüngu (Màruku 1:21-28)

31 Ka puru-nanjaka la Kapinaüngu, na paraïngu la Nggalilia. Lai nu naingu-mana na panau-nanja na tau la lodu hangahu. 32 Nda uku hangàtaru-danja na lii panaungu-na, maa ba hama tuna tau maningu kuahangu-ja ba napanii. 33 Lai nu la uma bungguru, ninja na tau na pa-huruku wàndi akatu, hi na-warangu ba nawàngu pa-kaladaku: 34 Ha, ta-panggiki na njuma dàngu Njumu, ha Jehu tau Naharitu? Na maimu, ka ku-pa molu-ndja wàmu-nggama? Kupi-manggau na djàka nggamukau, Njumu Ma-matua lai Alakau, wàna. 35 Tàka i Jehu hi na-bàtiru-nja: Kandii, Iuhukau welingu lai njuna, hi wànanja. Tàka na wàndi hi na-parahu-nja nuna na tau la padua tau dangu, ka luhu-nanjaka welingu lai njuna dàngu nda nggàra ehi-nanja. 36 Ka ngàtaru wàna biaka mbuu ndàbana, hi dapanii dàngga anguda: Ha, ka nggàra kareuku-jaka ni? Hi nawàngu bia kuaha-na dàngu mbihana la pa-paràha-nja na wàndi paluhu, wàda hàlaka. 37 Ka hamboka-nanjaka na rukuna i Jehu la hau mandapu

hau mandapu la ngabana lai nu.

Na pa-màlaru-na tau i Miri Jehu. (Mat. 8:14-17; Màruku 1:29-34)

38 Ka hadangu-nanjaka i Jehu hi naluhu welingu la uma bungguru, hi natama la umana i Himungu. Tàka na ina jerana i Himungu talànga ràkapu pàku-nanja pariti, mala tàngaru àruja hi wàdanja i Jehu. 39 Ka lua-nanjaka hi na-ndolaku la tuba katiku-na, hi nahàngga-nja na pariti-na, ka pa-jilangu madua-nanjaka na pariti-na. Ndedi mbàdiku-na, hadangu-nanjaka hi nainga-ha njuda. 40 Tama ba wànaka na lodu, mbuu ndàbana na tau na maningu angungu mahidu, ba ma-màtu mahidu-ndja, ngàndi-dandjaka lai Njuna; tàka Njuna hi na-padambaku màra haàtu-ndja lima, hi na-pamàlaru-ha. 41 Nadangu-mbu na tau na ngia pa-paluhu-nandja da wàndi, ba la-ladada: Njumu na Anana i Alakau, ba wàdanja. Tàka Njuna hi nahàngga-ndja, hi nahiri-ndja pa-kareuku, maa ba dapi-dunja paraï da wàndi ba Karitu-ja. 42 Ba na-waihangu-ka, luhu-nanjaka hi nalaku la ma-hinggilu; tàka na tau dangu himbu-madanja Njuna, hi damai tomaja hi dapàtu-ja, ka àmbu nalaku wàrunda ba wàda. 43 Nanapa-ja Njuna: La hau paraï hau paraïngu-mbu djiangu-madui bàdi ba ku-bobaru-ja na lii mànangu na rukuna na pahangandji-na i Ala, maa ba djiaja nunadu na pa-paràha wànguka, hi wànandja. 44 Ka panaungu-nanjaka i Jehu la uma bunggu-uma bunggu-ru-ka la tana Jahunda.

NA KAWUDU 5

Na jàpa ijangu pa-hangàtarungu. (Mat. 4:18-22; Màruku 1:16-20)

1 Handàka ba talànga pa-ngguharu-nanjaka tau dangu i Jehu la parongu-ja na puluna i Ala, tàka Njuna ndolaku-nanja la hingi tehiku Nggeniharitu; 2 hi naita-ha da tena ba dàmbuda da pa-hondu lai nu la hingi wara; tàka da mini ndjeringu mbàda puru-daka welingu la tena pabaha-ha da ndjeringuda. 3 Ka hei-du-nanjaka i Jehu la hau, la tenana i Himungu, ndudjaru-kinja hawutu welingu la marà hi wàna. Ka mandapu-nanjaka, hi napanau-nja na tau dangu welingu lai nu. 4 Ba na-djiaka-ka papanii, hi

napanii-nja i Himungu: Pala-ku-jawa la ma-mandjolungu, kau walaka da ndjeringu-mu, kau jàpa ijangu, hi wànanja. 5 Nahema i Himungu: Ngguru, kamodu mahari-rii-kama ba madjàra, nda nggàra ndoku pangala-ma; na njuna hi liimu Njumuja kuwala-ha duna da ndjeringu, hi wànanja. 6 Ba dawala-haka, hanggaungu-danjaka ijangu da-dangu, hi lupa da-kahirakaamangu da ndjeringu. 7 Ka pajepi-dandjaka da anguda da manindja la hau tena, ka damai pa-pambapa dà-nggama ba wàda; ka mai-danjaka, hi dapinu wuhaha da tena ba dàmbuda, datika pa-tambulu-kaamangu. 8 Ba naita-jaka na matuna nu i Peturu, maràbaku-nanjaka la kambàku-na i Jehu: Dou Miri, marau-nggawa, ba tau ndjalaka duku, hi wànanja. 9 Ba hangàtaru-du-nanjaka hamanai da angu-naka, ba lalu ngalangu tuda nu ijangu; 10 djia-majai duda i Jakupu àda i Juhani anana i Hambandiu, da anguna i Himungu. Tàka i Jehu: àmbu mangàdatu, piti welingu nàhu njumu mini ndjeringu taukauka, hi wànanja i Himungu. 11 Ba da-ruruhu-haka da tena la mamara, ka dundjaku madua-dandjaka mbuu ndàbada, hi dakiku-nja i Jehu.

Na pa-màlaru-nanja na makila katumbu i Miri Jehu. (Mat. 8:1-4; Màruku 1:16-20)

12 Tuna handàka ba talànga ninja la hau paraïngu, lai nu ni pàkunjai na tau mini na mambana kilana; ba naita-jaka i Jehu maràbaku madua-nanjaka hi na-kamahi-nja: Dou Miri, tuna nu djàka wàmu, peku-mana Njumu la pa-pajaha-ngga, hi wànanja. 13 Tàka i Jehu hi na-padjola-nja limana hi naràma-ja: Nàhu kau jahangu-wa wànggunggau-ka, hi wànanja. Ndedi mbàdi-ku-na pahàla madua-nanjaka kilana. 14 Hi naràndi hahaja paraïna i Jehu: àmbu ningudu haàtu papanii-mu, na njuna lakuwa kau pa-itangu wikimu la ratu, kau ngàndi maraku ba jahangu-munjaka, hama tuna na paràndi-na i Muha, ka na-pa-hakahiingu lai njuda, wànanja. 15 Ba tuna manaü hambo-mboka-maanai na rukuna Njuna; dangu ma-langgungguru-nja, ka tarongu-ja dàngu ka na-pamàlaru-ha da mahidu-nda ba wàda. 16 Tàka i Jehu duna pa-jilangu-maananja wikina la ma-mali-nggitu, la pa-hamajangu.

17 Hili handàka, la hauna lodu ba talànga panaungu-na i Jehu, ni-mbundja da tau Parihi dàngu da mapingu uku ba da-mandapu lai nu. Mai welida la hau kota-hau kotaku la Nggalilia, dàngu la Jundia, hamanai welingu la Jeruhali. Tàka tunggulu-nanja padua na mbihana i Miri hi peku pa-màlaru-na tau. 18 Tunaka nu, hi nàmundjai duda da tau da maduku haàtu ma-kaliparu la nggala; hi dahimbu anda ka matama ngàndija ka bàndjalu-ja la hanggana i Jehu ba wàda. 19 Tàka ba nda dahunggu-mapa anda la patama ngàndija paraï padangu na tau, hei-danjaka la toku ndidu uma, hi da-dulu-ru mangu nggalanja la manggawa witu uma la padua dehi, tuba hanggana i Jehu. 20 Ba naita-haka pawai tuda nu paraïna i Jehu: Ha dumu, da ndjalamu pa-djàmangu-haka, hi wànanja. 21 Ka tumbudu-nanjaka na kareuku-da da mapingu huratu uku dàngu da tau Parihi: Ka nggamuja ni nina na mapanii pa-lapingu tuna ni? Nggamu nàhu na mapingu pa-djàmangu ndjala ba mbulungu i Ala pàku, wàdaka. 22 Nu ba pi-manandja paraïna i Jehu na pa-pangàda-da, ka hema-dunandjaka: Nggàraja na pa-pangàda-mi la etimi? 23 Nggiija na mamuda wàmi: Da ndjalamu pa-djàmangu-haka, wànggunja, ndia: Hadanguwa kau laku, wànggunja? 24 Tàka kai pi wànja, na Ana tau ba ngera-mananja la pa-djàmangu ndjala la pinu tana, hi napanii dànja na ma-kaliparu: Hadanguwa dumu, dendija na topumu, kau laku la umamu, wànggunggau, hi wànanja. 25 Ka hadangu madua-nanjaka la hanggada njuda, hi nadendi-ja na ngia pa-katuda-na, hi nalaku pa-ngalangu la umana dàngu wotu-nanja i Ala. 26 Ka hangàtaru hala-wàla-dudanjaka, hi dawotunja i Ala, dàngu lalu mbana mangàdatu-haka: Nàhu itangu-ndanjaka manda ningu ngerangu, hi wàda.

Na paau-nanja i Lewi paraïna i Miri Jehu. (Mat. 9:9-13; Màruku 2:13-17)

27 Hàlaka patuna nu, luhu laku-nanjaka i Jehu, hi naita-ja na haàtu na mini kei mbewa, Lewija tamuna ba mandapu-na padua la uma kei mbewa: Tundungga, hi wànanja. 28 Ka dundjaku hala madua-nandjaka, handangu

hi natundu-nja i Jehu. 29 Tàka i Lewi hi napama pambabu dànja i Jehu la umana, dangu lànga-tàka tau kei mbewa dàngu tau hawiangu, ma-mandapu dàndja pangangu. 30 Tàka da tau Parihi dàngu da mapingu huratu ukuda pulu-dandjaka da tau papanau-na: Ka nggikina dimi hi minga da ngunu da biandja da tau kei mbewa dàngu da tau ndjala?, wàdandja. 31 Tàka hi nahema-ha paraïna i Jehu: Na ma-hajandalu, nda nggàra naihi waanja na mapingu muru, mbulungu na mahidu duna. 32 Njungga nda mainggu papaau-nja na matàndjia djiaja na mandjala duku ka na-pandjilungu ba wànggu, hi wànandja.

Na huri rotu wiki. (Mat. 9:14-17; Màruku 2:18-22)

33 Tàka hi dapanii dànja: Da papanau-na i Juhani dakàli rotu wikida dàngu dakàli hamajangu, tuna-mbudu la tau Parihi, tàka da papanau-mu Njumu ngangu ngunungu bia-danja, wàdanja. 34 Nanapa-ja i Jehu: Mala peku-naka dimi, rotu wikimi ba wàmindja da arijaa-na na bidi papa, dàngu ninja na bidi papa lai njuda? 35 Na njuna djiangu ningu rehina, djàka piti-jaka na bidi papa welingu la padua-da, la lodu nu hinaka duda hi darotu wikida, hi wanandja. 36 Ka hili peka-du-nandjaka hau pangerangu: Nda ningua haàtu madjia hiraja na terana na kalembi bidi, tàka hi natambu wànja kalembi ndai; djàka tuna nu nda mbulungu bia-napa na kahira-na nuna na mabidi, tàka na mabidi nda na-panggepingu-mbu la mamandai. 37 Dàngu nda haàtu-mbu madjia burija na wai angguru bidi la kanai manulangu ndai, djàka tuna nu nda na-djàmangua pa-kapoku-ja na kanai manulangu paraï wai angguru bidi, ka mbungu-nanjaka na wai angguru, tàka na kanai manulangu tanàhaku-nanjaka; 38 mbulungua-na djàka wai angguru bidija, tumajai bàdi duna la kanai manulangu bidi. 39 Dàngu nda haàtu-mbu ma-unungu wai angguru ndai ka nahili pa-tikingui wai angguru bidi, mala: Nahàmu ningupa na mamandai, ba wànadu, hi wànandja.

NA KAWUDU 6

I Miri Jehu djiaja na Mirina na lodu hangahu. (Mat. 12:1-8; Màruku 2:23-28)

1 Tuna handàka la hau lodu hangahu, laku lii-nanjaka i Jehu la ma-pawoka uhungu, hi damuti wili uhu da papanau-na, hi dakuhi wàndja limada hi dangandja. 2 Tàka hawiangu da tau Parihi: Ka nggikina dimi hii tu biaja na manda uku la lodu hangahu?, hi wàdandja. 3 Hi nahema-ha paraïna i Jehu: Ka ndedi imbaha-majapa dimi, djàka nggikina i Ndautu ba talànga mandjuuna dàngu da karia-naka? 4 Ba djiaja na tamana la uma Ala, hi napiti-ha da kambamba pa-pahanggangu hi nangandja, dàngu hi nawua-mbundja da karia-naka, làti ba nda ukudu pangandja, ba mbulungu da ratudua, hi wànandja. 5 Hi napanii-ndja: Na Ana tau, Miri lodu hangahu-maja, hi wànandja.

Na pa-màlaru-na tau la lodu hangahu. (Mat. 12:9-14; Màruku 3:1-16)

6 Tàka la hili hau lodu hangahui, tama-nanjaka la uma bungguru, hi na-panaungu; lai nu ninja na haàtu na mameti lima kawana-na. 7 Tàka da mapingu huratu uku dàngu da tau Parihi buti-danja padua, napa hi na-pamàlaru lia tau la lodu hangahu, ka peku pandjala wàndanja ba wàda. 8 Tàka ba pi-mananja na pa-pangàda-da, ka panii da-du-k nanjaka na mameti limana: Hàdangu-wa dumu kau ndolaku la padua, hi wànanja. Ka hadangu-nanjaka hi na-ndolaku. 9 Ka panii da-du-nandjaka paraïna i Jehu: Ka ku-paàra-ndja wànggunggai: Mala la lodu hangahu, nauku ningu la pahàmu djàka ndia hi nauku ningu la pa-akatu? Nauku ningu la pa-pamara tau, djàka ndia la-pamohu-ja?, hi wànandja. 10 Ka palaku hàla-nandjaka mata, hi napanii dànja nuna na tau: Padjola-ja na limamu, hi wànanja. Hi nawànja, ka màlaru madua-nanjaka na limana. 11 Ka hulungu ànga bia-nanjaka na makaraóe la etida, hi da-batangu dàngga anguda, nggikina wà-ndanjaka bàdi i-Jehu ba wàda.

Na pindi-naha da ha-kambulu madua da papanau-na. (Màruku 3:13-19)

12 Ba talànga tunaka nu, handàka luhu laku-nanjaka i Jehu la hau palindi pa-hamajangu, napindja-ja na rudungu nu ba na-hamajangu lai Ala. 13 Ba mbàkahu wànaka paharii, hi napaau-ndja da papanau-na, hi napindi ha-kambulu madua welingu lai njuda, pa-pahurungu, hi wàna-mbundja

ngarada. 14 Djia-duhaka: i Himungu, i Peturu ba wànanja; i Andaria, na anguna paluhu; i Jakupu, i Juhani, i Pilipu, i Mbaratolu-miu, 15 i Matiu, i Tomahu, i Jakupu anana i Alapiu, Himungu, i Haloti ba wàdanja, 16 i Junda anana i Jakupu dàngu i Junda Ihikariu, taï na ma-kaleka.

Na paniina i Miri Jehu la pinu palindi. (Mat. 4:23-25; Màruku 3:7-12; Mat. 5:1-12, 39-48; 7:1-27)

17 Ka puru karia-nandjaka paraïna i Jehu, hi na-ndolaku la ma-lindjaku, màlai ba hau daa bia-daka da papanau-na, dàngu nda uku danguja na tau na ma-pawelingu la pa-nggubulu tana Jahunda dàngu welingu la Jeruhali, lupa na ma-pawelingu la Huru dàngu la Hindungu la hingi wara; 18 da mamai parongu-ja, dàngu ka na-pamàlaru-ha da mahidu-nda ba wàda; tàka na pa-majila wàndi akatu na-pamàlaru-mbuha. 19 Mbuu ndàbana na tau dangu, himbu pàku-nanja andana ka taràma-ja ba wàda, maa ba na-haleli-du mbihana welingu lai Njuna hi na-pamàlaru ndàbaha. 20 Hi na-padjakaru-ndja mata da papanau-na, ka panii-nanjaka: Oha-amika njimi mamila, ba lai njimi-jaka na pahangandji-na i Ala. 21 Oha-amika mamandjuu nàhu, taï ba mbihu-minjaka. Oha-amika mahii nàhu, taï ba riki-minjaka. 22 Oha-amika djàka nakaraü-nggai eti tau, djàka na-hinggalu-kai, djàka na-paaka-nggai dàngu djàka nawàru-nja na tamu-mi ba hama ma-iraku-ja, lumuna na Ana tau. 23 Màtawa kai hanggela kai hawola nu djàka rehi-naka, nadu taï na-bokulu na wundami la awangu; maa ba tudandja nukadu da wunangu dangu paraï da bokuda. 24 Na njuna ba tuna, hai aai njimi mawulu, ba ngala hàla-maa-minjaka na panggaüru eti wàmi. 25 Hai aai njimi mambihu nàhu, taï ba mandjuu-minjaka. Hai aai njimi mariki nàhu, taï ba handuka ba hii-minjaka. 26 Hai aai njimi djàka nawotu hàlanggai tau, ba tudandja nukadu da wunangu kabàli paraï da bokuda. 27 Tàka njimi marongu-ka, ka kupeka-nggai: Inamuja na papami, ihàmuka la makaraü-nggai eti; 28 pekanja mahàmu na maràtu-nggai, hamaja-nja tungguna na malapi-kai. 29 Na tau na matàba-ja na papumu, hili padjàma-manjai na hapapa; na tau na mapiti-ja na hinggimu, puli-mbunja ka napiti-ja na kalembi-mu. 30 Na tauka na makarai-kau,

wua-wua-manja; tàka na tau na mapiti-nggau malandja-mu, àmbu hili pahuru beli-dunja. 31 Hama tuna: mata ka tu-nanggama nu tau ba wàmi, timinja numadui bàdi dimi na tau. 32 Djàkai manàwaru-nja na tau na ma-manàwaru-nggai, nggàra lingumika? Na tau ndjala na-manàwarumbunja na ma-manàwaru-nja. 33 Djàkai hàmu la tau mahàmu lai njimia, nggàra lingu-mika? Na tau ndjala tuna numbudui duna. 34 Djàkai wua paruta-nja na tau, na ngia pa-monungumi la pakarai beli, nggàra lingu-mika? Na tau ndjala nawua pa-rutangu-mai duna la anguna, ka kuhili kei hamangu ba wàna. 35 Tàka màtawa kai manàwaru-nja na papa-mika, kai hàmu, kai wua pa-rutangu, dàngu nda monungu-mi himbalu-na; na-bokulu na wundami haromu, dàngu ana-nanggaika i Djangga-meha, Njuna ba na-màdjangu duna la manda kamahingu dàngu la ma-akatu. 36 Màtawa kai mila etimi, hama tuna na Amami duna ba namila etina. 37 Ambi patanda-nja na angumi, djia-dujai dimi hi nda pa-pata-nda-nggai; àmbi pandjala-ja na angumi, djia-dujai dimi hi nda pa-pandjala-kai; ipulingu, djia-dujai dimi hi pulinggai. 38 Iwuangu, djia-dujai dimi hi wuanggai; napa na-pababama-nggai duna takaru hàmu, na pano-nokungu, na paka-kàdu-kungu hi lupa na-lembaru, maa ba djiaja na takaru na pa-takaru wadumi, na pahili takaru wangukai njimi, hi wanandja. 39 Hi nahili pekandja hau pangerangu: Peku-naka na mapoki ba nalonda mapoki? Ka nda handàkangu kanabu-maada hu daa la lambongu? 40 Na tau pa-panaungu nda djia làngaa-nanja na ngguruna, nu njuna djàka nalua-jaka pa-djàngapu hàlaja djia hi naeru-ja na ngguruna. 41 Ka nggikina hu panauja na punangu la matana na angumu, tàka na pa-tengangu la mata wikimu hi ndau pàdanjai? 42 Nggiki peku-naka: Ha àngu, mata ka kuàli-nja nana na punangu la matamu, ba wàmunja, tàka njumu hi ndau ita biajai na pa-tengangu la mata wikimu? Ha tau ma-kapelu muàli pàkunja bàdi na pa-tengangu la mata wikimu hàlaka kau mangu pangita hàmu kau àlinja na punangu la matana na angumu. 43 Ba nda ningua pingi ai hàmu, na matu wua nda hàmuna; hamanai na pingi ai nda hàmu, na matu wua hàmuna. 44 Da ngara pingi aika, tatanda weli wuandja; ba nda ningua mapàpu wua kandjilu la pingi rii paketu; dàngu nda ningua mapàpu wua angguru la lulu tara manu. 45 Na tau hàmu, na-paluhu-maja duna na

mahàmu welingu la unu etina na mahàmu; tàka na tau akatu, na-paluhu-maja duna na ma-akatu welingu la unu etina na ma-akatu; maa ba bundungu-nanja la eti hi na-lembaru la ngaru. 46 Ka nggikina duna: Miri, Miri!, hi wàmingga, tàka hi ndai wa bianjai ba wànggunggai. 47 Na tauka na mamai lai Njungga, na ma-patingi-nja na pulu-nggu ka na-patundungu, mata ka ku-wàlahunggai djàka nggamu mangu ngerangu njuna. 48 Njuna ngera hama tuna na tau na mawulu uma, ba naàki-nja ba na-pamandjolu-manja, hi na-palata-nja la pinu watu pingi; djàka natàka-ka na iwa dàngu na arihu ka na-làndahu-nja nuna na uma, nda namàkaa pa-kàduku-nja, ba undu weli wulungu-ma-nanjaka. 49 Tàka na tau na marongu na manda pa-tundungu, njuna beri fiama tunaka na tau na mawulu uma la tanakaa dàngu nda ningu latana. Djàka na-làndahu-njaka arihu nuna na uma, ka ndjoru madua-nanjaka, tanjànggaru nda ngeri tanjànggaru-nanjaka.

NA KAWUDU 7

Na màlaru-na na atana na ngora hurundandu. (Mat. 8:5-13)

1 Ba na-pandjàpu hàla-jaka na kareuku-na i Jehu la tauka na ma-patingi-nja, tama-nanjaka la Kapinaüngu. 2 Ninja na atana na ngora hurundandu, lalu wotu-nanja mirina, nu hidu pa-dàkangu-mananja, natika pameti-kaama-nguka. 3 Ba narongu-jaka na rukuna i Jehu, palewa-nandjaka da ama-bokulu Jahundi lai Njuna: lua ka namai àru pa-pamàlaru-ja na atanggu wànandja. 4 Ba datàka-njaka i Jehu, pamanda nda uku-danja: Rakà-mana djàka tumunja nu njuna; 5 nambuha-manja duta na bandjaru-nda, na uma bungguru-nda njuna-maka na mawulu-ja, wàdanja. 6 Ka lua karia-nandjaka paraïna i Jehu. Ba ndedi pira-ama-kia-napa na umana, hili palewa-nandjai da arijaa-na hawiangu lai Jehu papeka-nja: Miri, àmbu pa-majilangu wikimu, nda ràkaana duku bau lii parunu-ngga ru kawindu uma-nggu; 7 djia-duja hi nda ku-paràkangu wikinggu la pa-tàbuku-kau, mili uwàngu papekaa la ngaru, djiangu-ma duku na-màlaru na atanggu. 8 Nadu njunggambu ba tau ngia wawa-makai

duku, tàka la wawanggu njungga duku hi nindjai da hurundandu: Lua, djàka wànggunja na haàtu, djiangu-ma ba nàhunja; tàka na haàtui: Mai, djàka wànggunja, djiangu-ma ba nàmunja; hamanai na atanggui: Ràmaja jiana, djàka wànggunja, djiangu-ma ba naràma-ja, wàna wàminja, hi wànandja. 9 Ba narongu-jaka na matuna nu i Jehu, hangàtaru-nanjaka; hi nambaili-nja na tau dangu na matundu-nja: Tàngaru, ka kupeka-nggai, djiapa la tau Ihiraïlu-kadu ndedi ku-handàka-ngu pa-hunggungu ma-bokulu pawai tuna nu, hi wànandja. 10 Ba dabeli-ka la uma nuda da tau pa-palewa, mbàda màlaru-naka nuna na tau ba datàka-nja.

Na luri belina na bidi mini la Naingu.

11 Tunaka nu ndedi nggii mandaina, laku-nanjaka i Jehu la hau kotaku, Naingu ba wàdanja. Tàka da papanau-na laku karia-madanja, màlai na tau da-dangu. 12 Ba na-hangora-jaka na pindu kotaku, ni pàkunjai duna na mameti na pa-dandangu la hambeli; njuna ana mehaja, anakeda minija, na inana nameti wàru-njaka leina, tau dangu-maja welingu la kotaku na maluhu karia-nja. 13 Naita-jaka paraïna i Miri nuna na tau kawini, mila-nanjaka eti: Àmbu hiidu, hi wànanja. 14 Hi na-hangiri-ja hi naràma-ja nuna na nggala, ka ndauda-ku-danjaka da maduku-ja. Tàka i Jehu: Ha bidi mini, hadangu-wa! wànggunggau, hi wànanja. 15 Ka hadangu madua-nanjaka nuna na mameti hi na-mandapu, hi reu-reu-maana ba na-kareuku; tunaka nu ka wua-nanjaka na inana. 16 Ka tàka-nanjaka mangàdatu mbuu hàlana, hi dawotu-nja i Ala: Na wunangu bokulu na-hadangu-ka lai njuta, dàngu i Ala hamata-nanjaka na tauna, hi wàda. 17 Ka hamboka-nanjaka na rukuna i Jehu kirini nuna la pa-nggubulu tana Jahundi hamanai la maweli winggiru-nja lai nu.

Na pa-àrangu-na i Juhani Parunungu ba la uma kapàtangu-ja. (Mat. 11:2-19)

18 Mbuu ndàbana na matumbu-ka da-patàka hàlanja i Juhani paraï da papanau-na. 19 Tàka i Juhani hi napaau-ndja da papanau-na da madua, hi na-paràha-ndja lai Miri: Djia-kauka Njumu jia na ma-nàmunggau, djàka

ndia hi ma-patiangu haàtu-pa, wàminja, hi wànandja. 20 Ba datàka-ka njuda lai Jehu, panii-du-danjaka: I Juhani Parunungu na ma-paràha-nggama lai Njumu: Djiakauka Njumu jia na ma-nàmunggau, djàka ndia hi ma-patiangu haàtu-pa, wàminja wàna-nggama, hi wàdanja. 21 Tàka nu i Jehu djia pàkujai duna na pa-màlaru-nanja na tau dangu na pa-handauni hidu, katiu dàngu wàndi akatu, màlai ba nawua-nja pangita wàngu na mapoki dangu. 22 Kà hema-du-nandjaka paraïna i Jehu: Lakuwa kai pekanja i Juhani mbuu ndàbana na pangita-mi dàngu na parongu-mi: na mapoki nangita-ka, na ma-kaliparu napangga-ka, na makila na-jahangu-ka, na ma-kawanga narongu-ka, na mameti pa-paluri-jaka, dàngu na mamila pa-bobarungu-jaka lii mànangu; 23 tàka oha-anaka na tau na manda hanggàmaru wàngga, hi wànandja. 24 Ba dalaku-ka da pa-palewa-na i Juhani, tungu-nanjaka kareuku-na i Jehu la tau dangu rukuna i Juhani: Nggàraja na palua pa-tàngaru-mi la maràda telangu? Kambauni-ja nu, na pa-kàduku palua pamaingu ngilu? 25 Djàka ndia nggàraja na palua pa-tàngaru-mi? Tau mawotu paki tamainangu-ja? Tàngaru, na tau na mapaki mananda-ngu, dàngu na ma-borakungu la uma maràmba-ja duna. 26 Djàka ndia nggàraja na palua pa-tàngaru-mi? Wunangu-ja? Tuba-nanja, ka kupeka-nggai, nahipu-japa na ma-wunangu. 27 Maa ba djia-dujaka na rukuna njuna na maninja la Huratu: Tàngaru, ku-palewa-ja na pa-palewa-nggu pa-mangilu-nggau Njumu, na ma-palànjapu hahanggau àndamu, ba wàna. 28 Djia-duja ka kupeka-nggai, welingu la tauka na pa-paana tau kawini, nda hili ningu haàtu marihi-nja i Juhani; takà na marihi màrahu la pahangandji-na i Ala, narihi-dunja njuna, wàna. 29 Na tauka na marongu-ja nuna, hamanai da tau kei mbewa, da-pakawana hàlaja i Ala, maa ba pa-parunungu-duhaka la pa-runungu-na i Juhani. 30 Tàka da tau Parihi dàngu da mapingu uku, djukaru wiki-maa-danja duda na pa-hukutu-na i Ala lai njuda, ba nda na-parunu-dundjapa paraïna i Juhani. 31 Tàka i Miri: Nggàraaka pa-pangera wànggunja na tau handàni nàhu, dàngu nggàra hama-naka na hurina? 32 Ngera hama tuna anakeda ma-mandapu la pahangu-ha, da ma-pawarangu dàngga anguda: Matundu-nggai ana mongu, tàka ndai rendjai; ma-padudurungui-ka, tàka ndai hii biai, ba wàda. 33 Nadu na tàkana i Juhani Parunungu, ba nda

nangangu uhu, ba nda na-ngunungu angguru, tàka njimi: Ningu wàndi akatu-na, wàminjai. 34 Tàka na tàkana na Ana tau, ba nangangu ba na-ngunu-ngui-ka, napaja njimi: Tàngaru-ja na tau mandàhi, na tau ma-lumbangu angguru, na arijaa makei mbewa dàngu tau ndjala. 35 Ba tuna na pingu na-pakawana hàla-jaka paraï anana, hi wàna.

Na buri-nanja kawini ndjala i Miri Jehu.

36 Ninja na tau Parihi na mawànda-ja i Jehu palua pangangu lai njuna. Ka tama-du-nanjaka i Jehu la umana nuna na tau Parihi, hi na-mandapu pangangu. 37 Tàka nu ninjai duna na kawini, na papi hàlana na tau la paraïngu lai nu, ba kawini ndjalaja; ba napi-njaka ninja i Jehu ba ngangu-nanja lai nu la uma tau Parihi, tama ngàndi-du-nanjaka ba hauna na boti kanai mbii kati; 38 lua hi na-ndolaku la kadjia la lihi wihina i Jehu, dàngu hiina, ka baha wa-du-nandjaka wai matana da wihina i Jehu, hi na-langora wàndja ru lunggina, hi na-puduku-ha da wihina, hi naburi-ndja mbii kati. 39 Taka na tau Parihi na mawanda-ja i Jehu, ba naita-jaka na matuna nu: Na tau jiana, djàka wunangu-ja làti, napi-manja duna djàka nggamuja dàngu djàka nggàra kawini-ja na maràma-ja, nina ni ba kawini ndjalaja, wànaka la etina. 40 Hi nahema-ja paraïna i Jehu: Ha Himungu, ningu hawutu papanii-nggunggau, hi wànanja. Nanapa-ja i Himungu: Pa-niija duna, Ngguru hi wàna. 41 Ka panii-nanjaka: Nindja da tau madua da ma-wutangu la ma-parutangu àmahu; na haàtu na-wutangu lima ngahu ndinaru, tàka na haàtu na-wutangu lima kambulu. 42 Tàka ba nda ningumadapa pa-wuangu wàda, djàma-du-nandjaka da wutada pa-kadua-da. Nàhu mala nuda da tau madua, nggija wàmu njumu na marihi namuja? hi wànanja. 43 Nahema i Himungu: Ba kukaka-ja, na tau na padjàma padaana wutangu-du, hi wàna. Nanapa-ja i Jehu: Tuba-dunanja na pa-patanda-mu, hi wànanja. 44 Tàka i Jehu hi nambaili-nja na tau kawini, hi napanii dànja i Himungu: Muita-duja nina na kawini? Ba kutama-ka la umamu, ndau wuaangga wai baha wihinggu, tàka njuna nabaha wàndja wai matana da wihinggu hi na-langora wàndja ru lunggina. 45 Njumu ndau pudukua-ka, tàka na kawini nina piti welingu ba hina kutama nda

na-djiakaa pa-puduku-ha da wihinggu. 46 Njumu ndau burianja na katiku-nggu, tàka na kawini nina naburi-ndja mbii kati da wihinggu. 47 Djia-duja ka kupeka-nggau: Da ndjala-naka da madangu, pa-djàmangu-haka, ba lalu mbana pa-namungu-duna; takà na pa-djàmangu hawutu, djiadu ba hawutu-ana na pa-namungu-na, hi wànanja. 48 Hi napanii-nja na tau kawini: Da ndjala-muka, pa-djàmangu-haka, hi wànanja. 49 Tàka da angu mandapu-naka pangangu, tumbu-du-nanjaka la etida: Ka nggamu-jaka jiana jia, hi djia djàmangu bia-naka ndjala?, wàda. 50 Tàka Njuna i Jehu: Na pawaimu djia-jaka na ma-pamara-kau, beli màndjaku-wa dumu, hi wànanja na tau kawini.

NA KAWUDU 8

Da kawini da malumu-nja i Miri Jehu.

1 Tunaka nu ndedi nggii mandaina, laku-nanjaka i Jehu la hau paraï hau paraïngu, la hau kota hau kotaku pa-bobaru-ja na lii mànangu na rukuna na pahangandji-na i Ala, tàka da ma-hakambulu madua-da laku karia-madanja, 2 hi djiahai da kawini, da pambàda pahàmu-na la wàndi akatu dàngu la hidu hangia-hangia: i Maria, i Mandalena ba wàdanja, ba pihu-mbuda da wàndi da ma-àlingu welingu lai njuna, 3 dàngu i Juhana, papaha-na i Kuha na ma-katangu banda lai Harondi, dàngu i Huhana, lupa hawiangui da-dangu-mapa da ma-paluhu bandada ba dalumu-nja i Jehu dàngu da papanau-na.

Na pangerangu-na na ma-hàbarungu wini. (Mat. 13:1-23; Màruku 4:1-20)

4 Nu ba nadangu-ka na tau na mandjungu, dàngu na mamai welingu la hau paraï hau paraïngu lai Njuna, ka panii wàngu-du-nanjaka pangerangu: 5 Ninja na tau, na maluhu pa-hàbarungu winina; ba na-hàbarungu-ka nu ninja hawiangu na ma-kanabu nàhu la ngarangia, ka kalidjaku-nanjaka tau dàngu nàhiku pamindi-danjaka da ma-hawurungu. 6 Hawiangu na-kanabu la pinu watu; ba natumbu-ka, mala'i-nanjaka ba nda na-mangàpahu-nja wai. 7 Hawiangu na-kanabu la wuku rii madàka, ka tumbu pa-kariangu-nanjaka

na rii madàka, ka lupa palàlu-nanjaka. 8 Tàka ninjai hawiangu na ma-kanabu la tana hàmu, ka tumbu-nanjaka hi natu wuana, hi lupa na-pahangahungu, wàna. Ba wànaka nu, warangu-du-nanjaka: Na maningu kahilungu la parongu, màtawa ka narongu, hi wàna. 9 Ka paàra-danjaka paral da papanau-na: Nggàra-jaka na andana jiana na pangerangu, wàdanja. 10 Nanapa-ja Njuna: Njimi pa-wuangu-makaika la papinja na ma-tandjiku la pahangandji-na i Ala, tàka la tau hawiangu wàngu pawànja pangerangu, ba da-tàngaru ka àmbu peku ngita-danja, ba darongu ka àmbu peku pidanja. 11 Nuja na andana jiana na pangerangu: Na wini djiaja na puluna i Ala. 12 Na ma-deningu la hingi anda, djia-dujaka na tau na marungu-ja, hàlaka nàmunja-ka i kambàliku hi napiti-ja na pulungu welingu la etina, ka àmbu peku pawaida dàngu ka àmbu peku mànangu-da ba wàna. 13 Tàka la pinu watu, djia-dujaka na tau, ba narongu-jaka, ba na-kataku hàmu eti-maja na pulungu; tàka nda na-paamu, djia-duka hi hawutu-ana na papawai wàna, tàka toma-jaka na ma-pakamangu, kandulingu-nanjaka. 14 Tàka na ma-kanabu la wuku rii madàka, djia-dujaka na tau na marongu, nàhu hi ngeri pala-làlu-maananja paraï ma-handuka, pawulu wàngu, dàngu pa-itiru hàlanja nàhuka, djia-dujaka hi nda nangala pawua pa-hàmungu. 15 Tàka la tana hàmu, djia-dujaka na tau, ba narongu-jaka na pulungu, ba jàpa pamàndu-mananja daa la eti tàndji eti hàmuna, ka djia-duka hi na-torungu la pawua panaingu. 16 Nda ningua ma-paketingu palita, tàka hi na-pandàda-njai kanaingu, djàka ndia hi na-bàndjalu-jai la lumbu nggala, djiangu-ma duna na-bàndjalu-ja la latana, djàka ningu tau matama hi peku ita-nanja na hariina. 17 Ba nda ningua ma-pandàdangu, na madjia nda tabunggahu; hamanai nda ningumbu ma-pa-hadindingu na padjia nda pingu, djiangu-ma duna na-habukaru. 18 Djia-duja ikanandi pahàmu-nja djàka nggikina wàmi bai pa-tingingu; nadu djàka nggamuja na ma-ningungu, napa ba pa-wuangu-jaipa; tàka djàka nggamuja na manda ningungu, djàka nggàraja na maninja ba wàna làti, djiangu-ma ba pitija.

Na inana dàngu da anguna paluhu. (Mat. 12:46-50; Màruku 3:31-35)

19 Tunaka nu, mai-danjaka lai Njuna na inana dàngu da anguna paluhu, tàka nda peku lua toma-danja ba lalu pa-kàhangu-na na tau. 20 Ka palindi-du-nanjaka kareuku paraï tau: Ninja na inamu dàngu da angumu paluhu lua la liu, ka mangita-ja wàda-nggau, hi wàdanja. 21 Tàka nahema Njuna: Da inanggu dàngu da angunggu paluhu, jiada-ha duku da ma-patingi-nja dàngu da ma-katundu-nja na puluna i Ala, hi wànandja.

Na pakandii-nanja na ngilu mbangatu la tehiku i Miri Jehu. (Mat 8:23-27; Màruku 4:35-41)

22 Tuna handàka, la hauna lodu i Jehu dàngu da papanau-na kaliti-danja tena: Mala ka tàpala la hapapa tehiku, wànandja. Ka pa-lirungu-danjaka. 23 Ba da-palirungu-ka nàhu, mahuru-du-nanjaka; ka tungu-nanjaka na ngilu mbangatu lai nu la tehiku, hi lupa nambinu-nja wai na tena, datika pa-hanggàmaru-kaamangu. 24 Ka mai toma-danjaka hi dabengi-nja: Ngguru, Ngguru, tàlaru-ndanjaka!, hi wàdanja. Ka hadangu-nanjaka, hinabaka-ja na ngilu dàngu na ngalingu, hi lupa na-kahàna, ka kandiinanjaka. 25 Ka kareuku-du-nandjaka: Ka nggiijaka na pawaimi?, hi wànandja. Ka mangàdatu-danjaka, pa-kariangu hangàtaru-mbudaka, hi dapanii dàngga anguda: Nggamu-jaka ihi jiana jia, tuna nu wànanja-ka na ngilu dàngu na wai, hi na-patundu bianja Njuna, wàdaka.

Na hàmuna na pa-huruku wàndi akatu la Nggaraha. (Mat. 8:28-34; Màruku 5:1-20)

26 Ka pa-lirungu-danjaka hi lupa datàka la tana tau Nggaraha, la papana la Nggalilia. 27 Ba naheika la mamara, tàbuku-nanjaka na haàtu na tau lai nu, na pa-huruku wàndi akatu; mandai-manaka ba nda ningu hinggina dàngu ba nda na-ngiangu la uma, la lumbu re-reti-maaja. 28 Ba naita-jaka i Jehu, kaladaku-nanjaka hi na-maràbaku la hanggana, hi na-warangu: Ta-panggiki na Njumu dàngu njungga, ha Jehu Anana i Ala Djangga-meha; ku-pamanda-nggau: Àmbu pa-majila àruka, wànggunggau, hi wàna. 29 Hi napanii tuna nu, ba na-paràha-dunja paluhu nuna na wàndi akatu welingu lai nu la tau paraïna i Jehu, Nuna tau naingu-mana na ruwatu-nanja wàndi,

hi tunja nggili bàhi dàngu hi tangga ja ka daija ba wàda, tàka na-ràmbitu hàla-maaha da nggili bàhi, hi na-pambana-ja paral wàndi la pangia ma-hinggilu. 30 Hi na-paàra-nja paraïna i Jehu: Nggamuja na tamumu?, hi wànanja. Nanapa-ja njuna: Harata-ka, hi wàna; maa ba daamada da wàndi da matama-nja. 31 Tàka da wàndi hi da-pamanda-nja i Jehu, ka àmbu na-paràha àrunda patama la ndjuruku ba wàda. 32 Lai nu nindja da wei ba habàba bokulu-da, manguri-danja la ma-palindingu; ka pamanda-danjaka i Jehu paral da wàndi, ka napuli àrunda patama la wei ba wàda; ka puli-nandjaka. 33 Ka luhu-danjaka da wàndi welingu la tau, hi datama la wei; ka lindjungu madua-danjaka nuda da wei ba habàba-da welingu la ngambangu hu daa la tehiku, meti mumuhu-danjaka. 34 Ba daita-jaka na matuna nu da ma-pawangu wei, palai-danjaka hi dapeka-ja la paraïngu dàngu la woka. 35 Ka luhu hàla-nanjaka na tau la pa-tàngaru-ja nu na matumbu, hi damai tomaja i Jehu, ka ita-danjaka na tau na maluhu wàndina, ba mandapu-na padua-ka la wihina i Jehu, ninguka hinggina dàngu nahàmu-mbuka na pa-pangàda-na; ka marunggungu hàla-danjaka. ,36 Tàka da tau mambàda itaja nuna, panii-dandjaka njuda djàka nggikina hi kiri hàmuna nuna na tau na pa-huruku wàndi akatu. 37 Mbuu ndàbana na tauka la ngabana la Nggaraha, dundjaku àru-nggama wàdandja i Jehu, ba marunggungu hala-wàla-du-danjaka. Ka hei-nanjaka la tena i Jehu, beli-nanjaka. 38 Tàka na tau na ngia paluhu wàndi, mata ka ku-ndàdiku làti lai Njumu wànanja i Jehu. Tàka hi na-paràha-maanja palaku: 39 Beliwa la umamu, kau peka hàlaja djàka nggàraja -na pambàda patumbu-nanggau i Ala, wànanja. Ka laku-nanjaka duna, hi na-bobaru hàlaja la ihi paraïngu-ka djàka nggi-nggikina-nja paraïna i Jehu.

Na anana i Jairu dàngu na kawini na mahidu. (Mat. 9:18-26; Màruku 5:21-43)

40 Ba nabeli-ka i Jehu, nggepi madua-nanjaka tau dangu, ba patia-nanja padua-ka. 41 Ka hurungu-nanjaka na haàtu na tau, Jairu-ja tamuna, njuna na ama bokulu la uma bungguru; ka maràbaku-nanjaka la wihina i Jehu, hi na-pamanda-nja palua la umana. 42 Maa ba nidunja na anana kawini, ana

mehaaja, ningu ha-kambulu dàmbu ndauanapa, na matika pameti. Nàhu ba nàhunja i Jehu, kadohaku-mananja tau dangu. 43 Ninja na tau kawini na mahidu mbungu ria ma-mànu, mbàda ha-kambulu dàmbu ndau-manaka; djiapa nda nggiki pambuta-naha da bandana la mapingu muru, nda ningu ndoku haàtu mamàka pa-pamàlaru-ja. 44 Ka mai palii kadjiangu-nanjaka hi naràma-ja na hupu hinggina i Jehu; nda hili tiangu kamàndalu maduananjaka la pambungu na riana. 45 Tàka i Jehu: Nggamuja nàhu na maràma-ka?, hi wàna. Ndia i. ba wàna ndàbaka na tau, napaja i Peturu: Ngguru, na tau dangu na na manggàpi-kau dàngu na ma-kadohaku-kau, hi wànanja. 46 Nanapa-ja i Jehu: Ningu dumu tau maràma-ka, ba kupàda-manja na mbihanggu na ma-haleli welingu lai Njungga, hi wàna. 47 Tàka ilu ba nda napeku-mapa la pa-kawiningu nuna na kawini, hurungu madua-nanjaka, ba nda-ndàndana, hi na-maràbaku la hanggana i Jehu, hi napeka-ja la hangga tau dangu djàka nggikina na parama wànanja Njuna, dàngu djàka nggi-nggikina nu ba nda hili tiangu ba na-màlaru. 48 Tàka i Jehu: Ha ananggu, na pawaimu djia-jaka na ma-pamara-kau, beli màndjaku-wa dumu, hi wànanja. 49 Ba talànga pani-niinaka nu, tàka-nanjaka na tau welingu la umana na ama bokulu uma bungguru na mangàndi langu: Nameti-ka na anamu umbu, àmbu pa-majila-dujapa na Ngguru, wànanja. 50 Tàka ba narongu-jaka nuna paraïna i Jehu, ka hema-du-nanjaka: Àmbu mangàdatu, pawaiwa njuna, napa namara-ma duna, hi wànanja. 51 Tàkaka lai nu la uma, nda na-pulingu ndoku haàtu patama karia-nja, mbulungu i Peturu, i Juhani dàngu i Jakupu, lupa na amana na anakeda dàngu na inana. 52 Mbuu ndàbana na tau hii-danjaka ba da-paduduru-nja, tàka i Jehu: Àmbi hiidu, nda metia-nanja, katuda-ananja duna, hi wàna. 53 Ka riki-danjaka, ba pi-madanja ba mbàda meti-naka. 54 Tàka i Jehu hi najàpa-ja na limana na anakeda: Ha anakeda, hadangu-wa, hi wànanja. 55 Ka beli beli-nanjaka na ngahuna, nahada memangu-ma; tàka i Jehu hi na-paràhangu pawua-nja pangangu. 56 Ka maratangu-danjaka da inana da amana; tàka i Jehu hi nahiri-ndja la papanii-ja la haàtu nu nuna na matumbu.

Na paràndi-na i Miri Jehu la papanau-na. (Mat. 10:1,7,9-11; Màruku 6:7-13)

1 Ka paau-nandjaka paraïna i Jehu da ma-hakambulu madua, hi nawua-ndja mbiha mendi dàngu kuaha la patalu-ha da wàndi dangu, dàngu la pa-pamàlaru tau mahidu. 2 Ka paràha-nandjaka pa-bobaru-ja na pahangandji-na i Ala hamanai la pa-pamàlaru mahidu. 3 Hi napeka-ndja: Àmbi ngàndidu ngga-nggàra nàhu na lakoemi; tokungu màtangu, lipitu màtangu, bàlangu màtangu, àmahu màtangu, la pa-kadua mbàlangu hinggi màtangu-mbu. 4 Djàka nggii umaja na ngia patama-mi, ndàdiku-ka lai nu, dàngu ka welingu lai numai bai laku. 5 Djàka nggiija na manda ingakai, luhuwa djàka wàmika welingu lai nu la paraïngu, ikàmbahu-maja na kumburu tana la tàbalu wihimi, mata ka na-pa-hakahiingu lai njuda. 6 Ka laku-danjaka hi da-nimbihu-ja hau kota-hau kotaku nàhu hi da-bobaru-ja na lii mànangu dàngu hi da-pamàlaru mahidu.

Na hondaru-na i Harondi. (Mat. 14:1,2; Màruku 6:14-16)

7 Nu na rukuna na matumbu-matumbu-ka, narongu hàla-jaka paraïna i Harondi, maràmba hahupu tana, ka hondaru-du-nanjaka na etina, maa ba nidunja hawiangu: Nahada belingu-ka i Juhani welingu la mameti, na mawàna; 8 hili ninjai hawiangu: Nawuwa-ka i Elia, wàna; tàka hawiangui: Na-hadangu-ka na haàtu na wunangu àmangu, wànai. 9 Ka djia-duka i Harondi: Djàka djiaja i Juhani ba mbàda katiku-madu-nggunjaka, ka nggamujai ihu nàhu na tau, tuna nu tuna nu ba wàdanja ba kurongu-ja, hi wàna. Ka himbu-nanjaka andana ka kuita àruja ba wàna.

Na wua-nanja pangangu na tau lima rata i Miri Jehu. (Mat. 14:13-21; Màruku 6:30-44; Juh. 6:1-13)

10 Ba dabeli-ka da pa-pahurungu, peka-danjaka i Jehu djàka nggàra u-ulada. Ka lawihiru karia-nandjaka la pa-hinggilu la hau paraïngu, Mbaituhaida ba wàdanja. 11 Tàka ba pi-ma-nanjaka tau dangu nuna, ka tundu madua-danjaka; hi nanggepi-ha paraïna i Jehu hi napeka-ndja na

rukuna na pahangandji-na i Ala, tàka na ràka pa-pamàlaru hi na-pamàlaru-ja. 12 Tàka na lodu malingu-ama-naka, ka mai-danjaka da ma-hakambulu madua la lihina: Puli-njawa jiana na tau palaku, ka peku luana la kotaku dàngu la woka hu lua, ka nahimbu ngia patodu-na dàngu pangana, lai jiahu ba la pangia ma-linggitu-ta, hi wàdanja. 13 Nanapa-ja i Jehu: Njimi na kai wuandja pangangu, hi wànandja. Danapa-ha njuda: Nda hili ningua lai njuma, didi-maaha ba lima mbuada da kambamba hi dua ngiuada da ijangu, hinggilu-na djàka malua pakeinja pangangu njuna na tau dangu tungu jia, hi wàdanja. 14 Maa ba ràkangu tau lima rata-duja na mini djua. Tàka i Jehu: Paràha-ndja ka da-mandapu pabandja-pabandja-rungu, ha-bandjaru ka ràkangu lima kambulu lima kambulu-ja, hi wànandja da papanau-na. 15 Ka wa-du-danjaka da papanau-na, hi da-paràha hàlanja pa-mandapu. 16 Ka piti-nandjaka da kambamba lima mbua dàngu da ijangu dua ngiu, hi na-tangara la awangu, hi na-pa-malangungu, hàlaka hi na-kawita-ha, hi napakei-ndja da papanau-na, la palua pa-bàndjalu-nja na tauka. 17 Ka ngangu hàla-nanjaka lundu mbihuna; hi naputu-ha tau da kapipi tàdi nga-da, ha-kambulu dàmbu mbola mbinuda.

Na pekana i Peturu. (Mat. 16:13-28; Màruku 8:27-9:1)

18 Handàka, ba talànga hamajangu-naka la ma-hinggilu, hurungu-danjaka da pa-panaungu, hi na-paàra-ndja: Mala na tauka, nggamuja wànangga Njungga? hi wànandja. 19 Dahema njuda: Djiaja i Juhani Parunungu, wànanggau; tàka hawiangu: Djiaja i Elia, wànanggau; hawiangui: Na haàtu na wunangu àmangu na-hadangu-ka, wànanggau, hi wàdanja. 20 Nanapa-ja Njuna: Ka njimi nggamuja wàmingga? hi wànandja. Nahema i Peturu: Karitu-na i Alakau, hi wàna. 21 Ràndi nda uku-nandja: Àmbu ningu haàtu papanii-mi na rukuna nuna, wànandja. 22 Na Ana tau na-pàdangu-ma bàdi majila dangu, dàngu hi nawàru-nja ama bokulu, dàngu ratu pangora, dàngu mapingu huratu ukuka, hi lupa pameti-ja, tàka la lodu patailu wàna hi pahada-nja, wànandja. 23 Ka peka-nanjaka na madangu: Djàka nggamuja na ma-patikingu patundu-ngga, na-majaungu pàku bàdi wikina, ka nadendi-ja na harika-na hau lodu hau lodu, ka namangu patundu-ngga.

24 Nadu djàka nggamu ka kurada-nja na luringgu na mawàna, djia hi na-jàmihu-ja; tàka djàka nggamu na ma-jàmihu-ja na lurina lumunggu Njungga, djia hi rada-nanja. 25 Nadu nggàra lingu-naka la tau, djàka namàngi hàlanja na ihi pa-nggubulu awangu, tàka na wikina njuna hi jàmihu djàka ndia hi mburina padua. 26 Djàka nggamuja na ma-makia papeka-ka Njungga dàngu na pulunggu, na-makia-mai duna na Ana tau papeka-ja, taï djàka namai ngàndija na bundjuku-na dàngu na bu-ndjukuna na Amana, hamanai da papalewa matua-ka. 27 Tàngaru, ka kupeka-nggai: Nindja nàhu da ma-ndolaku jiahu, da manda pàdaja na pameti wàngu, djàka ndedi daita-maduja na pahangandji-na i Ala, hi wànandja.

Ba na-pandjilungu na hadana i Miri Jehu. (Mat. 17:14-23; Màruku 9:14-22)

28 Ba ràkangu walu-naka na lodu ba nahàla papanii tuna nu, tàka i Jehu hi na-karia-ndja i Peturu, i Juhani dàngu i Jakupu, hi nahei la palindi pa-hamajangu. 29 Ba talàngu hamajangu-naka nu, haujaka na hadana na?' kaba matana, tàka da pakina bara dji-djila-daka. 30 Hi djia ni biandja da tau madua da mapanii dànja, i Muha dàngu i Elia, 31 ba dawàngu pa-kadjilaku biaka ba itaha; pani-niidanja na pandjàpu wàna, na pa-patutu-na haromu la Jeruhali. 32 Tàka i Peturu dàngu da anguna lalu mbotuha da matada paraï pa-tàtiku; ba da-katàtaku-ka, ita-danjaka kadjilaku-na i Jehu dàngu da tau madua da ma-ndolaku dànja. 33 Ka ta-pahewa-wa ba wàdanja-ka paraïda nuda da tau madua, napaja i Peturu: Ngguru, nahàmu-duka ba lai jiahu-kama, màta ka mawulu-ka kàmbungu tilu mbua, hau Njumu, hau i Muha dàngu hau i Elia, hi wàna; tàka ba wàna nu nda pi-maananja djàka nggàraja na papanii-na. 34 Tàka ba talànga panii tunaka nu, tàka-nanjaka na karumangu na mapamaündja; ka mangàdatudanjaka ba daaha-ka la kuru karumangu. 35 Tàka lingu-nanjaka weli daangu la karumangu: Jiana-jaka na Ananggu na papindi-nggu, patingi-njawa Njuna, na mawàna. 36 Ba darongu-jaka nuna na kareuku, ita-danjaka i Jehu ba didi meha-kiaja-ka. Nu ka kandii-danjaka, nda ningua haàtu papanii-da na rukuna nuna nu na pangita-da.

Na màlaru-na na anakeda pa-huruku wàndi. (Mat. 17:14-23; Màruku 9:14-22)

37 Hadangu-ka harii, ba dapuru-ka weli ditangu la palindi, mai toma-nanjaka tau da-dangu i Jehu. 38 Nu la koru tau dangu, ninja na tau na ma-warangu: Ngguru, mala àru kau tàngaru-ja na ananggu, ba ana hakamehangu-maa-nggunja. 39 Tàngaru, ba na-ndjàkapu-jaka wàndi, la-lada-maana, ba nawindja wandjaja hi lupa nawura na ngaruna, eraana bàdi hi na-pahàla-nja, ba na-padjàra-ja. 40 Ku-pamanda-mandjaka làti da papanau-mu la pawàru-nja na wàndi, tàka nda da-ngalangua, wàna. 41 Nahema i Jehu: Ha tau nda pawai, ndalaru palii haluangu, pira-ma-ngguipa bàdi ba kundengi-kai dàngu ba ku-patoru-nggai? Ngàndija nàmu na anamu, hi wàna. 42 Ba talànga ndàharungu-naka nu, ndàkilu madua-nanjaka wàndi akatu la tana, ka hajinda-nanjaka. Tàka i Jehu hi na-bàtiru-ja nuna na wàndi akatu, hi na-pamàlaru-ja na anakeda; ka wua beli-nanjaka na amana. 43 Ka hondaru hàla-nanjaka na tau, ba naita-jaka na ma-ngundju-na i Ala. Nu ba talànga hangàtaru hàla-danjaka na pa-patumbu-naka, peka-du-nanjaka da pa-panaungu: 44 Tujawa jiana na kareuku la kahilu-mi, nadu na Ana tau pa-pulingu-jaka haromu la lima tau, wànandja. 45 Tàka nda da-djàngapua-ja nuna na kareuku, na-tandjiku-mapa lai njuda, hi nda peku pidanja andana; tàka da-mangàdatu-mbu pa-paàra-nja andana nuna na kareuku lai Njuna.

Na pa-lumungu-da parihi da pa-panaungu. (Mat. 18:1-5; Màruku 9:33-40)

46 Ka tumbu-nanjaka na pa-pangàda: Nggamuka na marihi bokulu lai njuta, wàda. 47 Tàka i Jehu pi-mananja na pa-pangàda etida, hi napiti-ja na haàtu na anakeda kudu hi natuja la lihina, 48 hi napanii-ndja: Djàka nggamu na mainga-ja na anakeda tungu jia lumuna na tamunggu, inga-nangga Njungga-maduka; tàka djàka nggamu na mainga-ka Njungga, inga-nanja Njuna-maduka na ma-paràha-ngga. Djàka nggamu na marihi màrahu lai njimi mbuu ndàbami, njunaka na ma-bokulu, wànandja. 49 Nahema i Juhani: Ngguru, ma-itangu-ka tau ma-paluhu wàndi ba nawànja

na tamumu, hi mahiri-nja, ba nda ma-kikungu lai njutaja, hi wàna. 50 Nanapa-ja i Jehu: Àmbi hiri-dunja; djàka nggamu na manda papanggai, angu-diminja, hi wànandja.

Na nda inga-nanja tau Hamaria i Miri Jehu.

51 Ba mareni toma-ama-naka na rehi padita-ja i Jehu, padai-nanjaka na katiku halaku-na la Jeruhali, 52 hi na-paràha-ndja da papalewa-na pa-mangilu-nja. Ka laku-danjaka hi datama la hau kotaku tau Hamaria, ka ta-pajema-nja ngia patodu-na ba wàda. 53 Tàka njuda nda da-pahia-nja, ba hanggangu ningu-nanja la Jeruhali. 54 Ba daita-jaka na matuna nu da pa-panaungu, i Jakupu dàngu i Juhani: Mala Miri, puru ka wàmanja làti na epi welingu la awangu ka na-palàpu-ha njuda, ndia wàmu?, wàdanja. 55 Tàka hi nambaili i Jehu hi nahàngga-ndja. 56 Ka laku-danjaka la hau kotaku.

Na tau na ma-tundungu lai Miri Jehu. (Mat. 8:19-22)

57 Nu ba talànga nàhundja, ninja na tau: Tundunja wànggunggau, djiapa ka nda nggii-kaukadu uhanggangu ningu, wànanja. 58 Nanapa-ja i Jehu: Da lambàku ningu kandoka-da, da ma-hawurungu dita la awangu ningumbu hibuda, tàka na Ana tau nda ningua ngia pa-pakalana-nja na katiku-na, hi wànanja. 59 Tàka na haàtu: Tundungga!, wànanjai. Tàka nuna na tau: Pulingga kadiru ka kulua pàku patani-nja na amanggu, wànaka. 60 Nanapa-ja Njuna: Màta-njaka na mameti ka natani-nja na anguna na mameti; tàka njumu na, lakuwa kau pakada-nja na pahangandji-na i Ala, hi wànanja, 61 Hili ninjai na haàtu: Tundunja wànggunggau Miri, na njuna pulingga kadiru ka ku-pabeli pàkunja langu na angu umanggu, na ma-wànanja. 62 Nanapa-ja i Jehu: Nda ningua haàtu na majàpa luku hi nambaili-i la kadjia-na, na malingu la pahangandji-na i Ala, hi wànanja.

NA KAWUDU 10

Na palewa-nandja da tau pihu kambulu. (Mat. 10:8-15, 11:21-24; Màruku

1 Tunaka nu, tàngaru-nanjaka i Miri tau hawiangu, tau pihu kambulu, hi na-paràha madua-duandja nàhu la pa-mangilu-nja Njuna la hau paraï-hau paraïngu, la hau kota-hau kotaku, na palaku liingu ba wàna. 2 Nadangu lànga-tàka na pamuti, tàka na mamuti hawutu-anangu; djia-duja kamahi-njawa i Miri na mamangu pa-mutingu, ka na-paràhangu mamuti la ngia pamuti-na. 3 Ilakuwa! Tàngaru, nàhu ba ku-paràha-nggai hama tuna na ana mbimbi la koru ahu rumba. 4 Àmbi ngàndidu kanai àmahu, djàka ndia kanai bàlangu, djàka ndia halapa; dàngu àmbu ningudu haàtu nggii luamu pawàmi nàhu la ngarangia. 5 Djàka nggii umaja na ngia patama-mi: Napeku hàmuwa jiana na uma, wàmi pàku. 6 Djàka tuba ningudu ana peku ana hàmu lai nu, ka djia-jaka hi na-padaingu na peku na hàmu ba wàminja; tàka djàka nda ningu, ka beli-nanjaka duna lai njimi. 7 Ndàdiku-ma la uma lai nu, kai ngangu kai ngunungu djàka nggàraja na pawua-nanggai; maa ba ràka-duna na maràma djàka na-ngalangu wundana. Àmbi hale-lelidu la hau uma hau uma. 8 Djàkai tàka la hau paraïngu, ka nainga-madukai tau, inga-njaka djàka nggàraja na pa-pahangga-nanggai, 9 kai pa-màlaru-ja na mahidu lai nu, kai pekanja: Na pahangandji-na i Ala mareniama-nanggaika, ka wàminja. 10 Tàka djàkai tàka la hau paraïngu, ka nda nainga-kai tau lai nu, luhu la talora-na: 11 Djiapa na kumburu tana la paraïmu, na ma-karitaku la wihiama, kàmbahu-manggainja-ka, na njuna jiana kai pinja: Na pahangandji-na i Ala mareni-amanaka, ka wàminja. 12 Ka kupeka-nggai, taï la rehi, ràka-anaka na papàda-na la Hondungu welingu la papàda-na nuna na paraïngu. 13 Nai aai njumu, ha Korahingu! Nai aai njumu, ha Mbaituhaida! Làti ka tungu-kaawa la Huru dàngu la Hindungu da tanda mbiha da matumbu hama tuna lai njimi, mbàda pa-ndjilungu mandai-daka làti, ba da-kalambungu karungu dàngu ba da-uhuku la aü. 14 Na njuna taï la rehi pa-tandangu, ràka-anaka na papàda-na la Huru dàngu la Hindungu welingu la papàda-mi njimi. 15 Tàka njumu ha Kapinaüngu! Pa-padjangga-makauka tàka la awangu? Lupa la paraï mameti-kauka na haromu u-hadàndjalu ningu. 16 Na marongu-kai njimi, rongu-nangga Njungga-maka, dàngu na mawàru-nggai njimi,

wàru-nangga Njungga-maka; tàka na mawàru-ngga Njungga, wàru-nanja Njuna-maka na ma-pa-ràha-ngga, hi wànandja. 17 Ka beli mbaha eti-danjaka da mapihu kambulu-da: Miri, da-karadaku-mbuka da wàndi akatu lai njuma lumuna na tamumu, hi wàda. 18 Nanapa-ja I Jehu: Kuita-majaka i kambàliku ba hama kabilaku-ja ba na-kanabu welingu la awangu. 19 Tàngaru, kuwua-manggaika kuaha la padili ularu dàngu tamihiku, dàngu la pahangga-nja na pamàka wànaka na papa, nda djia ningua matunggai ma-akatu. 20 Ba tuna, àmbu djiajai nuna na pambaha eti wàmi ba na-karadaku-nggai wàndi, tàka mbaha eti wànjawa, da tamumi ba nindjaka la huratu la awangu, wànandja.

Na pa-malangungu-na i Miri Jehu. (Mat 11:25-27; 13:16,17)

21 Nu pàku nu, hawola-nanjaka i Jehu paraïna i Ngahu Matua: Dou Ama, Mirina na awangu na tana, ku-pamalangu-nggau, bau kàpinja na rukuna jiana la ma-manggàna dàngu la mapingu, tàka hu wàlahu biaja la anakeda. A Ama, tuna nu na pambuha-nggu ba wàmu-maka dumu. 22 Mbuu ndàbana na-pakata hàla-ma-nggandjaka paraïna na Amanggu; nda ningua haàtu mapinja djàka nggamuja i Ana, mbulungu i Amaa; hamanai djaka nggamuja i Ama, mbulungu i Anaa, dàngu na tau na pa-bowangu ba wàna i Ana, wànaka. 23 Tàka hi nambaili pameha-ndja da pa-panaungu: Oha-adaka da mata, da mangita-ja na pangita-mi. 24 Nadu ka kupeka-nggai, dadangu da wunangu dàngu da maràmba da ma-rindjungu pangita-ja na pangita-mi njimi, tàka nda dangala pangita-ja; da ma-rindjungu parongu-ja na parongu-mi njimi, tàka nda dangala parongu-ja, wànandja.

Na tau Hamaria na ma-manàwaru etina, (Mat 22:34-40; Màruku 12:28-31)

25 Ka hurungu-nanjaka na haàtu na mapingu uku la pakama-nja: Ngguru, nggikina wàngguaka bàdi ka peku nduma-nggunja na luri pa-lupangu?, wànanja. 26 Nanapa-ja i Jehu: Ka nggàraja na maninja daa la huratu uku? Nggikina wàna bau mbahaja?, hi wànanja. 27 Nahema njuna: Màtawa kau pambulu-nja na etimu, na hamangu-mu, na àtalu-mu, na pa-ngàdangu-mu la pambuha-nja i Miri, na Alamu; hamanai kau mbuhanja na angumu hama

tuna bau mbuhangu wikimu, wànadu, hi wàna. 28 Nanapa-ja i Jehu: Tuba-nanja na hemamu; wànjawa nuna djia hu luri, hi wànanja. 29 Tàka njuna pa-mànangu-nggunja wikinggu ba wàna-maka: Ka nggamu-jaka nu na angunggu, hi wànanja i Jehu. 30 Na-kataku-ja i Jehu: Ninja na tau na mapuru welingu la Jeruhali lakuna la Jeriku, ka jàmihu-du-nanjaka la lima ma-rambangu, hi da-làbaku-ha da pakina hi dapalu-ja, ka laku-danjaka, hi da-dundjaku-nja ba natika pameti-kaamangu. 31 Djia pàkujai duna na puru luna la anda lai nu na haàtu na ratu; ba naita-jaka na tau, wiliru-maananja hi nalaku lànganja. 32 Tunamai na haàtu na mini Lewi na malii lai nu, ba naita-jaka, wiliru-maananja hi nalaku lànganja. 33 Tàka na mini Hamaria, na maningu ngia pa-luangu, ba natàka-ka la lihina, nu ba naita-jaka, tumbunanjaka na manàwaru-na. 34 Hi nalua tomaja, hi na-kamburu-ndja da ma-manua-nja, naburi-ndja lonahu dàngu wai angguru; ka wotu-nanjaka la ndjara kaliti-na, hi na-karia-nja la uma ngia patodu, hi na-anggaraa-ja. 35 Hadangu-ka harii, paluhu-nanjaka bila dàmbu ndinaru na mangu umangu: Anggaraa àruja jiana, pi-pira marihi pa-anggaraa wàmunja, kuhilu-maha duku, djaka kubeli-ka, hi wananja. 36 Mala bau kakaja jiada pa-kadua haàtu-da, nggamuja wàmu na maangu-nja jiana na tau na ma-jàmihu la lima ma-rambangu?, hi wànanja. 37 Ka na ma-manàwaru-dunja, hi wàna. Nanapa-ja i Jehu: La-kuwa, kau wànja na matuna nu, hi wànanja.

Na rukuda i Maria dàngu i Maràta.

38 Nàhu ba dalaku, tàka-nanjaka la hau kotaku, Ninja na haàtu na kawini, Maràta-ja tamuna, na manggepi-ja la umana. 39 Njuna ninja na anguna kawini, Maria-ja tamuna, na ma-mandapu la wihina i Miri, la pa-patingi-nja na paniina. 40 I Maràta lumungu pàku-nanja duna ba da-daana na pa-paloku-nandja. Lua hi na-hangiri-ja i Jehu: Miri, ndau kawelangu bia ni na angunggu kawini ba napuli meha bia-ngga pa-paloku? Paniinja làti ka namai pa-pambapa dàngga, wànanja. 41 Tàka nahema i Miri: Maràta, Maràta, lalu handuka-munja dàngu lalu pangàda-munja na mada-dangu njumu; 42 tàka hangia-ana duna na malingu; i Maria duna pindi-ma-nanjaka tangguna mahàmu, na panda hili jamitu welingu lai njuna, hi wànanja.

NA KAWUDU 11

Na huri hamajangu. (Mat. 6:9-13, 7:7-11)

1 Tuna handàka, talànga hamajangu-na i Jehu la hau pa-ngiangu; ba na-djiaka-ka, na haàtu na papanau-na hi napanii dànja Njuna: Miri, papeka àru-nggàma pa-hamajangu, hama tuna i Juhani duna ba na-papeka-ndja da papanau-na wànanja. 2 Nanapa-ja Njuna: Ka ma-hamajangu djàka wàmi: Dou Ama, na tamumu ka pa-matua-jawa; na pahangandji-mu màtawa ka nahunga-ja; 3 wua àru-nggamawa uhu ràka ngama hau lodu hau lodu; 4 djàma àrundja da ndjalama, ba madjàma-dunjai duma na tau na ma-wutangu lai njuma; àmbu puli àru-nggama la ma-pakamangu, wàmi, wànandja. 5 Nggamuja lai njimi na maningu arijaangu, ka nalua manda-lora lai njuna: Angu, paruta-nda kàdi kambamba tilu mbua, 6 ninja na arijaa-nggu na malii hàmbu lai njungga, tàka nda nggàra ndoku lai njungga maningu, pa-padjàma-nggunja, ka wànanja; 7 tàka njuna nu daa, hema-nanjaka: Ambu pa-majila-ka na, na pindu pakuhi-jaka, taka da ananggu dàngu njungga la ngia pa-katuda-kamaka, nda peku hadangunggupa la pawua-nggaundja, wànanjaka. 8 Ka kupeka-nggai: djiapa ka nda na-hadangu-kadu pawua-nja, ba ngaha pa-arijaa-nanja, tàka ba nda na-makia la pakarai-ja, lupa na-hadangu-ma duna hi nawua-nja, djàka pi-pira pakarai-na. 9 Ka kupeka-nggai: Karaiwa, pa-wuangu-makai duna; himbuwa, ihunggungu-ma duna; tundungu-wa pindu, pa-bunggahungu-makai duna. 10 Nadu djàka nggamu makarai, ba na-ngalangu-du; na mahi-mbu, ba na-hunggungu-du; na ma-tundungu pindu, ba bunggahudunja. 11 Nggaa amaja lai njimi, djàka nakarai-ja kambamba paraï anana, hi nawua-njai watu? Djàka ndia, djàka nakarai-ja ijangu, tàka nda ijangui, ularui pawua-nanja? 12 Djàka ndia, djàka nakarai-ja tilu manu, tàka hi tamihikui pawua-nanja? 13 Djiapa nu njimi, kai akatu-kadu, ipingu-du pa-wuangu mahàmu la anami, ka narihi-ipa duna na Amami la awangu ba nawua-nja Ngahu Matua na tau, na makarai-ja, hi wànandja.

Na lapi-nanja tau Parihi i Miri Jehu. (Mat. 12:22-30, 43-45; Màruku

14 Njuna i Jehu wàru-nanja na wàndi la tau, na ma-paka-mbànga-ja. Tunaka nu, ba naluhu-ka na wàndi, ka kareuku-nanjaka na ma-kambànga. Ka hangàtaru-nanjaka na tau dangu. 15 Tàka lai njuda hawiangu: Rukuna i Mbaluhembulu, na ngorada da wàndi, hi na-paluhu wàndi, wàdanja. 16 Ninjai hawiangu na makama-nja, na makarai-ja tanda welingu la awangu. 17 Tàka i Jehu pi-mananja na pa-pangàda-da, ka panii-du-na-ndjaka: Hau hangandji hau hangandji na ma-pabàriku dàngu wikina, djia la molungua, hamanai hau uma hau uma na ma-parawaku dàngu wikina djia la hadàndjalua. 18 Djàka na-pabàriku madua-ka dàngu wikina i kambàliku, nggiki hama padaingu-naka na pahangandji-na? Na liimi njimi, Njuna rukuna i Mbaluhembulu hi na-wàrungu wàndi ba wàmi. 19 Djàka rukuna i Mbaluhembulu-ka Njungga ba ku-wàrungu wàndi, nggaa mangu rukungui-ka duna da anami, ba tuda nu? Djia-duja njudaka ngeru da ma-patanda-nggai. 20 Tàka djàka ruku limana i Ala bidua Njungga ba kuwàru-ngu wàndi, djàka tuna nu na pahangandji-na i Ala mbàda tàka-naka lai njimi. 21 Djàka ningu ma-kapàru, ka màtu dàka-mana ba namangga-nja na uma kotaku-na, djia hi damara da pa-bàndjalu-na. 22 Tàka djàka ninguka marihi kapàru mahada-nja, ka natalu-ja, ka ramba-nandjaka duna da dàka-naka, da pamonu-na làti, ka paberi-nandjaka da pariba-na. 23 Djàka nggamuja na manda angungga, papa-dunangga; dàngu nggamuja na manda kangutu dàngga, ma-paihangu-ja. 24 Nu ba naluhu-ka na wàndi iraku welingu la tau, ndjadangu-nanjaka mamàdu ma-hinggilu, ba nahimbu ngia pangudu-na; tàka djàka nda na-hunggungu-pa: Beli-nggunjaka la umanggu, na ngia pambàda luhunggu, wàna madua-ka. 25 Ba natàka-ka, tomangu-nanjaka pangia mambàda alihu, mambàda lànjapu. 26 Nu ka lua-nanjaka papiti-ha da anguna pawàndi da mapihu, da marihi-njaipa na akatu-na njuna. Ka tama-danjaka, ngiangu-danjaka lai nu; na tau tungu nu la malamiri, manaŭ akatu-naka welingu la wungana, hi wanandja. 27 Tunaka nu, ba talànga panii-nanjaka nuna, ninja na kawini la padua tau dangu na ma-warangu: Oha-anaka na bànggi na mambàda kalunggu-nggau, dàngu da huhu da pambàda homumu, wànanja. 28 Tàka Njuna:

Tuba-nanja, ohaanaka na marongu-ja na puluna i Ala, na ma-pamàndu-nja, hi wàna.

Na tandana i Junuhu. (Mat. 12:38-42)

29 Nu ba na-langgungguru-njaka tau dangu, ka panii-nanjaka: Na tau handàni nàhu, tau akatu-ja; ba na-karuhi tanda, tàka nda djia pa-wuangu-ja tanda, mbulungu-ana na tandana i Junuhu. 30 Hama tuna i Junuhu ba beringu tandaja la tau Ninewi, tuna-duka haromu na Ana tau la tau handàni nàhu. 31 Haromu la lodu pa-tandangu, na maràmba kawini weli lurungu hada karia-nanjaka na tau handàni nàhu, hi na-pandjala-ha; maa ba welina la hupu tanadu njuna, nu ka kurongu-ja na manggàna-na i Halemangu ba wàna; tàngaru, hi ninja lai jiahu na marihi-nja i Halemangu. 32 Haromu la lodu pa-tandangu, na tau Ninewi hada karia-nanjaka na tau handàni nàhu, hi da-pandjala-ha, maa ba da-pandjilungu-ka duda ruku pa-bobarungu-na i Junuhu; tàngaru, hi ninja lai jiahu na marihi-nja i Junuhu. 33 Ba nda nggamu wàda na ma-paketingu djilu, tàka hi natujai la ma-pa-hadindingu, djàka ndia hi na-pangguru-njai hindu, natu-maja duna la latana, ka peku ita-nanja tau matama na hariina. 34 Da djiluna na taumu, djiaha da matamu; djàka dahàmu da matamu, djia hi na-hambila hala na taumu; tàka djàka da-akatu, djia hi na-kapàtangu na taumu. 35 Djia-duja rima pa-hàmungu, na hambila na maninja lai njumu, ka àmbu na-kapàtangui. 36 Djàka na-hambila hala na taumu, hi nda ningu hawutu ma-kapàta-nja, mbuu ndàbana djia-duka hi na-hambila, hama tuna na djilu ba na-pahambila wànggau hariina, hi wàna.

Na tenda-nandja da tau Parihi dàngu da mapingu uku. (Mat. 23)

37 Talànga panii tunaka nu, ninja na tau Parihi na mawànda-ja palua pangangu lai njuna; ka tama-nanjaka hi na-mandapu pangangu. 38 Ka hangàtaru-nanjaka na tau Parihi, nu ba naita-ja ba nda nabaha pàku, nganguwa ba wàna. 39 Tàka i Miri: Njimi tau Parihi, djiaha da liuada da kaba da tobungu da pa-paili-mi, tàka daa la kurumi mbinuna padua na rambangu na akatu. 40 Ha manduba, Njuna na mapandoi-ja na liuna, nda

Nju-naipa duna na mapandoi-ja na kuruna? 41 Na njuna hunggu wànjawa na maninja nu daa, nu ili hàla-diminja-ka. 42 Aai, njimi tau Parihi, bai wotuha da pa-hakambulu wàda da manggalawa, da walahànggi dàngu da ri-riika; tàka hi pehaku bia-minja na pa-tandangu-na dàngu na mbuhangu-na i Ala. Jiada djia-maha bàdi làti da pawangu, tàka nuda nda pa-màtangua-hai. 43 Aai, njimi tau Parihi, bai orangu pa-mandapu la ngia pawiri daa la uma bungguru, dàngu la patembi-kai tau nàhu la pa-pahàmburungu. 44 Aai, njimi ba tu bia-naka na reti langa, tàka na malii la pinuna, ba nda pi pàkua-nanja, hi wànanja. 45 Nahema na haàtu na mapingu uku: Ngguru, na panii tungu nu, paaka-munggama njumambuduka, hi wànanja. 46 Nanapa-ja Njuna: Aai, njimimbu mapingu uku, bai pabuku-nja panda tàrana na tau, tàka njimi wiki mili hapungu wua Iimaa-mika kai djonggaru-ja na buku tungu nu, ndiambu. 47 Aai, njimi bai pandoindja retida da wunangu, tàka hi da bokumi padua da ma-pameti-ha. 48 Ba timi nu peka-maa-minjaka, ba pahama eti-minja dàngu da bokumi, maa ba njudadu da ma-pameti-ha, tàka hi njimi mapandoi-ndja retida. 49 Djia-dujaka na manggàna-na i Ala: Napa ku-paràha-ndja wunangu dàngu pa-pahurungu, tàka njuda napa da-pameti-ha hawiangu, da-pamajila-ha hawiangu, hi wàna; 50 nu peku kanuka wa-du-nanjaka na riada da wunangu-ka, na pabungu piti weli muia weli tanangu, 51 piti welingu la wai riana i Hambilu lupa tomaja na wai riana i Hakaria, na pa-pameti la manggawa ngia pamangedjingu dàngu na uma Ala. Lànga-tàka, ka kupekanggai, kanu-nuka lia-nanjaka la ana handàni nàhu. 52 Aai, njimi mapingu uku, bai piti-jaka na kuhi pingu, njimi wiki nda tama-minjai, tàka na ma-rindjungu patama, dimbaku-minjai, hi wàna. 53 Nu ba nalaku-ka welingu lai nu, pa-kiringu madua-danjaka da mapingu huratu uku dàngu da tau Parihi la pa-handuka-ja, ba da-kandàharu-ja la hangia-hangia; 54 hi da-kahili-ja, ka peku jàpa-ndanja, djàka ningu hawutu ma-làpahu la ngaruna ba wàda.

NA KAWUDU 12

Na papanau-nandja da papanau-na. (Mat. 10:26-33)

1 Tunaka nu, ba talànga langgungguru-naka na tau ba nda pira rata biaja, hi lupa na-pa-tarohaku-mbu dàngu anguna, pa-kiringu-nanjaka pa-kareuku i Jehu ba na-patuni-ndja ngaru da papanau-na: Imanggangu-ma wikimi la taï wolu tau Parihi, nu la pa-kapelu, 2 Ba nda ningua pa-pandàdangu, na padjia nda bunggahu, dàngu nda ningumbu pa-kàpingu na padjia nda pingu. 3 Djia-duja djiapa nda nggàraja na papanii-mi la ma-kapà-tangu, djiangu-ma ba parongu-ja la maharii; dàngu djiapa nda nggàraja na papanii-mi la kahilu daa la kurungu, djiangu ba pa-bobaru-ja welingu la toku ndidu uma. 4 Ka kupeka-nggai, arijaa-nggu, àmbi mangadàtu-du-ndja da ma-pameti-ha da taumi, hàlaka nu ba nda hili nggikina wàdaapa. 5 Mata ka kubowa-nggainja djàka nggamuja na ràka pa-mangàdatu-mi: I-mangàdatu-njawa Njuna, nu ba nahàla pa-pameti-kau, ba namàka-mai pawàru-nggau la pangia mambana. Tuba-mananja, ka kupeka-nggai, mangàdatu-njawa Njuna! 6 Mala da manginu ba nadangga-ndja tau, ndia lima ngiu dàmbu ndui? Tàka na heu djua nda ningua pa-maromba-na i Ala. 7 Djiapa-kingu na lunggi la katiku-mi, pareki ndàba-haka. Djia-duja àmbi mangàdatu, irihi-ndjapa da manginu dangu. 8 Ka kupeka-nggai: Djàka nggamuja na mapeka-ka la hangga tau, napa napeka-majai duna paraï na Ana tau la hangga papalewa-na i Ala. 9 Tàka djàka nggamuja na ma-pahini-ngga la hangga tau, pa-pahiningu-majai duna la hangga papalewa-na i Ala. 10 Djàka nggamu na mapulu-nja na Ana tau, pa-djàmangu-japa; tàka djàka nggamu na malapi-ja i Ngahu Matua, nda pa-djàmangua-japa. 11 Djàka ningu mangàndi-kai la uma bungguru, la hangga tau bokulu dàngu tau pa-tangara, àmbi handuka pàkunja djàka nggikina dàngu djàka nggàraja na pa-padjàrungu wàmi nu bai panii; 12 ba i Ngahu Matua duna taï la rehina, na madjia peka bianggai djàka nggàraja bàdi na papanii-mi, wànandja.

Na pangerangu-na na mini wulu na ma-kambànga.

13 Ninja na haàtu nu la koru tau dangu: Ngguru, pekanja na angunggu paluhu, ka naberi dànggaha da banda pa-bàndjalu amama, wànanja. 14 Nanapa-ja i Jehu: Ha dumu, nggamu mata kau timbandja dàngu kau lii

padua-ndja njuda na ma-wànangga?, hi wànanja. 15 Ka panii-nandjaka: Tàngaru pàku, kai manggangu wikimi la pa-manganga eti, djiapa nda nggiki pa-bundungu-da da bandana na tau, tàka na lurina nda manguna njunaaja, wànandja. 16 Hi napanii-ndja pangerangu: Na tanana na haàtu na mini wulu, dangu pàku-naka na ihina. 17 Ka pangàda-nanjaka la etina: Nggikina wàngguka bàdi, ba nda ningu-nggapa pa-ngiangu, ngia pa-pahàmu-ngguha da ihi wokanggu, wànaka. 18 Kau napa, ka ku-njànggaru hàlaha da uma eringgu, ka kuwulu ma-bokulu-ma, lai nu ka ku-pahàmu niha da uhunggu dàngu da banda-ngguka. 19 Napa ka kupeka-nja na ndewanggu: Ha ndewanggu! nàhu dangu-danjaka da bandamu, da pa-pabundungu tungguna djiapa nda pira mbua ndaungu; nguduwa, nganguwa, ngunungu-wa, kau hawola, ka wànggunja, wànaka. 20 Tàka nanapa-ja i Ala: Ha ma-kambànga, djiaja la rudungu nàhu-maaka ba pandàngi-ja na ndewamu welingu lai njumu, mala da pambàda katari-mu, nggaa lai njuda-haka nu?, wàna madua-njaka. 21 Nuja na ngerana na tau na ma-kangutungu wikina banda, tàka nda nawulu ningui lai Ala, hi wànandja.

La pa-handuka-nja na luri (Mat. 6:25-33)

22 Ka panii-nandjaka da papanau-na: Djia-duja ka kupeka-nggai: àmbi handuka-nja na ngerana na lurimi, nggàraka panganda ba wàmi; hamanai na ngerana na tàda ihimi, nggàraka papaki-nda ba wàmi. 23 Na luri narihindjapa da pangangu, tàka na tàda ihi narihi-ndjapa da paki. 24 Ngàdaha da ngerada da nggangga, nda da-tondungua nda damutia, nda ningua kuru pangada djàka ndia uma erida, ba tuna rada-nandja padua paraïna i Ala. Mala pira bia ngia paliru lànga-mindja nuda da ma-hawurungu? 25 Nggamu-jaka lai njimi, ba paraï ruku handuka-na, hi na-ngalangu pa-kabutuhu-kija hawutu na lurina? 26 Djàka ndia biduai imàka-nja na maana hawutu-na, nggikina hi mi-handuka-nja na mada-dangu? 27 Ngàdaha da ngerada da wàla mangàta, nda da-ndataru nda da-tinungu-mbu, tàka ka kupeka-nggai, djiapa i Halemangu dàngu na pa-bundjuku wànaka, nda djia pakiana hama tuna na hawàla na wàla

mangàta. 28 Djàka tunanja nu-maduka i Ala na papaki-nanja na rumba la maràda, na maninja nàhu tàka haromu na pa-wàrungu la epi, ka rihi-aipa dimi, ha njimi ma-hakudu pawaina. 29 Njimi àmbi namatu pàkuja, nggàraka njuna panganda pangunu-nda ba wàmi, àmbi lii lua wadunja. 30 Maa ba djiaja nuna-kadu mbuu ndàbana, na pa-namatu-na na tauka la pinu tana. Tàka na Amami napi-manja duna, ba djiaha nuda da pa-kalana-mi. 31 Na njuna namatu pàkuja na pahangandji-na i Ala, nunaka napa na-pakaria-manggainja duna. 32 Àmbi mangàdatu-du, ha ana kabàba kudu! Maa ba orangu-ma-nanjaka na Amami la pawua-nggainja na pahangandji-na. 33 Dangga-ndjawa da pa-bàndjalu-mi, kai hunggu wàndja Kataringu-wa wikimi tabu nda mobu, hamanai banda la awangu na manda ndjàpu ndoku, la ngia panda toma ma-manganga, la manda ningu katarungu ma-paruha-ha. 34 Nadu djàka nggiiha da bandami, lai numbuha da etimi.

Rimangu ba wàna i Miri Jehu. (Mat. 24:42-51; Màruku 13:33-36)

35 Màtawa na bànggimu ka dàngu boruna padua, hamanai na djilumu ka dàngu duruna padua. 36 Njimi, mata ka hama tuna da tau, da ma-rimangu mirida, pirangu-ka nabeli welingu la pamaü papa ba wàda, nu djàka natàka-ka, djàka na-tundungu-ka pindu, hi peku bu-nggahu parenggadanja. 37 Wangu-manaka da tau ata, ba natàka-ndjaka mirida ba dàngu pawàla-da padua. Lànga-tàka, ka kupeka-nggai, djia la borungu-kiaka duna na mirida, mandapu-wa kai ngàngu hi wànandja, hi nalua wikina pawua-ndja pangangu. 38 Djàka natàka wàngu mandalora, djàka ndia làpahu manda-lora, ka djia-majai nu ba natàka-ndja, wangu-manaka duda nuda da tau ata. 39 Na njuna kai pinja jiana: Djàka napi-manja paraï mangu umangu na rehi tàkana na ma-manganga, nda na-pahiangua pa-lunggaru-ja na umana, 40 Djia-duja njimimbu màtawa kai rimangu, nadu haromu na Ana tau ba djia tàka biana la rehi panda mbutimi, hi wànandja. 41 Nanapa-ja i Peturu: Miri, jiana na pangerangu, la-mungga-ma njuma, ndia, la hàla-munja na taumbuka?, hi wànanja. 42 Nanapa-ja i Miri: Nggamuja na ma-tàngaru banda nà ma-tuturu dàngu na ma-manggàna, mata ka na-tanara-ha da atanggu, la rehina ka na-panggànapu-ndja tungguda, ba

wànanja na mirina? 43 Wangu-manaka na ata, djàka natàka na mirina, ba dàngu tuna nu ba natàka-nja. 44 Lànga-tàka, ka kupeka-nggai, na-pahangga hàla-mandja duna da pawulu-naka lai njuna na mirina. 45 Tàka djàka ninja la etina nuna na ata: Na miringgu na-endapu-pa la pabeli, ka wàna, nu ka pa-kiringu-maa-nanja papalu-ha da ata mini kawini, màlai ba nangangu ba na-ngunungu hi lupa namaüku, 46 tunaka nu ka tàka-nanjaka na mirina, la lodu panda mbuti-na, la rehi panda pina, ka padjàra-nanjaka hi na-pangera-nja la angu tau nda tuturu-ka. 47 Na ata na mambàda pinja na pambua-na na mirina, tàka hi nda narima bianja ba natàka-nja, djàka ndia hi nda nalumu bianjai na pambua-na na mirina, djia-dujaka na papalu pada-dangu. 48 Na njuna na tau na manda pinja, ka natu-jakaika na ràka papalu wànguja, djia hi nda nangala padangu. Djàka nggamuja na pa-wuangu madangu, djia hi nadangu na pa-karuhi lai njuna; hamanai djàka nggamuja na pa-pamonungu madangu, djia hi narihi dangu na pa-pahurungu lai njuna. 49 Na mainggu Njungga, mainggu panduha-nja epi la pinu tana, rindju nda uku-nggunja, làti ka djia duru-na-kaawa. 50 Na njuna djiangu-ma duku ba kurunu-nja na pa-runungu, djia hi nda uku handukaa-ka, hi lupa tomaja na lundungu-na. 51 Bai kakaja, ba kumai nàhu, pekuja na pangàndi-nggu la pinu tana? Ndiaa, ka kupeka-nggai, pa-paihangu wànguja. 52 Nadu piti welingu nàhu, djàka tau malima-ja la hau uma pa-ihangu-danjaka, da madua haàtu dapapa-ndja da madua, da madua dapapa-ndja da madua hàatu-da; 53 na amana papa-nanjaka na anana mini, tàka na anana mini papa-nanjaka na amana; na inana papa-nanjaka na anana kawini, tàka na anana kawini papa-nanjaka na inana; na ina jenuna papa-nanjaka na rii anana, tàka na rii anana papa-nanjaka na ina jenuna, hi wàna. 54 Hi nahili paniinja na tau dangu: Djàkai itangu-ka karumangu mahei la tuba patama lodu, nda hili tiangu-pa: Urangu wànaka, ba wàmi, tàka tuba-mananja. 55 Hamanai djàkai pàda-njaka na ngilu weli lurungu: Mbana hàritu wànaka na lodu, wàmi-duka; tàka tuba-mananjai. 56 Ha ma-kapelu, ipingu biai pa-patanda-nja na hadana na tana dàngu na awangu, ka ni hi ndai patanda bianjai djàka nggikina nàhu-nàhu? 57 Nggikina hi ndai patanda bianjai djàka nggàraja na matàndji la ngera wikimi? 58 Nadu djàka lua

kariangu-munja papamu la hangga ma-pareta, nàhu ba la ngarangia-kaipa u-pa-mukarungu bàdi wikimu ka lupa na-pahàla-kau; napa ka àmbu najila pàngala-nggau la hangga ma-timbangu, tàka na ma-timbangu hi na-pakata-nggau la papalewa-na, tàka na papalewa hi napa nàngga-nggau la uma kapàtangu. 59 Ka kupeka-nggau, nda hili peku luhua-mupa welingu lai nu, hi lupa nda hau ndui ma-kandjepi, panda hiulu-mu, hi wànandja.

NA KAWUDU 13

Na panaungu-na la pa-pandjilungu.

1 Nu nu djiajai duna na tàkada da tau da mapanii-nja na rukuda da tau Nggalilia, ba na-pakoru-ndja da wai riada njuda dàngu da wai riada da pa-maraku wàda parama i Pilatu. 2 Nahema Njuna: Mala bai kakaja, lalu rihi-manaka nu na ndjalada njuda welingu la anguda patau Nggalilia-ka, hi dapàda-ja na majila tungu nu? 3 Ka kupeka-nggai: Nda tuna nua, njimikai, djàka ndiamadu i-pandjilungu, djiangu-mai dimi mbuu ndàbami bai hanggà-maru timi nu. 4 Mala da tau ha-kambulu mawalu da pa-kambitaku-na na lewatu la Hiluangu hi kiri metida, bai kakaja marihi ndjala-maa-haka nu njuda welingu la tauka na ma-mandapu-nja la Jeruhali? 5 Ka kupeka-nggai: Nda tuna numbu, njimikai, djàka ndia-madu i-pandjilungu, djiangu-mai dimi mbuu ndàbami bai hanggàmaru timi nu, hi wànandja.

Na pangerangu-na na kapilitu nda wua.

6 Ka peka-du-nandjaka jiana na pangerangu: Ninja na maningu pingi kapilitungu, na pa-pamula-na daa la woka angguru-na; ka mai-du-nanjaka pahimbu-nja wuana, tàka nda na-hunggungu. 7 Hi napanii-nja na madai woka: Tàngaru, mbàda katailu mbua ndaungu-ngguka pamai pahimbu-nja wuana jiana na kapilitu, tàka nda kungala-ma pa-hunggungu; punggu-jawa, nggàra lingu-naka ba na-pakandàri àngaja na tana, wànanja. 8 Nanapa-ja na madai woka: Miri, màta-kinja làti la ndaungu nàhua, ka kuhàka winggiru pàkunja dàngu ka kutu pàkunja pa-kamboka wàna, 9 napa djàka pawua

wànanja, djia-kakai, djàka hili ndiakai duna, ka djia-jaka hu pungguja, hi wànanja, wànandja.

Na pa-màlaru-na mahidu la lodu hangahu.

10 Handàka, panaungu-nanjaka la hau uma bungguru la lodu hangahu. 11 Nu, djiajai duna na ninja na kawini na maningu wàndingu hi kiri ripangu-na, mbàda ha-kambulu walu mbua ndaunaka, hi lupa na hangguluru na kadjia-na, nda peku pa-tindjangu ndoku-napa wikina. 12 Ba naita-jaka parama i Jehu, panii dà-nanjaka: Ha kawini, pahàla-nanggauka pahidu wàmu, hi wànanja. 13 Hi na-palua-nja limana na kawini, ndedi mbàdiku-na ka tindjangu madua-nanjaka na kadjia-na, hi nawotu-nja i Ala. 14 Tàka na ama bokulu la uma bungguru, karaŭ-nanjaka na etina, ba na-pamàlaru tau la lodu hangahu i Jehu, hi napanii-nja na tau dangu: Nomuna na lodu ràka parama wàngu, la lodu tungu nu kai mai ka pa-màlaru-kai, tàka la lodu hangahu djàmangu, wànaka. 15 Tàka nahema-ja paraïna i Jehu: Ha ma-kapelu, mala njimi mbuu ndàbami la lodu hangahu, ndai ngguli-hapa la hondu njuna da hapimi da ndjarami welingu la oka, bai lua pa-pangita-ndja waida ai? 16 Tàka jiana na tau kawini, na anana i Ambarahangu, ni ba ha-kambulu walu mbua ndau bia-naka ngalana pa-djàritu-ja paraïna i kambàliku, mala nda peku-napa duna djàka nggulija la honduna la lodu hangahu? hi wàna. 17 Ba napanii tunaka nu, makia hàla-danjaka da papana; tàka na tau dangu duna hawola pàku-nanja rukuda da ma-manu-ha-ka da pa-patumbu-na.

Na pangerangu-na na karohu hawi dàngu na taï wolu. (Mat. 13:31-33; Màruku 4:30-32)

18 Tunaka nu, panii-nanjaka i Jehu: Nggiki hama-naka bàdi na pahangandji-na i Ala, dàngu nggàraka bàdi pa-pangera wànggunja? 19 Ngera hama tuna na karohu langa, napiti-ja hi na-hàbaru-nja tau la kuru wokana, ka tumbu-nanjaka hi lupa pingi aija, tàka da ma-hawurungu mai-danjaka pawulu hibuda la laina, hi wàna. 20 Hàlaika: Nggàraka bàdi pa-pangera wànggunja na pahangandji-na i Ala? 21 Ngera hama tuna na taï

wolu, napiti-ja paraï tau kawini hi naburi-ja na angu kanguta ba taïlu nggatana, hi lupa na-majilu hala, hi hili wànandja.

Na ràka ma-mànangu. (Mat. 7:13-23)

22 Ka laku-nanjaka i Jehu ba na-nimbihu-ja hau paraï-hau paraïngu, hau kota-hau kotaku la pa-panaungu, nàhu ba hanàhu-na la Jeruhali. 23 Ninja na tau: Miri, hawutu-anaka duna na tau na ma-mànangu?, wànanja. Nanapa-ja Njuna: 24 Pa-mukarungu-ma wikimi kai tama la pindu ma-kahukulu; ka kupeka-nggai, nadangu taï na tau na mahimbu anda patama, tàka nda na-ngalangu. 25 Djàka na-hadangu-ka duna na mangu umangu hi nabita-nja na pindu, tàka njimi ndolaku-minjaka la hambeli hi mitundu-nja na pindu: Miri, bunggahu àru-nggama pindu, wàminja-ka; nanapa-kai Njuna: Nda kutandaa-kai, djàka nggii weli ningumi, wàna madua-nggai. 26 Nu hina-duka: Ba mbàda ngangu mbàda ngunungumadu-maka la hanggamu, dàngu bau panaungu-maduka la kuru kota-kuru kotakuma, hi wàminja. 27 Nanapa-kai Njuna: Nda kutandaa-kai djàka nggii weli ningumi; pa-hilangu hiana la hangganggu, ha njimi mawulu ma-akatu, wàna madua-nggaika. 28 Lai nu djia la hii djia la kakehuku ngàndu-kiduaka, bai ita-haka i Ambarahangu, i Ihaku dàngu i Jakupu, hamanai da wunangu danguka la pahangandji-na i Ala, tàka njimi pa-wàrungu-kaika la hambeli. 29 Taï nàmunja na ma-nàmunja welingu la pahunga la patama, weli dia weli lurungu, hi napama pa-mbabungu la pahangandji-na i Ala. 30 Tàngaru, ninja na ma-pa-malamiringu, taï djia-jaka na ma-mangilu; ninja na ma-mangilu, taï djia-jaka na ma-pamalamiringu, hi wànandja.

Na hali-nanja la Jeruhali i Miri Jehu.

31 Nu nu djia pàkujai na tàkada hawiangu da tau Parihi: Lakuwa kau haleli welingu jiahu, ba pameti-ja wànanggau i Harondi, wàdanja. 32 Nanapa-ja i Jehu: Lakuwa kai pekanja nuna i lambàku: Tàngaru, paluhunggunja wàndi, pa-màlaru-nggunja taupa nàhu dàngu haromu, tàka taïlu modungu palundu-nggunjaka, wàna wàminja. 33 Na njuna djiangu-ma

duku ba kulaku pa-ngalangu nàhu, haromu dàngu dua modungu, ba nda ukua pa-hanggàmaru djàka wunangu-ja la hambeli Jeruhali. 34 A Jeruhali, Jeruhali, ma-pameti-ha da wunangu, ma-pindalu-ndja watu da tau pa-paràhangu-kau, mbàda pa-mbirangu bia-ngguka ka ku-pauhi-ndja da anami, hama tuna na bai manu na ma-pauhingu anana la lumbu ru kàpana ba wànggunggau, tàka njimi ndai bihu. 35 Tàngaru, taï na umami pa-dundjaku djuangu-jaka lai njimi; ka kupeka-nggai, ndai hili itaakapa, lupa tomaja na rehina: Oha-anaka na mamai wànja na tamuna i Miri, ba wàmingga, hi wànandja.

NA KAWUDU 14

Na pa-màlaru-nanja na makalau la lodu hangahu.

1 Tuna handàka, tama-nanjaka i Jehu pangangu la umana na haàtu na tau Parihi pangora la lodu hangahu, tàka buti-nanja padua tau. 2 Nu ni pàkunjai duna la hanggana na haàtu na makalau. 3 Nanapa-ja i Jehu hi na-paàra-ndja da mapingu uku dàngu da tau Parihi: Pekuna ihu la pa-pamàlaru tau la lodu hangahu, napa hi ndia?, hi wànandja. 4 Tàka njuda pàdi wàda bia. Ka jàpa-nanjaka na limana na mahidu, hi na-pamàlaru-ja, hàlaka lakuwa hi wànanja. 5 Tàka Njuna: Mala nggamuja njimi, na mandia padita parengga-nja djàka ndjara-nanja djàka hapi-nanja na ma-kanabu la humuru la lodu hangahu?, hi wànandja. 6 Tàka djia-majai ba nda peku tudanja papana la ngaruna.

Na panau-nanja na ma-padjangga wikina.

7 Ka peka-du-nandjaka pangerangu da pa-dundangu-ka, ba naita-duhaka ba ngia pa-mandapu la ngaba pàku papindi-da: 8 Djàka era dunda-nanggai tau la pamangu bidi papa, àmbi mandapu ningu pàku la mangia ngaba. Napa hi ningu laai duna marihi-nggau njumu padunda-na; 9 tàka na madunda-nggau njumu dàngu njuna, mai-nanjaka: Pahia-nja jiana lai hiana, wànanggau-ka; ka dàngu makia bia-muka bau laku pa-mandapu la mangia hupu dehi. 10 Mbulungu-na djàka era ningu madunda-nggau, tàkaka kau

mandapu-ma la mangia hupu dehi. Napa duna djàka natama-ka na mandunda-nggau: Oi arijaa, maikau nu lua la ngaba, ka wànanggau. Nu tembi wa-du-nanggauka la mbabu angumu pa-pamangu-ka. 11 Nadu djàka nggamuja na ma-padjangga wikina, djia hi pawawa-ja; tàka djàka nggamuja na ma-pawawa wikina, djia hi padjangga-ja, wànandja. 12 Hi napanii-mbunja na tau na madunda-nja: Djàka pamangu-munja la lodukai la rudungukai, àmbu paau ningudu arijaa-mu, angumu paluhu, kalembi-mu, djàka ndia angu kotaku-mu na mawulu-mawulu-ka, napa dahili dunda-dunggau, ka ningu madua-ka himbalu-na lai njumu". 13 Nahàmu-pa djàka patumbu-munja la pa-pamangu, kau dundanja na mamila, na manda màka, na ma-kaliparu dàngu na mapoki; 14 nu wangu-naka dumu taï, ba nda nggàrapa pa-pahimbalu wàdanggau: ba taïjapa dumu hi ningu himbalu-na la lodu hadangu-na na tau mànangu-ka, wànanja.

Na pangerangu-na na pamangu bokulu. (Mat. 22:2-10)

15 Ba narongu-jaka nuna paraï na angu nganguda: Oha-anaka na matama pa-pamangu la pahangandji-na i Ala, hi wananja i Jehu. 16 Nanapa-ja i Jehu: Ninja na tau na mapama pa-boku-lungu, nadangu na padunda-na. 17 Ba djia-jaka na rehi pamangu, paràha-nanjaka na atana la tau padunda-na: Mainguwa, màtu hàla-naka, wàmundja wànanja. 18 Tàka hi pa-kiringu hàla-maa-danja papanii pahili. Na haàtu: Ninja na woka pakeinggu, kulua pàku bàdi pa-tànga-ru-ja wànggu, djia malangu-anawa duna wàna wàmunja, wànanja. 19 Tàka na haàtu: Nindja da hapi pakeinggu lima pahangu-da, ka kulua pàku pakama-ndja wànggu, djia malangu-anawa duna wàna wàmunja, wànai. 20 Hili tàka na haàtui: Njungga bidi paha-anggu kawini, djia hi nda peku luanggu, wànaai. 21 Ka beli-nanjaka duna na tau ata, hi na-paihi hàlanja nunaka la mirina. Ka hàngga-nanjaka na mangu umangu: Laku parengga-nggau la ànda-àndana dàngu la kandjilindjilitu-na na paraïngu, karia hàlanja na mamila, na manda màka, na mapoki dàngu na ma-kaliparu, hi wànanja na atana. 22 Tàka na tau ata: Miri, djia ndàba-majaka hama tuna ba wàmu, ba tuna ningu biapa pa-ngiangu, hi wàna. 23 Nanapa-ja na mirina: Lakuwa la anda bokulu

dàngu la kandjangaru, pambana-maha ka datama, ba lupa nambinu-ma bàdi na umanggu, hi wànanja na atana. 24 Nadu ka kupeka-nggai: Nda ningu ndokuapa tau pa-dundangu-ka, makama-nja jiana na pamangu-nggu, hi wànandja.

La patundu-nja i Miri Jehu. (Mat. 10:37, 38)

25 Lalu danguja na tau na matundu-nja i Jehu, ka mbaili-du-nandjaka: 26 Djàka ningu mamai lai Njungga, tàka nda namajau-ndjai da amana, da inana, da papaha-na, da anana, da anguna paluhu dàngu da ana-wini-na, adu lupa na luri wikina njunambu, nda ràka djiaaja na papanau-nggu. 27 Nggamu na manda dukuja na harika-na, ka natundu-ngga, nda ràka djiaaja na papanau-nggu. 28 Mala nggamuja la angumi jimi, ka ku-patindjangu uma djangga djaka wana, hi nda na-mandapu paku ka na-paa-ngga-nja pawulu wànanja, djàka natoma-du hi lupa na-palundu-nja na paràma-na? 29 Napa taï, nahàla pàkuika paàki-nja pangia-na, tàka hi nda peku palundu-nanjai na paràma-na, mbuu hàlana na mangita-ja, ka paakadu-nanjaka. 30 Na tau jiana na-pakakangu ànga pawulu ma-hamangu, tàka nda namàkai pa-palundu-nja wàdanja-ka. 31 Hinggilu-nai, nggii maràmba-ja ka kulua pa-pabera dànja na maràmba haàtu djàka wàna, hi nda na-mandapu pàku ka na-batangu, djàka ràkangu màka wa-dunanja na tau hariu, la pa-hàngapu-ja na papana na mahada wànja tau dua riu. 32 Djàka ndiama, talànga nda namarau na maràmba haàtu, ka na-paràhamaanja tau la pa-paàra-nja na anda pa-papeku wàngu. 33 Tunambu njimi, djàka nggamuja na manda dundjaku hàlandja da manindja lai njuna, nda ràka papanaua-nggunja. 34 Na mehi nalingu-madu, tàka djàka nalua-jaka pakàba, hili nggikina wànda-njaipa ka nahili mbàru beli? 35 Nda nalingua-pa, la woka ndia, la muru tana ndia, djia la wàru-makia-njaka. Nggamuja na maningu kahilungu la parongu, màtawa ka narongu, wànandja.

NA KAWUDU 15

Na pangerangu-na na mbimbi dàngu na àmahu na ma-mbulangu. (Mat.

1 Nu mbuu ndàbada da makei mbewa dàngu da mandjala hurungu-danjaka pamai lai Njuna la parongu-ja na puluna. 2 Ka pulungu-danj aka da tau Parihi dàngu da mapingu huratu uku: Na tau jiana naangga hàla-jaka na tau ndjala, dàngu nanga dambundja, wàdanja. 3 Ka peka-du-nandjaka jiana na pangerangu: 4 Mala nggamuja lai njimi na maningu mbimbingu hangahu, tàka na heu ka na-mbulangu, ka nda na-dundjaku biandja da hiwa kambulu hiwa nu la kalimbu maràda, ka nalua pa-namatu-ja na ma-mbulangu ka lupa nahunggu-ja? 5 Ba nahunggu-jaka wotu-nanjaka la kundana, ba mbaha eti-du-nanjaka. 6 Tàkaka la umana, paau-nandjaka da arijaa-na dàngu da angu kotaku-na pambabu: Ihawola dànggawa, ba kuhunggu-jaka na mbimbinggu na ma-mbulangu, wànandja. 7 Ka kupeka-nggai: Tuna numbu taï na hawola-na la awangu, rukuna na haàtu na mandjala na ma-pandjilungu, nda tungu pàku rukuda da hiwa kambulu hiwa ma-mànangu, na manda djàra pa-pandjilungu. 8 Hinggilu-nai, nggii kawini-ja na maningu àmahungu ha-kambulu, ka na-mbulangu na hau, hi nda napaketingui palita, ka na-kandjeku-ja na uma, ka nahimbu pahàmu-nja, ka lupa nahunggu-ja? 9 Ba nahunggu-jaka, paau-nandjaka da kawini angu lànggina dàngu angu kotaku-na pambabu: Ihawola dànggawa, ba kuhunggu-jaka na àmahu-nggu na ma-mbulangu, wànandja. 10 Ka kupeka-nggai: Tuna numbu na hawola-da da papalewa-na i Ala, rukuna na haàtu na mandjala na ma-pandjilungu, wànandja.

Na pangerangu-na na anakeda mbulangu.

11 Tàka i Jehu: Ninja na tau dadua da anana mini. 12 Tàka na ma-maeri: Ama, wua-nggahawa hawiangu da ba-nda, da tunggu-manggu duku, hi wànanja na amana. Ka paberi-nandjaka banda da anana. 13 Tunaka nu ndedi nggii mandaina, nuna na ma-maeri pa-àmahu hala madua-nandjaka, hi nalaku la tana mamarau, lai nàhu hiru hàru-nandjaka da bandana ba na-boraku wàndja. 14 Ba nalua-jaka pa-pambuta ndàbaha, tàka-nanjaka na rimba pa-dàkangu la paraïngu lai nu, ka hinaka hi napàda-ja na

ma-handuka. 15 Ka lua-ki-nanjaka pa-handerangu wikina la haàtu la tau lai nu, tàka duna hi na-paràha-nja palaku la woka padaiha da weina. 16 Na-mangàbangu làti tàda uhu wei, ka nambihu wànguaka na kambunggu ba wàna, tàka nda ningu ndoku haàtu mawua-nja. 17 Ka hina-duka hi na-pàdangu wikina: Nda pi-pira biaja na tau pa-kahewa-na na amanggu, na màngala pabu-bundungu pangangu, tàka njungga pàku lai jiahu hi kumeti wàngu-kaaka rimbangu. 18 Màtawa ka ku-hadangu ka kulaku la amanggu, tàkanja: Ama. ndjala-ma-nggunjaka duku hanggangu lai Ala dàngu lai njumumbu; 19 nda ràka-anapa duku ananggu djàka wàmungga, màtakawa ka hama tuna na tau pa-kahewa-mungga, ka wànggunja wànaka. 20 Ka hadangu-nanjaka, hi nalaku beli la amana. Tàka ba dàngu marau bia-napa, ita-nanjaka paraï na amana, ka mila mumuhu-nanjaka na etina. Hi napalai tomaja paraï na amana, hi na-nggàlihu-ja na nggoruna hi na-puduku-ja. 21 Tàka na anana: Ama, ndjala-ma-nggunjaka duku hanggangu lai Ala dàngu lai njumumbu, nda ràka-anapa duku ananggu djàka wàmungga, hi wànanja. 22 Tàka na amana duna hi panii-maa-nandja da atana: Ngàndi parengga-nda nàmu paki manandangu, kai panggàna-nja, kai tunja tawuru la limana, dàngu halapa la wihina. 23 Ngàndi-mbuja na ana hapi mboka, kai tobunja, ka tanga pa-mbabungu; 24 nadu jiana ananggu mbàda meti-naka, tàka luri beli-nanjaka; mbàda mbulangu-naka, tàka pahunggu beli-jaka, wànandja. Nu ka hanggela hawola-danjaka. 25 Tàka na ana matua-na nàhuja la woka; ba nabeli-ka ba na-mareni-njaka na uma, rongunanjaka lingu ana-mongu dàngu marendja. 26 Ka paaungu-du-nanjaka haàtu tau ata, hi na-paàra-nja: Nggàra ula-jaka nu?, hi wànanja. 27 Nanapa-ja na tau: Na erimu natàka-ka, tàka na amamu hi natobu-nja na ana hapi mboka, ba hunggu beli dàngu hàmu-nggunjaka wàna, hi wànanja. 28 Ka mbeni-du-nanjaka, nda nabihu patama. Hi naluhu na amana, hi na-pamanda-nja patama. 29 Tàka nahema-ja na amana: Tàngaru pira mbua nda-ndau bia-ngguka nàhu ba kurai wotungu lai njumu, ndedi ku-handàkangua papangga-ja la ngarumu, ba tuna ndedi mu-handàkangua pawua-ngga ana kamàmbi, ka peku mbabu dànggundjai duku da angu làngginggu. 30 Tàka natàka pàkuaka na anamu jiana, na ma-pahadàndjalu-ha da bandamu la kawini kadjari, hi tobu bia-munjai ana hapi

mboka, wànanja. 31 Nanapa-ja na amana: Ha ananggu, njumu hanii mànu-mamu la lihinggu, mbuu ndàbada da pawulu-nggu pawulu-mu njumu-maha. 32 Ràka-mana djàka ta-hawola djàka tambabu, jiana na erimu mbàda meti-naka, tàka luri beli-nanjaka; mbàda mbulangu-naka, tàka pahunggu beli-jaka, hi wànanja, wànandja.

NA KAWUDU 16

Na pangerangu-na na ma-tàngaru banda na mamàhi.

1 Hi napanii-mbundja da papanau-na: Ninja na mini wulu, lai njuna ninja na ma-tàngaru-nja banda. Tàka ningu ma-patàka-nja na mirina, nahiru hàru-haka da bandamu, wànanja. 2 Ka paau-du-nanjaka: Nggàraja na parongu-nggu nàhu na rukumu njumu? Diha-nggahawa da pa-patàngarunggunggau, ba nda hili pekua-napa njumu la pa-tàngaru banda, hi wànanja. 3 Ka pa-ngàdangu-nanjaka wikina na ma-tàngaru banda: Nggikina wàngguaka bàdi? Ba nda hili pahia-nanggapa na miringgu la pa-tàngaru banda? La pahàka tana nda ku-màka, tàka la pakarai hunggu ku-makia-mbui. 4 Kupi-dunjaka djàka nggikina wànggu, napa djàka nda na-patàngaru-nggapa banda na miringgu, ka peku inga-dangga la umada, wànaka. 5 Ka paau màra haàtu-nandjaka da ma-wutangu la mirina: Pirada njumu da wutamu la miringgu?, hi wànanja na haàtu. 6 Wai mina hangahu tongu, hi wàna. Nanapa-ja njuna: Jiana na huratu wutangu-mu, mandapu kau tulihu pa-renggangu lima kambulua, hi wànanja. 7 Tàka na haàtui: Ka njumu pirada da wutamu, hi wananja. Uhu hangahu kawihu, hi wana. Taka njuna: Jiana na huratu wutangu-mu, tulihu walu kambulua, hi wananja. 8 Tàka na mirina nawotu bianjai nuna na ma-tàngaru banda na manda tàndji, nu ba ruku màhi-mananja hi tuna nu; maa ba namàhi-dupa pa-panggolu na ana handàni nàhu welingu la ana hambila, nu la dàngga anguna. 9 Ka kupeka-nggai: Itàngaru-wa arijaa-mi, kai pa-arijaa wànja na pawulu wàngu na manda tàndji, taï djàkai jàmihu-ja duna na pawulu wàngu, ka peku pahia-danggai da arijaa-mi la maü ma-palupangu. 10 Djàka nggamu na ma-tuturu la maana hawutu-na, na-tuturu-mbu la madangu; djàka nggamu

na manda tàndji la maana hawutu-na, nda natàndji-mbu la madangu. 11 Djàka ndia-madu ituturu-nja na pawulu wàngu na manda tàndji, hili nggamu na mamonu-nggai la banda lànga-tàka? 12 Djàka ndia-madu ituturu la mangu haàtu, hili nggamuipa na mawua-nggai mangu wikimi? 13 Nda ningua haàtu ata ma-ngalangu pa-kaduangu mirina, ba nda na-màtangua-pa la pakaraŭ-nja eti na haàtu dàngu la pambuha-nja na haàtu, djàka ndia la pa-kadàmbi-ja na haàtu dàngu la pa-kalana-ja na haàtu. Nda pekuami la pamiri-nja i Ala dàngu na pawulu wàngumbu, hi wànandja. 14 Ba darongu hàla-jaka nuna paraï da tau Parihi, ba ma-lumbangu-da padua àmahu, paaka-danjaka i Jehu. 15 Nanapa-ja Njuna: Njimi na mapeka mànangu-mi la tau, tàka i Ala duna pinandja padua da etimi; nadu na marihi ba wàna na tau, djia-majaka na pa-hanggita-na i Ala. 16 Da huratu uku dàngu da huratu-da da wunangu-ka, pa-dirangu-danjaka lundu tàka lai Juhani, ba piti welingu nuduka ba bobaru-ja na lii mànangu-na na pahangandji-na i Ala, hi na-parimbungu hala na tau patama. 17 Na njuna namuda ningu-kiapa djàka na-munangu na awangu dàngu na tana, la pa-munangu na ha-kadutulu la huratu uku. 18 Djàka nggamuja na ma-wàrungu papaha-na, ka na-kanoma haàtu, ndjuraku-mananja; hamanai djàka nggamu na ma-kanoma-ja na kawini na pawàru lei, njuna ndjuraku-mbunanja.

Na pangerangu-na na mini wulu dàngu i Laharu.

19 Ninja na mini wulu, hundarangga dàngu hàtingu mànu papaki-na, hau lodu hau lodu remi pa-mbabungu pàku-nanja. 20 Tàka ninja na tau karai hunggu, Laharu-ja tamuna, na-tanggunggulu padua la ngaru pinduna na mawulu, puangu djua-jaka la ihina; 21 ka kumbihu wànguaka kamumu ma-kawàwaku welingu la lenangu-na na mawulu ba wàna làti, tàka maidanjai duda da ahu padjàli-ha da puangu-na. 22 Tunaka nu meti-nanjaka na makarai hunggu, ka dendi-danjaka paral papalewa hi dangàndi-ja la lihina i Ambarahangu. 23 Na mawului duna meti-mananjai, hi taninja. Tàka daa la pangia mameti, ba dàngu pàdangu-na majila, wulakudu-nandjaka da matana, ka ita marau-du-nanjaka i Ambarahangu

dàngu i Laharu la lihina. 24 Ka warangu-du-nanjaka: Dou ama Ambarahangu, manàwaru àrungga, paràha àrunja i Laharu ka na-dàtalu-nja na kapuka wua limana la wai, ka na-pamaringu wa àrunja na làmanggu, ba lalu majila-mangguka jia la duru epi, wàna. 25 Tàka i Ambarahangu: Ha ananggu, pa-ngàdangu wikimu, ba talànga lurimu ba mbàda ngalangu-muka tanggumu mahàmu, hama tuna i Laharu ba na-tanggungu ma-akatu; tàka nàhu njunaika duna na pa-panggaüru, njumu majilamunjaka. 26 Hinggilu-nai la manggawa-ma njuma dàngu njimi ninja na ndjuruku ma-ndjolungu, hi nda pekuna na tau lai jiahu la palua lai njimi hiana, hamanai na tau la hiana hi nda pekuna pamai lai njuma jiahu, hi wànanja. 27 Nanapa-ja na mawulu: Dou ama, djia-duja mala àru làti kau paràha-nja ka nalua la uma amanggu, 28 ba nindjapa da angunggu paluhu ba tau malima-ha, mata ka natenda-ndja, ka àmbu datama-dupa lai jiahu la pangia majila, wànaka. 29 Tàka i Ambarahangu: Ka ba ni-madundja lai njuda da huratu-da i Muha dàngu da wunangu danguka, da-patingi-dundja bàdi nuda, hi wàna. 30 Nanapa-ja njuna: Ndia njuna ama Ambarahangu, djàka ninguma haàtu mambàda meti malua lai njuda, da-pandji-lungu-ma duda, hi wàna. 31 Nanapa-ja i Ambarahangu: Djàka ndia-madu darongu-ha i Muha dàngu da wunangu danguka, nda djia waiadanja djiapa ka ningu-kadu mameti ma-hadangu beli, hi wànanja, wànandja.

NA KAWUDU 17

Na lii panaungu-na i Miri Jehu.

1 Ka panii-nandjaka da papanau-na i Miri: Nda djia màtangua-napa ngeru patumbu na pa-hanggàmaru wàngu, na njuna pàda pàku-ananja-ka na tau na ma-patumbu-ja na matuna nu. 2 Nahàmu ningu-kiapa làti, djàka pa-hàngalu-nja wàtu malabu na nggoruna, ka mangu pawàru-nja la tehiku, nggàrai njuna ba na-pa-hanggàmaru-ja la mandjala na haàtu na ma-màrahu tungu jia. 3 Manggangu wikimu! Djàka ndjala-nanja na angumu, hàngganja njuna, djàka na-mandjaria-du, djàmanja. 4 Djiapa ka na-papihu wundangu pandjala lai njumu la hau lodu, ka na-papihu wundangu-mai pabeli-nggau:

Ku-mandjaria-ka duku, ba wànanggau, udjàma-dunja bàdi, hi wànandja. 5 Napaha da pa-pahurungu: Bondja àruja na pawaima, hi wàdanja i Miri. 6 Nanapa-ja i Miri: Djàka ningu-maki-duka hama ana karohu làngaja na pawaimi: Tambuta-wa kau tumbu ningu la tehiku, djàka wàminja jiana na pingi kandjilu, djiangu-ma duna na-patundu-nggai. 7 Nggamuja lai njimi na maningu atangu na malua pa-kabànda, djàka ndia na malua pa-pawangu, djàka nabeli-ka la uma welingu la maràda: Luuma mai, kau mandapu, kau ngangu, na ma-wànanja? 8 Paloku-ha da panganggu, lua kau borungu, kau lumu pàkungga, lupa kuhàla pangangu pa-ngunungu, hala duna kau ngangu kau ngununguka, ka nda wànanja-kapa? 9 Djia kamahi-nanja-kaka nu na atana, ba natutu hàla-jaka na pa-paràha-nanja? 10 Tuna numbu njimi, djàkai tutu hàla-jaka na pa-paràhangu-kai, màtawa: Njuma jia ata nda ningu lingungu-kama, ba tutu ni-maa-manja na pa-patanggungu-kama, ka wàmi, hi wànandja.

Na làngada da makila katumbu ba ha-kambulu-da.

11 Tuna, nàhu ba talànga hanàhu-na la Jeruhali, hi nalii ningu la manggawa Hamaria dàngu Nggalilia. 12 Ba natama-ka la hau kotaku, ka mai toma-danjaka paraï da makila katumbu ba tau ha-kambulu-ha, da-ndolaku marauma. 13 Hi da-kaladaku: Dou Jehu, dou Ngguru, manàwaru àru-nggama!, wàdanja. 14 Ba nangita-haka paraïna i Jehu: Lakuwa kai pa-ngitangu wikimi la ratu, hi wànandja. Nàhu ba dalaku, ka jahangu madua-danjaka. 15 Tàka na haàtu na anguda, ba nailu-ka wikina ba jahangu-nanjaka, pundjilungu madua-nanjaka hi napako-kodungu ba nawotu-nja i Ala; 16 Hi na-maràbaku la wihina i Jehu ba na-kamahi-nja. Njuna tau Hamaria-ja. 17 Nahema i Jehu: Ka nda pa-pajahangu ndàbaha pa-haka-mbulu-da? Ka nggiihaka da mahiwa? 18 Ka nda ningu-mapa haàtu mabeli jiahu pawotu-nja i Ala, hinggilu-na jiana na tau pàlaku?, hi wàna. 19 Ka panii-nanjaka nuna na tau: Hadangu-wa kau beli! Na pawaimu djia-jaka na ma-pamara-kau, hi wànanja.

Na tàkana na pahangandji-na i Ala.

20 Ba da-paàra-njaka i Jehu paral tau Parihi, pirangu-ka natàka na pahangandji-na i Ala ba wànanja, nanapa-ja Njuna: Na tàkana na pahangandji-na i Ala, nda pawangu pa-padihangua-ja; 21 dàngumbu, lai jiahu-jaka, djàka ndia, lai nujaka, nda peku wànaa na tau. Nadu na pahangandji-na i Ala, ni-ma-njaka lai njimi, hi wanandja. 22 Hi nalandja da papanau-na: Haromu ningu rehina, bai rindjungu pangita-ja na hau djuaa na loduna na Ana tau, tàka ndai ngalangua pangita-ja. 23 Napa ningu tau: Tàngaru, ninja lai nu djàka ndia: Tàngaru, ninja lai jiahu, na ma-wànanggai,. Àmbi luadu, àmbi tundu-dunja. 24 Ba hama tuna na kabilaku na ma-kabilaku la hahupu awangu hi na-paràpangu la hahupu haui, tuna numbu na tàkana na Ana tau haromu la loduna. 25 Na njuna djiangu-mapa bàdi napada mangilu-ja na majila dangu, dàngu ba nawàru-nja paraï tau handàni nàhu. 26 Hama tuna na matumbu la rehi ninja i Nuhu, tuna-mbuka haromu la rehi tàkana na Ana tau. 27 Nadu ba ngangu-danja, ngunungu-danja, lalei-danja mangoma-danja, lupa tomaja na lodu tamana i Nuhu la tena, ka ndjungu-nanjaka na wai obungu hi na-pamolu hàlanja. 28 Hamanai na matumbu ba ninja i Lutu, ngangu-danja, ngunungu-danja, keidanja, danggangu-danja, tondungu-danja dàngu wulu-danja uma; 29 tàka la lodu luhuna i Lutu welingu la Hondungu, puru madua-nanjaka na epi dàngu na tana lira welingu la awangu ba hama urangu-ja, hi na-pamolu hàlanja; 30 tuna nu-mbuduka haromu, la lodu pahunga-ja na Ana tau. 31 Nu djàka djia-jaka na rehina, djàka nggamuja na maninja la bangga, tàka da malandja ka daaha la kuru uma, àmbu nahei-duipa papiti-ha; dàngu djàka nggamuja na maninja la woka, àmbu nabeli-dundjaipa da pa-bàndjalu-na. 32 Ngàdaja na papaha-na i Lutu! 33 Djàka nggamuja na mahimbu andana la pa-pamara-ja na lurina, djia hi na-jàmihu-ja; tàka djàka nggamu na ma-jà-mihu-ja na lurina, djia hi pamara-nanja. 34 Ka kupeka-nggai, nu la rudungu djàka tau madua-ha la hau nggala, na haàtu pa-kariangu-ja, tàka na haàtu pa-dundjakungu-ja. 35 Hamanai djàka tau madua-ha da manggihu pa-mbapangu, djia-majai na haàtu pa-kariangu-ja, tàka na haàtu pa-dundjakungu-ja. 36 Dàngu djàka tau madua-ha la woka, na haàtu pa-kariangu-ja, tàka na haàtu pa-dundjakungu-ja, wànandja. 37 Dahema njuda: Ka nggiika nu Miri?, hi

wànanja. Nanapa-ja i Jehu: Djàka nggiija na maningu ma-metingu, lai numbuha da-langgungguru ningu da mbaku, hi wànandja.

NA KAWUDU 18

Na pangerangu-na na ma-patandangu pulungu na manda tàndji, dàngu na kawini meti lei na manda màli.

1 Ka peka-nandjaka pangerangu paraïna i Jehu, i-hamajangu mànuma bàdi, àmbu nidunja na màlimi, ba wànandja. 2 Ninja la hau paraïngu na tau na ma-patandangu pulungu na manda mangàdatu-nja i Ala, dàngu na manda ai anguna patau. 3 Lai nu ninjai duna na kawini meti lei na makàli mai lai njuna: Pa-kawana àruka hanggangu la papanggu, ba wànanja. 4 Mandaimanaka ba nda nabihu ndoku njuna na ma-patandangu pulungu, tunaka nu lupa pangàda-nanjaka la etina: Djiapa ka nda ku-mangàdatu-njakadu i Ala, dàngu ka nda ningu-kadu tau paai-nggu, 5 tàka jiana na kawini meti lei ku-pakawana-mbuja hanggangu la papana. Maa ba nda na-pahia-ngga làda, napa taï la malamiri natuu kaba mata-duka, wàna-duka, hi wànandja. 6 Tàka i Miri: Kai rongu ja na paniina na ma-patandangu pulungu na manda tàndji! 7 Mala nu djia nda pa-kawana-nanja-kapa paraïna i Ala na tau papindinaka, na mawara mànunja la lodu la rudungu? Djia pa-endapunanja-kaka? 8 Ka kupeka-nggai: Djiangu-ma duna ba naluu rengga pa-kawana-nja wai ngerana. Na njuna ngeru djàka namai na Ana tau, na-tomangu-kadu ihu waidanja la pinu tana ai?, hi wànandja.

Na pangerangu-na na tau Parihi dàngu na makei mbewa.

9 Peka-nandjai pangerangu paraïna i Jehu da tau da ma-pàdangu wikida, njumaa matàndji, ba wàda la etida, tàka hi da-paaka-nja na tau hawiangu. 10 Nindja da tau madua da mahei pa-hamajangu la uma Ala, na haàtu tau Parihi-ja, tàka na haàtu makei mbewaja. 11 Ka ndolaku-nanjaka na tau Parihi, hi na-hamaja dalungu la etina: A Ala, pa-malangu-nggunggauka, njungga jia ba nda hama tuna na tau hawiangu, na ma-maràmbi, na ma-kaleka, na ma-ndjuraku, dàngu ba nda hama tuna nina na makei

mbewa. 12 Hau minggu hau minggu ku-panduangu parotu wikinggu, dàngu ku-wuangu-ma duku hunggu, da pa-hakambulu wàda da pangalangguka, wàna. 13 Tàka na makei mbewa duna na-ndolaku marauma, nda natoru mbenimbu pa-tangara la awangu, djiapa-ma ba natàmbu-nja na kuruna: Dou Ala, mila àrungga eti, njungga ba tau ndjalaka, wàna. 14 Ka kupeka-ngai: ba nabeli la umana na tau jiana, dàngu pa-kawana-nanjaka paraïna i Ala, nda tunaa nuna na haàtu. Nadu djàka nggamu na ma-padjangga wikina djia hi pawawa-ja, tàka djàka nggamu na ma-pawawa wikina djia hi padja-ngga-ja, wànandja.

Na angga-nandja da anakeda i Miri Jehu. (Mat. 19:13-15; Màruku 10:13-16)

15 Dalua ngàndi-mbuha da anakeda lai Jehu paraï tau, ka naràma-ha ba wàdanja. Tàka ba daita-haka paraï da pa-panaungu, hi kajàka-dandjai. 16 Tàka i Jehu duna hi napaau-ndja la lihina da anakeda: Pulindja da anakeda da damai lai Njungga, àmbi hiridundja. ba tau tungu jiadu mamangu-nja na pahangandji-na i Ala. 17 Langa-tàka-manggunja ka kupeka-nggai: Djàka nggamuja na manda kataku-ja na pahangandji-na i Ala hama tuna na anakeda, nda djia pekuana la patama-nja, hi wànandja.

Na rukuna na ma-pangora na mawulu. (Mat. 19:16-26; Màruku 10:17-30)

18 Ninja na haàtu na ma-pangora na ma-paàra-nja i Jehu: Ngguru hàmu, nggikina wàngguaka bàdi ka peku nduma-nggunja na luri pa-lupangu?, wànanja. 19 Nanapa-ja Njuna: Ka nggikina hàmu hi wàmungga? Ba nda ninguki haàtu mahàmu, ba didi pàkuja i Ala. 20 Ba pi-dumundja da lii uku: Àmbu pa-kadjari-ja na lalei na mangoma-mu, àmbu pameti tau, àmbu mangangà, àmbu puti pulungu, tembiha da amamu da inamu, ba wàna, hi wànanja. 21 Nanapa-ja njuna: Nudaka nundju weli pa-anakeda-ma-nggundjaka, hi wàna. 22 Ba narongu-jaka nuna i Jehu: Ka hangia-kidua-naka na pa-kalana-mu, dàngga hàla-ndjawa da pawulu-mu, kau paberi-nja na mamila, djia-dujaka hi mu-ngalangu banda la awangu, hàlaka pamaingu kau kikungga, hi wàna. 23 Ba narongu-jaka na matuna nu,

handuka nda ukuja etina, ba lalu wulu-duna. 24 Ba naita-jaka ba tuna nu paraïna i Jehu: Maharui raraja na ma-ningungu la patama la pahangandji-na i Ala. 25 Namuda-kiapa na heu na ota la patama la kubu utu dàngu na mawulu ba natama la pahangandji-na i Ala, hi wàna. 26 Napaja na tauka na marongu-ja: Djàka tuna nu, nggamuipa na mapeku la pamara? hi wàdanja. 27 Nanapa-ja i Jehu: Na manda peku ba wàna na tau, nda djia nda pekuana lai Ala, hi wànandja. 28 Tàka i Peturu: Tàngaru njuma jia ma-dundjaku hàla-ma-ndjaka da pa-bàndjalu-ma, hi makiku-nggau Njumu, wàna. 29 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggai, nda ningua haàtu ma-dundjakungu umana, papaha-na, anguna paluhu, ina amana djàka ndia anana lumuna na pahangandji-na i Ala, 30 na manda hili ngala pandua pa-ndàningu nàhu, tàka ngeru hi nangala-nja na luri pa-lupangu, hi wànandja.

Na pa-ndilungu wàna papanii-ja na majila-na i Miri Jehu. (Mat. 20:17-19; Màruku 10:32-34)

31 Ka paau-nandjaka la lihina da ma-hakambulu madua: Tàngaru, nàhu hei-ndanjaka la Jeruhali, mbuu halada da pa-tulihu-da da wunangu-ka, taï' padeni hàlangu-danjaka la Ana tau. 32 Taï ba pa-pakatangu-jaka la lima tau hangàdangu, hi da-paaka-nja, hi da-pajudi-ja dàngu hi da-pangàndji-ja paraï tau; 33 hi da-padjàra-ja, hi lupa da-pameti-ja, tàka la lodu patailu wàna hi nahili hadangu beli, hi wànandja. 34 Tàka nuna nu nda hawutu hàmburu ndoku-danja, na ta-ndjiku-mapa nuna na kareuku lai njuda, nda dapi-manja rukuna nuna na papanii-na.

Na ngita belina na mapoki la Jeriku. (Mat. 20:29-34; Màruku 10:46-52)

35 Tuna ba na-mareni-njaka la Jeriku, ninja na mapoki na ma-mandapu la hingi anda, karai-nanja hunggu. 36 Ba narongu-ka ba nàhungu tau dangu, pa-àrangu-nanjaka, nggàraja nàhu wàna. 37 Hi nahema-ja tau, djiaja i Jehu tau Naharitu na ma-nàhunja wàdanja. 38 Ka warangu-du-nanjaka: Dou Jehu Anana i Ndautu, manàwaru àrungga!, wàna. 39 Tàka da ma-mangilu hi dahàngga-nja, kandii wàdanja; ba tuna manaü pa-kodungu-maanai

pa-warangu: Dou Anana i Ndautu, manàwaru àrungga!, ba wàna. 40 Ka ndaudaku-du-nanjaka i Jehu, karia-nja nàmu hi wàna. Ba namai lihi-njaka, hi na-paàra-nja: Mala nggiki-mungga wàmungga?, hi wànanja. 41 Nanapa-ja njuna: Dou Miri, mata ka kungita beli àru wànggu làti, hi wàna. 42 Nanapa-ja i Jehu: Mala kau ngita beliwa! Na pawai-muka na ma-pamara-kau, hi wànanja. 43 Ndedi mbàdiku-na ka ngita beli madua-nanjaka, hi natu-ndu-nja Njuna dàngu wotu-nanja i Ala. Tàka ba nangita-jaka na matuna nu paraï tau dangu, wotu hala madua-nanjaka i Ala.

NA KAWUDU 19

I Miri Jehu la umana i Hakeu.

1 Ka tama-nanjaka i Jehu hi nalaku-nja na paraïngu Jeriku. 2 Nu ninjai duna na tau, i Hakeu ba wàdanja, njuna ngorada da makei mbewaja, tau wuluja. 3 Ka himbu-nanjaka andana ka kungita-ja i Jehu djàka nggamuja wàna, tàka nda pekuna ba nadangu na tau, tàka njuna tau pandaku-aja. 4 Ka palai mangilu-du-nanjaka hi nahei la pingi kandjilu, ka kungita-ja i Jehu ba wàna, ba lai nuduja taï nalii ningu. 5 Ba natàka-ka lai nu i Jehu, tangarananjaka: Ha Hakeu, puru parengga-nggau, nàhu ba lii patodu la umana bàdi wànggunggau, hi wànanja. 6 Ka puru pa-renggangu madua-nanjaka, hi nanggepi hàmu etija i Jehu. 7 Ka hoputu ndàba-nanjaka na tauka, ba naita-ja na matuna nu: Ba natamai patodu la uma tau ndjala, wàda. 8 Ka hadangu-nanjaka i Hakeu papanii-nja i Miri: Miri, nàhu da bandanggu hawiangu, ka ku-paberi-ndjawa la mamila wàngguka, dàngu djàka ningu-kaika papiti lapinggu la haàtu, ku-pambatu wunda-mandja duku ba ku-pabeli-ndja, wànanja. 9 Nanapa-ja i Jehu: Nàhu tàka-nanjaka pamàna wàngu jiana na uma, maa ba wàlana i Ambarahangu-jakadu njuna jiana. 10 Nadu hi namai na Ana tau, mata ka kuhimbu-ja dàngu ka ku-pamàna-nja na ma-mbulangu ba wànadu, hi wàna.

Na pangerangu-da da taleta. (Mat. 25:14-30)

11 Ba narongu-jaka nuna paraï tau, hi nahili peka pangerangu, maa ba

mareni-du-nanjaka la Jeruhali, dàngu nawuwa me-mangu-maika nàhu na pahangandji-na i Ala ba wàna-duika na tau. 12 Ninja na maràmba na malaku la tana marau, luana pakeija na pahangandji wàna, hala ka kubeli-ka wàna. 13 Hi napaau-ndja da atana da ha-kambulu, hi na-pakata-ndja ha-kambulu taleta: Iwingu-hawa jiada ka lupa kubeli-ka, wànandja. 14 Tàka da tau la paraïna dakaraŭ-nja eti, hi da-paràha pa-ndutu-nja tau: Nda mabihu duma, djàka njuna ma-hanga-ndji-nggamà, wàda. 15 Tunaka nu, ba nabeli-ka, ba nangala-njaka na pahangandji wàna, hi na-paràhangu tau papaau-ndja da atana da pa-wua-na àmahu, ka kupindja djàka piraka pangala-da nu ba dawingu-ha ba wàna. 16 Ka hurungu-nanjaka na ma-wungangu: Miri, na taleta-mu na-awahungu-ka anguna ha-kambulu, hi wànanja. 17 Napaja na mirina: Nàhu-dunggau, ha tau hàmu! Paraï ruku tuturu-mu la maana hawutu-na, màtawa kau jàpaha da ha-kambulu mbua paraïngu, hi wànanja. 18 Ka hurungu-nanjaka na ma-pandàkingu: Miri, na taleta-mu na-awahungu-ka anguna lima mbua, hi wàna. 19 Nahili napaja njuna na mirina: Njumumbu, màtawa kau jàpaha da lima mbua paraïngu, hi wànanja. 20 Ka hili hurungu-nanjaka na haàtu: Miri, jiana-jaka na taleta-mu, ku-kamburu-manja duku la tera hi ku-pahàmu-ja. 21 Nadu ba ku-mangàdatu-nggau, ba tau mbana etija duna wànggunggau, bau piti biduaha da panda bàndjalu-mu, bau muti biduaha da panda tondumu, wànanja. 22 Nanapa-ja njuna: Ha ata iraku! Djiaja na maluhu welingu la ngaru-maa-muka na, na pa-pandjala wànggunggau. Ka ba pi-madu-mungga ba tau mbana etika, ba kupiti biaha da panda bàndjalu-nggu, ba kumuti biaha da panda tondunggu. 23 Ka nggikina duna hi ndau lua patuja na àmahu-nggu la ngia pawingu àmahu? Nu djia-dujaka làti djàka kubeli-ka, hi peku karai beli-nggunja dàngu anana, hi wànanja. 24 Ka paràha-nanjaka na tau na ma-ndolaku lihinja: Pitija nana na taleta lai njuna, kau wuanja na maningu ha-kambulu taletangu, hi wananja. 25 Napaja nuna na tau: Miri, ka ba ningu-maduka ha-kambulu taleta lai njuna, hi wàna. 26 Ka kupeka-nggai: djàka nggamuja na ma-ningungu, pahili wuangu-japa; tàka djàka nggamuja na manda ningungu, pahili piti-majaipa na maninja lai njuna. 27 Tàkadapapanggu, nda mabihu djàka njuna na ma-hangandji-nggama ba wàda, karia-ndja nàmu ka pameti-ha la

hangga-nggu, wànaka hi wànandja. 28 Ba nahàla-ka papanii-ja nuna, mangilu-nandjaka paraïna i Jehu, hi nahei la Jeruhali.

Na tamana la Jeruhali i Miri Jehu. (Mat. 21:1-11; Màruku 11:1-10; Juh. 12:12-16)

29 Ba na-mareni-njaka la Mbaitupanggi dàngu la Mbaitani la palindi, palindi Haitungu ba wàdanja, paràha-nandjaka da papanau-na da madua. 30 Ilua ni lua la kotaku pahangga-mi, djàkai tamaka lai nu, idjàngapu-maja duna na heu na kamboka kalandai pahondu, na pandedi kaliti ndoku tau; wàkahu-ja kai ngàndija nàmu. 31 Djàka era ningu ma-paàra-nggai: Ka na hii wàkahu-ja, djàka wànanggai, napaja njimi: Ningu ihi wàngu wàna i Miri, wàminja-ka, wànandja. 32 Ka laku-danjaka da tau pa-paràhangu, da-djàngapu-maja hama tuna ba wànandja paraïna i Jehu. 33 Ba talànga wàkahu-danjaka na kamboka kalandai, tàka na mangu kalandaingu: Ka na hii wàkahu-ja na kamboka kalandai? hi wànandja. 34 Napaha njuda: Ningu ihi wàngu wàna i Miri, hi wàdanja. 35 Ka ngàndi-danjaka lai Jehu, hi da-pawàlahu-nja hinggida na kamboka kalandai, hi dawotu-ja i Jehu. 36 Nàhu ba nalaku i Jehu, pawa-wàlahu-mandandja da pakida la ngarangia. 37 Nu ba na-mareni-njaka na pa-kamburungu la palindi Haitungu i Jehu, mbuu ndàbada da papanau-na hawola nda ukuha, ba dapako-kodungu ba dawotu-nja i Ala, rukuda da tanda mbiha da pambàda ita-daka. 38 Pa-wotungu-ja Njuna, na Hangandji na mamai wànja na tamuna i Miri; peku-nanjaka la awangu, na wotungu na haila-ngu la awangu madjangga lai Ala ndàbaja, wàda. 39 Tàka hawiangu da tau Parihi la koru tau dangu: Ngguru, baka-kiha da papanau-mu, hi wàdanja. 40 Nahema i Jehu: Ka kupeka-nggai, djàka dakandii-maaka jiada, da-hawola ninguka da watu, hi wànandja.

Na urana la Jeruhali.

41 Nu ba na-mareni-njaka dàngu ba nangita-jaka na paraïngu, hiinanjaka: 42 A ka djia pi-munja-kaawa làti la lodu nàhua, djàka nggàraja na ràka pa-màndjaku wàmu! Na njuna nàhu pa-hadindi-ngu-jaka nuna la matamu.

43 Napa ba ta-tàka lia-nanggauka rehina, ba na-patindi-nggau papamu, ba na-nggupulu-kau dàngu ba nanggàpi-kau lai nu lai nu, 44 tàka njumu hi na-karuhaku-kau la tana dàngu da ana-muka daa la kurumu, hi nda nahili biinggau hau watu ma-pa-nu-nggulungu dàngu anguna, karia-na ba ndau patanda-nja nàhu na rehi hamata-nanggau i Ala, wàna.

Na pa-matua-nanja na uma Ala i Miri Jehu. (Mat. 21:12,13; Màruku 11:15-17; Juh. 2:14-16)

45 Ka tama-nanjaka i Jehu la uma Ala, hi nawàngga-ja na tauka na ma-danggangu ningu lai nu. 46 Hi ninja la Huratu: Na umanggu, uma ngia pa-hamajangu-ja, ba wàna, tàka njimi tuminjai hibu tau bohu, hi wànandja. 47 Ka nimbihu-nanjaka lodu i Jehu ba na-papekangu la uma Ala. Tàka da ratu pangora, dàngu da mapingu huratu uku hamanai na tau pangora-pangora-ka, himbu-danjaka ngia papeku-na ka pameti-ja ba wàda. 48 Tàka nda dahunggu ndoku ngia papeku-danja, nadu ba ta-ngara hàla-mananja na tauka la ngaruna Njuna.

NA KAWUDU 20

Na paàra-danja na kuaha-na i Miri Jehu paraï tau. (Mat. 21:23-27; Màruku 11:27-33)

1 Tuna handàka la hauna lodu, ba talànga papeka-nanja na tauka paraïna i Jehu daa la uma, Ala, ba na-bobaru-ja na lii mànangu, ndàharu toma-danjaka paraï da ratu pangora, dàngu da mapingu huratu uku lupa da ama boku-ama bokulu-ka. 2 Hi dapanii dànja: Mala peka-nggama: Nggàra kuaha-ja Njumu hi tumu nu nàhu, djàka ndia nggamu na mawua-nggaunja jiana na kuaha?, wàdanja. 3 Nahema Njuna: Njunggai duku ningu pa-paàra-nggunggai, mala peka-ngganja: 4 Na pa-runungu na pawàna i Juhani ma-pawelingu la awa-ngu-ja, djàka ndia hi ma-pawelingu la tauja?, hi wànandja. 5 Ka batangu-danj aka dàngga anguda: Ma-pawelingu la awangu-ja djàka wànda, napaja Njuna: ka ni hi ndai waija, wàna-dundai. 6 Tàka: ma-pawelingu la tauja, djàka wànda, ka handàka nàhaku madua-

nandaka watu na tauka, maa ba wunangu-ja i Juhani wàna hàla-maka pa-kawana-na, wàdaka. 7 Hi dahema-ja: Nda mapianja duma djàka nggii paweli-na, hi wàda bianja. 8 Nanapa-ja i Jehu: Djàka tuna nu nda kupekaa-nggai duku, djàka nggàra kuaha-ja hi kiri tunggu nu jia, hi wànandja.

Na pangerangu-da da madai woka da ma-akatu. (Mat 21:33-46; Màruku 12:1-12)

9 Ka peka-nanjaka jiana na pangerangu la tau dangu: Ninja na tau na matungu woka angguru, hi na-pajàpa-nja la madai woka, hàlaka hi nalaku mandai la hau paraïngu. 10 Toma-jaka la papàpu angguru, pa-ràhangunanjaka atana la madai woka, ka dawua-ngga hawiangu ihina na woka ba wàna. Tàka da madai woka, dapalu-maaja hi da-paràha-n ja pabeli lima djua. 11 Tàka hili pa-ràhangu-mananjai atana haàtu. Djia-majai ba dapalu-ja, ba da-pajudi-ja, hi da-paràha-nja pabeli lima djua. 12 Ba tuna hili pa-ràhangu-mananjai padua haàtu wàda. Djia-majai njuna ba da-pamanua-ja, hi dawàru-nja la hambeli woka. 13 Tàka na mangu woka anggurungu: Nggikina wàngguka bàdi? Napa ka ku-paràha-nja na ana pambuha-nggu, hi dahi-ndi-kija njuna, wàna-duka. 14 Tàka ba daita-jaka njuna paral da madai woka, batangu madua-danjaka dàngga anguda: Jiana-jaka na manduma-nja haromu, màlawa ka ta-pameti-ja, ka peku njutaja na pa-bàndjalu amana, wàdaka. 15 Ka wàru madua-danjaka la hambeli woka angguru, hi da-pameti-ja. Mala nggiki-nandjaka dimi nu da madai woka haromu paraï na mangu wokangu? 16 Ma-mai lia-naka duna pa-pameti hàlaha nuda da madai woka, tàka na woka angguru-na hi nawua-ja la tau hawiangu, hi wànandja. Ba darongu-jaka na kareuku tungu nu: Àmbu djia tuna àru hi wàda. 17 Tàka hi na-tàngaru-ha paraïna i Jehu: Nggiki wànaka na andana na maninja la Huratu: Na watu na pawàru-da da tukangu, djia bia-jaika na watu tunggulu, ba wàna? 18 Djàka nggamuja na ma-tundjuru lai nu la watu, napa na-mu-buru; dàngu djàka nggamuja na pa-pitaku-na, napa na-pa-kaweraku-maja, hi wànandja. 19 Nu pàku nu da mapingu huratu uku dàngu da ratu pangora himbu-madanja anda, ka

ta-palaku-nja lima i Jehu ba wàda, na njuna da-mangàdatu-nja na tau dangu. Maa ba dapi-dunja, jiana na pangerangu ba lanandja njuda paraïna i Jehu.

Na wuangu hilu katiku la hangandji. (Mat. 22:15-22; Màruku 12:13-17)

20 Ka peku kuki-ndanja i Jehu ba wàda, pa-ràhangu-danjaka tau matanggu butinja ma-pahada ma-manundungu, ka tajàpa wànja na kareuku-na, ka peku pakata-ndanja la limana dàngu la kuaha-na ma-pareta ba wàda. 21 Ka paàra-du-danjaka: Ngguru, pi-ma-manggauka ba natà-ndji na paniimu dàngu na pa-pekangu-mu, hamanai ba ndau tàngaru kaba mata tau, tàka na-padeningu dumu na papeka-munja na ngarangiana i Ala. 22 Mala nanggepi nu djàka ta-wuangu hilu katiku Ja hangandji, napa hi ndia?, wàdanja. 23 Tàka i Jehu pi-mananja na kahili-da, nanapa-ja Njuna: 24 Paita-ngga hau ndinaru, hi wànandja. Nggamu hada-nanja dàngu nggamu huratu-nanja jiana, hi wàna. Na hangandji, hi wàda. 25 Nanapa-ja Njuna: Djàka tuna nu wua-njawa na hangandji na mangu-manai duna, hamanai i Ala na mangu-manai duna, hi wànandja. 26 Ka nda peku jàpa-danjapa na kareuku-na la mbabu tau dangu, djia la hangàtarua ba darongu-ja na hema tunandja nu, ka kandii-danjaka.

Na pa-àrangu ruku hada helingu-na na mameti. (Mat. 22:23-33; 12:18-27)

27 Ka hurungu-danjaka lai Njuna hawiangu da tau Handuki, nda nahada belingua na mameti na mawàda; hi da-paàra-nja: 28 Ngguru, na uku ba wànanda i Muha daa la huratu: Djàka ningu maningu angungu paluhu mambàda lalei, mameti nda paana, na-kanoma-ja bàdi na papaha-na paral mangu angungu paluhu, ka natunja wàlana na anguna paluhu, wàna. 29 Nindja ba tau mapihu-ha da ma-paangu paluhu. Na ma-wu-ngangu napiti-ka papaha-na, tàka nameti dàngu nda ningu anana; 30 tàka na ma-pandàkingu, hi na-kanoma-ja na papaha-na; 31 nameti-ka njuna, hi na-kanoma-ja nuna na kawini paraï na padua haàtu wàda, tu-tunaka lupa dameti hala pa-kapihu-da, dàngu nda ningu anada. 32 La malamiri dehi meti-mananjai duna nuna na kawini. 33 Mala nu ngeru la lodu hadangu

mameti, nuna na kawini nggamuka duna na ma-papaha-nja? Ba làpahu kanoma hàla-ma-danjaka pa-kapihu-da, hi wàdanja. 34 Nanapa-ja i Jehu: Na ana handàni nàhu, nalalei na-ma-ngoma, 35 tàka na tau na ràka matunggu-ja la handàni ngeru dàngu la lodu hadangu mameti, nda nalalei nda na-mangomaa-pa. 36 Maa ba nda hili peku metia-dapa, tàka hama tuna papalewa-la awangu-haka, dàngumbu ana Ala-haka, maa ba ana hada beli-duhaka. 37 Ba djiaja, na ruku hada belingu-na na mameti, mbàda lii-ma-nanjaka paraïna i Muha la wuku rii madàka, ba djia na tiki-nanja i Miri: Alana i Ambarahangu, Alana i Ihaku dàngu Alana i Jakupu, ba wànanja. 38 Njuna nda Ala tau metiaja, Ala tau lurija duna, maa ba tungguna i Aladu hi naluri mbuu ndàbana, hi wànandja. 39 Dahema hawiangu da mapingu huratu uku: Ngguru, tuba-mananja na paniimu, hi wàdanja. 40 Ka nda hili toru mbenia-danjapa la pa-paàra-nja.

Na Anana dàngu na Mirina i Ndautu. (Mat. 22:41-45; Màruku 12:35-37)

41 Tàka hi napanii-ndja paraïna i Jehu: Mala nggikina i Karitu, anana i Ndautuja hi wànanja tau? 42 Nadu njuna wiki i Ndautu ba natiki-ja daa la huratu Ludu: I Miri, napanii-njaka na Miringgu: Mandapu-wa la kawana-nggu, 43 ka lupa kutuja lata wihimu na papa-muka, wànanja, ba wàna. 44 Ka ni na Miringgu ba wàna-madunjai paraïna i Ndautu, nggikinai-ka duna hi Ana-nanjai?, wànandja.

La pa-manggangu wiki la mapingu uku. (Mat. 23:5-7; Màruku 12:38-40)

45 Ba narongu hàla-jaka nuna paraï tau dangu, peka-nandjaka da papanau-na: 46 Imanggangu wikimi la mapingu huratu uku, da ma-rindjungu pambawa wàngu hinggi malai, dàngu mata ka natembi-kama tau la ngia pa-pa-hàmburungu ba wàda, da mapindi nggala pawiri la uma bunggu uma bungguru-ka, dàngu la mangia ngaba la pamangupamangu-ka; 47 da ma-pambuta-ha da rumba umada da kawini meti lei, dàngu da ma-pamalai kabàli-ja na hamajangu-da. Njuda haromu nambotu-ka na ratana na wai ngerada, wànandja.

NA KAWUDU 21

Da hungguna na kawini meti lei. (Màruku 12:41-44)

1 Na-wulaku-haka da matana i Jehu, ita-du-nandjaka da ma-wulu-mawulu-ka ba dapuhi-ha da àmahu hungguda daa la pàti hunggu. 2 Tàka naita-mbuja na kawini meti lei na mamila, na mapuhi dàmbu rimihu lai nu. 3 Lànga-tàka, ka kupeka-nggai, nina na kawini meti lei na mamila, napuhi pa-rihingu-pa njuna welingu lai njuda mbuu ndàbada. 4 Nadu njuda ba dapuhi àmahu hungguda ba dàngu bundungu-na duda, tàka nina na kawini puhi dàngu ndjakangu-nanja, djia hàla-maa-haka da ana paluri wàna da papuhi-na, hi wàna.

Na mberana la Jeruhali dàngu na mulungu-na na tana. (Mat. 24:1-36; Màruku 13:1-32)

5 Ba djia-jaka na pani-niinanja tau na rukuna na uma Ala, ba ma-màtu watu dàngu pawotu hangia-hangia pa-mana-ndangu wàna, ka panii-nanjaka i Jehu: 6 Jiada-ka mbuu ndàbada da paita-mi nàhu, haromu djiangu ningu rehina ba nda hili ningu hau watu pa-màtangu ma-pa-nunggulungu dàngu anguna, na panda njungguru, hi wàna. 7 Ka paàra-du-danjaka: Ngguru, pirangu-ka nu na rehi pa-deningu hàlana? Dàngu nggàra-jaka na tandana djia-ama-jaka na rehina ka wànda?, wàdanja. 8 Nanapa-ja Njuna: Mangga pa-hàmungu, ka àmbu na-pa-njonga-kai tau! Ba nadangu-du haromu na mamai ngàndija na tamunggu: Djiaka Njuna jia, dàngu: Djia-ama-jaka na rehina, na mawàna. Àmbi tundu-dunja na tau tungu nu. 9 Djàkai rongu lii pa-kabungu dàngu lii pa-kaürungu lai nu lai nu, àmbi katàtaku-du ba nda djia màtangu-ana la pa-tumbu mangilu, tàka ndedi djia memaaja na hupu ndjapuna, hi wanandja. 10 Hili panii-nandjai: Haromu hadangu-nanjaka na hau bandjaru hi napapa-nja na hau bandjaru, na hau hangandji hi napapa-nja na hau hangandji; 11 dàngu tungu-nanjaka na upungu bokulu, na rimba pa-àkangu, dàngu tàparu lai nu lai nu; hamanai na lii pa-maradapu wàngu dàngu na tanda pa-hangàtaru wàngu welingu la awangu. 12 Tàka la kawunga-na ba ndedipa nuna mbuu ndàbana, na-palaku-nggaipa lima tau,

ba na-pamajila-kai, hi na-pakata-nggai la uma bungguru dàngu la uma kapàtangu, hi najila-kai la hangga maràmba dàngu la hangga ma-pareta lumuna na tamunggu; 13 nu djia-dujaka taï ba tuna nu hi peku hakahiimingganja na rukunggu. 14 Pamàndu haha-njawa nuna la etimi, àmbu pangada pàkunja djàka nggàraja na pahema wàmi. 15 Ba Njungga duku matunggai ngaru, matunggai manggàna, na panda tarana dàngu na panda rawaku-na na papa-mika. 16 Pa-pakatangu-kaika haromu, djiapa ka nda njuda-kadu da inami da amami, da erimi da ajami, da nuami da kalembi-mi, da kulami da arijaa-mi; dàngu hawiangu da angumi da-pameti-mbuha. 17 Nawunu hàlakai tau haromu lumuna na tamunggu. 18 Na njuna nda hawàlaa lunggi la katiku-mi madjia mundju. 19 Ruku pa-torungu-ami hi peku pamara-mi wikimi. 20 Djàkai ita-jaka la Jeruhali ba na-nggupulu-ja ma-pabera, màtawa kai pinja ba djia-ama-jaka na molungu-na. 21 Nu màtawa na maninja la Jundia ka napalai la palindi, na tau la paraïngu ka naluhu, dàngu na tau la woka àmbu natama-dupa. 22 Maa ba djia-dujaka nuna na lodu tungu hilu, hi peku pa-deningu hàlana na maninja la Huratu-ka. 23 Nai aai da ma-pakambu dàngu da ma-pahuhu nu djàka lodu-naka! Nadu nu ba tàka-nanjaka na handuka bokulu na tana, dàngu ba hàngga-nanjaka jiana na tau; 24 taï ndjoru-danjaka ruku dàka hapanda, dàngu ngàndi-nandjaka pa-tanawangu la honga tau hangàdangu; tàka la Jeruhali karuhaku-nanjaka tau hangàdangu, hi lupa natoma na rehina na tau hangàdangu. 25 Haromu ninguka tanda la lodu, la wulangu dàngu la kandunu-ka; tàka la pinu tana maradapu hala-wàla-nanjaka na tau hau bandja-hau bandjuru, paraï ruku kanduuna na tehiku dàngu na ngalingu. 26 Ka meti widi-nanjaka na tau paraï pa-mangàdatu dàngu pa-maradapu-nja nuna mbuu ndàbana na matàka-nja jiana na tana. Maa ba na-nggàduku hàla-duka na pa-kapingatu wàna na awangu-ka. 27 Nu ita-danjaka na Ana tau ba namai nàmu la karumangu, ba namai ngàndi mbiha manjola dàngu rihi mangundju-na. 28 Tàka djàka na-pakiringu-ka nuna mbuu ndàbana, indolaku-wa kai tangara, ba mareni djia-ama-jaka na pamara wàmi, wànandja. 29 Ka peka pangera-nandjaka: Tàngaru-ha da pingi kandjilu dàngu da pingi ai danguka. 30 Djàka hinaka da-kalunga, bai ita-haka, pi madua-minjaka ba mareni-ama-naka na wandu. 31

Tu-mbudu-mika njimi, djàkai ita-jaka nu na matumbu-matumbu-ka, pi madua-minjaka ba mareni-ama-naka na pahangandji-na i Ala. 32 Lànga-tàka, ka kupeka-nggai: ndedi djia molungu-a-na na tau nàhu, djàka ndedi-madu na-padeningu nuna mbuu ndàbana. 33 Na awangu dàngu na tana djiangu na-molungu, tàka na pulunggu nda nianja na molungu-na. 34 Mangga pa-hàmungu wikimi, ka àmbu nambotu wànja na etimi, ruku mangangà eti, ruku mauku dàngu ruku handukangu paluri wàngu, hi lupa natàka harabànda-nggai nuna na lodu hama tuna na tunguna na hiru. 35 Ba ta-tàka lia-nanjaka duna mbuu ndàbana na tau na mangia-nja la pinu tanaka. 36 Ipawàla mànu, kai hamajangu padua, ka peku màkami la pa-butuhu wikimi nu la matumbu-matumbu-ka, dàngu ka peku tarami la hanggana na Ana tau, wànandja. 37 La lodu pape-pekangu-mananja i Jehu la uma Ala, tàka la rudungu luhu-nanjaka hi nalaku patodu la palindi, palindi Haitungu ba wàdanja. 38 La mbaru-mbaru hurungu hàla-nanjaka na tau lai Njuna, la pa-patingi-nja daa la uma Ala.

NA KAWUDU 22

Na kalekana i Junda. (Mat. 26:2-5, 14-16; Màruku 14:1,2,10,11)

1 Mareni-ama-naka na pamangu kambamba nda patai wolu-ngu, na Paha ba wàdanja. 2 Tàka da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku himbu pàku-danja anda, ka ta-palàlu-ja i Jehu ba wàda; ba da-ma-ngàdatu-dunja na tau dangu. 3 Ka huruku-nanjaka i kambàliku na etina i Junda, i Ihikariu ba wàdanja, na pa-hakambulu madua wàda da pa-panaungu. 4 Ka lua-nanjaka pabata dàndja da ratu pangora dàngu da ngora manggangu, djàka nggikina wàna na pakata-nandja i Jehu lai njuda. 5 Ka hàmu-danjaka da etida, hi da-pahamangu la pawua-nja àmahu. 6 Ka tuna duna wànaka i Junda, hi nahimbu ma-mangga-wangu, rapa pakata-nandja i Jehu, talànga nda ningu tau dangu.

Na Paha dàngu na Pamangu Rudungu. (Mat. 26:17-29; Màruku 14:12-25; Juh. 13:21-26)

7 Ka toma-nanjaka na lodu pamangu kambamba nda patai wolungu, na rapa rupuja na ana mbimbi Paha. 8 Tàka i Jehu hi na-paràha-ndja i Peturu dàngu i Juhani: Luawa kai paloku-ndanja na Paha, ka tangangu, wànandja. 9 Napaha njuda: Ka nggii wàmu ma-paloku ninja na Paha? hi wàdanja. 10 Nanapa-ja Njuna: Tàngaru, taï djàkai tamaka la paraïngu, itoma-manja duna na ma-tidungu wuru wai, tundunja njuna lundu tàka la uma ngia patama-na. 11 Kai paniinja na mangu umangu: Paàra-nja, nggiijaka na kurungu na ngia pangangu-ma Paha dàngu da papanau-nggu, wànanggau na Ngguru, ka wàminja. 12 Napa na-paita-manggainja duna na hau na kuru dita ma-bokulu na pambàda panggàna ndàbangu; lai nu kai paloku nija, wànandja. 13 Ka laku-danjaka, tàkaka djia-maja hama tuna ba wànandja paraïna i Jehu; ka paloku-danjaka na Paha. 14 Toma-jaka na rehi, ka mandapu-nanjaka i Jehu dengu da pa-pahuru-naka. 15 Hi napeka-ndja: Rindjungu nda uku-maja na etinggu la panga dànggainja jiana na Paha, talànga ndedi ku-pàdangu majila. 16 Nadu ka kupeka-nggai, nda kuhili ngaanjapa, hi lupa na-pa-djàngapungu hala nuna na Paha la pahangandji-na i Ala. 17 Ka piti-nanjaka na kaba wai, hi na-pamalangungu; hàlaka: Keijawa jiana, pakei-njawa la dàngga angumi. 18 Ka kupeka-nggai, piti welingu nàhu nda kuhili ngunungua-pa wai wua angguru, lupa natàka na pahangandji-na i Ala, hi wanandja. 19 Ka piti-nanjaka na kambamba, hi na-pa-malangungu; hàlaka hi nakawita-witaja, hi nawua-ndja: Jiana djia-jaka na tau-nggu na pawua lumumi njimi; timiwa nu kai namu wàngga, hi wànandja. 20 Tunamai na kaba wai, hàlaka pangangu: Jiana na kaba wai, djia-jaka na pa-ràndingu bidi la wai rianggu, na pabungu lumumi njimi. 21 Tàka tàngaru, na limana na tau na ma-kaleka-ngga pera da-manangga la mendja. 22 Na Ana tau la-laku liana duna nundjuja na pambàda hukutu, tàka nai aai na tau na ma-kaleka-nja, wànandja. 23 Ka pa-katanangu-danjaka dàngga anguda, nggamu-jaka njuna na matuna nu lai njuta ba wàda.

Na pa-lumungu-da parihi da pa-panaungu. (Mat 20:25-28; Màruku 10:42-45)

24 Ka tumbu-nanjaka na pa-palumu-da: hi nggamu-jaka njuna lai njuta na marihi ba wàda. 25 Nanapa-ja i Jehu: Na maràmba-maràmba-ka la bandjaru dangu, pareta-mananja na tauna, hamanai na majàpa kuaha, i pahàmu tana wàdanja ngarana paraï tau. 26 Tàka njimi àmbi timi nudu, na marihi lai njimi màtawa ka hama tuna ma-maeri hupuja; hamanai na ma-pangora màtawa ka hama tuna ma-paloku-ja. 27 Mala nggamuja wàmi na marihi, na ma-mandapu pangangu, djàka ndia na ma-paloku? Ndia na ma-mandapu pangangui-pa? Tàka Njungga jia hama tuna ma-paloku-ka lai njimi. 28 Njimi hanü mànu-mami lai Njungga la makama-kama-nggaka. 29 Njunggai duku ku-patunggu-nggainja na pahangandji wàngu, hama tuna na Amanggu ba na-patunggu-ngganja Njungga, 30 ka peku nga peku ngunu pera damingga la ngia pahangandji-nggu. Dàngu kai mandapu la kandjàka, kai patanda-nja ngerana na ha-kambulu dàmbu kabihu Ihiraïlu, wànandja.

Na deka-nanja na pa-hiningu-na i Peturu. (Mat 26:21-35; Màruku 14:27-31; Juh. 13:36-38)

31 Himungu, ha Himungu! Tàngaru, lalu rindju-mananggai i kambàliku, ka ku-patàpi uhundja ba wànanggai. 32 Tàka Njungga ku-hamaja-nggauka ndumamu, ka àmbu na-munangu na pawaimu; na njuna njumu djàkau lua-jaka pa-pandjilungu, pamàndu-ndiawa da etida da angu-muka, wàna. 33 Nanapa-ja i Peturu: Miri, rimangu-manggunja duku la patama karia-nggau la uma kapàtangu djàka ndia la pameti-kai, hi wànanja. 34 Tàka nanapa-ja Njuna: Ka kupeka-nggau, Peturu, ndedi da-hakuku-mbu da manu nàhu taï, ba mbàda pa-ndilungu-muka pa-pahiningu, la panda tandaka, hi wànanja. 35 Ka la hàla-nandjaka: Mala ba ku-paràha-nggai dàngu nda ngàndimi kanai àmahu, dàngu halapa, ningu nu mandjakanggai?, hi wànandja. Napaha njuda: Nda ningua, hi wàda. 36 Nanapa-ja Njuna: Nàhu njuna, djàka nggamuja na maningu kanai àmahungu, màtawa ka nangàndi, hamanai kanai bàlangu-mbu; tàka djàka nggamuja na manda ningungu, màtawa ka na-danggangu hinggina ka nakei wàngu hapanda. 37 Nadu ka kupeka-nggai jiana na pulungu na maninja la huratu, na rukunggu Njungga: Njuna nadiha paangu-njaka tau akatu paraï tau, ba wàna,

djiangu-maka duna na-pa-djàngapungu. Nadu mbuu ndàbana na rukunggu Njungga na maninja la Huratu, djiangu-ma na-lundungu hala, hi wànandja. 38 Napaha njuda: Miri, tàngaru nindja jiada dua mbunguda da hapanda, hi wàdanja. Nanapa-ja Njuna: Djiaka-wa, hi wànandja.

La woka Nggehimani. (Mat. 26:36-46; Màruku 14:32-42; Juh. 18:1)

39 Ka luhu-nanjaka welingu la paraïngu i Jehu, hi nalaku la palindi Haitungu, ba wàngu-mana. Tàka da papanau-na tundu-madanja. 40 Ba natàka-ka lai nu: Hamajangu-wa, ka àmbu naliinggai ma-pakamangu, hi wànandja. 41 Ka pa-jilangu-nanjaka i Jehu welingu lai njuda ràkangu handàka patuku-ja marauna, hi na-maràbaku hi na-hamaja-ngu: 42 Dou Ama, djiaja djàka wàmudu, pajila àrunja jiana na kaba wai welingu lai Njungga; na njuna nda pambuha-nggu Njungga, na pambuha-mu Njumuka dumu na ma-patutungu, wàna. 43 Ka ita-nanjaka na papalewa welingu la awangu, na ma-pa-kapingatu-ja. 44 Ba talànga maradapu hala-wàla-naka nu, ka manaü pa-rukangu madua-naka pa-hamajangu. Tàka na wai hanggobu-na, hama tuna wai ria ma-kambàtiku la tanaja. 45 Ba na-hadangu-ka welingu la pa-hamajangu, lua toma-na-ndjaka da papanau-na, natàka-ndja katuda-da padua paraï pa-handuka. 46 Ka nggikina hii katuda? Hadangu-wa kai hamajangu, ka àmbu naliinggai ma-pakamangu, hi wànandja.

Na jàpaja i Miri Jehu. (Mat. 26:47-56; Màruku 14:43-50; Juh. 18:2-11)

47 Ba talànga panii-naka nu, nàmu madua-njaka na tau dangu, tàka i Junda ba wàdanja, na pa-hakambulu madua wàda da pa-panaungu, djia-majaka njuna na ngorada, hi na-hangiri-ja i Jehu ka ku-puduku-ja ba wàna. 48 Tàka i Jehu: Ha Junda, mu-kaleka wànja puduku na Ana tau ai?, hi wànanja. 49 Ba dapàda-njaka nu djàka nggikina taï paraï da tau la lihina: Mala Miri, matungu-wa jia hapanda?, hi wàdanja. 50 Tàka na anguda na haàtu hi na-làndahu-nja na atana na Ratu Bokulu, nahàpu-maja na kahilu kawana-na. 51 Tàka nahema i Jehu: Djiaka-wa nu, hi wànandja. Hi naràma-ja na kahilu-na na tau, hi na-palànga-ja. 52 Tàka i Jehu hi napanii

dàndja da ratu pangora, da tau pangora la uma Ala dàngu da ama boku-ama bokulu-ka da mandjuunja: Njimi hama tuna luhumi pa-rawaku-ja na ma-rambangu-ma, bai ngàndi hapanda dàngu kadipu ai? 53 Ba talànga ningga hau lodu hau lodu lai njimi la uma Ala, tàka ndai padjola-nggai lima; nàhu njuna djia-jaka na rehimi njimi, dàngu na kuaha-na na kapàtangu, hi wànandja.

I Miri Jehu la hanggana i Kajapahu. Na pa-hiningu-na i Peturu. (Mat. 26:57,58,69-75; Màruku 14:53-72; Juh. 18:12-18, 25-27)

54 Ba dajàpa-jaka i Jehu, laku ngàndi-danjaka nàhu la umana na Ratu Bokulu. Tàka i Peturu hi natundu maraunja. 55 Ba da-padukulu-jaka na epi la padua talora, mandapu pa-mbabungu-danjaka, tàka i Peturu tama-mananjai duna pa-mandapu la padua-da. 56 Tàka na haàtu na ata kawini, ba naita-jaka nu i Peturu ba na-mandapu la lihi epi ma-handaraku, hi na-kandura-ja: Jiana-mbu anguna Njunaja, hi wàna. 57 Ka pa-hiningunanjaka i Peturu: Ha kawini, nda kutandaa-ja Njuna duku, hi wàna. 58 Ndedi nggii mandai, hili ninjai na haàtu na maita-ja: Njumumbu, angu hàla-madumi, hi wànanja. Nanapa-ja i Peturu: Ha njumu pàku, ndiaa duku, hi wàna. 59 Ba ràkangu hau ndjàmuka ma-palàngangu, hili ninjai na haàtu na mapanii pa-ihikungu: Lànga-tàkadu, jiana-mbu anguna Njunaja, ba tau Nggalilia-duja, wàna. 60 Tàka i Peturu: Ha njumu pàku, nda kupianja duku djàka nggàra wàmu na, hi wàna. Ndedi mbàdiku, ba talànga panii-inapa, hakuku-danjaka da manu. 61 Ka mbaili-nanjaka i Miri hi na-tàngaru-ja i Peturu. Nu ka namu-du-nanjaka i Peturu na paniina i Miri: Ndedi da-hakuku-mbu da manu nàhu taï, ba mbàda pa-ndilungu-muka pa-pahini-ngga, ba wànanja. 62 Ka luhu-nanjaka i Peturu la hambeli, hi nahii pangiba. 63 Tàka da tau da makata-nja i Jehu, jobu-danjaka hi dapalu-ja. 64 Hi da-panggàbi-nja na matana, hi da-paàra-nja: Mala unjura-japa djàka nggamuja na mapalu-kau? hi wàdanja. 65 Da-daamanaipa na kareuku-da na maluhu, ba dalapi-ja Njuna. 66 Hadangu-ka harii, pauhi-danjaka mbuu ndàbada da ama bokulu, da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku, hi da-karia-nja i Jehu la ngia pa-batangu-da. 67

Djàka djia-dukau Njumu i Karitu, panii-nggamawa, hi wàdanja. Nanapa-ja i Jehu: Djàka kupanii-anggainja, nda djia waiminja; 68 dàngu djàka ku-paàra-anggai, nda djia hemami. 69 Na njuna piti welingu nàhu, mandapu-nanjaka na Ana tau la kawana mbihana i Ala, hi wànandja. 70 Napaha njuda mbuu ndàbada: Djàka tuna nu, Njumu ka Ana Ala-kauka?, hi wàdanja. Nanapa-ja Njuna: Hama tuna ba wàmi, Njunggadu, hi wàna. 71 Danapa-ja njuda: Nggàra taïhi wànguipa ma-hakahii? Ba rongu wiki madua-ndanjaka la ngaruna, wàdaka.

NA KAWUDU 23

I Miri Jehu la hanggana i Pilatu. (Mat. 27:1,2,11-14; Màruku 15:1-5; Juh. 18:28-38)

1 Mbuu ndàbana na tau hadangu-nanjaka, hi da-karia-nja i Jehu la hanggana i Pilatu. 2 Ka pa-kiringu-danjaka pa-pandjala-ja: Ma-hàluku-jaka jiana na tau, ba na-titiru-ja na angu-maka, ba nahiri-nja la pa-wuangu hilu katiku la hangandji, dàngumbu: Njungga Karitu-ka, Hangandji-ka, wàna, wàda. 3 Ka paàra-nanjaka parama i Pilatu: Hangandji tau Jahundi-kau dumu?, hi wànanja. Nahema i Jehu: Hama tuna ba wàmu djia-duka, hi wàna. 4 Hi napanii-ndja da ratu pangora dàngu na tau danguka paraïna i Pilatu: Nda kuhunggua-nja ndjalana jiana na tau, hi wànandja. 5 Ka pa-ruhukungu madua-danjaka: Njuna jiana na ma-konggalu-nja na tau, ba na-papeka-nja la pa-nggubulu Jundia, ba na-pakiri welingu la Nggalilia lupa tàka jiahu, wàda. 6 Ba narongu-jaka nuna i Pilatu, pa-àrangu-nanjaka napa hi tau Nggalilia-ja Njuna wàna; 7 ba napi-njaka ba tau la ngabana i Harondi-ja, pa-ràhangu-nanjaka pa-karia-nja lai Harondi, nu talànga nimbunjai duna la Jeruhali.

La hanggana i Harondi.

8 Ba naita-jaka i Jehu i Harondi, hàmu nda ukuja na etina; ba rindju mandaingu-manaka la pangita-ja, ba narongu-dujaka na rukuna Njuna, dàngu monungu-na padua ka ku-ngitangu àru tanda mbiha pa-patumbu-na

wàna. 9 Da-daana na paniina ba na-paàra wànja i Jehu, tàka nda ningu ndoku hau pahema-nanja. 10 Ka ndolaku-danjaka da ratu pangora dàngu da mapingu huratu uku, hi da-pandjala mbana etija. 11 Tàka i Harondi dàngu da hurundandu-na hi da-pajudi-ja dàngu hi dajobu-ja i Jehu, ba da-pamaringgi-nja hawàla hinggi kawila, hàlaka hi na-paràhangu pa-karia belinja la hanggana i Pilatu. 12 Nu i Harondi dàngu i Pilatu pa-arijaa wàngu madua-danjaka la loduna nuna, làti ba da-papapangu-dupa.

La hanggana i Pilatui. (Mat. 27:15-26; Màruku 15:6-15; Juh. 18:39-19:16)

13 Ka paau-nandjaka i Pilatu da ratu pangora, da tau pangora dàngu na tau danguka la pa-pauhi. 14 Jiana na tau bai karia-nja lai njungga, njuna na ma-pandjàra-nja na tau wàmingga; tàngaru, la hanggami njimi-maka ba ku-kanuturu-ja, tàka nda ningua hau ngia pandjala-na pahunggu-nggu, hama tuna na papanii-mi njimi, 15 Djiapa i Harondi-kadu ndiambu, ba na-paràha beli bidua-njai lai njuta. Tàngaru, nda ninguma duna rukuna Njuna, ràka pa-pameti wànguja. 16 Nàhu màtawa ka kupalu-ja, ka pahàla-ja wàngguka, hi wànandja. 17 Huri-maja la lodu remi, njuna i Pilatu ba na-pahàla-ndja haàtu tau la uma kapàtangu. 18 Tàka kaoka paràndja hala madua-nanjaka na tauka: Pu-ngalu-ja na tau jiana, pahàla-nggamanja i Mbaramba, wàna. 19 Njuna i Mbaramba, ruku pa-konggalungu-na la paraïngu, dàngu ruku pameti-na tau hi puhija la uma kapàtangu. 20 Ka hili panii da pakodu-nandjaka paraïna i Pilatu, ba eti-ngu-mananja la pa-pahàla-ja i Jehu. 21 Tàka hili kaoka madua-danjaka: Harika-nja, harika-nja Njuna!, wàda. 22 Ka hili panii-nanjai i Pilatu ba na-pandilu wundangu wàngu: Ka nggàra akatu-majaka duna na paruku-na? Njungga nda ningu ndoku hau ndjalana pahunggunggu, na ràka pa-pameti wànguja, djia-duja mata ka kupalu-ja ka pahàla-ja hi wànggu, wànandja. 23 Tàka pa-duruhungu madua-danjaka pa-pambanangu ba da-kaoka, harika-manja bàdi Njuna ba wàda, ka lupa natalu ninguka na kaoka-da njuda. 24 Ka kàtahu-nanjaka i Pilatu, na-padjàngapu-maa-njaka na pa-karuhi-da. 25 Hi na-pahàla-ja na tau papuhi ia uma kapàtangu ruku pa-konggalungu-na dàngu ruku pameti-na tau, na pa-karuhi-da; tàka i Jehu puli-nandjaka la

pambuha-da njuda.

Na ngàndi-danja i Jehu la harikangu.

26 Nàhu ba dalaku ngàndija i Jehu, hi dajàpa-ja i Himungu tau Kireni, na maweli la woka, hi da-paduku-nja na ai harikangu, ka natanggu-nja lua la kadjia-na i Jehu ba wàda. 27 Dangu lànga-tàka na tau na matundu-nja, màlai da tau kawini ba data-tàmbungu kuruda ba dahiinja. 28 Ka mbaili-du-nandjaka paraïna i Jehu: Ha bidi kawini Jeruhali, àmbi hiidungga Njungga, mihiingu-ka wikimi, mihiingu-ka anami dimi. 29 Nadu kai tàngaru, haromu nimanja duna na rehina: Oha-anaka na mambuta, na kawini manda paana, hamanai da huhu da manda pahuhu, ba wàna na tau. 30 Nu djia-dujaka taï: Djengi-nggamawa, hi wàdandja da tandula; dàngu: Panggàbalu-nggamawa, hi wàdandja da palindi. 31 Nadu djàka tudanja jia-maduka na ai luri, hi nggi-nggiki-danjaipa na ai meti?, wànandja. 32 Nindjambui da tau akatu da madua da pangàndi-da, ka pameti pa-karia-ndja dàngu i Jehu ba wàda.

Na metina i Miri Jehu la Nggolunggota. (Mat. 27:33-56; Màruku 15:22-41; Juh. 19:17-30)

33 Ba datàka-ka la hau pa-ngiangu, la Kaba-kotu ba wàdanja, pa-harika-danjaka i Jehu lai nu, dàngu nudambu da tau akatu, haàtu la kawana, haàtu la kalaina. 34 Tàka i Jehu: Dou Ama, djàma àrundja, ba nda pi-maa-danja djàka nggàra ulada, hi wàna. Ka paberi-beri-dandjaka da pakina, ba dawàngu pawingu-ndja ndandu. 35 Na tauka hanii-mana la pa-tàngaru. Tàka da tau pangora pajudi-danjaka i Jehu: Na tau hawiangu na-pamara-ja, màlawa nu ka na-pamara wikina, djàka Njunadu na Karitu-na i Ala, na papindi-na, wàda. 36 Da hurundandui duda ndàharungu-madanja la pa-pajudi-ja i Jehu, hi dangàndi-nja wai kadoha: 37 Djàka Hangandji Jahundi-dukau, pamara-wa wikimu nàhu!, wàdanja. 38 Nimbunjai na pa-huratu la tuba katiku-na: Jiana Hangandji Jahundi-ja, wàna. 39 Na haàtu na tau akatu na pa-tiwalungu, màlamai duna ba nalapi-ja: Njumu nda djiakau na Karitu? Pamara-wa na wikimu, dàngu

njumambu, wànanja. 40 Tàka nahema na haàtu hi na-kajàka-ja: Ndau mangàdatu-manja njumu i Ala, ba hama-nakadu na rata na paràngga-nda? 41 Njuta duta deningu-manaka, maa ba ràngga-ndanja tuba papana na paruku-mandaka; tàka Njuna jiana nda nggàraa duna ma-handjàliru paruku-na, hi wànanja. 42 Hàlaka: Dou Jehu, namu àruka duku, djàkau lundungu-ka dumu la pahangandji-mu, hi wàna. 43 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka, ka kupeka-nggau, la lodu nàhu-maaka bau tama karia-ngga la Paradihu, hi wànanja. 44 Ba ràkangu ndjàmu ha-kambulu dua-jaka la tidu lodu, kapàtangu hàla-nanjaka na tana, lundu la ndjàmu taïluja la maringu lodu; 45 nadu na mata lodu ba na-kamàda madua-ka. Tàka na dindi tera la uma Ala, na-kahira padua-ma. 46 Ka wara pa-kodungu-du-nanjaka i Jehu: Dou Ama, la lima-munjaka ku-pakata ninja na ngahunggu, wàna. Ba wànaka nu, mbota madua-nanjaka. 47 Ba naita-jaka na matuna nu na ngora hurundandu, wotu madua-nanjaka i Ala: Lànga-tàkadu, na tau jiana na-kawana, wàna. 48 Mbuu ndàbana na tau na mambumbu pa-tàngaru-ja nuna na matumbu, ba naita-jaka na matuna nu beli-nanjaka, ba nata-tàmbungu kuruna. 49 Mbuu ndàbada da pandàma-na, hamanai da kawini da matundu-nja Njuna welingu la Nggalilia da-ndolaku marau-ma, ba da-tàngaru-ja nunaka.

Na taninja i Miri Jehu. (Mat. 27:57-61; Màruku 15:42-47; Juh. 19:38-42)

50 Ninja na tau, i Juhupu ba wàdanja, tau matama la Batangu-ja, tau hàmu, tau tàndjija; 51 nda naora-manja duna na batangu-da dàngu na hurida da anguna; welina la Arimatia, paraïngu tau Jahundi; njuna patia-mananja na pahangandji-na i Ala. 52 Ka lua-nanjaka lai Pilatu, hi nakarai-ja na metina i Jehu. 53 Ba na-papuru-njaka, kajubuhu wà-nanjaka tera bara; hàlaka hi na-bàndjalu-ja la reti pa-toraku, ndedi ningu-mapa patani ningu lai nu. 54 Nu djia-majaka na lodu pa-jemangu, tàka na lodu hangahu mareni-ama-naka. 55 Tàka da kawini da mamai karia-nja welingu la Nggalilia, da-tundungu-mbu pa-tàngaru-ja nuna na reti, dàngu djàka nggikina ba bàndjalu-ja na metina. 56 Ba dabeli-ka, paloku-danjaka karanu dàngu mbii kati. Tàka la lodu hangahu, hangahu-danjaka hama tuna na uku.

NA KAWUDU 24

Na hadangu-na i Miri Jehu. (Mat. 28:1-8; Màruku 16:1-8; Juh. 20:1-10)

1 Tàka la lodu kawunga minggu, laku hada mbaru-danjaka la reti, la pangàndi-ha da karanu pambàda paloku-da. 2 Ka ita-du-danjaka na watu ba mbàda nggilungu-naka welingu la reti. 3 Ba datama-ka hu dalu, ka nda daita-japa na metina i Miri Jehu. 4 Tuna, ba talànga hondaru wà-danjaka nuna nu, hi djia ndolaku biada la lihida da tau madua da mapaki ma-kadjilaku. 5 Ka maradapu-danjaka, dàngu karuduku hanii bia-daka; ka paniidanjaka nuda da tau madua: Ka nggikina hi mihimbu-ja na maluri la angu mameti? 6 Nda nianja jiahu, na-hadangu-ka duna. Namuja djàka nggikina wàna ba napanii-nggai ba la Nggalilia-japa: 7 Djiangu-maka duna na Ana tau ba pakata-nja la lima tau akatu, hi harika-nja, tàka la lodu patailu wàna hi na-hadangu beli, ba wàna, hi wàdandja. 8 Ka namu beli-danjaka na paniina. 9 Ka beli-danjaka welingu la reti, hi da-patàka hàlanja na rukuna nunaka la ma-hakambulu haàtu-da, dàngu la tau hawiangu-mbu. 10 Nuda da kawini djiaha i Maria Mandalena, dàngu i Juhana, dàngu i Maria inana i Jakupu. Hamanai da kawini hawiangu, da kàli karia-da, dapanii-majai duda nuna la pa-pahurungu. 11 Tàka ba dareki-ja njuda, beri hama ngilu-maaja nuna na kareuku-da da kawini, nda dawaiaha. 12 Tàka i Peturu hadangu-nanjaka, hi napalai la reti; hi na-kahinu hu dalu, ka djia-kihaka da jubuhu da pangita-na. Ka beli-nanjaka la uma, dàngu hangàtaru-nanja nuna na lii na matumbu.

Da malua la Emau. (Màruku 16:12,13)

13 Nu, la loduna nuna nindja da anguda da madua, da malua la hau kotaku, la Emau ba wàdanja, na marauna ràka pa-lakungu taïlu mbua ndjàmuja welingu la Jeruhali. 14 Ka pani-nii-danjaka dàngga anguda na rukuna nu na matumbu-matumbu-ka. 15 Tunaka nu, ba talànga pa-bandjarungu-daka nu ba da-pa-katanangu dàngga anguda, hi djia hangiri wiki bia-nandja paraïna i Jehu, nàhu hi nalaku karia-ndja. 16 Na njuna da matada pa-dimbaku-hapa la patanda-ja Njuna. 17 Hi napanii dàndja paraïna i Jehu: Nggàra

pàku-jaka na pabata-mi nàhu la ngarangia?, wànandja. Ka ndaudakudanjaka, dàngu bitida. 18 Tàka na haàtu, i Kaliopa ba wàdanja, hi nahema: Ka didi-maa-kauka Njumu mabidi pàlaku la Jeruhali, ni hi ndau pi bianja na matumbu-matumbu-ka la kangeu wàda modu?, hi wànanja. 19 Nanapa-ja i Jehu: Ka nggàraja?, hi wànandja. Napaha njuda: Na na rukuna i Jehu tau Naharitu-du, na wunangu na ma-patahu rukuna, na ma-patahu ngaruna la hanggana i Ala, dàngu la hangga tau danguka; 20 hamanai djàka nggiki-danja paraï da ratu pangora dàngu da tau pangora-pangora-ka lai njuta, ba da-pakata-nja mata ka pameti-ja ba wàda, hi da-harika-nja. 21 Tàka na pamonu-nda njuta, Njunaka na ma-pahàla-ja na Ihiraïlu wànda làti. Tàka wànja nàhu, mbàda taïlu mbua lodu wànaka, ngalana patumbu nuna nu. 22 Tàka nindjai hawiangu da kawini anguma njuma, da ma-pakatàtaku-kama, kawai ba dalua mbarudu la retina; 23 ba nda daita-japa na metina, hi dabeli papanii: Ma-ngitangu pangita-ma kawai, nindja da papalewa: naluri belika na, wàda-nggama, wàda. 24 Ka lua-danjaka da anguma hawiangu la reti, djia-maja na pangita-da hama tuna ba wàda da kawini, na njuna Njuna wiki nda dangita-ja, hi wàdanja. 25 Nanapa-ha paraïna i Jehu: Ha tau kambànga, mambotu etina la pawaija mbuu ndàbana na papanii-da da wunangu-ka! 26 Ka nda ngera-nanja duna i Karitu la pa-majila tuna nu, ka peku tamana la ngia pa-bundjuku-na?, hi wànandja. 27 Ka pakiri weli-nanjaka lai Muha dàngu la wunangu danguka, ba na-palara-ndja paraïna i Jehu, mbuu ndàbana na maninja la Huratu-ka na rukuna Njuna. 28 Ka mareni-danjaka na kotaku ngia pa-hanggangu-da, tàka i Jehu hi na-pahada malaku pa-ngalangu-ja. 29 Tàka hi dapambambananja: Todu dànggama kàdi, nàhu rudungu-ama-naka, na lodu wawa-ma-nanjaka, wàdanja. Ka tama-nanjaka patodu karia-ndja. 30 Tunaka nu, ba talànga mandapu dà-nandjaka la pangangu, ka piti-nanjaka na kambamba, hi na-pa-malangungu, hàlaka kawita-wita-nanjaka hi napakei-ndja. 31 Ka harii-danjaka da matada, hi datanda-ja Njuna; ka muna-ngu madua-nanjaka welingu la matada. 32 Hi dapanii dàngga anguda: Mala lalu mbana rindjungu-ha wàngguka da etinda kawai, ba napanii dànda la ngarangia, ba na-bunggahu hàla-ndanja na Huratu-ka, ai? wàda. 33 Ka hada memangu madua-danjaka nu, hi dabeli la Jeruhali;

tàkandja da ma-hakambulu haàtu-da, pauhi-da padua-ka dàngu da a-angu-daka, 34 da mapanii: I Miri na-hadangu lànga-tàka-maka, na-pa-djilikungu-maka wikina lai Himungu, wàda. 35 Tàka njudai duda hi da-paihi hàlaja na rukuna nàhu kawai la ngarangia, dàngu djàka nggikina na tanda-danja nu ba talànga kawita-nanja na kambamba.

Na pa-djilikungu-na wikina i Miri Jehu.

36 Ba talànga pani-nii-danjaka na rukuna nuna, djia ndumuru wàna bia i Jehu la padua-da. 37 Ka hangàtaru-danjaka pa-kariangu katàtaku-da, wàndi-jaka na pangita-nda wàda bia pa-pangàda-da. 38 Tàka i Jehu: Ka nggikina hii katàtaku? Dàngu nggikina hi nalii lua daa la etimi? 39 Tàngaru-ha da limanggu da wihinggu, djiaka Njunggama jia! Ràmaka, tàngaru, da wàndi nda ningua toluda riida, hama tuna da paita-mi lai Njungga, hi wànandja. 40 Ba napanii tuanaka nu, paita-nandjaka da limana da wihina. 41 Tàka ba ndedi dawai-majaipa paraï panggaüru eti dàngu paraï pa-hangàtaru, napaja Njuna: Ningu nàhu lai njimi pangangu jiahu?, hi wànandja. 42 Ka wua-danjaka ija pahongu hakatiri. 43 Hi nakeija hi nanganja la hanggada. 44 Ka panii-nandjaka: Jiana-jaka na pulunggu, na pambàda panii-nggunggai ba ninggapa lai njimi, nadu: mbuu ndàbana na rukunggu Njungga, na maninja la huratu ukuna i Muha, la huratu-da da wunangu-ka dàngu la huratu ludu, djiangu-maka na-patutungu, hi wànandja. 45 Ka pa-habola-nandjaka na kanandingu-da, ka peku pidandja da Huratu ba wàna. 46 Hi napanii-ndja: Tuna nu na maninja la Huratu, ba ngera-mananja i Karitu la pa-pàdangu majila, tàka la lodu patailu wàna hi na-hadangu beli welingu la mameti-ka; 47 djia-dujaka hi na tamuna Njunama bàdi taï na pawangu, ba bobaru-ja na anda pa-ndjilungu, na pa-djàmangu wàda da ndjala, la hau bandja-hau bandjaru-ka, piti welingu la Jeruhali. 48 Njimi djia-kaika matanggu hakahii-nja nuna mbuu ndàbana. 49 Tàngaru, ku-patàka-manggainja duku na pandjandji-na na Amanggu. Na njuna indàdiku pàku jiahu la paraïngu, ka lupa na-tunggulu-kai mbiha mendi welingu la madjangga, hi wanandja.

Ba padita-ja i Miri Jehu la awangu. (Màruku 16:19; Pa-pahurungu 1:4-14)

50 Tàka i Jehu hi na-karia-ndja la hambeli paraïngu, tàka la lihina la Mbaitani, hi na-djidjiku-ndja da limana hi na-pamàndjaku-ha. 51 Ba talànga pa-màndjaku-nandjaka nu, pahewa dà-nanjaka ba padita-jaka la awangu. 52 Ka marubuku-danjaka lai Njuna, hàlaka beli mangu nggaüru etingu-danjaka la Jeruhali. 53 Ni ma-mànu-mandja duda la uma Ala, ba dawotu-nja i Ala.

NA LII MÀNANGU PA-LAWITI-NA I JUHANI

NA KAWUDU 1

Rukuna na Pulungu na madedi tolu.

1 La kawunga-na ninja na Pulungu, tàka na Pulungu lai Alaja, dàngu Alaja na Pulungu, 2 La kawungu-na djiaja na maninja lai Ala. 3 Njuna hi nadedi mbuu ndàbana; djàka nda Njuna nda haua madedi na ngara madedi-ka. 4 Lai Njunaja na luri, tàka na luri djiaja na hambila na ma-paharii-nja na tau. 5 Na hambila na-handaraku la kapàtangu, tàka na kapàtangu nda na-katakua-ja. 6 Ninja na tau, na pa-paràha-na i Ala, Juhani-ja na tamuna. 7 Maina pa-hakahii la pa-hakahii-nja na hambila, ka peku pawaina mbuu ndàbana rukuna njuna. 8 Nda djiaaja njuna na hambila, tàka ka hakahii-nja na hambila wànaa. 9 Na hambila lànga-tàka, na ma-paharii nimbihu-nja na tauka, mai-nanjaka la pinu tana. 10 Nimanja la pinu tana, rukuna Njuna hi nadedi na pinu tana, tàka na pinu tana nda natandaa-ja. 11 Maina la mangu wikina, tàka da manguna nda da-katakua-ja. 12 Tàka da tuda ma-kataku-ja, nawua-ndja ngerada paana Ala, na da mawaija na tamuna. 13 Nda ruku riaja, nda ruku pambuha toluja, nda ruku pa-mbuha tau minija, tàka rukuna i Alaja hi nadedi. 14 Na Pulungu natolu-ka hi na-ngiangu la padua-nda, hi mapanau-nja mangundju-na, djiangu-ma na mangundju pawua-nanja na Ana kamehangu paraïna i Ama, ba pa-namungu dàngu ba malànga-tàka dju-djuaja. 15 Ka hakahii-du-nanjaka Njuna paraïna i Juhani ba nawara: Jiana djia-majaka na papeka-nggu:

Nàmu na ma-màlamiri-ngga na-mangilu-nggapa, maa ba ni mangilu-ma-njaka welingu lai njungga ba wànggu, wàna. 16 Maa ba welingu la ma-bundungu lai Njunadu, hi tangala ndàbangu pa-namungu pandua pa-namungu. 17 Nadu na Uku, i Muha na matanggu wuangu-ja, tàka na pa-namungu dàngu na malànga-tàka rukuna i Jehu Karitu hi nindja. 18 Ndedi ningu ndokua tau maita-ja i Ala; na Ana kamehangu na maninja la karaha-na i Ama, Njuna na mambàda pekaja.

Na hakahiingu-na wikina i Juhani.

19 Jiana-ja na pa-hakahii-na i Juhani, nu da tau Jahundi da manindja la Jeruhali, ba da-paràhangu ratu dàngu tau Lewi hawiangu, paàra-nja: Nggamukau, wàminja ba wàdandja. 20 Ka peka-nanjaka, nda na-pahinia-nja; na papeka-na: Njungga nda djiaaka na Karitu, wàna. 21 Ka paàra-danjaka: Mala, ka nggàrakau dumu? Djiakau i Elia, hi wàdanja. Nanapa-ja njuna: Ndiaa, wana. Djiakau na wunangu, wadanja: Ndiaa, wàna ba nahema-ha. 22 Hala: Mala, ka nggaakau dumu ka peku hema-mandja da ma-paràha-nggama. Nggikina wàmunja na ruku wikimu, hi wàdanja. 23 Nanapa-ja i Juhani: Njungga jia na warangu-na na ma-wara la maràda telangu: Patàndji-ja na andana i Miri, na mawàna, hama tuna na patiki-na na wunangu Jahaja. 24 Ningumbui pa-paràha-na tau Parihi. 25 Nu ka paàra-danjaka: Ka ni, nggikinai dumu hiu parunungu, djàka nda Karitu-kau, djàka nda Elia-kau, djàka nda djiakau na wunangu, hi wàdanja. 26 nanapa-ja i Juhani: Njungga waia pa-parunu wànggu, tàka ninja la padua-mi na panda tandami, 27 na ma-malamiri-ngga; djiapa la pa-wàkahu-nja liku halapa-a-na njungga jia nda ràka-mbuna, hi wàna. 28 Jiada la Mbaitani-ha la hapapa luku Jarandingu datumbu ningu, la ngia pakàli pa-runungu-na i Juhani.

Na hakahii-nanja i Miri Jehu paraïna i Juhani.

29 Hadangu harii ita-nanjaka i Jehu ba namai lai njuna: Tàngaru, na Ana mbimbina i Ala na madanda-ndja da ndjalana na pinu tana. 30 Djia-majaka na papeka-nggu: La malamiri-nggu nàmunja na ma-mangilu-ngga, maa ba

ni mangilu-manjaka welingu lai njungga. 31 Njunggai duku nda kutandaa-ja; tàka ka peku bowaja la tau Ihiraïlu, djiaja hi kiri mainggu pa-parunu wàngu wai, wàna. 32 Ka hakahii-nanjaka i Juhani: Kuita-jaka na Ngahuna i Ala ba napuru welingu la awangu, ba hama tuna kulundiha-ja, hi na-ngiangu lai Njuna. 33 Njunggai duku nda kutandaa-ja, tàka na ma-paràha-ngga pa-parunu wàngu wai, Njuna na mambàda pekangga: Na paita-mu na ngia papuru ninguna i Ngahu hi na-ngiangu ningu, djia-jaka na ma-parunu wàngu Ngahu Matua, wànangga. 34 Kuita-jaka dàngu ku-hakahii-njaka Njuna ba Anana i Alaja wàna.

Na kawunga pindi-nandja da papanau-na i Miri Jehu.

35 Hadangu harii hili ninjaka i Juhani lai nu dàngu da madua da papanau-na. 36 Nu ba naita-jaka nàhunja i Jehu: Tàngaru, na Ana mbimbina i Ala! hi wàna. 37 Ka rongu-danjaka da madua da papanau-na ba napanii tuna nu, hi datundu-nja i Jehu. 38 Ka mbaili-nanjaka i Jehu; ba naita-haka ba datundu-nja: Nggàraja na pahimbu-mi, hi wànandja. Napaha njuda: Rab-bi, djàka hilunja: Ngguru, ba wànda, nggii ungiangu ningu, hi wàdanja. 39 Tàka Njuna: Mai nàmu kai itaja, hi wànandja. Nu ka lua-danjaka, hi daita-ja na ngia pa-ngiangu-na; ka ndàdiku-da-njaka lai njuna la lodu nuna. Nu ràkangu ndjàmu ha-ka-mbulu-ja. 40 I Andaria, na anguna paluhu i Himungu Peturu, djiaja na pa-madua wàda, da marongu-ja lai Juhani dàngu da matu-ndu-njai Jehu. 41 Nu i Andaria nahunggu mangilu-ja na anguna paluhu, i Himungu: Mahunggu-jaka i Mahia, djia-dujaka na Karitu ba wànda, hi wànanja. 42 Ka karia-nanjaka lai Jehu. Tàka i Jehu hi napanau-ja: Njumu na djiakau i Himungu, anana i Juhani. Napa i Kepahu, wàndanggau, hi wànanja, djia-dujaka Peturu ba wànda. 43 Hadangu harii, luanggu la Nggalilia wàna i Jehu, hi na-tàbuku-ja i Pilipu: Tundungga, hi wànanja. 44 Njuna i Pilipu tau Mbaituhaida-ja, angu kotaku-da i Andaria àda i Peturu. 45 Tàka i Pilipu, hi nahunggu-ja i Natanilu. Nu na palana i Muha la huratu uku hamanai da wunangu, mbàda hunggu-manjaka, djia-dujaka i Jehu, anana i Juhupu, tau Naharitu, hi wànanja. 46 Nanapa-ja i Natanilu: Peku-nakaka nàhu la Naharitu pa-tumbu na mahàmu? hi wànanja. Tàka i Pilipu: Mai kau itaja, hi wànanja. 47 Tàka ba naita-jaka paraïna i Jehu na nàmunja i Natanilu lai Njuna: Tàngaru, na tau Ihiraïlu lànga-tàka na manda ningu kambàlikungu, hi wànanja. 48 Nanapa-ja i Natanilu: Ka nggiki biana hiu tandaka, hi wànanja. Tàka i Jehu: Ba ndedi napaau-nggau i Pilipu, kuita-ma-kauka ba la lumbu kapilitu-kau, hi wànanja. 49 Nanggepi-ja i Natanilu: Ngguru, Njumu na djiakau na Anana i Ala, djiakau na Hangandji tau Ihiraïlu, hi wànanja. 50 Nanapa-ja i Jehu: Kuita-ma-kauka la lumbu kapilitu ba wànggunggau, djiaja hi kiri pawaimu ai? Napa na kau itangu marihi-nja jiana, hi wànanja. 51 Lànga-tàka-manggunggai, napa kai itaja na awangu ba na-tawanggahu, dàngu da papalewa-na i Ala ba dahei puru la Ana tau, hi hili wànanja.

NA KAWUDU 2

Na pamaü papa la Kana.

1 La lodu patailu wàna ninja na remi pamaü papa la Kana, la tana Nggalilia; tàka na inana i Jehu ninja lai nu. 2 Pa-dundangu-mbu-ha i Jehu dàngu da papanau-na la pamaü papa. 3 Ba na-jàmihu-ndja wai angguru, tàka na inana: Nda ni-nguapa wai angguru-da, hi wànanja i Jehu. 4 Nanapa-ja i Jehu: Ha ràmbu, ta-panggiki na Njungga dàngu njumu? Ndedi djiaja na rehinggu hi wànanja. 5 Nu ka panii-nandjaka da ma-paloku na inana: Djàka nggàraja na papanii-nanggai, iwa-manja, wànandja. 6 Nundjuja na huri pa-jahangu-na na tau Jahundi, lai nu nindja da pa-bàndjalu-da, ba nomuda da mbàlu watu bokulu, ma-ihingu dàmbu ndia tilu mbua wuru wai ha-hau. 7 Tàka i Jehu: Pinuha wai jiada da mbàlu, hi wànandja. Hi dapinu wuhaha. 8 Hala, takuwa kai ngàndinja na katiku remi, hi wànandja. Ka ngàndi-danjaka. 9 Ba nadjàli-jaka na wai na ma-pambeli wai angguru na katiku remi - nda napinja djàka nggii welina, mbulungu da ma-paloku da mataku-ja da mapinja - ka paau-nanjaka na bidi papa mini: 10 Na huri làti, na tauka na-pahangga mangilu-njapa wai angguru hàmu, hala ba damaüku-kika hi màngu pa-pahangga-nja na maràka hàmungu. Tàka njumu pahàmu bia-munjai na wai angguru hàmu

lundu nàhu, hi wànanja. 11 Jiana na pakiri-da da tandana, la Kana la Nggalilia-ja na-patumbu nija i Jehu; pa-djiliku-nanja na mangundju-na. Nu da papanau-na ka pawai-danjaka lai Njuna. 12 Nu ka puru-danjaka la Kapinaüngu i Jehu dàngu na inana, dàngu da anguna paluhu, lupa da papanau-na; ka ndàdiku-danjaka lai nu, nda pira mbua lodu-mbuda.

Na pa-matua-nanja na uma Ala i Miri Jehu. (Mat. 21:12-13; Màruku 11:15-17; Luk. 19:45-46)

13 Mareni-ama-naka na remi Pahada da tau Jahundi. Ka hadangu-nanjaka i Jehu, hi nahei la Jeruhali. 14 Ka toma-du-nandjaka la uma Ala da tau da ma-danggangu hapi, dàngu mbimbi, dàngu kulundiha, hamanai da tau da mandjepa ndui da ma-mandapu lai nu. 15 Ka puti-nanjaka mbuli kalorungu, hi nawàngga ndàbaja na tau welingu la uma Ala, hamanai da mbimbi dàngu da hapi; tàka da nduida da mandjepa ndui hi na-huburu-ndja, da mendjada hi na-kabeli-ha, 16 ka peka-nandjaka da ma-danggangu kulundiha: Ngàndi hàlaha jiada welingu lai jiahu; na umana na Amanggu àmbi tuja ngia pabili batu, wànandja. 17 Ka namu-danjaka da papanau-na ba ninja la Huratu: Na maràna-nja na umamu haromu mapamau-ka, ba wàna. 18 Danggepi-ja da tau Jahundi: Nggàra tandaka pa-pahanggamunggama, hi peku tumunja na matuna nu, wàdanja. 19 Nanapa-ja i Jehu: Njungguru-ja jiana na uma Ala, napa tilu mbua lodunggu ba ku-pahada belinja, hi wànandja. 20 Tàka da tau Jahundi: Patu kambulu nomu mbua ndauna na tau ba nawulu-ja jiana na uma Ala, tàka Njumu hi tilu mbua loduamu la pa-pahada-nja? hi wàdanja. 21 Tàka na uma Ala na palana Njuna, djiaja na tauna duna. 22 Ba pa-pahadangu-jaka welingu la padua mameti, namu-danjaka da papanau, ba mbàda panii-nanjaka nuna; ka wai-danjaka na Huratu, hamanai na pulungu na papanii-na i Jehu. 23 Ba talànga la Jeruhali-ja i Jehu, ba djiaja na remi Paha, nadangu na mapawai la tamuna, rukuna ba dangita-ha da tanda da pa-patumbu-na. 24 Tàka i Jehu, nda na-padjàmangu wikina lai njuda, maa ba tanda ndàba-ma-nandja. 25 Dàngui ba nda nggàra naihi wàngu tau mapeka-nja rukuna na tau, ba pi wiki-ma-nanja na etina na tau.

NA KAWUDU 3

Na panii dànanja i Nikundemu paraïna i Miri Jehu.

1 Ninja na tau na angu tau Parihi, Nikundemu-ja na tamuna, ma-pangora la tau Jahundi-ja. 2 Jiana namai wàngu rudungu lai Jehu: Ngguru, mapinggau ba ngguru ma-welingu lai Alakau, maa ba nda ningudu ma-ngalangu pa-patumbu-ha nu da tanda hama tuna da pa-patumbu-mu Njumu, djàka nda nimanja i Ala lai njuna, hi wànanja. 3 Nanapa-ja i Jehu: Làngatàka-manggunja ka kupeka-nggau, nda ningua tau ma-ngalangu paita-ja na pahangandji-na i Ala, mbulungu djaka paana belinja badi, hi wananja. 4 Tàka i Nikundemu: Nggiki hama paana-njaka na tau dàngu kaweda bia-naka? Na-ngalangu nàhu pa-panduangu patama la kambu inana, hi paana belinja, hi wànanja. 5 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggau: Djàka nda ruku wai dàngu Ngahu-madu ba paana-nja, nda pekuana na tau patama la ngia pahangandji-na i Ala. 6 Na pa-paanangu ruku tolu, toluja, tàka na pa-paanangu rukuna i Ngahu, ma-pangahu-ja. 7 Àmbi hangàtaru-dunja: Pa-paana belingu-kai bàdi, ba wànggunggau. 8 Na ngilu ba na-hapuputu, wàngu bia-nanja etina, murongu-ja njuna na kanduu-na, tàka ndau pianja djàka nggii ngia paweli-na dàngu ngia pa-hanggangu-na. Tuna numbudu na tauka na pa-paanangu rukuna i Ngahu, wànanja. 9 Nanapa-ja i Nikundemu: Nggiki hama peku biana nu, hi wàna. 10 Tàka i Jehu: Njumu hi ngguru la tau Ihiraïlu-kau wàngguka. Ka ni jiada, hi ndau pi-mbuandja? 11 Lànga-tàka-manggunja ka kupekanggau: Njuma duma na papima djiaja na papanii-ma, dàngu na pambàda itama djiaja na pa-hakahii-ma, tàka njimi ndai katakua-ja na pa-hakahii-ma. 12 Djàka kupeka-nggainja na rukuna la pinu tana ba ndai pawai-kadu, nggiki hama pawai-mika djàka kupeka-nggainja na rukuna la awangu? 13 Nda ninguki na mambàda hei la awangu, mbulungu pàku na mambàda puru welingu la awangu, na na Ana tau. 14 Hama tuna i Muha ba na-padjangga-ja na ularu la maràda telangu, tuna numbu haromu na Ana tau ba pa-padjangga-ja bàdi. 15 Mata djàka ngaa na mapawai, ka peku mangu-nanja na luri pa-lupangu lai Njuna. 16 Maa ba nuduja na

mbuha-nanja jia la pinu tana paraïna i Ala, hi kiri wua-nanja na Ana kamehangu-na, djàka nggaa na mapawai lai Njuna, ka àmbu na-molungu, mata ka peku mangu-nanja na luri pa-lupangu. 17 Nadu hi kiri paràha-nanja na Anana paraïna i Ala jia la pinu tana, ka na-pandjala-ja nda wànaa, tàka ka peku mànangu-na jia la pinu tana rukuna Njuna, wàna duna. 18 Djàka nggamuja na mapawai lai Njuna nda pa-pandjalaa-ja. Tàka na manda pawai mbàda pa-pandjala-jaka, maa ba nda nawai-duja na tamuna na Ana kamehangu-na i Ala. 19 Jiana-ja na pa-pandjala wàngu, na hambila ba mbàda mainaka la pinu tana, tàka na tau narihi mbuha-njapa na kapàtangu welingu la harii, maa ba na-akatu-du na pawu-nda-da. 20 Nadu djàka nggaa na ma-patumbu ma-akatu, nakaraü-nja eti na harii, hi nda na-hurungu-mbu la maharii, ka àmbu peku wuwana na pa-patumbu-na. 21 Tàka na maliija na ma-tubangu, namaija la maharii, ka peku wuwada da pa-patumbu-na ba pa-patumbu lai Alaba, hi wàna.

Na dirà hahahii-nanja i Miri Jehu paraïna i Juhani.

22 Tunaka nu laku-nanjaka la woka la tana Jundia i Jehu; ka ndàdikunanjaka lai nu dàngu da papanau-na, hi na-parunungu tau. 23 Tàka i Juhani pa-runungu-mbunanja tau la Ainungu la lihina la Halingu, maa ba nadangu-du na wai lai nu; ka mai-nanjaka na tau lai nu, hi na-parunu-nja. 24 Nu ba ndedi-dupa papuhi-ja la uma kapàtangu i Juhani. 25 Nu ka tumbu-nanjaka na pa-lumungu la papanau-na i Juhani dàngu na haàtu na tau Jahundi, rukuna na pa-jahangu wàngu. 26 Ka lua-danjaka lai Juhani: Ngguru, na maninja jia-nana lai njumu la hapapa luku Jarandingu, na pa-hakahii-mu, parunungu pàku-nanja nu, hi nalua ndàba na tau lai Njuna, hi wàdanja. 27 Nanapa-ja i Juhani: Nda djia pekuana na tau papiti ngga-nggàra, djàka nda pa-wuangu-ja welingu la awangu. 28 Njimi wiki hakahii-manggunggai: Njungga nda djiaaka na Karitu, tàka pa-paràhangua-ka la pa-mangilu-nja, ba wànggu. 29 Na matunggu-nja na bidi papa kawini djiaja na bidi papa mini; tàka na arijaa-na na bidi papa na maninja lai njuna, na marongu-ja, dirà hawola-jaka rukuna na nggoruna na bidi papa mini; nu toma wàngu-nanjaka duku na hawola-nggu. 30 Njuna na kabutuhu bàdi, njungga ku-kawawaku bàdi. 31 Na mamai weli ditangu nalànga ndàbanja. Na ma-welingu la pinu tana, pinu tanaja na dedina, hi ruku pinu tanaja na papanii-na. Na mamai welingu la awangu nalànga-nja mbuu ndàbana. 32 Na paita-na dàngu na parongu-na djiaja na pa-hakahii-na, tàka nda ningu ma-kataku-ja na pa-hakahii-na. 33 Na ma-kataku-ja na pa-hakahii-na, kawuku-nanjaka ba ma-palànga-tàkanguja i Ala. 34 Nadu na pa-paràha-na i Ala djiaja na puluna i Ala na paniina, maa ba nda nareki-du i Ala ba na-wuangu-ja na Ngahu. 35 I Ama nambuha-nja i Ana, ka pakata-nanjaka mbuu ndàbana la limana. 36 Djàka nggaa mawaija i Ana, mangu-nanjaka na luri palupangu; tàka na manda patingi-nja, nda djia itaa-nanja na luri, tàka na hanggana i Ala padaingu-na padua lai njuna.

NA KAWUDU 4

Ba napanii dànja na kawini Hamaria i Miri Jehu.

1 Nu ba napi-ndjaka paraïna i Jehu da tau Parihi ba darongu-jaka ba dadangu-pa da pa-panaungu da pangala-na dàngu da pa-parunu-na i Jehu welingu lai Juhani, 2 — na njuna nda Njuna wikia i Jehu na ma-parunungu, tàka djiaha da papanau-na — 3 ka dundjaku-nanjaka na tana Jundia hi nahili laku beli la Nggalilia. 4 Nu nalaku lii bàdi la tana Hamaria. 5 Ka tàka-nanjaka la hau kotaku la Hamaria, la Hikaru ba wàdanja, la lihina na tana pawua-nanja àmangu i Juhupu anana paraïna i Jakupu. 6 Lai nu ninja na humuru-na i Jakupu. Ba ndjili-mananja nàmu i Jehu, ka uhuku-nanjaka la lihi mata wai. Nu tidu lodu-jaka. 7 Nu ka tàka-nanjaka na kawini Hamaria na mamai pataku wai. Tàka i Jehu: Wuanda ka ta-ngunungu, hi wànanja. 8 Maa ba hambàda-dudaka la paraïngu da pa-panaungu pakei pangangu. 9 Nanapa-ja na kawini Hamaria: ka ni Njumu tau Jahundi, hi karai bia-mungga pa-ngunungu njungga kawini Hamaria? hi wananja. Nadu tau Jahundi ba nda na-panggola dàngu tau Hamaria. 10 Tàka i Jehu: Djàkau pinja làti na pawua-na i Ala dàngu djàka nggamuja wuanda ka ta-ngunungu na ma-wàna-nggau, njumu làti makarai-ja Njuna, hi nawua-nggau wai luri, hi wànanja. 11 Nanapa-ja na kawini: Miri, nda

ninguki hambamu, mala hi na-mandjolungui na humuru, ka nggii biaka Njumu ungala ninja na wai luri, hi wànanja. 12 Ka djia rihi-munia-kaka Njumu i Jakupu bokuma na ma-wua-nggamanja jiana na humuru; njuna wiki na-ngunungu-ka, hamanai da anana lupa da bandana, hi wànanja. 13 Tàka i Jehu: Djàka nggamu na mangunu-nja na wai jiana, napa nahili madau. 14 Tàka napa djàka nggamu na mangunu-nja na wai pawuanggunja Njungga, nda namadau ndokuapa lundu nu nu, nadu na wai na pawua-nggunja Njungga napa na-pamata waingu la etina na ma-kabubalungu luri pa-lupangu, hi wànanja. 15 Nanapa-ja na kawini: Miri, wua àru-ngganja nuna na wai, ka àmbu kumadau dàngu ka àmbu kuhili mai lai jiahu pata-ku wai, wànanja. 16 Tàka i Jehu: Lua kau paaunja na leimu, kau màngu pamai nàmu, hi wànanja. 17 Nahema na kawini: Nda ningua leinggu, hi wàna. Tàka i Jehu: Tubana, nda ningua leinggu, ba wàmu; 18 ba mbàda malima-duhaka da leimu, dàngu na maninja nàhu lai njumu ba nda lei-dumunja; na-tubangu-du na paniimu, hi wànanja. 19 Nanapa-ja na kawini: Pi-nggunjaka ba wunangu-kau. 20 Da bokuma dakàli hamajangu la palindi jiana, tàka njimi, djiaja la Jeruhali bàdi na ngia pa-hamajangu wàmi, hi wànanja. 21 Tàka i Jehu: Ha ràmbu, muwai-kawa Njungga, ninja haromu na rehina ba nda djiaja la palindi jiana, nda djia-mbuja la Jeruhali na ngia pa-hamaja niminja i Ala. 22 Njimi hamaja-minja na panda pimi, njuma duma hamaja-manja na papima, nadu na pa-mànangu wàngu ba welina la tau Jahundi. 23 Tàka ninja na rehina haromu, dàngu rehi-ma-nanjaka nàhu, da ma-hamajangu lànga-tàka, ba na-pangahu dàngu ba na-padeningu na hamaja-danja i Ama. Maa ba djia-duha da ma-hamaja tudanja nu da pawuku-na i Ala. 24 I Ala ngahuja, djia-duja na ma-hamaja-nja Njuna hi na-pangahu dàngu hi na-padeningu bàdi na hamajangu-da. 25 Nanapa-ja na kawini: Kupinja ba nàmunja i Mahia, Karitu ba wàda; djàka natàka Njuna haromu, napeka-ndanja mbuu ndàbana, hi wànanja. 26 Tàka i Jehu: Djia-makaka mapanii dànggau, hi wànanja. 27 Nu ba nàmundja-ka da papanau-na, ka hangàtaru-danjaka rukuna ba napanii dàngu tau kawini i Jehu. Na njuna: Nggàra pawuku-mu, ndia nggikina hiu panii dànja, nda ningu mawàna. 28 Hala, ka dundjakunanjaka na wuru waina na kawini, hi nalaku la paraïngu, hi napanii-nja na

tau: 29 Mai kai itaja na tau na mapeka hàla-ngganja na palii-ngguka. Mala nda djiaaja ni na Karitu, hi wanandja. 30 Ka luhu-danjaka welingu la paraïngu, hi dalua lai Njuna. 31 Ba talànga tunaka nu, paàra-danjaka paral da papanau-na: Ngguru, màlawa làti kau ngangu, wàdanja. 32 Nanapa-ha Njuna: Nimanja na pangangu na panga-manggu duku, na panda pimi njimi, hi wànandja. 33 Nu ka panii-danjaka dàngga anguda da pa-panaungu: Ningu ihu mangàndi-nja pangangu? ba wàda. 34 Tàka i Jehu: Na panganggu Njungga djiaja na nundju-nggunja na pambuha-na na ma-paràha-ngga dàngu ba ku-palànjapu-ja na paràma-na. 35 Mala: Patu mbua wula-kia-naka na rapa muti nda wàmia? Lànga-taka ka kupekanggai: I-djakarungu-wa matami kai tàngaru-ha da woka, nàhu rara-danjaka, djia la muti-kia-haka. 36 Na-ngalangu-ka wundana na mamuti, hi na-kangutungu ihi woka ndumana na luri pa-lupangu, ka peku maràngga hawola-da da ma-hàbarungu dàngu da mamuti. 37 Nu hi na-padeningu wàngu na lawiti: Haàtu ma-hàbarungu, haàtu mamuti, ba wàna. 38 Njungga paràha-nggunggaika la pamuti-ja na panda djàra-mi. Hawiangu madjàra, tàka njimi ngala-minjaka na ruku djàrada, hi wànandja. 39 Nadangu na tau Hamaria lai nu la paraïngu na mawaija i Jehu, rukuna na pa-hakahii-na na kawini, napeka hàla-nggandja da paliinggu, ba wàna. 40 Nu ba natàka-ka lai Njuna na tau Hamaria, pamanda-danjaka, ndàdiku àru lai njuma ba wàdanja. Dàmbu loduna ba na-ndàdiku lai nu. 41 Ka manaü dangu-naipa na mapawai rukuna na puluna Njuna. 42 Nu ka paniidanjaka na tau kawini: Nda rukua-napa na kareuku-mu njumu hi mapawai, maa ba mbàda rongu wiki-mamanja, hi mapi-njaka ba djia lànga-tàkaja na Ma-pamàna-nja jia la pinu tana, wàda.

Na màlaru-na na anana mini na tau la hangandji.

43 La hambeli-da nu da dàmbu lodu, hadangu-nanjaka welingu lai nu, hi nalaku la Nggalilia. 44 Nadu i Jehu wiki ba hakahii-ma-nanjaka, na wunangu ba nda patembi-ja la paraï wikina. 45 Ba natàka-ka la Nggalilia, kataku-danjaka da tau Nggalilia ba mbàda ita-du-dandjaka da pa-patumbu-na nàmu la remi la Jeruhali; maa ba dalua-mbudu njuda la

remi. 46 Nu ka hili tàka-nanjaika la Kana la Nggalilia, na ngia pa-pambeli-nanja wai angguru na wai. Nu hi ninjai duna la Kapinaüngu na tau la hangandji, na mahidu anana mini. 47 Nu ba narongu-njaka tàkana i Jehu la Nggalilia welingu la Jundia, lua toma-nanjaka hi na-pamanda-nja palua pa-pamàlaru-ja na anana, ba metia-manaka. 48 Tàka i Jehu: Djàka ndai itangu-ma tanda dàngu pa-hangà-taru wàngu, ndai pawaia, hi wànanja. 49 Nanapa-ja nu na tau la hangandji: Miri, màla-ndawa, talànga ndedi metina na ananggu, hi wànanja. 50 Tàka i Jehu, hi napanii-nja: Lakuwa njuna, naluri-ka na anamu, hi wananja. Ka wai-nanjaka na pulungu na papanii-nanja i Jehu nu na tau, ka laku-nanjaka. 51 Nu ba nàhu bia-japa la ngarangia, mai-danjaka da atana pa-tàbuku-ja: Naluri-ka na anamu, wàdanja. 52 Ka paàra-nandjaka, djàka nggikina na lodu ba na-pakiringu pa-mandapu. Kangeu, ndjàmu hauja, ba na-mandangu na pariti-na, hi wàdanja. 53 Ka pi-du-nanjaka na amana na anakeda, ba djiaja na rapana, naluri-ka na anamu, ba wànanja i Jehu. Ka pawai-nanjaka njuna wiki lupa na tau la kuru uma-naka. 54 Jiana-jaika na tanda na padua wàda, na pa-patumbu-na i Jehu, ba natàka la Nggalilia welingu la Jundia.

NA KAWUDU 5

Na pa-màlaru-na mahidu la lodu hangahu i Miri Jehu.

1 Tunaka nu djia-jaka na remi tau Jahundi; ka lua-nanjaka la Jeruhali i Jehu. 2 Nu la Jeruhali la lihina na Pindu Mbimbi, ninja na ngia paihu na malima mbua kawindu-na, Mbaituhenda ba wàdanja la hilu Imbarani. 3 Lai nu la kawindu lalu danguha da mahidu da ma-tanggi-lungu, mapoki, ma-kaliparu, mameti hapapa, da ma-patia-nja na wai ba na-kanggàbuku. 4 Nadu djàka rehina ba napuru-du na papalewa-na i Miri lai nu la ngia paihu hi na-kàbuku-nja na wai; tàka na mapuru mangilu hala pa-kàbuku-nja na wai na-màlaru, djiapa nda nggàra mahidu-nja-kadu. 5 Lai nu ninja na tau, mbàda tilu kambulu walu mbua ndaunaka ngalana pahidu. 6 Ba naita-jaka ba na-tanggilungu paraïna i Jehu dàngu ba napinja ba mandai-manaka pahidu, ka panii dà-nanjaka: Mala umbuhangu pa-màlaru? hi wànanja. 7

Nanapa-ja na mahidu: Miri, nda ningua duku mangàndi-ka la ngia paihu, djàka na-kanggàbuku na wai. Tàka ba nàhu bia-nggapa, mbàda ninguka haàtu mapuru mangilu-ngga, hi wànanja. 8 Nanapa-ja i Jehu: Hadangu kau danda-ndja da topumu, kau laku, hi wànanja. 9 Ka màlaru madua-nanjaka nuna na tau, hi nadanda-ndja da topuna, laku-nanjaka. Nu lodu hangahu-ja. 10 Ka panii-danjaka na pa-pamàlaru da tau Jahundi: Ka ni hi lodu hangahu-ja, nda ukuaja làti pangàndi-ha da topumu, hi wàdanja. 11 Nanapa-ja njuna: Na ma-pamàlaru-ka Njuna: Dandandja da topumu kau laku, na ma-wànangga, hi wànandja. 12 Nu ka paàra-danjaka: Nggamuja nu, dandandja da topumu kau laku, na ma-wànanggau, hi wàdanja. 13 Tàka na pa-pamàlaru nda napianja djàka nggamuja. Maa ba mbàda kandulingu-dunaka i Jehu, ba lalu dangu-duja na tau lai nu. 14 Hàlaka nu toma-nanjaka paraïna i Jehu la uma Ala: Ri-mangu, nàhu màlaru-munjaka, àmbu tudupa ma-akatu, ka àmbu nanggàna-kau marihi mbotu, hi wànanja. 15 Nu ka laku-nanjaka nuna na tau, hi napanii-ndja da tau Jahundi, ba djiaja i Jehu na ma-pamàlaru-ja. 16 Djia-dujaka ka ta-kanuka-ja i Jehu hi wàda da tau Jahundi, rukuna ba na-patumbu-ja nuna la lodu hangahu. 17 Nanapa-ja i Jehu: Na Amanggu, ràma-mananja lundu nàhu, tumbuna Njungga ba kuràma, hi wànandja. 18 Djia-dujaka hi manaü himbuda anda ka pameti-ja ba wàda, nda djia biaja ba napangga-ja na lodu hangahu, tàka djia-mbuja: Ama wiki-nggunja i Ala ba wàna, ba na-pahamangu wikina lai Ala.

Na hakahiingu-na wikina i Miri Jehu.

19 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka-manggunggai, nda pekuana i Ana ba nawàngu etina la pa-patumbu ngga-nggàra, mbulungu ba naita-ja i Ama bàdi ba na-patumbu-ja; nadu djàka nggàraja na pa-patumbu-na i Ama, tumbu duna i Ana ba na-patumbu-ja. 20 Maa ba nambuha-dunja i Ana paraïna i Ama, hi na-paita hàlandja lai Njuna da pa-patumbu wiki-naka, napa hi na-pai-ta-nja da pa-patumbu-na da marihi-ndja jiada, ka peku hangàtaru-mi. 21 Nadu hama tuna i Ama ba na-pahada-ndja da mameti hi na-paluri-ha, tumbuduna i Ana ba na-paluri-ha da tau pa-wuku-na. 22 Nadu

i Ama ba nda ningumbu haàtu pa-patanda-na wai ngera, tàka mbàda pakata hàla-nanjaka na pa-tandangu lai Ana. 23 Mata ka peku tembi hàla-danja i Ana hama tuna ba datembi-ja i Ama. Na manda tembija i Ana, nda tembi-nanja i Amambu na ma-paràha-nja. 24 Làngatàka-manggunggai: Na-marongu-ja na palunggu, dàngu na mawaija na Ma-paràha-ngga, mangu-nanjaka luri palupangu, nda pa-patandangua-japa, tàka mbàda lelingu-naka welingu la meti la luri. 25 Làngatàka-manggunggai: Ninja na rehina haromu dàngu rehi-ma-nanjaka nàhu, da mameti ba darongu-ja na nggo-runa na Anana i Ala, tàka da marongu-ja djiangu-ma ba daluri. 26 Nadu hama tuna i Ama ba ningu luri wikina, tuna nudu ba nawua-mbunja i Ana ka ningu luri wikina. 27 Dàngu hi na-pakata-nja kuaha la pa-patandangu, maa ba Ana tauduja. 28 Àmbi hangàtaru-dunja, maa ba nàmunja na rehina, mbuu ndàbada da manindja la reti, ba darongu-ja na nggoruna, 29 hi daluhu, da matu mahàmu hadangu-danja la luri, tàka da matu ma-akatu hadangu-danja la pa-patandanja wai ngerada. 30 Nda pekuanggu ba kuwàngu etinggu la pa-patumbu ngga-nggàra; na pa-tandangu-nggu hama tuna na parongu-nggu, dàngu natàndji na patandangu-nggu, nadu ba nda djiaaja na pambuha-nggu Njungga, tàka djiaja na pambuha-na na Ma-paràha-ngga duku na pahimbu-nggu. 31 Djàka ku-hakahii-nja na ruku wikinggu, nda na-undungua na pa-hakahiingu-nggu. 32 Nimanja duna na haàtu na ma-hakahii-nja na rukunggu dàngu kupinja, ba na-undungu na pa-hakahiingu na pa-hakahii-na rukunggu Njungga. 33 Mbàda paràhangudumika tau lai Juhani, hi na-hakahü-nja na malànga-tàka. 34 Njungga duku nda nggàra kuihi wàngua pa-hakahii tau, tàka hi kiri panii-nggunja jiana, mata ka peku mànangu-da wàngguanggai. 35 I Juhani djiaja na pauta na maketi na ma-hambila, tàka njimi hawutua-na tambaha-nja eti na hambila-na, ba wàmi. 36 Tàka Njungga ninja na pa-hakahii na marihi-nja na pa-hakahii-na i Juhani; nadu da parama da pa-pakata-nangga i Ama, ka na-palundu-ndja ba wànangga, na da parama da paràma-nggu, nuda-duha da ma-hakahii-nja na rukunggu ba i Ama na ma-paràha-ngga. 37 Dàngu i Ama na ma-paràha-ngga, Djia-majai na mambàda hakahii-nja na rukunggu. Ndedi i-handàkangua parongu-ja na nggoruna, djàka ndia

paita-ja na hadana. 38 Dàngu na puluna ndai pamàndu-mbunja la etimi, maa ba ndai waiduja na pa-paràha-na Njuna. 39 Mi-mangindjiru-ha da Huratu, djiaha da ngia pa-ngalangu-nda luri pa-lupangu, ba wàmidu; tàka djia-mahaka làti da ma-hakahii-ngga. 40 Ba tuna ndai bihui pamai lai Njungga, ka peku ndumangu-mi luri. 41 Ka natembi-ka tau nda wànggua, 42 tàka kupi-nggaika, ba nda nianja na mbuhanja i Ala lai njimi. 43 Njungga mai ngàndi-nggunja na tamuna na Amanggu, tàka ndai katakua-ka; djàka ningu haàtu mamai ngàndija na tamu wikina, djia nijai na pa-kataku-mi taï. 44 Nggiki hama pawai-mika, ba dàngu keha-minja padua na tembi la dàngga angumi, tàka na tembi na ma-welingu lai Ala ma-kamehangu ba ndai kehaanja. 45 Ka kukàla-ha la Amanggu taï, wànanda-ka ihu, àmbi wàmidu; nimanja duna na makàla-kai, na i Muha na pamonu-mi. 46 Nadu djàka waiminja i Muha làti, iwai-mbuduka Njungga bàdi, maa ba mbàda tu-du-nanjaka la Huratu na rukunggu Njungga. 47 Tàka djàka ndai wai-maduha da huratu-na njuna, nggiki hama wai bia-mindja da papanii-nggu, hi wànandja.

NA KAWUDU 6

Na wua-nanja pangangu na tau lima rata paraïna i Jehu. (Mat. 14:13-21; Màruku 6:32-44; Luk. 9:10-17)

1 Hàlaka nu laku-nanjaka i Jehu la hapapa tehiku Timbiria la Nggalilia. 2 Lalu danguja na tau na matundu-nja, ba daita-duhaka da tanda da pa-patumbu-na la mahidu. 3 Tunaka nu, ka kandekalu-nanjaka la palindi i Jehu, hi na-uhuku dàngu da papanau-na lai nu. 4 Nu djia-ama-jaka na Paha, na remida da tau Jahundi. 5 Ba na-djakarungu-ka matana i Jehu dàngu ba naita-ja na tau dangu na mamai lai njuna, ka panii-nanjaka lai Pilipu: Nggiiaka takei ningu kambamba, ka nangangu jiana na tau dangu, hi wànanja. 6 Tàka hi kiri panii tunanu i Jehu, ka kukama-nja wàna, maa ba pi-mananja duna djàka nggàraja na pa-patumbu-na tal. 7 Nanapa-ja i Pilipu: Kambamba ma-wilingu dua ngahu ndinaru nda natoma-mbuha, djiapa ka da-màrangga hawutu-kadu, hi wànanja. 8 Tàka na haàtu la

papanau-na, i Andaria, na anguna paluhu i Himungu Peturu: 9 Lai jiahu ninja na anakeda na maningu kambamba wataru-ngu ba lima mbuada dàngu da ijangu ba dua ngiuda. Tàka nggiki wànda-kindjaka la tau dangu tungu jia, hi wàna. 10 Nanapa-ja i Jehu: Paràha-nja na tau dangu ka na-uhuku, hi wàna. Lai nu na-parumba. Nu ka uhuku-danjaka, na tau mini djua ningu lima ra ta ja. 11 Ka piti-nandjaka da kambamba i Jehu hi na-pamalangungu, hala hi na-paberi-ndja da ma-uhuku lai nu, djia-majai da ijangu, ba dawàngu pambuha-da. 12 Ba dambihu-ka: Pauhi-ndja da kapipi tàdi ngada, ka àmbu ningu ma-dimangu, hi wànandja da papanau-na. 13 Ka pauhi-dandjaka, ha-kambulu dàmbu mbola mbinuda da kapipi kambamba wataru da malima mbuada, djia-duhaka da tàdi ngada da tau da mangangu. 14 Nu ba daita-jaka na tanda pa-patumbu-na, ka panii-nanjaka na tau dangu: Lànga-taka, jiana djiaja na wunangu na ma-nàmunja jia la pinu tana ba wàda, hi wàda. 15 Nu ba napi-njaka paraïna i Jehu, mata ka talua pa-pambana-ja la pa-hangandji, ba wàdanja, ka hili lawihiru-nanjaka la ma-palindingu, ba didi mehaaja.

Ba nalii la pinu wai i Miri Jehu. (Mat. 14:22-23; Màruku 6:45-52)

16 Ba na-malingu-ka, puru-danjaka la tehiku da papanau-na, 17 kai hei-danjaka le tena hi hanàhu-da la Kapinaüngu la ha-papa tehiku. Na kapàtangu-ma-nanjaka, tàka i Jehu ndedi namai tomaha, 18 màlai na tehiku lalu mbana ngalingu-ja, ba tungu-dunanja na ngilu bokulu. 19 Ba ningu lima nomu kilu-daka nàhu ngalada pabuhi, hi djia ita bia-danja i Jehu ba nalii la pinu wai, ba hanàmu-na la tenada; ka mangàdatu-danjaka. 20 Tàka i Jehu: Djiaka Njungga, àmbi mangàdatu-du, hi wànandja. 21 Ka orangu-danjaka la panggepi-ja la tena; nu hi pa-ngalangu tàka-maa-nanjai duna na tena la hingi, la ngia pa-hanggangu-da.

Na kambamba paluri wàngu.

22 Hadangu harii pi-danjaka da tau dangu da manindja la hapapa tehiku» ba nda ningu lai nu tena hau, mbulungu ba hauna, dàngui ba nda nahei kariaa-ndja la tena da papanau-na da mapala. 23 Tàka hi nàmundja da tena

da ma-welingu la Timbiria, la lihi ngia pangangu-da kambamba, ba nahàla pa-malangu-ndja i Miri. 24 Nu ba daita-ja na tau dangu ba nda ninja lai nu i Jehu, hamanai da papanau-na, ka hei-madanjai duda la tena, hi dalaku la Kapinaüngu pahimbu-ja i Jehu. 25 Ba datoma-njaka la hapapa tehiku: Pirangu tàkamu jiahu Ngguru, hi wàdanja. 26 Nanapa-ja i Jehu: Làngatàka-manggunggai, njimi na nda rukuna bai itangu tandaa hi kiri himbumingga, tàka djiaaja rukuna bai ngangu kambamba hii mbihu. 27 àmbi ràmadu lumuna na pangangu na ma-molungu, tàka mata ka lumuna na pangangu na ma-padaingu lundu nu nu, na pawua-nanggai taï na Ana tau, maa ba djiaja na patuna kawuku i Ala, i Ama, hi wanandja. 28 Ka paaradanjaka: Mala nggiki-maka bàdi, ka peku ràma-mandja da parama ba wàna i Ala, hi wàdanja. 29 Nanapa-ja i Jehu: Jiana-ja na parama ba wàna i Ala, bai waija na pa-paràha-na Njuna, hi wànandja. 30 Tàka njuda: Mala nggàra tanda-jaka na pa-patumbu-mu, ka peku ita-manja, ka mawaikau? Nggàraja na paràma-mu? 31 Da bokuma duma dangangu kambamba mana la maràda telangu, hama tuna na maninja la Huratu: Kambamba welingu la awangu pawua-nandja pangada ba wana, hi wadanja. 32 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka-manggunggai, nda njuna i Muha na mawua-nggainja na kambamba na ma-welingu la awangu, na Amanggu duna na mawuanggainja na kambamba ma-welingu la awangu na malànga-tàka. 33 Nadu, ba djiaja na kambamba na pawua-na i Ala, na mapuru welingu la awangu dàngu na mawua-nja paluri wàngu jia la pinu tana, hi wànandja. 34 Napaha njuda: Miri, mala kau wua mànu àru-nggamanja làti na kambamba ba wàmu, hi wàdanja. 35 Tàka i Jehu: Njungga jia, djia-makaka na kambamba paluri wàngu; na mamai lai Njungga nda nahili mandjuu ndokuapa, dàngu na mapawai lai Njungga nda nahili madau ndoku-mbupa. 36 Tàka mbàda peka-nggunggainja-ka: Djiapa ka nda mbàda ita-mingga-kadu, tàka ndai pawaimbu, ba wànggu. 37 Mbuu ndàbana na pawua-nangga i Ama, djiangu-ma ba namai lai Njungga, tàka na mamai lai Njungga nda djia djukarua-nggunja. 38 Nadu hi kiri purunggu welingu la awangu, ka ku-paloku-ja na pambuha-nggu Njungga ba nda wànggua, tàka djiaja na ma-paràha-ngga duku. 39 Jiana-ja na pambuha-na na ma-paràha-ngga, mbuu ndàbana na pawua-nangga, ka àmbu ningu

pa-jàmihu-nggu, tàka ka lupa ku-pahada-ndja bàdi taï la hupu ndjàpuna. 40 Maa ba jiana-duja na pambuha-na i Ama, mata na tauka na ma-tàngaru-ja i Ana hi napawai lai Njuna, ka namangu luri pa-lupangu, taï Njungga ku-pahada-nja la hupu ndjàpuna, wànandja. 41 Ka kanguruku-danjaka da tau Jahundi rukuna Njuna: Njungga jia djiaka na kambamba na mapuru welingu la awangu, ba wàna. 42 Nda djiaaja ni i Jehu, na anana i Juhupu, na patanda-nda inana dàngu amana? Ka ni purunggu welingu la awangu, hi djia wàna bia, hi wàda. 43 Nanapa-ja i Jehu: Àmbi kanguruku-du la dàngga angumi. 44 Nda ningua haàtu ma-ngalangu pamai lai Njungga, djàka nda djiaja i Ama na ma-paràha-ngga na mairu ngàndija, taï Njungga ku-pahada-nja la hupu ndjàpuna. 45 Ninja la huratu-da da wunangu: Taï pa-papeka-na i Alaha mbuu ndàbada, ba wàna. Na tauka na marongu dàngu na ma-papekangu lai Ama, djiaja na mamai lai Njungga. 46 Ninguka mambàda itaja i Ama nda wànggua, mbulungu na ma-welingu lai Alaa na mambàda itaja i Ama. 47 Lànga-tàka-manggunggai, na mapawai namangu-ka luri palupangu. 48 Njungga jia djiaka na kambamba na paluri wàngu. 49 Da bokumi dangangu kambamba mana la maràda telangu, ba tuna mbàda meti bia-danjai. 50 Jiana-ja na kambamba na mapuru welingu la awangu, mata da manganja ka àmbu dameti. 51 Njungga djiaka na kambamba luri na mapuru welingu la awangu; djàka nggaa manganja na kambamba jiana, djiangu-ma ba naluri lundu nu nu; nu na kambamba na pawua-nggu taï, djiaja na tolunggu, lumuna na lurina jia na pinu tana, hi wànandja. 52 Ka pa-rawaku-danjaka dàngga anguda da tau Jahundi: Nggiki hama wua bia-nandanja na toluna jiana jia ka tanganja, ba wàda. 53 Nanapa-ja i Jehu: Lànga-tàka-manggunggai, djàka ndai ngamanja na toluna na Ana tau, dàngu djàka ndai unu-manja na wai riana, nda ningua luri wikimi. 54 Na manganja na tolunggu dàngu na mangunu-nja na wai rianggu, ngalangu-nanjaka luri pa-lupangu, taï Njungga ku-pahada-nja la hupu ndjàpuna. 55 Nadu na tolunggu ba pangangu lànga-tàkaja dàngu na wai rianggu ba pa-ngunungu lànga-tàkaja. 56 Na manganja na tolunggu dàngu na mangunu-nja na wai rianggu, na-padaingu lai Njungga, hamanai Njungga lai njuna. 57 Hama tuna ba na-paràha-ngga i Ama na maluri, dàngu Njungga ba kuluri rukuna i Ama, tuna numbudu na mangangga taï

ba naluri rukunggu Njungga. 58 Jiana-ja duna na kambamba na mambàda puru welingu la awangu, nda hama tuana na nganguda da bokumi hi meti bia-danjai. Na manganja na kambamba jiana, djiangu-ma ba naluri lundu nu nu, hi wànandja. 59 Ba napanii-ha jiada, la uma bungguru la Kapinaüngu-ja na pa-pekangu ningu.

Na kanduli-nanja tau dangu i Miri Jehu.

60 Dadangu da papanau-na da marongu-ja: Nambotu na kareuku jiana, nggaa ma-ngalangu parongu-ja, da mawàda. 61 Nu ba pinanja la etina i Jehu, ba da-kanguruku da papanau-na rukuna nuna, hi napani-ndja: Mi-hanggàmaru wàmanja jiana jia? 62 Mala djàkai ita-majaka na Ana tau ba nahei la ngia pani memanja! 63 Djia na Ngahu duna na ma-paluri, tàka na tolu nda ningu ndokua linguna. Da kareuku da pambàda panii-nggunggai Njungga ma-pangahu-ha dàngu ma-paluri-ha. 64 Tàka nindja lai njimi hawiangu da manda pawai, hi wànandja. Maa ba pi-mananja paraïna i Jehu welingu la kawunga-na djàka nggamuha da manda pawai dàngu djàka nggaaja na ma-kaleka-nja taï. 65 Ka panii-nandjaka: Djia-duja nda ningua ma-ngalangu pamai lai Njungga, djàka nda pawua-mananja paraïna i Ama, hi kiri wànggunggai, hi wànandja. 66 Piti welingu nu dadangu da papanau-na da ma-kandulingu, nda dahili laku kariaa-njapa.

Na pehana i Peturu.

67 Nu ka panii-nandjaka da ma-hakambulu madua paraïna i Jehu: Mala njimi, ka talaku nda wàmia, hi wànandja. 68 Nanapa-ja i Himungu Peturu: Miri, nggaa lai njunaipa malaku ningu? Lai Njumu pàkuha da pulungu paluri palupangu wàngu. 69 Njuma jia mapawai-maka dàngu mapi-njaka, Njumu ba djiakau na Ma-matua lai Ala, hi wàna. 70 Nanapa-ja i Jehu: Nda ha-kambulu maduaa-kai jia ba kupindi-kai? Tàka na haàtu na angumi hi kambàliku biajai, hi wànandja. 71 Nu lananja i Junda, na anana i Himungu Ihakariu. Maa ba djia-duja taï na pa-hakambulu madua wàda, na ma-kaleka-nja.

NA KAWUDU 7

Na rukuna na nda pawaida lai Miri Jehu da anguna paluhu.

1 Hàlaka nu ndjada-nanjaipa la Nggalilia i Jehu, maa ba nda nabihu-du pa-paengangu la Jundia, ba himbu-danja anda da tau Jahundi la pa-pameti-ja. 2 Tàka na remi tau Jahundi, na na remi kawarungu, mareni-ma-nanjaka. 3 Napaha da anguna paluhu: Hadangu-wa welingu lai jiahu kau laku la Jundia, ka peku ita-dandja da paràma-mu paraïda da papanau-mu. 4 Ba nda ningua ma-patumbu ngga-nggàra la ma-kawiningu, dàngu-mbu keha ka kuwuwa djàka wàna. Ba dàngu patumbu-mundja padua jiada, pa-wuwangu-wa wikimu jia la madangu, hi wàdanja. 5 Nadu djiapa da anguna paluhu-kadu ba nda dapawai-mbu lai Njuna. 6 Nanapa-ja i Jehu: Ndedi djiaa-japa na rehinggu Njungga, tàka njimi rehi ma-mànu-maminja. 7 Nda pekuana na pinu tana jiana la pa-karaü-nggai eti, Njungga njuna da-karaü-ngga, kiringu ba ku-hakahii-nja na rukuna, ba na-akatu-du na paruku-naka. 8 Ilakuwa njuna la remi, Njungga ndedi kulua la remi jiana, maa ba ndedi djiaaja duku na rehinggu, hi wànandja. 9 Ba wànandja-ka nu, ndàdiku-nanjaka la Nggalilia.

Na luana la remi kawarungu i Miri Jehu.

10 Tàka ba taliu-da da anguna paluhu palua la remi, lua-ma-nanjai duna, na njuna nda naluaa la mbabu, nawàngu palua winingua. 11 Nu da tau Jahundi hamata-danja padua nu la remi: Nggii-jaka Njuna, wàda. 12 Nadangu na pa-kambunguku-da rukuna Njuna nu la mbabu; tau hàmuja, wàdanja hawiangu; hawiangui: Ndiaa, na-panjonga tau dangu, wàdanja. 13 Na njuna nda ningua matara papanii pa-habola-nja na rukuna, ba da-mangàdatu-nja na tau Jahundi. 14 Ba padua remi-jaka, hei-nanjaka i Jehu la uma Ala, hi na-papekangu. 15 Ka maratangu-danjaka da tau Jahundi: Nggiki ihu na tau jiana hi djia pingu biana, dàngu nda pa-papekangu-ja, hi wàda. 16 Nahema i Jehu: Na pa-papekangu wànggu Njungga, nda ma-welingu lai Njunggaa-ja, tàka welina la Ma-paràha-ngga. 17 Djàka nggamu ma-patikingu la pawunda-ja na pambuha-na Njuna,

djiangu-ma duna napinja na pa-papekangu wànggu, djàka welina lai Ala, ndia djàka ma-welingu lai Njungga-ja ba kupanii. 18 Djàka nggamuja na ma-paluhu kareuku wikina, keha-nanja na rihi wikina. Tàka makeha-nja na rihina na ma-paràha-nja, djia-ja na malànga-tàka, nda ningua manda tàndji lai njuna. 19 Mala nda nawuaa-nggainja na uku i Muha? Tàka nda ningui haàtu lai njimi manundju-ja na uku. Nggikina hii himbungga anda la pa-pameti-ka? hi wanandja. 20 Nanapa-ja na tau dangu: Huruku-nanggau! Nggamuja na mahimbu-nggau anda la pa-pameti-kau? hi wàdanja. 21 Tàka i Jehu: Hauana na pa-patumbu-nggu, hangàtaru ndàba-maa-minja. 22 Djia-duja hi wànggunggai: Mbàda wua-nanggainja-ka i Muha nu huri kàri — nda welina lai Muhaa, tàka welina la boku — hii kàrimbu tau la lodu hangahu. 23 Djàka ningu biduai tau pakàri la lodu hangahu, ka àmbu peku panggaja na ukuna i Muha ka ni hi karaü-minggai eti Njungga rukuna ba ku-pahàmu hàlaja na ihi dana tau la lodu hangahu? 24 Àmbi patanda palii pinungu-du, tàka mata kai wànja na matàndji bai pa-tandangu. 25 Nindja da tau Jeruhali: Nda djiaaja ni na pahimbu-da anda ka pameti-ja ba wàda? 26 Ka ni, hi panii hawewa pàkua-nanja, tàka hi nda nggàra wàda bianja. Dapi hàmunja ihu ni da ma-pangora, ba djiaja na Karitu ai? 27 Na tau jiana, tapi-manja na paweli-na, tàka na Karitu, djàka natàka, nda tapianja na paweli-na, da mawàda. 28 Ka wara-nanjaka i Jehu ba na-papekangu daa la uma Ala: Njimi itanda-ka dàngu mipi-mbunja na paweli-nggu; na njuna nda wàngua-nggunja eti wikinggu ba kumai, tàka ninja na Malànga-tàka ma-paràha-ngga, na panda tandami njimi. 29 Njungga kutanda-ja, maa ba paweli-nggu lai Njuna, dàngu ba Njunadu na ma-paràha-ngga, wànandja. 30 Ka tajàpa-ja wàda, tàka nda ningui haàtu ma-palaku-nja lima, maa ba ndedi djia-duja na rehina. 31 Nadangu la koru tau dangu da mawaija: Djàka natàka ngeru na Karitu, dangu-dapa ihu da tanda pa-patumbu-na welingu la pa-patumbu-na jiana? wàda. 32 Ba darongu-jaka da tau Parihi, ba kambunguku tudanja nu paral tau dangu, ka pa-ràhangu-danjaka tau pajàpa-ja. 33 Ka panii-nanjaka i Jehu: Hawutukia-naka ba ningga lai njimi, hala laku-nggunjaka duku la Ma-paràha-ngga. 34 Napa mihimbu-ka tàka ndai hunggua-kapa, dàngu la ngia paningga Njungga ndai ngalangua patàka, wàna. 35 Nu ka panii-danjaka dàngga

anguda da tau Jahundi: Nggii kulaku ningu wànaka ihu ni, hi nda ta-ngalangu njuta pahunggu-ja? Djia laku-nakaka la ma-tanjalangu la koru tau Nggarika la pa-papeka-nja na tau Nggarika? 36 Nggàraja wàna ihu, napa mihimbu-ka tàka ndai hunggu-kapa, dàngu la ngia paningga Njungga ndai ngalangua patàka njimi, ba wàna? wàda.

Na wai paluri wàngu.

37 La lodu ndjàpu remi, na lodu bokulu ba wàda, ndolaku-nanjaka i Jehu hi nawara: Djàka nggaa mamadau, màtawa ka namai lai Njungga, ka na-ngunungu. 38 Na mapawai lai Njungga, hama tuna na maninja la Huratu, napa da-manama welingu la etina da luku wai luri, wàna. 39 Ba napanii tuna nu, lananja i Ngahu, na pangala-da taï da mapawai lai Njuna; nu ba ndedi ninjapa na Ngahu, ba ndedi pa-pabundjuku-dujaipa i Jehu. 40 Nindja hawiangu la tau dangu, ba darongu-haka nu da kareuku: Jiana djia lànga-tàka-majaka na wunangu, da mawàda. 41 Hawiangu: Jiana djia-jaka na Karitu, wàda. Hawiangui: Djia welina la Nggalilia-kaka na Karitu? 42 Mala la wàlana i Ndautuja, la Mbaitulehingu, na ngia pa-ngiangu-na i Ndautu, na paweli-na na Karitu, nda wànaa la Huratu? wàda. 43 Nu ka kawita-nanjaka na tau dangu rukuna Njuna. 44 Hawiangu ka tajàpa-ja wàda, tàka nda ningua haàtu ma-palaku-nja lima.

Ba na-kahiri-ja i Miri Jehu paraïna i Nikondemu.

45 Nu ka beli-danjaka da tau papalewa-da da ratu pangora dàngu da tau Parihi, tàka njuda: Nggikina hi ndai ngàndija, hi wàdandja. 46 Napaha da tau papalewa: Ndedi ninguma haàtu mapanii tungu nu, hama tuna na tau nuna, hi wàda. 47 Tàka hi dahema da tau Parihi: Ka njimi, pa-panjongambu-kaika? 48 Djia ningu-kaka wàmi la ma-pangora ndia la tau Parihi na mawaija? 49 Ji, na tau dangu pàku jiana na manda pinja na uku, pa-ràtungu-jaka, wàdandja. 50 Nanapa-ja i Nikundemu, na haàtu na anguda, na mamai lai Jehu àmangu: 51 Mala na ukunda na-pandjala bia nàhu tau, dàngu ndedi ronguja na paniina, ka pinja na pa-patumbu-na? hi wànandja. 52 Tàka dahema njuda: Njumu ma-welingu la Nggalilia-

mbukau? Mangindjiru pàkuja kau pinja, nu la Nggalilia, ba nda ningua wunangu ma-hadangu, hi wàda. 53 Nu ka maràngga beli-danjaka la umada.

NA KAWUDU 8

Na rukuna na kawini kadjari.

1 Tàka i Jehu laku-nanjaka la palindi Haitungu. 2 Hadangu la mbaru, ni beli-njaika la uma Ala; ka mai-nanjaka na tau danguka lai Njuna. Ka uhuku-nanjaka, hi na-papeka-ndja. 3 Tàka da mapingu uku dàngu da tau Parihi dangàndi-ja na kawini, na patoma-da ba talànga tuna mandjala, hi da-pandolaku-ja la padua. 4 Ngguru, jiana na kawini pa-tomangu-ja ba talàngu tuna mandjala. 5 Na pa-paràha-na i Muha, pindjalu-nja watu bàdi na kawini tungu nu, wànanda la huratu uku. Mala Njumu, nggikina wàmu, wàdanja. 6 Hi kiri panii tudanja nu, ka takama wànja, ka peku pandjalandanja, wàda. Tàka i Jehu karuduku-nanjaka hi na-huratu wàngu limana la tana. 7 Nu ba paàra panua-madanja, ka ndolaku-nanjaka: Na manda ningu ndjalangu lai njimi, mata ka na-mangilu la pa-pindjalu-nja watu na kawini hi wànandja. 8 Hala, hili karuduku-nanjaka, hi na-huratu la tana. 9 Ba darongu-jaka nu, laku ha-kaàtu-ha-kaàtungu-danjaka, piti welingu la ma-maaja lundu dalaku ndàbaha; ka didi-kia-jaka i Jehu dàngu na kawini na maninja nu la padua. 10 Nu ba na-ndolaku-ka i Jehu, hi napanii dànja na kawini: Ha ràmbu, ka nggiihaka njuda? Nda haàtu biai ma-pandjala-kau? hi wànanja. 11 Nanapa-ja njuna: Nda haàtua Miri, hi wàna. Tàka i Jehu: Djàka tuna nu, Njungga nda ku-pandjala-mbukau. Lakuwa, àmbu hili tudupa mandjala, hi wananja.

I Miri Jehu na ma-hambila la pinu tana.

12 Ka hili panii-nandjaka i Jehu: Njungga djiaka na hambila na ma-paharii-nja na pinu tana. Na makiku-ngga Njungga, nda djia luana la kapàtangu, tàka mangu-nanja na hambila, nu na luri, wàna. 13 Tàka da tau Parihi: Njumu hakahiingu-munja wikimu, nda na-àndangua na

pa-hakahii-mu, hi wàdanja. 14 Nanapa-ja i Jehu: Djiapa ku-hakahiingu-kadu wikinggu, na-àndangu-mbu na pa-hakahii-nggu, ba kupi-dunja na ngia paweli-nggu dàngu na ngia pa-hanggangu-nggu; njimi ndai pianja na ngia paweli-nggu dàngu na ngia pa-hanggangu-nggu. 15 Njimi nundju-minja tolumaa bai pa-tandangu, Njungga nda ningua haàtu pa-patanda-nggu. 16 Djàka ku-patandangu-kai, na-padeningu-mbu na pa-tanda-ngu-nggu, ba nda didi mehaaka, ba angu-manggunja na Ma-paràha-ngga. 17 Dàngui nimbunja la huratu ukumi: Na pa-hakahii-da da tau madua, na-àndangu ba wàna. 18 Njungga ma-hakahiingu wikinggu, hamanai i Ama na ma-paràha-ngga na-hakahii-mbunja na rukunggu, hi wànandja. 19 Tàka njuda: Ka nggiija na Amamu, hi wàdanja. Nanapa-ja i Jehu: Njungga ndai tandaaka, hamanai na Amanggu ndiambu. Djàkai tandaka Njungga làti, mitanda-mbuja na Amanggu, hi wàna. 20 Nuda da kareuku, la pangia pàti hunggu ja na panii niha, ba talànga pa-pekangu-na la uma Ala; nda ningua majàpa-ja, ba ndedi djia-dujapa na rehina.

Na pa-tajaku dànandja da tau Jahundi i Miri Jehu.

21 Ka hili panii-nandjaka: Njungga laku-nggunjaka, napa ihi-mbu-ka, taï hii meti ngàndija na ndjalami; la ngia palaku-nggu Njungga, njimi nda peku tàkaami, wànandja. 22 Nu ka panii-danjaka da tau Jahundi: Ka ku-pameti wikinggu, wànaka ihu, la ngia palaku-nggu Njungga, njimi nda peku tàkaami hi wàna, hi wàda. 23 Nanapa-ja i Jehu: Njimi weli waami, Njungga weli dita-nggu, njimi welimi la pinu tana jiana, Njungga nda welinggu la pinu tana jianaa. 24 Djia-duja, taï imeti ngàndija na ndjalami, hi kiri wànggunggai. Nadu djàka ndai pawaima ba djiaka Njungga, meti ngàndi-minjaka taï na ndjalami, hi wànandja. 25 Tàka njuda: Nggamukau Njumu na, hi wàdanja. Nanapa-ja i Jehu: Nggàra-jaipa hi kupanii dànggami? 26 Nadangu-pa làti na papanii dàngu na pa-patandangu ba wànggu, na rukumi njimi Tàka na Ma-paràha-ngga ma-palànga tàkangu-ja; Njungga duku, na parongu-nggu lai Njuna djiambuja na papanii-nggunja na pinu tana, hi wànandja. 27 Tàka nda dapianja ba djiaja na rukuna i Ama na papanii-nandja. 28 Djia-dujaka hi napanii-ndja paraïna i Jehu: Djàkai

pa-djangga-jaka taï na Ana tau, hinaka hii pingga ba djiaka Njungga, dàngu ba nda ningua ngga-nggàra pa-patumbu mehanggu, na njuna nundjunggunja na papeka-nangga i Ama ba kupanii-ha jiada. 29 Dàngu na Ma-paràha-ngga nimanja lai Njungga, nda na-dundjaku mehaangga, nadu ba lii mànu-manggunja na pao-ra-na, hi wàna.

Rukuna na ma-tubangu na ma-pa-marandeka.

30 Ba napanii tuna nu nadangu na mawaija. 31 Nu ka panii-nandjaka paraïna i Jehu da tau Jahundi da mambàda pawai lai Njuna: Djàkai padaingu la pulunggu, djia hi papanau lànga-tàka-nggunggai. 32 Napa hii pi wànja na ma-tubangu, tàka na ma-tubangu hi na-pa-marandeka-kai, wàna. 33 Napaha njuda: Njuma wàlana i Ambarahangu-kama, ndedi handàkangua ba naata-nggama tau, ka ni, napa i-marandeka hi djia wàmu bia, hi wàdanja. 34 Nahema i Jehu: Lànga-tàka-manggunggai, na matu mandjala, ata-nanja mandjala. 35 Na ata nda djia padaingu lupaana la kuru uma, djiaja na anaa duna na-mapadai lupangu. 36 Djia-duja, djàka na-pamarandeka-kai paraïna i Ana, djiaja hii marandeka palànga-tàkangu. 37 Kupinja ba wàlana i Ambarahangu-kai, tàka himbu-minggai anda la pa-pameti-ka, nadu na pulunggu ba nda ningua ka-naina lai njimi. 38 Njungga na pambàda itanggu lai Ama djiaja na papanii-nggu, hama-mbuna njimi, na parongu-mi la amami djiaja na pawunda-mi, wanandja. 39 Napaha njuda: Djiaja i Ambarahangu duma na amama, wàdanja. Tàka i Jehu; Djàka anana i Ambarahangu-kai, mi-wunda-ja bàdi na pawunda-na i Ambarahangu. 40 Tàka nàhu himbu-minggai anda la pa-pameti-ka, na tau na mambàda panii-nggainja na ma-tubangu, na parongu-na lai Ala. Nda tuna nua i Ambarahangu. 41 Njimi na, ràma-minja na paràma-na na amami, hi wànandja. Napaha njuda: Nda ruku kadjaria duma hi madedi. Haàtua-na duma na Amama, djiaja i Ala, hi wàdanja. 42 Tàka i Jehu: Djàka djiaja i Ala na Amami, imbuhangga làti, maa ba welinggu lai Ala-duka hi ningga jiahu; ba nda wà-ngu-nggunja eti wikianggu ba kumai, tàka Njuna na ma-paràha-ngga. 43 Ka ni hi ndai pinja na paniinggu? Maa ba ndai ngalangu-du parongu-ja na pulunggu. 44 Njimi welimi lai kambàliku, na

amami, dàngu na pambuha-na na amami na paora-mi la panundju-ja. Njuna ma-pameti tauja welingu la kawunga-na, nda na-ndolaku-nja na ma-tubangu, maa ba nda ningudu ma-tubangu lai njuna. Djàka napanii ma-kambàliku, panii-nanja nundjuja na huri-na, maa ba ma-kambàliku-duja dàngu ama kambàliku-ja. 45 Tàka Njungga, rukuna ba kupanii-ja na ma-tubangu-du hi ndai waika. 46 Nggamuja lai njimi na ma-pabowangu ruku ndjalanggu Njungga? Djàka kupanii ma-tubangu ka ni hi ndai waika? 47 Na ma-pawelingu lai Ala na-patingi-ndja da puluna i Ala. Djia-duja hi ndai pa-tingingu ba nda welimi lai Ala, hi wànandja. 48 Napaha da tau Jahundi: Mala nda tubaana, tau Hamaria-ja dàngu pa-huruku wàndija ba wàmanggau? hi wàdanja. 49 Napaja i Jehu: Njungga nda hurukua-nangga wàndi, tàka tembi-nggunja na Amanggu, ba tuna njimi paaka bia-mi-ngga. 50 Njungga, keha ka natembi-ka tau nda wànggua; ninja duna na haàtu na ma-kehangu dàngui na ma-patandangu. 51 Lànga-tàka-manggunggai, djàka nggamu ma-pamàndu-nja na pulunggu, nda djia itangua-na meti lundu nu nu, hi wànandja. 52 Tàka da tau Jahundi: Nàhu pi-manggauka ba huruku-na-nggau. I Ambarahangu mbàda meti bia-naka, hamanai da wunangu, tàka Njumu: Djàka nggamu ma-pamàndu-nja na pulunggu, nda djia pàdangua-na meti lundu nu nu, wàmui? 53 Ka djia rihi-munja-kaka i Ambarahangu, bokuma, na mambàda meti? Hamanai da wunangu mbàda meti-mbudaka. Ka nggàra-makaka wàmu? hi wàdanja. 54 Nanapa-ja i Jehu: Djàka ku-pabundjuku wikinggu, nda nggàra ndokua linguna na bundjuku-nggu; na Amanggu duku na ma-pabundjuku-ka, djia-dujaka na Alanda ba wàmi. 55 Njimi ndai tandaaja, tàka Njungga kutanda-ja. Nda kutandaa-ja djàka wànggu, hama-du-nggunggaika, ma-kambàli-ku-dukaka. 56 I Ambarahangu na bokumi, rindju mbaha eti-mananja la paita-ja na lodunggu; naita-majaka ka hawola-nanjaka, hi wànandja. 57 Ka paniidanjaka da tau Jahundi: Ndedi lima kambulu ndau-mbumu, mbàda ita bia-munja i Ambarahangu? hi wàdanja. 58 Nanapa-ja i Jehu: Làngatàka-manggunggai, ba ndedi ni-mbunja i Ambarahangu, Njungga ningga, hi wànandja. 59 Nu ka putu madua-danjaka watu, ka ta-nàhaku-nja ba wàda. Tàka i Jehu hi na-pa-hapindingu wikina, hi naluhu welingu la uma Ala.

NA KAWUDU 9

Na màlaru-na na madedi poki.

1 Nàhu ba nalaku, ita-nanjaka na mapoki welingu ba nadedi 2 Nu ka paàra-danjaka da papanau-na: Ngguru, nggamuja ihu na mandjala, hi kiri dedi pokina, na tau nina, ndia hi inana amana, hi wàdanja. 3 Nanapa-ja i Jehu: Nda njunaa na mandjala, nda ina ama-mbuna, tàka djiaja ka peku pa-itangu-ja na paràma-na i Ala lai njuna. 4 Ba talànga hariina taràma-ha bàdi da paràma-na i Ala na ma-paràha-ngga, napa nàmunja na rudungu na rapa nda peku ràmana na tau. 5 Ba talànga ningga la pinu tana, paharii wàna na pinu tanaka, hi wànandja. 6 Ba nahàla-ka papanii tuna nu, pangàndji-nanjaka la tana, hi na-unggulu wànja kapihaku na wai iluna, hi naperi-nja na kapihaku la matana: 7 Lua kau baha wikimu la ngia paihu la Hiluangu — pa-parà-hangu wàna djàka hilunja — hi wànanja. Ka lua-nanjaka hi nabaha wikina, hi nabeli dàngu itana. 8 Nu da angu kotaku-na dàngu hawiangu da mapinja àmangu ba nakarai hunggu: Nda djiaja ni na makàli mandapu pakarai tuma? hi wàdanja. 9 Hawiangu: Djia-majaka, wàda; hawiangui: Ndiaa, hamaana, wàda. Njuna wiki: Djia-makaka, wàna. 10 Napaha njuda: Nu ka nggiki biana hi da-pabulangu da ma-tuam? hi wàdanja. 11 Hi nahema njuna: Na tau, i Jehu ba wàdanja tamuna, na-unggulu kapihaku hi naperi-ndja da matanggu. Hala kau laku la ngia paihu la Hiluangu, kau baha, wàna. 12 Tàka: Ka nggiijaka nàhu, hi wàdanja. Nda kupianja, hi wàna. 13 Nu ka ngàndi-danjaka na mapoki kawai la tau Parihi. 14 Nu na lodu pa-unggulu wàna kapihaku i Jehu, dàngu ba na-pabula-ndja da matana, lodu hangahu-ja. 15 Ka hili pa-àrangu-danjaka da tau Parihi, djàka nggiki biana hi na-pabulangu. Nanapa-ja njuna: Naperi-ndja kapihaku da matanggu, hi kubaha, hi ku-pabulangu, hi wànandja. 16 Tàka hawiangu da tau Parihi: Na tau jiana nda paweli-na lai Alaa, maa ba nda na-pamàndu-dunja na lodu hangahu, wàda. Hawiangui: Nggiki hama ngalangu biana na tau ndjala la pa-patumbu tanda tungu nu, wàda. Ka kawita-da-njaka. 17 Nu ka paàradanjaka na mapoki: Mala njumu, nggàraja wàmu, ba na-pabula-dundjaka

da matamu? hi wàdanja. Wuna-ngu-duja, hi wànandja. 18 Tàka da tau Jahundi nda dawaiaja ba napoki la wungana hi na-pabulangu nàhu, hi lupa dapaau-ndja da inana da amana na mabidi ngita. 19 Hi da-paàra-ndja: Nina djiaja na anami na madedi poki ba wàmi? Ka ni hi pa-bulangu bia-nanjai? hi wàdandja. 20 Napaha da inana da amana: Mapinja nina ba ana-manja dàngu ba nadedi poki. 21 Na njuna djàka nggikina ni hi djia pa-bulangu biana, nda mapianja. Ipaàra wiki bianja; matua-madu-nanjaka, mata ka napanii-jaka na ngera wikina, hi wàda. 22 Hi dapanii tuda nu da inana da amana, mangàdatu-dandja da tau Jahundi. Djàka era ningu mapeka-ja i Jehu ba Karitu-ja, wàrunja bàdi welingu la uma bungguru, wàda. 23 Djia-duja, matua-madu-nanjaka, paàra wiki bia-minja, hi kiri wàda da inana da amana. 24 Nu ka hili paau-danjaka na mapoki kawai: Tembi nija i Ala. Mapinja njuma na tau nuna, ba tau ndjalaja, wàdanja. 25 Nanapaja njuna: Djàka tau ndjalaja duna nda kupianja. Hau-maana duku na papinggu: Njungga mapoki-ka, nàhu pa-bulangu-nggunjaka, hi wàna. 26 Tàka njuda: Ka nggiki bia-nanggau? Nggiki pabula bia-nandja da matamu, hi wàdanjai. 27 Nanapa-ja njuna: Mbàda panii-madu-nggunggainja-ka, tàka ndai rongua. Nggikina hili ronguja hi wàmi? Ka papanau-nanda wàmi-mbu ihu njimi, hi wànandja. 28 Nu ka pajudi-danjaka: Njumu dumu papanau-na Njuna-kau, njuma duma papanau-na i Muha-kama. 29 I Muha mapi-manja duma ba napanii-njaka paraïna i Ala, tàka na tau nuna nda mapianja djàka nggii paweli-na, hi wàdanja. 30 Nanapa-ja na tau: Jiana-majaka na pa-hàngataru wàngu: Njimi ndai pianja djàka nggii paweli-na, tàka pabulanandja padua-ka da matanggu. 31 Tapi-manja, na tau ndjala ba nda narongu-ja paraïna i Ala, mbulungu na malumu-nja dàngu na manundju-ja na pambuha-na na parongu-na. 32 Weli nungu ndedi parongua ma-pabulangu mata tau madedi poki. 33 Djàka nda paweli-na lai Alama Njuna, nda djia ngalangua-na làti pa-patumbu ngga-nggàra, hi wànandja. 34 Ka hema-danjaka: Njumu dedimu la mandjala djuamaa, ka papeka-ndja wàmu-nggama ai? wàdanja. Nu ka wàru-da-njaka la hambeli. 35 Ka rongu-nanjaka i Jehu na wàru-danjaka la hambeli; ba na-tàbuku-jaka hi napanii-nja: Mala njumu muwai-jaka na Ana tau? hi wànanja. 36 Nanapa-ja njuna: Ka nggamuja nu Miri, ka peku wainggu-nja, hi wàna. 37 Tàka i

Jehu: Mbàda ita-ma-munjaka, na mapanii dànggau djia-majaka, hi wànanja. 38 Nanapa-ja njuna: Kupawai-ka, Miri, hi wànanja. Ka marubuku-nanjaka la hanggana. 39 Ka panii-nanjaka paraïna i Jehu: Djia la parata wai ngera-maka, hi kiri mainggu la pinu tana, mata da manda ita ka peku itada, dàngu da maita ka dapoki, hi wàna. 40 Nu ka rongu-danjaka hawiangu da tau Parihi da manindja la lihina: Ka mapoki-mbu-kamaka njuma jia? hi wàdanja. 41 Nanapa-ja i Jehu: Djàkai poki làti nda ningua ndjalami. Tàka nàhu, maita wàmi, djia hi na-padaingu na ndjalami, hi wànandja.

NA KAWUDU 10

Rukuna na mini pawangu na mahàmu.

1 Lànga-tàka-manggunggai, djàka nggamu na manda lii la ngaru pindu ba natama la oka mbimbi, tàka na mahei ningu la hau pangia, ma-manganga-ja dàngu ma-rambangu-ja. 2 Na njuna na matama lii la ngaru pindu, mini pawangu-ja na mapawa-ndja da mbimbi. 3 Njuna na-bunggahu-nja pindu paraïna na madai pindu, tàka da mbimbi hi da-katàmbalu-nja na nggoruna, hi napaau wàndja tamuda da mbimbi wikina, hi nangàndi-ha la hambeli. 4 Ba na-paluhu ndàba-haka da mbimbi wikina, mangilu-nandjaka, tàka da mbimbi hi datundu-nja, maa ba datanda-duja na nggoruna. 5 Tàka na tau hawiangu nda djia tundua-danja, tàka dapalai-maanja ba nda datanda-duja na nggoruna na tau hawiangu, wànandja. 6 Nuna na pangerangu, panii-nandja njuda làti paraïna i Jehu, tàka njuda nda dapianja djàka nggàra wàna na papanii-nandja. 7 Hi nahili paniindjai i Jehu: Lànga-tàka-manggunggai, Njungga jia djiaka na pinduda da mbimbi. 8 Mbuu ndàbana na mamai mangilu-ngga, ma-manganga-ha dàngu ma-rambangu-ha; tàka da mbimbi nda da-katàmbalua-ndja. 9 Njungga djiaka na pindu. Djàka nggamu na matama liika Njungga, mara-nanjaka, napa hi natama luhu hi na-hunggu-ngu pangangu. 10 Na ma-manganga djiaaja la pa-manganga, la parupu dàngu la pa-pamolungu hi namai. Na mainggu Njungga ka peku ngalangu-da paluri wàngu dàngu

pa-mbokaru wàngu, wànggu. 11 Njungga djiaka na mini pawangu na mahàmu. Na mini pawangu na mahàmu na-padjàma-nja na lurina lumuda da mbimbi. 12 Tàka na pa-kahewa, na nda mini pawangu, na manda mangu wikindja da mbimbi, naita-jaka nàmunja na ahu rumba, dundjakumaa-nandja da mbimbi hi napalai. Tàka na ahu rumba jàpa-nandjaka hi na-paiha-ihandja. 13 Na tau pa-kahewa hi napalai, ba tau pa-kahewaa-ja duna, nda naingaa-ha da mbimbi. 14 Njungga djiaka na mini pawangu na mahàmu, kutanda-ha da mangunggu, tàka da mangunggu da tanda-mbuka Njungga, 15 hama tuna i Ama ba natanda-ka Njungga, Njunggai duku ba kutanda-ja i Ama, hi ku-padjàma-nja na luringgu lumuda da mbimbi. 16 Nindjaipa hawiangu da mbimbinggu, da manda welingu la oka jiana; nudambu kungàndi-ha bàdi, hi da-katàmbalu-nja na nggorunggu taï, hi lupa na-mbulungua na kabàba-da dàngu hi haàtua-na na mini pawangu. 17 Djia-duja hi nambuha-ngga i Ama, nadu ba ku-padjàma-dunja na luringgu ka peku piti beli-nggunjai. 18 Nda ningua maàli-ngganja, Njungga wikimaa ma-padjàma-nja. Ngera-nggunja la pa-padjàma-nja dàngu ngerambu-nggunja la papiti belija. Jiana na pulungu na pangala-nggu lai Ama, wànandja. 19 Nu ka hili kawita-danjaika da tau Jahundi rukuna jiana na kareuku. 20 Dadangu lai njuda: Huruku-nanjaka, katoba-nanjaka, nggikina hii patingi-nja, da mawàda. 21 Hawiangui: Jiana nda kareuku tau pa-hurukua-ja. Djia ngalangu-nakaka na wàndi pa-pabulangu mata mapoki? wàda.

Na paniina i Miri Jehu ba djia na remi pa-matua uma Ala.

22 Nu la Jeruhali rehi-nanjaka na remi pa-matua uma Ala, urangu-ja. 23 Ka wenangu-nanjaka i Jehu la uma Ala la kawindu Halemangu. 24 Nu ka winggiru-danjaka paraïda tau Jahundi: Pira mandai-manapa bau pa-hondaru-ha da etima? Djàka djia-dukau Njumu na Karitu, panii pangala-nggamanja, hi wàdanja. 25 Nanapa-ja i Jehu: Mbàda panii-madu-nggunggaika, tàka ndai pawaia; da parama da parama wànggunja na tamuna na Amanggu, djia-mahaka da ma-hakahii-nja na rukunggu. 26 Tàka njimi ndai pawaia, maa ba nda angu-dudanggai da mbimbinggu. 27

Da mbimbinggu da-katàmbalu-nja na nggorunggu, dàngu Njungga kutanda-ha hi datundu-ngga padua, 28 dàngu kuwua-ndja luri pa-lupangu, hi nda da-molungu lundu nu nu, dàngu nda djia ningua maramba-ndja welingu la limanggu. 29 Na pawua-nangga na Amanggu narihi ndàbanjapa, dàngu nda ningua madjia ngalangu paramba-ndja welingu la limana i Ama. 30 Njungga dàngu i Ama, mbulungu-ma, wànandja. 31 Nu ka hili piti-danjaka watu da tau Jahundi ka ta-nàhaku-nja ba wàda. 32 Nanapa-ja i Jehu: Dadangu-maka làti da parama mahàmu da ma-welingu lai Ama da pa-paita-nggunggai, mala nggàra paràma-jaika, nàhaku-nja watu, hi kiri wàmingga, hi wànandja. 33 Hi dahema da tau Jahundi: Nda rukuna na paràma-mu na mahàmua nàhaku-nja watu hi kiri wàmanggau, djiaaja bau pa-lapingu, Alaka ba djia wàmu bia, ni ba tau-madukau, hi wàdanja. 34 Nanapa-ja i Jehu: Mala nda nianja la huratu ukumi: Alaha wànggunggai-ka, ba wàna? 35 Mala Alaha djàka wàna bidua-ndjai da tau da patàka-na na puluna i Ala, màlai na ihina na Huratu ba nda pekuana la pa-njànggaru-ja, 36 ka ni, pa-lapingu-nanja hi wàmi bianja na pa-matua-na i Ama, na pa-paràha-na jia la pinu tana, rukuna: Anana i Alaka ba wànggu? 37 Djàka nda kuràma-ha da paràma-na i Ama, àmbi waiduka. 38 Tàka djàka rama bidua-nggundja ka ndai waika-kai, màtawa kai waiha nu da parama, ka peku tanda ka peku pamàndu-minja, i Ama ba lai Njunggaja dàngu Njungga ba lai Amaka, wànandja. 39 Nu ka tajàpa-ja hi hili wàdanjai; tàka hi tamàhiku-maa-nanja welingu la limada. 40 Ka hili laku-nanjaka la hapapa luku Jarandingu, la ngia pa-kawunga pa-runungu-na tau i Juhani, hi na-ndàdiku lai nu. 41 Nadangu na tau na malua lai Njuna: Nda ningumai njuna tanda pa-patumbu-na i Juhani, na njuna na papanii-naka i Juhani rukuna jiana na-padeningu hàlama, wàda. 42 Lai nu nadangu na tau na mawaija.

NA KAWUDU 11

Na pahada beli-nanja i Laharu paraïna i Miri Jehu

1 Ninja na tau na mahidu, i Laharu tau Mbaitani, la kotaku-da i Maria

dàngu na anguna kawini i Maràta. 2 I Maria djiaja na maburi-nja mbii kati i Miri dàngu na ma-langora wàndja lunggina da wihina. Njuna na maana mini-nja i Laharu, nu na mahidu. 3 Ka pa-ràhangu-danjaka tau da ana winina lai Jehu: Miri na tau na pambuha-mu, hidu-nanja, hi wàdanja. 4 Narongu-jaka nu paraïna i Jehu: Na hidu jiana nda naluaa-ja la meti, tàka djiaja na pa-mangundju wàna i Ala, ka peku pa-mangundju wànja na Ana Ala, hi wàna. 5 Njuna i Jehu nambuha-ndja i Maràta dàngu na anguna kawini lupa i Laharu. 6 Ba narongu-jaka hiduna i Laharu, dàmbu lodu-naipa ba na-ndàdiku lai nu la ngia paninja. 7 Hala, ka panii-nandjaka da pa-panaungu: Màlawa ka tabeli la Jundia, wànandja. 8 Napaha da papanau-na: Ngguru, bidi pàku-napa, ka ta-nàhaku-nja watu ba wàdanggau da tau Jahundi, tàka nàhu hili beli lai nàhu hi djia wàmu bia, hi wàdanja. 9 Tàka i Jehu: Mala nda ha-kambulu dàmbu ndjàmuana dimi na lodu? Djàka nalaku la lodu na tau, nda na-tundjurua, maa ba naita-duja na harii la pinu tana jiana. 10 Tàka djàka ningu malaku wàngu rudungu, na-tundjuru, maa ba nda nidunja na harii lai njuna, hi wanandja. 11 Nuja na paniina i Jehu; hala: I Laharu na làngginda katuda-nanjaka, tàka ka kulua pabengi-nja wànggu, hi wànandja. 12 Napaha da pa-panaungu: Miri, djàka katudadua-nanja, na-hadangu duna taï, wàdanja. 13 Nu i Jehu la-nanjaka na metina duna, tàka njuda djiaja na mindjalu-na na katuda duna na palana wàda bia. 14 Nu hi napanii pangala-ndja paraïna i Jehu: Nameti-ka i Laharu. 15 Dàngu nambaha na etinggu lumumi njimi ba nda ningga lai nu, ka peku pawaimi; màlanda ka talua lai njuna, wànandja. 16 Nanapa-ja i Tomahu, i Ndindimu ba wàdanja tamuna: Màlawa njuna ka talua-mbu njuta, ka tameti karia-nja, hi wanandja da anguna pa-panaungu. 17 Ba natàka-ka i Jehu, toma-nanjaka ba mbàda patu mbua lodu-manaka la reti i Laharu. 18 Nu la Mbaitani nalihi-nja la Jeruhali, ningu tilu mbua kiluana marauna. 19 Nadangu na tau Jahundi na mambàda mai lai Maràta dàngu i Maria la pa-panggaüru-ha rukuna na ana minida. 20 Nu ba narongu-jaka paraïna i Maràta na nàmunja i Jehu, lua-nanjaka pa-tàbuku-ja, tàka i Maria uhuku bia-nanja la uma. 21 Nu ka panii-nanjaka i Maràta: Djàka ninggau làti jiahu, Miri, nda nametia làti na ana mininggu. 22 Na njuna nàhumbu kupinja, djiapa nda nggàraja pakarai-mu lai Ala, i Ala djiangu-ma nawuanggaunja duna, wànanja. 23 Tàka i Jehu: Napa na-hadangu na ana minimu, hi wànanja. 24 Nanapa-ja i Maràta: Kupi-manja ba na-hadangu la rehi hadangu taï la hupu ndjàpuna, hi wànanja. 25 Tàka i Jehu: Njungga djiaka na hadangu dàngu na luri. Na mapawai lai Njungga, djiangu-ma naluri, djiapa nda mbàda meti-nakadu, 26 dàngu djàka nggamuja na maluri dàngu na mapawai lai Njungga, nda djia metiana lundu nu nu. Muwai-duja nu? hi wànanja. 27 Nanapa-ja i Maràta: Oo, Miri, njungga kupawai-ka ba djiakau Njumu na Karitu, na Anana i Ala na mamai la pinu tana jiana, hi wànanja. 28 Tunaka nu lua-nanjaka hi napaau wininja i Maria, na anguna kawini: Ninja i Ngguru, napaau-nggau, hi wànanja. 29 Narongu-jakaka nuna, hadangu madua-nanjaka hi nalua tomaja. 30 Nu i Jehu ndedi natamaa la kotaku, djiapa bia-japa la ngia pa-tàbuku-nanja i Maràta. 31 Nu da tau Jahundi da manindja lai Maria la uma, da ma-panggaüru-ja na etina, ba daita-jaka ba djia hadangu biana, ndàki-danjaka, lua-nanja la reti pahii ningu wàda bia. 32 Ba natàka-ka i Maria la ngia paninja i Jehu, naitajakaka, maràbaku-nanjaka la wihina: Miri, djàka ninggau làti jiahu, nda djia metiana làti na ana mininggu, hi wànanja. 33 Nu ba naita-jakaka paraïna i Jehu ba nahii, hamanai da tau Jahundi da mamai karia-nja ba dahii, mbumbaru-nanjaka la etina pa-kariangu hawina. 34 Ka nggini mi-bàndjalu nija, hi wàna. Tàka njuda: Mai kau tàngaru, hi wàdanja. 35 Ka hii-nanjaka i Jehu. 36 Napaha da tau Jahundi: Tàngaru ba nda uku mbuhananja, wàda, 37 Tàka hawiangu lai njuda: Mala nina na mambàda pabula-ndja da matana na mapoki, nda namàkaa pa-kahiri-ja jiana hi kiri nda metina? hi wàda. 38 Nu ka hili mbumbaru-nanjaka la etina i Jehu, hi nalua la reti; nu na reti liangu-ja, hi ninja na watu ndàbina. 39 Tàka i Jehu: Kilunja na watu, wàna. Nanapa-ja i Maràta na ana winina na mameti: Miri, djàmu waunaka, nàhu ba mbàda patu mbua lodu wànaka, hi wànanja. 40 Tàka i Jehu: Djàkau pawaima, djiangu-ma muita-ja na mangundju-na i Ala, nda wànggu a-nggau? hi wànanja. 41 Nu ka kilu-danjaka na watu. Ka tangara-nanjaka i Jehu: A, Ama, ku-pamalangu-nggau bau rongu-dukaka. 42 Kupi-manja duku bau rongu ma-mànu-maka; na njuna lumuna na tau dangu na ma-winggiru-ngga hi kupanii, ka peku pawai wànguda ba Njumu ma-paràha-ngga wànggua, hi wàna. 43 Ba nahàla-ka papanii tuna nu, ka

wara pa-kodungu-nanjaka: Ha Laharu, luhuwa nàmu, hi wàna. 44 Ka luhu-nanjaka na mameti dàngu pa-jubuhungu-da da wihina da limana, hamanai na matana kamburungu bia-nanjapa tera podahu. Tàka: Nggulija, mata ka nalaku, hi wànandja.

Na ratada da ratu pangora la pa-pameti-ja i Miri Jehu. (Mat. 26:1-5)

45 Nadangu na tau Jahundi na mamai pa-tadalu-ja i Maria, nu ba da-tàngaru-jaka na pa-patumbu-na hi dapawai lai Njuna. 46 Tàkà hawiangui, dalaku-ha la tau Parihi hi dapanii-ndja da pa-patumbu-na i Jehu. 47 Nu ka pauhi-danjaka na Bata Bokulu paraï da ratu pangora dàngu da tau Parihi: Nggikina wàndaaka? Maa ba dadangu-duka da tanda pa-patumbu-na na tau jiana, 48 Djàka tamàta bianja la patuna nu, haromu napawai ndàba na tauka lai Njuna; ka hadangu-du-nanjaka haromu na tau Rumu, hi nawàhi-ja na pangia-nda dàngu na bandjaru-nda, hi wàda. 49 Tàka na haàtu na anguda, na ma-tamungu Kajapahu, na Ratu Bokulu la ndaungu nuna: Njimi nda ningu ndokua papimi. 50 Ndai pangàda-mbunja ba nalingu lai njimi, djàka haàtu-na na mameti lumuna na bandjaru jiana, mili àmbu na-molungu ndàbadu njuna na tauka, wànandja. 51 Tàka hi kiri panii tuna nu, nda wini etia-nanjai, djia ba ngaha paratu bokulu-ja la ndaungu nuna, djia hi nawuna-nja na rukuna i Jehu, ba nameti haromu lumuna nuna na bandjaru, 52 dàngui, nda lumuna nuna na bandjaru bia, tàka ka peku kahau-mbunandja da ana Ala da ma-paihangu. 53 Piti welingu la lodu nu, batangu-danjaka la pa-pameti-ja i Jehu. 54 Djia-dujaka hi nda nahili pa-korungu wikina i Jehu la tau Jahundi, tàka welingu lai nu laku-nanjaka la tana ma-lihingu maràda telangu, la kotaku na ma-tamungu Eparaïngu, hi na-ndàdiku lai nu dàngu da papanau-na. 55 Nu mareniamanaka na remi Pahada da tau Jahundi. Nadangu na tau welingu la woka na mahei la Jeruhali ba ndedi natàka na lodu Paha, ka ta-hawari wikinda ba wàda. 56 Nu ka himbu-danjaka i Jehu hi dapanii dàngga anguda nu la uma Ala: Mala nàmunja wàmi haromu la remi? hi wàda. 57 Nu da ratu pangora dàngu da tau Parihi, mbàda panii-danjaka na tau dangu: Djàka ningu mapinja nggiija, mata ka napanii-ja ka peku jàpa-ndanja, wàda.

NA KAWUDU 12

Na burinja mbii kati i Miri Jehu la Mbaitani. (Mat. 26:6-13; Màruku 14:3-9)

1 Nomu bia-napa na lodu hi mangu padjia-ja na remi Paha, tàka-nanjaka i Jehu la Mbaitani la ngia paninja i Laharu, na pa-pahada belina welingu la padua mameti. 2 Hi dapama pambabu-nja lai nu, tàka i Maràta na mainga-ha tàka i Laharu djiaja na haàtu na anguda da ma-mandapu dànja pangangu. 3 Ka piti-nanjaka i Maria ba ha-katina na mbii kati narawatu ihi mbàngina, na mambotu wilina, hi naburi-ndja da wihina i Jehu, hi na-langora wàndja lunggina; ka hibu-nanjaka na uma ba na-hambungaru na mbii kati. 4 Tàka i Junda Ihikariu, na anguda da papanau-na, na ma-kaleka-nja tal: 5 Nggikina hi nda padanggaa-nja ni na mbii kati ka kei wànja tilu ngahu ndinaru ka wuandja da mamila, hi wàna. 6 Tàka hi panii tuna nu, nda rukuana na namu-nandja da mamila, djiaaja ba tau manganga-ja, na makata-nja na kanai àmahu hi nakàli pitiha da papuhi lai nu. 7 Nanapa-ja i Jehu: Màta-njaka, mata ka beri pahàmu-nanja nduma-na na lodu taningu-ka. 8 Da mamila hanii mànu-mada lai njimi, tàka Njungga nda hanii mànua-nggu lai njimi, hi wàna. 9 Da tau Jahundi ba hau daada, pi-danjaka ba ninja lai nu i Jehu, hi kiri maida, nda mbulungu lumuna i Jehu, tàka ka peku ita-ndanja i Laharu na pa-pahada-na welingu la padua mameti, wàdambu. 10 Nu ka batangu-danjaka da ratu pangora la pa-pameti-ja i Laharu-mbu. 11 Maa ba nadangu-du na tau Jahundi da malua rukuna njuna, hi dapawai lai Jehu.

Na tamana la Jeruhali i Miri Jehu. (Mat. 21:1-11; Màruku 11:1-10; Luk. 19:29-40)

12 Hadangu harii, ba narongu-jaka tau dangu na mambàda mai la remi, na nàmunja i Jehu la Jeruhali, 13 piti-danjaka ru karumangu hi dalua pa-tàbaku-ja; ka kajaka-danjaka: Oha-naka, na-màndjaku maringu-wa na mamai wànja na tamuna i Miri, na Hangandji tau Ihiraïlu, hi wàda. 14 Na-ngalangu-ka heu kamboka kalandai i Jehu, hi na-kaliti-ja, hama tuna na

maninja la Huratu: 15 Àmbu mangàdatu-du, ha bidi kawini Hiungu: Tàngaru, nàmunja na Hangandji-mu, na-kaliti ana kalandai, ba wàna. 16 La kawunga-na ndedi dapianja jiana da papanau-na. Na njuna ba pa-mangundju-jaka i Jehu, hinaka hi danamu-ja, nu ba nimanja la Huratu na rukuna Njuna dàngu na tudanja nu. 17 Nu ka hakahii-danjaka da tau dangu, da manindja lai Njuna ba napaau-nja i Laharu paluhu welingu la reti, dàngu ba na-pahada-nja welingu la padua mameti. 18 Djia-dujaka hi kiri luana pa-tàbuku-ja paraï tau dangu, ba darongu-dujaka na patumbu-nanja jiana na tanda. 19 Nu ka panii-danjaka dàngga anguda da tau Parihi: Ita mata-! minjaka ba nda ningu ndokua lingumi, nàhu hàla-njaka na ihi panggubulu awangu la pakiku-nja Njuna, hi wàda.

Na panii-nanja ma metina i Miri Jehu.

20 Nu la angu tau mahei pa-hamajangu la remi, nindja da tau Nggarika hawiangu. 21 Dalua lai Pilipi, na tau Mbaituhaida la Nggalilia, hi dakarai-ja: Umbu, ka taïta-ja i Jehu wàma làti, hi wàdanja. 22 Tàka i Pilipu, hi nalua lai Andaria, hala lua-danjaka i Andaria dàngu i Pilipu papanii-nja i Jehu. 23 Nanapa-ja i Jehu: Tàka-nanjaka na rehina ba pa-mangundju-ja na Ana tau. 24 Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggai: Djàka nda natama-ma la tana ka nameti na wini uhu, djia-djia-maaja ba hauna. Tàka djàka nameti, wua padangu-nanjaka. 25 Djàka nggamu na manamu-ja lurina, djia hi na-jàmihu-ja, tàka djàka nggamu na mamajau-nja na lurina la pinu tana jiana, djia hi na-kahiri-ja, hi lupa nanduma-nja na luri palupangu. 26 Djàka ningu tau ka kulumu-nja na ma-wànangga, natundu-ngga bàdi, dàngu djàka nggiija na ngia paningga Njungga, lai numbuja taï na malumu-ngga. Djàka nggamu na malumu-ngga, djiangu-ma taï ba natembi-ja paraïna i Ama. 27 Nàhu lalu handuka-ja na etinggu; nggikina wàngguaka bàdi? A Ama, pamara àruka la rehi nàhu! Na njuna djia-majaika jiana, hi kiri tàkanggu la rehi nàhu. 28 A Ama, pa-mangundju-jawa na tamumu! hi wàna. Nu ka lingu-nanjaka welingu la awangu: Mbàda pa-mangundju-ma-nggunjaka, dàngu djiangu kuhili pa-mangundju-majaipa taï, na mawàna. 29 Nu na tau dangu da manindja

lai nu da marongu-ja: Kangguruku-ja, hi wàda. Hawiangui: Ninja na papalewa na mapanii dànja, wàda. 30 Nanapa-ja i Jehu: Nda lumunggu Njunggaa hi natàka jiana na lii, tàka lumumi njimi. 31 Nàhu rehi-nanjaka ba patanda-nja na pinu tana jiana; nàhu djiangu-ka pa-wàrungu-ja la hambeli, na ngorana na pinu tana jiana. 32 Tàka Njungga djàka pa-padjangga-kaka, tal hi kumeni ndàbaha lai Njungga, hi wàna. 33 Jiana hi napanii-ja, pamaŭ-nanja djàka nggàra metija taï na pameti wàna. 34 Nu ka hema-nanjaka na tau dangu: Na parongu-ma la uku, na Karitu duna na-padaingu lundu nu wu wàna; ka ni djiangu-ma bàdi taï ba padjangga-ja na Ana tau hi wàmui Njumu? Ka nggamu-jaka nu na Ana tau? hi wàdanja. 35 Nanapa-ja i Jehu: Hawutu-kia-naka na pani wànja na hambila lai njimi. Lakuwa ba talànga ninjapa lai njimi na hambila, ka àmbu natoma-nggai kapàtangu. Djàka nggamu malaku la kapàtangu, nda napingua ngia pa-hanggangu-na. 36 Ba talànga ninjapa lai njimi na hambila, i waija-wa na hambila, mata ka ana hambila-kai, hi wànandja. Ba napanii-ndjaka nu, laku-nanjaka i Jehu, hi na-winingu wikina lai njuda.

Na nda pawaida da tau Jahundi.

37 Djiapa ka nda hau daada-kadu da tanda pa-patumbu-na la hanggada, nda dapawaia lai Njuna. 38 Mata ka peku pa-tutungu-na na puluna i Jahaja, na wunangu: Nggamuaka na mawaija na parongu-na lai njuma? Dàngu nggamu lai njunaaka na ngia pa-pawuwa-ja na limana i Miri ba wàna. 39 Djia-dujaka hi nda da-ngalangu papawai, maa ba nimanjai na patiki-na i Jahaja: 40 Na-papoki-haka da matada, dàngu na-patongguru-haka da etida, ka àmbu daita wàngu matada, ka àmbu dapingu wàngu etida hi da-pambelingu, hi ku-pamàlaru-ha, ba wàna. 41 Nu hi kiri peka-nanja paraïna i Jahaja, ba naita-dujaka na mangundju-na, hi napanii-ja na rukuna. 42 Djiapa ka nda tuna-kadu nu, dadangu-mbu da ma-pangora da mapawai lai Njuna, na njuna nda dapeka pawuwaa-nja, lumuda da tau Parihi, ka àmbu dawàru-nggama welingu la uma bungguru ba wàda. 43 Nadu, ka natembi-ta tau ba wàda parihi mbuhada, nda djiaaja na tembi-nandja paraïna i Ala. 44 Ka wara-nanjaka i Jehu: Na mapawai lai

Njungga nda djiaaka Njungga pawaina, tàka na Ma-paràha-ngga duna. 45 Dàngu na mailu-ka Njungga, ilu-nanja na Ma-paràha-ngga. 46 Na mainggu la pinu tana, mata ka ma-paharii-ka wànggu, djàka nggamu na mapawai lai Njungga ka àmbu na-i, padaingu la kapàtangu. 47 Djàka ninja na marongu-ha da pulunggu, tàka hi nda:pamàndu-nandjai, nda ku-pandjalaa-ja Njungga. Nadu ba nda mainggu pa-pandjalaa-ja na ihi pinu tana, tàka mata ka pamàna-nja ba wànggu duku. 48 Djàka nggamu na mawàru-ngga dàngu na manda kataku-ha da pulunggu, nimanja duna na ma-pandjala-ja la hupu ndjàpuna. 49 Njungga ba nda wàngu-nggunja eti wiki-dunggu ba kupanii, tàka i Ama na ma-paràha-ngga, Njuna na mahupu liingganja, djàka nggàraja na papeka-nggu dàngu djàka nggàraja na papanii-nggu. 50 Dàngu kupi-manja duku na hupu luna Njuna, ba djiaja na luri pa-lupangu. Djia-duja na papanii-ngguka, nundju-nggunja na papanii-nangga i Ama ba kupanii-ja, hi wàna.

NA KAWUDU 13

Na baha-nandja da wihida da papanau-na i Miri Jehu.

1 Ba ndedi djia-japa na remi Paha, pi-nanjaka i Jehu ba djia-jaka na rehina la pa-haleli welingu la pinu tana jiana lai Ama. Nu ba nambuha-ndja da tauna da manindja la pinu tana, mbuha pangala-manandja lundu ndjàpuna. 2 Ba djia-jaka na pamangu rudungu, ba narunda-jaka paraïna i kambàliku na etina i Junda Ihikariu, anana i Himungu, la pa-kaleka-nja i Jehu, 3 ba pi-mananja i Jehu ba mbàda pakata hàla-nandja la limana paraïna i Ama, hamanai ba paweli-na lai Ala dàngu ba lai Alaja nalaku ningu, 4 hadangunanjaka nu la pamangu, hi na-bàndjalu-ha da pakina, hi napiti hawàla tera hi na-borungu. 5 Hàlaka hi naburi wai la kaba djulangu; ka pa-kiringunanjaka pabaha-ha da wihida da papanau-na, hi na-langora wàndja na tera paboru-na. 6 Nu ba natàka-ka lai Himungu Peturu: Miri, Njumu-maka bàdi mabaha-ha da wihinggu? hi wànanja. 7 Nanapa-ja i Jehu: Na pawunda-nggu Njungga, njumu ndau pianja nàhu, taïpa bàdi la malamiri kau pinja, hi wànanja. 8 Nanapa-ja i Peturu: Udjàma ai-Iulungu la

pabaha-ha da wihinggu, hi wànanja. Napaja i Jehu: Djàka nda kubaha-makau nda ningua ngeramu lai Njungga, hi wànanja. 9 Napaja i Himungu Peturu: Miri, àmbu djia biaha da wihinggu, màlambu da lima dàngu na katiku-nggu, hi wàna. 10 Nanapa-ja i Jehu: Na mambàda ihu, djàmangu la pabaha-ja djiaha da wihiana, maa ba jahangu hàla-du-nanjaka; njimi na jahangu-minjaka, na njuna nda mbuu ndàbaami, wànandja. 11 Maa ba pi-mananja djàka nggamuja taï na ma-kaleka-nja. Djia-dujaka nda mbuu ndàbaami ma-jahangu hi kiri wàna. 12 Ba nahàla-ka pabaha-ha da wihida, dàngu ba napaki-haka da pakina, mandapu beli-nanjaka. Nu ka paniinandjaka: Mipinja nu na pawunda-nggunggai? 13 Njimi: Ngguru, djàka ndia Miri, wàmingga; tàka tuba-mana ba wàmi, maa ba Njungga-maduka. 14 Njungga, na Miri, na Ngguru, djàka kubaha bidua-hai da wihimi, njimimbu ipabaha wihi dàngga angumi bàdi. 15 Maa ba paita-dunggaika ngera, hama tuna na pawunda-nggunggai, mata ka djia-majai na pawunda-mi njimi. 16 Lànga-tàka-manggunggai, na ata nda djia rihia-nanja na mirina, hamanai na papalewa nda djia rihia-nanja na ma-palewa-ja. 17 Djàkai pi-mandjaka jiada, wangu-manaka dimi djàkai wàndja. 18 Nda mbuu ndàbaami palanggu; kupi-mandja duku djàka nggamuha da papindi-nggu. Na njuna ka peku pa-tutungu-na na maninja la Huratu: Na manganja na uhunggu, na-dja-karu-nggaka tandana la pa-kambara-ka, ba wàna. 19 Nàhu hi kupanii haha-nggainja ba ndedi natumbu, mata djàka natumbu-ka taï ka peku pawaimi, ba djia-makaka Njungga. 20 Làngatàka-manggunggai: Djàka nggamu na mainga-ja na pa-paràha-nggu, inga-nangga Njungga-maka, dàngu djàka nggamu na mainga-ka Njungga, inga-nanja na Ma-paràha-manggaka, wàna.

Na panii-nanja na ma-kaleka-nja i Miri Jehu. (Mat. 26:21-25; Màruku 14:18-21; Luk. 22:21-23)

21 Ba nahàla-ka papanii tuna nu i Jehu, ka mila mumuhu-nanjaka na etina, hi na-hakahü: Lànga-tàka-manggunggai, na haàtu na angumi njimi taï na ma-kaleka-ngga, hi wànandja. 22 Ka maràngga pa-tàngaru-dan jaka dàngga anguda, ba da-hondaru-nja na palana. 23 Na haàtu na papanau-na,

na na pambuha-na i Jehu, mandapu hangera-nanja lai Jehu. 24 Nu ka kamàdiku-nanjaka jiana paraïna i Himungu Peturu: Tikija, djàka nggamuja nu na palana, wànanja. 25 Ka pa-mbelingu-nanjaka la hanggana i Jehu: Miri, nggamuja nu, hi wànanja. 26 Nanapa-ja i Jehu: Na pa-dàtalu-nggu kawita kambamba, dàngu na pawua-nggu, djia-majaka, hi wànanja. Ka dàtalu-nanjaka na kawita kambamba, hi na-jàlitu-ja, hi nawua-nja i Junda anana i Himungu Ihikariu. 27 Ba nakei-jaka na kawita kambamba paraïna i Junda, ka huruku madua-nanjaka parama i kambàliku. Tàka i Jehu: Na pawuku-mu, mu-parengga-njawa, hi wànanja. 28 Na njuna nda ningu haàtu nu la angu mandapu-na mapinja djàka nggàraja na pawuku-na hi panii tuna nu. 29 Nadu hawiangu, ba ma-katangu kanai àmahu-ja i Junda, lua kau keinda pa-lumungu wànda la remi, djàka ndia wuandja ngga-nggàra da mamila wànanja duna paraïna i Jehu, wàda bia. 30 Nu ba nakei-jaka na kawita kambamba i Junda, ka luhu madua-nanajaka; ka rudungu-nanjaka.

Na uku bidi.

31 Ba taliu-naka panii-nanjaka i Jehu: Nàhu pa-mangundju-jaka na Ana tau, hamanai i Ala pa-mangudju-jaka lai Njuna. 32 Djàka pa-mangundju-jaka i Ala lai Njuna, djiangu-mbu na-pa-mangundju-mbu-dujaka Njuna paraïna i Ala la mangu-ndju wikina dàngu naluu pa-mangundju-maja duna. 33 Ha ananggu, hawutu-kia-naka na pani wànggu lai njimi. Taï himbu-minggaka, tàka hama tuna na papanii-nggundja da tau Jahundi, la ngia pa-hanggangu-nggu ndai ngalangua patàka ba wànggundja, nàhu djia-mbuja na papanii-nggunggai njimi. 34 Kuwua-nggai uku mabidi, màtawa kai pa-mbuhangu; hama tuna Njungga ba kumbuha-nggai njimi, mata njimimbu kai pa-mbuhangu dàngga angumi. 35 Jiana-ja na papi wànanggai tauka ba papanau-nggu Nju-nggakai, djàkai pa-mbuhangu dàngga angumi, hi wànandja.

Na deka-nanja na pa-hiningu-na i Peturu i Miri Jehu. (Mat. 26:33-35; Màruku 14:29-31; Luk. 22:31-34)

36 Nanapa-ja i Himungu Peturu: Ngginika kulaku ningu wàmu nu Miri, hi

wànanja. Nahema i Jehu: La ngia pa-hanggangu-nggu, ndau ngalangua nàhu la pakiku-ngga, hi wànanja. 37 Nanapa-ja i Peturu: Nggikina Miri, hi nda ku-ngalangu nàhu pakiku-nggau, ku-padjàma-manja duku na luringgu lumumu Njumu, wànanja. 38 Nahema-ja i Jehu: Djia padjàma-munja-kaka na lurimu lumunggu Njungga? Lànga-tàka-manggunggau, ba ndedi da-hakuku-mbu taï da manu, mbàda pa-ndilungu-muka la pa-pahini-ngga, hi wànanja.

NA KAWUDU 14

Na pa-nggaüru-nandja da etida da papanau-na i Miri Jehu.

1 àmbu da-hawina-du da etimi. Ipawai lai Ala, pawaiwa lai Njunggambu. 2 La umana na Amanggu dadangu da ngia pa-ngiangu; djàka nda tuna mbàda peka-nggunggaika làti, nadu ba laku-nggunja pa-paloku-nggai pangia-mi. 3 Nu ba kulaku-ka ba kuhàla-ka pa-paloku-nggai pangia-mi, beli-du-nggunjaka taï hi kupiti karia-nggai mata la ngia paningga Njungga ka lai numbukai njimi. 4 Na ngia pa-hanggangu-nggu mipinja na ngarangia-na, hi wànandja. 5 Nanapa-ja i Tomahu: Miri, nda mapianja na ngia pa-hanggangu-mu, nggiki hama pi bia-manja na ngarangia-na, hi wàna. 6 Ka panii-nanjaka i Jehu: Njungga djiaka na ngarangia dàngu na ma-tubangu dàngu na luri. Nda ningua haàtu madjia tàka lai Ama, djàka nda naliika Njungga. 7 Djàkai tandaka Njungga làti, mitanda-mbu-dujaka na Amanggu. Piti welingu nàhu tanda-minjaka dàngu mbàda ita-minjaka, hi wànanja. 8 Nanapa-ja i Pilipu: Miri, paita àru-nggamanja i Ama, djiaka-maaka duma, hi wananja. 9 Taka i Jehu: Mandai bia-naka na ningga lai njimi, nàhu ndau tandaaka? Na mambàda itaka Njungga, mbàda ita-mananjaka i Ama, ka ni, paita-nggamanja i Ama, hi wàmui? 10 Ndau pawaima dumu, Njungga ba lai Amaka, dàngu i Ama ba lai Njunggaja? Da kareuku da papanii-nggunggai Njungga» nda wàngu-nggunja eti wikianggu ba kupanii-ha; tàka i Ama, na ma-ngiangu lai Njungga duna na maràma-ha da paràma-na. 11 Miwai-kawa Njungga ba lai Amaka, dàngu i Ama ba lai Njunggaja; djàka ndia màtawa kai pawai rukuda nudaka da parama. 12

Lànga-tàka-manggunggai, na mapawai lai Njungga, djiangu-ma ba naràma-mbuha njuna taï da paràma-nggu Njungga, djiapa da marihi-ndja jiada-kadu, maa ba laku-nggunja lai Amadu. 13 Djiapa nda nggàra-jakadu na pakarai wàminja na tamunggu, djiangu-ma ba ku-patumbu-ja, ka peku pa-mangundju-ja i Ama lai Ana. 14 Djàka ningu pakarai-mi lai Njungga bai wànja na tamunggu, djiangu-ma duku ba ku-patumbu-ja.

Na pandjandji-na i Miri Jehu rukuna i Ngahu Matua.

15 Djàka mbuha-dimingga, djiangu-ma bai pamàndu-ndja da ukunggu. 16 Dàngu Njungga napa kukarai-ja i Ama, hi na-paràha-nggai Ma-panggaüru haàtu, mata ka peku hanii mànuna lai njimi lundu nu-nu. 17 Djia-dujaka i Ngahu na pangia ma-tubangu, na pa-nda ngalana la pa-kataku-ja paraï pinu tana, maa ba nda naita-ja dàngu ba nda natanda-duja; tàka njimi mitanda-ja, ba hanii-duna lai njimi, dàngu ba la eti-minja taï. 18 Nda djia pa-dundjaku ana mamilaa-nggunggai, kumaima duku lai njimi. 19 Hawutu-amaki-naka ba nda nahili itaka na pinu tana, tàka njimi miita-ka, maa ba kuluri-du tàka njimi napa iluri-mbu. 20 La lodu nu taï kai pinja, Njungga ba lai Amaka, dàngu njimi ba lai Njunggakai, dàngu Njungga ba lai njimika. 21 Na mamangu-ndja da ukunggu dàngu na ma-pamàndu-ndja, djiaja na mambuha-ngga; dàngu na mambuha-ngga, na-mbuha-nja taï paraïna na Amanggu, hamanai Njungga kumbuha-mbunja hi ku-pawuwangu wikinggu lai njuna, hi wàna. 22 Nanapa-ja i Junda, nda djiaja i Ihikariu: Ka nggikina duna Miri, hi pa-wuwangu bia-munjai wikimu lai njuma tal, tàka la pinu tana jiana hi ndiai, wànanja. 23 Nanggepi-ja i Jehu: Djàka ningu mambuha ngga, djiangu-ma ba na-pamàndu-nja na pulunggu, hi nambuha-nja paraïna i Ama, ka mai-manjaka lai njuna taï hi ma-ngiangu lai njuna. 24 Na manda mbuhangga, nda djia pamàndua-nandja da pulunggu; dàngu na pulungu na parongu-mi, nda pulunggu Njunggaaja, tàka puluna i Amaja duna na ma-paràha-ngga. 25 Jiada mbàda panii-ngunggaindja-ka ba ninggapa lai njimi. 26 Tàka na Ma-panggaüru, na i Ngahu Matua, na pa-paràha-na i Ama taï lumuna na tamunggu, djia-jaka na ma-papeka-nggaindja mbuu ndàbada, hi na-panamu-ngaindja mbuu ndàbada da pambàda paniinggunggai Njungga. 27 Mapeku pa-bàndjalu-nggunggai, na mapeku paruku-nggu Njungga pawua-nggunggai; nda hama tuana na pakàli wuana na pinu tana na pawua-nggunggai Njungga. Àmbu da-handuka-du da etimi dàngu àmbi mangàdatu-du. 28 Mbàda rongu-minjaka, nàhu laku-nggunja dàngu napa kubeli-maka duku ba wànggunggai. Làti djàka mbuha-mingga, djiangu-maka dimi bai hawola, ba laku-nggunjaka lai Ama, maa ba narihi-dunggapa i Ama. 29 Nàhu mbàda panii-nggunggainja-ka ba ndedi natumbu, màta napa djàka natumbu-ka, ka peku pawaimi. 30 Nda nahili danguapa na pa-kareuku wànggunggai, maa ba nàmu-dunjaka na ngora pinu tana, dàngu nda nggàraa pa-ngala-na lai Njungga. 31 Tàka, màta ka napinja-wa jia na pinu tana na mbuha-nggunja i Ama, dàngu ba kuliija hama tuna na pa-paràha-nangga i Ama. Hadangu-wa, ka talaku welingu lai jiahu, hi wànandja.

NA KAWUDU 15

Na pingi angguru lànga-tàka.

1 Njungga djiaka na pingi angguru lànga-tàka, tàka na Amanggu djiaja na mangu wokangu. 2 Hau kahanga hau kahanga lai Njungga na manda tu wuana na-kàtahu-ja, dàngu hau kahanga hau kahanga na matu wuana, na-pabulu-ja ka peku pa-rukangu-na pawua. 3 Njimi mbàda jahangu-mika, rukuna na pulungu na pambàda panii-nggunggai. 4 Màtawa kai padaingu lai Njungga, hamanai Njunggambu lai njimi. Hama tuna na kahanga ba nda djia ngalangua-na patu meha wuana, djàka nda na-padaingu lai pingi angguru, djia-mbuja njimi ba ndia, djàka ndai padaingu lai Njungga. 5 Njungga djiaka na pingi angguru, njimi kahanga-kai. Na ma-padaingu lai Njungga, hamanai Njungga lai njuna, djiaja na ma-ràdjingu wuana, nadu djàka nda djiaka Njungga, ndai ngalangua pa-patumbu ngga-nggàra. 6 Djàka ninja na manda padaingu lai Njungga, pa-wàrungu-jaka la hambeli hama tuna na kahanga, hi nameti; hala hi ohuru-ndja hi wàrundja la epi, ka mutungu-danjaka. 7 Djàkai padaingu lai Njungga, hamanai da kareuku-nggu ka da-padaingu-mbu lai njimi, karaiwa djàka nggàraja na

pambuha-mi, djiangu-ma duna ba na-patutungu lai njimi. 8 Jiana-dujaka na pa-mangundju wànguja na Amanggu djàkai wua padangu, nu papanau-du-nggunggaika.

Mata kai padaingu la mbuhangu-nggu, ba wàna i Miri Jehu.

9 Hama tuna i Ama ba nambuha-ngga Njungga, djia-mbuja Njungga ba kumbuha-nggai njimi. Mata kai padaingu nu la mbuhangu-nggu. 10 Djàkai pamàndu-ndja da ukunggu, mi padaingu la mbuhangu-nggu, hama tuna Njungga ba ku-pamàndu-ndjaka da ukuna na Amanggu dàngu ku-padaingu la mbuhangu-na. 11 Jiada mbàda panii-nggunggaindja-ka, mata na hawola-nggu Njungga ka na-ngiangu lai njimi, dàngu ka na-lànjapu na hawola-mi 12 Jiana-ja na ukunggu, mata kai maràngga pambuha dàngga angumi, hama tuna Njungga ba kumbuha-nggai njimi. 13 Nda djia ningua marihi mbuhangu-na, mbulungu-na djàka ningu ma-padjàma-nja na lurina lumuda da lànggina. 14 Njimi lànggi-nggunggai djàkai liiha da pa-paràhanggunggai. 15 Ataha nda wàngguanggai-pa, nadu na ata ba nda napianja na paliina na mirina; lànggi-nggundja mbàda wànggunggai-ka, nadu mbuu ndàbana na parongu-nggu lai Ama, ba mbàda panii-du-nggundjaka lai njimi. 16 Nda njimia mapindi-ka Njungga, Njungga mapindi-kai njimi, hi ku-paràha-nggai kai laku kai tu wuami dàngu ka haniina na wuami, mata djàka nggàraja na pakarai wàminja na tamunggu lai Ama, ka nawuanggaminja. 17 Jiada hi kupanii-nggaindja, ka peku pa-mbuhangu-mi dàngga angumi

Na karaŭ-nandja eti da pa-panaungu na pinu tana.

18 Djàka na-karaü-nggai eti pinu tana, mata kai pinja padua, ba mbàda karaü mangilu-nanggaka eti Njungga welingu lai njimi. 19 Djàka ma-welingu la pinu tanakai, nambuha-nja làti na mangu wikina na pinu tana; tàka ba nda welimi la pinu tana, tàka hi Njungga mapindi-kai welingu la pinu tana, djiaja hi na-karaü-nggai eti na pinu tana. 20 Inamu-jawa na pulungu na pambàda panii-nggunggai, na ata nda narihia-nja na mirina, ba wànggunggai. Djàka dakeha-madungga Njungga, djiangu-mbu ba

dakeha-nggai njimi; djàka da-pamàndu-nja na pulunggu Njungga, djiangu-mbu ba da-pamàndu-nja na pulumi njimi. 21 Na njuna jiada mbuu ndàbada hi dapalua-nggaindja taï, djiaja rukuna na tamunggu, maa ba nda datanda-duja na Ma-paràha-ngga. 22 Djàka nda kumai ka kupanii dàndja, nda ningua làti ndjala-da, tàka nàhu nda ningua pa-pandàda wàdanja na ndjalada. 23 Na ma-karaü-ngga eti Njungga, na-karaü-mbunja eti na Amanggu. 24 Djàka nda kuràma-ha la hanggada da parama da panda rama ndokuna hawiangu, nda ningua làti ndjalada; tàka nahu mbàda ita-danjaka, hi karaü bia-danggaka eti Njungga dàngu i Ama. 25 Takà hi tuna nu, djiaja ka peku pa-tutungu-na na maninja la huratu uku: Nda ningu ndoku kiringu ba da-karaü-ngga eti, ba wàna. 26 Djàka natàka-ka i Ma-panggaüru, na pa-paràha-nggunggai Njungga taï welingu lai Ama, na Ngahu na pangia ma-tubangu na maluhu welingu lai Ama, Njunaka taï na ma-hakahii-nja na rukunggu; 27 hamanai njimimbu, ihakahii-ngga bàdi, maa ba nidunggai lai Njungga welingu la kawunga-na, hi wànandja.

NA KAWUDU 16

1 Jiada-ka hi kupanii-nggaindja, mata ka àmbu peku hanggà-maru-mi. 2 Napa dawàru-nggai welingu la uma bungguru, màlai nàmunja na rehina, djàka nggamuja na ma-pameti-kai, ngà-ndi-nggunja maraku i Ala, ba wàna. 3 Nu hi tuda nu, maa ba nda datanda-duja i Ama, hamanai Njungga ndiambu. 4 Tàka hi kupanii-nggaindja jiada, djàka djia-jaka na rehina taï, ka peku namu-mindja, ba kupanii-nggaindjaka Njungga. Jiada nda kupaniia-nggaindja welingu la wungana, maa ba ni-dunggapa lai njimi.

Na paràma-na na Ma-panggaüru.

5 Tàka nàhu laku-nggunjaka la Ma-paràha-ngga, nda haàtu-mbu lai njimi ma-paàra-ngga, nggii ulaku ningu na ma-wànangga. 6 Djiaaja ba kupanii-nggaindjaka jiada, hi nahulu-ndja pa-handuka wàngu da etimi. 7 Tàka Njungga panii-nggunggainja na ma-padeningu, ba na-lingu-du lai njimi djàka kulaku. Nadu djàka nda kulaku-ma nda djia maiana na Ma-panggaüru lai njimi, tàka djàka kulaku-ka, ku-paràha-manggainja duku

taï. 8 Nu djàka natàka-ka Njuna taï" hi nabowa-nja na pinu tana rukuna na ma-akatu dàngu rukuna na matàndji dàngu rukuna na pa-tandangu. 9 Rukuna na ma-akatu, ba nda dawai-duka Njungga; 10 rukuna na matàndji, ba laku-dunggunja lai Ama, hi ndai hili itaka; 11 rukuna na pa-tandangu, maa ba pa-patandangu-dujaka na ngorana na pinu tana jiana. 12 Nadangu-pa làti na pa-paniingu-ha ba wànggunggai, tàka nahu ndai ngalangua paduku-ha. 13 Na njuna djàka natàka-ka Njuna, na Ngahu na pangia ma-tubangu, hi nabowa-nggai anda la papi hàlanja na ma-tubangu. Nadu ba nda djia wànguana eti wikina djàka napanii, mbulungu na parongua-na na papanii-na, dàngu hi napeka-nggainja na ma-nàmunja taï. 14 Njuna na ma-pamangundju-ka taï, maa ba napiti-du taï welingu la mangunggu, hi napeka-nggai njimi. 15 Mbuu ndàbada da manindja lai Ama, mangu-nggundja; djia-dujaka napiti welingu la mangunggu hi napeka-nggai taï, hi wànggu.

Na handuka na malua-ja la hawola.

16 Hawutu-ki ndai itaa-kapa, tàka hili hawutu-ki ita-minggaka taï wàna. 17 Nu ka panii-danjaka dàngga anguda da pa-panaungu hawiangu: Nggàraja wàna ihu na papanii-nanda: Hawutu-ki ndai itaa-kapa, tàka hili hawutu-ki ita-minggaka, dàngu: laku-nggunja lai Ama ba wànanda, hi wàda. 18 Nu ka panii-danjaka: Nggàra wànaka ihu, hawutu-ki ba wàna. Nda tapianja na papanii-na, hi wàda. 19 Nu ba napi-njaka paraïna i Jehu, ka ta-paàra-nja ba wàda, ka panii-nandjaka: Bata-minja jiana dàngga angumi, hawutu-ki ndai itaa-kapa, tàka hili hawutu-ki ita-minggaka tal, ba wànggu? 20 Lànga-tàka-manggunggai, njimi hii-minjaka dàngu pa-dudurungu-minjaka taï, tàka na pinu tana hawola-nanjaka; handuka-minjaka taï, na njuna na handuka-mi napa nalua-ja la hawola. 21 Na kawini na ma-habola na-handuka, maa ba djia-dujaka na rehina. Tàka djàka na-habola-njaka na anakeda, nda nahili namua-japa na majila-na paral pambaha na etina, maa ba nadedi-duka haàtu tau la pinu tana. 22 Njimi timi numbu nàhu bai handuka, tàka kuita belikai taï; nu hi dambaha da etimi, dàngu nda ningua haàtu madjia wàhija na pambaha eti wàmi. 23 La

lodu nu taï nda ningu ndokua pa-paàra-mi lai Njungga. Lànga-tàka ka kupeka-nggai, djàka ningu pakarai-mi lai Ama, nawua-manggai duna la tamunggu. 24 Lundu nàhu ndedi ningua pakarai-mi la tamunggu. Ikarai-wa, djiangu-ma duna ingalangu, ka peku djangapu-na na mbaha etimi. 25 Jiada kupanii wànggaindja pangerangu; tàka nàmunja na rehina ba nda kuhili panii wànggai pangerangu, tàka kupeka pangala-nggainja na rukuna i Ama. 26 La lodu nu napa ikarai la tamunggu, dàngu Njungga makarai-ja i Ama ndumami njimi, nda wàngguanggai. 27 Nadu i Ama wiki ba nambuha-manggai,maa bai mbuha-dungga Njungga dàngu bai pawai-duka ba ma-welingu lai Alaka. 28 Ma-welingu lai Amaka hi kumai la pinu tana, hili dundjaku-nggunjaika na pinu tana hi kulaku lai Ama, wànandja. 29 Napaha da papanau-na: Nàhu paai lulungu-maa-munja bau panii, ndau wànguapa pangerangu. 30 Nàhu pi-manjaka ba pi hàla-mamunja dumu, dàngu ba nda nggàra ihi wànguipa tau ma-paàranggau; djia-duka hi mapawai ba ma-welingu lai Alakau, wàdanja. 31 Nanapa-ja i Jehu: Ipawai-duka nàhu ai? 32 Tàngaru, nàmunja na rehina, dàngu rehi-ma-nanjaka nàhu, ba pa-paihangu-kai hi maràngga hanggangu la ngaba wikimi, tàka Njungga hii dundjaku mehangga. Na njuna nda djia pa-mehangua-nggu, nadu i Ama ba nimanja lai Njungga. 33 Jiada kupaniinggaindjaka, mata kai peku wàngu lai Njungga. Jia la pinu tana mi-pàdangu majila. Na njuna i-pamàndungu etimi, maa ba mbàda talu-nggunjaka Njungga na pinu tana, hi wànandja.

NA KAWUDU 17

Na hamajangu-na i Miri Jehu.

1 Nudaha da papanii-na i Jehu, hala tangara-nanjaka la awangu hi napanii: Aa Ama, djia-jaka na rehina; pa-mangundju-jawa na Anamu, ka peku pa-mangundju-nanggau na Anamu. 2 Hama tuna bau wuanja kuaha la tauka, ka peku wua hàla-nandja luri pa-lupangu da pambàda wua-munja. 3 Jiana-ja na luri pa-lupangu, ba datanda-kau Njumu, Ala Ma-kamehangu, Ma-palànga-tàkangu, dàngu i Jehu Karitu, na pa-paràha-mu. 4 Njungga

ku-pamangundju-kauka la pinu tana, ba ku-palà-njapu-ja na parama na pa-patanggu-mungga la paràma-ja. 5 Aa Ama, màtawa nàhu kau pa-mangundju-ka la lihimu Njumu, hama tuna na mangundju na maninja lai Njungga ba la lihi-mungga, ba ndedi ninja na pinu tana. 6 Ku-wàlahundjaka na tamumu da tau da pawua-mungga welingu la pinu tana. Mangumu Njumuha, hiu wua-ngga-ndja Njungga, nu da-pamàndu-manjaka na pulumu. 7 Nàhu pi-danjaka, mbuu ndàbada da pambàda wua-mungga, ba ma-welingu lai Njumuha. 8 Nadu da pulungu da pawua-mungga ba mbàda wua-du-nggundjaka, hi da-kataku-ha, hi dapi palànga-tàkanja ba ma-welingu lai Njumuka, dàngu dapawai-maka ba Njumu ma-paràha-ngga. 9 Hamaja-nggundja ndumada njuda; nda hamaja-nggunja ndumana na pinu tanaa, tàka ndumada da pambàda wua-mungga, maa ba mangumu Njumu-duha. 10 Mbuu ndàbada da mangunggu mangu-mundja, hamanai da mangumu mangu-nggundja, hi pa-mangundju-kaka lai njuda. 11 Nda niangga-pa la pinu tana; njuda nindjapa la pinu tana, tàka Njungga laku-nggunjaka lai Njumu. Opandja la tamumu na pawua-mungga, mata ka peku mbulungu-da hama tuna njuta. 12 Ba ninggapa lai njuda kuopamandja duku la tamunu, na pawua-mungga, dàngu kumangga-mandjaka hi nda ningu haàtu ma-jàmihu lai njuda, djiaaja na tunggu molungu, ka peku pa-tutungu-na na maninja la Huratu. 13 Nàhu laku-nggunjaka lai Njumu, tàka jiada hi kupanii-ha ba talànga ningga la pinu tana, mata na mbaha eti rukunggu Njungga ka peku lundungu-na daa la etida. 14 Kuwua-mandjaka duku na pulumu, hi na-karaŭ-ndja eti paraï na pinu tana, maa ba nda ma-welingu la pinu tana-duha, hama tuna Njungga ba nda ma-welingu la pinu tanaka. 15 Mata kau pitiha welingu la pinu tana nda wànggua, tàka mata kau manggandja lai ma-akatu, wànggu duku. 16 Nda ma-welingu la pinu tanaaha, hama tuna Njungga ba nda ma-welingu la pinu tanaka. 17 Pa-matua-ha la ma-tubangu. Na pulumu Njumu ma-tuba-ngu-ja. 18 Hama tuna bau paràha-ngga la pinu tana, tumbuna Njungga ba ku-paràha-ndja la pinu tana. 19 Dàngu ku-pamatua wikinggu lumuda njuda, ka peku pa-matua-mbuha la ma-tubangu. 20 Nda rukuda njuda mehaa hi ku-hamajangu, tàka ruku-mbu-da da mapawai-ka taï rukuna na pulungu na pangàndi-da. 21 Mata ka peku mbulungu-da mbuu ndàbada, hama tuna

Njumu, aa Ama, ba lai Njunggakau, tàka Njungga ba lai Njumuka, mata njudambu ka lai njutaha, ka peku pawaina na pinu tana ba Njumu ma-paràha-ngga. 22 Na mangundju na pambàda wua-mungga, mbàda wua-ma-nggundjaka duku, mata ka peku mbulungu-da hama tuna njuta ba mbulunda: 23 Njungga lai njuda, dàngu Njumu lai Njungga, ka peku lundungu-na na mbulungu-da, mata ka peku pinanja na pinu tana ba Njumu ma-paràha-ngga dàngu bau mbuhandja, hama tuna na mbuha-mungga Njungga. 24 Aa Ama, na pawua-munggaka, la ngia paningga Njungga ka nimbundja njuda la lihinggu wànggu, ka peku ita-danja na mangundju na pambàda wua-mungga. Maa bau mbuha-dungga ba ndedi pa-padikangu-ja na panggubulu awangu. 25 Aa Ama matàndji, na pinu tana nda datandaa-kau, tàka Njungga kutanda-kau, dàngu njuda dapi-njaka ba Njumu ma-paràha-ngga. 26 Mbàda peka-nggundjaka na tamumu, dàngu napa kuhili peka-mandjaipa, mata na mbuhangu na pambuha wàmungga ka peku padaingu-na lai njuda, hamanai Njungga lai njuda, wàna.

NA KAWUDU 18

Na jàpa-danja i Miri Jehu la woka Nggehimani. (Mat. 26:47-56; Màruku 14:43-52; Luk. 22:47-53)

1 Ba wànaka nu, ka luhu-nanjaka i Jehu dàngu da papanau-na hi dapala la hapapa ana luku Kindurungu; lai nu ninja na woka, na ngia patama-na dàngu da papanau-na. 2 Tàka i Junda, na ma-kaleka-nja, napi-mbunja lai nu, ba mbàda kàli pauhi da-du-nandjaka da papanau-na i Jehu lai nu. 3 Ka mai-nanjaka i Junda lai nu ba na-karia-nja na kalibaru hurundandu dàngu tau la ratu pangora, dàngu la tau Parihi, da mangàndi palita, dàngu djilu, dàngu madàka. 4 Tàka i Jehu duna ba pi-ma-nanjaka na matàka-njaka, lua to-ma-nandjaka hi napanii dàndja: Nggamuja na pahimbu-mi, wànandja. 5 Napaha njuda: I Jehu, tau Naharitu, hi wàdanja. Tàka i Jehu: Njungga-maka jia, hi wànandja. Nu i Junda na ma-kaleka-nja, ndolaku da-manandja. 6 Nu Njungga-maka jia ba wànandja-kaka, kandulingu madua-danjaka hi dandjoru la tana. 7 Hi nahili paàra-ndja parama i Jehu:

Nggamuja na pahimbu-mi, wànandja. Tàka njuda: I Jehu tau Naharitu, hi wàdanja. 8 Nanapa-ja i Jehu: Njungga-maka jia, hi mbàda wànggu-madu-nggaika. Djia-duja djàka Njunggadu pahimbu-mi, puli-ndjawa jiada ka dalaku, hi wànandja. 9 Ka peku pa-tutungu-na na pulungu na pambàda paniina: Na tauka na pawua-mungga nda djia ningua haàtu ma-jàmihu lai Njungga, ba wàna. 10 Tàka i Himungu Peturu na maningu hapandangu, hi na-bindjiru-ja na hapanda-na hi na-làndahu-nja na tau la Ratu Bokulu, na-kàtahu-maja na kahilu kawana-na. Nuna na tau Màluku-ja na tamuna. 11 Nanapa-ja i Jehu: Patiku-nja na hapanda-mu! Djia nda ngununggunja-kaka na kaba wai pawua-nangga i Ama dumu? hi wànanja.

La hanggana i Anahu. Na pa-hiningu-na i Peturu. (Mat. 26:57-75; Màruku 14:53-72; Luk. 22:54-71)

12 Tàka da hurundandu dàngu na ngorada dàngu da pa-palewa tau Jahundi, jàpa-danjaka i Jehu, hi dahondu-ja, 13 hi dangàndi mangilu-ja lai Anahu, ba ama jerana i Kajapahu-duja, na maratu bokulu la ndaungu nuna. 14 Njuna-duka i Kajapahu na mawua-ndja kareuku da tau Jahundi, ba nalingu-ma djàka nameti na haàtu lumuna na bandjaru. 15 Ka kiku-nanjaka i Jehu parama i Himungu Peturu, dàngu na pa-panaungu na haàtu. Nuna na pa-panaungu natanda-ja paraï na Ratu Bokulu, ka tama karia-nanjaka i Jehu hu daa la talora umana na Ratu Bokulu. 16 Tàka i Peturu duna, ndolaku-nanja la hambeli la ngaru pindu. Nu ka luhu-nanjaka na pa-panaungu na haàtu, na pa-tanda-na na Ratu Bokulu, hi napanii dànja na kawini na madaija na pindu, hala hi natama ngàndija i Peturu. 17 Tàka nuna na kawini na madaija na pindu hi napanii dànja i Peturu: Mala njumu nda angua-danggau da papanau-na na tau nina ai? hi wànanja. Nanapa-ja i Peturu: Ndiaa duku, wàna. 18 Tàka da tau ata dàngu da tau pa-palewa diru bia-danja epi na pambàda pa-dukulu-da, ba lalu maringu-duja. Djia-mbuja i Peturu hi nadiru dàndja epi njuda. 19 Nu ka paàra-nanjaka i Jehu paral na Ratu Bokulu rukuda da papanau-na dàngu rukuna na pa-pekangu-na. 20 Nanapa-ja i Jehu: La mbabu tauma làti ba kupanii-nja na pinu tana. La uma bungguru dàngu la uma Ala ma-mànu-maka ku-papekangu ningu, la ngia

pa-pauhi ndàbana na tau Jahundi, nda ningu ndokua papanii wininggu. 21 Nggikina hiu paàra-ngga Njungga. Paàra biandja da mambàda ronguja na papanii-nggundja, da pimanja duda na papanii-nggu. 22 Ba tunaka nu, tàka na haàtu na tau pa-palewa na ma-ndolaku la lihina hi natàba-ja: Tu biamu nu bau hemaja na Ratu Bokulu ai? hi wànanja. 23 Nanapa-ja i Jehu: Djàka nandjala na papanii-nggu, peka-ngganjawa na mandjala; tàka djàka na-tubangu biduai, ka ni hiu tàbakai? hi wànanja. 24 Ka pangàndi-nanjaka dàngu honduna i Jehu paraïna i Anahu lai Kajapahu na Ratu Bokulu. 25 Tàka i Himungu Peturu, djiapa bia-japa diruna epi; ka panii da-danjaka: Mala njumu nda angua-danggau dumu da papanau-na na tau nina ai? wàdanja. Ka pa-hiningu-nahja-ka: Ndiaa duku, ba wàna. 26 Nanapa-ja na haàtu na atana na Ratu Bokulu, na kalembi-na na tau pa-kàtahu-na kahilu i Peturu: Nda kuitaa-kau dumu la woka la anguna Njuna? hi wànanja. 27 Ka hili pa-hiningu-nanjaika i Peturu; ka hakuku madua-nanjaka na manu.

La hanggana i Pilatu. (Mat. 27:2, 11-30; Màruku 15:1-19; Luk. 23:1-25)

28 Nu ka ngàndi-danjaka i Jehu welingu lai Kajapahu nàhu la uma timbangu, hina-maapa naharii. Da tau Jahundi nda datama wikiada la uma timbangu, ka àmbu ta-iraku, ka peku ngangunda la pamangu Paha, ba wàda. 29 Nu ka luhu-nanjaka lai njuda i Pilatu: Nggàra-jaka na pa-pandjala wàminja nina na tau, hi wàna. 30 Danapa-ha njuda: Nina djàka nda tau akatu-maja nda djia pakataa-manggaunja,hi wàdanja. 31 Nanapa-ja i Pilatu: Ingàndi biaja dimi, kai ratanja wai ngerana nundjuja na ukumi, hi wànandja. Tàka da tau Jahundi: Nda ngeraa-manja duma la pa-pameti tau, hi wàdanja. 32 Nu ka peku pa-tutungu-na na patiki-na i Jehu rukuna na pameti wàna taï. 33 Ba natama belika la uma timbangu i Pilatu, paau-nanjaka i Jehu hi na-paàra-nja: Djiakau dumu na Hangandji tau Jahundi? wànanja. 34 Nanapa-ja i Jehu: Ma-pawelingu la eti wiki-munja na, bau panii tumu nu, djàka nida hi hawiangu bia mapanii-nggau-nja na rukunggu? hi wàna. 35 Tàka i Pilatu: Ka tau Jahundi-ja wàmungga? Na bandjaru wiki-mamu dumu dàngu da ratu pangora da mambàda pakata-nggau lai njungga. Nggàraja na paruku-mu, hi wànanja. 36

Nanapa-ja i Jehu: Na pahangandji-nggu Njungga nda paweli-na la pinu tana jianaa; djàka paweli-na la pinu tana jiana làti na pahangandji-nggu, da-hadangu-ka làti da taunggu ka àmbu da-pakata-ngga la tau Jahundi, tàka nda paweli-na jiahua duku na pahangandji-nggu, hi wànanja. 37 Nahema i Pilatu: Ka hangandji-makau dumu? hi wànanja. Nanapa-ja i Jehu: Hama tuna ba wàmu, ba hangandji-duka. Nuna-dujaka hi kiri dedinggu dàngu djia-mbu-dujaka na pamai wànggu la pinu tana jiana, ka peku hakahii-nggunja na ma-tubangu; djàka nggamu na ma-pawelingu la ma-tubangu, narongu-ja na nggorunggu, hi wàna. 38 Tàka i Pilatu: Nggàra-jaka nu na ma-tubangu? hi wànanja. Tunaka nu, ka hili luhu-nanjaika la tau Jahundi: Njungga nda ningu ndokua mandjala pahunggu-nggu lai Njuna. 39 Na njuna huri-madumi la lodu Paha ba ku-pahàla-nggai haàtu; mala pahàla-nggamanja na Hangandji tau Jahundi, wàmingga? hi wànandja. 40 Ka hili kaoka-danjaka: Nda Njunaa! I Mbaramba duma, hi wàda. Njuna i Mbaramba tau rambangu-ja.

NA KAWUDU 19

Na majila-na i Miri Jehu.

1 Nu ka pa-ràhangu-nanjaka i Pilatu la pa-padjàra-ja i Jehu. 2 Tàka da hurundandu hi dauna-nja nggubi rii madàka hi da-patàmbaku-nja na katiku-na hi da-paringgi-nja hundarangga. 3 Nu ka hurungu-danjaka lai Njuna: Ohaa-muwa, oi Hangandji tau Jahundi, hi wàdanja; nu ka tàba-danjaka. 4 Ka hili luhu-nanjaka i Pilatu hi napanii dàndja: Tàngaru, kuluhu ngàndi-nggainja, ka peku pi-minja ba nda ningu ndokua mandjala pahunggu-nggu lai Njuna, wànandja. 5 Ka luhu-nanjaka i Jehu dàngu nggubingu-na rii madàka dàngu maringgi-na hundarangga. Tàngaru, na tau, hi wànandja. 6 Nu ba daita-jaka da ratu pangora dàngu da tau pa-palewa, ka kaoka-danjaka: Harika-nja, harika-nja! wàda Nanapa-ja i Pilatu: Mingàndi biaja dimi kai harika-nja, nadu njungga ba nda ku-hunggungua mandjala lai Njuna, hi wànandja. 7 Dahema da tau Jahundi: Nimanja duma na ukuma, nundjuja nuna nameti-ma bàdi, rukuna Ana Alaka, ba wàna, hi

wàdanja. 8 Nu ba narongu-jaka nuna i Pilatu, ka manaü mangàdatu-naka. 9 Ka tama beli-nanjaka la uma timbangu hi napanii dànja i Jehu: Nggii paweli-mu dumu, hi wànanja. Tàka i Jehu nda nahemaa-ja. 10 Tàka i Pilatu: Ndau panii dàangga na njungga? Ndau pinja dumu ba kuaha-nggunj a la pa-pahàla-kau dàngu ba kuaha-mbunggunja la pa-harika-nggau? hi wànanja. 11 Nanapa-ja i Jehu: Nda djia ningu ndokua kuahamu lai Njungga, djàka nda pa-wuangu-kau weli ditangu; djia-duja hi narihi ningu na ndjalana na tau na ma-pakata-ngga lai njumu, wànanja. 12 Piti welingu nu, himbu-nanjaka anda i Pilatu la pa-pahàla-ja i Jehu. Tàka da tau Jahundi, kaoka-maa-danja: Djàkau pa-hàla-maja nana, nda arijaa-nanggau na hangandji bokulua, hi wàdanja. 13 Ba narongu-jaka nuna na kareuku i Pilatu, pa-ràhangu-nanjaka paluhu ngàndija i Jehu hi na-mandapu la kandjàka timbangu, la pangia Bangga Watu ba wàdanja, djia-dujaka Nggabata ba wàna la hilu Imbarani. 14 Nu lodu pa-jemangu wàngu Pahaja, ràkangu ndjàmu nomuja. Tàka i Pilatu: Tàngaru, na hangandji-mi, hi wànandja da tau Jahundi. 15 Tàka kaoka-maa-danja njuda: Wàrunja, wàrunja, harika-nja! ba wàda. Na-napaja i Pilatu: Ku-harika bianja na hangandji-mi? wànandja. Ka hema-danjaka da ratu pangora: Nda ninguama duma hangandji-ma, didia-ja na hangandji bokulu, hi wàda. 16 Nu ka puli-nandjaka i Jehu la pa-harika-nja.

Na metina i Miri Jehu la ai harikangu. (Mat. 27:31-50; Màruku 15:20-37; Luk. 23:26-46)

17 Nu ka piti-danjaka i Jehu; luhu-nanjaka dàngu duku wiki-nanja na ai harikangu-na hi nalaku la pangia Kaba Kotu ba wàdanja, djia-dujaka Nggolunggota ba wàna la hilu Imbarani. 18 Ka harika-danjaka lai nu, lupa da madua da tau hawiangu, haàtu la hapapa hapapa, tàka i Jehu la padua-ja. 19 Tàka i Pilatu huratu-nanjaka na rukuna hi natuja la kapuka ai harikangu: I Jehu tau Naharitu, na Hangandji tau Jahundi, ba wàna. 20 Nadangu na tau Jahundi na mambaha-ja nuna na pa-huratu ba la lihi paraïngu-duja na ngia pa-harika-danja i Jehu, màlai hi pa-tulihu wàngu hilu Imbarani, hilu Rumu dàngu hilu Nggarika-duja. 21 Nu ka panii-danjaka da

ratu pangora tau Jahundi: Hangandji tau Jahundi, àmbu wàmu-dunja, tàka: Njungga Hangandji tau Jahundi-ka wàna wàmunja bàdi, wàdanja i Pilatu. 22 Nanapa-ja i Pilatu: Na pambàda huratu-nggu, djia-majaka, hi wànandja. 23 Nu da hurundandu ba da-harika-njaka i Jehu, hi dapiti-ha da pakina hi da-paberi kapatu ndja, hi ta-tangguna haàtu haàtu, hinggilu-na na kalembi daluna. Nuna na kalembi nda ningua utu ditana, patinu pa-nuangu-maaja. 24 Ka panii-danjaka dàngga anguda: Ambu tahira-duja, mata ka tawingu bianja ndandu, djàka nggamu na manduma-nja, wàda. Ka peku pa-tutungu-na na maninja la Huratu: Da-paberi-ndjaka da pakinggu, tàka na kalembi-nggu dawingu-nja ndandu, ba wàna. Nuja na pawàda da hurundandu. 25 La lihina na ai harikangu-na i Jehu nindja na inana dàngu na anguna kawini na inana, dàngu i Maria papaha-na i Kaliopa, dàngu i Maria Mandalena. 26 Nu i Jehu ba naita-jaka na inana dàngu na pa-panaungu na pambuha-na la lihina, panii nanjaka la inana: Ràmbu! tàngaru, nana na anamu, hi wànanja. Hala hi napanii dànja nuna na pa-panaungu: Tàngaru, nana na inamu, hi wànanja. 27 Piti welingu nu, nggepi-nanjaka la umana paraïna na papanaungu. 28 Hàlaka nu ba napi-njaka i Jehu, ba lundungu hàla-nanjaka, ka peku pa-tutungu-na na maninja la Huratu: Madau-nggu-nja, hi wàna. 29 Lai nu ninja na wurungu na nambinu wai angguru majilu; ka tu-danjaka lumutu maningu wai angguru majilungu la hupu karàngga, hi da-padjola-nja la ngaruna i Jehu. 30 Ba na-lamudji-jaka na wai angguru majilu, panii-nanjaka: Lundungunanjaka, wàna. Nu ka karuduku-nanjaka hi napuli-nja na ngahuna. 31 Nu ba lodu pa-jemangu-ja, ka pamanda-danjaka i Pilatu da tau Jahundi, la papata-ha da wihida dàngu la pa-papuru-ndja da mameti. Nadu ka àmbu haniida da metida la ai harikangu la lodu hangahu ba wàda, nuna na lodu hangahu ba lodu bokulu-duja. 32 Ka mai-danjaka da hurundandu hi dapata-ha da wihina na ma-mangilu hamanai na haàtu na pa-harika pa-angungu-ja. 33 Nu ba datàka-njaka i Jehu dàngu ba daita-ja ba mbàda meti-naka, nda dapataa-ha da wihina. 34 Ba tuna na haàtu na hurundandu nakodja wànja nimbuna na karaha-na; nu ka luhu madua-nanjaka na ria dàngu na wai. 35 Na mambàda itaja djia-jaka na ma-pa-hakahiingu, tàka na pa-hakahii-na njuna ma-tubangu-maja, dàngu napi-manja duna ba

panii-nanja na ma-tubangu, ka peku pawai-mbumi njimi. 36 Nudaka hi datumbu, mata ka peku pa-tutungu-na na maninja la Huratu: Nda hapungu-mbu runa taï papata, ba wàna. 37 Dàngu nimbunja la Huratu: Taï dapanau-jaka na pambàda kodjada, na mawàna.

Na taninja i Miri Jehu. (Mat. 27:57-61; Màruku 15:42-47; Luk. 23:50-55)

38 Hàlaka nu lua-nunjaka i Juhupu, tau Arimatia, lai Pilatu. Njuna i Juhupu papanau-na i Jehu-mbuja, na njuna na-kàpingu wikina paraï pa-mangàdatu-ndja da tau Jahundi. Ka pamanda-nanjaka ka ku-papuru àrunja na metina i Jehu, ba wàna; hi napuli-nja paraïna i Pilatu. Ka laku-nanjaka hi na-papuru-nja na metina. 39 Tàka i Nikundemu na mamai wàngu rudungu àmangu lai Jehu, namaimbu, hi nangàndi mbii kati muru pa-pakorungu nitu, ràkangu hangahu katina. 40 Nu ka papuru-danjaka na metina i Jehu, hi da-pajubuhu wànja tera jubuhu lupa nuda da mbii kati, namatu-ja na huri taningu tau Jahundi. 41 Nu la lihi ngia pa-harika-nja i Jehu ninja na woka; lai nu ninja na reti bidi, ndedi ninguma pa-taningu ningu lai nu. 42 Lai nuduka da-bàndjalu nija i Jehu, ba lodu pa-jemangu tau Jahundi-duja, ba na-mareni-du nuna na reti.

NA KAWUDU 20

Na hadangu-na dàngu na kawunga pa-djilikungu-na wikina i Miri Jehu. (Mat. 28:1-10; Màruku 16:1-11; Luk. 24:1-12)

1 La lodu kawunga minggu, la mbaru hada rudungu, lua-nanjaka i Maria Mandalena nu la reti, hi naita-ja na watu ba mbàda nggilungu-naka welingu la reti. 2 Ka manjamalu-nanjaka lai Himungu Peturu dàngu la papanaungu na haàtu na pambuha-na i Jehu: Nangàndi-jaka tau i Miri welingu la reti, nda mapinja djàka nggiija na-bàndjalu nija, hi wànandja. 3 Ka laku-nanjaka i Peturu dàngu na pa-panaungu na haàtu hi dalua la reti. 4 Nuda da madua handàka manjamalu-mada, na njuna na pa-panaungu na haàtu na-mangilu, narengga-pa welingu lai Peturu, hi natàka mangilu la reti. 5 Ba na-karuduku-ka, ita-nandjaka da tera jubuhu da pa-bàndjalu, tàka nda

natamaa. 6 Nu ka tàka-nanjaka i Peturu la malamiri-na, ka tama-nanjaka la reti hi napanau-ha da tera jubuhu da pa-bàndjalu, 7 tàka na tera podahu, na pahondu la katiku-na làti, nda pa-pambulungua-ja dàngu da tera jubuhu, pa-kulurungu biaja la hau pangia. 8 Nu hi natama-mbu na pa-panaungu na haàtu na matàka mangilu; ba naita-jaka ka pawai-nanjaka. 9 Maa ba ndedi-dupa dapinja na maninja la Huratu, lupangu-ma na-hadangu beli welingu la padua mameti, ba wàna. 10 Nu ka beli-danjaka la uma da pa-panaungu, 11 Tàka i Maria ndolaku bia-nanja nu la hambeli la lihi reti dàngu hiina. Nu ba nahii, karuduku-nanjaka hi nakahinu hu daa la reti. 12 Ka ita-nandjaka da madua da papalewa da mapaki mabara, da ma-uhuku na haàtu la katiku-ja, na haàtu la wihija la ngia pa-bàndjalu-ja na metina i Jehu. 13 Ka panii-danjaka lai Maria: Ha Ràmbu, nggikina hiu hii hi wàdanja. Nanapa-ja i Maria: Ba napiti-dujaka tau na Miri-nggu, tàka nda kupianja djàka nggii da-bàndjalu nija, wànandja. 14 Tunaka nu, ka pa-mbelingu-nanjaka i Maria hi naita-ja i Jehu ba na-ndolaku lai nu, tàka nda natandaa-ja ba djiaja i Jehu. 15 Tàka i Jehu: Ha Ràmbu, nggikina hiu hii? Nggamuja na pahimbu-mu? hi wànanja. Tàka i Maria, djiaja na madai woka ba wàna bia: Miri, djàka Njumu mangàndi-ja, panii-ngga djàka nggii mu-bàndjalu nija, mata ka kulua papiti-ja, hi wànanja. 16 Nanapa-ja i Jehu: Maria, hi wananja. Nu ka pa-mbelingu-nanjaka i Maria: Rabbuni hi wana la hilu Imbarani, nu Ngguru wàna-duka. 17 Nanapa-ja i Jehu: Ambu jàpa-duka, nadu ba ndedi kuheia-pa lai Ama. Na njuna lakuwa la angunggu paluhu: Hei-nggunjaka la Amanggu dàngu la Amami, la Alanggu dàngu la Alami, wàna ka wàmundja, hi wànanja. 18 Ka laku-nanjaka i Maria Mandalena, hi napanii-ndja da papanaungu na ita-nanja i Miri dàngu ba tuna nu na papanii-nanja.

Na pa-djilikungu-na wikina i Miri Jehu la pa-panaungu. (Màruku 16:14-18; Luk. 24:36-49)

19 Nu ba na-malingu-ka, la lodu kawunga minggu, ba dàngu kabitangu biada da pindu nu la ngia panindja da papanaungu, paraï pa-mangàdatu-ndja da tau Jahundi, tàka-nanjaka i Jehu, ba djia ndolaku

biana la padua-da: Ipeku hàmuwa, hi wànandja. 20 Tunaka nu paitanandjaka da limana dàngu na karaha-na. Ka mbaha-danjaka da etida da pa-panaungu nu ba daita-jaka i Miri. 21 Tàka i Jehu: Ipeku hàmuwa, hi hili wànandjai. Hama tuna i Ama ba na-paràha-ngga, tumbunggu Njungga ba ku-paràha-nggai njimi, hi wànandja. 22 Hàlaka patuna nu, hi nahapui-ndja: Kataku-jawa i Ngahu Matua. 23 Nggamuha da padjàma-mi ndjalada, da-djàmangu-ma duda, dàngu nggamuha da pa-paduku-mi ndjalada, daduku-maha duda, hi wànandja.

Na pa-djilikungu-na wikina i Miri Jehu lai Tomahu.

24 Tàka i Tomahu, na haàtu na pa-hakambulu madua wàda, i Ndindimu ba wàdanja tamuna, nda nianja lai njuda ba na-tàka i Jehu. 25 Nu ka paniidanjaka da pa-panaungu hawiangu: Mbàda ita-manjaka i Miri, wàdanja. Nanapa-ja i Tomahu: Djàka nda kuita-maja na rukuda da paku la limana, dàngu djàka nda kuràma wànja wua limanggu na rukuda da paku, hamanai djàka nda kuràma wànja limanggu na karaha-na, nda djia pawaianggu, hi wànandja. 26 Pa-làngangu-ka walu mbua lodu, hili pauhi-danjai da papanaungu nu la uma, nimbunja i Tomahu lai njuda. Ka tàka-nanjaka i Jehu ba dàngu kabitangu biada da pindu, ba djia ndolaku biana la padua-da: Ipeku hàmuwa, hi wànandja. 27 Nu ka panii dà-nanjaka i Tomahu: Padjola-nja nàmu na wua limamu, kau itaha da limanggu, dàngu padjola-njawa nàmu na limamu, kau ràmaja na karaha-nggu, àmbu djia nda pawai-dumupa, tàka màtawa kau pawai, hi wànanja. 28 Nanapa-ja i Tomahu: Dou Miringgu, dou Alanggu, hi wànanja. 29 Tàka i Jehu: Rukuna bau ita-dukaka hiu pawai ai? Ohaa-daka da tau da mapawai dàngu nda itada, hi wànanja. 30 Dadangu-maipa njuna da tanda hawiangu da pa-patumbu-na i Jehu la hanggada da papanau-na, da panda tulihu la huratu jiana. 31 Na njuna jiada hi tulihu-ha, mata ka peku pawaimi, i Jehu ba djiaja na Karitu, na Anana i Ala, dàngu ka peku mangu wàminja luri na tamuna rukuna na pawaimi.

NA KAWUDU 21

Na pa-djilikungu-na wikina i Miri Jehu la tehiku Timbiria.

1 Hàlaka nu hili pa-djilikungu-nanjaika wikina i Jehu la papanau-na la hingi tehiku Timbiria. Tuna nu ba na-padjiliku-ngu wikina. 2 Màtuda i Himungu Peturu dàngu i Tomahu, i Ndindimu ba wàdanja, dàngu i Natanilu, tau Kana la Nggalilia, dàngu da anana i Hambandiu, lupa da madua da papanau-na hawiangu. 3 Tàka i Himungu: Luanggu pa-ndjeringu, wànandja. Napaha njuda: Malua karia-mbudunggau, hi wàdanja. Ka lua-danjaka hi dahei la tena. Tàka nu la rudungu nda ningu ndokua pangala-da. 4 Ba na-pabarahu-ka, na-ndolaku i Jehu la hingi tehiku. Tàka da pa-panaungu nda dapianja ba djiaja i Jehu. 5 Nu ka panii dà-nandjaka paraïna i Jehu: Ha anakeda, ningu nu hiana panga wàngu? hi wàna. Napaha njuda: Nda ningua, hi wàdanja. 6 Ka panii-nandjaka: Walaja na ndjeringu la kawana-na na tena, mi-ngalangu-ma duna, hi wànandja. Nu ka wala-danjaka na ndjeringu, nda damàka-mbupa pajila-ja paraï padangu na ijangu. 7 Nu na pa-panaungu na pambuha-na i Jehu: Djiaja i Miri, hi wàna lai Peturu. Narongu-kaka i Peturu ba djiaja i Miri, maringgi-nanjaka na kalembi ditana, ba nda nahaudu kalembi, hi na-lindjungu la tehiku. 8 Tàka da pa-panaungu hawiangu hi damaiha la tena, maa ba nda ngii maraua-dapa welingu la marà, lima kambulu ràpaa-daka, hi dajila-ja na ndjeringu na mambinu ijangu. 9 Ba da-lundungu-ka la marà, ka ita-danjaka ba ninja na epi pa-padukulu, lai nu ningu paduaka ijangu dàngu kambamba 10 Tàka i Jehu: Ngàndinda hiana hawutu ijangu pabidi jàpami, hi wànandja. 11 Nu ka hei-nanjaka i Himungu Peturu la tena, hi najila-ja na ndjeringu la marà, ba mbinu bia-naka ija bokulu, ba hangahu lima kambulu tilu ngiuda. Djiapa ka nda dadangu tuda nukadu, tàka nda na-kahira-mbu na ndjeringu. 12 Tàka i Jehu: Maiwa kai ngangu, hi wànandja. Na njuna nda ningua haàtu nu la pa-panaungu matoru mbeni pa-paàra-nja: Nggamukau, na ma-wànanja, ba pi-ma-danjaka djiaja i Miri. 13 Nu ka hurungu-nanjaka i Jehu, hi napiti-ja na kambamba, hi nawua-ndja, hamanai ijangu. 14 Jiana djia-dujaka na pa-pandilungu wàna ba na-pa-djilikungu wikina i Jehu la pa-panaungu la hambeli hadangu-na welingu la padua tau meti.

Na pakata beli-nanja wai ngerana i Peturu paraïna i Miri Jehu.

15 Ba dahàla-ka pangangu panii dà-nanjaka i Himungu Peturu i Jehu: Ha Himungu anana i Juhani, urihi-ndjapa jiada njumu la pambuha-ngga? wànanja. Nanapa-ja i Peturu: Aadu Miri, upi-mangga ba kumbuha-ngau, wànanja. Tàka i Jehu: Pawa-ndjawa da ana mbimbinggu, hi wànanja. 16 Hi nahili panii dànjai la pa-panduangu wàna: Ha Himungu, anana i Juhani, umbuha-dungga? wànanjai. Nanapa-ja i Peturu: Aadu Miri, upi-mangga ba kumbuha-nggau, hi wànanja. Tàka i Jehu: Ndjanga-hawa da mbimbinggu, hi wànanja. 17 Nu ka hili panii dà-nanjaika la pa-pandilungu wàna: Ha Himungu, anana i Juhani, umbuha-ngga? hi wànanja. Ka handuka-nanjaka na etina i Peturu, rukuna: umbuha-ngga? ba wànanja la pa-pandilungu wàna. Ka panii-nanjaka: Miri, upi-manja mbuu ndàbana, upingga ba kumbuha-nggau, hi wànanja. Tàka i Jehu: Pawa-ndjawa da mbimbinggu, hi wànanja. 18 Lànga-tàka-manggunja ka kupeka-nggau: Ba bidi minikau, uborungu wikimu hiu laku la ngia pambuha etimu. Tàka djàkau kaweda-ka haromu, padjola-mundjaka da limamu, hi haàtu ma-paboru-nggau hi nangàndi-kau la ngia panda mbuhamu, hi wànanja. 19 Hi panii tuna nu, pamaü-nanja na pameti wàna taï, na pa-mangundju wànanja i Ala njuna i Peturu. 20 Ka pa-mbelingu-nanjaka i Peturu, hi naita-ja tundungu-na na pa-panaungu na pambuha-na i Jehu. Djia-dujaka jiana na ma-pambelingu la hanggana i Jehu la pamangu: Miri, nggamuja nu na ma-kaleka-nggau? na ma-wànanja. 21 Nu ba naita-jaka paraïna i Peturu, ka panii-nanjaka lai Jehu: Miri, nggiki-naka nina haromu, hi wànanja. 22 Nanapa-ja i Jehu: Mata ka na-padaingu lundu tomaja na tàkanggu djàka wànggunja, nggàra wàmuka dumu njumu. Njumu utundu biangga, hi wànanja. 23 Nu ka kada-danjaka jiana na pulungu da angu paluhu, nuna na pa-panaungu nda nametia taï, wàna ba wàda. Tàka nda nametia taï nda wànaa duna i Jehu, tàka: Mata ka na-padaingu lundu tomaja na tàkanggu, djàka wànggunja, nggàra wàmuka dumu, wàna duna.

Na bàndjalu-na.

24 Djia-dujaka jiana na pa-panaungu na ma-hakahii-ndja jiada dàngu na ma-tulihu-ha, dàngu tapi-manja ba na-tubangu na pa-hakahii-na. 25 Nadangu-mapa na pa-patumbu ha-hauna i Jehu. Djàka tulihu nimbihu-mahaka, ba kukaka-ja, djiapa na pinu tana-kadu, nda da-djàmungu-mbu da huratu da pa-tulihu.

NA RUKUDA DA PA-PAHURUNGU

NA KAWUDU 1

Na Pakiri-na.

1 Oi Teupilu, na kawunga huratu hàla-ngguka papandoi-nggaunja, na rukuda da pa-pakiri-na i Jehu, da paràma-na dàngu da pa-papeka-naka, 2 lupa tomaja na lodu padita-ja, nu ba nahàla-ka paràndi-ha da pa-pahurungu, da pambàda pindina rukuna i Ngahu Matua. 3 Lai njuda-duka na-paita kamiripungu wikina, kandai hàlana pa-pàdangu majila, ba ma-màtu tanda pawàna; patu kambulu loduna ba na-pa-djilikungu wikina lai njuda, dàngu ba napanii-ndja na rukuna na pahangandji-na i Ala.

Ba padita-ja i Miri Jehu la awangu.

4 Nu ba talànga mandapu dà-nandjaka, ràndi-du-nandjaka: àmbi dundjaku-dunja la Jeruhali, patia pàkunja na pandja-ndji-na i Ama, na pambàda rongumi lai Njungga; 5 nadu i Juhani na-parunungu la wai, tàka njimi haromu pa-parunungu-kaika lai Ngahu Matua, nda pira mbua lodua-napa, wànandja. 6 Tàka nu da ma-pauhi hi da-paàra-nja: Ka djia-jaka nàhu-nàhu Miri, na rapa pahada beli-munja na pahangandji la Ihiraïlu? wàdanja. 7 Nanapa-ja Njuna: Nda ngerami njimiaja la papinja na ndauna dàngu na rehina na pabüna i Ama duna la papi mehanja; 8 na njuna nga-ngalangu lia-mika mbiha djàka natàkanggai-ka i Ngahu Matua, nu hii hakahii-ngga la Jeruhali hamanai la pa-nggubulu Jundia dàngu Hamaria, lupa la hupu tanaka, hi wànandja. 9 Ba wànandja-ka nu, pa-padita madua-jaka dàngu ita-danja, tàka na karumangu hi na-pahadindi-nja la

matada. 10 Ba tangara-da padua-ka la awangu nu ba talànga nàhunja hu dita, hi djia ni biandja da tau madua da mapaki mabara, da ma-ndolaku lihindja. 11 Hi dapanii dàndja: Ha tau Nggalilia! Ka nggikina hii ndolaku tangara padua? Nàhu i Jehu na pa-padita welingu lai njimi hu dita la awangu, tuna numai haromu ba namai beli, hama tuna bai itaja nàhu ba nadita la awangu, hi wàdandja. 12 Tunaka nu beli-danjaka la Jeruhali welingu la palindi, palindi Haitungu ba wàdanja, na lihina la Jeruhali, ràka pa-lakungu lodu hangahu-aja marauna. 13 Ba datàka-ka la paraïngu, hei-danjaka la kuru dita, ngia pa-ngiangu-da: i Peturu, i Juhani, i Jakupu, i Andaria, i Pilipu, i Tomahu, i Mbatolumiu, i Matiu, i Jakupu anana i Alapiu, i Himungu Haloti dàngu i Junda anana i Jakupu. 14 Mbuu ndàbada hama eti-mada ba da-pa-mukarungu la pa-hamajangu padua, angu-mbuda da kawini lupa i Maria, na inana i Jehu dàngu da anguna paluhu.

Ba pindija i Matia hiluna i Junda Ihikariu.

15 La manggawa-na nu hadangu-nanjaka i Peturu la padua angu dedi, nu na ma-pauhi ningu tau hangahu dua kambulu-ja. 16 Oi angu dedi, nda djia nda pa-deningua-na na ihina na Huratu, kawai na hupu liina i Ngahu Matua la ngaruna i Ndautu, na rukuna i Junda na mairu ngàndiha da tau da majàpa-ja i Jehu; 17 làti njuna ba natama-duka la dihanda, dàngu nangeramanjaka jiana na pa-lumungu. 18 Njuna na-ngalangu-ka ha-kadipu tana wunda akatu-na, ka kanabu patiri nggubulungu-nanjaka hi na-tambàriku na kambuna, ka tanjàlangu-danjaka da ihi kambuna; 19 nuna pi hàla-mananja tauka na maninja la Jeruhali, djia-dujaka: Akilundama, hi wàdanja nuna tana la hiluda, Tana Ria wàna-duka. 20 Maa ba nidunja la huratu Ludu: màtawa ka na-malinggitu na pangia-na, àmbu ningu-dupa ma-ngiangu lai nu; dàngu na pakata ama bokulu-na ka natanggu-njawa tau hawiangu, ba wàna. 21 Djia-duja màtawa welingu la minika da ma-kapuli karia mànunda, ba talànga ninja i Miri Jehu lai njuta, 22 piti welingu na pa-runungu-na i Juhani lupa tomaja na lodu padita-ja welingu lai njuta, ningu bàdi haàtu ma-hakahii dà-nggamanja na hadangu-na i Jehu, wànaka. 23 Ka tu-dandjaka la hangga da madua, i Juhupu na ma-ngara-ngu

Mbarahamba, i Jutuhu ba wàda-mbunja,dàngu i Matia. 24 Ka hamajangudanjaka: Dou Miri, Njumu mapingu eti tauka, patudji-jawa djàka nggiija na papindi-mu lai jiada da madua, 25 mata ka nangera-nja njuna na pa-lumungu la pa-pahurungu, na ngia pa-wiliru-na i Junda ba nalua-jaka la pangia wikina, wàda. 26 Ka tu-dandjaka mowalu, hi nanggàna-ja i Matia, ka djia-dujaka njuna wàda hàlaka na anguda da pa-pahurungu da ma-hakambulu haàtu-da.

NA KAWUDU 2

Na remi Petakota.

1 Nu ba natoma-ka na lodu Petakota, pauhi hàla-danjaka mbuu ndàbada. 2 Hi djia nduu wàna bia na malingu welingu la awangu, ba hama tuna ngilu mbangatu-ja, handàka hibu-maa-nanja na uma ngia pa-mandapu-da; 3 ka ita-dandjaka da lama da ma-kandjibi-kandjibi ba hama epiha, hi da-ràndjaku la haàtu-haàtu. 4 Ka mbinu madua-nandjaka i Ngahu Matua mbuu ndàbada, ka pa-kiringu-danjaka la papanii wàngu hilu hangia-hangia, hama tuna na papuru peka-nandja paraïna i Ngahu la papanii. 5 Nu nindja da tau Jahundi da ma-engangu la Jeruhali, tau ma-manundu lai Ala da ma-pawelingu la hau bandja hau bandjaru la pa-nggubulu awangu. 6 Ba nalingu tunaka nu, langgungguru-nanjaka na tau dangu, na-hondaru hala, maa ba da-marangga rongu-dujaka na hilu wikida ba dapanii wanja paraï da pa-pahurungu. 7 Ka maradaku-danjaka paraï pa-hangàtaru: Ka ni nda tau Nggalilia ndàbaha nida ni da mapanii? 8 Ka nggikina hi tarongu-haika njuda ba dawànja na hilu wikinda haàtu-haàtu, na hilu tana ngia padedi-nda? 9 Njuta tau Paràti, Mendi dàngu Elangu, na tau na ma-ngiangu la Mahupatami, la Jundia dangu la Kapandoki, la Potuhu dàngu la Ahia, 10 la Piringgia dàngu la Papilia, la Mahiru dàngu la ngabana la Limbia-ka, la lihina la Kireni, na tau tàka la Rumu, ka Jahundi-jakai ka matama Pa-jahundi-jakai, 11 na tau Kareta dàngu tau Arapu, rongu hàla-mandandja ba dapanii-ja na paral na paruku-na i Ala na pa-hangàtarungu, ba dawànja na hilunda njuta, wàdaka. 12 Ka maradaku hàla-danjaka pa-kariangu

hondaru-da: Nggikina wànaka ihi jia? wàda dàngga anguda. 13 Tàka ninjai hawiangu na ma-parikingu: Lalu unu padangu-da wolu dumu, wàdandja.

Na luluku-na i Peturu.

14 Ka hadangu madua-nanjaka i Peturu lupa da ma-hakambulu haàtu-da, hi natungu luna ba napanii dàndja: Oi tau Jahundi, dàngu njimika mbuu ndàbami ma-ngiangu la Jeruhali, nàhu mata kai pinja na rukuna jiana dàngu kai kawaki-ja na pulunggu. 15 Jiada da tau nda maükua-danja hama tuna bai kakaja, ba hina pàkupa ndjàmu hiwaja; 16 jiana djia-jaka na papanii-na na wunangu Joilu: 17 Taï la lodu malamiri tu-tu lia-naka, wàna i Miri, napa kuburi-nja Ngahunggu na tauka, taï djia-dujaka da ana-mi mini kawini hi da-pawunangu, tàka da bidi minimi hi dangitangu pangita-da, hamanai da ma-kaweda-mi hi da-manggadipangu manggadipangu, 18 lupa la atanggu mini kawini-ka kuburi-mbundja Ngahunggu djàka djia-jaka na rehina, nu hi da-pawunangu. 19 Dàngu napa kutu pa-hangàtaru wàngu dita la awangu, dàngu tanda wawa la tana, na na ria, na epi dàngu na kutu kawuu. 20 Na mata lodu taï nalua-ja pa-kapàtangu, tàka na wulangu nalua-ja paria, nu ba ndedipa natàka na loduna i Miri na ma-bokulu na marihi. 21 Tuna taï djàka nggamu na mapawu-nja na tamuna i Miri hi na-mànangu, ba wàna. 22 Oi tau Ihiraïlu, patingi-nja na pulunggu, na rukuna i Jehu tau Naharitu. Na i Jehu, na pa-padjiliku-na i Ala lai njimi, ba nawàngu mbiha mendi, pa-hangàtaru wàngu dàngu tanda, da pa-patumbu-na i Ala rukuna Njuna la padua-mi njimi, ba pi-pi-madu-minja. 23 Njunadu, ba hupu liina dàngu ba papi mangilu-na i Ala-majaka hi pulinja, na pa-palua-mi la lima tau hangàdangu bai harika-nja, bai pameti-ja. 24 Tàka hi na-pahada-nja paraïna i Ala, ba na-pahili-jaka welingu la majila meti, ba nda pekuana Njuna ba pàtuja meti. 25 Maa ba napanii wa-manjaka i Ndautu: Naingu-mana duku na ita-nggunja i Miri la hangganggu, maa ba la kawana-dunggunja, hi nda peku nggàduku-nggu. 26 Djia-dujaka hi nanggaüru na etinggu, hi na-hawola na làmanggu; wua, na ihi-mbunggu nangudu ngàndi mo-nungu. 27 Ba nda djia màtaa-munja na hamangu-nggu la paraï mameti, dàngu ba nda djia pulia-munja na tau matua-mu la

pambubuku. 28 Bau peka-du-ngganjaka na ngarangia luri, tàka taï bau pakàli-ka nggaüru eti la hanggamu, ba wàna. 29 Oi angu dedi, peku-mana duku ba kupanii pangala-nggainja na rukuna i Ndautu bokunda, ba nameti dàngu ba taninja, ni-manjapa na retina lundu nàhu lai njuta. 30 Ba ngaha pa-wunangu-ja dàngu ba napinja, ba na-harangu-ka i Ala lai njuna, taï na wàlamu na malii la tanaimu na ma-mandapu-nja na kandjàka-mu ba wànanja, 31 ka ita haha-du-nanjaka, djia-dujaka hi napanii-ja na hadangu-na i Karitu, ba nda pa-màtangua-ja la paraï mameti, dàngu na tauna ba nda djia mbubuku-na. 32 I Jehu nuna-duka na pa-pahada-na i Ala, djiaja na ruku-dunaka na pa-hakahii-ma njuma mbuu ndàbama. 33 Nu ba na-padjangga-jaka paral lima kawana-na i Ala, dàngu ba nangala-njaka na pa-ndjandjingu welingu lai Ama, na i Ngahu Matua, hi naburi-ja jiana nàhu na pangita-mi dàngu na parongu-mi njimi. 34 Njuna i Ndautu nda naheia la awangu, tàka na paniina: i Miri napanii-njaka na Miringgu: mandapu-wa dumu la kawana-nggu, 35 ka lupa kutuja lata wihimu na papa-muka, wànanja, ba wàna. 36 Djia-duja màtawa ka napi pahàmu-nja mbuu ndàbana na ihi uma Ihiraïlu, mata ka Mirija ka Karitu-ja ba wànanja i Jehu paraïna i Ala, na i Jehu na pa-harika-mi njimi, wàna.

Na kawunga kabungguru la Jeruhali.

37 Ba darongu-jaka na matuna nu, bàrangu-danjaka da etida: Ka nggikina wàmaaka jia angu dedi? hi wàdanja i Peturu dàngu hawiangu da pa-pahurungu. 38 Nanapa-ja i Peturu: I-pandjilungu-wa, ka parunu-nggai haàtu-haàtu la ngarana i Jehu Karitu, na pa-djàmangu wàda da ndjalami, ka peku ngala-minja na pawua-na i Miri, na i Ngahu Matua. 39 Maa ba ndumami njimi-duja na pa-ndjandjingu hamanai da ana-mika, lupa na tau la mamarau, pi-piraja na pa-paaungu la patama djàka wàna i Miri, na Alanda, wànandja. 40 Da-daa-manapa na paniina ba na-panamu-ha dàngu ba napanau-ndja: Ipamara-wa wikimi kai dundjaku-nja na tau pa-ndjurangu tungu jia, ba wànandja. 41 Mbuu ndàbana na tau na ma-kataku-ja na paniina, hi parunu-nja; nu la loduna nuna ningu tau taïlu rataja na pa-bondjangu-ha. 42 Nu daingu madua-daka la pa-pamàndu-nja na lii

panaungu-da da pa-pahurungu, dàngu la pa-paoringu, la pa-kawita kambamba dàngu la pa-hamajangu. 43 Ka tàka-nanjaka mangàdatu na tauka, dangu pa-hangàtarungu dàngu tanda matumbu paraïda da pa-pahurungu. 44 Mbuu ndàbana na tau na mapawai, hau kabungguru-aha, da malandja-da maràngga mangu hala bia-dandja; 45 hi ni-ninguma madangga-ndja da bandada da malandja-da, hi da-paberi-berindj a la tauka, tutu ràka ma-kalana-nj a haàtu-haàtu. 46 Hau lodu hau lodu hama eti-mada patama ma-mànu la uma Ala, tàka la uma hi da-kawita kambamba hi dangangu dàngu nggaüru dàngu tàndjida da etida, 47 pa-kariangu wotu-danja i Ala, hi nambuha-mbundjaka paraï tauka. Hau lodu hau lodu bondja-manandja anguda paraïna i Miri tau ma-malundungu.

NA KAWUDU 3

Na hàmuna na ma-kaliparu.

1 Ka hei-danjaka i Peturu dàngu i Juhani la uma Ala la rehi hamajangu, nu ba mareni ndjàmu taïluja la maringu lodu. 2 Ninja na ma-kaliparu na madedi ngàndi kaliparu-na, djia hi dukuja, hi na-bàndjalu-ja tau hau lodu hau lodu la pindu uma Ala, Pindu Manandangu ba wàdanja, pakarai hunggu la matama la uma Ala. 3 Ba naita-haka i Peturu dàngu i Juhani tama la uma Ala ba wàda, karai-nanjaka hunggu. 4 Hi na-kanundaru-ja paraïna i Peturu hamanai i Juhani: Tàngarukama! hi wànanja. 5 Ka panaunandjaka, pa-tiangu-na padua-ka pa-ngalangu ana ngga-nggàra welingu lai njuda. 6 Tàka i Peturu: Marara mabara nda ningunggu, tàka na maninja lai njungga djiaja na pawua-nggunggau: la ngarana i Jehu Karitu tau Naharitu, hadangu-wa kau laku! hi wananja. 7 Hi najapa-ja na lima kawana-na, hi na-pandolaku-ja, ndedi mbàdiku-na màka madua-danjaka da wihina dàngu da kudu kawita-na, 8 ka lumbatu wàna madua-ka pa-ndolaku, hi napangga; ka tama karia-nandjaka daa la uma Ala, ba laku lindjiku-Ii-ndjiku-na ba nawotu-nja i Ala. 9 Mbuu ndàbana na tau ita-madanja ba nalaku ba nawotu-nja i Ala; 10 dàngu datanda-maja ba djiaja njuna na ma-mandapu pakarai hunggu lua la Pindu Manandangu la uma Ala, lalu mbana

hangàtaru dàngu maradaku-ha, nu ba tuna nu na rukuna njuna. 11 Ba dàngu jàpana padua-ka lai Peturu dàngu lai Juhani, la-nggungguru hàla-nanjaka na tau lai njuda lua la kawindu, Kawindu Halemangu ba wàdanja, hangàtaru nda uku-danja.

Na lii panaungu-na i Peturu.

12 Ba naita-jaka na matuna nu i Peturu ka panii dà-nanjaka na tauka: Oi tau Ihiraïlu, nggikina hii hangàtaru-nja na rukuna jiana, dàngu nggikina hii kanundaru-kama njuma, ba hama tuna ruku mbihama dàngu manundu-ma njuma wiki-maa-jaka nina na tau hi napangga. 13 Na Alada i Ambarahangu, i Ihaku dàngu i Jakupu, na na Alada da bokunda, na-pamanuha-jaka na tauna, na i Jehu, na na papuli-mi dàngu na pa-pahini-mi la hanggana i Pilatu, nu mata ka pahàla-ja ba wàna làti. 14 Tàka njimi pahini-minjaka na Ma-matua dàngu na Ma-kawana, hii karai nija na ma-panggora, puli àru-nggamanja ba wàmi; 15 nu pameti-minjaka na Malonda, na pingi luri, tàka i Ala duna hi na-pahada-nja welingu la mameti-ka, djiaja nuna-duka na pa-hakahii-ma njuma. 16 Paraï ruku waija na tamuna, djiaja na tamu-dunaka na ma-pamàka-ja jiana na tau na paita-mi, na patanda-mi; wua, djiaja na pawai na paraïna Njuna-maka ni na ma-pa-hajandalu hàmuja nàhu la hanggami mbuu ndàbami. 17 Nàhu njuna angu dedi, pi-manggunja duku ba ruku nda pingumi hi timi nu hama tuna da ma-pangora-mikadu; 18 na njuna ba tuna, palundu wa-du-nanjaka i Ala na hupu lima kawai la ngaruda da wunangu dangu, na ruku pàdangu-na majila na Karitu-na. 19 Djia-duja màtawa kai pa-ndjilungu kai pa-mbelingu, ka da-podahungu da ndjalami, 20 ka natàka-wa na rehi hangilu welingu la hanggana i Miri, dàngu ka na-palewa-ja na Karitu, i Jehu, na pa-patunggungu-kai welingu kandaina. 21 Njuna nanggepi-duja bàdi awangu, lupa tomaja na rehi pahàmu belija mbuu ndàbana na maninja-ka, hama tuna na hupu luna i Ala la ngaruda da wunangu matua-naka weli àmangu. 22 Ba lii-ma-nanjaka i Muha la bokunda: Napa na-pahada-manggai duna paraïna i Miri na Alami, wunangu welingu la ha-paangu-mi paluhu hama tuna njungga jia, màtawa lai Njuna kai patingi

hàlanja mbuu ndàbana djàka ngga-nggàra wànanggai; 23 taï djàka nggamu na manda patingi-nja nuna na wunangu, djia-dujaka hi pamolu-nja welingu la bandjaru, ba wàna. 24 Hamanai mbuu ndàbada da wunangu-ka, piti welingu lai Hamuilu lupa da ma-pa-malamiringu-ka, djàka pi-piraja na mambàda panii, bobaru weü-ma-danjaka na rukuna na handàni nàhu. 25 Njimi na ana-ma-danggaika nuda da wunangu, dàngu ana ndjandji-makaika, hama tuna ba na-pandjandji dàndja da bokunda i Ala: La wàlamu njumu taï, djia-jaka na pa-màndjaku wàna na kabihu danguka la pa-nggubulu awangu, ba wànanja i Ambarahangu. 26 Njimi-maka pa-mangilu-na i Ala ba na-pahada-nggainja i Jehu, na tauna, hi na-paràhanggainja la pa-pamàndjaku-kai, ba na-pakabeli-kai welingu la akatu-mi haàtu-haàtu, hi wànandja.

NA KAWUDU 4

I Peturu dàngu i Juhani la hangga Bata Bokulu

1 Ba talànga panii da-danjaka na tau, ndjuu-dandjaka paraï da ratu pangora, na ngora manggangu la uma Ala dàngu tau Handuki, 2 malara nda ukuha da etida, ba da-papeka tudanja nu na tau dangu, ba da-pakada-nja ba lai Jehuja na hada belingu welingu la mameti. 3 Ka palua-dandjaka lima, hi dapàtu-ha lundu waihangu-na, nu ba rudunguma-nanjaka. 4 Tàka nadangu na tau na marongu-ja nuna na kareuku na mapawai; hi lupa ningu lima rata-jaka nggubulu-na na mini. 5 Tuna hadangu harii, pauhi-danjaka la Jeruhali da ma-pangora, da ama bokulu dàngu da mapingu huratu ukuda, 6 dàngu màtu-mada i Anahu na Ratu Bokulu, dàngu i Kajapahu, i Juhani, i Ihikandaru dàngu na ngara kalembi-naka na ratu bokulu. 7 Ba da-pandolaku-haka da pa-pahurungu la padua, kandà-haru-dandjaka: Nggàra mbiha-jaka dàngu nggàra tamu-jaka na pawàmi ba timi nu? wàdandja. 8 Tunaka nu ba mbinu-mananja i Peturu parama i Ngahu Matua, ka hema-du-nandjaka: Oi ma-pangora dàngu ama bokulu Ihiraïlu-ka, 9 toma tuna nàhu bai kandàharu-kama jia, ruku pinguma la tau mahidu kiri hàmu wànguna, 10 mata kai pinja mbuu

ndàbami hamanai na tau Ihiraïlu-ka, ruku tamuna i Jehu Karitu tau Naharitu-maka, na pa-harika-mi tàka na pa-pahada belina i Ala welingu la màmeti-ka, ruku tamuna Njuna-maka jiana na tau hi na-ndolaku dàngu hàmungu la hanggami. 11 Djia-majaka Njuna i Jehu, na watu pa-paaka-mi njimi tukangu, nàhu duna watu tunggulu-jaka. 12 Na mànangu nda hili ninguapa la haàtu, ba nda ninguapa la pa-nggubulu awangu hili hau tamu na pa-wuangu-ja na tau, djiaja bàdi na pa-mànangu wànda, hi wànandja. 13 Ba daita-haka toru mbeni etida i Peturu dàngu Juhani, dàngu ba pi-madandjaka ba nda tau pingu huratu-ha, dàngu ba tau tuda nua, hangàtaru hàla-danjaka; ka tanda madua-dandjaka jia nana ba anguna i Jehuha. 14 Dàngu ba ita-ma-danjaka na tau na mahàmu ba na-ndolaku pera dàndja, ka nda ningupa ngia pawàhi-dandja. 15 Ba da-paràha-ndjaka paluhu welingu la Batangu, pa-hama-ngu-danjaka dàngga anguda: 16 Nggikina wàndandja-ka bàdi jiada da tau? Maa ba tanda ma-palànga-tàkangumajaka na matumbu rukuda njuda, ita hàla-mananja tauka na ma-ngiangu la Jeruhali, nda peku pahinia-ndanjapa. 17 Tàka ka àmbu lalu hamboka-na la tau, màtawa ka ta-nggà-nggaiu-ha ka àmbu dahili panii wa-dunjapa djiapa la haàtu-kadu na rukuna nuna na tamu, wàdaka. 18 Ba dapaau beli-ndjaka patama, ràndi-dandjaka: Mata ndo-kungu-ma, àmbi hili panii-japa na rukuna dàngu àmbi hili papeka wànjapa na tamuna i Jehu, wàdandja. 19 Tàka dahema i Peturu àda i Juhani: Patanda wiki-minja-kawa, djàka ma-paàndangu-duja la hanggana i Ala, ba marihi patundu ninggai njimi welingu lai Njuna; 20 njuma duma nda djia peku màtangua-mapa la papanii-ja na pambàda ngitama dàngu na pambàda ronguma, hi wàdandja. 21 Ba dahili kabàli-haka, puli-dandjaka, ba nda dahunggu-dupa anda pa-padjàra wàdandja, paraï pa-mangàdatu-nja na tau dangu; maa ba nawotu hàla-dunja i Ala rukuna nuna nu na matumbu; 22 maa na tau ngia patungu tanda mbiha hi kiri hàmuna, ba mbàda ningu patu kambulu ndau rihi-manaka.

Na hamajangu-na na kabungguru.

23 Ba dapuli-ndjaka, beli-danjaka la anguda, hi da-palara hàlandja da

papanii-dandja paraï da ratu pangora dàngu da ama bokulu-ka. 24 Ba darongu-jaka na matuna nu, handàka tungu madua-daka luda lai Ala: Dou Miri mbulu, Njumu ma-padika-nja na awangu, na tana, na tehiku hamanai na ihi-naka; 25 na mambàda panii rukuna i Ngahu Matua la ngaruna na bokuma i Ndautu atamu: Nggikina na tau hangàdangu hi na-pakanggupuku dàngu na kabihu dangu hi na-panga da-ngu manda lingu? 26 Na maràmba-maràmba-ka la pinu tana na-hadangu ndà-ba, dàngu na ma-pangora-pangora-ka na-pauhi hala, la parawaku-ja i Miri hamanai na Paburi-na, ba wàna. 27 Maa ba tuba-mananja pauhi-ma-danjaka nàhu jiahu la paraïngu, i Harondi àda i Pilatu, dàngu na tau hangàdangu, hamanai na tau Ihiraïlu-ka, la pa-rawaku-ja i Jehu tau matua-mu, na pambàda burimu, 28 ka palundu wa-du-danjaka na hupu liimu na pa-lakunda wàmu lima, mata ka tuna nu ba wàmu welingu kandaina. 29 Tàka nàhu, dou Miri, hamata àru-jawa na pa-kabàli-da, dàngu mata àruwa jiada da atamu ka datoru mbeni papeka-ja na pulumu, 30 kau padjola-nja na lima mbihamu la pa-pamàlaru mahidu, dàngu la pa-patumbu tanda pa-hangàtarungu, rukuna na tamuna i Jehu na tau matua-mu, wàdaka. 31 Ba talànga hamajangu-daka nu, nggàduku madua-nanjaka na ngia pa-pauhi-da, mbuu ndàbada mbinu hàla-nandjaka i Ngahu Matua, hi datoru mbeni papanii-ja na puluna i Ala.

Na paotu-na na kabungguru.

32 Mbuu ndàbana na tau na malua-ja la papawai, hau eti hau hamangu-aha, nda ningua haàtu maningu ma-ningungu, ma-ngu-manggui duku na mawàna, maràngga mangu hala bia-d and ja. 33 àtalu nda uku-hapa da pa-pahurungu la pa-hakahü-nja na ruku hadangu-na i Miri Jehu; dàngu nda nadjaru-na na hàmu-nandja eti mbuu ndàbada paraï tau. 34 Ba nda ningua haàtu anguda njuda maningu ma-ndjakangu; nadu djàka piraja na maningu tanangu na maningu umangu, ba dadangga-dundja, tàka da wilida da padangga-da 35 hi da-bàndjalu-ha la wihida da pa-pahurungu, hi da-paberi-paberi-nja na tau, tutu mandjaka-nja haàtu-haàtu. 36 Hama tuna i Juhupu, na pa-pangara-da Mbaranamba paraï da pa-pahurungu,

djàka hilunja: ana ma-panggaüru, wàna, tau Lewi welingu la Kipuru-ja. 37 njuna ninja na wokana, nadangga-nja hi nangàndi-ha da wilina hi na-bàndjalu-ha la wihida da pa-pahurungu.

NA KAWUDU 5

Na rukuna i Anania dàngu i Hapira.

1 Tàka ninjai na haàtu, Anania-ja tamuna, dàngu i Hapira papaha-na, na ma-danggangu manguna; 2 nakàpi-ndja hawiangu da wilina, pahama pi-madanja dàngu papaha-na,hi nangàndi-ha nuda hawiangu, hi na-bàndjalu-ha la wihida da pa-pahurungu. 3 Tàka i Peturu: Ha Anania, nggikina hi nahulu-nja paraïna i kambàliku na etimu, hu kambàliku-nja i Ngahu Matua, bau kàpindja hawiangu da wilina nuna na tana? 4 Làti ba ndedi padangga-nja, nda mangu-munja? Tàka bau hàlai padangga-nja, nuda wilina nda papimu njumuha? Nggikina hi djia tu bia-munja na matuna nu daa la etimu? Nda kambàlikungu-munja taua, i Ala na, hi wànanja. 5 Ba narongu-jaka nuna na kareuku i Anania, mbàngi wàna madua-ka, mbota madua-nanjaka. Ka tàka-nanjaka mangàdatu lànga-tàka na tauka na marongu-ja. 6 Ka hadangu-danjaka da bidi mini, hi da-pajubuhu-nja, hi dadanda-nja la hambeli, hi datani-nja. 7 Tunaka nu pa-làngangu-kika taïlu mbua ndjàmu, tama-na-njaika na papaha-na, dàngu nda pinanja nu na matumbu kawai. 8 Nanapa-ja i Peturu: Mala paniingga, djia-majaka ba tungu jia wilina na tana bai dangganja? hi wànanja. Nanapa-ja nuna na kawini: Wua, tuda nudu, hi wàna. 9 Nanapa-ja i Peturu: Ka nggikina dimi hii pa-hamangu pàku la pakama-nja na Ngahuna i Miri? Tàngaru, da wihida da maweli patani-nja na leimu nindjaka la ngaru pindu, njumu na danda madua-danggauika dumu la hambeli, hi wàna. 10 Ka hàngu mbàngi wàna madua-ka la wihina i Peturu, mbota madua-nanjaka. Ka tama-danjaka da bidi mini, mbàda meti-naka ba datàka-nja, hi dadanda-nja la hambeli, hi datani-nja la lihina na leina. 11 Ka tàka-nanjaka mangàdatu lànga-tàka na kabungguru hamanai na tauka na marongu-ja na rukuna nuna.

Da tanda dàngu da pa-hangàtarungu.

12 Dangu tanda mbiha dàngu pa-hangàtarungu matumbu la mbabu tau dangu ruku limada da pa-pahurungu. Mbuu ndàbada pahama eti-madanja ba da-pauhi la kawindu Halemangu. 13 Na tau hawiangu nda ningu haàtu matoru mbeni pa-pako-rungu wikina lai njuda, ba tembi nda uku-nandja paraï tauka. 14 Ba tuna manaü bondja-maa-nandja tau mapawai lai Miri, dangu lànga-tàka mini kawini, 15 hi lupa naluhu ngàndimbu mahidu hu lua la ngarangia na tau, la ngga-nggala la to-topuha na-bàndjalu niha, ka pekuna djàka nàhunja i Peturu, ningu-manguka duna ma-hanggà-nangu mili ninu-ana ba wàda. 16 Màlamai na tauka welingu la paraï-paraïngu ma-winggiru-nja la Jeruhali, nandjungu hala ba nangàndi mahidu dàngu pa-huruku wàndi akatu, mbuu ndàbada pa-pamàlaru hàla-maha.

Da pa-pahurungu la hangga Bata Bokulu.

17 Ka hadangu-nanjaka na Ratu Bokulu lupa da angu-naka, da kalibaru Handuki ba wàdandja, mbumbaru-nanjaka na makaraü la etida, 18 hi da-palua-ndja lima da pa-pahurungu, hi da-panàngga-ndja la uma kapàtangu. 19 Tàka nu la rudungu na papalewa-na i Miri, hi na-bunggahu-ja na pindu uma kapàtangu, hi na-karia-ndja la hambeli: 20 Ilaku-wa kai ndolaku la uma Ala, kai panii hàlaja la tauka jiana na pulu paluri wàngu, hi wànandja. 21 Ba darongu-jaka na matuna nu, la mbaru-mbaru tama-da-njaka la uma Ala, hi da-papekangu. Ka mai-nanjaka na Ratu Bokulu dàngu da angu-naka, hi napaau-nja na Ma-batangu la pa-pauhi, mbuu ndàbana na ama bokulu Ihiraïlu-ka, hi da-paràhangu tau la uma kapàtangu palua papiti-ha da pa-pahurungu. 22 Ba datàka-ka da pa-paràha-da, ka nda datoma-ndjapa daa la uma kapàtangu, hi dabeli papanii: 23 Ba matàka-nja na uma kapàtangu, pakuhi paha-hàmungu-maja làti, hamanai da madai ndolaku-madanja lua la ngaru pindu ngaru pinduka, tàka ma-bunggahu-jaka, nda ningu ndokupa haàtu daa paita-ma, hi wàda. 24 Narongu-jaka nuna paraï na ngora manggangu la uma Ala, dàngu da ratu pangora-ka, hondaru wàda biaka, hi nggikina-ka njuna taï ba wàda. 25 Ka tàka-nanjaka na haàtu na mapanii-ndja: Tàngaru-ka, da tau pa-patama-mi la uma kapàtangu, ndolaku bia-danja daa la uma Ala, ba

da-papekangu tau, wàna. 26 Ka lua-nanjaka na ngora manggangu dàngu da tauna, hi da-karia-ndja da pa-pahurungu, na njuna nda dawàngu pa-runggatu-ha, ba da-mangàdatu napa na-pindjalu-dunda watu paraï tau ba wàda; 27 ba da-karia-ndjaka, ngàndi-dandjaka la hangga Ma-batangu, tàka na Ratu Bokulu hi na-kandàharu-ha: 28 Ka ni ba mabaka làngata-tàka-madu-kaika: Àmbi hili papeka wa-dunjapa jiana na tamu hi wàmanggai wàngguka? Tàka nàhu ipakada hàla-njaka la Jeruhali na lii pa-pekangu-mi; la etimi i-padukumbu-nggamanja na riana nuna na tau, hi wànandja. 29 Tàka nahema i Peturu dàngu da pa-pahurungu-ka: Narihi pa-tundungu lai Ala bàdi na tau welingu la anguna. 30 Na Alada da bokunda, na-pahada beli-njaka i Jehu, na pa-pameti-mi bai wàngu pa-tiwalu-nja la ai; 31 djia-dujaka na pa-padjangga wàna lima kawana-na i Ala, mata ka Ma-pangora-ja dàngu ka Ma-pamànangu-ja ba wàna, ka peku wua-nanja na tau Ihiraïlu pa-pandjilungu wàngu dàngu pa-djàmangu wàngu ndjala. 32 Tàka njumaka matanggu hakahii-nja na rukuna nuna, hamanai i Ngahu Matua na pawua-nanja i Ala na tauka na ma-patundungu lai Njuna, hi wàna. 33 Ba darongu-jaka nuna, mbumbaru-nanjaka na makaraü la etida, mata ka pameti-ha da pa-pahurungu wàda-maka. 34 Tàka nu la Batangu ninja na mini Parihi, Nggamalelu-ja tamuna, mapingu ukuja, natembi hàlaja tauka; hadangu-nanjaka, paluhu-ha kadiru la hambeli hawutu da tau hi wàna. 35 Ka panii-du-nanjaka la Ma-batangu: Oi tau Ihiraïlu, pa-tandangu pàku wikimi djàka nggikina wàmindja jiada da tau! 36 Amangu ba ndedi tuna nàhu, mbàda hadangu-manaka i Taïdahu na mapeka hau minina, hi lupa ningu tau patu ngahuja na ma-karitaku lai njuna; tàka ba pameti-jaka, paiha-ihangu madua-nanjaka mbuu ndàbana na makiku-nja, nda hili nggàra ehia. 37 Ba taliu-naka njuna, hadangu-nanjai i Junda mini Nggalilia, ba djia na dihaja na tau; nadangu-maka na tau pa-paànga-na na makiku-nja, tàka djia-madujai na molungu-na, hamanai mbuu ndàbana na makiku-nja hi weharu-ja. 38 Nàhu djia-duja hi wànggunggai, pahia-ndjawa jiada da tau, puli biandja; jiana na pawuku-da dàngu na palumu-da, djàka ma-pawelingu la tau biaja, djiangu-ma duna nata weharu; 39 tàka djàka ma-pawelingu lai Alaja, ndai màkaa pa-weharu-ja, àmbu djia-jaka taï hama papa-minja i Ala-duka, wànandja.

40 Pajai hàla-nanjaka na Ma-batangu la paniina njuna. Hàlaka paau-dandjaka da pa-pahurungu hi dandendi-ha dàngu hi dahiri-ndja la pahili panii wànja na tamuna i Jehu, tunaka nu ka puli-dandjaka. 41 Ka luhu laku-danjaka welingu la hangga Ma-batangu, mbaha nda ukuha da etida, ba ràka pa-paakangu-ta lumuna na tamuna i Jehu, ba wàda. 42 Nda nimanja na pàndjangu-da hau lodu hau lodu la pa-papekangu la uma Ala dàngu la u-umaka, ba da-pakada-nja na lii mànangu, na rukuna i Jehu ba Karitu-ja.

NA KAWUDU 6

Na rukuda da tau mapihu da ma-lumungu mamila.

1 Nu pàku ba nabondja-bondjangu-ka padangu na pa-panaungu, pulu-dandjaka da tau Imbarani paraï da mawàngu hilu Nggarika: nggikina da kawini ndonangu-ma njuma hi nda painga biaha patula-ndja hau lodu hau lodu wàda. 2 Tàka da ma-hakambulu madua hi da-pauhi-nja mbuu ndàbana na pa-panaungu: Nda nanggepi-i njuma djàka ma-talarahu-nja na puluna i Ala la papeka-ja paraï pa-lumungu pa-padaüngu pangangu. 3 Djia-duja ha angu dedika, màtawa kai tàngaru tau mapihu lai njimi, tau pa-wotungu, mambinu wàngu manggàna rukuna i Ngahu, ka peku patanggu-mandja la palumu-nja nuna. 4 Tàka njuma màta-nggamaka ka ma-pakindjangu la pa-hamajangu dàngu la palumu-nja na pulungu, wàdaka. 5 Nambuha hàlanja tau nuna na kareuku, ka pindi-dandjaka i Hitipanu, na mambinu wàngu pawai rukuna i Ngahu Matua, lupa i Pilipu, i Perukoru, i Nikanoru, i Timungu, i Paramena dàngu i Nikulaü na matama Pa-jahundi, tau la Atioki. 6 Ka tu-dandjaka la hanggada da pa-pahurungu; tàka njuda ba dahàla-ka pa-hamajangu hi da-patidu-ndja limada. 7 Wu-wuwa-mananja na puluna i Ala, tàka na dihana na ma-kikungu bo-bondjangu-mananja padangu la Jeruhali, nada-ngu-mbu na ratu na ma-tundungu la papawai.

Na rukuna i Hitipanu.

8 Tàka i Hitipanu ba mbinu-mananja pa-namungu-na dàngu mbihana i Miri, ka patumbu-du-nandjaka da pa-harigàtaru-ngu dàngu da tanda bokulu la mbabu tau dangu. 9 Ba tuna hadangu-danjaka hawiangu da tau da matama la kalibaru tau Limbarutini, tau Kireni dàngu tau Ihikandaria, hamanai da tau Jahundi welingu la Kilikia dàngu la Ahia, la pa-patara dànja i Hitipanu, 10 na njuna nda dadàdu-nja, ba panii wàngu-nanja pingu rukuna i Ngahu duna. 11 Ka runda-danjaka tau: Marongu-majaka la ngaruna ba nalapi-ja i Muha dàngu i Ala, ba wàdanja. 12 Hi da-konggalu-nja na tau dangu, hamanai da ama bokulu dàngu da mapingu huratu uku, hi da-talandjiru-nja i Hitipanu hi dajàpa-ja, hi dangàndi-ja la hangga Bata Bokulu. 13 Ka pahuru-dandjaka da maputi pulungu: Na tau jiana nda na-pàndjangu ndokuma duna la papulu lapija na pangia matua jiana dàngu na uku; 14 marongu-majaka ba napanii: Napa haromu i Jehu Naharitu ka na-njànggaru-ja jiana na pa-ngiangu dàngu ka na-pandjilu-nja na uku hurika na pa-pakata-nanda i Muha, wàna-maka, wàdanja. 15 Mbuu ndàbada da ma-mandapu la Batangu, da-kandura-ja i Hitipanu, ka ita-danjaka na matana ba djiangu-ma na mata papalewa-ja.

NA KAWUDU 7

I Hitipanu la hangga Bata Bokulu.

1 Tàka na Ratu Bokulu: Tubana dumu nuna nu? hi wànanja. 2 Nanapa-ja njuna: Oi angu dedi, hamanai ama mbuu ndàbami, pa-tingingu-wa! I Ala na ma-mangundju mena, kawai na-pa-djilikungu wikina la bokunda i Ambarahangu, nu ba la tana Mahupatami-japa, ba ndedi na-ngiangu-pa la Hara-ngu, 3 hi napuru pekanja: Luhuwa welingu la tana la paraïmu, welingu la nua la kalembi-mu, kau laku la tana la paraïngu pa-pangitanggunggau taï, wànanja. 4 Ka luhu-du-nanjaka welingu la tana tau Kahàndingu, hi nandaungu la Harangu. Tàka ba taliu meti-naka na amana, paleli-nanjaka paraïna i Ala lai jiahu, la tana ngia pa-ngia-ngu-mi nàhu. 5 Ba tuna nda nawuaa-nja tana ndumana lai jia, mili ana ha-tàbalu-aka ndiambu, na njuna natura nandjandji-majaka la pa-pamangu-nja jiana na

tana lupa na wàla wua-naka dàngu ndedi paana-mbunapa. 6 Na luna i Ala: Haromu na wàla wuamu na-pàlaku-pa la tana tau, hi paata-ja hi na-pamajila-ja lundu patu ngahu ndaungu, 7 tàka napa ku-patanda-nja na bandjaru na maata-ndja, hàlaka hina-duka hi daluhu, hi dalumu ningga la tana lai jiahu, wàna. 8 Nu pakata-nanjaka na huri kàri, na tanda pa-ndjandjingu. Ba na-paana-njaka i Ihaku, kàri-nanjaka la lodu pawalu wàna; tàka i Ihaku paana-nanjaka i Jakupu, tàka i Jakupu paana-nandjaka da boku ha-kambulu madua. 9 Tàka da bokunda bàta-danjaka i Juhupu la Mahiru paral pa-malara-nja eti, na njuna ndutu-mananja duna paraïna i Ala, 10 hi na-butuhu-ja welingu la handuka-nduka-naka, hi nawua-nja manggàna hi lupa nambuha-nja paraïna i Piraü, na hangandji Mahiru; nu wotu-nanjaka la pajàpa-ja na pa-nggubulu tana Mahiru hamanai na kuru uma-naka. 11 Ka tàka-nanjaka na rimbangu la pa-nggubulu tana Mahiru dàngu Kanangu, pa-kariangu-mananja na handuka bokulu, nu ka nda da-ngalangu-pa pangangu da bokunda, 12 Ba narongu-ka i Jakupu ba ningu uhu la Mahiru, paràha-nandjaka da bokunda lai nàhu, la kawunga luada; 13 tàka la pandua wànguda palua, pa-bowangu-nanjaka wikina i Juhupu la anguna paluhu, nu hinaka hi napinja na dedina i Juhupu paraïna i Piraü. 14 Tunaka nu ka pa-ràhangu-nanjaka i Juhupu la papiti-ja i Jakupu amana, lupa da ana umbuku-naka ba ningu tau pihu kambulu malima-ha. 15 Nu papuru wa-dunaka i Jakupu la Mahiru, ka meti-nanjaka dàngu da boku-ndaka; 16 ka ngàndi-nandjaka tau la Hikingu, hi tanindja la reti pakei wàna àmahu i Ambarahangu welingu la anana i Emuru la Hikingu. 17 Tàka ba mareni-ama-naka na rapa pa-tutungu-na na pa-ndjandjingu, na pambàda ndjandjina i Ala lai Ambarahangu, woru bàba-nanjaka na bandjaru la Mahiru; 18 lupa tomaja na hadangu-na na maràmba hau la Mahiru, na manda tandaja i Juhupu. 19 Na hangandji nuna nawàngu pakabai-nja na bandjaru-nda, ba na-pamajila-ha da bokunda, ba na-pambana-ha pawàru-ndja da ana huhuda, ka àmbu da-kalunga wàngu ba wàna. 20 Nu djia-dujaka na padedi wàna i Muha, ba manandangu nda ukuja la hanggana i Miri; taïlu mbua wulana ba radanja la uma amana. 21 Tàka ba wàru-njaka, piti-nanjaka paraï na anana kawini i Piraü, hi na-kabubulu-ja hama tuna na ana wikina. 22 Ka papeta-nanjaka tau i Muha

na ngara papi-naka na tau Mahiru, hi na-patahu na ngaruna na limana. 23 Ba natoma-ka patu kambulu na ndauna, tumbu-nanjaka la etina, la palua pa-tadalu-ja na kalembi-na, na ana Ihiraïlu. 24 Ba naita-jaka na haàtu na pa-padjàra, kahiri-du-nanjaka, hi natungu hiluja na madjàra, hi na-pameti-ja na mini Mahiru. 25 Na pa-pangàda-na: dapi-manja duna da angunggu, ba limanggu njunggaka pawàna i Ala la pa-pahàla-ha, wàna làti, ba tuna nda dapianja. 26 Hili hau lodu ba namai, tàka-nandjaka ba talànga pa-nàhaku pàkuda, hi napanau-ndja la pa-papeku: Ha anda, ka ni ba ma-paangu paluhu-madukai, nggikina hii wulu ma-akatu dàngga angumi? hi wànandja. 27 Tàka nuna na mawulu ma-akatu la anguna, na-djukarumaanja: Nggamuka dumu na matukau la paina-ama dàngu la patimbanggama? 28 Mata ka ku-pameti-ja njuna wàmunggai-ka, hama tuna kangeu bau pameti-ja na mini Mahiru? hi wànanja. 29 Ka palai wa maduananjaka na kareuku nuna njuna i Muha, hi nadedi-ja tau pàlaku la tana Mindjangu, lai nu ngala-na-ndjaka da anana mini da madua. 30 Ba pa-làngangu-ka patu kambulu ndaungu, ita-nanjaka na papalewa-na i Miri la maràda telangu la lihina la palindi Hinai daa la wuku kalàla maduru. 31 Ba naita-jaka paraïna i Muha, hangàtaru-nanjaka nuna na pangita-na; tàka ba na-ndàharungu-ka palua pa-tàngaru pahàmu-nja, tungu-nanjaka puluna i Miri: 32 Njungga jia Alada da boku-mungga, Alada i Ambarahangu, i Ihaku dàngu i Jakupu, wànanja. Ka nda-ndànda madua-naka i Muha, nda nahili taraapa pa-tàngaru-ja. 33 Ka panii-nanjaka i Miri: Alindja da halapa la wihimu, nana na tana ngia pa-ndolaku-mu, tana matua-ja. 34 Ita hàmu-ma-nggunjaka na majila-na na taunggu la Mahiru, dàngu kurongumajaka na pangiba-na, ka puru-du-nggu-njaka la pa-butuhu-ha la majila-da; nàhu maikau, mata ka ku-paràha-nja la Mahiru, wànggunggau, hi wànanja. 35 I Muha jiana-maka, na pa-pahini-da: nggamu na matukau la paina-ama dàngu la pa-timbangu, ba wàdanja, njuna-maka na pa-paràha-na i Ala la paina-ama dàngu la pa-pa-marande-ka, ba nandutu-ja paraï na papalewa, na ma-pawuwangu wikina lai njuna la wuku kalàla. 36 Njuna-maka na mairu ngàndiha paluhu, ba na patumbu pa-hangàtarungu dàngu tanda mbiha, la tana Mahiru, la Tehiku Rara dàngu la maràda telangu, patu kambulu ndauna mandaina. 37 I Muha njuna-maka na mapanii-nja na ana

Ihiraïlu: Napa na-panada-nggai haàtu wunangu paraïna i Ala welingu la ha-paangu-mi paluhu, hama tuna njungga jia, ba wàna. 38 Njuna-maka nu la bungguru la maràda telangu anguna na papalewa, na mapanii dànja la palindi Hinai, dàngu anguda da boku-ndaka, na ma-kataku-ha da lii luri, ka peku patàka-nandja lai njimi. 39 Tàka da bokunda nda da-patundungu lai njuna, da-djukaru-maanja hi da-putiru hanggangu la Mahiru da etida, 40 hi dapanii-nja i Harungu: Pandoi-nggama marapu matanggu iru ngàndi-kama, djàka djiaja i Muha na ma-karia-nggama welingu la Mahiru, nàhu nda mapi-njapa djàka nggi-nggikina, wàdanja, 41 Nu ka pandoi-danjaka ana kahala hapi, hi dangàndi-nja maraku na marapu, hi danggaüra eti wànja nuna na ruku limada. 42 Ka talurungu-nanjaka i Ala, hi napuli-ndja la palumu-ndja na ma-handaruku la awangu-ka, hama tuna na maninja la huratu-da da wunangu: Oi ihi uma Ihiraïlu, miwotu-nggaka njuna maraku pa-tobungu dàngu pa-mangedjingu, nu ba patu kambulu ndaumi la maràda telangu ai? 43 Nda tuba-nanja bai duku pa-winggiru-nja na maü terana i Moluku, dàngu na marapu-mi na kandunu Ripa-ngu, na da papandoi pangera-mi ka malumu-ndja, ba wàmi? Djia-dujaka haromu hi ku-paleli-nggai làpahu-nja la Mbambilu, ba wàna. 44 Na uma tera ngia paninja na pàti pa-hakahii wàngu ni-manjaka la bokunda la maràda telangu, hama tuna na puluna Njuna na mapanii dànja i Muha: Upandoi-jawa hama tuna na hadana na pambàda ngitamu, ba wànanja. 45 Djia-dujaka na pa-kataku-da da bokunda, na patama ngàndida ba da-kariangu i Juhaku, nu ba nawàhi-ja na tana tau hangàdangu, na pawàngga-na i Ala welingu la hanggada da bokunda, lundu tomaja la ngaruna i Ndautu. 46 Njuna-duka i Ndautu nambuha-nja paraïna i Ala, mata ka ninguki ngia pa-mandapu-na na Alana i Jakupu, ba wàna ba na-kamahingu. 47 Ba tuna i Halemangu-mapa na mawulu-nja umana Njuna. 48 Tàka i Djangga-meha nda na-ngiangua duna la uma pawulu wàngu lima hama tuna na paniina na wunangu: 49 Na awangu kandjàkanggunja, dàka na tana lata wihi-nggunja. Nggiki uma hamangu-jaka nu na uma na pa-wulu-mingga, dàngu nggii pa-ngiangu-jaka nu na ngia pa-hangahu-nggu? 50 Nda ruku lima-nggundjaipa nuda nu mbuu ndàbada? wàna i Miri, ba wàna. 51 Ha njimi ma-tongguru kahuki-mi, panda kàri

etimi kahilu-mi; ndibaku mànu-maminja dimi i Ngahu Matua, hama tuna da boku-mi tumbumi njimi. 52 Nggiija na wu-wunangu-ka na panda pa-majila-da da bokumi? Da-pameti-mbuha da mawuna-nja na ruku tàkana na Tau Tàndji, na pa-kaleka-mi, na pa-pameti-mi njimi nàhu. 53 Njimi mambàda ngalanja na uku na pa-pakata-nanggai papalewa, tàka ndai katundu bianja, wànandja.

Na metina i Hitipanu.

54 Ba darongu-jaka na matuna nu, kàrangu-danjaka da etida, ba dapangingihinja ngàndu. 55 Tàka i Hitipanu mbinu-mananja Ngahu Matua, na tangara la awangu hi naita-ja na kadjilaku-na i Ala, tàka i Jehu ndola-kuna padua la kawana-na. 56 Tàngaru, kuita-jaka na awangu ba na-tawanggahu, dàngu na Ana tau ba na-ndolaku la kawana-na i Ala, hi wàna. 57 Ka kaoka madua-danjaka ba dawara pako-kodungu, hi dabita-ndja da kahilu-da, hi handàka talandjiru-danja i Hitipanu; 58 hi datuku-nja la hambeli paraïngu, hi da-pindjalu-nja watu. Tàka da maputi pulungu hi da-làbaku-ha da pakida, hi da-bà-ndjalu-ha la wihina na haàtu na bidi mini, i Haulu ba wàdanja. 59 Ka pindjalu-danjaka watu i Hitipanu, nu ba talànga warana lai Miri: Dou Miri Jehu nggepi àruja na ngahunggu, ba wàna. 60 Ka patikananjaka hi nawara pa-wàndingu: Dou Miri, àmbu patanggu àrunja jiana na ndjala lai njuda, wàna. Hàlaka pawàna nu, mahuru-nanjaka.

NA KAWUDU 8

Na rukuna i Haulu ba na-pamajila-ja na kabungguru.

1 Njuna i Haulu naora-manjaka nu na pameti-ja i Hitipanu. Nu pàku djia-dujaka na tàka-nanja majila bokulu na kabungguru la Jeruhali; ka pa-ihangu hàla-nanjaka mbuu ndàbana la pa-nggubulu tana Jundia dàngu Hamaria, hinggi-lu-da da pa-pahurungu. 2 Tàka hawiangu da ma-manundu, danda-danjaka i Hitipanu, hi datani-nja, hawina nda uku-danja. 3 Ka pa-kadjari-nanjaka na kabungguru paraïna i Haulu, ba natama luhu tama luhu la hau uma hau uma, hi na-binda-ku-ja na mini na

kawini, hi napuhi-ja la uma kapàtangu.

Na ramada i Pilipu dàngu i Peturu la Hamaria.

4 Mbuu ndàbana na tauka na ma-paihangu, ba nalaku nàhu, pe-pekamananja na lii mànangu. 5 Tàka i Pilipu hi napuru hanggangu la Hamaria, hi na-bo-baru-ja la tau lai nu na rukuna i Karitu. 6 Pahama hàla-mananja na tau la pa-patingi-nja na ngara pa-panii-naka i Pilipu, nu ba darongu-ja dàngu ba dangita-ha da tanda pa-hangàtarungu da pa-patumbu-na. 7 Maa ba nadangu-du na tau na pa-huruku wàndi akatu, ka luhu-danjaka da wàndi hi la-ladada; dangumbui tau kalipa-ru dàngu tau kandjiku pa-pahàmu belina; 8 djia-dujaka hi hawola nda ukuja la paraïngu lai nu. 9 Ninja na tau i Himungu ba wàdanja, mbàda ni mangilu-ma-njaka lai nu la paraïngu, ba napandoi kabeli mata, hi na-pa-hangàtaru hàlaja na tauka la Hamaria, ba napeka rihina. 10 Mbuu ndàbana na anakeda na ma-matua, na-karitaku hala lai njuna: Jiana djia-jaka na mbiha manjola-na i Ala, ba wàda hi wàdanja. 11 Hi na-karitaku na tau lai njuna, ba mandai-manaka ba na-pahangàtaru wànja kabeli mata na tau. 12 Tàka ba dawai-jaka i Pilipu na mapeka-ndja lii mànangu, na rukuna na pahangandji-na i Ala dàngu na tamuna i Jehu Karitu, ka pa-djàmangu-danjaka wikida mini kawini la parunu. 13 I Himungu-ka napawai-mbuka, ba hàlaka pa-parunu-nja, padaingu madua-nanjaka lai Pilipu, hangàtaru hanii bia-naka ba naita-ha da tanda pa-hangàtarungu dàngu da tanda mbiha mendi nu da matumbu. 14 Nu ba darongu-ka da pa-pahurungu la Jeruhali, na rukuna na tau Hamaria ba na-kataku-ja na puluna i Ala, paràha-da-ndjaka i Peturu dàngu i Juhani lai njuda; 15 nu ba datàka-ka, hamaja-danjaka tungguna na tau Hamaria, ka dangala-njai duda i Ngahu Matua ba wàda. 16 Ba ndedi ningu-dupa haàtu ngia papuru-na i Ngahu Matua lai njuda, mbulungu-anapa ba parunu-ndja la tamuna i Miri Jehu. 17 Ba da-padambaku-ndjaka lima paraï da pa-pahurungu, ka ngala-danjaka i Ngahu Matua. 18 Ba naita-jaka paraïna i Himungu, nu ba da-pa-dambakungu lima da pa-pahurungu, ba pa-wuangu wàngu biaja i Ngahu Matua, padjola-nanjaka àmahu. 19 Wua àrunggai duku matungu nu, djàka ningu tau pa-pa-dambakungu lima ka

peku ngala-nanja i Ngahu Matua, wàna. 20 Nanapa-ja i Peturu: Umau karia-ndjawa nada da àmahu-mu, bau rekija na pawua-na i Ala pakei wàngu àmahu-ja wàmu bia? 21 Nda ningua njumu tanggumu dàngu kangeha-mu la lii jiana, ba nda natàndji na etimu lai Ala. 22 Pa-ndjilungu-wa kau màtanja jiana na akatu-mu, kamahi-njawa i Miri, napa hi djia lia na djàma-nanja nuna na wini etimu. 23 Ba kuita-kau njumu djiapa bia-kaupa la kapidu paita dàngu la hiru akatu, hi wànanja. 24 Nahema i Himungu: Njimi madua-ka bàdi kai kamahi àrunja i Miri, ka àmbu na-patàka àru-ngganja nuna na paniimu, hi wàna. 25 Ba dahàla-ka pa-hakahii-nja dàngu pa-bobaru-ja na puluna i Miri, beli-danjaka la Jeruhali, nàhu ba dalaku bobaru-ja na lii mànangu la kota-kotaku-na tau Hamaria.

Na rukuna na tau Hambahi na pa-parunu-na i Pilipu.

26 Ninja na papalewa-na i Miri na mapanii dànja i Pilipu: Hadangu-wa, la tidu lodu kau laku la ngarangia na mapuru welingu la Jeruhali hanggangu la Nggaha, nuna na ngarangia na-malinggitu, wànanja. 27 Ka hadangunanjaka hi nalaku. Tàngaru, ninjai duna na mini Hambahi, tau bokulu la hanggana i Kandaki, hangandji kawini Hambahi, na makata hàlandja da bandana, maina la Jeruhali pa-hamajangu; 28 nu nu beli-nanjaka; mbaha-nanja padua-ka na huratu-na na wunangu Jahaja, ba na-mandapu dita la kareta-na. 29 Tàka i Ngahu: Lua kau Iihinja, kau hangera-ja nuna na kareta, hi wànanja i Pilipu. 30 Hi na-manjamalu i Pilipu, ka rongu-nanja ba talànga mbaha-nanja na huratu-na na wunangu Jahaja: Mala upinja nana na pambaha-mu? hi wànanja. 31 Nahema njuna: Nggiki hama pi-nggunjaka, djàka nda ningu-madu ma-palara-ngga? hi wàna. Heikau na, kau uhuku pera dàngga, hi wànanja i Pilipu. 32 Nu na pambaha-na daa la huratu, djiaja: Njuna hama tuna na mbimbi na pangàndi parupu, hama tuna na ana mbimbi na ma-kambànga la mangguti-nja, tuna numbu njuna ba nda nawanga-ja na ngaruna. 33 Nu na pawawa tuna nu, na pa-tandangu nda pawàngu-ja lai Njuna, nggamu mapingu papanii-ja na dedina? Na lurina ba pa-padita-jaka welingu la pinu tana, ba wàna. 34 Tàka na ma-katangu

banda: Mala nu hi umbu, nggamu mangu rukungu-ka duna na papanii-na jiana na wunangu, ruku wikina njuna-maka, ndia ruku tau hawiangu-ka? hi wàna. 35 Ka wanga-nanjaka na ngaruna i Pilipu, hi na-pakiri welinja na ihina nuna na huratu ba napanii-nja na rukuna i Jehu. 36 Nu ba talànga laku-daka nàhu, tàka-danjaka la maningu wai-ngu, tàka na ma-katangu banda: Tàngaru, nina na wai, mala nu ningupa ma-pabetangu djàka parunu-ngga? hi wàna. 37 Nahema i Pilipu: Djàka weli eti lànga-tàka dumu la papawai, peku-duna, hi wànanja. Nanapa-ja njuna: Kuwaija i Jehu Karitu, ba Ana Alaja, hi wàna. 38 Hi na-paràhangu papàtu-ja na kareta; ka puru-danjaka i Pilipu dàngu na ma-katangu banda la wai, hi na-parunu-nja. 39 Ba dadita-ka welingu la wai, pamuna-nanjaka i Pilipu paraï na Ngahuna i Miri, ka nda naita-japa paraï na ma-katangu banda, ka laku dàngu mbaha etingu-nanjaka. 40 Tàka i Pilipu, hi la Andutu biaja hunggu nija; nàhu ba nalaku, bobaru-mananja na lii mànangu la hau paraï hau paraïngu, hi lupa natàka la Keharia.

NA KAWUDU 9

Na rukuna i Haulu la Ndamàhiku. (Pa-pahurungu 22:3-16; 26:9-18; Nggal. 1:11-17)

1 Tàka i Haulu ba kajàhuku-na padua-ka la pa-kangàkuku-ndja dàngu la pa-pameti-ha da ma-kikungu lai Miri, lua-nanjaka la Ratu Bokulu, 2 pakarai huratu patàka wàna la uma bungguru la paraï Ndamàhiku, djàka era hungguna tau maliija nuna na ngarangia, mini-jakai kawini-jakai, jàpa hàlaja ka ngàndija la Jeruhali wàna. 3 Nàhu la ngarangia ba na-mareni-njaka la Ndamàhiku, hi djia djilaku wàna bia na ma-kadjilaku welingu la awangu, ba na-panggàbalu-nja. 4 Ka pàngi wàna madua-ka la tana, hi narongu lii: Ha Haulu, Haulu, nggikina hu kehangga? wànanja. 5 Nanapa-ja njuna: O Miri, ka nggamukau na, hi wàna. Tàka i Miri: Njunggadu Jehu, na pakeha-mu. 6 Na njuna hadangu-wa kau tama la paraïngu, lai nu taï ka paniinggau djàka nggàra ulamu bàdi, hi wànanja. 7 Tàka da tau da malaku karia-nja, hondaru wàda biaka, darongu biai

ma-kareuku tàka nda ningui tau pangita-da. 8 Ka hadangu-nanjaka i Haulu welingu la tana, tàka ba na-pabula-ndjaka da matana, nda nggàrapa pangita-na, ka londa-danjaka hi datama ngàndija la Ndamàhiku. 9 Taïlu mbua loduna ngalana panda ngita ndoku, hamanai la panda ngangu la panda ngunungu. 10 Lai nu la Ndamàhiku ninja na ma-kikungu, Anania-ja tamuna. Hi napuru pekanja parama i Miri la harii mata: Oi Anania! wànanja. Nanapa-ja njuna: O Miri, jia-dungga, hi wàna. 11 Tàka i Miri: Hadangu-wa kau lua la ngarangia, Anda Kunduhu ba wàdanja, kau paàra-nja la umana i Junda na rukuna i Haulu welingu la Tàruhu; tàngaru, nàhu hamaja-ngu-na padua. 12 Tàka la harii mata ita-ma-nanjaka i Anania ba wàdanja, na matama tomaja hi na-padambaku-nja lima, ka peku ngita belina, wànanja. 13 Nahema i Anania: Dou Miri, nadangu-maka na ngia paro-ngu-nggu, na rukuna na tau nuna, ba nda pi-pira biaja na akatu na majila paraïna njuna la tau matua-mu la Jeruhali; 14 tàka lai jiahu na-ngalangu-maka kuaha welingu la ratu pangora la pahondu hàlaja na tauka na mapawu-nja na tamumu, hi wàna. 15 Tàka nanapa-ja i Miri: Uluawa njuna, njuna duku ba djia-majaka na papindi-nggu, na pawangu la pangàndi-ja na tamunggu la tau hangàdangu, dàngu la maràmba danguka, hamanai la ana Ihiraïlu-mbu. 16 Njungga ku-pangita-manja duku haromu, djàka pi-piraja na majila na paràka papàda-na lumuna na tamunggu, hi wànanja. 17 Ka lua-nanjaka i Anania, hi natama lai nu la uma, hi na-padambaku-nja lima: Ha Haulu angu dedi! i Miri na ma-paràha-ngga, na i Jehu na ma-pa-djilikungu wikina lai njumu la ngarangia bau pamaingu nàmu, màtawa kau ngita beli dàngu ka nambinu-nggau i Ngahu Matua, hi wànanja. 18 Hi djia wàraku wàda bia ba hama haruma-ha welingu la matana i Haulu, ka ngita beli-nanjaka, hi na-hadangu, hi parunu-nja. 19 Ba nahàla-ka pangangu, halangatu beli-nanjaka. Ka ndàdiku dà-nandjaka hau daa lodu da ma-kikungu la Ndamàhiku.

Na kawunga ràmana i Haulu la Ndamàhiku dàngu la Jeruhali.

20 Ka hàngu bobaru madua-nanj aka la uma bungguru na rukuna i Jehu ba Ana Alaja. 21 Ka maratangu-nanjaka na tauka na marongu-ja: Ka nda

djiaja ni njuna na ma-pambuta hàlaja na tauka na mapawu-nja nuna na tamu la Jeruhali, dàngu ba djia-mbudu-jaka nuna hi kiri maina jiahu, mata ka wakitu-ha ka ngàndiha la ratu pangora, ba wàna làti? wàdaka. 22 Ka paru-rukangu-nanjaka pa-àtalu i Haulu, hi na-pahondaru hàlaja na tau Jahundi na maninja la Ndamàhiku, nu ba nabowa-ja na rukuna i Jehu ba Karitu-ja. 23 Ba hau daanaka na lodu na ma-palàngangu, pa-hamangunanjaka na tau Jahundi la pa-pameti-ja; 24 tàka nuna na kahili-da, na-hamburu-majaka paraïna i Haulu. Ka dai-danjaka rudungu lodu na pindu bokulu, ka peku pameti-ndanja ba wàda. 25 Tàka da ma-kikungu hi dapiti-maaja nu la rudungu hi da-duluru wànja katanga la hambeli kangeli. 26 Ba natàka-ka la Jeruhali, kamangu-nanjaka làti pa-kapuli karia-ndja da ma-kikungu, tàka da-mangàdatu hàlanja, ba nda dawaija njuna ba ma-kikungu-mbuja. 27 Tàka i Mbaranamba hi naangga-ja, hi na-karia-nja la pa-pahurungu, hi na-palara-ndja djàka nggikina na ita-nanja i Miri nàhu la ngarangia, dàngu na panii dànanja paraïna i Miri, hamanai djàka nggikina na toru mbeni etina la pa-bobaru-ja na tamuna i Jehu la Ndamàhiku. 28 Ka ndàdiku-nanjaka lai njuda ba natama luhu la Jeruhali, natoru mbeni wamanja na tamuna i Miri Jehu, 29 ka panii dàngu pa-tajaku dà-nandjaka da tau Jahundi mawàngu hilu Nggarika; djia-dujaka hi dahimbu-nja uku la pa-pameti-ja. 30 Ba dapi-njaka nuna paraï da angu dedi, karia-danjaka la Keharia, hi da-paràha-nja palaku la Tàruhu. 31 Na kabungguru la pa-nggubulu Jundia, Nggalilia dàngu Hamaria, peku hàmu-nanjaka, dàngu manaü màndungu-manaka la pa-manundu lai Miri; dàngu ruku pa-djudju-ngu-na i Ngahu Matua, bo-bondjangu-mananja na danguna.

Na pahàmu-nanja i Enia paraïna i Peturu.

32 Tuna handàka ba talànga hàlatu-nanjaka hau mandapu hau mandapu paraïna i Peturu, nalaku liimbundja da tau matua la Linda. 33 Lai nu hunggu-nanjaka na tau, i Enia ba wàdanja, mbàda walu mbua ndaunaka pa-tanulahu la ngia pa-mahuru-na, ba kaliparu-nanja. 34 Tàka i Peturu: Ha Enia, i Jehu Karitu na ma-pahàmu-kau; hadangu-wa kau paloku

wiki-munja na ngia pa-mahuru-mu, hi wànanja. Nda hili tiangu, ka hadangu madua-nanjaka. 35 Ka ita-nanjaka njuna paraï tauka na maninja la Linda dàngu la Harongu, hi na-pambelingu hala lai Miri.

Na paluri-nanja i Ndoraku paraïna i Peturu.

36 La paraï Jopi ninja na kawini na pa-panaungu, Tambita-ja tamuna, djàka pahilu-nja i Ndoraku wàdanja; njuna dangu nda ukuja na pinguna dàngu na wuangu-na hunggu la anguna. 37 Nu djia pàkujai na hiduna, hi nameti. Ba dahàla-ka paihu-ja, bàndjalu-danjaka la kaheli dita. 38 Tàka ba nda nggii marauna la Linda welingu la Jopi, ka rongu-du-danjaka da pa-panaungu ba ninja lai nu i Peturu, hi da-paràhangu tau madua lai njuna la pa-pamanda-nja: Ambu endapu àru pamai lai njuma, ba wàdanja. 39 Ka hadangu-nanj aka i Peturu hi nalaku karia-ndja. Ba natàka-ka hei kariadanjaka la kaheli dita, tàka da kawini meti lei ndolaku-da padua-ka la lihina dàngu hiida, hi da-pangita hàlandja da laü da kalembi, da paràma-na i Ndoraku ba ninjapa lai njuda. 40 Tàka i Peturu hi na-paràha hàlanja paluhu la liu, hi na-patika hi na-hamajangu. Ka mbaili-nanjaka na metina: Ha Tambita, hadangu-wa! hi wànanja. Ka pawàla-nandjaka da matana, ba naita-jaka i Peturu, mandapu-nanjaka. 41 Hi na-padjola-nja lima paraïna i Peturu, hi na-pandolaku-ja; ba napaau-ndjaka da tau matua dàngu da kawini ndonangu-ka, pangita-nandjaka na lurina. 42 Ka hamboka hàla-nanjaka na rukuna njuna la ihina la Jopika, hi lupa nadangu na tau na mawaija i Miri. 43 Ka ndàdiku-nanjaka i Peturu hau daa lodu la Jopi, ba natodu ningu la umana i Himungu, tau ndongu manulangu.

NA KAWUDU 10

Na rukuna i Koruneli.

1 Ninjai la paraï Keharia na tau, Koruneli-ja tamuna, na ngora hurundandu la kalibaru Itali; 2 njuna tau manundu-ja, dàngu na-maraku-manja i Ala duna dàngu angu uma-naka; dangu hunggu pawua-na la tau, dàngu nua naingu-mana na hamajangu-na lai Ala. 3 Tuna ba ndjàmu taïlu-jaka la

malingu, hi djia harii biada da matana hi naita-ja na papalewa-na i Ala ba natama tomaja: Koruneli! wànanja ba napanii dànja. 4 Na-kandura-jaka nu, mangàdatu nda ukuja: Ka nggàra wàmu miri? hi wànanja. Nanapa-ja njuna: Da hamajangu-mu dàngu da hunggumu, dalundu hàlangu-maka la pa-ngàdangu-na i Ala, 5 nàhu pa-ràhangu-wa tau ka dalua la Jopi, ka da-ngàdalu-ja i Himungu na ma-ngarangu Peturu; 6 njuna toduna la umana i Himungu, na mandongu manulangu, na umana la hingi waraja, hi wànanja. 7 Ba na-munangu-ka na papalewa na mapanii dànja njuna i Koruneli, paau-nandjaka da atana da madua, dàngu haàtu hurundandu manundu, anguda da makàli ni mànundja la hanggana; 8 ba nahàla-ka pa-kaloka hàlanja nuna kawai, paràha-nandjaka la Jopi. 9 Hadangu-ka harii, ba la ngarangia bia-hapa njuda, dàngu mareni-ama-danjaka na paraïngu, hei-nanjaka la uma dita i Peturu, ka ku-hamajangu wàna, nu ba ndjàmu ha-kambulu dua-jaka la tidu lodu. 10 Ka mandjuu-nanjaka hi natiki pangangu; ba talànga paloku-daka pangangu, hi djia kabeli biada da matana; 11 tunaka nu ita-nanjaka na awangu na ma-tawanggahu, tàka hi ninja na mapuru, ba hama hinggi ndobungu-ja, pa-kawuku hàla-maha da kabihu-na ba patuda, hi duluru-nja la tana. 12 Nu daa ni hàlandja da ngara bandaka da ma-kapatu mbu-ngungu wihida dàngu da mabeika la pinu tana, hamanai da ma-hawurungu-ka dita la awangu. 13 Ka tàka-nanjaka kareuku: Peturu, hadangu-wa, rupuwa kau ngangu! wànanja. 14 Nanapa-ja i Peturu: Ndia njuna Miri, ndedi ku-handàkangu-ma duku pangangu maànga dàngu manda hida, hi wàna. 15 Tàka hili tàka-nanjai kareuku, pa-panduangu wàna: Da mahida ba wàna i Ala, àmbu hili panda hidahai dumu njumu, wànanja. 16 Na-pandilu wundangu patuna nu, ka dita beli-nanjaka nuna na hinggi la awangu. 17 Ba talànga hondaru-naka i Peturu, nggàra-jaka njuna na andana na pangita-nggu ba wàna, ni paduandjaka lua da papalewa-na i Koruneli ba da-ndolaku la ngaru pindu, ba da-paàra-nja na umana i Himungu; 18 hi da-paaungu dàngu hi da-paàrangu, napa hi natodu ningu la jiahu i Himungu, na ma-ngarangu Peturu, ba wàda. 19 Tàka ba talànga pata-tanda-nanjaka nu na pangita-na i Peturu, hi napanii-nja paraïna i Ngahu: Tàngaru, nindja da tau madua da mahimbu-kau, 20 hadangu-wa, puru kau laku karia-ndja, àmbu

kanodaru-ipa, ba Njunggama ma-paràha-ndja, wànanja. 21 Ka puru toma-nandjaka paraïna i Peturu nuda da pa-paràha-na i Koruneli, hi napanii dàndja: Tàngaru, njunggadu jia pahimbu-mi, nggàraja nu na pamai wàmi, hi wànandja. 22 Napaha njuda: I Koruneli na ngora hurundandu, na tau tàndji na ma-manundu lai Ala, na pawotu hàlana na tau Jahundi, napuru peka-njaka paraïna i Ala la ngaru papalewa-na ma-matua, lua pa-ngàdalu-ja njuna ka namai la umamu, ka peku rongu-munja djàka nggàraja na papanii-na, wànanggau, hi wàdanja. 23 Ka wànda-nandjaka paraïna i Peturu patama, todu pàku hi wànandja. Hadangu harii, hadangunanjaka hi nalaku karia-ndja, nimbundja da pa-panaungu la Jopi da malua karia-nja. 24 Hili hadangu-ika harii, tàka-danjaka la Keharia. Tàka i Koruneli patia-nandja padua-ka, mbàda pauhi hàla-ma-nanjaka na kalembi-na hamanai na arijaa hàmu etina. 25 Tamawa ba wànaka i Peturu, mai-nanjaka pa-hàmburu-ja paraïna i Koruneli, na-patika-ma la wihina ba na-maraku-nja. 26 Tàka i Peturu hi na-djidjiku-nja: Hadangu-kau, njungga jia angunda patauma, hi wànanja. 27 Ba dàngu panii dà-nanjaka nu, tama-nanjaka, ka tàka-nandjaka da tau da ma-pauhi ba hau daada, 28 hi napanii dàndja: Ba pi-duminja na tau Jahundi ba nda hida la pa-panggolu dàngu la pa-pandjuluru dànja na tau hawiangu, ba tuna njungga na-paitanggaka paraïna i Ala ka àmbu ningu haàtu papeka-nggu ànga, papeka-nggu nda hida. 29 Djia-duja hi nda ku-pandia la pamai bai paaungga. Nàhu paàra-nggunggai, djàka nggàraja hi kiri paau-mingga, hi wànandja. 30 Nanapa-ja i Koruneli: La patu moduna, tuna nimaka na lodu ba ndjàmu taïluja la malingu, talànga hamajangu pàkunggu la uma, hi djia ndumuru biana la hangganggu na mini, ba dji-djilada da pakina: 31 Oi Koruneli, na hamajangu-mu na-kataku-majaka, hamanai da hunggumu na-pangàda-mandjaka paraïna i Ala. 32 Djia-duja pa-ràhangu-wa tau la Jopi, papaau-nja i Himungu na ma-ngarangu Peturu; njuna toduna la umana i Himungu, na mandongu manulangu la hingi wara, wànangga. 33 Ka pa-ràhangu madua-nggunjaka tau palua pa-ngàdalu-kau; nàhu hàmu madua-ka ba tàka-munjaka. Jia nggànapu hàla-ma-manjaka la hanggana i Ala, la pa-patingi ndàbanja na hupu luna i Ala lai njumu, wànaka. 34 Ka tungu-nanjaka paniina i Peturu: Lànga-tàka nàhu pi-nggunjaka i Ala ba nda

na-tàngaru kaba mata tau; 35 djiapa ka nggii tau-jakadu, djàka nggamu na ma-maraku-nja dàngu na mangguma-nja na matàndji, djiaja duna na pambuha-na Njuna. 36 Djia-dujaka na pulungu na pa-patàka-nanja na ana Ihiraïlu paraïna i Ala, ba na-bobaru-ja na papeku wàngu lai Jehu Karitu, Njuna ba Miri mbuluja. 37 Njimi pi-ma-minjaka na lii na matumbu la pa-nggubulu tana Jundia, piti welingu la Nggalilia, la hambeli pa-runungu na pa-bobaru-na i Juhani; 38 na rukuna i Jehu welingu la Naharitu, djàka nggikina na buri-nanja i Ngahu Matua dàngu mbiha paraïna i Ala, nàhu ba nawena-nja na tana ba na-paitangu hàmuna dàngu ba na-pamàlaru-ja na tau panapu kambàliku, maa ba ni padua-nja i Ala duna lai Njuna. 39 Njuma djia-du-kamaka ma-hakahii-nja nuna mbuu ndàbana na pa-patumbu-naka, la tana tau Jahundi dàngu la Jeruhali; nu ka pameti-du-nanjaka tau, ba wàngu pa-tiwalu-nja la ai. 40 Njuna panada beli-nanjaka paraïna i Ala la lodu patailu wàna, hi na-pahia-nja pa-pa-djilikungu wikina; 41 ndia la ta-taua, mbulungu-ana la matanggu hakahii-nja, papindi weli mulana i Ala, njuma jia, mangangu mangunu dua dànja, taliu hadangu-na welingu la mameti, 42 Ka paràha-du-nanggama-ka pa-bobaru-ja dàngu pa-hakahii-nja, ba Njunaka pa-kawàri-na i Ala la patanggu patanda-nja ngerana na maluri dàngu na mameti-ka. 43 Djiaja Njuna-maka na pa-hakahii-da da wunangu dangu: djàka nggamu na mawaija Njuna djia hi da-djàmangu da ndjalana ruku tamuna Njuna, ba wàda, wànandja. 44 Ba talànga panii-nanjaka nuna paraïna i Peturu, puru-nanjaka i Ngahu Matua lai njuda mbuu ndàbada, na marongu-ja nuna na pulungu. 45 Tàka da mapawai, da ma-kawana-nja na huri kàri, djàka piraja na mamai karia-nja i Peturu, ngàtaru wàda biaka, nu i Ngahu Matua na pawua-na i Miri, ba pa-buringu-mbujaka na tau hangàdangu. 46 Maa darongu-duhaka ba dapanii wàngu hilu hau, dàngu ba da-pabokulu-ja i Ala. Nanapa-ja i Peturu: 47 Pekuna ihu na tau la pahiri-nja na wai, ka àmbu parunu-ndja jiada, jia, da tau da mambàda ngalanja i Ngahu Matua hama tuna njuta ai? hi wàna. 48 Ka pa-ràhangu-nanjaka la pa-parunu-ndja la tamuna i Jehu Karitu. Ka pamanda-danjaka i Peturu, ndàdiku da-kinggama hau daa lodu wàdanja.

NA KAWUDU 11

Na ndolaku-nanja na pa-runungu-na tau hangàdangu i Peturu la Jeruhali.

1 Nu ka rongu-danjaka da pa-pahurungu hamanai da ma-paangu dedika la Jundia, ba na-kataku-mbujaika na puluna i Ala paraï tau hangàdangu. 2 Ba natàka-ka la Jeruhali i Peturu, pa-tajaku da-danjaka njuna paraï da tau da ma-kawana-nja na huri kàri: 3 Njumu utama-ndjaka umada da manda kàri, dàngu unga dua da-mbundjaka, wàdanja. 4 Ka pakiri-nanjaka i Peturu pa-kadjuruku-nja na rukuna nuna: 5 Njungga ningga la paraï Jopi, hamajangu-nggunja; nu la dalu hariida da matanggu ita-nggunjaka ba hama djiangu hinggi ndobungu-ja na mapuru, pa-kawuku hàla-maha da kabihu-na ba patuda, hi na-dulungu welingu la awangu, natàka totukumangga. 6 Tàka ba ku-kanundaru-jaka, pi-nggunjaka ba kuita-ha da banda da ma-kapatu mbungungu wihi-daka la pinu tana, dàngu da ma-matàmba, da mabei, hamanai da ma-hawuru-ngu dita la awangu. 7 Ka rongunggunjaka na mapanii dàngga: Peturu, hadanguwa, rupuwa kau ngangu, wànangga. 8 Kunapa-ja njungga: Ndia njuna Miri, ndedi ninguma duku maànga dàngu manda hida matama la ngarunggu, hi wànggunja. 9 Tàka nahema na ma-pawelingu la awangu, na pa-nduangu wànguna: Djàka nggaraha da mahida ba wàna i Ala, àmbu hili panda hidahai dumu njumu, hi wànangga. 10 Ba na-pandilu wundangu-ka patuna nu, dita beli hala madua-danjaka la awangu. 11 Tàngaru, nu djia nduruku wàda bia da tau madua haàtu lua la hanamba uma ngia pa-ngiangu-nggu, welida la Keha-ria, pa-paràhangu lai njunggaha. 12 Ka peka-du-nanggaka paraïna i Ngahu: Laku karia-ndjawa, àmbu hondaru-ipa, wànangga. Ka tundudanggaka jiada da angu dedi da manomu, lupa tama-manjaka la umana nuna na tau. 13 Hi napanii-nggamanja djàka nggi-nggikina na ita-nanja na papalewa, ba djia ndumuru bia-naka daa la umana: Pa-ràha-ngu tau la Jopi, pa-ngàdalu-ja i Himungu na ma-ngarangu Peturu, 14 napa njuna ka napanii-nggaunjaka na pulungu na pa-mànangu wàmu njumu dàngu ihi uma-muka, wànanja. 15 Nu ba ku-pakiringu-ka papanii, puru -nanjaka i Ngahu Matua lai njuda, tuna-kaduka lai njuta la kawunga-na. 16 Ka

namu-du-nggunjaka na puluna i Miri: I Juhani na-parunungu la wai, tàka njimi napa pa-parunungu-kaika lai Ngahu Matua, ba wàna. 17 Djàka tuna nu na pawua-na i Ala lai njuda, ba nda hili hauna na pawua-na lai njuta, ruku waindanja i Jehu Karitu, nggaakaka duku jia matara pahiri-nja i Ala? hi wànandja. 18 Ba darongu-jaka nuna hàmu-danjaka da etida, hi dawotu-nja i Ala: Djàka tuna nu puli-mbudu-nanjaka na tau hangàdangu parama i Ala la pa-pandjilungu hi peku lurina, hi wàda.

Na kawunga kabungguru Karitu la Atioki.

19 Mbuu ndàbana na tau na ma-paihangu paraï paita majila, na matumbu rukuna i Hitipanu, pàlaku-danjaka lundu tàka la Paniki, la Kipuru dàngu la Atioki, na njuna nda da-bobarua-ja nuna na pulungu la ta-tauka, mubulungu-ana la tau Jahundi. 20 Nu la anguda njuda ningumbu tau Kipuru dàngu tau Kireni, ba datàka-ka la Atioki, panii da-dandjaka da tau Nggarika ba da-bobaru-ja na lii mànangu rukuna i Miri Jehu. 21 Tàka na limana i Miri hanii-mana lai njuda, hi lupa nda nadjaru-na na danguna na mapawai, dàngu na ma-pambeli-ngu lai Miri. 22 Nu na rukuda njuda lundungu-nanjaka la kahilu-na na kabungguru la Jeruhali, hi da-paràha-nja i Mbaranamba palua la Atioki. 23 Ba natàka-ka njuna lai nu, dàngu ba naita-jaka na pa-namu-ngu-na i Ala, mbaha-nanjaka na etina, hi napanau-ndja mbuu ndàbada ka peku weli eti lànga-tàkada la pa-karitaku lai Miri. 24 Ba tau hàmu-maja duna i Mbaranamba, dàngu ba mbinumananja i Ngahu Matua dàngu pawai; ka manaü dangu madua-naka na tau na ma-pambelingu lai Miri. 25 Ka lua-nanjaka i Mbaranamba la Tàruhu pahimbu-ja i Haulu. 26 Ba nahunggu-jaka, karia-nanjaka la Atioki. Tuna nu ba hau ndau pa-tumbukungu-da ngalada pa-pauhi dànja na kabungguru, dàngu ba nadangu na tau pa-papeka-da. Lai nuduka la Atioki na ngia pa-kawunga tikija tau Karitu na pa-panaungu.

Na tula-nanja la Jeruhali paral Atioki.

27 Nu pàku nu djia-dujaka na puruda da wunangu welingu la Jeruhali la Atioki. 28 Ka hadangu-nanjaka na haàtu na anguda, i Anggambu ba

wàdanja, paral rukuna i Ngahu panii-nanjaka: Haromu tàka-nanjaka na rimba bokulu la pa-nggubulu tanaka, wàna. Nu djia-dujaka na matàka na pareta-na na hangandji Kalandiu. 29 Ka pa-hamangu-danjaka da pa-panaungu-ka, tutu ràka pamà-ka-da haàtu-haàtu la pa-pangàndingu patula wàdanja na angu dedi na ma-ngiangu la Jundia; 30 nuna dawa-manja, hi da-pangàndi-ndja da ama-bokulu la limada i Mbaranamba dàngu i Haulu.

NA KAWUDU 12

Na majila-na na kabungguru la Jeruhali.

1 Nu pàkui djia-dujaka na palua-nanja lima hawiangu na tau ka kabungguru paraïna i Harondi, ba na-pamajila-ja. 2 Hi na-pameti wànja hapanda i Jakupu, anguna paluhu i Juhani. 3 Ba naita-jaka ora-nanja nuna paral tau Jahundi, pa-rukangu madua-nanjaka, hi najàpa-mbuja i Peturu. Nu lodu kambamba nda patai wolungu-ja. 4 Ba najàpa-jaka puhi-nanjaka la uma kapàtangu, hi na-paka-tanja la hurundandu ba pambatu patuja na ma-pandàki-pandàkingu la padaija, napa la hambeli remi Paha ka ngàndija la hangga tau dangu wàna làti. 5 Ka djiapa-jaka i Peturu ba pàtuja daa la uma kapàtangu, na njuna na kabungguru hamaja mànu-nanja padua ngerana njuna lai Miri. 6 Tunaka nu ka ngàndi-jawa la hangga ba wànaka i Harondi, nu la rudungu mahuru-na padua-ka i Peturu la pahiku hurundandu madua, ba dàngu hondu-danja nggili bàhi dua walangu, tàka da madai dai-madanja na uma kapàtangu la ngaru pindu. 7 Hi djia ndumuru wàna bia na papalewa-na i Miri la lihina, ka hambila-nanjaka daa la kurungu, hi natàmbu-nja na karaha-na i Peturu ba nabengi-nja: Hada pa-renggangu! wànanja. Ka wàraku wàda madua-ka da nggili bàhi welingu la limana. 8 Tàka na papalewa: Borungu-wa, tuha da halapa-mu! hi wànanja. Hi nanundju-ja nuna. Hàlaika: Ringgija na hi-nggimu, kikungga! hi wànanja. 9 Ka luhu karia-nanjaka hu lua la hambeli, dàngu nda pinanja palàngatàkangu-na ba tunanja nu paraï papalewa, la etina itangu-nggunja paita-nggu wàna bia. 10 Ba na-làpahu-ndjaka da madai la ngaba dàngu da

ndàkidai, tàka-danjaka lua la pindu bàhi na ma-hanggangu la paraïngu; ka bunggahu wàna madua-ka na pindu ba nabowa-ndja njuda. Ka luhu-danjaka, ba da-pànggatu-jaka na hau kandji-litu, hi djia munangu biana na papalewa welingu la matana. 11 Ka pàdangu-nanjaka wikina i Peturu: Nàhu pi palànga-tàka-nggunjaka ba na-paràha-nja na papalewa-na paraïna i Miri, la pa-pahàla belika welingu la limana i Harondi, dàngu welingu la pawuku etida da tau Jahundi-ka, hi wana. 12 Ba na-pangada hàla-njaka nu, laku-nanjaka la umana i Maria, inana i Juhani na ma-ngarangu Màruku, lai nu pauhi dangu-mananja na tau la pa-hamajangu. 13 Ba natundu-njaka na pindu bokulu njuna i Peturu, ka mai-nanjaka na anakeda ata kawini, i Rondi ba wadanja, la pa-patingingu; 14 taka ba natanda-jaka na nggoruna i Peturu, ka nda natoma-pa la pa-bunggahu-ja na pindu paraï panggaüru na etina, palai tama-maa-nanja la papanii, ninjaka lua i Peturu la ngaru pindu ba wàna. 15 Napaha njuda: Katoba-munja? hi wàdanja. Tàka nda na-ngàdu-mai duna, tuba ni lànga-tàka-manja wàna. Napaha njuda: Djiaja na katua-na duna, hi wàdanja. 16 Tàka i Peturu pa-nuangu-mananjai duna la pa-katókuku; ba da-bunggahu-njaka pindu, ka ita-danjaka, ngàtaru wàda biaka. 17 Ba napamaü wàndjaka lima ka da-kamàndalu ba wàna, ka palara-nandjaka djàka nggikina na paluhu-nanja paraïna i Miri welingu la uma kapàtangu, dàngu: Peka-njawa nuna i Jakupu hamanai da angu dedika, hi wàna. Tunaka nu luhu-nanjaka hi nalaku la hau pa-ngiangu. 18 Ba na-waihangu-ka, pariu raüngu nda ukuha da hurundandu, hi nggi-nggikina-ka njuna na rukuna i Peturu ba wàda.

Na metina i Harondi.

19 Ba nahimbu-jaka i Peturu paraïna i Harondi, ba nda nahu-nggu-japa, mangindjiru-nandjaka da madai, hi na-parà-hangu pa-pameti-ha. Ka hadangu-nanjaka i Harondi welingu la tana Jundia, hi nalaku la Keharia, hi na-engangu ningu. 20 Njuna i Harondi nda uku karaü-nandja eti na Huru dàngu na Hindungu; tàka njuda duda hi pa-hamangu-maa-danja pa-hurungu, ba da-huruku mangilu-jaka i Mbalatuhu, na tau la hangga hangandji, hi da-pamanda-nja la pa-papeku, ba la tanana njunadu na

hangandji ngia pa-monungu ni-nguda pangangu. 21 Tuna la hauna lodu, wotu-nandjaka da paki hangandji-na i Harondi, hi na-mandapu la kandjaka timbangu, hi namangu patungu kareuku-na lai njuda. 22 Ka kajaka-nanjaka na tau: Jiana lii ndewa-jaka, nda lii tauaja, wadanja. 23 Ndedi mbadiku ndokuna palu madua-nanjaka paraï papalewa-na i Miri njuna i Harondi, maa ba nda na-palua-dunja na wotungu lai Miri. Ka nga-nanjaka kataru, meti-nanjaka. 24 Wu-wuwa-mananja na puluna i Miri, bondja-bondjangu-mananja padangu na mapawai. 25 Taka beli-danjaka i Mbaranamba dangu i Haulu welingu la Jeruhali, nu ba da-pandjapu-jaka na palumu-da, hi da-karia-mbunja i Juhani na ma-ngarangu Maruku.

NA KAWUDU 13

Na kawunga lakuda pa-bobaru-ja na lii mànangu i Mbaranamba dàngu i Paulu. Na tàkada la Kipuru.

1 Nu la kabungguru la Atioki, nindja da wunangu dàngu da ngguru, na: i Mbaranamba, i Hamiungu na ma-ngarangu Ni-nggaru, i Lukiu tau Kireni, i Manahingu angu duangu-na huhu i Harondi, maràmba hahupu tana, dàngu i Haulu. 2 Ba talànga lumu-danjaka i Miri ba darotu wikida, tàka i Ngahu Matua: Kawàri-nggandja i Mbaranamba dàngu i Haulu, ka peku ràma-danja na parama papaau wànggundja, hi wàna. 3 Ka rotu-danjaka wikida ba da-hamajangu, hi damangu pa-patidu-ndja lima i Haulu dàngu i Mbaranamba, hi dapuli-ndja palaku. 4 Na ba na-paràha-ndjaka paraïna i Ngahu Matua, hi da-ka-mburungu la Halukia, welingu lai nu hi dapala la Kipuru. 5 Ba datàka-ka la Halamihu, bobaru-danjaka na puluna i Ala la uma bunggu uma bungguru tau Jahundi-ka; tàka i Juhani da-karia-mbunj a ka na-pambapa dànda ba wàda. 6 Ba da-hàlatu hàla-jaka nuna na nuha, tàka-danjaka la Papu-hu, lai nu hunggu-danjaka na tau kabeli mata, wunangu kabàli-ja, tau Jahundi-ja, Mbara Jehuja tamuna; 7 njuna ninja lai Haranggiu Paulu, tau manggàna, na ma-pareta lai nu. Ka paau-nandjaka i Mbaranamba dangu i Haulu, ka tarongu-ja na puluna i Ala wàna. 8 Tàka i Elima, na mapingu kabeli mata (tuna nu djàka hilunja na tamuna),

na-rawaku-ha njuda, ka kuwihu belija na ma-pareta ka àmbu napawai ba wàna. 9 Ka ndia-dupa i Haulu, i Paulu ba wàda-mbunja, ba mbinu-mananja Ngahu Matua, hi na-kandura-ja: 10 Ha njumu ma-hulungu wàngu kambàliku dàngu akatu, anana i kambàliku, papana na ngara matàndji-ka! Ndedi upàndjangu-mapa dumu la pa-pandjingu ndjànganja na ngarangia-na i Miri na matàndji? 11 Kau tàngaru, nàhu na limana i Miri-maka na mapapa-nggau, na taï poki-munjaka, hi nda pira mbua lodu biamu ba ndau ngita mata lodu, hi wànanja. Ndedi mbàdiku-na tàka madua-nanjaka kandjidingu kapàtangu, hi dàmangu-dàma-ngu bia-naka ba nahimbu tau malonda-ja. 12 Ba naita-jaka na matuna nu na ma-pareta, pawai-nanjaka, dàngu hangàtaru nda uku-nanja na lii panaungu-na i Miri.

I Paulu la Atioki la tana Pihindia.

13 Ka pa-lirungu-nanjaka i Paulu dàngu da karia-naka welingu la Papuhu hi datàka la Paringga la tana Papilia; tàka i Juhani kawàri-nanjaka hi nabeli la Jeruhali. 14 Ka laku pa-ngalangu-danjaka welingu la Paringga, hi datàka la Atioki la tana Pihindia; la lodu hangahu tama-danjaka la uma bungguru, hi da-uhuku. 15 Ba dahàla-ka pambaha-ha da uku dàngu da huratu wunangu, tàka da ama bokulu la uma bungguru paràha-dandjaka tau da pa-pahurungu: Angu dedi, djàka ningu hiana ana papa-nau wàminja jiana na tau, paniiwa, wàmindja, wàdandja. 16 Ka hadangu-nanjaka i Paulu, hi na-pawiliku-ndja lima: Oi tau Ihiraïlu, dàngu njimi ma-manundu lai Ala, pa-tingingu-wa! 17 Na Alana jiana na tau Ihiraïlu napindi-haka da bokunda, hi na-djidjiku-nja na bandjaru-nda ba djiaja na pàlaku-da la tana Mahiru, hi naluhu ngàndi wàndja lima mbihana weli nàmungu. 18 Ningu patu kambulu ndauna ngalana pa-muluru-ndja eti na huri-daka nu la maràda telangu. 19 Ba nahàla-ka pa-palàru-ja na pihu mbua kabihu la tana Kana-ngu, patunggu-patunggu-nanjaka na tanada, ningu patu ngahu lima kambulu ndauna mandaina. 20 Hàlaka nu tu-nandjaka ma-patandangu, hi lupa tomaja i Hamuilu na wunangu. 21 Nu ba tunaka nu karai-danjaka hangandji, hi nawua-ndja paraïna i Ala i Haulu anana i Kihu, kabihu Mbenjamingu, patu kambulu ndauna mandaina. 22 Ba na-pukalu-jaka njuna paraïna i Ala, pahada-du-nanjaka i Ndautu la pahangandji-ndja; na djia-dujaka na palana i Ala: Hunggu-nggunjaka i Ndautu anana i Ihai na maliija na etinggu, njunaka haromu na mawa hàlanja na pambuha-nggu, ba wàna. 23 Nu welingu la wàlana njuna-duka hi na-patàka-nja na Ihiraïlu paraïna i Ala i Jehu Ma-pamànangu hama tuna na pandjandji-na. 24 Nu ba ndedi natàka-pa mbàda bobaru mangilu-ma-nanjaka na tau Ihiraïlu paraïna i Juhani na rukuna na parunu pa-ndjilungu. 25 Tàka ba talànga palundunanjaka duna na wai ngerana i Juhani, panii-du-nanjaka: Njungga jia nggamuja wàmingga? Njungga duku nda djiaaka Njuna, nàmunja-pa duna la taliu-nggu, njungga jia nda ràka djiaaka mangguli-ha da halapa la wihina, wàna. 26 Angu dedi, ana umbuku-na i Ambarahangu, dàngu njimi hiana ma-manundu lai Ala, lai njutaka na ngia pa-pa-ngàndingu-ja jiana na lii mànangu. 27 Nadu na ma-mandapu-nja la Jeruhali hamanai da ma-pangora-daka nda datandaa-ja Njuna, djia-dujaka hi dapuha-ja, nu palundu wa-du-danjaka na puluda da wunangu-ka, na pambaha-da hau lodu hangahu hau lodu hangahu. 28 Djiapa ka nda dahunggu-kadu latana, ràka pa-pameti wànguja, tàka djia-maja na karuhi-danja i Pilatu mata ka pameti-ja ba wàda. 29 Ba da-palundu hàla-njaka mbuu ndàbana na pa-huratu na rukuna Njuna, papuru-danjaka welingu la ai, hi datuja daa la reti. 30 Tàka i Ala duna hi na-pahada belinja welingu la mameti, 31 ka pa-djilikungu-nanjaka wikina hau daa lodu, la tauka na mapamai karia-nja welingu la Nggalilia la Jeruhali, nàhu njuda-duka da ma-hakahii-nja la tauka. 32 Tàka njuma jia bobaru-manjaka lai njimi na pa-ndjandjingu, na pandjandji-nandja da bokunda, ba palundu-nanjaka i Ala lai njuta ana umbuku-da, nu ba na-pahada-njaka i Jehu, 33 hama tuna na maninja la ludu dua: Njumu Ana-nggunggau, la lodu nàhu-maka ba ku-patumbu-kau! ba wàna. 34 Tàka na ruku pahada beli-nanja welingu la angu mameti, dàngu na nda hili mbubuku belina, mbàda lii-ma-nanjaka: Napa kuwuamanggainja duku na ma-màndjaku na pandjandji-nggu lai Ndautu, na ma-matua na ma-màndungu, ba wàna. 35 Djia-dujaka hi nahili liija la ludu hau: Nda djia pulia-munja na tau matua-mu la pa-mbubuku, ba wàna. 36 Nadu njuna i Ndautu, ba na-palundu-njaka na pa-hukutu-na i Ala nu la rehina, ka meti madua-nanjaka, hi pauhi-ndja dàngu da boku-naka, ka

mbubuku-nanjaka. 37 Tàka Njuna na pa-pahada-na i Ala, nda naluaa-ja pa-mbubuku. 38 Tuna nu angu dedi kai pinja, djiaja na rukuna Njuna-duka hi bobaru-nggainja na djàmangu-da da ndjala, 39 hamanai rukuna Njuna-maka, djàka nggamu na mawaija hi pamàna-nja la mbuu ndàba-naka na panda peku pamàna-na na ukuna i Muha. 40 Djia-duja ipatanda pahàmu-nja, ka àmbu na-deningu lai njimi na maninja la huratu-da da wunangu-ka: 41 Tàngaru njimi ha ma-paakangu, i-hangàtaru-wa dàngu imauwa njimi; nu la rehimi ba ra-ràma lia-nggunjaka duku na paràma-nggu, na pandia peku waimi, djiapa ka nda napeka-nggainja-kadu tau, ba wàna, hi wànandja. 42 Ba daluhu-ka pamanda-dandjaka paraï tau, hili panii-kija nuna la lodu hangahu na ma-nàmunja wàdandja. 43 Ba na-pahewa-ka na ma-kabungguru, dangu tau Jahundi dàngu matama Pa-jahundi ma-manundu, makiku-ndja i Paulu àda i Mbaranamba, tàka njuda hi dapanii dàndja dàngu hi da-titiru-ha la pa-padaingu la pa-namungu-na i Ala. 44 La lodu hangahu ma-pandàkingu, natika pa-pauhi ndàba-kaama-nguka na ihi paraïngu, la pa-patingi-nja na puluna i Ala. 45 Tàka ba naita-jaka na tau dangu paraï tau Jahundi, mbu-mbaru-nanjaka na makaraü la etida, hi da-rawaku-ja na paniina i Paulu, pa-kariangu lapi-danja. 46 Tàka djia-maja na toru mbenida papanii i Paulu àda i Mbaranamba: Djiangu-ma ba pa-mangilungu-kai njimi la papeka-nggainja na puluna i Ala, tàka hi djukaru-minjaka dàngu bai reki wikimi ba nda ràka ma-malundungu-kai, nàhu pa-mbelingu-manjaka duma la tau hangàdangu. 47 Ba hupu ràndina i Miri-majaka lai njuma: Njumu tu-nggu-nggauka harii la tau hangàdangu-ka, ka peku mana wànanggau lundu la hupu tana, wàna, wàda. 48 Ba darongu-jaka nuna paraï da tau hangàdangu, mbaha-da-njaka da etida, hi dawotu-nja na puluna i Miri, ka pawai-danjaka djàka pi-piraja na hupu pa-kawàri la pa-malundu-ngu. 49 Ka kada hàla-nanjaka na puluna i Miri la ngabana lai nuka. 50 Tàka da tau Jahundi hi darunda-ha da maràmba kawini manundu, hamanai da tau bokulu-ka lai nu la paraïngu, hi da-patàka-ndja pa-majila wàngu i Paulu dàngu i Mbaranamba, hi dajaulu-ha welingu la padira tanada. 51 Tàka da pa-pahurungu hi da-kàmbahu-ha da au la wihida, beringu tanda-dujaka lai njuda, ka tàka-danjaka la Ikuniu-ngu; 52 mbuu ndàbada da pa-panaungu, mbinu

wàngu-danjaka mbaha eti rukuna i Ngahu Matua.

NA KAWUDU 14

Na rukuda i Paulu dangu i Mbaranamba la Ikuniungu dàngu la Litaru.

1 Tàka la Ikuniungu djia-majai ba datama la uma bungguru, ba dapanii tuda nu, hi lupa dangu nda ukuja na tau Jahundi dàngu na tau Nggarika na mapawai. 2 Tàka da tau Jahundi da ma-tongguru, runda hàla-danjaka na tau hangàdangu, ba da-pamalara-ha da etida hanggangu la angu dedi. 3 Ka ndàdiku mandai-danjaka lai nu, datoru mbenima papanii paraï pamonu-nja i Miri, na ma-hakahii-nja na pulu pa-namungu-na, ba na-patumbu-ha da tanda dàngu da pa-hangàtarungu ruku limada njuda. 4 Ka beri bika-nanjaka na tau la paraïngu lai nu, hawiangu la ngaba tau Jahundi-ja, tàka hawiangu la ngabada njudaha da pa-pahurungu. 5 Nu ba talànga pa-hamangu-daka da tau hangàdangu dàngu da tau Jahundi lupa da ma-pangora-da, mata ka pa-majila-ha dàngu ka kambitaku-ndja watu da pa-pahurungu ba wàda, 6 tàka njuda ba da-hamburu haha-jaka nuna, palai-danjaka la paraï Litaru dàngu Ndembiru la tana Likaoni, lupa la tana maweli winggiru-nja. 7 Lai nu bobaru-danjaka na lii mànangu. 8 La Litaru ninja na manda màka wihina, madedi ngàndi kaliparu-na, ndedi na-handàkangu-ma papangga. 9 Njuna na-patingi-manja na paniina i Paulu, hi napanau-ja paraïna i Paulu, ba naita-jaka pawaina na ngia papeku-na la pa-pamàlaru-ja, 10 ka panii pa-kodungu-nanjaka i Paulu: Hadangu-wa, kau ndolaku pa-hàmungu! hi wànanja. Ka lumbatu wàna madua-ka, hi panggangu-panggangu-na. 11 Ba naita-jaka madangu ba tuna nu njuna i Paulu, ka wara madua-nanjaka la hilu Likaoni: Da-pahada taunguka da marapu, hi dapuru lai njuta, wàdaka. 12 Ka tu-dandjaka ngarada, i Mbaranamba i Ndjiu wàdanja, tàka i Paulu i Herimehu wàdanja, ba njuna na matanggu kareuku. 13 Tàka na ratu na malumu-nja na umana i Ndjiu la ngaba paraïngu, hurungu-nanjaka hi nangàndi hapi dàngu wàla ai pautu lua la ngaru pindu, ka maraku wàndja wàna hamanai na madangu-ka. 14 Tàka ba darongu-jaka nuna paraï da pa-pahurungu, i Paulu dàngu i Mbaranamba, bàriku-dandjaka da hinggida

hi dapa-lai tama la padua madangu, hi da-warangu: 15 Oi anda, ka nggikina hi timi nu? Njuma jia tau-makama hama tuna njimi; hi ma-bobaru-nggai lii mànangu, mata ka peku mandjabii-danja jiana manda lingu ka da-pambelingu lai Ala na maluri, na ma-padika-nja na awangu, na tana, na tehiku hamanai na ihi-naka, wàma-maka; 16 na mapuli-nja na bandjaru dangu, weli àma-àmangu, la pahimbu ngarangia wikina. 17 Ba tuna nda djia nda pa-djilikungua-na hàmuna, ba na-papuru-nggai urangu, ba nawua-nggai rehi mbokaru, hamanai ba na-pambihu wànggai pangangu dàngu nggaüru eti, hi wàda. 18 Tàka ba dapanii tuda nu, datika panda màka-kaamangu pabaka-ja na madangu la patundja maraku.

Na belida la Atioki i Paulu dàngu i Mbaranamba.

19 Ka tàka-danjaka da tau Jahundi welingu la Atioki dàngu la Ikuniungu, hi da-titiru-ja na madangu la pa-làndahu-nja watu i Paulu, hi damangu pa-ruruhu-ja la hambeli paraïngu, ba meti-nanjaka duna wàda bia. 20 Tàka ba da-ndolaku winggiru-njaka paraï da pa-panaungu, hadangu-nanjaka hi natama la paraïngu. Hadangu-ka harii luhu laku-danjaka dàngu i Mbaranamba la Ndembiru. 21 Ba da-bobaru-jaka na lii mànangu la paraïngu lai nu, dàngu ba nadangu-ka na tau na pairu ngàndida la pa-kikungu, beli-danjaka la Litaru, la Ikuniungu lupa la Atioki; 22 nàhu ba da-pamàndu-ndjaka da etida da pa-panaungu, hi dapanau-ndja: Mata kai padaingu la pawaimi, ba nda ta-màtangua la pa-tanggungu majila dangu, tama la pahangandji-na i Ala djàka wànda, wànandja. 23 Ba da-paràhandjaka papindi ama bokulu-da hau kabunggu hau kabungguru, hi da-hamajangu dàngu hi darotu wikida, ba da-pahandera-ndja lai Miri na pawaida. 24 Ba da-pàlaku-jaka na tana Pihindia, tàka-danjaka la tana Papilia, 25 ba dapeka-jaka na pulungu la Paringga, puru-danjaka la Atalia; 26 welingu lai nu pa-lirungu-danjaka la Atioki, la pangia pa-hangeradandja la pa-namungu-na i Ala jia nana, la paràma-ja na parama na pabidi palundu-da. 27 Ba datàka-ka lai nu, pauhi-danjaka na kabungguru, hi da-wàlahu hàlaja djàka ngga-nggàraja na pa-patumbu-na i Ala rukuda njuda, dàngu djàka nggi-nggikina na bunggahu-nanja pindu pawai na tau

hangàdangu-mbu. 28 Ka mandai-danjaka lai nu ba da-ndàdiku dàndja da papanaungu.

NA KAWUDU 15

Na batangu-da da Pa-pahurungu la Jeruhali. (Nggal. 2:1)

1 Ka tàka-danjaka da tau welingu la Jundia, hi da-papeka-ndja da angu dedi: Djàka nda pakàri-kai hama tuna na hurina i Muha, nda peku mànangua-mi, wàdandja. 2 Ka tumbu-nanjaka na pa-palumungu dàngu na pa-patajaku wàngu ba nda ngeri biana la ngabada i Paulu àda i Mbaranamba dàngu njuda, ka kawàri-danjaka i Paulu àda i Mbaranamba dàngu hawiangu da anguda palua la Jeruhali, patàka-ndja da pa-pahurungu dàngu da ama bokulu la pa-paàra-nja na rukuna nuna na pa-palumungu. 3 Ba nalua-ka na kabungguru pa-kareni-ndja, pàlaku-danjaka la Paniki dàngu la Hamaria, nàhu ba dalaku paniija na pa-mbelingu-na na tau hangàdangu, djia-dujaka hi hawola nda ukuha da angu dedika. 4 Ba datàka-ka la Jeruhali, nggepi-nandjaka paral kabungguru, hamanai da pa-pahurungu dàngu da ama bokulu-ka, hi dapanii hàlaja na lii bokulu na pa-patumbu-na i Ala rukuda njuda. 5 Tàka hadangu-danjaka hawiangu la kalibaru Parihi da mambàda pawai: Ka paràha-dundjaka bàdi la pakàri hamanai la pa-pamàndu-nja na ukuna i Muha, wàda. 6 Nu ka pauhi-danjaka da pa-pahurungu dàngu da ama boku-ama bokulu-ka la pabata-ja na rukuna nuna. 7 Ba lalu pa-tajaku wa-danjaka nu, ndolaku-nanjaka i Peturu: Oi angu dedi, pi-ma-minjaka ba mandai pindi-ma-nanggaka i Ala welingu lai njimika, mata welingu la ngaruna njuna ka narongu lii mànangu na tau hangàdangu ka napawai ba wànangga. 8 Tàka i Ala na mapi hàlandja da eti, hi na-pa-hakahiingu, ba nawàngu pawua-ndja i Ngahu Matua, hamana ba nawua-ndai duta njuta; 9 nda ningu ndoku hau ngia pa-pahilitu-nanda njuta dàngu njuda, nu ba na-pajaha-ndjaka da etida paraï ruku pawaida. 10 Ka nàhu nggikinai-ka dimi hii kamanja i Ala, bai pabuku-ndja kàlatu la kahuki-da da pa-panaungu, na panda tarada da bokunda djàka ndia njutakai jia. 11 Tàka na pa-pamàndu-nda: ba ruku pa-namungu-ana i Miri

Jehu hi ta-mànangu, hama tuna njuda, hi wànandja. 12 Ka kamàndalu hàla-nanjaka na ma-pauhi, hi da-patingi-ndja i Mbaranamba àda i Paulu ba dapanii-ha da tanda dàngu da pa-hangàtarungu, da pa-patumbu-na i Ala la tau hangàdangu paraïda njuda. 13 Ba nandjàpu-ka na kareuku-da, hema-nanjaka i Jakupu: Oi angu dedi, patingi-ngga! 14 Na-wàlahu-majaka paraïna i Himungu, djàka nggikina la kawunga-na na hamata-nanja na tau hangàdangu paraïna i Ala,lapa-kawàri-nja ha-bandjaru welingu lai njuda tungguna na tamuna. 15 Nu pa-tutungu-du-danjaka da puluda da wunangu-ka da manindja la huratu: 16 Tunaka nu beli-du-nggunjaka, hi kuwulu belija na maüna i Ndautu na mambàda ndjoru, tàka da ka-mbatakambata-na kuhili pandoi beliha, hi kumangu pa-pahada-nja; 17 ka peku himbu-nanja i Miri paraï tau rihi, mbuu ndàbana na tau hangàdangu na ngia patiki nija na tamunggu, wàna i Miri na ma-patumbu-ja nuna mbuu ndàbana, 18 na papingu weli nungu. 19 Djia-duja ba ku-patanda-nja: àmbu pa-handuka-dujapa na tau hangàdangu na ma-pambelingu lai Ala wànggu; 20 tulihu bia-ndjawa huratu, ka da-roputu wikida la ma-iraku la marapu, la ndjuraku, la mameti kabuta dàngu la ria. 21 Maa ba weli àmangu-maka duna i Muha ba na-bobaru-ja tau la hau paraï hau paraïngu, ba mbahaja na ukuna la uma bungguru hau lodu hangahu hau lodu hangahu, wànaka.

Na pahema-da la kabungguru la Atioki.

22 Tunaka nu rata-danjaka paraï da pa-pahurungu dàngu da ama boku-ama bokulu hamanai mbuu ndàbana na kabu-ngguru-ka: Nahàmu ka tapindi la angunda tau pa-paràhangu karia-da i Paulu àda i Mbaranamba la Atioki, wàdaka; ka pindi-dandjaka i Junda, i Mbaranamba ba wàdanja, dàngu i Hila, da ma-pairungu la ha-paangu dedika. 23 Ka pa-ngàndingu-danjaka hawàla huratu la limada njuda: Da pa-pahurungu dàngu da ama bokulu, da angu dedimi, peku hàmu wadanggai njimi angu dedi ma-pawelingu la tau hangàdangu, ma-ngiangu la Atioki, la Hiria dàngu la Kilikia. 24 Marongu-maka ba nindja hawiangu da ma-pawelingu lai njuma da ma-paliu laünggai, pa-hondaru wàda da etimi, dàngu nda padalu wàmandjai duma; 25 djia-dujaka mbuu ndàbama hi ma-pahama-nja la

ngaru, la papindi tau pa-paràhangu lai njimi karia-da da angu mbu-handa i Mbaranamba àda i Paulu, 26 da mambàda pa-djàmangu wikida rukuna na tamuna na Mirinda i Jehu Karitu. 27 Na djia-dujaka hi ma-paràha-ndja i Junda àda i Hila, napa njuda ka dapanii wànggaika ngaru na rukuna nuna. 28 Ba mahàmu-ja wàna-maka i Ngahu Matua hamanai njuma-mbu, ka àmbu mahili pabuku-nggai mambotu, mata ka mbulungu jiadaa da ma-mbàtingu, 29 na: kai roputu wikimi la pangangu pa-mangedjingu la marapu, la ria, la banda meti kabuta dàngu la pa-ndjuraku la pandànga. Djàka imanggangu-maduka wikimi la matungu nu, wangu-naka dimi. Tuna-kawa! wàdanja na huratu. 30 Ba dapuli-ndjaka palaku, ka tàka-danjaka la Atioki, hi da-pauhi hàlanja na madangu, hi da-padjola-nja nuna na huratu. 31 Ba dambaha-jaka, nggaüru hàla-danjaka da etida, paraï parongu-ja na lii pa-nàrungu tungu nu. 32 Njuda i Junda àda i Hila, maa ba wunangu-mahai duda, panau-dandjaka da angu dedi, da-daana na kareuku-da pa-pamàndu wàdandja da etida. 33 Mandaika ngalada pa-ndàdiku lai nu, puli-dandjaka paral da angu dedi pabeli dàngu hàmungu la ma-paràha-ndja. 34 Tàka i Hila na-mbuhangu ningupa la pa-ndàdiku lai nu.

Na pa-nduangu-da palaku pa-bobaru-ja na lii mànangu. Na pa-ihangu-da i Paulu dàngu i Mbaranamba.

35 Ndàdiku-danjapa i Paulu dàngu i Mbaranamba la Atioki, ba da-panaungu dàngu ba da-bobaru-ja na puluna i Miri, dàngu dadangu-mbu da anguda hawiangu. 36 Ba hau daanaka na lodu na ma-palàngangu, panii dà-nanjaka i Mbaranamba paraïna i Paulu: Màlanda-wa ka tabeli pa-tadalu-ha da angu dedi la hau paraï hau paraïngu ngia pambàda bobaru-ndanja na puluna i Miri, ka tapindja djàka nggi-nggikida, wànanja. 37 Njuna i Mbaranamba, mata ka karia-nja i Juhani na ma-ngarangu Màruku wàna, 38 tàka na pa-pangàda-na i Paulu, àmbu karia-dunjapa wàna, ba na-dundjaku-dundja la Papilia, nda na-karia pangala-ndja nu la parama. 39 Ka pa-lumungu mbana eti-danjaka, hi kiri pa-ihangu-da; ka karia-nanjaka i Màruku paraïna i Mbaranamba, hi da-palirungu la Kipuru, 40 tàka i Paulu

pindi-nanjaka i Hila. Ba dapuli-ndjaka paraï angu dedi la pa-namungu-na i Miri, ka laku-danjaka. 41 Ka lii-nanjaka la Hiria dàngu la Kilikia, nàhu ba na-pamàndu-nja hau kabunggu hau kabungguru.

NA KAWUDU 16

Na tàbuku-nanja i Timutiu paraïna i Paulu.

1 Ka hili tàka-nanjaka la Ndembiru dàngu la Litaru, lai nu ninja na pa-panaungu, Timutiu-ja tamuna, na inana kawini Jahundi mapawai-ja, tàka na amana mini Nggarika-ja. 2 Njuna nawotu hàlanja angu dedi lai nu la Litaru dàngu la Ikuniungu. 3 Djia-jaka na pambuha-na i Paulu la palaku kariangu; ka angga-nanjaka hi nakàri-ja lumuda da tau Jahundi da manindja la ngabana lai nu, maa ba pi hàla-ma-danjaka na amana ba tau Nggarika-ja. 4 Nàhu ba dalaku liinja hau paraï hau paraïngu, pe-pekamadandja da angu dedi da hukutu da pambàda pahama-da da pa-pahurungu dàngu da ama bokulu la Jeruhali, ka dawà-nja ba wàda. 5 Nu hi manaü màndungu-na na pawaida da kabungguru, hau lodu hau lodu bo-bondjangu-madanja anguda. 6 Ba da-pàlaku-jaka la Piringgia dàngu la Nggalati, hiri-nandjaka paraïna i Ngahu Matua papeka-ja na pulungu la Ahia. 7 Ba datàka-ka la Mihia, ka malii la Mbatini wàdaka làti, tàka nda na-pahia-ndja paraïna i Ngahu. 8 Ba da-làpahu-njaka la Mihia, ka tàka-danjaka la Tarua. 9 Tàka la rudungu itangu-nanjaka paita-na i Paulu, nu-djia ndolaku biana na haàtu na mini Makandoni, na ma-pamanda-nja: Maiwa kau pala la Makandoni pandula-kama, wànanja. 10 Ba naita-jaka na paita-na nu, kanoma pa-renggangu madua-manjaka palaku la Makandoni, ba màndungu-ma-nanjaka la etima: i Alaka na mapaau-nda palaku lai nàhu pa-bobaru-ja na lii mànangu, ba wàma.

Na ràmana i Paulu la Pilipi.

11 Ba ma-palirungu-ka welingu la Tarua, hanggangu-manjaka la Hamutaraki, hadangu harii la Niapoli. 12 Welingu lai nu laku-manjaka la Pilipi, na paraïngu kawunga patàka la Makandoni hahupu jiahu, ngia pa-mandapu tau Rumu. Lai nuduka ma-ndàdiku ningu hau daa loduma. 13 La lodu hangahu laku-manj aka la hambeli paraïngu la hingi luku, napa hi ngia pa-hamajangu-ja lai nu ba wàma, ka mandapu-manjaka hi mapani-nii dàndja da kawini da mambàda pauhi lai nu. 14 Ninja na kawini, Lindia-ja tamuna, na ma-danggangu tera mbaü, welingu la Tiatira, na ma-manundu lai Ala; narongu-kamaka, ka bunggahu-nanjaka na etina paraïna i Miri, hi kiri patingi-nanja na papanii-na i Paulu. 15 Ba parunu-njaka dàngu ihi umana, pamanda-nanggama-ka: Bai pangàda-nja, ràka ma-tuturu lai Mirija njuna djàka wàmi-dungga, màlawa ka talaku kai ndàdiku ningu la uma-nggu, wàna-nggama, ba na-pambana-kama. 16 Tuna handàka ba malaku pa-hamajangu, hàmburu-nangga-ma-ka na ata kawini na maningu wàndi ma-njurangu, hi nda uku ngala padangu-ha da mirina ruku manjura-na. 17 Njuna nandàki-ja i Paulu dàngu njumaka, ba nalaku wara-ngu: Da tau jiada atana i Ala Djangga-mehaha, da ma-bobaru-nggai ngarangia mànangu, wàna. 18 Wàngu madua-naka nu nda pira mbua lodu biana; ka nda nahàmu-pa na etina i Paulu, hi na-pambelingu: Kuwànja na tamuna i Jehu Karitu, luhuwa welingu hiana wànggunggau, hi wànanja na wàndi. Nda hili tiangu ka luhu madua-nanjaka. 19 Ba daita-jaka paraï da mirina, ba nda hili monungu-danjapa la pa-ngalangu, ka jàpa-dandjaka i Paulu àda i Hila, hi da-ruruhu-ha la talora la hanggada da ma-pareta. 20 Ba dangàndi-haka la hangga ma-pangora: Jiada jia tau Jahundi-ha, lalu pariu raŭdanja na paraïnda; 21 ba da-bobaru-ja na huri-hurika, na manda uku lai njuta la pa-kataku-ja djàka ndia la pa-katundu-nja, ba tau Rumuta duta, wàdaka. 22 Ka hadangu ndàba-nanjaka na tauka la papapa-ndja njuda, tàka da ma-pangora hi da-bàriku-ha da pakida, hi da-paràha-ngu papalu-ha. 23 Ba ngala pahau daa bia-daka pa-làndahu-ndja palu, ka panà-ngga-dandjaka la uma kapàtangu, hi daràndi-ja na madai uma kapàtangu pamangga paha-hàmundja; 24 tàka njunai duna ba daràndi tudanja-ka nu, ka patama-na-ndjaka la kuru mangia daluma, hi napuhi-ha da wihida la tangga. 25 Tàka ba mandalora-jaka hamajangu-danjaka i Paulu àda Hila, hi dawunda-nja ludu wotungu i Ala, mbuu ndàbana na tau la uma kapàtangu rongu hàla-madandja. 26 Hi djia tungu biana na upungu bokulu, ka nggàduku hàla-da-njaka da lata dindina na uma kapàtangu,

ndedi mbàdiku-na ka tabunggahu madua-danjaka da ngaru pindu, tàka da nggili bàhida nuka da tau tambu-mbukalu-maa-danja. 27 Ka katàtakunanjaka welingu la mahuru-na na madai oka, ba naita-haka da pindu uma kapàtangu-ka ba da-tabunggahu, bindjiru madua-nanjaka na hapanda-na ka ku-pameti wikinggu ba wàna, na pa-pangàda-na dapalai-ka duda da tau la oka wàna bia. 28 Ka wara pa-kodungu-nanjaka i Paulu: àmbu pa-iraku-du wikimu, ni hàla-manggama jia, hi wànanja. 29 Ka karai-nanjaka ru hulu, hi na-libungu wikina ba nda-ndà-ndana.hi na-maràbaku la hanggana i Paulu dàngu Hila. 30 Tunaka nu ka karia-nandjaka la hambeli: Miri, nggikina wàngguaka bàdi ka peku mànangu-nggu? hi wàna. 31 Napaha njuda: Waijawa i Miri Jehu, djia hu mànangu njumu dàngu ihi uma-muka, wàdanja. 32 Ka peka-danjaka na puluna i Miri, dàngu na tauka na maninja la umana. 33 Nu la rudungu-ma ba na-karia-ndja, hi nabaha-ha da kalimbihu ihida; ka nda tiangua-pa ba parunu-nja, hamanai da tauna mbuu ndàbada; 34 ka hei ngàndi-nandjaka la umana.hi nawua-ndja pangangu; ba mbaha eti pàku-nanjaka ba wai-nggunjaka i Ala dàngu ihi uma-ngguka ba wàna. 35 Hadangu-ka harii, pa-ràhangu-danjaka tau da ma-pangora: Pahàla-hawa hiana da tau, wàda. 36 Tàka na madai oka hi na-patàka-nja nuna na kareuku lai Paulu: Da-pangàndingu-ka langu da ma-pangora, pahàla-hawa njuda wàdanggai; djia-duja màtawa kai luhu kai laku dàngu hàmungu, wànandja. 37 Tàka nanapa-ha paraïna i Paulu: Njuma jia tau Rumu-kama, dàngu ndedi ningu timbangu hi palu bia-danggama dàngu hi puhi bia-danggama la uma kapàtangu, tàka nàhu mata ka pahàla winindja wàda-nggamaka? Ndiapa njuna, mata ka damai njudama bàdi ka da-paluhu-kama, wànaka. 38 Tàka da tau papalewa-da hi da-patàka-nja nuna na kareuku la ma-pangora; ka mangàdatu-danjaka ba darongu-jaka nu njuda ba tau Rumuha; 39 ka mai-danjaka hi da-pamanda-ndja; ba da-kariandjaka la hambeli, hi da-kamahi-ndja, i-kandulingu-wa welingu jiahu la paraïngu wàdandja. 40 Ka luhu-danjaka duda welingu la uma kapàtangu, hi datama la umana i Lindia. Ba da-patàbuku da hàla-ndjaka da angu dedi, panàru-dandjaka, hàlaka luhu laku-danjaka welingu la paraïngu.

Na ràmana i Paulu la Tehalunika dàngu la Mbaria.

1 Ba da-pàlaku-jaka la Apipoli dàngu la Apolunia, tàka-danjaka la Tehalunika; lai nu ningu uma bungguru tau Jahundi. 2 Hama tuna na huri-naka, ka lua toma-nandjaka; taïlu mbua mingguna ngalana pa-pabandjaru dàndja rukuna na maninja la Huratu-ka; 3 na-wàlahu-ndja dàngu hi na-pangita-ndja na rukuna i Karitu, ba djiangu-ma bàdi na-pàdangu majila, hi lupa na-hadangu beli welingu la mameti: Jiana i Jehu na pa-bobaru-nggunggai, djia-majaka i Karitu, wànandja. 4 Hawiangu da anguda ningu ma-pakikungu, hi da-kapuli karia-ndja i Paulu dàngu i Hila; màlai dangumbu mini Nggarika ma-manundu, hamanai da maràmba kawini nda nadjaru biada. 5 Tàka da tau Jahundi karaü-dandjaka eti, hi da-karia-ndja da tau akatu da ma-lindingu la pahangu, hi da-kupulu-ja na tau dangu la pa-pariu raüngu la paraïngu, hi dandjunja na umana i Jahungu ba dahimbu-ha da pa-pahurungu, ka luhu ngàndiha la batangu madangu ba wàda. 6 Tàka ba nda dahunggu-hapa njuda, jila-danjaka i Jahungu dàngu hawiangu da angu dedi la hangga ma-pareta paraïngu lai nu, ba bua-buada: Jiada jia da ma-kuwaru-ja na pa-nggubulu awangu, datàka-mbuka jiahu, 7 djia-duhaka da pa-pahia-na uma i Jahungu; njuda jiada mbuu ndàbada da mapangga-ja na palara-na na hangandji bokulu, ninjaika na hau maràmba, i Jehu, ba wàda, wàdaka. 8 Ka riwatu-danjaka na tau dangu hamanai da ma-pareta paraïngu, nu na marongu-ja nuna; 9 tàka ba dawotu-ka pa-katindi wàda wikida i Jahungu dàngu da anguda, ka pahàla-dandjaka. 10 Ka paràha parengga-dandjaka paraï da angu dedi njuda i Paulu àda i Hila palaku la Mbaria nu la rudungu. Ba datàka-ka lai nu tama-danjaka la uma bungguru tau Jahundi. 11 Na tau lai nu nahàmu ningupa welingu la tau Tehalunika, nadu ba da-kataku hàmu-maja duda na pulungu, hau lodu hau lodu mangindjiru-madanja na Huratu-ka, djàka tuba lànga-tàka-dunanja nuna ba wàda. 12 Djia-dujaka hi kiri danguna na mapawai, màlamai duda da maràmba kawini Nggarika, tàka na mini nadangu-mai. 13 Tàka ba dapi-njaka paraï tau Jahundi la Tehalunika, na rukuna na puluna i Ala ba na-bobaru-mbujaka la Mbaria paraïna i Paulu, mai madua-danjaka lai nu parunda-ja dàngu pa-kuwaru-ja na tauka. 14 Ka paràha parengga maduadanjaka i Paulu paraï da angu dedi lai nu palaku hanggangu la tehiku; tàka i Hila dàngu i Timutiu da-ndàdiku-pa.

Na ràmana i Paulu la Atena.

15 Tàka da ma-karia-nja i Paulu, karia pangala-danjaka lupa la Atena. Ba nawua-ndjaka kareuku pa-patàka-dandja I Hila dàngu i Timutiu, ka dapamai pa-renggangu jiahu ba wànandja, beli-danjaka duda. 16 Ba talànga patia-nandjaka njuda la Atena paraïna i Paulu, mbana nda ukuja na etina ba naita-ja nuna na paraïngu ba nambinu wàngu biaka marapu. 17 Ka pa-bandjaru dà-nandjaka la uma bungguru njuna i Paulu da tau Jahundi dàngu da tau manundu-ka, hamanai la talora-mbu hau lodu hau lodu na tauka na ma-patàbuku dànja. 18 Nimbundja hawiangu da tau manggàna la kalibaru Epikun dàngu Hatoki da ma-patajaku dànja njuna. Tàka hawiangui: Nggàra wàna pàkuka ihu jiana jia na ma-kabóliku? wàdanja. Tàka hili ninjai hawiangu: Talànga wanguna bobaru-nanja na rukuda da marapu weli nàmungu, wàdanja. Maa ba bobaru-nanja na rukuna i Jehu-duka dàngu na ruku hadangu beli paraïna i Paulu. 19 Ka kariadanjaka i Paulu hi dalaku ngàndija la Areupanggu: Mala pekuna nu ka mapinja duma djaka nggaraja na lii bidi na papanii-mu? 20 Nadu ba hau lii-dujaika na pangàndi-mu na parongu-ma, djia-duja mata ka tapinja djàka nggàra-jaka nu hi wàma, wàdanja. 21 Mbuu ndàbana na tau Atena, hamanai na tau tàka na maninja lai nu, nda dawàru djuaanja na lodu, djia-maaja la papanii-ja dàngu la pa-patingi-nja na lii bidi. 22 Ka ndolakunanjaka i Paulu nu la padua Areupanggu, hi napanii: Oi tau Atena, ba kuwàngu pangita-akai njimi, lalu mbana maràna-makai la pa-lumungu marapu. 23 Nadu ba talànga wena-wenangu-ngguka hu lua la paraïngu, kutànga-tàngaru-haka da palumu-mi, nu hunggu-du-nggu-njaka na hau na kàba aŭ na maningu huratungu: Tungguna na marapu na panda pingu, ba wàna. Na djia-dujaka nuna na palumu-mi na panda pimi nàhu na pa-wàlahu-nggunggai. 24 I Ala na ma-padika-nja na pa-nggubulu awangu hamanai na ihi-naka, nda na-ngiangua la uma pawulu wàngu lima. Njuna Miri awangu tanaja; 25 dàngu nda na-orangu-mbu la palumu wànja lima

tau, hama tuna ningu ma-kalana-nja, tàka hi Njuna-madui na mawua ndàbanja luri dàngu ngahu hamanai mbuu ndàba-naka. 26 Ma-pawelingu la haàtu-aja ba nawulu-ja na dedina na tauka, ka nangia-nja na pa-nggubulu awangu ba wàna, hi nadeka hahanja na rehi pa-patunggungu-ha hamanai na dirà heka-ngu-na na ngia pa-ngiangu-da. 27 Mata ka peku himbu-danja i Ala, djàka peku dama djàka peku hunggu-dudanja ba wàna, làti nda namarau-mbu duna welingu lai njuta haàtu-haàtu. 28 Maa ba lai Njunadu njuta jia hi taluri, hi ta-nggàduku dàngu hi ninda, hama tuna na panuda da mini luluku-mi: Njuta jia wàla wua-mbunanda, ba wàda. 29 Ni hi wàlana i Ala-duta, nda ràkaana djàka takaka-ja na dedi Alana ba hama dedi àmahu marara mabara dàngu watu papandoi ruku màhi dàngu kanandingu tauja. 30 Nàhu palànga-nanjaka mata na rapa nduba paraïna i Ala, hi na-bobaru hàlanja na tauka la nggi-nggii mata ka da-pandjilungu ba wàna. 31 Maa ba làpahu deka-ma-nanjaka kawai na lodu, na rapa patanda wànanja matàndji na ngerana na ihi pa-nggubulu awangu-ka, paraïna na tau na pambàda kawàri-na, hi na-wàlahu hàlanja na tau, nu ba na-pahada belinja welingu la mameti-ka, hi wànandja. 32 Tàka nu ba darongu-jaka na ruku hadangu-na na mameti, hawiangu jobu-danjaka; tàka hawiangui: Napa handàka ka mahili rongukau rukuna nuna, hi wàdanja. 33 Tunaka nu ka luhu-nanjaka duna i Paulu welingu la mbabuda. 34 Tàka nimanjai hawiangu na ma-kadàmbi lai njuna, na mapawai; nu la anguda nindja i Ndiunihiu na matama la batangu Areupanggu, dàngu na haàtu na kawini, i Ndamari ba wàdanja, hamanai hawiangu-ka da anguda.

NA KAWUDU 18

I Paulu la Korinitu.

1 Hàlaka patuna nu, hadangu-nanjaka i Paulu welingu la Atena hi natàka la Korinitu; 2 ka tàbuku-nanjaka na mini Jahundi, Akila-ja tamuna, dedina la Potuhu, bidi tàkaana welingu la Itali dàngu na papaha-na i Perikila; maa ba na-paràha hàla-dunjaka na tau Jahundi paraïna i Kalandiu paluhu welingu la Rumu. Ka mai toma-nandjaka nuda da tau madua. 3 Ba na-pahama na

paràma-da, ndàdiku-nanjaka parama dàndja; njuda mapandoi uma teraha. 4 Hau lodu hangahu hau lodu hangahu pa-bandjarungu-na-njaka i Paulu la uma bungguru, ba na-titiru-ja na tau Jahundi na tau Nggarika. 5 Ba datàka-ka i Hila dàngu i Timutiu welingu la Makandoni, djia la pa-bobaru-ja na pulungu-kiaka na pa-kaloru-na i Paulu, ba na-hakahii-nja la tau Jahundi na rukuna i Jehu ba Karitu-ja. 6 Tàka ba da-rawaku-jaka dàngu ba dalapi-jaka, kàmbahu-nandjaka da hinggina: Patanggu wiki-maminja dimi na wai riami; njungga duku hinggilu-nggunjaka; piti welingu nàhu laku-nggunjaka la tau hangàdangu, hi wànandja. 7 Welingu lai nu laku-nanjaka la umana i Titu Jutuhu, na ma-manundu lai Ala; na umana na-panuangu-ma dàngu na uma bungguru. 8 Tàka i Karihipu na ama bokulu la uma bungguru, pawai-nanjaka lai Miri dàngu ihi uma-naka, màlai dangumbu tau Korinitu ma-patingingu hi lupa dapawai, hi parunu-ndja. 9 Ka peka-nanjaka i Paulu paraïna i Miri, la harii mata la rudungu: Ambu mangàdatu-du, paniiwa njuna, àmbu kandiidu! 10 Ba ndutu-manggunggau duku, nda djia ningua ma-palua-nggau lima la pa-hanggàmaru-kau, ba nadangu na taunggu lai jiahu la paraïngu, wànanja. 11 Ka ndàdiku-nanjaka i Paulu lai nu, hau ndau nomu mbua wulana, ba napeka-ja na puluna i Ala lai njuda. 12 Tàka ba djia-jaka i Nggaliu na ma-pareta la tana Akaja, hadangu-nanjaka na tau Jahundi ba na-pahamangu la pa-rawaku-ja i Paulu, hi dangàndi-ja la ngia pa-batangu: 13 Na tau jiana na-titiru-ja na tau, la palumu wànja ma-pahilitu la ukuna i Ala, wàdanja. 14 Ka tungu panii ba wànaka i Paulu, nanapa-ja i Nggaliu: Ha tau Jahundi, djàka era ningu pulungu ruku mandjala dàngu ma-akatu-kai, djiaja duku hi kupingu papanii wànja. 15 Tàka djàka djia biaja na pa-lumungu-mi pulungu, dàngu tamu, djàka ndia uku pa-kawana-mi, itàngaru wiki-jaka dimi njimi, nda kubihua duku patanggu patanda-nja na matu-ngu nu, wànaka. 16 Ka wàngganandjaka welingu la ngia pa-batangu. 17 Tàka mbuu ndàbada hi dajàpa-ja i Hohuteni na ama bokulu la uma bungguru, hi dapalu-ja lua la hanamba uma batangu, tàka i Nggaliu duna nda na-kawela ndokuanja na matungu nu.

Na belina i Paulu la Atioki, ba nalii ningu la Epihu dàngu la Jeruhali.

18 Mandai dangu lodu-naka pa-ndàdiku lai nu, pabeli-nanjaka langu la angu dedi, ka pa-lirungu-nanjaka la tana Hiria, karia-mada i Perikila dàngu i Akila; tàka la Kenikaria hi na-kikiru-ja na lunggina, maa ba na-harangu-du. 19 Ka tàka-danjaka la Epihu, hi na-bàndjalu-ha njuda lai nu; ka tama-nanjaka la uma bungguru hi na-pabandjaru dàndja da tau Jahundi. 20 Ba dadaha-jaka, kau ndàdiku mandaiki làti ba wàdanja, nda naaa-hapa; 21 ka pabeli-nandjaka langu: Djia djàka wànadu i Ala, be-beli lianggu duku, wànandja. Ka pa-lirungu-nanjaka welingu la Epihu. 22 Ba natàka-ka la Keharia, hei-nanjaka la Jeruhali hi na-kamàhaku dànja na kabungguru lai nu, tunaka nu ka puru-nanjaka la Atioki.

Na pa-ndilungu wànguna i Paulu palaku pa-bobaru-ja na lii mànangu; na liina la Nggalati dàngu la Piringgia.

23 Mandai dangu lodu-kinaka ngalana pa-ndàdiku lai nu, hadangu-nanjaka, hi na-pàlaku hàlaja la Nggalati dàngu la Piringgia, nàhu ba na-pamàndu-ndja da etida da pa-panaungu. 24 Ninja na mini Jahundi na matàka la Epihu, Apolu-ja tamuna, dedina la Ihikandaria, tau manggàna-ja, lalu manija la Huratu-ka. 25 Njuna pa-papekangu-majaka la ngarangia-na i Miri; tàka ba nambana etina, hi napanii-ja na rukuna i Jehu ba na-papeka pahàmu-nja, tàka na papina djiaaja na pa-runungu-na i Juhani. 26 Ka lundu toru mbeni-nanjaka papanii la uma bungguru. Ba darongu-jaka paraïda i Akila àda i Perikila, angga-danjaka hi da-pakaloka pahàmu-nja na ngarangia-na i Miri. 27 Ka kulaku-wa la Akaja ba wànaka, pahama daha-danjaka paraï da angu dedi, hi da-pangàndi-ndja huratu da papanaungu lai nu, kai anggaja njuna ba wàdandja. Ba natàka-ka, paraï ruku pa-namungu-na i Ala, lingu lànga-tàka njuna la tau mapawai lai nu. 28 Nadu ba na-àtaiu-du pa-patajaku dàndja da tau Jahundi la mbabu ba na-pangita-ndja la Huratu-ka na rukuna i Jehu ba Karitu-ja.

NA KAWUDU 19

Da papanau-na i Juhani ba ha-kambulu madua-ha, ba na-parunu-ndja paraïna i Paulu la Epihu.

1 Ba talànga la Korinitu-japa i Apolu, ba na-hàlatu hàla-jaka duna paraïna i Paulu la handàdiku ditana na tana lai nu, tàka-nanjaka la Epihu, ka hunggunandjaka lai nu hawiangu da ma-kikungu. 2 Ka paàra-nandjaka: Mala ingala-njaka i Ngahu Matua, bai lua-jaka papawai? hi wànandja. Danapa-ha njuda: Ndedi-mapa duma marongu ba ninja i Ngahu Matua, hi wàdanja. 3 Djàka tuna na ka nggàra pa-runungu-jaka nu na pa-parunu-ngu wàngukai? hi wànandja. Dahema njuda: Na pa-runu-ngu-na i Juhani, hi wàda. 4 Nanapa-ja i Paulu: Na pa-runungu na pawàna i Juhani djiaja na parunu pa-ndjilungu, iwaija bàdi na ma-nàmunja na ma-malamiri-ngga njungga, ba wànanja na tau, na djiaja i Jehu-duka, hi wànandja. 5 Ba darongu-jaka na matuna nu, hi parunu-ndja la tamuna i Miri Jehu. 6 Ba na-patidu-ndjaka lima paraïna i Paulu, ka puru-na-ndjaka i Ngahu Matua, hi dapanii wàngu hilu hau dàngu hi da-pawunangu. 7 Mbuu ndàbada tau ha-kambulu madua-ha.

Na pahunggu-na i Paulu la Epihu.

8 Ka tama-nanjaka i Paulu la uma bungguru, na-katailu mbua wulangu ba toru mbeni biana papanii, hi na-titiru-ha ba na-pabandjaru dàndja na rukuna na pahangandji-na i Ala. 9 Tàka ba da-patongguru-ka wikida hawiangu ba nda dapawai, tàka hi pulu bia-danjai na ngarangia-na i Miri la mbabu tau dangu, ka kandulingu-nanjaka i Paulu welingu lai njuda, hi na-kahika-ha da pa-panaungu. Hau lodu hau lodu pa-bandjarungu-nanjaka la ngia pa-papekangu-na i Tiranu. 10 Wàngu madua-naka nu lupa dàmbu ndauna, ka rongu hàla-nanjaka na puluna i Miri na tau na maninja la Ahia-ka, na tau Jahundi dàngu na tau Nggarika. 11 Ka patumbu-nandjaka i Ala da pa-hangàtarungu ba nda ukuha, ruku limana i Paulu. 12 Lupa nangàndi-mbuha tau da tera podahu dàngu da tera borungu la ihina i Paulu la mahidu, ka pa-jilangu madua-danjaka da hiduda, tàka da wàjidi akatu daluhu-mbu. 13 Nindjambui hawiangu da tau Juhundi lindingu, da mapingu kabeli mata, da ma-rambihu-ja na tamuna i Miri Jehu la patiki-ja nu la tau pa-huruku wàndi akatu: Mahara-nggai na la tamuna i Jehu, na pa-bobaru-na i Paulu, wàda. 14 Nu da matuda nu, tau mapihu-ha, da anana

i Hakewa, na ratu pangora Jahundi. 15 Tàka nanapa-ha paraï na wàndi akatu: I Jehu kupinja, i Paulu kupi-mbunja, tàka njimi na nggamukai? hi wànandja. 16 Tàka na tau na pa-huruku wàndi, hi na-lumbatu-maandja, hi na-pakàku hàlaha, ka lupa talu lima-nanjaka njuna, hi dapalai mangu kalulu mangu manuangu welingu la uma. 17 Ka hamboka-nanjaka na rukuna nuna la tau Jahundi dàngu la tau Nggarika na maninja la Epihu; ka mangàdatu wàngu-danjaka mbuu ndàbada, bokulu wàngu-nanjaka na tamuna i Miri Jehu. 18 Nadangu-mbu na tau na mapawai, na mamai papeka dàngu na ma-pakaloka-nja na huri-huri-naka. 19 Màlai nadangu-mbu na ma-nggumangu hiwaru ànga, da-ohuru hàla-maandja da huratu hiwaru-da, hi datunu>na la mbabu tau dangu; djàka pa-nggubulu hàlandja da wilida ningu lima rata àmahu barada. 20 Tuna nu na pa-rukangu-na pawuwa dàngu patalu na pulungu, paraï ruku mbihana i Miri.

Na pariu raünguna la Epihu.

21 Ba nandjàpu hàlaka nu na rukuna nuna, pa-ngàdangu-nanjaka etina pa-pàlaku-ja la Makadoni dàngu la Akaja, ka mangu pa-pangalangu la Jeruhali wàna: Djàka kuhàla-ka haromu lai nu, lupa kungita-mbuja bàdi la Rumu, wàna. 22 Ba na-paràha-ndjaka la Makandoni da anguna pa-pambapangu da madua, i Timutiu dàngu i Eratu, ndàdiku-nanjaka hawutu njuna la Ahia. 23 Nu ba talànga tunaka nu, djia-dujaka na tumbuna na pariu raüngu ba nda nadjaru biana, lumuna na ngarangia-na i Miri. 24 Maa ba nidunja na mini tuku, Ndemitariu-ja tamuna, matuku ana uma marapu Aratemi, àmahu baraha, njuna hi ngalangu nda ukuha da mapingu patuku. 25 Ka pauhi-nandjaka hamanai da angu ràma-daka: Oi anda, hi pi-duminja jiana na paràma-nda ba djiaja na pa-ngalangu wànda malingu da-dangu; 26 tàka ita-ma-minjaka dàngu rongu-ma-minjaka, ba nda mbulungu biana jiahu la Epihu, tàka ba tu hàla-mananja la pa-nggubulu Ahia-ka ba na-titiru-ja dàngu ba na-waihaku-nja na tauka paraïna i Paulu, nda marapua-ha da papandoi wàngu lima ba wàna. 27 Djàka tuna nu nda mbulungu bia-napa na pawawa-na jiana na paràma-nda, tàka jiana na umana na ratu Aratemi bokulu-mbuduka, nda na-pamalilia-njapa tau, ka

lupa molu-ngu-nanjaka haromu na manuha-na na ratu bokulu, na palumu hàlana na ihi Ahia-ka, hamanai na ihi pa-nggubulu awangu-mbu, hi wànandja. 28 Ba darongu-jaka nu nuna, mbumbaru-nanjaka na makaraü la etida, hi da-warangu: Na-bokulu i Aratemi na marapu ratu tau Epihu, wàda. 29 Ka riu raü hàla-nanjaka na paraïngu-ka, hi handàka langgungguru-maada la ngia pa-imingu remi, hi dajàpa-ha i Nggaju dàngu i Aritàraku tau Makandoni, karia-na i Paulu. 30 Ka kutama la koru tau dangu ba wànaka làti i Paulu, hi dahiri-maanja paraï da ma-kikungu; 31 nimbundja da ma-pangora la Ahia, da arijaa-na, da ma-palewa-nja tau: àmbu natoru mbenidu patama la ngia pa-imingu, wàdanja. 32 Ka wara-nanjaka na tauka, tuna nu wàna na haàtu, tuna nu wànai hawiangu; ba pariu raüngu hàla-du-nanjaka na tau; nadangu ningupa na manda pinja djàka nggikina nu hi da-langgungguru. 33 Nu la padua tau dangu pa-kaloka-nanjaka tau i Ihikandaru na pa-pahuru-da tau Jahundi la hangga. Tàka i Ihikandaru hi na-pa-wilikungu limana, ka kuhema-ja na tau dangu wàna làti. 34 Tàka ba dapi-njaka ba tau Jahundi-ja, ka handàka kaoka madua-naka na tauka, ningu dàmbu ndjàmuna ngalana pa-tuna nu: Na-bokulu i Aratemi na marapu ratu tau Epihu, ba wàda. 35 Ba na-pakamàndalu-jaka na tau paraï na ndjuru-tulihu paraïngu: Ha tau Epihu, nggiija wàmi na manda pinja, ba njuna jiana na paraï Epihu na matutu-ja na umana i Aratemi Bokulu, dàngu na kahala tau na mapuru welingu la awangu? 36 Djia-duja hi nda ningu biduai ma-palumu wànja nuna, ikandii-du bàdi làti, àmbi kangguhaku-du djàka nggikina wàmi. 37 Jiada da tau bai karia-ndja lai jiahu, nda ruku manganga-danja tanggu marapu dàngu nda ruku lapi-mbudanja na marapu ratunda. 38 Djia-duja njuda i Ndemitariu dàngu da anguna paràma-ka, djàka ningu papanii-da ma-pakandjipilungu la tau, ningu-ma lodu batangu dàngu ningumbu ma-pareta, da-pa-towa-kungu biaka duna làti dàngga anguda. 39 Tàka djàka hangia-nai na pa-karuhi-mi, ka djia-jaka hi rataja la batangu lànga-tàka. 40 Nadu njuta jia handuka-ndanjaka, taï djàka ninguka ma-pa-towakungu rukuna na pariu raüngu na matumbu nàhu, nda ningu latana ràka pahema wànda rukuna na pauhi pariu raüngu tungu jia, wànaka. Ba wànaka nu, paràha-nanja-ka na ma-pauhi palaku.

NA KAWUDU 20

Na rukuna i Paulu la Makandoni dàngu la Nggarika.

1 Ba na-kamàndalu-ka na ma-pariu raüngu, paau-nandjaka da pa-panaungu paraïna i Paulu, hi na-panàru-ndja, hàlaka ba na-pabelingu-ka langu laku-nanjaka la Makandoni. 2 Ba na-pàlaku hàla-jaka la ngabana lai nuka, ba da-daana na papanau-nanja na tauka, pa-ngalangu-nanjaka la tana Nggarika. 3 Palàngangu-ka taïlu mbua wulangu lai nu, ka kupala-wa la Hiria ba wànaka làti, tàka hi buti-danja padua paraï tau Jahundi, djia-dujaka beli biaka duna la Makandoni hi wàna. 4 Ka laku karia-danjaka paraïda i Hupatiru anana i Piru tau Mbaria; i Aritàraku dàngu i Hakundu tau Tehalunika; i Nggaju tau Ndembiru; i Timutiu, i Tihiku dàngu i Torupi-mu tau Ahia. 5 Laku mangilu-danjaka njuda, hi danedi-nggama la Tarua. 6 La hambeli pamangu kambamba nda patai wolungu, pa-lirungu-manjaka welingu la Pilipi, ba lima mbua lodu-maka tàka-mandjaka la Tarua. Lai nu hi ma-ndàdiku pihu mbua lodu.

Na paluri-nanja i Etiku paraïna i Paulu.

7 La kawunga lodu la mingguna nuna, pauhi ndàba-manjaka la pa-kawita kambamba, ka panii dà-nandjaka paraïna i Paulu, ba pa-lirungu-nggunjaka haromu wàna, hi na-pamalai-ja na luluku-na lundu mandalora-ja. 8 Danguma palita daa la kuru dita, nu la ngia pa-pauhi-ma. 9 Ninja na bidi mini, Etiku-ja tamuna, na ma-mandapu la ngaru katonga, ka toma-nanjaka tàtiku. Ba lalu mandai-naka la pa-kareuku i Paulu lupa katuda mindjalu-nanjaka, ka kanabu-nanjaka hu waa ba wàngu patailu ndàdiku-na, mbàda meti-manaka ba nadanda-nja tau. 10 Ka puru-nanjaka i Paulu, hi nanapu-nja hi narohu-ja: Àmbi kanjaüru-du, ni-dunja na ngahuna, hi wàna. 11 Ba nahei belika, kawita-nanjaka kambamba hi nangangu, mandai-mapa ba napanii-nii dàndja lundu waihangu-na na mbaru, hinaka hi nalaku. 12 Ka karia-danjaka na bidi mini, naluri biaika, djia-dujaka hi nggaüru nda ukuha da etida.

Na liina la Maleti i Paulu.

13 Ka hei mangilu-manjaka njuma la kapalu, hi ma-palirungu la Ahu, ka tawotu-ja lai nu i Paulu ba wàma, tuna nu ba wànadu ba naràndi-kama, njuna duna liinanja la wihi. 14 Ba natoma-nggamaka la àhu, wotu-manjaka, hi ma-pangala-ngu la Mitileni; 15 ka pa-lirungu-manjaka welingu lai nu, hadangu harii tàka-manjaka la tubana la Kiuhu, hili hau lodu pala-manjaka la Hamuhu, tàka hili hadangu-ka harii tàka-manjaka la Maleti. 16 La etina i Paulu mata ka paliru lànganja la Epihu, ka àmbu hili endapu-ipa la Ahia wàna; ba rengga-mananja, djàka pekuna ka mbàda tàka-kinggu la Jeruhali la lodu Petakota wàna.

Na pahewa dànandja da ama bokulu la Epihu.

17 Ka palewa-nanjaka tau la Epihu welingu la Maleti, la papa-au-ndja da ama bokulu kabungguru lai nu. 18 Ba datàka-ka. panii dà-nandjaka: Njimi pi-ma-minjaka welingu la kawunga li-liti-manggunja jiahu la Ahia, djàka nggi-nggiki mànuna na huringgu lai njimi, 19 ba kulumu-nja i Miri dàngu pawawa-nggu wikinggu hamanai dàngu wai matanggu, dàngu ba nda pira biaja na makama-ngga nu ba nabuti-ngga tau Jahundi, 20 hamanai nda ninguma duku malingu pawini-nggunggai, ku-wàlahu hàla-ma-nggainjaka, nu ba ku-papeka-nggai la mbabu hamanai la hau uma hau uma, 21 ba ku-hakahii-nja la tau Jahundi-kai, la tau Nggarika-kai na ruku pa-mbelingu lai Ala, dàngu na pawai lai Jehu Karitu Mirinda. 22 Tàka nàhu kai pinja: njungga jia djàritu-ma-nanggaka i Ngahu la palaku la Jeruhali, dàngu nda pinggunja djàka nggàraja na paràngga-nggu taï lai nu, 23 mbulungu-ana ba na-hakahii-ngga i Ngahu Matua welingu la hau paraïngu tàka la hau paraïngu: Ningu nggili bàhi dàngu majila manapa-kau, ba wànangga. 24 Na njuna ba tuna djiapa na luri-nggukadu nda ku-bilatu-mbunja, màta-kinjai duku nda wànggua, mili njuna ka ku-palundu hàmunja na ngarangia-nggu hamanai na pa-lumungu na pangala-nggu lai Miri Jehu, nu la pa-hakahii-nja na lii mànangu ruku pa-namungu-na i Ala. 25 Nàhu kai kakaja, njungga duku pi-ma-nggunjaka, njimika mbuu ndàbami pambàda

laku liinggu ba ku-bobaru-ja na pa-hangandji-na i Ala, ndai hili itaajapa na matanggu. 26 Djia-duja ka kupeka-nggai la loduna nàhu, jahangu-danjaka duku da limanggu welingu la riana na tauka; 27 ba nda ninguapa duku pawini-nggu, kupeka hàla-ma-nggai-njaka na patiki-na i Ala. 28 Pa-tandangu wikimi, hamanai mbuu ndàbana na kabàba, na ngia patu-nanggai ma-tanara paraïna i Ngahu Matua, màtawa kai pawanja na kabungguru-na i Ala, na pàngala wànanja ria wikina. 29 Nadu ba pi-manggunjaka duku, taï djàka taliu-ngguka, ba tama-danjaka da ahu rumba da mambana bohuda, na manda hili aija na kabàba. 30 Djiapa la angumi ningumbu haromu ma-hadangu pa-pape-kanggai ma-pandjingu ndjàngangu, ba dairu-ndja da papanaungu, ka datundu-nggama njuma ba wàda. 31 Djia-duja irimangu-wa, dàngu kai pangàda-nja, ba wàngu patailu mbua ndaumbunggu, ba lundu wai matanggu, rudungu lodu nda ninja na pàndjangu-nggu la pa-papeka màra haàtu-nja na tauka. 32 Nàhu angu dedi, pa-handera-nggunggaika lai Ala dàngu la pulu pa-namungu-na, Njuna na mambiha pa-pamàndu-nggai dàngu pawua-nggai ndumami la padua tau matua-naka. 33 Nda ku-malumbangu-ma duku ka marara-nanjakai, ka maba-ra-nanjakai, ka paki-nanjakai na tau; 34 njimi pi-mbuminja ba da lima-maanggu duku da madjàra hi na-patoma na paluri wànggu hamanai da karia-ngguka. 35 Mbuunaka ku-paita hàla-ma-nggainjaka na huri djàka nggi-nggikina wàmi bai djàra karia-nja na ma-mangonangu la pa-tanara-ja; dàngu kai ngàdaja na puluna i Miri Jehu: La pa-wuangu nahàmu ningupa welingu la pakei, ba wàna. wànandja. 36 Hàlaka pawàna nu i Paulu, patika-nanjaka, hi na-hamaja dàndja njuda mbuu ndàbada. 37 Ka kaladaku hàla-danjaka ba dahii, darohu-ja hi da-puduku-ja i Paulu; 38 hawina nda ukuha, ri-rihi na paniina: Ndai hili itaa-japa na matanggu, ba wànandja. Ka lua karia-danjaka ba nahei la kapalu.

NA KAWUDU 21

Na tàkana la Huru.

1 Tuna ba ma-pahewa dàndjaka, pa-lirungu-manjaka hi ma-wingungu la

Kuhu, hadangu harii la Ronduhu-kamaka, welingu lai nu tàka-manjaka la Patara. 2 Ba mahunggu-jaka na kapalu na ma-hanggangu la Paniki, hei ningu-manjaka, hi ma-palirungu. 3 Ba nawuwa-ka la Kepuru, tu kalaimanjaka nuna na nuha, hi ma-paliru hanggangu la tana Hiria, ka tàka-manjaka la paraï Huru, ba lai nuduka na-papuru ningu ngàndi. 4 Ka hunggu-mandjaka da pa-panaungu, hi ma-ndàdiku lai nu pihu mbua lodu; tàka da pa-panaungu: Àmbu heidu la Jeruhali, hi wàdanja i Paulu ba nadjudju-ha i Ngahu. 5 Ba natoma-ka na lodu ndàdiku-ma lai nu, luhu laku-ma-njaka, hi dalua pa-kareni-nggama dàngu ana dàngu papaha-da la hambeli paraïngu, ka patika-manjaka la hingi wara hi ma-hamajangu. 6 Ba ma-maràngga pa-belingu-ka langu, hei-manjaka njuma la kapalu, njudai duda beli-danjaka la umada.

La Keharia.

7 Ba ma-palirungu-ka welingu la Huru, tàka-manjaka la paraï Toluma'i; ka kamàhaku dà-mandjaka da angu dedi lai nu, hau loduma ba ma-ndàdiku lai njuda. 8 Hadangu harii laku-manjaka, lundu matàka la Keharia; ka tama-manjaka la umana i Pilipu na mangàndi lii mànangu, na anguda da mapihu, ka ndàdiku-manjaka lai njuna. 9 Njuna dapatu da anana kawini, da ma-pawunangu. 10 Ba hau daanaka na lodu ngalama pa-ndàdiku lai nu, tàka-nanjaka na haàtu na wunangu welingu la Jundia, Anggambu-ja tamuna, 11 hi namai lai njuma, hi napiti-ja na boruna i Paulu, hi na-hondu-ha da wihi da lima wikina: Jiana na puluna i Ngahu Matua: Na tau na maboru-nja jiana, tuna nu haromu ba nahondu-ja tau Jahundi tàka la Jeruhali, hi na-pakata-nja la tau hangàdangu, wàna, hi wàna. 12 Ba marongu-jaka na matuna nu, pamanda-manjaka dàngu na tau lai nuka, àmbu laku-dupa la Jeruhali wàmanja i Paulu. 13 Nanapa-ja i Paulu: Nggikina hi mihii timi nu, bai pa-hawina-ja na etinggu? Njungga duku orangu-manggunja, nda mbulungu biana la pahondu-ka, tàka la pameti-mbu la Jeruhali lumuna na tamuna i Miri Jehu, hi wàna. 14 Ba nda pamàka-manjapa la pa-titiru-ja, ka pàndja-manjaka: Njuna-kaka duna i Miri, wàma madua-ka.

Na paràngga-na i Paulu la Jeruhali.

15 Tunaka nu ka kanoma-manjaka, hi mahei la Jeruhali. 16 Nimbundja da pa-panaungu la Keharia da malaku karia-ngga-ma, hi dangàndi-kama lai Manahungu tau Kipuru, papanau wungangu-majaka, ka tatodu ningu lai njuna wàma. 17 Ba matàka-ka la Jeruhali, nggepi hàmu eti-danggama-ka paraï da angu dedi. 18 Hadangu-ka harii lua-nanjaka i Paulu karia hàlama lai Jakupu; tàka da ama bokulu nimandja lai nu. 19 Ba na-kamàhaku dàndjaka paraïna i Paulu, wàlahu pandàki-pandàki-nandjaka, djàka nggi-nggikina i Ala la tau hangàdangu paraï rukuna njuna. 20 Ba darongu-jaka nuna duda, wotu-danjaka i Ala, hi dapanii dànja: Ita-dumunja, angu dedi, ba nda pira rata biaja na tau Jahundi na mapawai, na njuna ba tuna mbuu ndàbada pamàndu-madanja na ukuna i Muha la pa-maràna-nja. 21 Tàka na rukumu njumu darongu-makauka la tau, bau papeka ndàbanja na tau Jahundi-ka na maninja la padua tau hangàdangu, la pa-taluru-nja i Muha, àmbi kàri-duhapa da anami, àmbi tundu-dunjapa na huri-hurika, wàna wàda-nggau. 22 Nàhu nggikina wàndaka? Djia-djiangu liaka darongu-kau, ba tàka-munjaka. 23 Djia-duja nàhu tundu-njawa na paniima njuma: La anguma njuma nindja da tau mapatu da mambàda harangu; 24 karia-ndjawa, kau hawari wikimu dàngu njudambu, kau tanggu-mbundjai pa-malandja wàda, ka da-kikiru, ka napi hàlanggau tau, ba nda ma-tubangu-ja nuna na panii tau lai njuda rukumu njumu, djiapa njumu wiki dumu ba nundju hàmu-madu-munja na ukuna i Muha. 25 Na njuna na tau hangàdangu na mapawai, ma-pangàndi-mandjaka huratu hukutu-ma, ka da-roputu wikida la pambàda mangedjingu la marapu, la ria, la banda meti kabuta dàngu la ndjuraku, hi wàdanja. 26 Ka karianandjaka nuda da tau i Paulu, hadangu-ka harii hawari-nanjaka wikina dàngu njuda, ka tama-danjaka la uma Ala, hi napeka-ja na ndjàpuna na lodu hawari-na, ka djia-kiaja-ka la pangàndi maraku tungguda haàtu-haàtu.

Na jàpaja i Paulu.

27 Ba mareni ndjàpu-ama-naka na pihu mbua lodu, ita-danjaka paraï da

tau Jahundi welingu la Ahia i Paulu daa la uma Ala, ka ruwatu-danjaka na tau danguka hi da-palua-nja lima i Paulu, 28 ba da-warangu: Wuu tau Ihiraïlu, pa-ndulangu! Jiana djia-jaka na ma-papeka-nja na tau lai nu lai nu la pa-kalana-ja na bandjaru-nda, na ukuna i Muha dàngu jiana-mbu na pa-ngiangu, màlai ba natama ngàndiha la uma Ala da tau Nggarika, ba da-pakadjari-ja jiana na pangia matua, wàdaka. 29 Jia nana ba daita-dujaka i Torupimu welingu la Epihu ba da-kariangu la paraïngu, na pa-pangàda-da natama karia-manjaka duna i Paulu la uma Ala wàda-duka. 30 Ka riu raü hàla-nanjaka na paraïngu, hi na-langgungguru ndàba na tauka. Ka jàpa-danjaka i Paulu hi dabinda-ja la hambeli uma Ala, ndedi mbàdiku-na bita hala madua-da-ndjaka da pindu. 31 Tàka ka ma-pameti-jawa i Paulu ba wàdaka làti, tàka-nanjaka lii na liku uru hurundandu na riu raü hàlana la Jeruhali; 32 nda hili tiangu kariangu madua-nanjaka hurudandu dàngu tau pangora, hi dapalai tomaha. Nu ba daita-jaka na liku uru pandjangudanjaka papalu-ja i Paulu. 33 Lua hi nalihi-ndja paraï na liku uru, hi najàpa-ja i Paulu, hi na-paràhangu pahondu wànja nggili bàhi dua walangu, hi na-paàrangu: Nggamuja jiana jia, dàngu nggàra ulana? hi wàna. 34 Ka warangu-nanjaka na tau dangu, tuna nu wàna na haàtu, tuna nu wànai hawiangu. Tàka ba nda napi ndoku-njapa tubana paraï na ma-kanjaüru, pa-ràhangu-nanjaka pangàndi-ja la kotaku. 35 Ba datàka-ka la panongu, dawàngu paduku madua-jaka hurundandu, paraï pa-kaporuku na tau; 36 mala ba nàmu madua-nja na tau nàmu luangu: Pamolu-nja! wàda ba da-warangu. 37 Ba talànga tama ngàndi-danjaka i Paulu la kotaku, ka panii dà-nanjaka na liku uru: Pekuna umbu ka kupanii dànggau? hi wànanja. Nanapa-ja njuna: Kau pingu na hilu Nggarika? 38 Ka nda djiakau na mini Mahiru, na ma-pa-konggalungu jia nana, na maluhu ngàndija na tau rambangu djua ba patu rataja la maràda telangu? hi wànanja. 39 Nahema i Paulu: Njungga tau Jahundi welingu la Tàruhu-ka, tau la paraïngu wuwa tamuka la tana Kilikia; djia-duja puli àrungga ka kupanii dànja jiana na tau dangu, hi wàna. 40 Ba naaa-jaka, ndolaku-nanjaka i Paulu la kapuka panongu, hi napamaü wànja lima na tauka; ba na-kahàna ndàbaka, paniinanjaka, ba nawàngu hilu Imbarani:

NA KAWUDU 22

Na paniina i Paulu.

1 Ha angu dedi dàngu njimi ama mbuu ndàbami, patingi-njawa nàhu na pahema wànggunggai, hi wànandja. 2 Ba darongu-jaka nu ba nawàngu hilu Imbarani, manaü kandii madua-naka. 3 Njungga jia tau Jahundi madedi la Tàruhu la tana Kilikia-ka, ba tuna pa-radangu la paraïngu lai jiahu-maka duku ba ku-patingingu la ngaruna i Nggamalelu, na ma-mangindjiru hàmu la pa-papeka-nja na ukuda da bokunda, dàngu ku-maràna-manja duku i Ala hama tuna njimi nàhu mbuu ndàbami. 4 Mala ba ku-pamajila-ja na tauka na makiku-nja jiana na ngarangia, hi lupa pameti-mbuha, kuhondu-ha hi ku-patama-ndja la uma kapàtangu, mini kawini. 5 Djiapa na ratu bokulu napi-mbungga hamanai da ama bokulu la batangu-ka, maa ba lai njudadu ku-ngalangu ningu huratu pa-pangàndingu-ha da angu dedi la Ndamàhiku, nu ka laku-du-nggunjaka, ka kungàndi mangu hondu-mbunja na tau lai nu la Jeruhali, ka padjàra-ja ba wànggu. 6 Djia-dujaka nu na lakunggu, ba mareni tàka-ama-ngguka la Ndamàhiku, la tidu lodu pàku hi djia djilaku wàna bia na ma-kadjilaku welingu la awangu ba na-panggàbalu-ngga, 7 ka wàlahu wànggu madua-ka la tana, hi kurongu-ja na mapanii: Ha Haulu, Haulu, nggikina hu kehangga? wànangga. 8 Kuhema njungga: Ka nggamukau Miri? hi wànggunja. Nanapa-ja njuna: Njunggadu Jehu tau Naharitu na pakeha-mu, hi wàna. 9 Mbuu ndàbana na tau karia-nggu, daita-maja nuna na ma-ka-djilaku, tàka nda darongua-ja na kareuku-na Njuna na mapanii dàngga. 10 Tàka njungga: Dou Miri, nggàra ula wàmungga-ka? hi wànggunja. Nanapa-ja i Miri: Hadangu-wa, kau laku la Ndamàhiku; lai nu djia-jaka hi paniinggau djàka nggàra ula-mu pa-hukutungu-kau, hi wànangga. 11 Ba nda peku ita-manggupa ba lalu rihi-manaka na ma-kadjilaku, ka londa-nanjaka tau karia-nggu na limanggu lundu tàka la Ndamàhiku. 12 Ninja na tau, Anania-ja tamuna, na ma-manundu la patundu-nja na ukuna i Miri, pa-wotungu-maja duna la anguna Pa-jahundi-ka na maninja lai nu, 13 namai hi na-ndolaku lihingga: Ha angu dedi Haulu, ungita beliwa! hi wanangga. Nu ka ita maduanggunjaka njuna. 14 Hi napanii dàngga: Na Alada da bokunda, hukutu weli nu-ngu-ma-nanggauka la papinja na pambuha-na, dàngu la pangita-ja i Matàndji hamanai la parongu-ja na kareuku welingu la ngaruna. 15 Ba njumu-duka ma-hakahii-nja taï la tauka na rukuna Njuna, mbuu ndàbana na pangita-mu dàngu na parongu-muka. 16 Nàhu nggikina hu aindona-ipa, hadangu-wa ka parunu-nggau dàngu ka bahaha da ndjalamu, dàngu pawu-munja na ngarana i Miri, wànangga. 17 Tunakai handàka, ba kubeli-ka la Jeruhali, ba talànga ha-majangu-ngguka la uma Ala, hi harii bia-danja da matanggu. 18 Ka ita-du-nggunjaka i Miri: Pa-renggangu kau luhu ma-njamalu welingu la Jeruhali, ba nda djia katakua-danja na papeka-mu na rukunggu Njungga, hi wànangga. 19 Napaka njungga: Dou Miri, ba dapi-dunja ba kupuhi-ja la uma kapàtangu, dàngu ba ku-padjàra-ja la uma bunggu uma bungguru-ka na tau na mawaikau. 20 Ba djiaja na mbunguna na riana na ma-hakahii-nggau i Hitipanu, ndolaku lihi-manggunja dàngu ora-ma-nggunja-ka nu na metina, dàngu njunggamaduka madaiha da pakida da tau da ma-pameti-ja, hi wànggunja. 21 Nanapa-ja Njuna: Lakuwa, ba paràha-nggunggauka la mamara-rau la tau hangàdangu, hi wànangga, wànaka. 22 Dirana nuna ba darongu-ja na paniina i Paulu, ka wara madua-danjaka: Pamolu-nja na tau tungu nu welingu la pinu tana, nda ràkaa-napa la paluri, wàda madua-ka. 23 Ba talànga kaoka-daka nu, ba dakawu-wulandja da pakida, dàngu ba da-hanebangu kumburu tana hu dita, 24 pa-ràhangu-nanjaka na liku uru pa-patama-nja i Paulu la kotaku, kandàharu dàngu ndendi-minja, ka pinja djàka nggikina hi da-kaoka tudanja nu, wàna. 25 Ba talànga hondu kandila wàdanja kaloru manulangu, ka panii da-du-nanjaka na ngora hangahu, na ma-ndolaku lihi-nja: Pekuna njimi la pandendi-ja na tau Rumu dàngu ndedi pa-pandjala-ja? hi wànanja. 26 Ba narongu-jaka nuna paraï na ngora hangahu, lua-nanjaka papanii-nja na liku uru: Patanda pàkunja djàka nggikina wàmu, nina ni ba tau Rumuja, hi wànanja. 27 Ka mai-nanjaka na liku uru: Paniingga tubana dumu ba tau Rumukau? hi wananja i Paulu. Tubana, hi wàna. 28 Napaja na liku uru: Njungga ba kutama Parumu nda pira bia àmahu pawua-nggu, hi wàna. Nanapa-ja i Paulu: Njungga duku padedi ngàndi-manggunja la Parumu, hi wàna. 29 Nda hili tiangu

kandulingu hala madua-nanjaka na tauka na ma-kandàharu-ja làti, na liku uru na-mangàdatu-mbu, ba napi-njaka tau Rumuja, tàka hi mbàda hondunanjaika i Paulu. 30 Hadangu harii, ka pi hàmu-manja tubana djàka nggikina hi na-pandjala-ja i Paulu paraï tau Jahundi ba wàna, wàkahu-nandjaka da likuna, hi na-paràha-ndja pa-pauhi da ratu pangora, hi napuru ngàndija i Paulu la hanggada njuda.

NA KAWUDU 23

I Paulu la hangga Bata Bokulu.

1 Tàka i Paulu hi na-palaku-nja mata na Bata Bokulu: Ha angu dedi, na-kalongga-ma duku na etinggu ba ku-patanda-nja na àndanggu la hanggana i Ala lundu nàhu-nàhu, hi wàna. 2 Tàka na ratu bokulu Anania hi na-paràhangu tau ma-ndolaku lihinja i Paulu patàba weli ngarunja. 3 Djia-dujaka i Paulu: Natàba-kau i Ala na ha dindingu pa-dorangu mabara! Bau mandapu hiana nda djia-japa duna na uku na patimba wàmungga, tàka hi pangga bia-munjai njumu na uku bau pa-ràhangu tau patàba-ka? hi wàna. 4 Tàka na tau na ma-ndolaku lihinja: Tola-munja na na ratu bokulu-na i Ala? hi wànanja. 5 Nahema i Paulu: Ndedi pinggunja ba ratu bokulu-ja, ba ni-manj aka la Huratu: àmbu ràtu-dunj a na ma-pangora la bandjaru-mu, ba wàna, hi wàna. 6 Ba pi-ma-nandjaka hawiangu ba tau Handuki-ha, tàka hawiangui ba tau Parihi-ha, ka wara-nanjaka nu la Batangu: Angu dedi, njungga tau Parihi-ka, ana tau Parihi-makai. Nàhu hi ku-ndolaku la hangga timbangu, rukuna na monungu-na dàngu na hada belingu-na na mameti-duka, hi wàna. 7 Ba panii tunaka nu, pa-lumungudanjaka da tau Parihi dàngu da tau Handuki, tàka na tau dangu na-paberi manduangu. 8 Na panuda da tau Handuki: nda ningua hadangu-na na mameti, nda ningu papalewa dàngu ndewa, wàda; tàka da tau Parihi daaà ndàbaha. 9 Ka kabua-du-danjaka, hawiangu da mapingu huratu uku la ngaba tau Parihi ndolaku-danjaka la pa-patarangu: Nda mahunggu ndokunja mandjala la tau jiana. Napa hi ningu lia ndewa djàka ndia papalewa mapanii dànja, hi wàda. 10 Ba dalua-jaka pa-pahàngga

pa-bokulungu, ka mangàdatu-nanjaka na liku uru, napa hi dawira njaka biaja tau ba wàna, paràha-nandjaka da hurundandu papuru pawàhi-ja welingu la padua-da, hi da-karia-nja la kotaku. 11 Nu la rudungu ndolaku-nanjaka i Miri la lihina: Pamàndu-nja na etimu, hama tuna bau hakahii-nja na rukunggu la Jeruhali, tumu numbu bàdi haromu bau hakahii-ngga la Rumu, hi wànanja.

Da ma-harangu pa-pameti-ja i Paulu.

12 Ba na-waihangu-ka, pa-hamangu-danjaka hawiangu da tau Jahundi ba daha-harangu wikida: ndedi djia ngangu ndedi djia ngunungua-nda djàka ndedi-madu ta-pameti-ja i Paulu, ba wàda. 13 Ningu tau patu kambulu rihiha nu da ma-pahamangu la pa-harangu tuda nu. 14 Hi dalua la ratu pangora dangu la ama bokulu dangu: Jia njuma ma-pahamangu-ka la pa-harangu, ndedi nggàrama duma pangama djàka ndedi-madu ta-pameti-ja i Paulu, wàmaka. 15 Nàhu màtawa njimi hamanai na Bata Bokulu kai pekanja na liku uru, haromu ka napuru ngàndi-nggainja, ka hama tu biana ba hili mangindjiru pahàmu-minja na rukuna njuna; tàka njuma duma rimangu-ma padua-ka pa-pameti-ja ba ndedi natàka-nggai, wàdaka. 16 Tàka na anana mini na ana-winina i Paulu narongu-maja nunanapa-hamangu-da,katama-du-nanjaka daa la kotaku hi napanii-nja i Paulu. 17 Ka paaungu-nanjaka haàtu ngora hangahu i Paulu: Karia àrunja jiana na bidi mini la liku uru, ba ningu pa-paihi-na-nja hawutu, hi wànanja. 18 Ka lua karia-nanjaka la hanggana na liku uru: I Paulu na papàtu napaau-ngga: kau karia àrunja jiana na bidi mini lai umbu ba ningu hawutu pa-paihi-nanja wànangga, hi wàna. 19 Tàka na liku uru hi najàpa-ja na limana, hi nalaku ngàndija la ma-hinggilu, hi na-paàra-nja: Nggàraja nu na pa-paihi-mu-ngga? hi wànanja. 20 Nanapa-ja njuna: Da tau Jahundi da-pahamangu-ka la pakarai-kau njumu, haromu kau ngàndija i Paulu la ngia pa-batangu, hama tu biana na hili mangindjiru hamu beli-danja na rukuna njuna. 21 Na njuna àmbu aa-duja la ngaruda, ba ningu tau patu kambulu rihi-maha da anguda da ma-pandapu-nja, ba harangu-ma-danjaka la panda ngangu la panda ngunungu hi lupa da-pameti-ja i Paulu. Nàhu

duda pa-tiangu-kia-danjaka pa-màdjangu-mu njumu, hi wànanja. 22 Tunaka nu paràha-nanjaka nuna na bidi mini paraï na liku uru pabeli, hi nahiri-nja: àmbu ningudu haàtu papanii-mu, tuna nu wànggunjai-ka njuna àmbu wàmu, hi wànanja. 23 Ka paaungu-nanjaka tau madua ngora hangahu: Tàngaru hurundandu tau dua ngahu, pihu kambulu tau la ndjara dàngu dua ngahu tau ma-katangu nimbu, ka dalaku la Keharia nàhu la rudungu la ndjàmu hiwa. 24 Kai tàngaru-mbu pa-kaliti wàngu, ngia pawotu-ja i Paulu, kai karia mangu hàmunja lai Peliku na ma-pareta, hi wànandja. 25 Hi na-tulihu hawàla huratu, na ihina: 26 Njungga Kalandiu Lihia, peku hàmuwa wànggunggau njumu ma-pareta, Peliku pa-ngarangu! 27 Jiana na tau pajàpa tau Jahundi-ja, ka pameti-jawa ba wàdaka làti, tàka-du-nggunjaka njungga dàngu da hurundandu dàngu hi ku-pahàla-ja, ba kurongu-dujaka njuna jiana ba tau Rumuja. 28 Ka tapinja hi nggikina hi da-pandjala-ja ba wàngguka, puru ngàndi-du-nggunjaka la Bata Bokulu-da. 29 Tàka na pahunggu-nggu, pandj ala-dan ja numa-a na ma-pahilitu la ukuda, nda ningua ndjalana ràka pa-pameti wànguja djàka ndia ràka pahondu wànguja. 30 Ba ninguka mapanii-ngga, ningu tau Jahundi ma-pandapu-nja jiana na tau ba wànangga, paràha pa-renggangunggu-njaka pa-karia-nja jiana na tau la hanggamu njumu, hi kupaniimbundja da papana ka dangàndi ningu kareuku-da lai njumu. Tuna-kawa! wànanja. 31 Tunaka nu, ka piti-danjaka i Paulu paraï da hurundandu, hama tuna ba wànandja, hi dalaku ngàndija nu la rudungu la Atipateri; 32 hadangu harii, puli meha-dandjaka da malii la ndjara palaku karia-nja, ka beli-danjaka njuda la kotaku. 33 Tàkaka la Keharia, patàka-danjaka na huratu la ma-pareta, dàngu hi dangàndi-mbuja i Paulu la hanggana. 34 Ba nambaha-jaka na huratu paraï na ma-pareta, pa-àrangu-nanjaka djàka nggii ngaba ninguja na ngia paweli-na; ba napi-njaka i Paulu ba tau Kilikia-ja: 35 Napa tarongu-jaka na rukumu, djàka datàka da papamu jiahu, hi wànanja. Ka pa-ràhangu-nanjaka papàtu-ja i Paulu la umana i Harondi.

NA KAWUDU 24

I Paulu la hanggana i Peliku.

1 Pa-làngangu-ka lima mbua lodu, tàka-nanjaka na ratu bokulu Anania, dàngu hawiangu da ama bokulu, lupa na haàtu na ngaruda, i Taratulu ba wàdanja; wàlahu-danjaka na ndjalana i Paulu la hanggana na ma-pareta. 2 Ba paau-njaka i Paulu, pa-kiringu madua-nanjaka i Taratulu pa-pandjala-ja: Miri Peliku pa-ngarangu, nàhu njuma nda uku ngudu bia-kamaka rukumu njumu; hinggilu-nai nda pira bia-j apa na pa-kabutuhu wàngu na matumbu paraï ma-nggàna pàkumu; 3 djia-duja hi naingu biana djiapa nda la nggi-nggii hi ma-kataku hàmu eti ndàbaja. 4 Tàka ka àmbu lalu paambamanggauipa, ba pi-ma-manggau-ka hàmu etimu, ku-patingi-njakai duna hawutu na panuda, wànggu djàka wàmudu, wàma làti. 5 Jiana na tau ba mahunggu-ja beri hama tuna tàparu-ja, ba njuna-duka na ma-patikingu la pa-pariu raüja na tau Jahundi-ka la pa-nggubulu awangu, dàngu djia-majaka njuna na ma-pairungu la kalibaru tau Naharani, 6 dàngumbu ka ku-pakadjari-ja na uma Ala wàna-maka, djia-dujaka hi majàpa-ja, mata ka patanda-nja nundjuja na ukunda ba wàma làti. 7 Tàka tàka-du-nanjaika i Lihia, na liku uru hurundandu, hi nawàhi mbeni etija welingu la limama, 8 hi na-paràha-nja na tauka na ma-pandjala-ja pamai la ha-nggamu njumu; djàka u-mangindjiru-dujaka, djiangu-ma duna upi hàlanja lai njuna djàka nggàraja na pa-pandjala wàmanja, wànaka. 9 Mbuu ndàbana na tau Jahundi-ka djia hàla-maja nuna na pawàna, wàna, ba na-padeni-nja nuna na panii. 10 Ba na-kamàdiku-njaka i Paulu paraï na ma-pareta, paniiwa ba wànanja, ka hema-du-nanjaka: Na papinggu, njumu na nda pira nda-ndau bia-mupa la pa-patanda-nja jiana na tauka, djia-dujaka hi kutoru mbeni pahema, 11 maa ba peku pi-mamunja pa-tubangu-na, nàhu ndedi na-palàngangu-mbu ha-kambulu dàmbu lodu kandai heinggu la Jeruhali pa-hamajangu. 12 Tàka nda tomaa-dangga jiada jia la uma Ala ba kupanii dàngu tau, djàka ndia ba kurunda-ja na tau dangu la pa-pariu raüngu, la uma bungguru-kai ka hu luakai la paraïngu ndiambu; 13 tàka nda peku wàlahu-mbudanggau tubana na pa-pandjala wàdangga njungga nàhu. 14 Na njuna tubana wànggu-manggauka njuna, na tundu-nggunja na huri, na kalibaru ndjàrangu ba wàda njuda, maa ba tuna nudu na huri lumu-nggunja na Alada da boku-nggu, nda nggiiaja na panda wainggu na maninja la huratu uku dàngu la huratu wunangu-ka; 15 na pamonu-nggu lai Ala, hama

tunama na pamonu-da, taï ba nahada belingu na mameti-ka, na ma-mànangu hamanai na mandjala. 16 Nuduja njunggambu hi ku-pamukarungu wikinggu, mata ka àmbu ningu njurana na etinggu hanggangu lai Ala hamanai hanggangu la tauka ba wànggu. 17 Nda pira mbua ndaungu biapa ma-palàngangu ba kumai pangàndi-nja àmahu hunggu na angunggu Pa-jahundi hamanai pa-maraku wàngumbu; 18 nu djia ba tunggu nuduka na toma-dangga la uma Ala, ba kuhàla-ka pa-hawari wikinggu, dàngu nda ningu tau dangu, dàngu nda ningumbui ma-pa-riwatungu. 19 Tàka da tau Jahundi welingu la Ahia, làti nindja bàdi la hanggamu nàhu, ka da-pandjala-ka, djàka ningudu patu wàdangga nu. 20 Djàka ndiakai napanii biai duna jiana na tau na maninja, djàka ningu nu ma-handjàliru lai njungga pahunggu-da la hangga Bata Bokulu. 21 Djiaja nu na habata djuamaa na pa-djakaru-nggu ba ku-ndolaku nu la hanggada: Djiaja na ruku hada belingu-na na mameti-maa nàhu hii patanda-ngga la lodu nàhu, ba wànggu-ndja, wànaka i Paulu. 22 Tàka i Peliku ba pi hàmu-mananja duna na lakuna na huri Karitu, pa-malelu-nanjaka na ratana: Djàka natàka-du i Lihia, na liku uru, ka djia-jaka hi kurata-ja na rukumi njimi, hi wàna. 23 Tàka hi na-paràha-nja na ngora hangahu la papàtu-ja i Paulu, na njuna pa-halelangu-ja, nda pahiria-ndja da arijaa-na pamai pa-pajema-nja. 24 Pa-làngangu-ka ana pira mbua lodu, tàka-nanjaka i Peliku dàngu na papaha-na na kawini Jahundi, i Nduruhila, ka pa-ràhangu-nanjaka tau papaau-nja i Paulu, hi narongu-ja na ruku pawai lai Jehu Karitu. 25 Ba talànga panii-nanjaka nu parama Paulu na ruku patà-ndji wàngu, na ruku roputu wiki, dàngu na ruku pa-tandangu taï la malamiri, ka mangàdatunanjaka i Peliku: Nàhu laku kàdiwa, handàka djàka talànga manggawangu-nggu kuhili paau-nggaukai duna, hi wànanja. 26 Nu làti etingu-na padua ka na-parunungu àmahu ka ku-pa-hàla-ja wàna, djia-dujaka làti hi nakàli paaunja la hanggana papanii dànja. 27 Tàka ba na-palàngangu-ka dàmbu ndaungu, tàka-nanjaka i Porukiu Petuhu, na mahilu-ja i Peliku; tàka njuna i Peliku, ka pa-ngitangu-nggunja hàmunggu la tau Jahundi ba wàna, djia-dujaka hi na-paenga-nja la uma kapàtangu i Paulu.

NA KAWUDU 25

I Paulu la hanggana i Petuhu.

1 Ba natàka-ka i Petuhu nu la tana ngerana, pa-làngangu-kika taïlu mbua lodu hei-nanjaka welingu la Keharia la Jeruhali. 2 Ka pa-towakungudanjaka la hanggana da ratu pangora lupa da tau bokulu Jahundi, ba da-pandjala-ja i Paulu, 3 hi da-pamanda-nja: mala àru kau paaunja i Paulu ka namai ningu la Jeruhali wàma wàdanja, maa ba ningu-duka tau pa-bàndjalu-da ma-pandapu-nja i Paulu la pa-pameti-ja nàhu la padua ngarangia. 4 Nanapa-ja i Petuhu, nu ba la Keharia-du pàtu nija i Paulu, tàka njuna laku-ama-dunaika, 5 djia-dujaka: Djàka ningudu angumi maràka malua, ka da-puru karia bia-nggaika duna, kai ngàndi panii, djàka ningu nu ndjalana nuna na tau, hi wànandja. 6 Ndedi na-làpahu-mbu walu djàka ndia ha-kambulu lodu ngalana pa-ngiangu lai njuda, puru-nanjaka la Keharia; hadangu-ka harii mandapu-nanjaka la kandjàka timbangu-na, hi na-paràhangu pangàndi-ja i Paulu la hanggana. 7 Ba natàka-ka, hi da-ndolaku winggiru-nja paral da tau Jahundi da mambàda puru welingu la Jeruhali, ba nda pi-pira biada da pandjala-na i Paulu da ma-bokulu da pa-wàlahu-danja, da panda peku pa-kaloka-da. 8 Maa ba na-padjarungu-duka i Paulu: Nda ningua duku pa-ndjala-nggu hanggangu la ukukai, la uma Alakai dàngu la hangandji bokulu-kai ndiambu, ba wàna. 9 Tàka ka pa-itangu-nggunja hàmunggu la tau Jahundi ba wànaka i Petuhu, djia-dujaka: Ubihu dumu pahei la Jeruhali ka timba ninja na rukumu njumu la hangganggu lai nu? hi wàna ba nahema-ja. 10 Nanapa-ja i Paulu: Ndolaku-ma-nggunjaka la hangga kandjàka timbangu-na na hangandji bokulu, na ràka ngia pati-mba-nja na rukunggu. La tau Jahundi nda ningua duku pa-ndjala-nggu ka njumu nu nda pi hàmu-munjaka? 11 Djàka ninguma pandjala-nggu, dàngu djàka ninguma nu ràka pa-pameti wànguka, nda ku-patarangua duku la pameti; tàka djàka nda tuba biduana na pa-pandjala wàdangga, nggamu na mapuli ànga biangga ruku hàmu eti lai njuda? Njungga duku ba lupa ku-lundungu la hangandji bokulu-ma wànggu, hi wàna. 12 Ka hema-nanjaka i Petuhu ba nahàla-ka pabata

dàndja da ma-timbangu: Ka ku-lundungu la hangandji bokulu ba wàmudu, kau lua-duka bàdi la hangandji bokulu, hi wànanja.

I Paulu la hanggana i Anggaripa.

13 Ndedi pirana na lodu ma-palàngangu, tàka-nanjaka na hangandji Anggaripa dàngu i Mbaraniki papaha-na la Keharia, maida pa-tàbuku-ja i Petuhu. 14 Mandai dangu lodu-naka lai nu, palara-nanjaka na hangandji na rukuna i Paulu paraïna i Petuhu: Lai jiahu ninja na tau papàtu-na i Peliku la uma kapàtangu. 15 Ba talànga ningga la Jeruhali, mai-danjaka la hangganggu da ratu pangora dàngu da ama bokulu Jahundi-ka, hi dapa-nii-ja na rukuna nuna na tau, hi da-pamanda-ngga la pa-pandjala-ja. 16 Kunapa-ha njuda: Nda huri tau Rumuaja, na karia hàmu eti ba puli ànga bianja na tau pa-pameti-ja, dàngu ndedi pa-patarangu-ha dàngu da ma-pandjala-ja nuna na tau, dàngu djàka ndedi pa-pahiangu-ja la pahema-ja nuna na pa-pandjala wàdanja. 17 Ba damai ndàbaka pa-pauhi jiahu, nda hili tiangua-pa nu hadangu harii, mandapu madua-nggunjaka la kandjàka ti-mbangu, hi ku-paràhangu pangàndi-ja nuna na tau la hangganggu. 18 Ba damàtu-ka da ma-pandjala-ja, tàka nda ningui nu pa-pandjala wàdanja, hama tuna ba kukaka-ja njungga làti; 19 djiaaja nu njuda dàngu njuna pa-lumungu-danja huri lumu-ngu-da njudamaa, dàngu lupa na rukuna i Jehu ba wàdanja, na mameti, tàka i Paulu naluri beli wàna. 20 Ba ku-hondaru-manjapa ba ku-mangindjiru-ja nuna, djia-dujaka hi ku-paàra-nja i Paulu napa hi na-mbuhangu palua la Jeruhali, ka timba ninja lai nu na rukuna njuna. 21 Tàka ba kutoma la hangandji bokulu-ma bàdi, mata biangga la uma kapàtangu ka lupa narata wikija i miri hangandji ba wànaka i Paulu, djia-dujaka pàtu biaja, ka lupa kulua patuja la hangandji bokulu, hi wànggu, wànaka. 22 Nanapa-ja i Anggaripa: Ku-mbuhangumbudui duku parongu-ja nuna na tau, hi wànanja i Petuhu. Nanapa-ja i Petuhu: Haromu kau ronguja duna, hi wàna. 23 Hadangu-ka harii tàka-nanjaka na hangandji Anggaripa dàngu na hangandji kawini Mbaraniki, mbinu ngaümada ba datama nu la ngia pa-batangu dàngu da ma-kaborangu, hamanai da ma-pangara-pangarangu-ka la paraïngu; tunaka nu karia-njawa la hangga i Paulu wànaka i Petuhu. 24 Ka panii-nanjaka i Petuhu: Miri Anggaripa, dàngu njimi mbuu ndàbami ma-mandapu dànggama nàhu jiahu, tàngaru, djia-dujaka jiana jia na tau, hi kiri maina mbuu ndàbana na tau Jahundi la Jeruhali dàngu lai jiahu pa-patowakungu lai njungga, nggikimu ba da-warangu nda ràka maluria-japa ba wàdanja. 25 Tàka nda ningu ndokuma ma-habukaru pangita-nggu, ràka pa-pameti wànguja. Hinggilu-nai njuna jiana lupa ku-lundungu lai miri hangandji bàdi ba wàna, djia-dujaka hi kupadai-nja la pa-pangàndi-nja. 26 Ba tuna ndedi ningu-mapa ma-pa-ihikungu djàka nggàra wà-nggunja-ka i tamu umbu daa la huratu; djia-dujaka hi kupamai-nja nàhu la hanggami njimi mbuu ndàbami, ri-rihi njumu miri Anggaripa, taï ba hala pa-mangindjiru-ja ka ninguki pa-tulihu-nggu la huratu wànggu; 27 ba kukaka-ja nda nanggepi-i ba pangàndi tunanja nu bia na tau papàtu, tàka na pa-pandjala wànguja hi nda pa-pawuwa-jai wànggu, wànaka.

NA KAWUDU 26

Na hemana i Paulu la hanggana i Anggaripa,

1 Tàka i Anggaripa: Mala upanii dumu kau peka tàndji liimu, hi wànanja i Paulu. Ka padjola-nanjaka na limana i Paulu hi nahema: 2 Dou miri Anggaripa, wangu-dunaka wànggu-maka duku ba kukaka-ja la etingu, nàhu ba peku hema bia-ngguika la ha-nggamu njumu, mbuu ndàbana na ruku pandjala-dangga tau Jahundi; 3 nadu bau rihi-dupa njumu la papinja na uku hurina dàngu na palumu-palumu-naka na tau Jahundi; djia-duja ka ku-patingi hàmu-njakai duna djàka wànadu ka wànggunja wànggunggau. 4 Na huringgu welingu la pabidi minika, kandai ngiangu-nggu la angunggu Pa-jahundi dàngu la Jeruhali, pi hàla-mananja tau Jahundi-ka, 5 ba pi mandai-ma-danggaka, djàka dabihu làti papanii, nu njungga ba kuwànja na huri Parihi, na kalibaru na mambana pa-djàritu-na la palumu-nja na hurinda. 6 Tàka nàhu hi ku-ndolaku la timbangu, karàngu ba kumonu-nja na pa-ndjandjingu, na pandjandji-na i Ala kawai la boku la àpuma; 7 djiaja nuna-maduka na bandjaru-ma ba ha-kambulu dàmbu kabihu-ja, hi nalumu

mànu-mànunja i Ala la rudungu la lodu, keha ka kungala àrunja ba wàna. Djiaja na monu-nggunja nuna-duka nàhu miri, hi na-pandjala-ka paraï tau Jahundi. 8 Nggikina njimi, nda natama la kalua hi wàmi, djàka na-pahadangu mameti i Ala? 9 Làti ba kuwàngu pakaka-aja duku, ràka-manaka djàka ma-màtu pa-patumbu-nggu papapa wànggunja na tamuna i Jehu tau Naharitu. 10 Hama tuna na pawànggu la Jeruhali, ba nda pira biaja na tau matua na papuhi-nggu la uma kapàtangu, nu ba ku-ngalangu-ka huratu kuaha welingu la ratu pangora; dàngu ba pameti-haka nu djia-majaka na paora-nggu. 11 Nainguma na padjàranggundja la uma bunggu uma bu-ngguru-ka, ba ku-pambana-ha la palapi-ja na tamuna i Jehu; paraï pakaraü mbuhu na etinggu, nggikimu ba kukeha-ndja lupa la hau paraïngu-mbu. 12 Nu ba talànga laku-ngguka la Ndamàhiku, ba kuaha-da dàngu ba pulingu-da njuda-majaka da ratu pangora na palaku wànggu, 13 miri, nàhu la ngarangia la tidu lodu pàku hi djia ita bia-nggunja na ma-kadjilaku welingu la awangu, nda tu biana na kadjilaku-na na mata lodu, ba handàka hambila-maa-nangga dàngu da malaku karia-nggaka. 14 Ba mandjoru hàlaka la tana, ka rongu-nggunjaka lii mapanii dàngga la hilu Imbarani: Ha Haulu, Haulu, nggikina hu kehangga? Naharui na djàka utilaja na bàhi àndju, wànangga. 15 Kuhema njungga: Ka nggaakau miri? hi wànggunja. Nanapa-ja Njuna: Njunggadu Jehu, na pakeha-mu; 16 nàhu hadangu-wa kau ndolaku pa-hàmungu, ba djiaja jiana-duka hi ku-pa-djilikungu wikinggu lai njumu, mata ka kutu-ja papalewa-nggu la pa-hakahii-nja ba mbàda ngita-na-nggaka hamanai na pahili padjiliku wànggunja wikinggu haromu, wànggunggau; 17 hi kuleha-kau welingu lai jiana na bandjaru, dàngu welingu la tau hangàdangu-mbu na ngia pa-paràha-nggungau nàhu, 18 mata kau pabula-ndja da matada, la pa-pambelingu welingu la ma-kapàtangu la maharii, welingu la limana i kambàliku lai Ala; mata ka da-ngalangu pa-djàmangu wàngu ndjala hamanai ndumada la angu tau pa-matua-ka, paraï ruku pawaida lai Njungga, wànangga. 19 Djia-duja miri Anggaripa, nda djia màtangu-manggupa duku la pawànja nuna na pa-pa-djilikungu-ka welingu la awangu, 20 nu pa-bobaru wa madua-nggunjaka la tauka la Ndamàhiku dàngu la Jeruhali, lupa la pa-nggubulu Jundia, hamanai la tau

hangàdangu-ka mbuu ndàbana: màtawa kai pa-ndjilu-ngu kai pa-mbelingu lai Ala, dàngu kai tuja na mahàmu na karia pa-ndjilungu-mi ba wànggundja. 21 Rukuna nuna pàku-duka, nu hi najàpa-ka tau Jahundi la uma Ala, ka pameti-ja ba wàdangga làti; 22 tàka ba tula-nangga padua i Ala, lundu nàhu dàngu ndolaku bia-nggupa, hi kupeka-ja la tau kudukai la tau bokulu-kai, nda hili hauana na papeka-nggu djia-maduaja na papanii-da da wunangu hamana i Muhambu, tuna taï na matumbu ba wàda; 23 nu ba djiangu-ma bàdi na-pàdangu majila i Karitu, dàngu ba Njuna na ma-kawunga nadangu welingu la mameti dangu, hi na-bobaru-nja maharii jiana na bandjaru hamanai na tau hangàdangu-mbu, wànaka. 24 Ba nahema wànjaka nuna i Paulu, ka wara-nanjaka i Petuhu: Katoba-munjaka na Paulu, ba lalu pingu hala-wàlamu djia hu katoba wànja, wànanja. 25 Tàka nanapa-ja i Paulu: Nda katobaa-nggunja, dou Petuhu pa-ngarangu, peka-nggunja panii ma-tubangu-ma nu, hamanai dàngu hàmu-mana duku nu na kanandingu-nggu. 26 Nana i miri napi hàla-manja duna nuka, lai njuna kuwotu kalongga eti nija na kareuku-nggu, ba nda nggiiaja nu na ma-kawiningu lai miri wàna na etinggu, nuna nu ba nda tumbuna nàhuki la ma-pa-hadindingu. 27 Mala miri Anggaripa, hu waiduha wàngguka da wunangu-ka? Nawaiha wàngguma duku! hi wàna. 28 Nanapa-ja i Anggaripa: Hawutu-naka titiru wa-maa-nggunja pa-karitu, wàmu ihu, hi wànanja i Paulu. 29 Nahema i Paulu: Njungga duku hamaja-nggunja padua i Ala, ka hawutu-na ka dangu-nanjakai na patama wàmu, àmbu didi biakau njumu, tàka mata jiana mbuu ndàbana na marongu-ka nàhu, ka hama tuna njungga, mili màtangu jiada àru da nggili bàhi, hi wàna. 30 Ba hàlaka pawàna nu i Paulu, hadangu-nanjaka na hangandji dàngu na ma-pareta Petuhu, dàngu i tamu ràmbu Mbaraniki, hamanai na tauka na ma-mandapu dàndja; 31 ba da-talelingu hàlaka nu, panii-danjaka dàngga anguda: Nina na tau nda ningu ndoku ràka pa-pameti wànguja djàka ndia pa-patama wànguja la uma kapàtangu, wàdaka. 32 Tàka i Anggaripa: Nina na tau pahàla bia-jawa, lupa ku-lundungu-ma bàdi la timbangu-na na hangandji bokulu djàka ndiadu wàna, hi wànanja i Petuhu.

Na pa-lirungu-na la Rumu i Paulu.

1 Ba màndungu-ma-nanjaka na lakuma la tana Itali, pakata-da-njaka i Paulu dàngu da anguna hawiangu, tau la uma kapàta-ngu lai Juliu, na ngora hangahu la kalibaru hurundandu hangandji bokulu. 2 Ka hei-manjaka la kapalu Andarameti, na ma-pipitu la hali-nggi-na la Ahia. Ka pa-lirungumanjaka. Karia hàlama i Aritàraku, tau Makandoni welingu la Tehalunika. 3 Hadangu harii lii-manjaka la Hindungu. Njuna i Juliu hàmu nda ukuja lai Paulu, napuli bianja pa-patoma la arijaa-na da ma-pajema-nja. 4 Ma-hadangu-ika welingu lai nu, paliru pipitu-manjaka la hambeli Kipuru ba ngilu pa-ndebuku-ja; 5 ba ma-pàlaku-jaka na tehiku la Kilikia dàngu la Papilia, tàka-manjaka la Mira la tana Likia. 6 Lai nu hunggu-nanjaka na ngora hangahu na kapalu welingu la Ihikandaria na malaku la Itali, ka pahei ni-nanggama-ka lai nu. 7 Mandai dangu lodu-maka nu ba mangeri paliru-lirungua dàngu hi naharui-mbui la pa-hangiri-ja la paraï Kanindu ba nda na-pahia-nggama ngilu, djia-dujaka hi ma-pipitu ningu la Kareta, la tubana la Halamoni; 8 tàka djia-majai na haruina ba malaku lànganja lai nu, lundu tàka-manjaka la Pahiwi Manandangu ba wàdanja, la lihina la paraï Lahia. 9 Ba pawàngu-majaka na lodu pawàru-ma, dàngu ba na-pahada ma-haruingu na lakuma, tàka na lodu rotu wiki tu kadjia-mbu-manjaka, ka panamu haha-nandjaka paraïna i Paulu: 10 Oi anda, ba ku-tàngaru-ja na pa-lirungu-nda nàhu na-akatui dàngu pamburi wànguja, nda mbulungu biana da ngàndi dàngu na kapalu, tàka na luri-mbunda, hi wànandja. 11 Tàka na ngora hangahu nawai ninjapa na ndjuru-mudi dàngu na anakonda welingu la paniina i Paulu. 12 Ba nda nahàmu pàku nuna na pahiwi djàka todu ningu la wula mbokaru, dàngu nadangu-mbui pa-ngalangu-wa njuna na mawàna, mili wanguki àruna ka tatàka la Peniku, ka tatodu ningu la wula mbokaru wàda; ba djiaja na pahiwi nuna-duka la Kareta na ma-hanobaku-ja la mbara wawana dàngu la mbara ditana la patama lodu.

Na ràngga-danja na mbokaru-na.

13 Tàka ba nangeri maruru-ka na ngilu weli lurungu, djia-dujaka na

pahimbu-nda wàdaka, wotu-danjaka tanangga hi da-palirungu welingu lai nu ba da-pipitu-ja na nuha Kareta. 14 Ndedi nggii mandaina làndahunanjaka ngilu kaputi ahu na kapalu, na ngilu Jorakulu ba wàdanja. 15 Ba nangàndi-jaka ngilu na kapalu, nda peku hunda-majapa, ka puli maduamanjaka pamili. 16 Ka handjoruku-manjaka la wawana na hau na ana nuha, Kalaunda ba wàdanja, tàka naharui-ka ba ma-pandàngi-ja na tena; 17 ba padita-jaka nuna na tena, hi dahimbu-nja uku na kapalu la pa-paboru-nja; ba da-mangàdatu-ka napa nawotu-duja arihu na kapalu la kabundu wara Hirutu ba wàda, papuru-dandjaka da liru, hi nawàngu pamili bia nàhu; 18 Ba hauraku hala-wàla-nanjaka ngilu na kapalu, hadangu harii ndauha-nandjaka tau da ngàndi kapalu; 19 hama tuna dua modungu, wàru wa madua-dandjaka lima wikida da pawangu la kapalu. 20 Ba mandai dangu lodu-mamaka ngalama panda ngita ndoku lodu dàngu kandunu, tàka hi nda ngeri làndahu-ma-na-nggama-pa ngilu kapàru, nu hina-duka hi nda ningu ndoku monungu-ma la pamara. 21 Tàka ba mandai-manaka la panda ngangu na tau, ka ndola-ku-nanjaka i Paulu la padua-da njuda: Oi anda, làti djàka ipatingi pàkunja na paniinggu, ka àmbu ta-dundjaku-nja na nuha Kareta, nda tunaa ka taràngga-ja na maharui dàngu na mburi tungu jia. 22 Tàka nàhu ka kupeka-nggai: pamàndu-ndja njuna da etimi, nda ningua haàtu ma-maromba, djiaja na kapalu djuaa. 23 Maa ba nimaa kamodu ba na-ndolaku lihingga na haàtu na papalewa welingu lai Ala na mataungga dàngu na palumu-nggu njungga jia: 24 àmbu mangàdatu na hi Paulu, djia-djiangu lia duna utàka la hanggana na hangandji bokulu; kau tàngaru, napuli hàla-ma-nggaundjaka lai njumu paraïna i Ala jiana na tauka na malaku karia-nggau, wànangga. 25 Djia-duja pamàndu-ndja da etimi hi wànggunggai, ba pi-ma-nggunjaka i Ala, djàka nggikina wàna ba napuru pekangga, ba tu-tu liana. 26 Na njuna ba tuna djia-djiangu lia duna nandaiha-ta la ma-panuhangu. 27 Ba toma-jaka na pa-hakambulu patu mbua rudu wàma ngala-ma pa-kalindingu la tehiku Andaria, ba ràkangu mandalora-jaka, ba dakaka-ja paraï" tau kapalu, na-mareni-ka na marà wàda; 28 hi dapuha-ja na watu kakara, ningu dua kambulu ràpana na mandjolungu-na; ndedi nggii marauna hili puhajai na watu kakara, ningu ha-kambulu lima ràpanai; 29 ba da-mangàdatu-ka, napa ta-kàndahu-du la

ma-pawatu mbulingu ba wàdaka, ka puha-dandjaka da tanangga ba patuda la kamuri, dàngu harii àru harii àru wàda padua-ka. 30 Tàka ba dahimbu-ka ukuda da tau kapalu la papalai welingu la kapalu, ba da-papuru-nja na tena ba dalua kahilingu papuha tanangga la ngora, 31 ka panii-nanjaka na ngora hangahu dàngu da hurundandu njuna i Paulu: Djàka nda da-ndàdiku madua njuda la kapalu, njimi nda djia peku maraami, hi wànandja. 32 Ka kàtahu madua-dandjaka da liku tena paraï da hurundandu, hi dapuli-maanja pamili.

Na mberana na kapalu.

33 Waihangu-wa ba wànaka, hi nawànda hàlaja pangangu na tauka paraïna i Paulu: Nàhu ha-kambulu patu wànaka na lodu bai patia dàngu rimbangu ba nda nggàra ndoku pa-ngami. 34 Djia-duja nàhu nganguwa hi wànggunggai, ba djiaja nuna na pamara wàmi; ba nda ningua la angumi haàtu madjia mu-ndju ànga bia hawàla ru lunggina, hi wànandja. 35 Ba wànaka nu piti-nanjaka kambamba hi na-pamalangu-nja i Ala la hanggada njuda mbuu ndàbada, hi na-kawita-ja na kambamba, nu ngangu-nanjaka; 36 ka màndungu-danjaka da etida njuda, hi dangangu-mbui duda. 37 Nu ma-ninggama la kapalu, tau dua ngahu pihu kambulu manomu-kama. 38 Ba dambihu hàlaka pangangu, pa-halimu-danjaka na kapalu, ba dandauha-ha da uhu la tehiku. 39 Na-waihangu-ka, nda datandaa-ja djàka nggàra tanaja, na njuna daita-ja na ngaruna na ma-pabulu warangu, hi dahi-mbu-nja uku na kapalu ka peku pa-kàndahu-ndanja lai nu ba wàda. 40 Ba darata-haka da liku tanangga, dundjaku-dandjaka la tehiku, hi dangguli-ja na liku ulingu, hàlaka hi da-djidjiku-nja na liru ngora ka nahoba ngilu ba wàda, hi da-pahangga-nja la mamara. 41 Ka handauningu-nanjaka lindi wara na kapalu, hi da-pakà-ndahu-ja lai nu, ba na-hinggatungu-duka na ngorana hi nda hili peku nggàduku-na, tàka na kamuri-na tawàharunanjaka paraï pa-kapàru na ngalingu. 42 Ka batangu-danjaka da hurundandu, ka pameti hàlaha da tau pahondu ka àmbu hili ningu mangeni, tàka napa hi palai pa-ngalangu bia-danjai, ba wàda. 43 Tàka na ngora hurundandu, ka ku-kahiri wànja i Paulu ba wàna, baka-nandjaka, hi

na-paràha-ndja da mapingu pangeni pa-tukungu mangilu wikida lupa datàka la tana marà, 44 hawiangu la kapambalu-haka, tàka hawiangui la kambera tena-haka. Tuna nuduka hi dalundu dàngu hàmungu hala la tana marà.

NA KAWUDU 28

Ba natàka la Maliti.

1 Ba mamara hàlaka, hinaka hi mapinja tamuna nuna na nuha ba Maliti-ja. 2 Na tau nuha lai nu nda uku pa-ngitangu-ja hàmu etina lai njuma; maa ba da-padukulu-duka epi bokulu, mai hi wàda hàla-nggama, ba nauradu-nggamaka, màlai na maringu-na. 3 Ba naohu-ka karàngga i Paulu hapaingu hi nandauha-ha la epi, ka luhu-nanjaka na heu na pupu, ba na-pàdangu mambana hi nakati-ja na limana i Paulu. 4 Ba naita-jaka tau nuha lai nu ba na-kandiwalu biaka la limana i Paulu nuna na mabei: Nda tandjindjia-pa, na tau nina tau panggora-ja na ni, ba nda hili pahia-mananja paluri paraï marapu pa-himbalungu, djiapa ka naluhu-kadu welingu la ma-akatu la tehiku, wàdaka. 5 Tàka i Paulu hi na-kàmbahu-ja nuna na mabei la epi, nda nggàrambu papàda-na. 6 Pa-tiangu pàku-danjaka napa hi nambua djàka ndia nulahu hi djia wàna bia ba nameti ba wàda. Tàka ba mandai patia-tiangu-daka nu, hi nda nggàra ehi biai ba daita-ja, nu ka hili haunaika na pa-pangad a-da: Marapu-ja dumu na ni, wàdai. 7 La lihina lai nu nindja da wokana na ma-pangora lai nu la nuha, i Pumbuliu ba wàdanja, njuna-duka na manggepi-kama, taïlu mbua loduma pa-arijaa lai njuna, màdjangu pàkuna. 8 Tàka na amana i Pumbuliu mahuru-na padua, ba hidu pariti-nanja, dàngu taïngu-nanja maria, hi natama tomaja paraïna i Paulu, ba na-hamajangu-ka hi na-padambaku-nja limana, ka màlaru-nanjaka. 9 Tunaka nu, nàmu madua-njaka na tau hawiangu lai nu la nuha na maningu ma-hidungu, hi na-pamàlaru hàlaha. 10 Njuda nuda da tau tembi nda uku-danggama; pa-lirungu-wa ba wàmaka, ngàndi-danggama-ka paràka pa-kalana-ma.

Na pa-lirungu-na i Paulu la Rumu.

11 Pa-làngangu-ka taïlu mbua wulangu, hei-manjaka la kapalu na ma-pamaingu welingu la Ihikandaria na maningu tanda Ndiukuringu, na mahiwi lai nu la nuha la mbokaru-na. 12 Ba matàka-ka la Hirakuha, hiwi-manjaka, taïlu mbua loduma lai nu. 13 Welingu lai nu tundu pipitu-manjaka hi lundu matàka la Renggiungu. Tunaka nu hadangu harii tungu-nanjaka na ngilu kamuri, hama tuna dua modungu tàka-manjaka la Putioli. 14 Lai nu hunggu-mandjaka da angu dedi, ndàdiku kàdi pihu mbua lodu lai njuma ba wàda-nggama; tunaka nu ka pa-ngalangu-manjaka la Rumu. 15 Ba darongu-jaka na rukuma njuma da angu dedi lai nu, mai-danjaka pa-hàmburu-kama lundu la pa-pa-hàmburungu Apiu dàngu la Toku-tailu. Ba naita-haka paraïna i Paulu, pa-malangu-nanjaka i Ala, hi na-pamàndu-nja na etina.

Na rukuna i Paulu la Rumu.

16 Ba matàka-ka la Rumu, pa-pahiangu biaja i Paulu la pangia mehangu, dàngu haàtua hurudandu anguna mamangga-nja. 17 Tunaka nu pa-làngangu-ka taïlu mbua lodu, paau-nandjaka da tau Jahundi da ma-pangora la pa-pauhi. Ba damàtu hàlaka: Oi anda, nda nggàraa làti pandoku-nggu la bandjaru-nda hamanai la hurida da boku-ndaka, ba tuna hondu bia-da-ngga hi da-pakata-ngga la lima tau Rumu. 18 Ba na-mangindjiru-jaka tau Rumu na rukunggu, ka pahàla-ja wàna-dunggaka làti, ba nda ningudu latana ràka pa-pameti wànguka. 19 Tàka ba nawàhi-jaka nuna paraï tau Jahundi, ka ndia-dupa ku-lundungu-duka bàdi la timbangu hangandji bokulu hi wànggu-kaka, nda ruku ningui nu papulu wànggunja na angunda. 20 Nuna-duja mai hi wànggunggai, ka kuita-ha da matada dàngu ka kupanii dàndja wànggunggai; ba rukuna na pamo-nu-na na ana Ihiraïlu-du nàhu hi da-karitaku-ka jiada da nggili bàhi la limanggu, wànandja. 21 Danapa-ha njuda: Nda ningumbu huratu pangala-ma welingu la Jundia rukumu njumu, hamanai da angunda da mamai jiahu nda ningumbu ma-bobaru-ja djàka ndia mapanii-ja na pandoku-mu. 22 Na njuna ma-rindjungu-madu parongu-kau njumu djàka nggikina wàna na pa-pangàda-mu; maa ba pi-ma-manjaka jiana na kalibaru ba na-rawaku-ja

tau la nggi-nggii, hi wàda. 23 Ba dapeka-njaka rehi i Paulu, mai dangudanjaka la ngia pa-ngiangu-na i Paulu. Piti weli mbaru lundu malingu-na ba na-pakaloka-ndja, dàngu ba na-hakahii-nja na rukuna na pahangandji-na i Ala, ba na-titiru wàndja na ukuna i Muha dàngu da huratu-da da wunangu-ka la pawaija i Jehu. 24 Hawiangu ningu matundu-nja nuna na paniina, tàka ningui mandia; 25 tàka ba da-palumungu-ka dàngga anguda pa-ihangu-danjaka, nu ba napanii-jaka i Paulu jiana na habata: Tuba-manaka ba wàna i Ngahu Matua la ngaruna na wunangu Jahaja la bokunda: 26 Mulua-wa la bandjaru ni lua, kau paniinja: Napa iro-ngu wànja kahilu-mi, tàka ndai pianja; napa ingita wànja matami, tàka ndai tandaaja; 27 ba tongguru-ma-nanjaka na etina jiana na bandjaru, dàngu ba kawanga-ma-danjaka da kahilu-na, ba kapuda-ma-nandjaka da matana; ka àmbu peku itada da matana dangu ka àmbu peku ronguda da kahilu-na, dàngu ka àmbu napi wànja eti, ka na-pambelingu ka lupa ku-pamàlaruja làti, ba wàna. 28 Djia-duja kai pinja na mànangu welingu lai Ala na-palua-njaka la tau hangàdangu, djiangu-maka duda da-patingi-nja, wànandja. 29 Ba hàlaka pawàna nu i Paulu, beli hàla-danjaka da tau Jahundi dàngu pa-lumungu-da. 30 Ka ndàdiku-nanjaka duna la uma pahewa wikina i Paulu, dàmbu ndau pa-tumbukungu-na, ba na-kataku hàlaja na tauka na mamai tomaja; 31 paai lulungu bia-nanja ba na-bobaru-ja na pahangandji-na i Ala, dàngu ba napeka-ja na rukuna i Miri Jehu Karitu mbuu ndàbana, nda ningumbu mahiri-nja.

NA HURATU-NA I PAULU NA PA-PANGÀ-NDINGU LA TAU RUMU

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welina lai Paulu, atana i Karitu Jehu, pa-pahurungu pa-paaungu, na pa-kawàri la pa-bobaru-ja na lii mànangu-na i Ala, 2 na paràndi hahana la ngaruda da wunangu-na, hama tuna na maninja la Huratu Matua, 3 rukuna na Anana, na matumbu la wàlana i Ndautu nundjuja na tolu, 4 tàka pa-pakadangu-jaka ba Ana Ala ningu mbihangu-ja, nundjuja na ngahu na

pangia matua, nu ba na-hadangu welingu la padua tau meti, na i Jehu Karitu na Mirinda. 5 Rukuna Njunadu hi mangala-nja na hàmu eti dàngu na pa-kata pa-pahurungu, mata la tau hangàdangu la hau tana hau tana ka ningu mànu ma-manundu la papawai lumuna na tamuna. 6 La padua-da njuda djiakai njimimbu, tau pa-paaungu, panduma-na i Jehu Karitu. 7 La tauka na pambuha-na i Ala, na tau matua pa-paaungu na maninja la Rumu: Na pa-namungu dàngu na peku na ma-welingu lai Ala na Amanda dàngu lai Miri Jehu Karitu, mata ka Taï njimi àruja.

Na rindjungu-na i Paulu palua la Rumu.

8 La kawungu-na ku-pamalangu-nja na Alanggu ba kuliija i Jehu Karitu rukumi njimi mbuu ndàbami, nadu na pawaimi ba papeka-duja la panggubulu awangu. 9 I Ala, na palumu-nggu la eti dalunggu ba ku-bobaru-ja na lii mànangu rukuna na Anana, hakahii-nggunja, ba nda na-kambotahu na tiki-nggunggai, 10 ba kukarai ma-mànu la hamajangu-nggu, nggi pa-bungga-hungu bia-kaka nàhu ngarangia, nundjuja na pambuha-na i Ala, pamai lai njimi. 11 Maa ba rindjungu-manggunja pangita-kai, ka peku padaü-nggunggai nàhu pa-wuangu ma-pangahu, pa-màndungu wàda da etimi. 12 Djia-dujaka ka panggaüru-kai duku la padua-mi rukuna na pawainda haàtu-haàtu,ka pawaimi njimija, ka pawainggu njungga-jakai. 13 Nadu, angu dedi, keha ka dapinja bàdi wànggunggai, ba mbàda pahau dangu-mangguka ka kulua lai njimi ba wànggu — tàka lundu nàhu papàtu bidua-kapa — mata ka ningumbu pangala-nggu lai njimi hama tuna la tau hangàdangu hawiangu, wànggu. 14 Ka tau Nggarika-ja ka nda tau Nggarika-jakai, ka tau manggàna-ja ka tau nda pingu-jakai, wuta ndàba-manggu-ndja. 15 Djia ba tuna nu njungga duku orangu-manggunja pangàndi-ja na lii mànangu lai njimimbu ma-ngiangu la Rumu.

Na paniina na ma-papingi.

16 Ba nda ku-makia waanja duku na lii mànangu, maa ba mbihana i Ala-duja, na pa-mànangu wàna na ta-tauka na mapawai, la mangilu na tau Jahundi, lupa na tau Nggarika-mbu. 17 Maa ba pabowa-dujaka lai nu na tàndjina i Ala, welingu la pawai toma la pawai, hama tuna na maninja la Huratu: Ngahana papawai-du napa na tau tàndji hi naluri, ba wàna.

Na ndjalada da tau hangàdangu dàngu na hàngga-nandja i Ala.

18 Nadu na hanggana i Ala ba tabunggahu-na padua welingu la awangu, papana na akatu-naka na tau manda lumunja i Ala, dàngu manda wànja matàndji, na ma-hungguru wànja manda tàndji na ma-tubangu. 19 Nadu, na ràka papingu na ngerana i Ala ba wuwana padua la etida, maa ba na-pawuwa-dunja i Ala. 20 Nadu, welingu ba na-padika-nja na tana, na panda ngita lai Ala, na na mbihana na ma-padaingu dàngu na dedi Alana, ba papingu-maja ba pangàda-nja nu la paràma-naka, hi nda ningu pa-pamànangu wàda wikida. 21 Mala djiapa ka datanda-jakadu i Ala, nda da-patembi Alaanja dàngu nda da-pamalangu Alaanja, tàka nda ningu ndokua linguna na pa-pangàda-da dàngu na-kapàtangu-ka na eti angada. 22 Pingu-manja ba wàda ànga hi nduba bia-danjaika; 23 na mangundju-na i Ala na manda molungu, hi da-pahilu wànja ma-pahadangu la hada tau ma-molungu, dàngu hada ma-hawurungu, dàngu banda ma-kapatu mbungungu wihi, dàngu mabei. 24 Djia ba tuna nu ba dàngu namatu-danja na parindju etida, hi napuli-ndja la ma-iraku paraïna i Ala, hi kiri pa-kalana-da wikida. 25 Nadu na Ala na malànga-taka ba da-pahilu wànja na manda djiaja hi da-maràbuku-nja dàngu hi dalumu-nja na pa-padikangu nda mbulungu pàku na Ma-padikangu, na pa-wotungu lundu nu nu. Amingu. 26 Djia-dujaka hi napuli-maa-ndja paraïna i Ala la pa-mataru etida na maànga, nadu da kawini-da ba da-pahilu wànja. panda kàli wàngu na huri memangu. 27 Djia-majai da tau minida ba da-dundjaku-nja na huri memangu la kawini, hi dambana ningu la hamada, nu da tau mini ba dawunda ma-akatu la anguda pamini, hi nga-la-maa-danja la tàda ihida na wunda ràka papana na ndjàrangu-da. 28 Rukuna ba nda dabihu pa-wàrihu-ja i Ala, hi napuli-maandja la pa-ngàdangu manda hàmu hi kiri wunda-danja na manda ràkangu. 29 Mbumbaru-nandja manda uku da-dangu, ma-akatu, mangangà eti, kadjàliku; nahulu-ndja malara eti,

pameti tau, pa-hànggangu, pa-kahili, kabularu; tau ma-parunda-ha, 30 tau ma-pulungu-ha, manda mbuhanja i Ala, ma-paakangu, ma-katadaku, mapeka rihi, mamàhi la ma-akatu, manda rongu inana amana, 31 manda ningu pa-ngàdangu, ma-paliu laüngu, manda ningu etingu, manda namu angu. 32 Djiapa ka dapi-njakadu na pa-hukutu-na i Ala, na tau na matuna nu ba ràka pa-pameti-ja, nda mbulungu biana ba tuda nu tàka daorambunjai na tau na matuna nu.

NA KAWUDU 2

Na hanggana i Ala la tau Jahundi.

1 Djia ba tuna nu, nda ningua pa-pamànangu wàmu wikimu, oi anda, djiapa ka nda nggaa-kaukadu ma-patandangu; nadu djàka nggàraja na pa-pandjala wàmu tau, ba djia-maja na pa-pandjala wàmu wikimu. Nadu njumu ma-pandjala tau bau wunda-madujai dumu na matuna nu. 2 Pi-mandanja i Ala ba natundja ngerada da tau da mawunda-ja na matungu nu. 3 Oi anda, ma-pandjala-ja na tau na mawunda matungu nu dàngu wunda-munja padua, napa ku-pahàla duku la pa-tandangu-na i Ala wàmu bia ihu pa-pangàda-mu ai? 4 Ndia, paaka-munja ihu na màdjangu etina, dàngu na muluru etina, dàngu na lerangu etina na panda taü, dàngu nda pimunja na màndjangu etina i Ala ba kameni-nanggau padua la pa-pandjilungu. 5 Tàka nundjuja na tongguru-mu dàngu na eti nda pa-ndjilu-ngu-mu u-kangutangu wikimu hangga, ndumamu ngeru la lodu hangga, ba bowaja na pa-tandangu-na i Ala na matàndji, 6 haromu na matunja wai ngerana hàatu-haàtu nundjuja na pawunda-naka. 7 Djia-dujaka na luri pa-lupangu ndumana na tau na makeha-nja mapaki, tembi, dàngu manda molungu ba da-pa-mukarungu la pawunda mahàmu; 8 tàka hangga dàngu makaraü ndumada da ma-kehangu wai ngera wikida, da manda pa-tundungu la ma-tubangu, hi tundu ni bia-danjai na manda tàndji, 9 Majila dàngu bànaru ndumana na ta-tauka na mawunda-ja na ma-akatu, la mangilu na tau Jahundi, mangu na tau Nggarika-mbu. 10 Tàka mapaki, dàngu tembi, dàngu màndjaku ndumana na ta-tauka na mawunda-ja na mahàmu, la mangilu na tau

Jahundi, mangu na tau Nggarika-mbu. 11 Nadu i Ala ba nda na-tàngaru kaba mata tau.

Na uku nda nalingu la tau Jahundi.

12 Nadu djàka piraja na mandjala dàngu nda ningu ukungu, napa na-molungu-mbu dàngu nda ningu ukungu; dàngu djàka piraja na mandjala dàngu jàpa-nanja na uku, ngeru pa-patandangu-ja nundjuja na uku. 13 Maa ba nda djiaha da marongu-ja na ukua da matàndji la hanggana i Ala, tàka djiaha da manundju-ja na uku duda da pa-pamànangu taï. 14 Nadu da tau hangàdangu da manda ningu ukungu, djàka danundju-ja la huri memada na maninja la uku, da tau jiada, djiapa ka manda ningu ukungu-hakadu, ukungu-ma-danjaka wikida. 15 Maa ba pa-itangu-madanja, na pa-karuhi-na na uku ba pa-huratu-ja daa la etida, ba na-pahakahingu-mbudu na eti pa-tandangu-da, hamanai da pa-pangàda-da ba da-maràngga pandjala ndia ba da-maràngga peka mànangu dàngga anguda, 16 nu la lodu patanda-nanja na ma-kawiningu la tau paraïna i Ala la ngaruna i Karitu Jehu, hama tuna na lii mànangu pa-bobaru-nggu. 17 Mala njumu, Jahundi-ja ka wànangga tau djàka wàmu, bau handera-ja na uku, 18 dàngu bau hamemu wànja i Ala, hamanai bau pinja na pambuha-na, dàngu bau kehanja na ma-papingi, maa ba pa-pekangu-dukau la uku, 19 dàngu bau padangu wikimu ba malonda tau pokikau, ba hulu tau ma-ngiangu la ma-kapàtangu-kau, 20 ba ma-papekangu tau nda pingukau, ba ngguru anakeda-kau, nadu la uku ba kata-du-munjaka na ràka papingu dàngu na ma-tubangu. 21 Mala nu njumu ma-papekangu tau hawiangu, ka ndau pa-pekangu bia wikimu? Ma-papekangu la panda mangangà, umanganga-ka? 22 Njumu àmbu ndjuraku ba wàmu, undjuraku-ka? Ma-hanggita-ndja da marapu, urambangu-ka tanggu marapu? 23 Njumu ma-hamemu wànja na uku upaaka-njaka i Ala bau panggaja na uku? 24 Nadu na tamuna i Ala ba palapi-majaka lumumi njimi la padua tau hangàdangu, hama tuna na maninja la Huratu.

Na kàri nda nalingu la tau Jahundi.

25 Nadu na kàri ba ninguma linguna djàkau nundjuja na uku. Tàka djàka mapangga ukukau, nda kària-japa na kàrimu. 26 Djia-duja djàka na-pamàndu biduandja da hidana na uku paraï na manda kàri, nu na nda kàrina beringu kàri-ma-na-njaka nda wàmu? 27 Nu na manda ningu huri kàringu, ba nanundju-ja na uku, napa na-pandjala-kau njumu mapangga-ja na uku, djiapa ka ningu huratu-mu, dàngu ka pakàri-kaukai. 28 Nadu ba nda djiaaja na ma-Jahundi liuna na Jahundi lànga-tàka, hamanai nda djiaaja na kàri liu, la tàda ihi, na kàri lànga-tàka. 29 Tàka djiaja na ma-Jahundi ununa duna, dàngu na kàri eti paraïna i Ngahu, nda djia biaja ba nundjuja na huratu. Na wotungu la tau tungu nu nda ma-welingu la tauaja, tàka ma-welingu lai Alaja.

NA KAWUDU 3

Na rihina na tau Jahundi dàngu na tuturu-na i Ala.

1 Djàka tuna nu nggàra-jaka na parihi wàna na tau Jahundi, ndia nggàraka linguna na kàri wàmu? 2 Dangu-maka duna, dàngu màtu-màtu ngarangia-na. Na ma-papingi ba pa-pakatangu-duhaka da puluna i Ala. 3 Mala nggikina-ka wàmu? Djàka ningu hawiangu manda tuturu, ka àlingu wàngu-maa-nanjaka na tuturu-na i Ala rukuna na nda tuturu-da njuda wàmu? 4 Ndia ndoku! Dji-djiangu-ma duna ba ma-palànga-tàkangu-ja i Ala, tàka na ta-tauka ba ma-kambàliku-ja, hama tuna na maninja la Huratu: ka peku pa-pamànangu-kau la pulumu-ka, dàngu ka peku talumu djàkau patandangu tau, ba wàna. 5 Tàka nu na nda tàndjinda njuta djàka nawuwa wànja na tàndjina i Ala, ka nggikina wàndaka bàdi? Nda tàndji-nanjapa ihu i Ala, ba napuha-ja na hanggana? Panii taungua-nggunja. 6 Ndia ndoku! Djàka tunaka nu, nggiki hama patanda-nanjaka na pinu tana paraïna i Ala. 7 Tàka djàka na-pabundungu bidua na pa-deningu-na i Ala rukuna na kambàliku-nggu, hi nawuwa wàngu na mangu-ndju-na, ka ni njungga hi pa-patandangu-kai hama tuna na tau ndjala. 8 Hamanai: Nahàmu-kiapa, mata ka tuwulu-ja na ma-akatu ka peku tumbuna na mahàmu, hi nda wànda biawa, hama tuna wàda ba wàna-nggama tau hawiangu ba napulungga-ma. Da tau nuda ràka-mana djàka pandjala-ha.

Tau ndjala ndàbaja na tauka.

9 Mala nu? Ninguka parihi wàndanja na tau hawiangu? Ndia ndoku! Nadu kawai ba mbàda pandjala-ma-manjaka na tau Jahundi hamanai na tau Nggarika-mbu, ba panjàku ndàba-ma-nanjaka mandjala, 10 hama tuna na maninja la Huratu: Nda ningua matàndji, nda haàtu-ma, 11 nda ningua mapingu, nda ningua mahimbu-ja i Ala; 12 da-hiliru-ka mbuu ndàbada, maràngga nda ninguma li-nguda; nda ningua mawunda-ja na mahàmu, mili haàtua-ka ndiambu. 13 Da kalàmba nggoruda hama djiangu reti ma-hanganga-ha, da làmada dapeka wàndja manda tubangu; omungu-da padua upahu ularu; 14 nambinu-ndja ràtungu da ngaruda, dàngu pa-malara eti wàngu; 15 darengga da wihida la pabungu wai ria. 16 Pakabu wàngu dàngu pa-handuka wàngu-maaja na matumbu la ngarangia palii-daka; 17 dàngu na ngarangia màndjaku nda dapianja; 18 na mangàdatu-nja i Miri nda nianja la mbara wua matada, ba wàna. 19 Nu pi-ma-ndanjaka djàka nggàraja na pala-naka na uku, ba lanandja da tau la ngaba uku, ka peku kabitangu-na na ngaruna na ta-tauka, lupa na ihi pinu tanaka ka ràka pa-pandjala-ja la hanggana i Ala. 20 Nadu ba nda ningua tau pa-kawana la hanggana i Ala, ruku ba patutu-nja na uku; na uku ba papingu wàngu mandjala-ja.

Na tàndjina i Ala dàngu na metina i Miri Jehu.

21 Tàka nahu pa-pangitangu-jaka na tàndjina i Ala dàngu nda pawànja na uku, na pa-hakahii-na na uku dàngu da wunangu. 22 Na na tàndjina i Ala ruku pawai lai Jehu Karitu ndumana na tauka na mapawai; maa ba nda ningua ma-pahilitu: 23 nadu ba mbàda ndjala ndàba-madaka hi da-jàmihu-ja na bundjuku na ma-welingu lai Ala, 24 hi pa-kawana djuaha lumuna na pa-namungu-na i Ala, rukuna na pa-palohu wàngu na maninja lai Karitu Jehu. 25 Nuja na patuna la hangga i Ala, ba djia-duja na pa-papeku wàngu ndjala ruku mbunguna na wai riana, paraï papawai, hi peku pa-ndjiliku-nanja na tàndjina nu ba namàta-ndja da ndjala da matumbu

àmangu, ba djiaja na palera-nandja eti i Ala; 26 hamanai la pa-pandjiliku-nja na tàndjina nàhu, hi kiri tàndji mbuna ba na-pakawana-ja na tau na ma-kawana-nja na pawai lai Jehu. 27 Djàka tuna nu nggiijaka na pa-hamemu wàngu wàmu? Pa-wàrungu-jaka. Nggàra huri-jaka nu? Ruku huri patutu-nja na ukuka? Ndiaa, ruku huri pawai. 28 Nadu na pa-pareki-ma, ba ruku pawaija hi pa-kawana-ja na tau, nda rukuana ba patutu-nja na uku. 29 Mala i Ala, Ala tau Jahundia-ja wàmu? Nda Ala tau ha-ngàdangu-mbuja? Lànga-tàka, Ala tau hangàdangu-mbu ja. 30 Nadu i Ala ba mbulungu-maana na ma-pakawana-ja na tau na makàri ba ngahada papawai, hamanai na manda kàri ruku pawai. 31 Djàka tuna nu pamàlimanjaka na uku wàmu ba mawànja na pawai? Ndia ndoku, tàka pamàndu-manja na uku.

NA KAWUDU 4

I Ambarahangu hi pa-kawana-ja ba ngahana papawai.

1 Nggikina wàndanja-ka bàdi na ngerana i Ambarahangu, na bokunda nundjuja na tolu. Nggàra-jaka na pangala-na? 2 Nadu djàka pa-kawana-ja i Ambarahangu ruku paràma-na, ningu-maika njuna pa-hamemu wàna; tàka nda tuna nua lai Ala. 3 Mala nggikina wàna na Huratu? I Ambarahangu napawai lai Ala, hi palii tàndjinja. 4 Djàka ningu tau maràma, nda ruku pa-namungua-ja ba peka-nja wundana, tàka ngera-mananja duna. 5 Tàka na manda rama, tàka na mawaija Njuna na ma-pakawana-ja na manda lumunja i Ala, nu na pawaina palii tàndji-nanja paraïna i Ala. 6 Hama tuna i Ndautu ba na-paoha-nja na tau na pa-pangera-na matàndji paraïna i Ala, dàngu nda ningu paràma-na: 7 Oha-naka duna na tau na pa-djàmangu ndokuna, na pa-pandàdangu ndjalana; 8 Oha-naka duna na tau na panda pabuku-na mandjala paraïna i Miri, ba wàna. 9 Nu, oha-naka ba wàna, lananja na tau makària-ka ihu ndia hi na manda kàrimbu? Nadu, na pawaina palii tàndji-nanja i Ambarahangu ba wànda-duka. 10 Mala, pirangu-ka ba palii tandji-nanja wàmu? Mbàda kàri-naka, ndia hi ndedia nakàri? Nda djiaja ba mbàda kàriana, tàka ba ndedi nakàri-mapa duna. 11

Nu na tanda kàri hi na-kataku-ja, tandana na tàndjina, na rukuna na pawaina ba ndedi nakàri; nu hi naama ndàbanja paraï tau mapawai-ka na manda kàri, nu na matàndji ka peku pa-pandumangu-ha, 12 hamanai na tau makàri-mbu, nu ba nda mbulungu biana na kàrida, tàka na ndàki-mbuja na rukuna i Ambarahangu na mapawai dàngu ndedi kàrina. 13 Nadu ba nda ukua pawangu ba ràndija i Ambarahangu lupa na wàlana, nduma-munja haromu na pinu tanaka ba wàdanja, tàka na tàndji ruku pawai duna. 14 Nadu djàka djiaha da ma-handera la uku da ma-ndumangu làti, nu na pawai ka nda ninguapa ngarangia-na, dàngu na pa-ràndingu nda ninguapa linguna. 15 Mala na uku ba hànggadu pa-patumbu-na; tàka la manda ningu ukungu, nda ningumbu mapangga uku. 16 Djia-duja hi ma-welingu pawaija, ka paraï pa-namungu-ja, ka peku màndungu-na na paràndi la wàla danguka, nda mbulungu biada da maningu ukungu, tàka djia-mbuha da mapa-wai-nja lai Ambarahangu, na ama ndàbanda, — 17 hama tuna na maninja la Huratu: Kutukau amana na bandjaru dangu, ba wàna — la hanggana i Ala na pawaina, na ma-paluri-ja na mameti, dàngu na mapaau-nja na manda ninja ba hama djiangu ninja. 18 Djiapa ka nda ningu-kadu monungu, na-monungu bia, ba napawai-du ba amana na bandjaru danguja ngeru; hama tuna na pambàda pekangu-ja: Tuda nu ngeru da wàlamu, ba wànanja. 19 Dàngu nda màli-mana na pawaina, nu ba napingu wikina ba hama djiangu mbàda meti-naka na ihina, maa ba mbàda hangahu-manaka na ndau lurina, dàngu ba napinja i Harà ba meti-mananjaka na kaliku anana. 20 Tàka na paràndi-na i Ala nda na-hondaru-nja ruku nda pawai, ba tuna manati màndungu wàngu-maanai na pawaina, ba nawotu-nja i Ala, 21 ba dàngu màndungu-mana na etina, i Ala ba namàka-ma pa-palundu-nja na paràndi-na. 22 Djia-dujaka na pawaina hi palii tàndjinja. 23 Nda lumu mehana njuna bia hi kiri ninja la Huratu, nu palii tàndjinja, ba wàna, 24 tàka lumunda njutambu ba palii tàndji-ndanja ngeru, mapawai la mambàda pahada-nja i Jehu na Mirinda welingu la padua tau meti; 25 na pambàda pulingu rukuda da ndjalanda, dàngu na pambàda pa-hadangu rukuna ba pa-kawana-ta.

Rukuna ba pa-kawana-ta.

1 Nu ba pa-kawana-taka paraï pawai, hi ta-papeku dànja i Ala rukuna na Mirinda i Jehu Karitu. 2 Djia-majaka Njuna, paraï pawai hi ta-ngalangu-kaka anda tama la pa-namungu na ngia pa-ndolaku pa-daingu-nda; hi ta-hamemu wànja na monu-ndanja na bundjuku pawua-na i Ala. 3 Nda djia biaja nuna, tàka ta-hamemu wambunja ba pa-majila-ta, maa ba tapi-dunja na majila ba na-patumbu toru-ngu, 4 tàka na torungu ba na-patumbu torangu, dàngu na torangu ba na-patumbu monungu; 5 tàka na monungu nda pa-makia wànguaja, nadu na mbuhangu-na i Ala ba paburi-jaka la etinda rukuna i Ngahu Matua, na pa-wuangu-ta. 6 Nadu ba talànga lamanga-mandapa, ba nameti i Karitu la rehina, lumu na manda lumunja i Ala. 7 Maa ba nda namudaa ka ningu tau mameti lumu tau tàndji; talànga wanguna ningu ihu njuna tau matoru mbeni pameti lumu tau hàmu. 8 Tàka i Ala duna bowa-ma-nanjaka na mbuha-nanda nu ba nameti i Karitu lumunda njuta, ba tau ndjala-tapa. 9 Nu ba mbàda pa-kawana-taka nàhu rukuna na wai riana, ka manaü-naka ba pamara-ta ngeru welingu la hangga rukuna Njuna. 10 Nadu djàka pa-papeku bidua-taka dàngu i Ala rukuna na metina na Anana, ba dàngu papa-nandapa, ka manaŭ-naka ba mbàda pa-papeku-ta, ba ta-mànangu rukuna na lurina. 11 Ka nda djia biaja nuna, tàka ta-hamemu wambunja i Ala, rukuna na Mirinda i Jehu Karitu; djiaja Njunadu nàhu hi tangalanjakaka na pa-papeku wàngu.

Na rukuna i Andangu dàngu i Karitu.

12 Djia ba tuna nu, hama tuna ba rukuna haàtu hi natama na ndjala la pinu tana, hamanai na meti rukuna na ndjala, tunambu nu na meti ba nanggàna ndàbaja na tauka, ba nandjala ndàba-duka. 13 Nadu ba ndedi ninjapa na uku, na ndjala mbàda ninjaka la pinu tana, tàka na ndjala nda parekia-ja ba ndedi ningu uku. 14 Ba tuna na meti mbàda maràmba-naka welingu lai Andangu lundu lai Muha, lupa lai njudambu da manda ndjala hama tuna na ndjalana i Andangu, na na maüna na ma-nàmunja. 15 Tàka na pawua

pa-namungu nda hama tuna na ndjala; nadu djàka nameti-ka na madangu rukuna na ndjalana na haàtu, ka manaü rihia-naipa duna la madangu na bundungu-na na pa-namungu-na i Ala dàngu na pa-wuangu ruku pa-namungu-na, na na tau na haàtu, i Jehu Karitu. 16 Dàngu nda tunaa na pa-wuangu hama tuna na rukuna na ndjalana na haàtu. Nadu na rata rukuna na hau na ndjala ba pa-pandjala wànguja, tàka na pawua pa-namungu djiapa ka dadangu-kadu na ndjala, pa-pamàna wànguja. 17 Nadu djàka rukuna na haàtu na mandjala hi kiri maràmba-na na meti rukuna nu na haàtu, ka manaü rihi-naipa na rukuna na Haàtu; maa da tau da mambàda ngalanja na pa-namungu dàngu na pa-wuangu na ma-pabundungu, na na tàndji, ba daluri-du ngeru dàngu ba da-maràmba rukuna nu na Haàtu, na i Jehu Karitu. 18 Djia ba tuna nu, hama tuna ba rukuna na ndjala ba hauna hi kiri pa-pandjala-ja mbuu ndàbana na tau, tuna numbu rukuna na matàndji ba hauna hi kiri pa-kawana-ja mbuu ndàbana, ka peku ngalangu-da luri. 19 Nadu hama tuna ba rukuna na nda manundu-na na haàtu hi kiri tau ndjalajakaka na madangu, tuna numbu ba rukuna na manundu-na na Haàtu ngeru hi kiri tau tàndjija na madangu. 20 Hi nimbunjai na uku, ka peku bondjangu-na na ndjala; tàka nu ba na-bondjangu na ndjala, ka bundungu làndangu-na-njaka na pa-namungu, 21 mata hama tuna na ndjala ba na-maràmba wàngu meti, ka tunambu nu ngeru na pa-namungu ba na-maràmba wàngu tàndji, hi kiri ngalanja na luri pa-lupangu, lumuna i Jehu Karitu na Mirinda.

NA KAWUDU 6

Na meti dàngu na hada karia-ndanja i Miri Jehu Karitu.

1 Nu, nggikina wàndaka bàdi? Ta-padaingu biaka la mandjala ka peku bondj a-bondj angu-na na pa-namungu-na i Ala wàmi? 2 Ndia ndoku! Njuta nambàda meti pa-hàlangu la ndjala, nggiki hama luri-ndakaipa lai nu. 3 Ndia ka ndai pimanja dimi, njuta mbuu ndàbanda pa-paru-nungu lai Karitu Jehu, ba pa-parunungu-taka la metina? 4 Nu hi tani pa-karia-nda dàngu Njuna, ba parunu-nda la meti, mata ka hama tuna i Karitu ba mbàda

pa-pahadangu-jaka welingu la padua tau meti rukuna na mangundju-na i Ama, ka tundambu njuta ba taluri wàngu huri bidi. 5 Nadu djàka ta-paangu pingi dànjaka Njuna nu ba tangera-nja na metina, tunambu napa ba tangera-nja na hadangu-na. 6 Nu hi pi-dundanja, na tau memanda ba pa-harika pa-karia-ngu-jaka, ka peku pa-lamanga-ja na ihinda na panggàna ndjala, ka àmbu naata-dundapa ndjala. 7 Nadu na tau na mambàda meti, ba pa-pamànangu-jaka welingu la ndjala. 8 Nu djàka mbàda meti kariandanjaka i Karitu, màndungu-danjaka da etinda ngeru ba djiangu taluri karia-mbunja. 9 Maa ba pi-dundanja i Karitu, nu ba pa-pahadangu-jaka welingu la padua tau meti, ba nda nametia-pa: na meti nda najà-paa-japa. 10 Nadu na metina, ba na-handàka djuangua pameti lumuna na ndjala, tàka na lurina, luri-nanjaka lumuna i Ala. 11 Tuna numbu njimi, màtawa: Meti pa-hàlangu-ndanjaka la ndjala, tàka luri-ndanjaka lumuna i Ala lai Karitu Jehu, ka wàmi. 12 Djàka tuna nu na ndjala àmbu na-maràmba-du la ihimi na ma-molungu, hi lundu itundu-ndja da pa-itiru-na. 13 Àmbi padjàmadundja da anggota-mi la ndjala, ka napalii madàka-ndja manda tàndji, tàka i-padjamangu-wa wikimi lai Ala, hama tuna na tau na mambàda meti hi naluri beli, dàngu ipadjàma-ndja da anggota-mi lai Ala ka napalii madàka-ndja matàndji. 14 Nadu na ndjala ba nda djia hili maràmbaa-napa lai njimi, maa ba nda la ngaba uku-dukai, tàka la ngaba pa-namungu-kaika.

Ba dua ngiada da pa-lumungu.

15 Mala nggiki-naka bàdi? Tawunda biaka mandjala ba nda la ngaba ukuta, ba la ngaba pa-namungu-ta? Ndia ndoku! 16 Ndai pinja dimi, djàka nggaa lai njuna ngia pa-paatangu-mi wikimi la pa-patundungu, ba ata-nanggai na pa-patundu-mi, ka la ndjala, na pameti wàngu, ka la manundu, na patàndji wàngu? 17 Ba tuna pa-wotungu-ja i Ala, àmangu ba atana na ndjalakai làti, tàka nàhu paweii etingu-minjaka pa-patundungu la pa-pekangu pa-papekangu-kai; 18 ba hàlaka pa-pa-marandeka-kai welingu la ndjala, ata-na-nggaika na tàndji. 19 Panii taungua-nggunja duku rukuna na lamanga-da da tolumi. Nadu hama tuna àmangu bai padjàma-ndja da anggota-mi, hi naata-ndja na ma-iraku dàngu na manda hida, hi kiri

tu-mbuna na manda hida, tuna numbu nàhu, màtawa kai padjàma-ndja da anggota-mi ka naata-ndja na tàndji, na pa-matua wàngu. 20 Nadu àmangu ba naata-nggai ndjala, i-marandeka là matàndji. 21 Mala nggàraka nu pangala-mi? Djia-maaha da pa-makia-mi nàhu. Nadu na hupu ndjàpuda ba djiaja na meti. 22 Tàka nàhu ba pa-pa-marandeka-kaika la ndjala, dàngu ba atana i Ala-kaika, ninguka pangala-mi, na pa-matua wàngu, na hupu ndjàpuna djiaja na luri pa-lupangu. 23 Nadu na wundana na ndjala ba djiaja na meti, tàka na pawua djuana i Ala djiaja na luri pa-lupangu lai Jehu Karitu na Mirinda.

NA KAWUDU 7

Na andana na uku.

1 Mala ka ndai pimanja dimi angu dedi, - langgundja da mapingu uku - na uku ba najàpa-ja na tau ba naluri-pa? 2 Nadu nundjuja na uku, na kawini ningu leingu, ba la lima leinanja ba talànga lurina na leina, tàka djàka nameti-ka na leina nda najàpaa-japa paraï na uku kawini ningu leingu. 3 Djia ba tuna nu djàka naleingu haàtu ba dàngu lurina na leina, kawini ndàngaja, wànanja tau. Tàka djàka nameti-ka na leina, nda najàpa-japa uku, hi kiri nda kawini ndàngaja djàka na leingu haàtu. 4 Tuna numbu njimi, angu dedi, meti pa-hàlangu-minjaka la uku, rukuna na tauna i Karitu, ka peku mangu-nanggai na haàtu, na na pambàda pa-hadangu welingu la padua tau meti, ka tatu wua ndumana i Ala. 5 Nadu àmangu ba la tolua-tapa, nu da ma-ngàbangu ndjala, da parunda-na na uku, pawidi-da padua la anggota-nda, ka peku tunda wua ndumana na meti. 6 Tàka nàhu marandeka-ndanjaka welingu la uku, nu ba tameti pa-hàlangu-ka la majàpa-ta, hi kiri bidina na huri lumungu-nda, rukuna i Ngahu, nda djiaaja ba nundjuja na huratu, hama tuna na huri memanda. 7 Ka nu nggikina wàndaka wàmi? Na uku, ka mandjala-jaka? Ndia ndoku! Nadu ba nda kupianja na ndjala làti djàka nda djiaja na uku. Maa ba nda kupianja làti na rindjungu, àmbu rindjungu djàka nda wàna na uku. 8 Tàka na ndjala, ba natu-jaka lindi na hida uku, hi na-patumbu-ja na rindjungu-ka daa la

etinggu. Nadu ba nda ningu hida uku, na ndjala metina padua. 9 àmangu luri dàngu nda ningu ukungu-nggunja. Tàka nu ba ninjaka na hida uku, luri-nanjaka na ndjala, 10 tàka njungga meti-nggunjaka, dàngu na hida uku na paluri wàngu làti, kuhunggu-ja ba pameti wànguja. 11 Nadu na ndjala, ba natuja lindi na hida uku, hi panjonga-maa-nangga, dàngu hi pameti wà-maa-nangga. 12 Nu, na uku ma-matua-ja, hamanai na hida uku ma-matua-mbuja, dàngu matàndji-maja, dàngu mahàmu-maja.

Rukuna na pabera daa la eti.

13 Djàka tuna nu, na mahàmu ka pameti wànggu-njaka? Ndia ndoku! Tàka djiaja na ndjala duna, ka peku habola wànguna ba mandjala-maja, ba na-patumbu-dungga pameti wàngu ba nalindi-ja na mahàmu, ka peku manaü mandjala-ja na ndjala rukuna na hida uku. 14 Nadu ba pi-mandanja na uku ba na-pangahu, tàka njungga ku-patolu, pa-bàtangu-kaka la ndjala. 15 Nadu na pawunda-nggu ba nda kupianja; maa ba nda djiaaja na pambuha-nggu na pawunda-nggu, tàka djiaja na pakaraü-nggu eti na pawunda-nggu. 16 Nu djàka kuwunda-ja na panda mbuhanggu padjiadunggu-nja na uku ba nahàmu. 17 Djia ba tuna nu nda njunggaa duku mawunda-ja, tàka djia-jaka na ndjala na ma-ngiangu lai njungga duna. 18 Maa ba pi-manggunja daa lai njungga, la tolunggu, ba nda ni dokuanja na mahàmu. Na mbuhangu nimanjai njuna lai njungga, tàka la pawunda-ja na mahàmu ndiaa. 19 Nadu ba nda djiaaja na pambuha-nggu na pawunda-nggu, na na mahàmu, tàka na panda mbuhanggu djiaja na pawunda-nggu, na ma-akatu. 20 Nu djàka kuwunda-ja na panda mbuhanggu, nda njunggaapa mawunda-ja, tàka na ndjalaka na maninja daa lai njungga duna. 21 Nu ba tuna nu, hi djiaja na huri jiana na pahunggu-nggu: Ba talànga mbuhangu-nggu pawunda-ja na mahàmu, pandengi-na paduaka na ma-akatu lai njungga. 22 Nadu ba ora-nggunja na ukuna i Ala nundjuja na maninja daa la eti dalunggu, 23 tàka ku-ngitangui huri hau la anggota-nggu, na ma-pabera dànja na huri pa-ngàdangu-nggu, hi natuka tanawangu la huri ndjala na maninja la anggota-nggu. 24 Aai.paràmba tau pàkua-ngguka. Nggaaka ma-pahàla-ka welingu la tàda ihi jiana na pajàpa meti? 25 Pa-wotungu-ja i Ala rukuna i Jehu Karitu na Mirinda. Nu nundjuja na pa-ngàdangu-nggu kuata la ukuna i Ala, tàka nundjuja na tolunggu hi kuata la huri ndjala.

NA KAWUDU 8

Na luri lai Ngahu.

1 Nu nda ninguapa pa-pandjala wànguha da tau manindja lai Karitu Jehu. 2 Nadu, na hurina i Ngahu na pangia-na na luri, ba mbàda pa-marandekanandaka lai Karitu Jehu welingu la hurina na ndjala dàngu na meti. 3 Nadu na panda tomana na uku paraï panda màka rukuna na tolu, na-patumbu-ja paraïna i Ala. Lumuna na ndjala hi na-paràha-nja na Ana wikina ba na-pahama hadanja la tolu pajàpa ndjala, hi na-pandjala-ja na ndjala nu la tolu, 4 ka peku pa-djàngapu-ja na patiki-na na uku daa lai njuta manda wànja na huri tolu, tàka mawànja na hurina i Ngahu. 5 Nadu da tau da mawànja na huri tolu ba pangàda-danja na rukuna na tolua, tàka da tau da mawànja na hurina i Ngahu, djiaja na rukuna i Ngahu duda na pa-pangàda-da. 6 Nadu na pa-pangàda-na na tolu ba djiaja na meti, tàka na pa-pangàda-na i Ngahu djiaja na luri dàngu na peku. 7 Hi tuna, na pa-ngàdangu-na na tolu ba napapa-dunja i Ala; maa ba nda na-pawawa-du la ukuna i Ala, dàngu nda na-ngalangu-mbu: 8 da tau da ma-ngiangu la tolu nda da-ngalangua pa-paora-nja i Ala. 9 Tàka njimi jia nda ma-ngiangu la toluakai, tàka la Ngahukai, nu na Ngahuna i Ala djàka na-ngiangu lai njimi. Tàka djàka ningu tau panda ngiana na Ngahuna i Karitu, nda manguna i Karitua-ja. 10 Nu i Karitu djàka ninja daa lai njimi, na taumi meti-nanja rukuna na ndjala, tàka na ngahu luri-jaka rukuna na tàndji. 11 Na Ngahuna na mambàda pahada-nja i Jehu welingu la padua tau meti, djàka na-ngiangu lai njimi, nu na mambàda pahada-nja i Karitu Jehu welingu la padua tau meti napa na-paluri-mbuha da taumi da ma-molungu, rukuna na Ngahuna na ma-ngiangu lai njimi. 12 Djia-duja, angu dedi, njuta jia tau wutangu-ta, ba tuna nda la tolua hi taluri nundjuja na tolu. 13 Nadu djàkai luri nundjuja na tolu napa meti-minjaka. Tàka djàkai pameti-ja na

pa-patumbu-na na tàda ihi rukuna i Ngahu, napa luri-minjaka. 14 Nadu djàka mapira-ha da palonda-na na Ngahuna i Ala, ba anana i Alaha. 15 Nadu ba nda ngalangu-minja ngahu pa-atangu kai hili ma-ngàdatui, tàka ngala-minjaka i Ngahu paana wàngu, Aba, dou Ama, hi wànda ba tawara. 16 Na Ngahu jiana na ma-hakahii dànjaka na ngahunda ba anana i Alata. 17 Nu djàka anata, ma-ndumangu-mbuta; ma-ndumangu lai Ala, angu ndumangu-na i Karitu; nadu ba tangera dànja na majila-na, ka peku ngera da-mbundanja ba pa-bundjuku-ja.

Na pamonu-da da anana i Ala.

18 Nadu ba màndungu-mananja duku la etinggu, na majila na papàda-nda la lodu nàhu ba nda todaa-nanja na bundjuku na pa-bowangu-ta ngeru. 19 Nadu ba rindjungu nda uku-maja na pa-padikangu-ka ba danedi mànunja na pa-ngitangu-ha da anana i Ala. 20 Na pa-padikangu-ka ba na-panjàku-jaka paral manda lingu; nu nda pambuha wikiana, tàka rukuna na ma-panjàku-nja duna. Ba tuna ningu monungu-na, 21 nu na pa-padikangu wiki ngeru ba djiangu pa-pa-marandeka-mbuja, hi kiri nda atana na molungua-japa, ka nangala-nja na marandeka karia-na na bundjuku-da da anana i Ala. 22 Maa ba pi-dundanja, na pa-padikangu-ka ba maràngga kai-ngu-madanja dàngu ba maràngga pakati kadjia-madanja lundu nàhu. 23 Dàngu nda djia biahai nuda, tàka njuta wikimbu mambàda ngalangu kawunga wua, na na Ngahu, kaingu-mandanjai duta daa la etinda, ba tanedi-nja na ana-nanda, djia-duka na pahàla-ha da taunda. 24 Djiaja na monungu nunadu hi kiri pa-pamara-ta. Tàka na monungu djàka pangita-maja nda monungua-ja. Nadu djàka pangita-maduja, ka ni hi monu-njaipa? 25 Tàka djaka tamonu-nja na panda ngitanda, pa-torungunda-njaka ba tanedi-nja. 26 Tuna numbu i Ngahu ba nandula-ta la nda màkanda. Maa ba nda tapi-dunja djàka nggàraja bàdi na ràka pakarai-nda; tàka i Ngahu wiki na-pamanda-manda duna ndumanda, ba nawàngu pakaingu, na panda panii. 27 Nu na ma-kanandaru-ha da eti, napi-manja duna na pawuku-na i Ngahu, nadu i Ngahu ba na-pamanda-ndja ndumada da tau matua nundjuja na pambuha-na i Ala. 28 Nu pi-ndanjaka i Ala ba

na-pahangga-ndja mbuu ndàbada, hi da-pambapangu pa-patumbu-ndja mahàmu da tau da ma-mbuha-nja i Ala, na da tau pa-paaungu nundjuja na pawuku memana. 29 Nadu da tau patanda mangilu-na ba na-paràka haha-mbundja la pahama hadanja na hadana na Anana, ka peku ma-maaja-ja Njuna la angu paluhu da-dangu. 30 Dàngu da pa-paràka hahana djia-mbuha da papaau-na, dàngu da papaau-na djia-mbuha da pa-kawana-na djia-mbuha da pa-pabundjuku-na.

Na pa-màndungu eti wàna na tau mapawai.

31 Ka nu nggikina wàndandja-ka jiada? Djàka naangu-nda i Ala, djia nggamuja na ràka mapapa-nda? 32 Njuna na manda niri-mbunja na Ana wikina, tàka na mambàda pulinja lumunda njuta mbuu ndàbanda, nggiki hama nda wua pa-karia-nandandja mbuu ndàbada karia-na Njuna? 33 Nggamuja na makàla-ha da papindi-na i Ala? I Ala na ma-pakawana; 34 nggamuja na ma-pandjala? I Karitu Jehu na mambàda meti, màlai na pambàda pa-hadangu, na maninja la kawana-na i Ala, na ma-hamajangu-mbu ndumanda. 35 Nggamuja na ma-ngalangu pa-pahewa-nda welingu la mbuhangu-na i Karitu? Majila-ja, ndia handuka-ja, ndia pa-kehangu-ja, ndia rimbangu-ja, ndia kalulu-ja, ndia maharui-ja, ndia madàka-ja? 36 Hama tuna na maninja la Huratu: Lumumu Njumudu hi kiri pameti-kama la lodu da-dangu, pa-pangerangu-kama la mbimbi parupu, ba wàna. 37 Tàka lai nuka mbuu ndàbada talu nda uku-mata rukuna Njuna na mambàda mbuhanda. 38 Maa ba màndunguma-nanjaka duku, ka metija, ka lurija, ka papalewa-ja, ka ma-katangu kuaha-ja, ka maninja nàhuja ka ma-nàmunja ngeruja, ka mambiha-ja, ka madjangga-ja, ka ma-mandjolungu-ja, ndia ka nggàra-nggàra-jakai na pa-padikangu-ka, nda na-ngalangua pa-pahewa-nda welingu la mbuhangu-na i Ala lai Karitu Jehu na Mirinda.

NA KAWUDU 9

Na handuka-na i Paulu rukuda da tau Ihiraïlu.

1 Peka-nggunja ma-tubangu lai Karitu, nda kabàlia-nggunja, ba na-hakahii-mbu na eti pa-tandangu-nggu rukuna i Ngahu Matua: 2 Nda uku handuka-ja, dàngu na-haruka mànu na etinggu. 3 Nadu njungga wiki, mata ka wàru bia-nggawa welingu lai Karitu lumuda da angu dedinggu, da kalembi-nggu nundjuja na tolu ba lupa wànggumbu làti; 4 ba tau Ihiraïlu-duha, da panganggu ana, da mamangu-nja na bundjuku-na i Ala, dàngu da pa-ràndingu dàngu na uku dàngu na huri lumungu dàngu da ndjandji; 5 da maboku-ndja da boku; welingu lai njuda nadedi i Karitu nundjuja na tolu, na marihi-nja mbuu ndàbana, na Ala, na pa-wotungu lundu nu-nu. Amingu.

Na pindija na tau Ihiraïlu.

6 Ba tuna, nda hama djiangu nda pa-tutungua-nanjai na puluna i Ala. Nadu da ma-nuangu-ka lai Ihiraïlu ba nda Ihiraïlu ndàba-jaka. 7 Hamanai, nda djia ba wàlana i Ambarahangu-ha, hi ana ndàbaha. Tàka: Lai Ihaku ningu wàlana, hi wàdanggau ngeru. 8 Nu nda djiaaha da matumbu la tolu da anana i Ala, tàka djiaha da matumbu rukuna na ndjandji, da wàla ba wànda. 9 Maa ba lii ndjandji-duja na kareuku jiana: La rehi tungu nàhu pàku haromu, mainggunja, njuna i Harà ninguka anana mini, ba wàna. 10 Nda djia biaja jiana, tàka tumbu nu i Rambeka, nu ba na-pa-anakedangu paral haàtu tau mini, i Ihaku, na bokunda. 11 Nadu ba ndedi dadedi-pa nuda da anakeda, dàngu ba ndedi dawunda-mbupa mahàmu ndia ma-akatu, ka peku màndungu-na na pawuku memana i Ala nundjuja na pindina, 12 ka àmbu ruku parama tauja, tàka ka rukuna Njunaja na ma-paaungu, hi pekanja i Rambeka: Napa na ma-maaja naata la ma-maeri ba wàna. 13 Hama tuna na maninja la Huratu: I Jakupu kumbuha-nja, tàka i Ehapu kukaraü-nja eti, ba wàna. 14 Mala nu nggikina wàndaka bàdi? Wàngu-nanja manda tàndjika ihu i Ala? Ndia ndoku. 15 Nadu ba napanii lai Muha: Kumila-nja eti ngeru na pa-milangu eti ba wànggu, dàngu ku-manàwaru-nja ngeru na pa-manàwarungu ba wànggu, ba wànadu. 16 Djia ba tuna nu, nda ruku pambuha tauaja, dàngu nda ruku pakeha taumbuja, tàka rukuna i Alaja duna na ma-milangu eti. 17 Nadu na Huratu:

Djiaja nuna-maka hi ku-pahada-nggau, ka peku pangita-nggunja na mbihanggu lai njumu, dàngu ka peku pahunga-ja na tamunggu la panggubulu awangu, ba wànanja i Piraü. 18 Djia-dujaka, na pa-milangu eti ba wàna hi namila-nja eti, na pa-patongguru ba wàna hi na-patongguru-ja. 19 Ka ni hi nahànggai-pa duna, ba nda djia nggamuja nàhu na mapangga-ja na pawuku-na, wàmungga-ka njuna? 20 Oi anda, nggamuakau njumu hu papa ngaru ànganja i Ala? Na-ngalangu-kaka wàmu na papipi, ka ni hi tumungga jia la pa-wànanja na mapipi-ja? 21 Ka nda papi wikina na mapipi biaja duna na hau kabuli tana la patuja mambotu hawiangu dàngu mahalela hawiangu wàmu? 22 Mala nu, ka ku-pangita-nja na hangganggu dàngu ka kupeka-ja na mbihanggu djàka wàna i Ala, ka na-lerangu eti-mbuna la pa-patoru-ndja da ràka pa-hànggangu, da pa-panduma-ngu la molungu, 23 nu ka peku peka-nandja na rihina na bundjuku-na da ràka pa-milangu eti da pa-pandumangu la pangala-nja na bundju-ku? 24 Nu djia-mataka njuta, da pambàda paauna, nda mbulungu bia welingu la tau Jahundi, tàka welingu la tau hangàdangu-mbu, 25 hama tumbuna na papanii-na la ngaruna i Ohia: Na nda bandjaru-nggu napa bandjaru-nggu wànggu-nja-ka, dàngu na panda manàwarungu, napa pa-manàwa-rungu-ja wànggunja-ka, 26 dàngu napa la ngia pambàda paniingu-ha: Njimi nda bandjaru-nggunggai ba wàna, lai nu anana i Ala maluri-kai wànandja, ba wàna. 27 Dàngu i Jahaja nawara-njaka rukuna na tau Ihiraïlu: Djiapa ka hama wara la tehiku-jakai na dihana na ana Ihiraïlu, djiaja na rihiana napa na ma-mànangu. 28 Nadu na papanii-na i Miri napa na-patumbu-ja la pinu tana, ba na-patutu-nja dàngu ba na-parengga-nja, wàna. 29 Dàngu hama tuna na pambàda panii mangilu-na i Jahaja: Làti na Mirida da kalibaru papalewa djàka nda nabi-manda wini, nda ta-djàmangua làti pahama-nja la Ho-ndungu dàngu pangera-nj a la Nggamora, ba wàna.

Na mànangu-da da tau hangàdangu dàngu na ndjàrangu-da da tau Ihiraïlu.

30 Nu nggikina wàndaka? Da tau hangàdangu da manda kehanja na tàndji, ngala bidua-danjaika na tàndji, na tàndji welingu la pawai, 31 tàka da tau Ihiraïlu da ma-kehangu uku patàndji wàngu nda datomaa-ja 32 Ka

nggikina hi ndia? Ba nda welingu la pawaija, tàka welingu la paràma-ja ba wàda àngadu, ka tundjuru-danjaka la watu ngia pa-tundjuru, 33 hama tuna na maninja la Huratu: Tàngaru la Hiungu ku-bàndjalu-ja na watu ngia pa-tundjuru dàngu na watu pingi pa-hanggàmaru wàngu, dàngu djàka nggamu ma-palata-nja na pawaina lai Njuna napa nda djia pa-makiaa-ja, ba wàna.

NA KAWUDU 10

1 Oi angu dedi, na paora etinggu dàngu na pa-hamaja-nggu lai Ala lumuda da tau Ihiraïlu, ka pamara àruha wànggu. 2 Maa ba hakahii-manggunja na maràna-danja i Ala, djiaaja ba nda pa-kariangu pinguda. 3 Nadu ba nda datanda-ja na tàndjina i Ala, ba da-kamangu pa-patumbu-ja na tàndji wikida, hi nda da-patundungu la tàndjina i Ala. 4 Nadu i Karitu ba pandjàpu wàna na ukuja, na patàndji wàna na ta-tauka na mapawai. 5 Maa ba nidunja la huratu-na i Muha: Na tau na mawànja na tàndji nundjuja na uku, napa naluri wànja, ba wàna. 6 Tàka na tàndji na ma-welingu la pawai: Nggamu madjia hei la awangu, àmbu wàmu daa la etimu, nu la pa-papuru-nja i Karitu; 7 ndia: Nggamu madjia puru la ndjuruku, àmbu wàmu, nu la pa-padita-ja i Karitu welingu la padua tau meti, wàna. 8 Tàka nggikina wàna duna: La lihi-mamunja na pulungu na la ngarumu dàngu daa la etimu, wàna. Djia-duja na pulungu rukuna na pawai na pa-bobaru-ma. 9 Nadu djàkau pekaja la ngarumu i Jehu ba Mirija dàngu djàkau pawaidu la etimu, ba mbàda pahada-nanja paraïna i Ala welingu la padua tau meti, mànangu-munjaka taï". 10 Nadu djàka tapawai la eti hi tatàndji, djàka tapeka la ngaru hi ta-mànangu. 11 Maa ba nidunja la Huratu: Djàka nggamuja na ma-palata-nja na pawaina lai Njuna, napa nda djia pa-makiaa-ja, na mawàna. 12 Maa ba nda ningua pa-pahilitu-na na tau Jahundi dàngu na tau Nggarika. Nadu na haàtu ba djia-maja na Miri mbuluna, na ma-pabundu-ndja mahàmu da tauka da ma-pawungu lai Njuna. 13 Nadu djàka nggamu na mapawu-nja na tamuna i Miri, ba djiangu-ma na-mànangu ngeru. 14 Mala nggiki hama pawu bia-danja dimi na panda waida? Dàngu nggiki hama wai bia-danja na panda patingi-da?

Dàngu nggiki hama patingi bia-danja dàngu nda ningu ma-pa-bobarungu? 15 Dàngu nggiki hama bobaru bia-danja dàngu nda pa-paràha-ngu-ha. Hama tuna na maninja la Huratu: Kandjupu mana-ndangu-ha da wihida da mangàndi lii hàmu, ba wàna.

Na nda pawaina na tau Ihiraïlu.

16 Tàka nda mbuu ndàbaadai ka da-patundungu la lii mànangu. Nadu i Jahaja: Dou Miri, nggamu na mawaija na parongu-na lai njuma, ba wànadu, 17 Djia-duja nu, na pawai ma-welingu la pa-tingingu-ja, tàka hi pa-tingingu ruku puluna i Karitu-ja. 18 Djàka tuna nu, ka nda ana rongu-madanja ihu? Rorigu tàka-danja: Na linguda nakada ndàbangu-ka la panggubulu awangu, hamanai na puluda natàka-mbuka la hupu tana, wàna. 19 Djàka tuna nu, ka nda ana pi-madanja ihu paral da tau Ihiraïlu? La kawunga-na: Ku-pamalara-ha da etimi haromu, rukuda da nda bandjaru, la bandjaru nda pingu ku-pakaraü-ha da etimi haromu, wànama i Muha. 20 Tàka i Jahaja natoru mbenima papanii-ja: Dahunggu-kaka da manda himbuka, datanda-kaka da manda paàra-ngga, wàna, ba wàna. 21 Tàka rukuda da tau Ihiraïlu: Malo-loduka ba ku-padjola-ndja da limanggu la bandjaru nda pa-tundungu dàngu na ma-patidungu, wàna.

NA KAWUDU 11

Hawiangua da tau Ihiraïlu da pa-wàrungu.

1 Ba tuna nu ka wàru-maa-nanjaka i Ala na bandjaru-na wàmu? Ndia ndoku! Njungga jia tau Ihiraïlu-mbuka, wàlana i Ambarahangu-ka, la kabihu Mbenjamingu. 2 Nda nawàrua-ndja i Ala da tauna da papi mangilu-na. Ka ndai pinja dimi na maninja la Huratu, na rukuna i Elia, ba na-patowaku-nja na ngerada da tau Ihiraïlu lai Ala: 3 Dou Miri, da wunangu-mu da pameti-haka, da ngia pa-ngà-ndingu-kau maraku da-njungguru-haka. Didi-ma-kiaka njungga pabida, tàka hi himbu-maa-danggai la pa-pameti-ka, ba wàna? 4 Tàka nggikina wàna ba napuru pekanja paraïna i Ala: Kubingu-mapa duku wikinggu tau pihu rata manda

katika lai Mbalu, ba wàna. 5 Tuna numbu nàhu, ni bia-njapa na pabi na papindi-na nundjuja na pa-namungu-na. 6 Nu djàka ruku pa-namungu-ja,ka nda ruku parama tauaja. Nadu djàka ruku parama tauja, na pa-namungu ka nda pa-namungua-japa. 7 Nu nggikina-ka wàmi? Na pakeha-da da tau Ihiraïlu nda dangalaa-nja, tàka da tau papindi da mangala-nja. Tàka njuda hawiangu pa-patongguru-ha da etida. 8 Hama tuna na maninja la Huratu: Nawua-ndjaka eti ndjuda paraïna i Ala, mata panda ngita wàngu, kahilu panda rongu wàngu, lundu tomaja na lodu nàhu, ba wàna. 9 Hamanai i Ndautu: Na pangada màtawa ka nadedi-ndja hiru dàngu kalemba-ngu, ka nadedi-ndja pa-tundjuru wàngu dàngu pa-pahi-mbalu wàngu. 10 Da matada mata ka pa-kapàta-ndjawa, ka àmbu peku ngitada dàngu da kadjia-da mata ka pabunggu pangala-ndja, wàna.

Na tundjuru-da da tau Ihiraïlu djia hi na-mànangu na tau hangàdangu.

11 Nu ba tunaka nu, ba da-tundjuru mata ka da-kanabu wàna-maa-ndjaka ihu? Ndia ndoku! Tàka rukuna na kanabu-da njuda, tàka-nanjaka na mànangu la tau hangàdangu ka peku pamala-lara-ha da etida. 12 Nu na kanabu-da ba djiaja na pawulu wàna na pinu tana, dàngu na jàmihu-da ba djiaja na pawulu wàda da tau hangàdangu, ka manaü-ama-naka na tomada. 13 Langgunggai njimi tau hangàdangu. Ba pa-pahurungu la tau hangàdangu-ka ku-pambotu-ja na pakata-nggu, 14 nu ka peku pa-malara àru-nggundja da etida da nua tolunggu, ka peku pamara-nggundja hawiangu. 15 Nadu na wàrungu-da da tau Ihiraïlu djàka djia biduaja na pa-papeku wàna na pinu tana, hili nggàra-jaipa ba kataku beliha, djaka nda djiaja na luri welingu la padua tau meti? 16 Djàka na-matua na wua kawunga, na-matua-mbu na ka-nguta; hamanai djàka na-matua na amu, da-matua-mbu da laina. 17 Nu djàka da-mandjàpi-ka hawiangu da lai, tàka njumu, ba haitungu omangu-kau làti, ka pa-karitaku-nggau la padua-da, hi angu-danggau la pangera-nja na amuna na haitungu na ma-pa-rutuhungu, 18 àmbu hamemu-du la lai memangu. Tàka djàkau hamemu-kai, nda njumua maduku-ja na amu, tàka na amu na maduku-kau njumu. 19 Nu hi hàpiha da lai memangu, djia ka peku pa-karitaku-ka njungga wàmuka? 20

Malangu-mu! Rukuna na nda pawaida hi kiri hàpiha, tàka njumu ba ngahamu papawaia hi ninggau lai nu. Àmbu padja-ngga-du wikimu, tàka u-mangàdatu bàdi. 21 Nadu i Ala djàka nda naniri-ndja da lai memangu, njumu djiangu-mbu ba nda naniri-nggau. 22 Nu kau panau-jawa bàdi na màdjangu-na i Ala dàngu na hanggana; na hanggana hanggangu la tau mambàda kanabu, na màdjangu-na hanggangu lai njumu, djàkau padai-ngu-ma la màdjangu-na; djàka ndia djiangu-mbu njumu haromu ba laikau. 23 Tàka njudambu djàka nda da-padaingu la panda pawai djiangu-mbu ba pa-karitaku belindja; nadu i Ala ba nambiha la pa-karitaku belindja. 24 Nadu njumu ba laikau welingu la pingi haitu omangu na pangia memamu, tàka hi pa-karitaku-nggau la pingi haitungu hàmu na nda pangia memamu, ka manaüa-manaka njuda ba pa-karitaku-ha la pingi wikida, na pangia memada.

Na pa-ndjilungu-da da tau hangàdangu dàngu na marada da tau Ihiraïlu.

25 Mala, angu dedi, keha ka dapinja jiana na ma-tandjiku wànggunggai pingu-mandanjai duta ka àmbu wàmi ànga — na tongguru eti ba nanggàna-ha hawiangu da tau Ihiraïlu, hi lundu natoma na dihana na tau hangàdangu na matama. 26 Nu hi pamara ndàbaja na tau Ihiraïlu, hama tuna na maninja la Huratu: Welingu la Hiungu napa ka natàka na Ma-pamara, hi nawihu-ha da ma-akatu welingu lai Jakupu. 27 Nuna-duja na paràndi-nggu ndumada njuda, ba kuàli-ndjaka da ndjalada ngeru, ba wàna. 28 Nu djàka tàngaru-ja na lii mànangu hi papaha lumumi njimi, tàka djàka tàngaru-ja na pindi hi pa-mbuhangu-ha lumuda da bokuka. 29 Nadu hala era ba ku-wuangu pawua pa-namungu, dàngu ba ku-paaungu, ba nda wànaa i Ala. 30 Nadu hama tuna àmangu njimi ba ndai pa-tingingu lai Ala, tàka nàhu ba pa-milangu-kaika eti rukuna na nda pa-tingi-ngu-da da tau Ihiraïlu, 31 djiangu-mbu njuda nàhu ba nda da-patingingu, mata rukuna na mila eti na pa-paitangu-kai, ka peku pa-milangu-mbuha eti njuda. 32 Nu ba mbàda kàpitu ndàba-nandjaka paraïna i Ala la panda pa-tingingu, ka peku mila-nandja eti mbuu ndàbada. 33 Kandjupu wuluja, kandjupu manggàna-ja, kandjupu pinguja i Ala; panda mangindjiru-ha da

pa-hukutu-na, dàngu panda kiulu-ha da ngarangia-na. 34 Mala nggamu wàmi na madjia pinja na pa-pangàda etina i Miri; ndia nggamu wàmi na angu batangu-na, 35 ndia nggamu wàmi na ma-mangilu la pawua-nja ngga-nggàra hi kiri pa-himbalu-nanja bàdi. 36 Nadu ba ma-welingu lai Njunaja, dàngu ba rukuna Njunaja, dàngu ba ma-hanggangu lai Njunaja mbuu ndàbana. Lai Njunaja na mangundju lundu nu-nu! Amingu.

NA KAWUDU 12

Na maraku na malànga-tàka.

1 Djia ba tuna nu, ku-pamanda-nggai angu dedi, rukuna na mila etina i Ala, màtawa kai tuha da tàda ihimi maraku luri, matua, paora-na i Ala, na na lumungu-mi na malànga-tàka. 2 Dàngu àmbi hama hada-dunja jia na pinu tana, tàka ipa-ndjilu-nja bàdi na hurimi rukuna na pa-ngàdangu-mi na mabidi, kai kamanja djàka nggiija na pambuha-na i Ala, na mahàmu, na pa-orangu, dàngu na ma-djàngapu. 3 Rukuna na pa-namungu na pa-wuangu-ka, hi kupeka-nggai haàtu-haàtu, àmbi pangada pa-làpahu-nja na ràka pa-pa-ngàda-mi, tàka i-panandjaru-njawa na pa-ngàdangu-mi rà-kana na pawai na pa-paberi-nanja na ta-tauka paraïna i Ala. 4 Hama tuna na taunda ba hauna, ba dadangu da anggota-na hamanai nuda da anggota-nda ba nda mbulungu paràma-da, 5 tuna numbu njuta madangu ba hau tauanda lai Karitu, tàka haàtu-haàtu ta-maràngga pa-anggotangu. 6 Nu ba dàngu nindja da pa-wuangu-ta da manda pahama, nundjuja na pa-namungu na pa-wuangu-ta, màlawa, djàka lii wunangu-ja ka nundjuja na pawaianda bàdi; 7 djàka lumungu ka nundjuja na huri lumungu; djàka pa-pe-kangu ka nundjuja na huri pa-pekangu; 8 djàka panaungu ka nundjuja na huri panaungu; na ma-wua-ngu mata ka dàngu tàndjina bàdi; na ma-pairungu ka na-maràna bàdi; na ma-manàwaru ka dàngu mbaha etina bàdi.

Na pa-mbuhangu dàngga angu.

9 Màtawa na mbuhangu-mi ka àmbu nawàngu ma-kapelu, kai karaünja eti

na ma-akatu, kai karitaku-ja na mahàmu. 10 Màtawa kai maràngga pa-mbuhangu ba ma-paangu dedi-dukai, kai marangga pa-mangilungu la pa-patembi, 11 àmbi màlidu la pa-maràna, tàka màtawa ka dambana da etimi, kai lumunja i Miri. 12 Ihawola wànjawa na pa-monungu, itorungu la majila, i-pa-mukarungu la pa-hamajangu, 13 imaràngga tanggu-njawa na pandjaka-da da tau matua, iràhaku la panggepi arijaa. 14 Ipeka-ndjawa mahàmu da makeha-nggai, ipekangu mahàmu, àmbi ràtungu-du. 15 Màtawa kai mbaha eti dàndja da mambaha eti, kai hii dàndja da mahii. 16 Màtawa kai kahau etingu dàngga angumi; àmbi patiki-nja na madjangga, tàka màtawa kai pa-oringu la ma-màrahu. Pingu-mandai duta àmbu wàmi. 17 Àmbu papapa wànja ma-akatu na ma-akatu; pangàda-njawa na mahàmu la hanggana na tauka. 18 Djàka pekuna, na ngerami njimi màtawa kai papeku dànja na tauka. 19 Oi pa-mbuhangu, djàmangu àru njimi wiki la patungu hilu, tàka pahia-njawa na hangga. Nadu ba ninja la Huratu: Lai Njunggaja duku na tungu hilu, Njungga matunja himbalu-na ngeru, wàna i Miri, ba wàna. 20 Tàka djàka mandjuu-nanja na papamu, wua bianja ka nangangu, djàka madau-nanja, wua bianja ka na-ngunungu. Nadu ba tumunja nu napa ba pabundu-munja wàla epi na pinu katiku-na. 21 Àmbu natalu-dukau ma-akatu, tàka màtawa na ma-akatu kau talu wànja mahàmu.

NA KAWUDU 13

Na tembija na ma-pareta.

1 Màtawa haàtu-haàtu ka da-tangara ndàbaja na ma-katangu kuaha na mangia ditandja. Maa ba nda ningua kuaha djàka nda djiaja i Ala, hamanai da kuaha-ka da manindja patuna i Alaha. 2 Djia ba tuna nu, djàka ningu ma-katanggaru-ja na kuaha, katanggaru-nanja patuna i Ala; tàka da ma-pa-katanggaru, kataringu-danjaka wai ngerada taï 3 Nadu da ma-pareta ba nda pa-mangàdatu waananja na tau na mawunda mahàmu, tàka na mawunda ma-akatu duna. Mata ka àmbu ku-mangàdatu-nja na kuaha djàka wàmu, wunda-jawa na mahàmu, napa ka nawotu-nggau. 4 Nadu ba pa-paràha-na i Alaha la pa-patàka-nggau mahàmu. Tàka djàkau wunda

ma-akatu, u-mangàdatu bàdi, ba nda kahewaa-na ba na-kawanangu hapanda. Ba pa-paràha-na i Ala-duha, da matanggu tungu hilu la pa-patàka-nja hangga na tau mawunda ma-akatu. 5 Djia-duja tangara-jawa bàdi, nda djia biaja ba ninja na hangga, tàka lumuna na eti pa-tandangu-mbu. 6 Maa ba djia-duja hi wuangu hilu katiku. Maa ba tauna i Ala-duha da ma-tanara mànunja nuna. 7 Màtawa kai wuandja mbuu ndàbada djàka nggàraja na pawuta-mika, hilu katiku da pawuta-mi hilu katiku, mbewa da pawuta-mi mbewa, karadaku da pawuta-mi karadaku, tembi da pawuta-mi tembi.

Djiaja na pa-namungu na pa-djàngapu wàna na uku.

8 Àmbu ningudu haàtu pawuta-mi ngga-nggàra, mbulungu-na kai maràngga pa-mbuhangu dàngga angumi. Nadu djàka nggamuja na mambuha-nja na anguna, pa-djàngapu-nanjaka na uku. 9 Nadu: Àmbu pa-kadjari-ja na lalei na mangoma-mu, àmbu pameti tau, àmbu rindjungu ba wàna na uku, dàngu djàka ni-ningukai lii uku hawiangu, mbulungu-maa-danjaka la kareuku jiana: Màtawa kau mbuhanja na angumu patau hama tuna bau mbuhangu wikimu, ba wàna. 10 Na mbuhangu nda nawundaa ma-akatu la anguna patau. Djia-dujaka na mbuhangu hi pa-djàngapu wàna na ukuja.

Na dànggitu-na na rehi.

11 Mala ba pi-diminja na lodu nàhu, ba djia-jaka na rehi pawàla-mi welingu la katuda-mi. Nadu nàhu na mànangu ba narihi mareni-ndaka, nda tungu bia ba hina tapawai. 12 Marau-nanjaka na rudungu, mareni-nanjaka na harii, Djia ba tuna nu màlawa ka tawàru-ndja da parama tunggu kapàtangu, dàngu kai kawana-ndja da madàka tunggu -harii. 13 Màtawa ka na-matua na hurinda, hama tuna na ma-ràkangu la harii lodu, àmbu ta-malumbangu, àmbu ta-maüku, àmbu ta-ndjuraku, dàngu àmbu tangera-nja na manda ningu hida-ngu, àmbu ta-pahànggangu, dàngu àmbu ta-paumbingu. 14 Tàka màtawa kai maringgi-nja i Miri Jehu Karitu, dàngu àmbi panau ni pàkuja na tolumi, hi kiri tumbuna na itirungu.

NA KAWUDU 14

Na wai ngerana na tau na ma-lamanga dàngu na ma-kapingatu pawaina.

1 Nggepi-jawa na tau ma-lamanga pawaina, ba tuna nda djiaaja la pa-patanda-ndja da pa-pangàda-na. 2 Nadu na haàtu ba na-màndungu na etina la panganja mbuu ndàbana, tàka na haàtu na ma-lamanga, nangangu rii djuaa. 3 Màtawa na tau na mangangu ka àmbu na-pahalimu-duja na tau na manda ngangu, dàngu na tau na manda ngangu àmbu na-pandjala-duja na tau na mangangu; nadu i Ala ba na-nggepi-jaka. 4 Nggamukau njumu ma-pandjala-ja na ata haàtu? Ka ndolaku-nanja ka ndjoru-nanjakai, hi papina na miri wiki-mana duna. Tàka na-ndolaku padaingu napa, nadu i Miri ba nambiha la pa-pandolaku-ja. 5 Ninjai, na lodu jiana narihi-njapa na lodu dangu na mawàna; tàka hawiangu hama biana ndàba na lodu wàna; màtawa haàtu-haàtu ka na-maràngga kawana-nja na ma-màndungu la etina. 6 Na ma-pambotu-ja na lodu pambotu-nanja ndumana i Miri; dàngu na mangangu ngangu-nanja ndumana i Miri, nadu ba na-pamalangungu lai Ala; dàngu na manda ngangu, lumuna i Miri hi nda nangangu, hi na-pamalangungu-mbu lai Ala. 7 Maa ba nda ningua haàtu lai njuta maluri ndumana na wikina, dàngu nda ningumbu haàtu mameti ndumana na wikiana. 8 Nadu djàka luri-ndanja, ba luri-ndanja ndumana i Miri, dàngu djàka meti-ndanjakai ba meti-ndanja ndumana i Miri. Djia-duja ka luri-ndanjakai, ka meti-ndanjakai, manguna i Misi-mata. 9 Maa ba djiaja jiana-duka hi kiri metina i Karitu dàngu hi naluri beli, ka peku jàpa ndàba-nanja na mameti hamanai na maluri. 10 Ka njumu nggikina hu pandjala-ja na angu dedimu? Ndia nggikina-ka dumu hu pa-halimu-ja na angu dedimu? Nadu njuta mbuu ndàbanda ba djianguma haromu ba tuta la hangga kandjàka timbangu-na i Ala. 11 Maa ba ninjadu la Huratu: Kuhara wànja na luringgu: Lai Njungga haromu da-kalukutu da kambàku-ka dàngu da làmaka dawotu-nja i Ala, ba wàna. 12 Djia ba tuna nu, njuta haàtu-haàtu djiangu-maka ngeru ba ta-maràngga hema wai ngera wikinda la hanggana i Ala. 13 Djia-duja, mata ka àmbu ta-maràngga pandjala-du bàdi dàngga angunda, tàka mata ka djia-maaja jiana na parata-mi: àmbu

tudunja pa-tundjuru wàngu, ndia pa-hanggàma-ru wàngu na angu dedi ba wàmi. 14 Pi-manggunja dàngu màndungu-mananja duku na etinggu lai Miri Jehu, ba nda ningua ngga-nggàra ma-iraku wikina. Mbulungu na tau, na-iraku na ma-wànanja djàka nggàraja, djia hi na-iraku lai njuna. 15 Nadu djàka na-handuka na etina na angu dedimu rukuna na pangamu, nda namatua-munjapa na huri pa-namungu. àmbu pamolu-dunja rukuna pangamu, ba lumuna njuna hi nameti i Karitu. 16 Mata na mahàmu lai njimi ka àmbu na-paaka-nja tau. 17 Nadu na pahangandji-na i Ala ba nda djiaaja na pangangu dàngu na pa-ngunungu, tàka djiaja na matàndji dàngu na ma-peku, dàngu na mbaha eti rukuna i Ngahu Matua duna. 18 Nadu djàka nggamu malumu wànja matungu nu i Karitu, ba naora-nja paraïna i Ala dàngu natembi-ja paraï tau. 19 Djia ba tuna nu, màtawa ka takeha-nja na papeku wàngu, dàngu na pa-màndungu wàna na pawainda haàtu-haàtu. 20 Ambu njànggaru-duja na paràma-na i Ala lumuna na pangamu. Mbuu ndàbana mahida-majai njuna, tàka nda na-hàmu wànja na tau na matunja pa-hanggàmaru wàna na anguna nu ba nangangu. 21 Nahàmu-pa djàka ndau ngangu tolungu dàngu djàka ndau ngunungu wai angguru, dàngu djàka nggàraja na pa-hanggàmaru wàna na angu dedimu. 22 Mata na pawaimu kau pi mehaanja la hanggana i Ala. Ohaa-naka na tau na manda pandjala wikina la mahàmu ba wàna. 23 Tàka na tau na maliu laü etina ba nangangu, pa-pandjala-jaka, ba nda ma-welingu la pawai-duja. Mbuu ndàbana na manda tumbu welingu la pawai mandjala-ja.

NA KAWUDU 15

Ka pamàndu-nja bàdi na tau na ma-lamanga pawaina nundjuja na hurina i Karitu.

1 Njuta mamàka tatanggu-nja bàdi na lamanga-na na tau na manda màka, dàngu àmbu takeha bianja na paora wikinda. 2 Tàka màtawa njuta haàtu-haàtu ka ta-kehangu na paora-na na angunda, ka peku hàmu wànguna, dàngu ka peku mà-ndungu wànguna na pawaina. 3 Nadu i Karitu-mbu, ba nda na-kehangu paora wikina, tàka hama tuna na maninja

la Huratu: Na pa-akangu-da da ma-paaka-nggau, nanggàna-kaka Njungga, ba wàna. 4 Nadu mbuu ndàbana na pambàda huratu àmangu, hi kiri tulihu-ja djiaja ka peku panau wàndja njuda wànanda, ka peku màndungu-na na monungu-nda, rukuna na pa-torungu dàngu na panggaüru wàngu na maninja la Huratu. 5 I Ala na pingina na torungu dàngu na panggaüru wànguka, mata àru ka nawua-nggai pakahau eti wàngu, nundjuja na hurina i Karitu Jehu. 6 Ka peku kahau eti kahau ngarungu-mi la pawotu-nja na Alana, na Amana na Mirinda i Jehu Karitu. 7 Djia-duja, màtawa kai maràngga panggepi dàngga angumi, hama tuna i Karitu-mbu ba nanggepi-taka la pa-mangundju wàna i Ala. 8 Jiana-ja na palanggu: I Karitu ma-lumungu tau ma-kawana-ngu huri kàri-jaka lumuna na làngatàkana i Ala, ka peku; pamàndu-nandja da pa-ndjandjingu la bokuka, 9 dàngu da tau hangàdangu ka dawotu-nja i Ala rukuna na mila etina, hama tuna na maninja la Huratu: Djia-duja hi kiri wotu-nggunggau la padua tau hangàdangu dàngu hi kuhali-ja na tamumu, ba wàna. 10 Hamanai: Ikajaka dànjawa na bandjaru-na ha tau hangàdangu, ba wàna. 11 Hili hamanai: Iwotu-njawa i Miri, ha tau hangàdangu-ka, màtawa na bandjaru dangu ka nawotu-nja Njuna, ba wàna. 12 Djia-mbuja i Jahaja: Napa na-kalunga na amuna i Ihai; Njunaka na ma-hadangu la pajàpa-ha da tau hangàdangu-ka; lai Njuna haromu ngia pa-monungu-na na tau hangàdangu, ba wàna. 13 Mata àruwa i Ala, na pingina na monungu, ka na-pakàli-kai mbaha eti dàngu màndjaku nu bai pawai, ka peku pa-bundungu-na na monungu-mi rukuna na mbiha manjola-na i Ngahu Matua.

Na lii pa-patàka-na i Paulu.

14 Njungga wiki na-màndungu-mbu la etinggu na rukumi njimi, njimi wiki ba kàli-nanggai mahàmu, dàngu ba mbinu-nanggai pingu hangia-hangia, hi kiri màka-mbumi la papanaungu dàngga angumi. 15 Djiapa ka nda tunakai nu, kutoru mbenimbu pa-tulihu -nggai huratu, ka panamu wakindja ba wànggunggai, nundjuja na pa-namungu na pawua-nangga i Ala, 16 ka peku pa-paràha-na i Karitu Jehuka la ngerada da tau hangàdangu la palumu-nja na lii mànangu-na i Ala, na lumungu matua; mata na maraku

pangàndi-nggu, na na tau hangàdangu ka peku ora-nanja parama i Ala, ba na-pamatua-ja paraïna i Ngahu Matua. 17 Djia-dujaka nu hi ningu pa-hamemu wànggu lai Karitu la ngerana i Ala. 18 Nadu ba nda kutoru mbenia papanii ngga-nggàra, mbulu-ngu-maa na pambàda patumbu-na i Karitu la ngarunggu njungga, ka peku manundu-na na tau hangàdangu, ka la kareuku-kai, ka la paràma-kai, 19 ka la tanda mbihakai, ka la pa-hangàtarungu-kai, ruku mbihana i Ngahu. Djia-duka hi ku-kandjupungu la pangàndi-ja na lii mànangu rukuna i Karitu, ba ku-nimbihu-ja na tana piti welingu la Jeruhali lundu toma la Iliriku. 20 Nu ba tuna nu, ngera-manggunja wànggu ba ku-bobaru-ja na lii mànangu la ngia pandedi tikija na ngarana i Karitu. Mata ka àmbu pa-hadangu-nggunja uma la lata patu haàtu, 21 na njuna mata ka na-patutungu na maninja la Huratu: Na tau panda tàkangu kareuku rukuna Njuna napa dangita-jaka, dàngu na tau mandedi ronguja napa dapi-njaka, ba wàna.

Na pawuku-na i Paulu.

22 Djia ba tuna nu na-pabetangu mànu lua lai njuda ba wànggunggai làti. 23 Tàka nàhu ba nda ningupa lai jiahu ngia paràma-nggu, dàngu ba mbàda daa ndau-mangguka la pa-rindjungu pamai lai njimi, 24 monungu-nggunja, napa ba kulua nàhu la Hapanjulu ka ku-patàbuku dànggai, dàngu kai lua àru pa-kareni-ngga lai nàhu, djàka kuhàla-kika pa-panggaüru-ja na etinggu lai njimi. 25 Tàka nàhu njuna iua-nggunja la Jeruhali palumu-ndja da tau matua. 26 Nadu da tau la Makandoni dàngu la Akaja ba mbàda pa-hamangu-daka pa-pauhingu àmahu ndumada da tau matua da mamila la Jeruhali. 27 Nuna-dujaka na pa-pahama-da, tàka wutangu-mbudanja lai njuda. Nadu da tau hangàdangu djàka dangera dàndjaka da banda pa-ngahungu-da, wutangu-mbudanja la palumu wàndja banda pinu tanada. 28 Djàka ku-pandjàpu-jaka nuna, dàngu jiada da pangala-nggu djàka ku-pakata pahàmu-ndjaka, laku-nggunjaka la Hapanjulu, hi kulaku lii lai njimi. 29 Dàngu pi-manggunja, djàka kumai lai njimi, ba mai ngàndi ndàbanggunggainja na mahàmu lai Karitu. 30 Na njuna ku-pamanda-nggai, angu dedi, lumuna na Mirinda i Jehu Karitu, dàngu lumuna na pa-namungu-na i

Ngahu, kai pambapa da àrungga la pa-hamajangu lai Ala ngeranggu njungga, 31 ka peku marà àrunggu welingu la tau tongguru la Jundia, dàngu da palumu wànggundja da tau la Jeruhali ka daora àrundja paraï da tau matua, 32 dàngu ka peku tàka mbana eti-nggunggai, djiaja djàka wà-nadu i Ala, ka ta-maràngga pa-nggaüru eti. 33 Njunaka i Ala na pingi màndjaku ka ninjawa lai njimi mbuu ndàbami. Amingu.

NA KAWUDU 16

Rukuna i Pembi dàngu tambi ba wàna i Paulu.

1 Ku-pajàpa-nggainja i Pembi, na ana-wininda, na malumu-nja na kabungguru la Kenikeria, 2 mata kai nggepi àruja lumuna i Miri, hama tuna na ràkana la tau matua, dàngu kai ndula àruja djàka nggàraja na pakarai-na lai njimi. Nadu ba djia-maja na mambàda ndula tau dangu lupa njunggambu, 3 Tambi wànanggai wàmindja i Perikila dàngu i Akila da angu ràmanggu lai Karitu Jehu, 4 da mambàda pa-djàmangu hangahu-da lumunggu njungga. Nda mbulungu njunggaa ma-pamalangu-ndja, tàka djia ndàba-maja na kabungguru-ka na ma-welingu la tau hangàdangu. 5 Tambi wànanggai wàmi-mbunja na kabungguru na maninja la umada. Tambi wànanggau wàminja i Epinetu, na pa-manàwaru-nggu, na kawunga wua lai Karitu la Ahia. 6 Tambi wànanggau wàminja i Maria, na mambàda djàra nda ngerina lumumi njimi. 7 Tambi wànanggai wàmindja i Andiruniku dàngu i Junia, da angu dedinggu, dàngu da angu tamanggu la uma kapàtangu, da ma-pangarangu la padua-da da pa-pahurungu, dàngu da ma-mangilu-ngga papawai lai Karitu. 8 Tambi wànanggau wàminja i Ambilatu, na pa-manàwaru-nggu lai Miri. 9 Tambi wànanggai wàmindja i Urumbanu na angu ràma-nggu lai Karitu, dàngu i Hataki na pa-manàwaru-nggu. 10 Tambi wànanggau wàminja i Apeli na ma-torangu lai Karitu. Tambi wànanggai wàmindja da tau la umana i Aritumbulu. 11 Tambi wananggau waminja i Herundiu na angu dedinggu. Tambi wànanggai wàmindja da tau la umana i Narakihu, da manindja lai Miri. 12 Tambi wànanggai wàmindja i Teripena dàngu i Teripoha, na da kawini da

mambàda djàra lumuna i Miri. Tambi wànanggau wàminja i Perihu, na kawini pa-manàwarungu, mambàda djàra nda ngerina lumuna i Miri. 13 Tambi wànanggau wàminja i Rupuhu na tau papindi lai Miri, hamanai na inana na pambàda inanggu njunggambu. 14 Tambi wànanggai wàmindja i Ahinggaritu, i Palenggungu, i Herimehu, i Pataromba, i Herimahu, hamanai da angu dedika da manindja lai njuda. 15 Tambi wànanggai wàmindja i Pilulunggu, dàngu i Julia, hamanai i Neriu dàngu da anguna kawini, dàngu i Olipahu, hamanai da tau matua-ka da manindja lai njuda. Imarà-ngga patambi-wa dàngga angumi la puduku matua. 16 Tambi wàda ndàbanggai da kabungguru-na i Karitu.

Imanggangu wikimi la ma-panjonga angu ba wàna.

17 Ku-pamanda-nggai angu dedi, kai hamata-ja mbuu ndàbana na tau na ma-patumbu-ja na pa-kawàringu dàngu na pa-tundjuru wàngu, na manda nundjuja na pambàda pa-peka-ngu-kai, dàngu kai wiliru-ndja. 18 Nadu da tau tungu nu ba nda pamiria-danja la Mirinda, na i Karitu, tàka djiaha da kambuda da mirida; ba da-pamina-ndja da ngaruda ba hama panii tau manundu-ha, hi da-pa-njonga-ha da etida da makàli pa-tundungu. 19 Nadu na manundu-mi ba kada ndàba-nanjaka tau. Djia-dujaka hi kunggaüru eti wànggai. Ba tuna mata ka àmbu mbulungu biana bai manggàna la mahàmu, tàka mata ka àmbu naperi-mbunggai ma-akatu wànggu. 20 I Ala na pingi màndjaku napa naluu pa-làdjaru-ja i kambàliku la tàbalu wihimi. Na pa-namungu-na na Mirinda i Jehu Karitu ka lai njimi àruja.

Tambi ba wàda da anguna i Paulu.

21 Tambi wàdanggai i Timutiu, na angu ràmanggu, dàngu i Lukiu, dàngu i Jahungu, dàngu i Hohipatiru da angu dedinggu. 22 Njungga jia Teritiu, ma-tulihu-ja jiana na huratu, tambi wànggunggai lai Miri. 23 Tambi wànanggai i Nggaju na manggepi-ka njungga hamanai na kabungguru-ka. Tambi wànanggai i Eratu na ma-katangu banda la paraïngu, hamanai i Kawàratu na angu dedi. 24 Màtawa na pa-namungu-na na Mirinda i Jehu Karitu ka lai njimi-jawa mbuu ndàbami.

Na hamaja wotungu-na lai Ala.

25 Lai Njuna na mamàka pa-pamàndu-ndja da etimi, nundjuja na lii mànangu na pangàndi-nggu dàngu na pa-bobarungu-kai, na rukuna i Jehu Karitu - nadu na ma-tandjiku ba na-tabunggahu-ka, na pa-kàpingu weli muia weli tanangu, 26 tàka nàhu hi pa-paitangu-jaka hi bobaru wàndjaka da hura-tu-da da wunangu la tau hangàdangu-ka, nundjuja na na patiki-na i Ala na ma-padaingu, ka peku manundu-da la papawai - 27 lai Alaja, na ma-manggàna meha na wotungu na hailangu rukuna i Jehu Karitu lundu nu-nu. Amingu.

NA KAWUNGA HURATU-NA I PAULU LA TAU KORINITU

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu, pa-pahurungu pa-paaungu, papaau-na i Karitu Jehu rukuna na pambuha-na i Ala, dàngu i Hoteni na angu dedi, 2 pa-pangàndingu-ja na kabungguru-na i Ala, na maninja la Korinitu, da pa-katua lai Karitu Jehu, da tau matua pa-paaungu karia-da mbuu ndàbada da mapawu-nja na ngarana na Mirinda i Jehu Karitu la nggi-nggii, na na Mirida njuda dàngu njuta. 3 Na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Ala, na Amanda, dàngu lai Miri Jehu Karitu, mata ka lai njimi-jawa.

Na pa-malangu-nanja i Ala.

4 Ku-pamalangu ma-mànunja i Ala la ngerami njimi, rukuna na pa-namungu-na i Ala na pa-wuangu-kai lai Karitu Jehu. 5 Lai Njuna hi kiri màtu-màtu pawulu-mi, la kareuku dàngu la pingu hangia-hangia, 6 mala na pa-hakahii, na rukuna i Karitu, ba mbàda pamàndu-dunjaka lai njimi, 7 hi kiri nda ningu pawua pa-namungu mandjaka-nggai, nu ba talànga nedi-minja na pahunga-ja na Mirinda i Jehu Karitu. 8 Njunamai na ma-pamàndu-mbunggai lundu ndjàpuna, hi kiri nda ningu njurami napa la

loduna na Mirinda i Jehu Karitu. 9 Ma-tuturu-ja i Ala; rukuna Njuna hi paaunggai pa-panua dànja na Anana, i Jehu Karitu, na Mirinda.

Na pa-kawàringu la kabungguru.

10 Ha angu dedi, ku-pamanda-nggai la ngaruna na Mirinda i Jehu Karitu, màtawa kai kahau ngarungu, dàngu ka àmbu ninja na pa-kawàringu lai njimi, tàka mata kai pa-repingu bàdi, ka na-mbulungu bàdi na etimi dàngu na pa-pangàda-mi. 11 Maa ba mbàda peka-dangganja-ka na rukumi njimi, angu dedi, paraï da tau la umana i Kalui, ba nindja da pa-palumungu lai njimi. 12 Jiana-ja na palanggu: Njungga lai Paulu-ka, njungga lai Apolu-ka, njungga lai Kepahu-ka, njungga lai Karitu-ka, ba marangga wami. 13 Mala ka pa-paberingu-ja i Karitu wàmi? Djàka ndia i Paulu-ka pa-harikangu lumuni njimi? Ndia pa-parunungu-kaika la ngarana i Paulu? 14 Wànguna ba nda ningu haàtu lai njimi pa-parunu-nggu, hinggilu-da i Karipu àda i Nggaju; 15 ka àmbu ningu: Pa-parunungu-ha la ngarana njuna ma-wànanggai. 16 Na njuna ku-parunu-mbundjaka da tau la kuru umana i Hitipanu; hinggilu-da njuda nda kupianja djàka ningupa hawiangu pa-parunu-nggu. 17 Nadu i Karitu ba nda paràhaa-nangga la pa-parunungu, tàka djiaja la pa-bobaru-ja na lii mànangu, na njuna nda djiaaja ka wànja kareuku manggàna, ka àmbu na-kalàmba na hari-ka na i Karitu ba wànda.

Na manggàna-na i Ala dàngu na manggàna pinu tana.

18 Nadu na pulungu rukuna na harikangu ba panduba wànguja la tau ma-molungu, tàka lai njuta tau pa-pamara, mbihana i Alaja. 19 Maa ba nidunja la Huratu: Napa pamohu-nggunjaka na manggàna-da da ma-manggàna, dàngu na pinguda da mapingu napa pamolu-nggunjaka, ba wàna. 20 Mala nggiijaka na ma-manggàna? Nggiijaka na mapingu huratu uku? Nggiijaka na ma-pandjàpingu la handàni nàhu? Ka nda pandubaa-nanja na manggàna la pinu tana paraïna i Ala? 21 Nadu ruku manggàna-na i Ala ba nda na tanda-ja i Ala paral na pinu tana la manggàna wikina, hi naora-nja i Ala pa-pamara-ja na mapawai-ka rukuna na nduba na pa-bobaru. 22 Nu da tau Jahundi ba karai-danja tanda, dàngu da tau

Nggarika ba kehangu-danja manggàna, 23 njuta duta bobaru-ndanja i Karitu, na pambàda harikangu, na pa-hanggàmaru wàda da tau Jahundi, na panduba wàngu la tau hangàdangu, 24 tàka la tau pa-paaungu ka Jahundi-ja, ka Nggarika-jakai, i Karitu mbihana i Alaja, dàngu manggàna-na i Alaja. 25 Nadu na nduba lai Ala ba narihi-njapa pa-manggàna na tau, dàngu na nda màka lai Ala ba narihi-njapa pa-àtalu na tau. 26 Itàngaru biaja angu dedi, djàka nggikina ba paaunggai, ba nda nadangu na ma-manggàna nundjuja na tolu, nda nadangu na ma-pangaru, nda nadangu na ma-maràmba. 27 Tàka na manduba ba wàna na pinu tana, djiaja na papindi-na i Ala ka pa-makia-ha da ma-manggàna, dàngu na manda màka ba wàna na pinu tana, djiaja na papindi-na i Ala ka pa-makia-ha da ma-àtalu; 28 dàngu na mangia wawa la pinu tana, dàngu na pa-paakangu, djiaja na papindi-na i Ala, dàngu na manda ningu lingungu, ka pukalu wànja na àtalu-da da maningu lingungu ba wàda, 29 ka àmbu ningu ndoku tau ma-hamemu la hanggana i Ala. 30 Tàka rukuna Njuna hi kiri ninggai lai Karitu Jehu, na mambàda dedija pa-manggàna wàngu ma-welingu lai Ala, dàngu patàndji wàngu, dàngu pa-matua wàngu, dàngu pa-palohu wàngu ndumanda njuta. 31 Mata ka hama tuna na maninja la Huratu: Na ma-hamemu, mata ka na-hamemu ningu lai Miri, ba wàna.

NA KAWUDU 2

1 Njunggambu, angu dedi, nu ba kumai lai njimi, nda kuwà-ngua kareuku, djàka ndia manggàna ma-parihingu ba kumai pangàndi-nggainja na pa-hakahii lai Ala. 2 Mala ba nda pakakaa-nggunja papingu ngga-nggàra lai njimi, mbulungua i Jehu Karitu, na na pambàda harikangu. 3 Dàngu nu ba ningga lai njimi nangia-ngga nda màka, dàngu mangàdatu, dàngu katàtaku dirà matiki. 4 Dàngu na kareuku-nggu dàngu na pa-bobaru-nggu, nda kuwàanja kareuku manggàna ma-titiru eti tau, tàka dàngu pamàndu-mananja parama i Ngahu dàngu mbihana i Ala, 5 nu na pawaima ka àmbu na-palatangu la manggàna tau, tàka mata ka la mbihana i Alaja.

Na manggàna ma-palànga-tàkangu.

6 Ba tuna, manggàna-maja na papeka-ma la tau ma-djàngapu, tàka nda manggàna la handàni nàhuaja, dàngu nda manggàna la ngora handàni nàhuaja da ma-molungu, 7 tàka peka-manja na manggàna lai Ala na ma-tandjiku, na pa-kàpingu, na pambàda hukutu mangilu-na i Ala weli nungu la pa-bundjuku wànda njuta. 8 Nda haàtua la ngora handàni nàhu mapinja; nadu djaka dapinja lati, nda djia harikaa-danja i Miri, na pangia mangundju. 9 Tàka hama tuna na maninja la Huratu: Na panda ngita mata, na panda rongu kahilu, dàngu na manda tumbu la eti tau, mbuu ndàbana na pa-panedi-nandja i Ala da tau ma-mbuha-nja, ba wàna. 10 Maa ba nabowandanjaka duta paraïna i Ala rukuna i Ngahu. Nadu na Ngahu ba djiaja na ma-kanuturu-ja mbuu ndàbana, lupa na mata-tandjiku lai Alambu. 11 Mala nggaaja wàmi la tau na mapinja na unu eti tau, hinggilu-na na ngahu wikina na tau na maninja lai njuna. Tuna numbu nda ningua haàtu mapinja na unu etina i Ala, mbulungu-na na Ngahuna i Ala. 12 Njuta nda ngahu pinu tanaaja na pambàda kataku-nda, tàka djiaja na Ngahu na ma-welingu lai Ala, ka peku pindanja na pawua-nanda i Ala ruku pa-namungu. 13 Djia-mbuja na patiki-nda, nda tawàngu kareuku pa-papeka-na na manggàna pinu tanaa, tàka pa-papeka-na i Ngahudu, hi ta-pamendja-nja na ma-pangahu la ma-pangahu. 14 Tàka na tau memangu duna nda na-katakua-ja na ngerana na Ngahuna i Ala, maa ba panduba wàngu-duja lai njuna, hi nda namàka patanda-ja, ba ninja na ma-pangahu bàdi hi timbanja. 15 Na tau na ma-pangahu duna natimba-manja mbuu ndàbana, tàka njuna wiki nda djia ningua matimba-nja. 16 Mala nggaaja wàmi na mapinja na pa-pangàda etina i Miri, hi natanggu pa-kaloka-nja. Tàka njuta duta ngera-ndanjaka na pa-ngàdangu-na i Karitu.

NA KAWUDU 3

Na pa-kawàringu-da da tau Korinitu.

1 Na njuna njungga, angu dedi, nda ku-ngalangua jia nana papanii lai njimi hama tuna kulangu ma-pangahu; tàka hama tuna la ma-patolungu bia,

hama tuna la mandedi matua lai Karitu. 2 Wai huhu bàdi pawuanggunggai, nda mamàdua. Maa ba ndedi imàkadu jia nana; djiapa lundu nàhu ndedi imàka-mbu; 3 maa ba hanii bidua-mipa la huri tolu. Ka ni, djàkai maràngga pa-malarangu eti, dàngu djàkai pa-hànggangu, ka nda la huri tolu biakai, ka nda nundju bia-minja na huri tau memangu? 4 Mala, njungga lai Pauluka, djàka wàna na haàtu, tàka na haàtui: Njungga lai Apolu-ka ka wàna, ka nda tau memangu-akai nu? 5 Mala nggàra-jaka i Apolu? Dàngu nggàra-jaka i Paulu? Ma-Iumungu-ha, da pambàda pawai wàmi, djia-duka hama tuna na pambàda pakata-nanja haàtu-haàtu paraïna i Miri. 6 Njungga mambàda tondungu, i Apolu na mambàda ma-nga-hungu, tàka i Ala duna na ma-patumbu. 7 Djia ba tuna nu nda nggàraa linguna na ma-tondungu, hamanai na ma-mangahungu, mbulungu i Ala na ma-patumbu. 8 Na ma-tondungu dàngu na ma-mangahungu hama-mada, na njuna da-marangga ngalangu wunda wikida haatu-haatu namatu-ja na parama wikida. 9 Nadu ba angu ràmana i Ala-kama; njimi wokana i Alakai, uma pa-pahada-na i Alakai.

Na lata dàngu na uma pawulu.

10 Nundjuja na pa-namungu-na i Ala na pa-wuangu-ka, ku-bàndjalu-ka lata, hama tuna mawulu uma mapingu, tàka hawiangu na ma-pahadangu uma la pinuna. Na njuna màtawa haàtu-haàtu ka na-pa-nandjarungu bàdi djàka nggi-nggikina ba na-oahadangu lai nu. 11 Nadu ba nda ningua haàtu mapeku pa-bàndjalu hili hau lata, hinggilu-na na pambàda bàndjalu, na i Jehu Karitu. 12 Djàka ningu tau ma-pahadangu uma nu la lata, djàka nawàngu àmahu rara, àmahu bara, watu manandangu, ai, witu meti, kambauni, 13 djiangu-ma ba nawuwa napa na paràma-na haàtu-haàtu; mala na kandjupu lodu ba na-pahabola-duja ngeru, ba nawuwa ngàndi epidu; na epi napa na makama-nja, djàka nggikina na paràma-na haàtu-haàtu. 14 Djàka ninja na ma-torungu paràma-na na pa-pahada-na lai nu, djiangu ba ngalangu-nanjaka wundana ngeru. 15 Djàka ninja na ma-mutungu paràma-na, mburi-nanjaka, tàka njuna wiki mara-nanjaka, na njuna hama tuna na marunu la epi. 16 Ka ndai pi bianja dimi ba umana i

Alakai, dàngu na Ngahuna i Ala ba na-ngiangu lai njimi? 17 Djàka nggamuja na ma-pandjoru-ja na umana i Ala, napa na-pandjoru-mbuja paraïna i Ala. Nadu na umana i Ala ba ma-matua-ja, djia-dukaika njimi. 18 Àmbu ningudu ma-panjonga wikina. Djàka ninja lai njimi ma-manggàna-ka na mawàna la handàni nàhu, màtawa ka nalua-ja panduba, ka peku manggàna-na. 19 Nadu na manggàna ba wàda la pinu tana, ba ndubaja lai Ala. Maa ba nidunja la Huratu: Na majàpa-ha da ma-manggàna la màhida, ba wàna. 20 dàngui: I Miri napindja da pa-pangàda-da da ma-manggàna, ba kahewaa-da, ba wàna. 21 Djia ba tuna nu, àmbu ninguda ma-hamemu wàngu tau, mbuu ndàbana ba mangumi njimi-maja, 22 ka djiaja i Paulu, ka djiaja i Apolu, ka djiaja i Kepahu, ka pinu tanaja, ka lurija ka meti-jakai, ka maninja nàhuja ka maninja ngeru-jakai, mangu hàla-mamindja. 23 Tàka njimi manguna i Karitu-kai, dàngu i Karitu manguna i Alaja.

NA KAWUDU 4

I Ala na ma-patandangu.

1 Djia ba tuna nu, màtawa atana i Karitu-ha, matanggu tàngaru-ha da ma-tandjiku lai Ala, ka wàna-nggama tau. 2 Nu la matanggu tàngaru jianaa-ja na pa-karuhi: pangita-ja bàdi tuturu-na. 3 Njungga njuna namudaa djàka njimi ma-patanda-ngga, ndia djàka pa-tandangu tauja; djiapa la pa-patandangu wikinggu ndiambu. 4 Maa ba nda ngàraa papàda-nggu la ngera wikinggu, tàka nda djiaajai hi pa-kawana wàngga; na ma-patanda-ngga djiaja i Miri duna. 5 Djia ba tuna nu, àmbu ningu kadi pa-patanda hahami, ba ndedi djiaja na rehi, nu ba natàka i Miri, na ma-pahabola-ha da ma-kawiningu la ma-kapàtangu dàngu hi na-pawuwa-ndja wini etida da tauka. La lodu nu ngeru, haàtu-haàtu ba wotu-nja, ma-welingu lai Alaja.

Kai pawawa wikimi bàdi ba wàna.

6 Jiada angu dedi, ku-pangera wàndja na ngeranggu njungga dàngu i Apolu, ka peku pa-pekangu-mi la ngerama njuma, la panda làmburu-ja na maninja la Huratu, ka àmbu ningu haàtu lai njimi ma-pa-katadaku wikina ba naangu-nja na haàtu dàngu ba napapa-nja na haàtu. 7 Mala nggaajaka na ma-parihi-kau? Dàngu nggàra-jaka na maninja lai njimi na panda kataku-mi? Djàka mbàda kataku bidua-munja, ka ni hi hamemu wàmunjai, hi hama djiangu nda kataku-munja? 8 Mbàda mbihu-mika, mbàda wulu-mika, lua-nanggaika la pa-maràmba la panda angu-manggai njuma. Làti ka mbàda maràmba-mikaawa, ka ma-maràmba da àrunggai. 9 Nadu, ba kungàda-ja, njuma pa-pahurungu, natu-kamaka paraïna i Ala marihi ngia wawa, beri hama tuna tau mangera-nja na meti; tau pa-imingukamaka la pinu tana, ka la papalewa-kai, ka la taukai. 10 Njuma tau nduba-kama lumuna i Karitu, tàka njimi njuna mapingu-kai lai Karitu; njuma nda mamàkaa, tàka njimi njuna ma-àtalu-kai; njimi njuna pa-tangara-kai dimi, tàka njuma duma nda patembia-kama. 11 Lundu la lodu nàhu nalii-kama mandjuu, madau, na-jàmihu-nggama paki, nanggàna-kama palu, nda ningu ngia pa-ndapuru-ma; 12 lundu djàrama ba maràma wàngu lima wikima; djàka na tola-nggama tau mapeka bianja mahàmu, ka keha-nanggama maduku biaja, 13 ka pulu-nanggama-kai, ma-màdjangu eti bia; nadedi-kama kalàmba pinu tana, ngia padili-na mbuu ndàbana lundu nàhu. 14 Hi ku-tulihu-ha jiada, ka pa-makia-ha nda wàngguanggai, na njuna ka panaundja hama tuna ana pa-manàwaru-nggu, wànggu. 15 Nadu, djiapa ka nda harata-dakai da ma-papeka-nggai lai Karitu, tàka nda dadangua da amami; mala lai Karitu Jehu ba ku-patumbudukaika nu la lii mànangu. 16 Djia ba tuna nu, ku-pamanda-nggai, kai kiku àrunja nu huringgu. 17 Nu hi ku-paràha-nggainjaka i Timutiu, na ana pa-manàwaru-nggu, na tau pa-monungu lai Miri. Njuna napa na ma-panamu-nggainja mbuu ndàba-naka na ngarangia-nggu lai Karitu Jehu, hama tuna na pa-papeka-nggu la nggi-nggini la hau kabunggu-hau kabungguru. 18 Tàka nindja hawiangu da ma-padjangga wikida, nda djia maiana ba wàdangga. 19 Tàka djiaja djàka wànadu i Ala, luu mai-manggunja napa lai njimi hi kupinja nda djia na kareuku biada da ma-padjangga wikida, tàka na àtalu-da. 20 Mala na hangandji-na i Ala ba nda djiaaja na kareuku djua, tàka djia na àtalu duna. 21 Mala nggàra-jaka na pambuami? Kutàka ngàndinggai iwika bàdi, ndia hi mbuhangu dàngu eti màdjangu bàdi?

NA KAWUDU 5

Na kadjari la padua kabungguru.

1 Pakàli ronguja na kadjari lai njimi, na na kadjari na panda hunggu djiapa ka nda la tau hangàdangu-kadu, hi ninja na ma-angungu papaha amana. 2 Tàka njimi hi padjangga bia-minja wikimi? Ka nda narihi hàmua làti djàkai handuka ka peku hàpi-minja na tau na mambàda tuna nu welingu nu la padua-mi? 3 Njungga njuna, ka djiapa ka nda ninjakai na taunggu, tàka na ngahunggu nimanja. Nu hama tuna ba nimangga, mbàda rata-nggunjaka na ngerana na tau na mawunda tunanja nu jiana. 4 Djàka ta-pamàtungu, njimi dàngu na ngahunggu, dàngu ni-mbunja na mbihana na Mirinda, i Jehu, tawànja na tamuna i Miri Jehu, 5 la pa-pakata-nja na tau tungu nu lai kambàliku, mata ka na-molungu na toluna, ka peku pamara-ja na ngahuna la loduna i Miri. 6 Nda nanggepia na hamemu-mi. Ka ndai pi bianja dimi na taï wolu na ma-hawutungu, ba nahini ndàbaja na kanguta. 7 Wàrunja bàdi na taï wolu ndai, ka peku dedi-nanggai kanguta mabidi; maa ba manda ningu taï wolungu-dukai. Mala na mbimbi Pahanda ba parupu-jaka, na i Karitu. 8 Djia ba tuna nu, màtawa ka taremi dàngu nda wàngunda taï v/olu ndai, djia-duka na manda lingu dàngu na ma-akatu, tàka mata ka tawànja na manda patai wolungu, na na matàndji dàngu na ma-tubangu. 9 Jia nana mbàda pamanda-nggunggaika la huratu-nggu ka àmbi pakoru dàngu tau ndjala. 10 Nu ka àmbi pakoru da ndokundja da tau ndjalaka la pinu tana, ndia da ma-manganga eti ndia da ma-rambangu, ndia da ma-lumungu marapu nda wànggua. Djàka tuna nu làti, kai jilangu-duka bàdi welingu la pinu tana. 11 Tàka nàhu ku-tulihu-nggai, ka àmbi pakoru dànja na tau, na angu dedi ba wànda, ka tau ndjalaja, ndia ka mangangà etija, ka ma-lumungu marapu-ja, ka ma-pulungu anguja, ka tau maükuja, ka tau panjonga anguja; na tau tungu nu, djiapa la panga dànja-kadu, djàmangu. 12 Mala ngera-nggunjaka la pa-patanda-nja na tau la hambeli? Ka nda djiaaja na tau la kuru kabungguru na pa-patanda-mi njimi? 13 Tàka

na tau la hambeli, i Ala duna ngeru na ma-patanda-nja. Màtawa kai hàpija na tau akatu welingu la padua-mi.

NA KAWUDU 6

Na rukuna na pa-lumungu la hangga manda pawai.

1 Mala ningu lai njimi, djàka ningu pulungu dàngga anguna, matoru mbeni pawotu-ja la manda tàndji hi nda la ma-matua biai? 2 Ka ndai pianja dimi, ba djiaha da tau matua ngeru da ma-patanda-nja na pinu tana? Ka ni djàka ngera bidua-minja pa-patanda-nja na pinu tana, ka nda ma-ràkangua-kai la papa tanda-nd ja da pulungu da marihi màrahu? 3 Ka ndai pi bianja dimi ba patanda-ndandjaka ngeru wai ngerada da papalewa? Ka manaüa-manaka da matumbu nàhu-nàhu. 4 Nu djàka era ningu matumbu nàhu-nàhu pa-palumu-mi, hi djia biahai da tau panda tembina na kabungguru da pawotu-mi ma-batangu? 5 Hi ku-tulihu-nggainja jiana, kai makia wànggu; ka nda ningu ndokuma haàtu lai njimi ma-manggàna, mapingu parata-nja wai ngerana na ma-paangu dedi? 6 Tàka nu da ma-paangu dedi maràngga hurungu-danjai la ma-patandangu, mala ba da-hanggangui la tau manda pawai! 7 Nu mbàda kàku wàngu-maa-mika ba ningu pa-palumungu wàmi dàngga angumi. Ka ni, nahàmu-kiduapa ba wulunda ma-akatu hi nda wàmi-kaawa? Ka ni, nahàmu-kiduapa ba pamburi-ta, hi nda wàmi-kaawa? 8 Hi njimi wiki-maai mawulu ma-akatu dàngu matu pamburi wàngu, màlai bai lanja na angu dedimi. 9 Ka ndai pimanja dimi, na tau manda tàndji ba nda nandumaa-nja na pahangandji-na i Ala? Ambi ndjarangu! Na tau kadjari, na ma-lumungu marapu, na tau ndànga, na ma-pajorangu la hamana, 10 na ma-manganga, na ma-manganga eti, na mamaüku, na ma-papulungu, na ma-rambangu, nda djia ndumaa-danja na pahangandji-na i A}a. 11 Tuda nukadu àmangu hawiangu lai njimi. Tàka pabaha-kaika, pa-pamatua-kaika, pa-pakawana-kaika la ngarana i Miri Jehu Karitu dàngu la Ngahuna na Alanda.

Àmbi kadjari ba wanandja.

12 Mbuu ndàbana napeku lai njungga, na njuna nda malingu ndàbaaja. Mbuu ndàbana napeku lai njungga, ba tuna nda djia panjàkua-nangga, djiapa ka nda nggàra-jakadu. 13 Na pangangu tungguna na kambuja, hamanai na kambu tungguna na pangangu-ja, tàka nuda pa-kadua-da ngeru na-pamolu-ndjaka paraïna i Ala. Tàka na tàda ihi nda tunggu kadjaria-ja, tàka tungguna i Mirija, dàngu i Miri tungguna na tàda ihija. 14 I Ala na-pahada-njaka i Miri, djiangu-mbudu njuta ngeru ba na-pahada-ndaka rukuna na mbiha manjola-na. 15 Ka ndai pi bianja dimi da tàda ihimi ba anggota-na i Karitu-ha? Ka djia piti-nggundjaika da anggota-na i Karitu hi kutuha anggota kawini kadjari? Ndia ndoku. 16 Ka ndai pi bianja dimi na ma-angungu kawini kadjari ba pambulu tau da-nanjaka. Nadu, njuda pa-kadua-da napa da-pambulu tolungu-ka, ba wànadu i Miri. 17 Tàka na tau na ma-kadàmbi lai Miri nakahau ngahu dànja. 18 Imarau-njawa na kadjari. Da ndjala da-dangu da pawunda tau nda naliia la tàda ihina. Tàka na ma-kadjari wunda-na-nja mandjala la tàda ihi wikina. 19 Djàka ndia ka ndai pi bianja dimi na taumi ba umana i Ngahu Matua-ja, na ma-ngiangu daa lai njimi, na pambàda ngalami welingu lai Ala, dàngu ba ndai mangungua wikimi? 20 Nadu ba pakei-kaika, dàngu ba pa-kandjupungu-kaika wili-mi. Djia ba tuna nu, màtawa kai wotunja i Ala nu la taumi.

NA KAWUDU 7

Na hemana i Paulu rukuna na lalei na mangoma.

1 Ba djiaha da pa-paàra-mika la huratu, nahàmu njuna na mini djàka nda na-lihingu kawini. 2 Na njuna rukuna na kadjari, màtawa na mini ka maràngga ningu bàdi papaha wikina, hamanai na kawini ka ningu bàdi lei wikina. 3 Na mini lei màtawa ka na-patutu-nja bàdi na wai ngerana hanggangu la papaha-na, hamanai na papaha hanggangu la mini leina. 4 Na papaha nda nangeraa-nja na tau wikina, tàka na leina duna; hamanai na mini lei nda nangeraa-nja na tau wikina, tàka na papaha-na duna. 5 Àmbi pa-maraungu-du, hinggilu-na djàka pa-pahama-minja bai tu rehi, ka peku

hamajangu-mi; hala kai pa-mbulungu beli ka àmbu nakama-nggai i kambàliku, rukuna na nda màkami pa-roputu wikimi. 6 Jiana hi kupeka-ja nda pa-ràhangua-nggunja, tàka pana-mua-nggunggai. 7 Ku-mbuhangu-ma njuna, mbuu ndàbana na tau ka nahama-nggakawa njungga; na njuna haàtu-haàtu ni-ninguma pa-wuangu-ja ma-welingu lai Ala, na haàtu tuna ni, na haàtu tuna nu. 8 Tàka da manda pauma dàngu da kawini meti lei, nahàmu ka tu mànu-dakawa hama tuna njungga, wànggundja. 9 Tàka djàka nda damàka pa-roputu wiki, màtawa ka da-pau-ma; nahàmu ningupa ba da-pauma ka àmbu lalu mbanana na rindjungu-da. 10 Tàka da mambàda pauma, ku-paràha-ndja, nda njunggaa duku tàka i Miri duna, na kawini àmbu na-dundjaku-nja na mini leina; 11 nu djaka mbada pahewa dà-nanjakai, mata ka hanii mànu-nakaawa panda mangoma, ndia ka na-papeku dànja na leina bàdi; tuna numbu na mini lei àmbu nawàru-dunja na papaha-na. 12 Hangganja na tau hawiangu, njunggaka mapanii nda i Miria, djàka ningu angu dedi maningu papahangu manda pawai, ka na-pahama dànja pangiangu lai njuna, àmbu djia wàru-dunanja wànggu. 13 Hamanai na kawini maleingu manda pawai, ka na-pahama dànja pangiangu lai njuna, àmbu djia wàru-dunanja wànggu. 14 Nadu na lei na manda pawai ba pa-matua-ja la papaha-na, dàngu na papaha na manda pawai ba pa-matua-ja lai njuna na angu dedi. Djàka nda tuna nu da-iraku làti da anami, tàka nàhu da-matua-ka. 15 Tàka mata ka ta-pahewa djàka wànakai na manda pawai, puli bianja ka na-pahewa. Djàka tuna nu na angu dedi ndia na ana wini nda pahondua-ja. Djia la pa-papeku-du hi na-paau-nggai paraïna i Ala. 16 Nggiki hama pimunja njumu papaha, ba pamara-munja taï na mini leimu? Ndia nggiki hama pimunja njumu tau mini, ba pamara-munja taï na papaha-mu? 17 Djiaaja haàtu-haàtu hama tuna na pa-patanggu-nanja paraïna i Miri, ka djia bàdi na pawàna, nundjuja na paau-nanja haàtu-haàtu paraïna i Ala. Dji-djia-maja na pawànggu la hau kabunggu-hau kabungguru. 18 Djàka ninja na pa-paaungu ba dàngu mbàda kàrina, ànibu na-haleli-duja na kàrina; djàka ninja na pa-paaungu ba dàngu ndedi kàrina, ka kukàri àmbu wànadu. 19 Na kàri nda djia nggàraa linguna; hamanai na nda kàri nda djia nggàrambu linguna, tàka djiaaja pamàndu-ndja da ukuna i Ala. 20 Màtawa haàtu-haàtu ka na-ndapuru la

paaungu na papaau wànguja. 21 Atakau ba paaunggau? Àmbu handukadunja; tàka djàkau ngalangu pa-marandeka, màtawa ka manaümu la pawànja. 22 Nadu na tau ata na pa-paaungu lai Miri, ba tau pa-marandeka-jaka lai Miri; hamanai na pa-paaungu ba tau ma-randeka-ja, ba atana i Karitu-jaka. 23 Pakei-dukaika dàngu pa-kandjupungu-kaika wilimi. Àmbi pa-atangu-du wikimi la tau. 24 Màtawa angu dedi, haàtu-haàtu ka na-ndapuru la hanggana i Miri nu la paaungu pambàda paau wànguja.

Rukuda da manda pauma.

25 Rukuda da ana-karia nda ningua duku pa-paràha-na i Miri, tàka paniinggunja wini etianggu, ba ngaha pamila-na eti i Mirika la pa-tuturu. 26 Mahàmu-ja nu wànggu, rukuna na ma-handuka na maninja nàhu; ba kukaka-ja, nahàmu njuna na tau ka tuna-kawa. 27 Ninguka papaha-mu? Àmbu karuhi-duja la pa-pahewa. Nda ningu papaha-mu? Àmbu himbudu papaha. 28 Djàka pakuru uma-munjakai nda ndjalaa-munja, dàngu na ana-karia ka mangoma-nanjakai nda ndjalaa-nanja. Na njuna na tau tungu nu napa nanggàna-jaka maharui na tàda ihina. Tàka njungga ku-manàwarunggai. 29 Jiana-ja na palanggu angu dedi: dànggitu-nanjaka na rehi. Djia ba tuna nu na maningu pa-pahangu màtawa ka beri manda ningu pa-pahangu-ja, 30 na mahii ka beri manda hiija, na mambaha eti ka beri ma-nda mbaha etija, na madingi ka beri manda ningu patungu-ia, 31 hamanai na mapaki-ja jiana na pinu tana ka beri manda paki kandjupu-jawa. Nadu na hadana jiana na pinu tana ba molungu-na padua. 32 Na pambuha-nggu, mata ka àmbu ningu pa-handuka-mi wànggu. Na manda lalei handuka-nanja na ngerana i Miri, hi . nggiki paora-nggunja bàdi i Miri ba wàna. 33 Tàka na malalei handuka-nanja na ngera pinu tana, hi nggiki paora-nggunja na papaha-nggu ba wana, 34 dàngu nda na-mbulungu na etina. Hamanai na kawini manda ningu leingu dàngu na ana-karia handuka-nanja na ngerana i Miri, ka peku matua-na na tauna dàngu na ngahuna. Tàka na kawini mangoma handuka-nanja na ngera pinu tana, hi nggiki paora-nggunjaka bàdi na leinggu ba wàna. 35 Jiana hi kupeka-ja, na nalingu lai njimi wànggu, ka hiru wànggai nda wànggua,

tàka kai wànja na ma-ràkangu dàngu ka haniimi lai Miri dàngu nda ningu ma-paambangu. 36 Tàka djàka ninja na tau, nda ràkaana ba tunggunja nu na ananggu kawini, djàka na-làpahu-ka na matua-na na mawàna, hi nda na-djàmangu patuna nu, mata bianja ka na-wànja na pambuha-na; nda ndjalaa-nanja, màta-ndjaka ka da-pauma. 37 Tàka na ma-màndungu daa la etina, hi nda ningu ma-pa-mbana-ja, ka màka-mananjai la pawànja na pambuha-na, hi narata-ja daa la eti wikina pamangga-nja na anana kawini, mahàmu-ja na pawàna. 38 Djia ba tuna nu na tau na ma-pamangoma-ja na anana mahàmu-ja na pawàna, dàngu na manda pa-mangoma-ja anana nahàmui-pa na pawàna. 39 Na kawini na maningu leingu la hondu mànuja ba talànga ninja na leina. Tàka djàka nameti-ka duna na leina, wàngunanjaka etina la pa-mangoma la pambuha etina, mili ka lai Mirija njuna. 40 Tàka ba ku-pangàda-nja njungga, napeku ningupa djàka hanii biana la patuna nu. Nu ba kukaka-ja, lai njunggambu ninja na Ngahuna i Ala.

NA KAWUDU 8

Rukuna na ngandja da pawotu la marapu.

1 Ba djia-haka da pawotu la marapu, pi-mandanja bà maranga ningu pingunda. Na pingu pa-katadaku wanguja, taka na mbuhangu na pamandungu eti. 2 Djaka ningu tau ningu pingunggu mawana, ndedi raka djiaaja na pinguna. 3 Na njuna djaka ningu na mambuha-nja i Ala, natanda-jaka parana i Ala. 4 Ba djia-jaka na ngandja da pawotu la marapu, pindanja ba nda ningu ndokua marapu Ja pinu tana, dangu ba nda ningua Ala hau, haatua-na. 5 Nadu djiapa ka ningukai Ala ba wana tau, ka la awangu-kai, ka la pinu tanakai, maa ba dadangu-du da papeka Ala dangu da pa-miringu lati, 6 taka la njuta haatua-na na Ala, na i Ama, na ngia paweli-na mbuu ndabana, dangu njuta ma-hanggangu lai Njunata, hamanai haatua-na na Miri, na i Jehu Karitu; na maruku-nja mbuu ndabana, dangu njuta rukuna Njunata. 7 Taka nda maningu pingungu ndabaaja. Hawiangu da ma-ndamangu-pa la marapu lundu nahu, ngadanja na pawotu la marapu ba wada, hi kiri iraku-na na eti pa-tandangu-da na ma-lamanga.

8 Da panganda nda djiaaha da ma-palihi-nda lai Ala. Ka nda ngangundanjakai nda djia kawawakua-nda, ka ngangunda-njakai nda djia kabutuhua-nda. 9 Tàka i-pa-nandjarungu, nu na mapeku lai njumu ka àmbu djiaja na pa-hanggàmaru wàda da ma-lamanga. 10 Nadu djàka ningu mangita-kau njumu, maningu pingungu, ba talànga mandapu-mu pangangu la uma marapu, ka nda na-màndungu wàanja na eti pa-tandangu-da wàmu la panga-ndja da pawotu la marapu? 11 Nu molungu wànanja-ka na pingumu na tau na ma-lamanga; lumuna nu na angu dedi hi nameti i Karitu. 12 Tàka djàkai ndjala timi nu la angu dedi, bai pa-manua-ja na eti pa-tandangu-na na ma-lamanga, ndjala-minjaka lai Karitu. 13 Djia ba tuna nu, djàka na-hanggàmaru wàngu pangangu na angu dedinggu, nda kuhili ngangu ndokuapa tolungu lundu nu-nu, ka àmbu ku-pa-hanggàmaru-ja na angu dedinggu.

NA KAWUDU 9

Na wai ngerada da pa-pahurungu.

1 Ka nda tau marandekaa-ka? Nda pa-pahurungua-ka? Nda mbàda ngitaanggunja i Jehu na Mirinda? Nda djiaakai njimi na na ruku paràma-nggu lai Miri? 2 Djàka nda pa-pahurungu-kakai la tau hawiangu, tàka lai njimi pa-pahurungu-maka. Nadu njimi ba kawuku-nanggai ba pa-pahurungu-ka, rukuna i Miri. 3 Jiana-ja na pahema-nggundja da ma-patanda-nja na wai ngeranggu. 4 Ka nda ngera-mamanja la pangangu dàngu la pa-ngunungu? 5 Ka nda ngera-mamanja ihu la pa-kariangu papaha-ma, tau kawini angunda, hama tuna da pa-pahurungu hawiangu dàngu da anguna paluhu i Miri dàngu i Kepahu? 6 Ka djiaa-kaka njungga dàngu i Mbaranamba, manda ngera-nja la panda rama? 7 Nggamuja na mambàda hurundandu dàngu wuangu-na wunda wikina? Nggamuja na matungu woka angguru dàngu nda nganguna ihina? Djàka ndia nggamuja na maningu kabàbangu papawa-na dàngu nda unungu-na wai huhuna? 8 Mala namatu-nggunja huri tauaka ba kupanii tunggu nu? Ka nda natiki-jakai nuna paraïna lii uku wàmi? 9 Nadu ba nimanja la huratu ukuna i Muha: Àmbi tunja kata-nga

ngora na hapi na ma-talànga parina, ba wàna. Ka eti wànandja da hapi pàkuka i Ala, wàmi? 10 Ndia hi lumunda njutaaja hi natiki-ja? Tubangu lumunda njutama hi ninja la Huratu, mala ba ràka-duna na ma-kabànda ba dàngu monungu-na ba na-kabànda, hamanai na ma-parina ba dàngu monungu-na pa-ngalangu wunda. 11 Djàka mbàda hàbaru-du-manggaika njuma wini ma-pangahu, ka mandoku-majaka wàmi djàka mamuti nduma pinu tana lai njimi? 12 Mala na tau hawiangu djàka nangera biduanja jiana lai njimi, ka nda manaüa-manaka njuma? Tàka nda mawàanja nuna na ngerama, tàka maduku biaja mbuu ndàbana, ka àmbu ningu ma-dimbaku-ja na lii mànangu-na i Karitu rukuma njuma. 13 Ka ndai pianja dimi na tau na maràma la uma Ala, ba nakàli nganja na ma-welingu la uma Ala? Hamanai na ma-paloku la ngia pa-mangedjingu ba na-ngalangu-ma ndumana la ngia pa-mangedjingu? 14 Tuna numbu ba na-hukutu-ja paraïna i Miri, na tau na ma-bobaru-ja na lii mànangu, ba daluri wànja bàdi na lii mànangu.

Na nda wànanja na wai ngerana i Paulu.

15 Tàka njungga njuna, nudaka nda haumbu pawànggu. Dàngu nu hi ku-tulihu-ha jiada, kai palua àru-nggandja nda wànggu-mbu. Nadu ba nahàmu ningupa njungga la pameti welingu ... na hamemu-nggu, nda djia ningua ma-pamulitu-ja. 16 Nadu ba ku-bobaru-ja na lii mànangu ba nda pa-hamemu wànguaja lai njungga; ba nda djia djàmangua-nggu pata-nggu-nja; djiapa nai aai njungga djàka nda ku-bobaru-ja 17 Nadu djàka weli eti-nggunja ba kuliija, ningu wundanggu; djàka nda weli eti-nggunjakai, pa-patanggungu-mbuka ta-nggu ma-tàngaru. 18 Nu ka nggàra-jaka na wundanggu? Jiana-ja: Nu ba ku-bobaru-ja na lii mànangu, ba kuwua djuangu-ja, dàngu nda ningu wilina, hi nda kuwànja na ngeranggu ba ma-bobaru lii mànangu-ka. 19 Mala djiapa ka nda ningu ndokukai ngia pa-paatangu-nggu, ku-paatangu-ka wikinggu la tauka, ka peku ngala pada-dangunggu tau. 20 Hanggandja da tau Jahundi, beri tau Jahundi-kaka ka peku ngalangu-nggu tau Jahundi. Hanggandja da tau la ngaba uku, beri tau la ngaba uku-kaka — djiapa njungga wiki ka nda la ngaba uku-kakai — ka peku ngalangu-nggu tau la ngaba uku. 21

Hanggandja da manda ningu lii ukungu, beri tau manda ningu lii ukungu-kaka — djiapa ka maningu ukungu-kakai la hanggana i Ala ba la ukuna i Karitu-duka — ka peku ngalangu-nggu tau manda ningu ukungu. 22 Hanggandja da ma-malanga ma-malanga-kaka, ka peku ngalangu-nggu ma-malanga; hangganja na tauka mbuu ndàbana, màtu-màtu biaka na madedi-ka, ka peku ngala mànungu-nggu pa-pamara-ja hawiangu. 23 Djàka nggàraja na pawunda-nggu, djiaja lumuna na lii mànangu ka ningui duku ndumanggu lai nu. 24 Ndai pi bianja dimi da tau da mapalai la ngia pa-parimbu, ba dapalai ndàbama njuna, tàka ba haàtua-nai na mangala-nja na pendji? Nu ka timi nu bàdi bai palai ka peku ngala-minja. 25 Na ta-tauka da ma-parimbungu da-roputu mànu wikida la ngga-nggàra; njuda duda ka peku ngalangu-da pendji ma-molungua, tàka njuta duta djia na manda molungu. 26 Djia ba tuna nu, njungga jia hi nda kupalai ma-pokingu, hamanai hi nda hama tuna ma-3àndahungu ngiluka ba kutu-ngu. 27 Tàka ku-padjàra-ja na taunggu hi ku-paata-nja, njungga wiki mambàda pa-bobarungu la tau hawiangu ka àmbu ku-jàmihu-du.

NA KAWUDU 10

Na pangera-nanja na rukuda da tau Ihiraïlu.

1 Mala keha ka dapinja wànggunggai, angu dedi, àmangu da boku-ndaka ba la maü karumangu ndàbaha, dàngu ba daliingu wai tehiku mbuu ndàbada, 2 dàngu ba parunu ndàba-ndjaka lai Muha, la karumangu dàngu la tehiku, 3 dàngu ba danga ndàbanja na pangangu ba hauna, na ma-pangahu, 4 dàngu ba daunu ndàbanja na pa-ngunungu ba hauna na ma-pangahu. Maa ba da-unungu-du welingu la watu na ma-pangahu na malaku karia-ndja; nu na watu djiaja i Karitu. 5 Tàka da madangu lai njuda nda naoraa-ndja paraïna i Ala, mala ba pa-pandjoru-duhaka la maràda telangu. 6 Nudaha hi datumbu, ka peku pa-ngerangu-ha lai njuta, ka àmbu tarindju-nja na ma-akatu hama tuna njuda ba da-rindjungu. 7 Hamanai. àmbu djia-dukai ma-lumungu marapu hama tuna njuda hawiangu; hama tuna na maninja la Huratu: Na-mandapu-ka na bandjaru pangangu

pa-ngunungu, hi dahada ngàndingu la parendja ba wàna. 8 Àmbu tandjala-mbu hama tuna njuda hawiangu, hi kiri ndjoruna na tau dua riu tilu rata la hau lodu. 9 Dàngu àmbu takama-mbunja i Miri hama tuna njuda hawiangu ba dakama-nja, hi na-palàru-ha ularu. 10 Dàngu àmbi kambungu-du, hama tuna njuda hawiangu ba da-kambungu hi da-molungu la ma-pamolungu. 11 Nudaka hi datàka-ndja njuda, ka peku pa-ngerangu-ha, dàngu hi tuja la Huratu, ka peku panaungu-ha lai njuta maluri la hupu ndjàpu. 12 Djia ba tuna nu, ndolaku-nggunja na mawàna, na-rimangu bàdi ka àmbu nandjorui. 13 Nda djia liia-nanggai ma-pakamangu panda kàli kama wàngu tau. Ma-tuturu-ja i Ala; nda napulia-nggai la pakama wa-nggai marihi-nja na màkami, na njuna na kama-nanggai pa-karia-mbunanja na pamara wàngu, ka peku torungu-mi.

Na lumunja i Ala dàngu da pawotu la marapu.

14 Djia ba tuna nu, angu mbuhanggu, imarau-njawa na lumungu marapu. 15 Langu-nggunja tau manggàna wànggunggai. Mata kai pata-nda-njawa na patiki-nggu. 16 Na kaba wai pa-malangungu, na pa-malangungu wànda, ka nda djiaaja wàmi na ngera-ndanja na wai riana i Karitu? Na kambamba pa-kawita-nda ka nda djiaaja wàmi na ngera-ndanja na tauna i Karitu? 17 Nu na kambamba ba hauna, hi hauana taunda njuta madangu; mala ba ta-kawàra ngalangu-du nduma la kambamba ba hauna. 18 Tàngaru-ja na huri tau Ihiraïlu: Da tau da mangandja da pa-mangedjingu, ka nda ngera ukurungua-danja dàngu na ngia pa-mangedjingu wàmi? 19 Nggàra-jaka na palanggu? Ningu ngga-nggàrada da pawotu la marapu wàngguka? Ndia ningu ngga-nggàrada da marapu wàngguka? 20 Ndia ndoku! Na njuna da pawotu-da wotu-dandja la wàndi akatu, nda lai Alaa. Tàka nda ku-mbuhangua djàkai panua dàndja da wàndi akatu. 21 Nda pekuana ka handàka unu-minja na kaba waina i Miri dàngu na kaba waida da wàndi akatu; nda pekuana ka handàka ngalangu-mi nduma la mendjana i Miri dàngu la mendjada da wàndi akatu. 22 Djàka ndia ka tahimbu-nja pa-pawutangu wàna i Miri wàndaka? Ka tarihi-njapa Njuna pa-kapàru?

Pangàda-nja bàdi na ma-lamanga.

23 Mbuu ndàbana napeku, na njuna nda djia malingu ndàbaaja. Mbuu ndàbana napeku, tàka nda djia pa-pamàndungu eti wàngu ndàbaaja. 24 Àmbu ningudu haàtu mahimbu ngera wikina, tàka djiaja na ngera anguna bàdi. 25 Mbuu ndàbada da pa-danggangu la ngia pa-danggangu tolunoju ingaa biandja dàngu nda pa-kanuturungu-mi lumuna na eti pa-tandangu. 26 Mala na pinu tana dàngu na ihi-naka ba manguna i Mirija. 27 Djàka ningu tau manda pawai mawànda-kai la pangangu, lua djàka wàmi, inga biandja djàka nggaraha da pa-paha-ngga-nanggai, dàngu nda pa-kanuturungu-mi lumuna na eti pa-tandangu. 28 Na njuna djàka ninja: Jiana tolungu pawotu la marapu-ja na ma-wànanggai, àmbi ngadunja lumuna na tau na ma-panii-nggai dàngu lumuna na eti pa-tandangu. 29 Nu hi wànggu, nda djia biaja na eti pa-tandangu wikimi, tàka djiaja na eti pa-tandangu-na haàtu; nadu ba nda nggàraja, na marandeka-nggu hi natanggu patanda-nja paral eti pa-tandangu-na haàtu. 30 Djàka dàngu pa-malangungu pàku-dunggu ba kukei ndu-manggu, ka nggikina hi napulu wàngganja tau na pa-pa-malangungu wànggu. 31 Djia ba tuna nu, ka ngangu-minja djàka ndia ka ngunu-ngu-minja, ndia ka ngga-nggàra-jakai na pawàmi, iwànjawa mbuu ndàbana la pawotu wànja i Ala. 32 Ambi tuja na pa-hanggàmaru wàngu, ka la tau Jahundi-kai, ka la tau Nggarika-kai, ndia ka la kabungguru-na i Alakai. 33 Hama tuna njungga duku, ka naora àrungga tau ba wànggu djàka ngera nggàraja, ba nda kuhimbua-ja na ngera wikinggu, tàka djiaja na ngerana na tau dangu, ka peku mànangu-da.

NA KAWUDU 11

1 Màtawa kai kikunja na huringgu, hama tuna njungga duku ba kukiku-nja i Karitu.

Na tamalingu-da da tau kawini.

2 Kuwotu-nggai, nadu bai namuka la ngga-nggàra, dàngu bai pamàndu-ndja da patiki-nggu hama tuna ba ku-pakata-nggaindja. 3 Na

njuna keha ka dapinja wànggunggai: haàtu-haàtu mini ba djiaja i Karitu na katiku-na, dàngu na katiku-na na kawini ba djiaja na mini, dàngu na katiku-na i Karitu ba djiaja i Ala. 4 Na tau minika na ma-hamajangu, djaka ndia na ma-wu-nangu dàngu tamalingu-na, paaka-nanja na katiku-na. 5 Tàka na tau kawini-ka na ma-hamajangu, djàka ndia na ma-wunangu dàngu nda tuna tamalingu-na la katiku-na, paaka-nanja na katiku-na. Maa ba beri hama tuna kawini pa-kikiru lunggi-duja. 6 Nadu djàka ninja na kawini na manda tamalingu mata ka ngguti-mbunja na lunggina bàdi. Tàka djàka pa-makia wànanja na kawini djàka kikiru-ja na lunggina, mata ka na-tamalingu bàdi. 7 Na mini nda hurija la pa-tamalingu, maa ba hadana dàngu ba pa-mangundju wàna i Alaja. Tàka na kawini duna pa-mangundju wàna na minija. 8 Nadu na mini ba nda ma-welingu la tau kawinia-ja, tàka na kawini ma-welingu la tau minija. 9 Nadu na mini hi padika-nja nda djiaaja lumuna na kawini, tàka na tau kawini lumuna na tau mini. 10 Djia-duka na tau kawini hi ninguma bàdi patuna la katiku-na tanda wai ngerana lumuda da papalawa. 11 Djiapa ka nda tuna nukadu, tàka nda mbulungu-na na kawini lai Miri dàngu nda pa-kariangu mini, hamanai nda mbulungu-na na mini dàngu nda pa-kariangu kawini. 12 Nadu hama tuna na kawini ba ma-welingu la tau minija, tuna numbu na mini ba ruku tau kawini-ja. Tàka mbuu ndàbana ma-welingu lai Alaja. 13 Itimba wiki bia-njawa: Ma-ràkangu-ja na kawini djàka na-hamajangu lai Ala dàngu nda tamalingu-na? 14 Ka nda na-papekaa-nggai na huri memangu, na mini djàka ningu lunggi malaina ba pa-makia wànanja, 15 tàka na kawini djàka ningu lunggi malaina ba pa-mangara-ngu wànguja? Mala na lunggi hi kiri wuanja ba djiaja ka na-tamalingu wàngu. 16 Na njuna djàka ningu ma-patidungu, njuma jia nda makàli waanja na matuna nu, hamanai da kabungguru-na i Ala, ndiambu.

Na rukuna na pamangu rudungu.

17 Nu ba ku-pakata-nggainja jiana, nda kuwotua-nggai na pauhi-mi ba nda pahàmu wànguaja, tàka pamburi wànguja. 18 La kawunga-na, ba kurongu, djàka pauhi-minja la kabungguru, ikawàra pa-kawàringu; kuwai-majai

njuna hawiangu. 19 Mala ba djiangu-ma bàdi natumbu na pa-bàriku lai njimi, ka peku wuwana djàka nggamuja lai njimi na ma-torangu. 20 Nu, djàka pauhi-minja, nda djiaaja na nganja na pamangu-na i Miri. 21 Nadu nganguwa ba wàmika ba maràngga piti hahangu-di-minja nduma wikimi haàtu-haàtu, hi kiri mandjuuna hawiangu, dàngu hi maüku bia-nanja hawiangu. 22 Ka nda ninguma umami kai ngangu ningu, kai unungu ningu? Djàka ndia pa-kalana-minja na kabungguru-na i Ala, hi pa-makia-ja na tau na manda ningungu? Nggikina wà-ngguriggai-ka bàdi? Kuwotu-nggaika bàdi? La rukuna jiana nda kuwotua-nggai. 23 Nadu njungga ba mbàda ngalangu-ngguka welingu lai Miri, hama tuna na pambàda pakatanggunggai, i Miri Jehu, la rudungu pa-kaleka wànja ba napiti-jaka na kambamba. 24 Hàlaka hi na-pa-malangungu hi na-kawita-ja na kambamba: Jiana djiaja na taunggu ndumami njimi. Iwanjawa jiana kai namu wangga, ba wàna. 25 Tuna numai na kaba wai, ba hàlaka pangangu: Jiana na kaba wai djiaja na pa-ràndingu bidi la wai rianggu. Djàka handàka unu handàka unungu-mi, iwànjawa jiana kai namu wàngga, ba wàna. 26 Nadu djàka handàka nga handàka ngaminja na kambamba jiana, dàngu handàka unu handàka unu-minja na kaba wai jiana, bobaru-minja na metina i Miri, hi lundu natàka. 27 Djia ba tuna nu, djàka nggamuja na manganja na kambamba, dàngu na maunu-nja na kaba waina i Miri, dàngu nda wànanja na ma-ràkangu, ndjala-nanjaka la tauna dàngu la wai riana i Miri. 28 Tàka màtawa haàtu-haàtu ka na-kamangu wikina bàdi, nu ka nanganja na kambamba dàngu ka na-unungu la kaba wai. 29 Nadu na tau na ma-àtalu nganguna, dàngu na ma-àtalu unungu biana, karaingu-nanja wikina hangga na nganguna na unungu-na, maa ba nda nareki-duja na tauna i Karitu. 30 Djia-dujaka hi kiri danguna lai njimi na ma-lamanga dàngu na mahidu, dàngu hi nda hawutu-na na mameti. 31 Tàka djàka ta-patandangu-ma wikinda làti, nda djia pa-pandjalaa-ta. 32 Tàka djàka na-patanda-nda paraïna i Miri, papeka-nanda ka àmbu pa-pandjala pa-kariangu-ta napa dàngu na pinu tana. 33 Djia ba tuna nu angu dedi, djàka pauhi-minja la pangangu, imarangga pa-nedingu-wa dangga angumi. 34 Djaka ninja na mamandjuu, mata ka nangangu pàku la uma, nu bai pauhi ka àmbu pakarai wàmi hànggaja. Ba djia-jaka hawiangu, napa djàka kutàka bàdi haromu ka

kupanii-jaka.

NA KAWUDU 12

Dadangu-ma da pa-wuangu, hauana na Ngahu.

1 Rukuda da pa-patumbu-na i Ngahu, angu dedi, nda ku-mbuhangua ka ndai pinja. 2 Pi-diminja àmangu ba tau hangàdangu-kaipa, ba pairu ngà-ndikai la marapu ma-kambànga, nundjuja na mairu ngàndi-kaika. 3 Djia ba tuna nu hi kubowa-nggai, ba nda ningua tau mapanii rukuna na Ngahuna i Ala: Ka pa-ràtungu-ja i Jehu mawàna, dàngu nda ningua haàtu: Mirija i Jehu ma-ngalangu pawàna, djàka nda rukuna i Ngahu Matua. 4 Màtu-màtu na pawua pa-namungu, tàka na Ngahu djia-maa-ja. 5 Màtu-màtu na huri lumungu, tàka na Miri djia-maaja. 6 Màtu-màtu na pa-patumbu, tàka djia-maaja na Ala na ma-patumbu ndàbaja la ta-tauka. 7 Tàka nu ba na-bowangu wikina i Ngahu, nawua-nja haàtu-haàtu ka nalingu wànja mbuu ndàbana. 8 Nadu na haàtu rukuna i Ngahu ba pa-wuangu-ja la papanii wàngu manggàna, na haàtu pa-wuangu-ja la papanii wàngu pingu, nundjuja na Ngahu nunamai; 9 na haàtui pa-wuangu-ja pawai rukuna na Ngahu nunamai; na haàtui pa-wuangu-ja la pa-pamàlaru mahidu rukuna na Ngahu nunamai ba hauna; 10 la haàtu djiaja la pa-patumbu mbiha mendi, la haàtui djia la pa-wunangu, la haàtui djia la pa-patanda-ndja da ngahu, la haàtui djia la papanii wàngu hilu hangia-hangia, la haàtui djia la pa-kaloka-ndja da hilu. 11 Jiana-ka mbuu ndàbana paràma-na njuna-majai na Ngahu ba hauna, na ma-patunggu-nja haàtu-haàtu nundjuja na pa-wukuna.

Hauana na tau djiapa ka dadangu da anggota-na.

12 Nadu hama tuna na tau ba hauana, ba nadangu na anggota-na, nu da anggota-na djiapa ka dadangu-kadu ba haumbu-na na tau, tuna numbu i Karitu. 13 Mala rukuna i Ngahu ba hauna hi pa-parunungu-ta njuta mbuu ndàbanda la pa-mbulungu tau, ka Jahundi-ta, ka Nggarika-ta, ka atata, ka tau marandeka-ta, dàngu njuta mbuu ndàbanda pa-paihingu-taka Ngahu ba

hauna. 14 Nadu na tau ba nda hauana na anggota-na, tàka nadangu. 15 Mala na wihi, ba nda iimaka nda la tauaka djàka wàna, ka djia-jaka nu hi nda la tauja? 16 Hamanai na katiku, ba nda mataka nda la tauaka duku djàka wàna, ka djia-jaka nu hi nda la tauja? 17 Djàka mata ndàbaja nu na tau, ka nggiijaka na parongu wàngu, djàka kahilu ndàbaja ka nggiijaka na pa-hangudu wàngu? 18 Tàka i Ala na-maràngga tundjaka pangia-da da anggota la tau nundjuja na pawuku-na. 19 Mbuu ndàbada djàka hau anggotaa-ha, ka ngiijaka na tau? 20 Nu djiapa ka dadangu-kai da anggota, tàka na tau hauana. 21 Na mata nda djia pekuana, nda nggàra kuihi wàanggau ka wànanja na lima; ndiai na katiku, nda nggàra kuihi wàanggai ka wànandja da wihi. 22 Djiapa da anggota da marihi lamanga ba wànda, djia ningu-haipa da marihi lingu, 23 dàngu da anggota da ràka panda tembi ba wànda, djia ningu-haipa da patembi ba pa-kalambu-ndja, dàngu da anggota da ràka pa-makia wàngu pa-pandàdangu-ha panda makia wàngu. 24 Tàka da anggota-nda da panda makia wàngu nda nggàraa daihi wàngu matungu nu. Mala ba nawua-nja hadana na tau paraïna i Ala,hi narihi panduma-njaka tembi na maningu ma-ndjakangu, 25 ka àmbu ningu ma-pakawàringu la tau, tàka ka da-maràngga pa-manggangu dàngga anguda da anggota-na. 26 Djàka na-pàdangu mahidu na hau na anggota, da-paràndja padangu mahidu mbuu ndàbada. Hamanai djàka patembi-ja na hau na anggota, da-paràndja mbaha eti mbuu ndàbada. 27 Njimi jia tauna i Karitu-kai, dàngu haàtu-haàtu anggota-nanggai nundjuja na pangiami. 28 Hawiangu nawotu-haka la kabungguru paraïna i Ala, la kawunga-na djiaha da pa-pahurungu, hala hi djiaha da wunangu, hàlai hi djiaha da ngguru, hinggilu-da jiada hi djiaha da tanda mbiha, hi djiahai da pa-wuangu la pa-pamàlaru, da mapingu pa-pandula, da ma-pareta, dàngu da mapanii wàngu hilu hangia-hangia. 29 Mbuu ndàbana pa-pahurungu-jaka? Mbuu ndàbana wuna-ngu-jaka? Mbuu ndàbana ngguru-jaka? Mbuu ndàbana ma-patumbu tanda mbiha-jaka? 30 Pa-wuangu ndàbangu-jaka la pa-pamàlaru? Pawua ndàbangu-jaka pa-kareuku wàngu hilu? 31 I-pamukarungu-wa wikimi la pangala-ndja da pawua pa-namungu da marihi. Tàka pangita-nggunggai ngarangia ma-parihinguma.

NA KAWUDU 13

Na rukuna na mbuhangu.

1 Djiapa ka kupanii wàndjakai da hiluda da tau dàngu da papalewa, tàka hi nda ningu biai mbuhangu-nggu, hama tuna ana mongu-kaka na ma-katungu, ndia na kahàba na ma-kapàka. 2 Djiapa ka nda pa-wuangukakadu la pa-wunangu, hi kupi ndàbanja na ma-tandjiku dàngu na papingu-ka, djiapa ka nda ningu-kadu pawainggu la ngga-nggàra hi ku-palelingu palindi, tàka hi nda ningu biai mbuhangu-nggu, nda nggàraa lingunggu. 3 Djiapa ka ku-paberi-ndjakadu da pa-bàndjalu-ngguka ka wuanja pangangu na mamila, dàngu djiapa ka nda ku padjàma-njakadu na taunggu la patunu-ja, tàka hi nda ningu biai mbuhangu-nggu, nda nggàraa linguna lai njungga. 4 Na mbuhangu duna na-lerangu eti, na-màdjangu, nda na-paohangua; na mbuhangu duna nda napekaa rihina, nda na-katadakua, 5 nda na-pawawa anguna, nda na-kehangu ngera wiki, nda na-malara eti, nda nautu mandjala la anguna. 6 Nda nambaha eti wànja na manda tàndji, tàka nambaha eti ninja na ma-tubangu. 7 Mbuu ndàbana na-pandàda-nj a, mbuu ndàbana nawaija, mbuu ndàbana namonu-nja, mbuu ndàbana na-patoru-nja. 8 Na mbuhangu nda ningua hupu ndjàpuna; tàka na wunangu napa pa-djàmangu-ja, da hilu napa da-kamàndalu, na pingu napa pa-djàmangu-ja. 9 Nadu na pingunda ba nda na-djàngapua, hamanai na wunangu-nda ba nda na-djàngapua. 10 Tàka djàka natàka-ka na ma-djàngapu, pa-djàmangu-jaka na manda djàngapu. 11 Ba anakeda-kapa, nundju-nanja na huri anakeda na kareuku-nggu, na pàdangu-nggu, na pa-ngàdangu-nggu. Nàhu ba ma-matua-kaka, kudjàma-njaka na huri anakeda. 12 Nàhu tàngaru-ndanja la kaninua-pa hi na-lamaru ndàba, tàka ngeru pahangga matangu-jaka. Nàhu nda na-djàngapua na pingunggu, tàka ngeru pingu-nggunjaka hama tuna ba pingga njunggama. 13 Nu padaingu-daka jiada ba taïluda na na pawai, na monungu, na mbuhangu; na njuna na marihi la pa-katailu-da, djiaja na mbuhangu.

Na rukuna na panii wàngu hilu hau dàngu na wunangu.

1 Ikeha-njawa na mbuhangu dàngu i-pamukarungu-wa wikimi la pangala-ndja da pawua Ngahu, ri-rihi la pa-wunangu. 2 Nadu na tau na mapanii wàngu hilu hau ba nda kareuku-nanja la taua, tàka lai Ala, maa ba nda ningudu mapinja, tàka rukuna i Ngahu hi napanii-ja na ma-tandjiku. 3 Tàka na tau na ma wunangu kareuku-nanja la tau, la pa-pamàndungu eti dàngu la pa-panaungu dàngu la pa-panggaüru. 4 Na tau na mapanii wàngu hilu hau, pa-màndungu-nanja eti wikina, tàka na tau na ma-wunangu duna pa-màndungu-nanja eti kabungguru. 5 Ku-mbuhangu-madu kai panii wàngu hilu hau mbuu ndàbami, tàka na parihi mbuhanggu djiaja kai wunangu. Na tau na mawunangu narihi-njapa na tau na mapanii wàngu hilu hau, hinggilu-na djàka na-pakaloka-nja, ka ningu pa-màndungu eti wàna na kabungguru. 6 Mala nu, angu dedi, djàka kumai lai njimi ka kupanii wàngu hilu hau, nggàraka lingunggu lai njimi, djàka nda kupanii-nggainja na pa-bowangu-ka, djàka ndia na papinggu ndia na pawuna-nggu ndia na pa-papeka-nggu. 7 Djiapa da manda luri duda da malingu, ka taleli-ha, ka djunggaha, djàka nda na-hekangu-madu na linguda, nggiki hama pi-nanjaka tau djàka nggàraja na pa-weliku taleli djàka nggàraja na pa-weliku djungga? 8 Nadu djàka nda nalingu hàmu na ana mongu, djia nggamuja na ma-hadangu la pa-pabera? 9 Tuna numbudu njimi djàka ndai tiki wànja hilumi na ma-muda la papinja, nggiki hama pi bia-nanja tau na patiki. Mala ba hama tuna ma-kareuku la ngilu-dukai, 10 Dangu dirà matiki-ja na malingu la panggubulu awangu, nda haua manda ningu lingungu. 11 Djia ba tuna nu djàka nda kupinja maüna na malingu, tau hawiangu-kaka njungga la mà-kareuku, hamanai na ma-kareuku tau hawiangu-jaka lai njungga. 12 Tuna numbu njimi ba pa-mukarungu-minja la pa-ngala-ngu pawua Ngahu, ihimbu-jawa ka dàngu mbokaru-mi la pa-pamàndu-nja eti na kabungguru. 13 Djia ba tuna nu na mapanii wàngu hilu hau, màtawa ka na-hamajangu bàdi la pa-kaloka-nja. 14 Nadu djàku hamajangu wàngu hilu hau, na ngahunggu ha-majangu-nanja njuna, tàka na pa-ngàdangu-nggu nda ningua rukuna. 15 Nu ka nggikina-ka bàdi? Ka ku-hamajangu wànja na ngahunggu bàdi wànggu, dàngu ka ku-hamajangu

wànja na pa-ngàdangu-mbunggu wànggu; ka kuludu wotungu wànja na ngahunggu bàdi wànggu, ka kuludu wotungu wànja na pa-ngàdangumbunggu wànggu. 16 Djàka ndia, nu djàka pa-malangungu wàngu-minja ngahu, amingu nggiki hama wànanja-kaka na pa-malangungu-mu paral na manda pingu. 17 Nadu lai njumu ba nahàmu-mai njuna bau pa-malangungu, tàka na tau hawiangu nda na-màndungu wàanja na pawaina. 18 Ku-pamalangungu lai Ala, ba kurihi ndàba-nggaipa la papanii wàngu hilu hau. 19 Na njuna daa la kabungguru kurihi mbuhangu-pa papanii wànja na pa-ngàdangu-nggu djiapa ka nda hau dàmbuana, ka peku pa-pekangu-mbunggu tau hawiangu, welingu la patiki riu rata ba kupanii wàngu hilu hau. 20 Ha angu dedi, àmbi anakeda-du la pa-ngàdangu-mi, màtawa kai anakeda ningu la ma-akatu; tàka la pa-ngàdangu màtawa kai matua. 21 Ninja la huratu uku: Tau mahau hiluna dàngu tàda ngaru tau hawiangu pawànggu ngeru ba kupanii la bandjaru jiana. Djiapa ka nda tunakai nu, nda darongu-mbuka wàna i Miri, na mawàna. 22 Djia ba tuna nu na panii wàngu hilu hau nda tanda la ma-pawai-ja, tanda la manda pawaija, tàka na wunangu nda ma-ndumangu la manda pawai-ja, tàka ma-ndumangu la mapawai-ja. 23 Nu djàka pauhi ndàba-nanja na kabungguru, ka dapanii wàngu hilu hau mbuu ndàbada, hi tama-danjai duda da tau manda pingu, djàka ndia da tau nda pawai, katoba-danja ka nda wàda bianggai? 24 Tàka djàka talànga wunangu ndàbada hi tama-nanjai na tau nda pawai, djàka ndia tau manda pingu, ka pa-pahabola-dujaka na hurina hi na-patanda-nja paraïna mbuu ndàbada, 25 hi nawuwa na ma-kawiningu la etina; nu ka maràbaku-du-nanjaka hi nawotu-nja i Ala dàngu peka-nanja i Ala ba ni lànga-tàkanja lai njimi.

Na mauku la kabungguru.

26 Nu ka nggikina-ka angu dedi? Djàka pauhi-minja haàtu-haàtu maràngga ningu ndumana, ka luduja, ka pa-pekangu-ja, ka pa-bowangu-ja; mbuu ndàbana màtawa ka pa-pamà-ndungu wàngu pawaija. 27 Djàka ningu mapanii wàngu hilu hau, mata ka tau madua-ha ndia djiaka wàngua tau madua haàtu, dàngu ka dapahi-hilungu, dàngu màtawa na haàtu ka

natanggu pa-kaloka-nja. 28 Tàka djàka nda ningu matanggu pa-kalokangu, mata biawa ka dakandii la kabungguru, ka dapanii dàngu wikiada dàngu lai Ala. 29 Djàka djiaha da wunangu, màtawa ka tau maduaa-ha ndia ka tau madua haàtua-da da ma-kareuku, tàka njuda hawiangu màtawa ka datanggu patanda-nja. 30 Na njuna djàka ningu pa-bowangu-ja na tau hawiangu na ma-mandapu lai nu, màtawa na ma-wungangu ka nakandii. 31 Nadu ba peku pahi-hilungu ndàbami la pa-wunangu, ka peku pa-papekangu ndàbaha dàngu ka pa-panaungu ndàbana. 32 Mala na wini etida da ma-wunangu ba pa-pawawa la wuna-ngu-ja. 33 Nadu i Ala ba nda na-mbuhangua mariu raü, tàka djia na mapeku duna. Hama tuna la kabungguru tau matua-ka, 34 màtawa ka dakandii bàdi da tau kawini daa la kabungguru. Nadu ba nda pa-pulingua-ha la pa-kareuku, tàka mata ka da-karuduku bàdi hama tuna na patiki-na na ukumbu. 35 Djàka ningu mata ka tapi àrunja bàdi ba wàda, ka da-paàra-ngu bia la lei wikida djàka datàka la uma. Maa ba nda ma-ràkangu-duja na tau kawini djàka napanii daa la kabungguru. 36 Ka ma-welingu lai njimija dimi na puluna i Ala, ndia lai njimia-jaka natàka ningu? 37 Djàka ningu ma-wunangu-ka, ndia maningu Ngahungu-ka mawàna, màtawa ka napinja ba hupu luna i Mirija na pa-tulihu-nggunggai. 38 Djàka ningu manda kawela-nja, nda pa-kawelangua-ja ngeru. 39 Djia ba tuna nu, angu, dedi, i pa-mukarungu-wa wikimi la pa-wunangu, dàngu àmbi hiringu-du la papanii wàngu hilu hau. 40 Màtawa mbuu ndàbana ka dàngu matua-na ka dàngu àhalu-na.

NA KAWUDU 15

Na hadangu-na i Karitu.

1 Kupeka-nggainja angu dedi, na lii mànangu na pambàda ngàndinggunggai, na pambàda kataku-mbumi, na ngia pa-ndolaku-mi, 2 na pa-mànangu wàmi, mili kai pamàndu-nja njuna hama tuna ba kungàndinggainja; djàka ndia padima-naka na pawaimi. 3 Nadu la mangilu ba mbàda pakata-nggungaika, hama tuna na pambàda kataku-mbunggu njungga: na i Karitu ba mbà~ da meti-naka lumuda da ndjalanda nundjuja na maninja la Huratu, 4 dàngu ba mbàda tani-njaka, dàngu ba mbàda pahada-njaka la lodu patailu wàna nundjuja na maninja la Huratu. 5 Dàngu ba mbàda pa-djilikungu-naka wikina lai Kepahu, hala la ma-hakambulu madua. 6 Hàlaika hi handàka pa-djilikungu-nai wikina la angu dedi ba ningu lima ngahu rihida; dadangu-mapa nàhu da manindja, hawiangu njuna dameti-ka. 7 Hala hi na-padjilikungui wikina lai Jakupu, hili hàlai la pa-pahurungu mbuu ndàbada. 8 Tàka la malamiri dehi hi na-padjilikungu wikina lai nju-nggambu, ba hama tuna tau mundju wàlaka làti. 9 Nadu njungga ba djia-dukaka na marihi kudu la pa-pahuru-ngu-ka, hi nda ràka-mbuna làti pa-pahurungu ba wàdangga, maa ba mbàda keha-dunggunjaka na kabungguru-na i Ala. 10 Tàka ruku pa-namungu-na i Ala, hi tunggu-kaka nu nàhu, dàngu na pa-namungu-na i Ala nda kahewaa-na lai njungga, tàka kurihi-ndjapa mbuu ndàbada la padjàra; ba tuna nda njunggaa duku, tàka na pa-namungu-na i Ala duna na maninja lai njungga. 11 Djia ba tuna nu, ka njunggakai, ka njudakai, tuna numa duma na bobarungu-ma, dàngu tuna numbui hii pawaika.

Na linguna na hadangu-na i Karitu.

12 Ba tuna ba pa-bobaru biduajai Karitu ba pa-pahadangu-jaka welingu la padua tau meti, ka nggikina nda ningua hadangu-da da mameti hi wàdai hawiangu lai njimi? 13 Djàka nda ningu-madu hadangu-da da mameti, ka nda pa-pahadangu-mbuja duna i Karitu. 14 Dàngu djàka nda pa-pahadangu-ja i Karitu, nda ningua andana na pa-bobaru-ma, dàngu nda ningumbu andana na pawaimi. 15 Hamanai pa-tomangu-mbu-kamaka ba hakahii kambàliku-kama la rukuna i Ala, nadu ba na-pahilitu-duka na pambàda hakahii-ma la rukuna i Ala, na-pahada-njaka i Karitu ba wàmanja, tàka hi nda pahada-nanja paduai, nu djàka nda pa-pahadangu-maduja na mameti, 16 Mala djàka nda pa-pahadangu-ja na mameti, ka nda pa-pa-hadangu-mbuja duna i Karitu. 17 Tàka djàka nda pa-pahadangu-ja i Karitu, nda ningua linguna na pawaimi, daingu-mipa la ndjalami. 18 Nu ba tuna nu, molungu-mbu-danjaka da mambàda meti lai Karitu. 19 Djàka

djiaaja na lurinda nàhu jiana hi ta-monungu lai Karitu, ka marihi padimangu-mataka la tau dangu. 20 Tàka pa-pahadangu-majaka duna i Karitu welingu la padua tau meti, na na kawunga wuada da mambàda metika. 21 Mala na meti ba ruku tauja, djia-majai na hadangu-da da mameti ba ruku tauja. 22 Nadu hama tuna lai Andangu hi dameti mbuu ndàbada, tuna numbu lai Karitu hi paluri-ja napa mbuu ndàbana. 23 Na njuna haàtu-haàtu nundjuja na pangia-na; na kawunga wua djiaja i Karitu, hala hi djiaha da tauna i Karitu nu la rapa tàkana ngeru. 24 Hala, tàka-nanjaka na hupu ndjàpuna, nu ba na-pakata-nja na hangandji lai Ala, na Ama, ba nahàla-ka pa-pawawa ndàbanja na ma-pareta, na kuaha dàngu na mambiha-ka. 25 Mala ba Njuna bàdi na ma-katangu hangandji, hi lupa natu ndàbaja lata wihina na papa-naka paraïna i Ala. 26 Na papa na ma-màlamiri dehi na pa-pawawa-na djiaja na meti; 27 nadu mbuu ndàba-naka ba mbàda pa-karuduku-nanjaka la wihina. Na-pa-karuduku ndàba-jaka lai Njuna ba wàna, pi-ndanjaka na ma-pa-karuduku ndàbaja lai Njuna ba pa-pa-hinggilu-ja. 28 Djàka na-karuduku-ka lai Njuna mbuu ndàbana, Njuna wikimbu i Ana hi na-pa-karuduku wikina lai Njuna na mambàda pa-karuduku-ja mbuu ndàbana lai Njuna, màtawa i Ala ka djiaaja la mbuu ndàbana. 29 Djàka ndia nggikida-ka da pa-parunungu lumuda da mameti? Djàka nda ningu ndokudu mameti pa-pahadangu, nggàra lingu-naka djàka parunu-ndja lumuda da mameti? 30 Nggàra lingu-naka hi nainguna na ngiangu-ma la maharui hau lodu hau lodu? 31 Nu ba djiakai njimi angu dedi pa-hamemu wànggu lai Jehu Karitu, na Mirinda, ku-nimbihu lànga-tàka lodu ba kuhangga-nja na meti. 32 Djàka ku-paràkapu danguka mabohu la Epihu—wàngunggu-nja panii taua nggàra lingua-naka duku? Djàka nda ningu-du mameti pa-pahadangu, mata biawa ka tangangu ka ta-ngunungu, nadu ba meti-ndanjaka haromu. 33 Ambi ndjarangu. Pa-bandjarungu ma-akatu na-kuwaru huri mahamu. 34 Màtawa ka na-pawàla hàmu na pa-ngàdangu-mi, dàngu àmbi wuludu mandjala. Nadu hawiangu ba nda ningua pi hàmu-danja i Ala. Hi kupekanggainja, kai makia wànggu.

Hi nggikina ngeru ba da-hadangu da mameti.

35 Tàka ninguka ihu mapanii: Nggikina ihu ba pahada-ndja da mameti? Dàngu nggàra taujaka ihu nu ba damai, na mawàna? 36 Ha tau kambànga! Njumu na, na pa-hàbaru-mu, nda djia luriana djàka ndedi nameti-madu. 37 Hamanai djàka hàbarungu-munja, nda djiaaja na matumbu napa na pa-hàbaru-mu, tàka wini djuaaja, ka wini uhuja djàka ndia ka wini ha-haujakai. 38 Tàka i Ala nawua-nja hadana, nundjuja na pambàda hukutu-na, dàngu hau wini hau winika nawua-wua-mandja hada wikida. 39 Mbuu ndàbada da tolu nda djia pahamaa-da. Tàka hauja na tolu tau, hauja na tolu banda, haujai na tolu ma-hawurungu, hili haujai na tolu ijangu. 40 Ningu maningu hadangu la awangu, ningui maningu hadangu la pinu tana. Tàka hauja na kadjilaku-da manindja la awangu, dàngu haujai na kadjilaku-da da manindja la pinu tana. 41 Hauja na kadjilaku-na na mata lodu, hauja na kadjilaku-na na wulangu, dàngu haujai na kadjilaku-da da kandunu. Màlai hau kandunu hau kandunu ba ha-haumaja duna na kadjilaku-da. 42 Tuna numbudu na hadangu-da da mameti. La pa-molungu-ja ba hàbaru-nja, la panda molungu-ja ba pahada-nja; 43 màngu kambàngangu-na ba hàbaru-nja, màngu bundjukungu-na ba pahada-nja; màngu lamangangu-na ba hàbaru-nja, màngu àtalungu-na ba pahada-nja. 44 Tau memangu-ja ba hàbaru-nja, tau ma-pangahu-ja ba pahada-nja. Djàka ningu tau memangu, ningu-mbudu tau ma-pangahu. 45 Tuna numbudu na maninja la Huratu: Na kawunga tau, na i Andangu, maningu luri memangu-jaka, na Andangu la malamiri ngahu ma-paluri-jaka. 46 Tàka nda djiaaja na ma-pangahu na ma-mangilu, tàka djiaja na ma-memangu duna, hi màngu na ma-pangahu. 47 Na kawunga tau ma-welingu tanaja, hi na-pakumburu tana, na tau pa-madua wàngu ma-welingu la awangu-ja. 48 Hama tuna na ma-pakumburu tana, tuda numbu da ma-pakumburu tana; hama tuna na ma-welingu la awangu, tuda numbu da ma-welingu la awangu. 49 Hama tuna ba mbàda paki-ndanja na hadana na ma-pakumburu tana, tuna numbu ngeru ba tapaki-ja na hadana na ma-welingu la awangu.

Na hupu ndjàpuna.

50 Jiana-ja na palanggu angu dedi, na tau mema, tolu dàngu wai ria, nda djia ndumaa-nanja ngeru na pahangandji-na i Ala, dàngu na ma-molungu nda djia ndumaa-nanja na manda molungu. 51 Tàngaru, peka-nggunggai ma-tandjiku, nda djia meti ndàbaanda ngeru, tàka pa-pandjilungu-ta ngeru mbuu ndàbanda, 52 la ha-kapàdiku mata djua, la taleli ma-malamiri dehi. Mala na taleli na nalingu-du ngeru hi pa-pahadangu-ha da mameti dàngu nda hili molungu-da, dàngu njuta hi pa-pandjilungu-ta. 53 Nadu jiana na ma-molungu ba napaki-ja bàdi na manda molungu, dàngu jiana na ràka mameti napaki-ja bàdi na manda hili meti. 54 Nu na ma-molungu jiana ba napaki-ka manda molungu, dàngu na ràka mameti jiana ba napaki-ka manda meti, hina-duka hi na-patutungu na pulungu na maninja la Huratu: Na meti nawàlu-njaka talu. 55 Ha, meti nggiijaka na talumu? Ha meti nggiijaka na taramu? ba wàna. 56 Na tarana na meti djiaja na ndjala, dàngu na màkana na ndjala djiaja na uku. 57 Ba tuna, malangu-na i Ala, na mawua-nda patalu wàngu rukuna na Mirinda i Jehu Karitu. 58 Djia ba tuna ha angu mbuhanggu, màtawa kai màndungu, dàngu nda nggàduku-mi, ba dangu làndangu mànumi la paràma-ja na paràma-na i Miri, hi pi-diminja na djàrami ba nda kahewaa-na lai Miri.

NA KAWUDU 16

Rukuna na kangutungu àmahu hunggu dàngu na lakuna i Paulu.

1 Ba djiaja na kangutungu àmahu hunggu ndumada da tau matua hama tuna na papeka-nggundja da kabungguru la Nggalatia, mata ka timi numbui njimi. 2 Hau lodu hau lodu kawunga mingguka kai pahàmungu wikimi haàtu-haàtu ràka pamàka-mi, kai pamàndu-ndja, ka àmbu hinai ba kutàka bàdi hi màngu pa-kangutungu. 3 Ba kutàka-ka haromu ka kuwua-ndja huratu da tau paràka pa-monungu ba wàmi, hala ka ku-paràha-ndja la pangàndi-ha. 4 Dàngu djàka ràka palua wànggunja-kai, ka dalua-karia-ngga. 5 Mai-manggunja napa lai njimi, djàka kuhàla-ka palaku lii la Makandoni, ka liinja la Makandoni ba wànggudu. 6 Ba tuna talànga wànguna kumandai-pa hakudu lai njimi, lundu ndjàpu-napa na urangu ihu,

ka peku kareni àru-mi-ngga djàka nggii lua-nggunja. 7 Nadu nàhu ka kulaku lii hàmbuha ba nda wàngguanggai; tàka monungu-ni?gunja paana mandai lai njimi, djiaja djàka wàna i Miri. 8 Na njuna lundu tàka la lodu Petakota ndjàdiku-nggunjapa la Epihu. 9 Nadu ba tabunggahu-nanggaka pindu bokulu ma-pambana-ngu, dàngu dangu-madanja da papa.

Da panaungu hangia-hangia.

10 Djàka natàka i Timutiu mangga àrunja ka àmbu dàngu ma-ngàdatu-na ba ninja lai njimi; nadu ba ràma-nanja na paràma-na i Miri, hama tuna njunggambu. 11 Àmbu djia ningudu ma-pahalimu-ja. Tàka ikareni àrunja ka nalaku màngu hàmungu, ka peku maina lai njungga, ba nedi-manggunja dàngu da angu dedimbu. 12 Ba djia-jaka i Apolu, na angu dedi, naingumanaka làti na pambana-nggunja ka na-karia-ndja da angu dedi palua lai njimi. Tàka nda nabihu ndokua palua nàhu; tàka lua wànamai njuna djàka ningu ma-kalongga-nja. 13 Ipawàla padua, indolaku-njawa na pawai, màtawa ka nadedi-kai mini, kai undungu. 14 Na papatu-tumbu-mika mata ka ma-welingu la mbuhangu-ja. 15 Ningu pa-pamanda-nggunggai angu dedi: Pi-dimindja da tau la kuru umana i Hitipanu, ba kawunga wuaja la Akaja, dàngu ba na-padjàmangu-ka wikina la palumu-ndja da tau matua. 16 Màtawa njimi kai pawawa wikimi la tau tungu nu, hamanai la ta-tauka na maràma pa-mbapangu dàngu na madjàra. 17 Nambaha-ka na etinggu rukuna na tàkana i Hitipanu dàngu i Potunatu dàngu i Akahiku, ba da-patoma-dunjaka na mandjaka-ngga paraï panda ninggai njimi, 18 ba da-pangaüru-dujaka na etinggu, dàngu da etimi njimimbu. Djia ba tuna nu itembiha bàdi da tau tungu nu. 19 Tambi wàda ndàbanggai da kabungguru la Ahia. I Akila dàngu i Parika, lupa na kabungguru na maninja la umada, tambi wàdanggai lai Miri. 20 Tambi wàda ndàbanggai da angu dedika. Imaràngga patambi-wa dàngga angumi la puduku matua. 21 Tambi wànggunggai njungga jia Paulu la ruku lima wikinggu. 22 Djàka ninja na manda mbuhanja i Miri, màtawa ka pa-ràtungu-ja. Maranata, dou Miri, umaiwa! wàna. 23 Màtawa na pa-namungu-na i Miri Jehu ka haniina lai njimi. 24 Na mbuhanggu lai njimija mbuu ndàbami lai Karitu Jehu.

NA HURATU-NA I PAULU LA TAU KORINITU, NA PADÀMBU WÀNA

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na

1 Welingu lai Paulu, pa-pahurungu-na i Karitu Jehu, rukuna na pambuha-na i Ala, dàngu i Timutiu, na angu dedi, pa-pangàndingu-ja na kabungguru la Korinitu hamanai mbuu ndàbada da tau matua la panggubulu tana Akaja. 2 Na pa-namungu dàngu na peku ma-welingu lai Ala na Amanda, dàngu lai Miri Jehu Karitu, mata ka lai njimi àruja.

Na pa-malangungu-na i Paulu.

3 Pa-wotungu-ja i Ala, na Amana na Mirinda i Jehu Karitu, i Ama na ma-manàwaru meha, i Ala na ma-panggaüru mena, 4 na ma-panggaüru-kama la ma-handuka-maka, ka peku pa-nggaüru-ma tau ma-ngiangu la handuka hangia-hangia, rukuna na panggaüru wàngu na pa-panggaüru wà-nanggama duma paraïna i Ala. 5 Nadu hama tuna na majila-na i Karitu ba na-làndangu lai njuma, tuna numbu rukuna i Karitu ba na-làndangu na pa-panggaüru wàngu-kama. 6 Djàka ma-pàdangu majila, djiaja lumuna na panggaüru wàmi dàngu na pamara wàmi njimi; hamanai djàka pa-panggaüru-kama, djiaja ka panggaüru wànggai njimi. Rukuna nuna-duka hii torungu lai nu, la majila mahama-nja na majila na papàda-ma njumambu. 7 Hi na-màndungu na monungu-ma rukumi njimi, nu ba mapi-dunja hama tuna bai ngeranja na majila tuna numbu na ngera-minja na panggaüru wàngu. 8 Mala keha ka dapinja wàmanggai angu dedi na majila na matàka-nggama la Ahia, ba nda uku panjàku-nanggama, na panda màka ndokuma, hi kiri nda monungu-mbumapa la paluri. 9 Tàka, pa-ratangu-taka la pameti wàngu hi wàma wàngu daa la etima, mata ka àmbu ma-monungu ningu wikima, tàka ka djia ninguja i Ala na ma-pahada-ndja da mameti; 10 na mambàda padita-kama welingu la mambana tungu nu na pameti wàngu ba wàma làti, dàngu na ma-paditambukama napa. Njunaka ngia pa-monungu-ma, ba djiangu na-padita pangala-mbu-nggamapa, 11 ba dàngu pa-ndulangu-mbumi njimi bai hamaja-nggama ndumama, mata ka nadangu na ngaru na mawotu pa-malangungu hangia-hangia rukuma njuma, lumuna na pa-namungu pa-wuangu-kama.

Na pekana mànangu-na i Paulu la hanggana na kabungguru.

12 Màla ba djiaja jiana-du na pa-hamemu wàma, na na pa-hakahii-na na etima, rukuna i Ala ba dàngu matua-mana ba dàngu tàndji-mana na hurima la pinu tana, ri-rihi la padua-mi njimi; nda manggàna tauaja na pa-kawana-ma, tàka djiaja na pa-namungu-na i Ala. 13 Nadu ba nda hauaja na pa-tulihu-manggai, djiaaja na pambaha-mi dàngu na papimi, hi monungu pàku-nggunja kai pi hàlanja ngeru, 14 hama tuna na pambàda pimi hawutu na rukuma njuma, ba pa-hamemu wà-minggama, hama tuna njimimbu lai njuma la loduna na Mirinda i Jehu. 15 Ba djiaja nuna na ma-màndungu la etima, hi ku-etingu papamai hahangu lai njimi, kai pa-nduangu wàngu pa-ngala-ngu pawua pa-namungu-na i Ala ba wànggu, 16 ka kulaku lii lai njimi ba nàhungga la Makandoni, hala welingu la Makandoni ka ku-pambelingu beli lai njimi, ka peku kareni-mingga nàhu ba kulaku la Jundia hi wànggu làti. 17 Mala nu ba ku-pakakangu tunggu nu, pamudaa-nggunjaka? Ndia djàka ku-pakakangu, nundju-nggunja na huri tauaka, hi tiangu kupaa'a hi tiangu ku-pandia? 18 Narongu-ma i Ala na ma-tuturu: Na pulungu pangàndi-manggai, nda maa'a dàngu mandiaa-ja. 19 Nadu na Anana i Ala, i Karitu Jehu, na pambàda bobaru-ngu-kai la ngaruma, na la ngarunggu dàngu i Hiluwanu, dàngu i Timutiu nda maa'a dàngu mandiaa-ja, tàka rukuna Njuna ninjaka na a'a. 20 Nadu djiapa ka nda nggiki danguna na pa-ndjandjingu-na i Ala, papaa'a-ha lai Njuna. Djia ba tuna nu, rukuna Njuna-mbujaka na Amingu hi wànda, na pawotu wànja i Ala, rukuma njuma. 21 Na-mapamàndu-nggama njuma dàngu njimi la pa-panua dànja i Karitu, dàngu na mambàda burinda djiaja i Ala, 22 na mambàda tunda tandambu, dàngu na mambàda pakata-nanda kawuku, na i Ngahu na pawua-nanda daa la etinda. 23 I Ala na maluri-nja na luringgu,

hakahii-nggunja ba handa-nggunggai hi nda kuhili mai jia nana la Korinitu. 24 Nda djia paretaa-manja na pawaimi, tàka angu ràma-mi-nggama la pa-patumbu-ja na mbaha etimi, mala ba rukuna na pawaidu hii ndolaku padaingu.

NA KAWUDU 2

1 Jiana-ja na pauna-nggu daa la etinggu, nda kuhili mai ngà-ndia-nggaipa ma-handuka ba wànggu. 2 Nadu djàka njungga-maaka ma-pahanduka-kai, ka hili nggamuipa na ma-pambaha-ja na etinggu djàka nda djiaja na tau na ma-handuka rukunggu njungga? 3 Djiaja jiana-duka hi ku-tulihu-nggai, djàka kumaika haromu ka àmbu hunggungu-nggunjai ma-handuka ruku tau na ràka ma-pahawola-ka. Mala ba màndungu-dunanja na etinggu la ngerami njimi mbuu ndàbami, na pambaha eti wànggu njungga ba djia-mbuja na pambaha eti wàmi njimika. 4 Mala ba nda uku pàdangu-duka majila, dàngu ba nda uku bàrangu-ja na etinggu ba ku-tulihu-nggai huratu, dàngu wai mata dju-djuaka; nu ka da-handuka wàngu da etimi nda wànggua, tàka ka peku pi wàminja na làndangu-na na mbuha-nggunggai wànggua.

Djàmanja bàdi na mawulu mandjala ba wàna.

5 Tàka djàka ningu haàtu mawulu ma-handuka, nda lananga njungga bia, na njuna hawiangu, — ka àmbu kutika pa-pambotu-ja, — njimi mbuu ndàbami. 6 Na tau tungu nu, djia-kaka djàka nahàngga-njaka madangu, 7 hi kiri ràka-napa djàkai djàmanja dàngu djàkai panggaüru-ja, ka àmbu na-hungguru-nja ma-handuka hàla-wàla na etina. 8 Djia-dujaka hi ku-pamanda-nggai, kai rataja bàdi la pa-paita-nja na mbuhangu-mi. 9 Mala ba djiaja jiana-mbudu hi ku-tulihu-nggai huratu, ka peku pinggunja na lànga-tàkami, djàkai manundu-du la ngga-nggàra. 10 Djàka nggamuja na padjàma-mi, kudjàma-mbunja njungga; nadu na pambàda djàmanggu njungga, djàka era ninja na padjàma-nggu bàdi, djàma-nggunja lumumi njimi la hanggana i Karitu, 11 ka àmbu namàngi-nda i kambàliku; ba pi-madu-ndanja na pawuku-na.

Ba ninja la Tarua i Paulu.

12 Ba kutàka la Tarua la pa-bobaru-ja na lii mànangu lai Karitu, dàngu ba na-tabunggahu-ngga pindu lai Miri, 13 nda nangudu ndoku na etinggu paraï panda ngitaja i Titu, na angu dedinggu, tàka ba ku-pabeli-ndjaka langu, laku-nggunjaka la Makandoni. 14 Ba tuna pa-wotungu-ja i Ala, na-ma-patalu ma-mànu-kama lai Karitu, dàngu na ma-pahambungaru wà-nggamanja na mambii hiritu, na na tandaja, la nggii-ngii. 15 Mala ba mbii hambungaru-na i Karitu-du-kamaka la tau ma-mànangu dàngu la tau ma-molungu ndumana i Ala. 16 La tau ma-molungu wau meti-kama, welingu la meti toma la meti, tàka la tau ma-mànangu mbii luri-kama, welingu la luri toma la luri. Mala nggamu-jaka na matoma la matuna nu? 17 Nadu njuma ba nda hama djiangua na madangu na mabili batu wànja na puluna i Ala, tàka dàngu tàndji eti-maama, màlai la ngaruna i Ala dàngu la hanggana i Ala ba ma-papekangu, rukuna i Karitu.

NA KAWUDU 3

Na rukuna na pa-ràndingu ndai dàngu na pa-ràndingu bidi.

1 Mala ka hili wotungu-manjaka wikima wàmi? Ndia hama djiangu-kamaka hawiangu da maihi wàngu huratu wotungu lai njimi ndia welingu lai njimi? 2 Djiakai njimi-maka huratu-ma, pahuratu daa la etima papeku tandana dàngu papeku mbahana mbuu ndàbana na tauka. 3 Mala ba pa-djilikungu-diminja wikimi ba huratu-na i Karitu-kai rukuna na lumungu-ma, na panda tuluhi wàngu wai mitingu, tàka djiaja na Ngahuna i Ala na maluri; nda la kapambalu watui, tàka la kapambalu tolu, na da etimi. 4 Tuna nudu na monungu-ma lai Ala rukuna i Karitu. 5 Nda djia pingu wikiama la pa-pangàdangu ngga-nggàra hi hama djiangu ma-welingu lai njumaaja, tàka na pinguma ma-welingu lai Alaja. 6 Njuna duna na ma-papingu-kama la pa-lumungu la pa-ndjandjingu bidi, nda pa-ndjandjingu la huratua-ja, tàka lai Ngahuja. Nadu na pa-huratu ba na-pameti-du, tàka i Ngahu ba na-paluri. 7 Nu na lumungu na ma-pameti, na pa-huratu la kampambalu watu, djàka maningu kadjilakungu-ja, hi lupa

nda na-ngalangu na tau Ihiraïlu papanau-ja na matana i Muha rukuna na ma-kadjilaku la matana, na na kadjilaku na ma-molungu, 8 ka nda manaü rihiana wàmi la pa-kadjilaku na lumungu lai Ngahu? 9 Mala na lumungu na pa-pandjala wàngu djàka maningu kadjilakungu-duja, ka manaü rihi-napa la pa-làndangu na kadjilaku-na na lumungu pa-kawana wàngu. 10 Nadu na ma-kadjilaku àmangu ba nda maningu kadjilaku-ngua-ja làti, djàka pamendja-nja na kadjilaku jiana na ma-pahipungu. 11 Nadu na ma-molungu djàka nawàngu ma-kadjijaku, ka manaü rihia-manaka pa-kadjilaku na ma-padaingu. 12 Nu ba ninjaka lai njuma na monungu tungu nu, djiaja hi nda uku toru mbeni-kama, 13 Nda hama djiangua i Muha na matunja ndàdana na matana, àmbu dapanau-ja na hupu ndjàpuna na ma-molungu paraï da tau Ihiraïlu. 14 Tàka pa-patongguru-haka da pa-pangàda-da. Nadu lundu nàhu ba djiapa-majapa duna na ndàda ba mbahaja na pa-ràndingu ndai, nda pa-àlingua-ja, ba mbulungu lai Karitu-dua bàdi hi na-alingu. 15 Lànga-tàka lundu nàhu djàka handàka mbaha handàka mbahaja na huratu-na i Muha, ninja padua na ma-pandàda-ndja da etida. 16 Tàka djàka ninja na ma-pambelingu lai Miri, hi àlinja na ma-pandàdangu. 17 I Miri djiaja na Ngahu, dàngu djàka nggii ngia paninja na Ngahuna i Miri, lai nuja na marandeka. 18 Nu njuta mbuu ndàbanda, paninu-ndanja na kadjilaku-na i Miri, ba dàngu nda pa-ndàdangu-da da matanda, hi ta-pandjilungu nundjuja na hada nunamai, hi kiri kadjilaku pandua kadjilaku-nda. Mala ba ma-welingu lai Miri-duja, nu na Ngahu.

NA KAWUDU 4

Da banda la kanaingu tana.

1 Djia ba tuna nu, ba dàngu kawana-manja na lumungu jiana, na pa-pakatangu-kama ruku mila eti, djiaja hi nda dakalai da etima, 2 tàka mawàru-ndjaka da ma-kawiningu da pa-makia wàngu; nda mawàngua ma-kambàliku, dàngu nda mawingua-ja na puluna i Ala, tàka dàngu pa-djiliku-manja na ma-tubangu ba ma-pahanggangu wikima la eti

pa-tandangu-na na tauka, la hanggana i Ala. 3 Tàka djàka na-pandàdangu-kai na lii mànangu pangàndi-ma, pa-ndàdangu-nanja la tau ma-molungu duna, 4 na tau manda pawai, na pambàda papoki-na pa-ngàdangu-na paraïna na ngorana nàhu-nàhu, hi nda na-pahambila-ha paral na lii mànangu, na rukuna na kadjilaku-na i Karitu, nu na hadana i Ala. 5 Nadu ba nda bobaru-manja ngera wikiama, tàka djiaja i Karitu Jehu ba Mirija, tàka njuma ba ata-minggama lumuna i Jehu. 6 Nadu i Ala, màtawa na hambila ka na-handaraku welingu la ma-kapàtangu na mambàda wàna, Njuna-mbuduka na mambàda handaraku daa la etima, ka peku handaraku-nanggama na pinja na kadjilaku-na i Ala, lai nu la matana i Karitu. 7 Tàka na banda pa-wilingu jiana, ngàndi wàmanja kanaingu tana, màtawa ka peku habola-na na mbiha na marihi meha, ba welina lai Ala, nda welina lai njumaa. 8 Panggàpi-kamaka lai nu lai nu, tàka nda makàhaa; la ma-hondaru-kama, tàka nda ma-hondaru pangalangua; 9 pa-kehangu-kama, tàka nda pa-dundjakungua-kama; pa-jàbahungu-kama la tana, tàka nda ma-molungua. 10 Nainguna padua ba malaku ngàndija na metina i Jehu la tàda ihima, ka peku pangita-mbuja na lurina i Jehu la tàda ihima. 11 Nadu njuma maluri nàhu, ba pa-padjàmangu-kama la meti lumuna i Jehu, ka peku wuwa-mbuna na lurina i Jehu la tauma na ma-molungu. 12 Djia ba tuna nu na meti ràma-nanja daa lai njuma, tàka na luri ràma-nanja lai njimi. 13 Tàka ba ninja padua lai njuma na eti pawai rukuna i Ngahu, hama tuna na maninja la Huratu: Kupawai-ka, djiaja hi ku-kareuku-kaka ba wàna, tuna numbudu njuma ba mapawai-duka, djiaja hi ma-kareuku. 14 Mala ba pi-dumanja i Ala na mambàda pahada-nja i Miri Jehu, ba na-pahada-mbunggama njuma ngeru kariangu i Jehu, hi natuta la hanggana, njuma dàngu njimi. 15 Nadu hi kiri tumbuna jiana mbuu ndàbana, djiaja lumumi njimi, nu na pa-namungu na mabondjabondjangu rukuna ba manaü dànguna na tau, ka peku pabundu-nanja na pa-malangungu, pawotu wànja i Ala.

Na pa-monungu djiapa ka nda la metita.

16 Djia ba tuna nu hi nda dakalai da etinda, tàka djiapa ka nda

da-molungu-kadu da taunda da pangita, na taunda na panda ngita pa-pabidi-ja hau lodu hau lodu. 17 Mala na ma-halimu na paduku-nda, na na majila kahau lodungu, ba rama pàku-nanda manda uku mbotu, na na kadjilaku hàla-wàla na ma-palupangu. 18 Ba dàngu nda tàngaru-ndandja da pangita, tàka djiaha da panda ngita. Nadu da pangita ba hau loduada duda, tàka da panda ngita ma-palupangu-ha.

NA KAWUDU 5

1 Maa ba pi-dundanja, djàka pa-njànggaru-jaka na kàmbungu ngia pa-ngiangu-nda jia la pinu tana, ba ninjaka duta na uma pawulu-na i Ala dita la awangu, na panda wulu wàngu lima, na uma ma-palupangu. 2 Djia-dujaka hi ta-hawina, maa ba rindjungu-mandanja ka pandàni wàndanja na umanda na ma-welingu la awangu, 3 mili pa-tomangu-ta njuna ba mangu kalambungu-nda, ba nda mangu kalaba-nda. 4 Nadu njuta mangia-njapa na kàmbungu-nda jiana, kajeku hangàdu-nda paraï paduku mambotu, maa ba nda ta-mbuhangu-du ka kalàba-ta, na njuna djiaja ka pa-pandàni-ngu-ta, nu na mamolungu jiana ka nahoba-ja paral na luri. 5 Na ma-pajema-nda lai nu, djiaja i Ala na mambàda wuanda kawuku na i Ngahu. 6 Djia ba tuna nu, hi nainguna padua na màndungu-da da etinda, djiapa ka nda tapi-njakadu, ba talànga ngiangu-nda la tàda ihi jiana, ba ngiangu-ndanja la hau tana ba tamarau-nja i Miri. 7 Nadu ba luri wàngundanja pawai, nda wàngu-ndanja pangita wàngu mata. 8 Ba tuna màndungu-da padua da etinda, hi tarihi rindjungu pa-dundjaku-nja na tàda ihi jiana ka ta-ngiangu la karaha-na i Miri. 9 Djia ba tuna nu ka la paraïngu-ta ka la tana tautakai, hi ta-pa-mukarungu ka peku ora-nanda Njuna. 10 Mala ba djiangu-ma ngeru ba pangita-ta la hangga kandjàka timbangu-na i Karitu, hi ta-kawàra dukuja haàtu-haàtu na matumbu-ka ba talànga la tàda ihita, namatu-ja na pawulu-nda ka mahàmu-ja ka manda hàmuja.

Rukuna na lii lumungu pa-papeku wàngu.

11 Ba dàngu pimanja padua ba pa-mangàdatu hàla-wàlangu-ja i Miri, hi

ma-titiru-ja na tau la papawai; la hanggana i Ala njuna pangita-kamaka; tàka na pamonu-nggu mata ka pa-ngita-ka la eti pa-tandangu-mi njimimbu. 12 Nda hili wotungua-manjai wikima lai njimi,tàka pa-ngara-ngiaamanggai kai hamemu wànggama, ka peku hema minja na ma-hamemu la ngaru djua ba nda maweli etingua-ja. 13 Nadu djaka hama djiangu maànga-kama lumuna i Alaja, djàka mangu hàmungu-na pa-ngàdangu-ma lumumi njimija. 14 Nadu na mbuhangu-na i Karitu ba na-ruwatu-kama, maa ba màndungu-du-danjaka da etima, ba nameti-ka na haàtu lumuna mbuu ndàbana. Nu ba tuna meti-nanjaka mbuu ndàba-naka. 15 Dàngu hi kiri metina lumuna mbuu ndàbana, mata ba daluri, ka àmbu daluri la ngera wikida, tàka ka djiaja la ngerana Njuna na mambàda meti dàngu na pambàda pa-hadangu beli lumuda njuda. 16 Djia ba tuna nu piti welingu nàhu nda ningu ndokua haàtu patanda-ma nundjuja na tolu. Djàka mbàda tanda-manja i Karitu nundjuja na tolu, tàka nàhu nda tunaapa nu. 17 Djia ba tuna nu djàka nggamu na maninja lai Karitu, pa-padikangu bidi-jaka; na ma-mandai mbàda talurungu-naka, tàngaru mbàda ninjaka na mabidi. 18 Jiana-ka mbuu ndàbana ma-welingu lai Alaja, na mambàda papeku-ta njuta dàngu Njuna wiki la ngaruna i Karitu, dàngu na mambàda pakatanggamanja na lumungu pa-papeku wàngu. 19 Nadu i Ala àmangu ba na-papeku-ja na pinu tana dàngu Njuna wiki la ngaruna i Karitu, dàngu nda paduku-nanja ndjalana, hi na-pakata-nggamanja na pulungu pa-papeku wàngu. 20 Djia ba tuna nu hi pa-paràhangu la ngaruna i Karitu-kama, hama tuna pamanda-nanggai paraïna i Ala la ngaruma njuma; la ngaruna i Karitu makarai-kai: Màtawa kai papeku dànja i Ala. 21 Na manda pingu ndjala na-padedi-jaka ndjala lumunda njuta, njuta jia ka nadedi-ta tàndji lai Ala, rukuna Njuna.

NA KAWUDU 6

Na lumungu-na i Paulu.

1 Tàka njuma, ba angu ràmana i Ala-kama, ma-pamanda-nggai ka àmbu kahewa-na na kataku-minja àmangu na pa-namungu-na i Ala. 2 Nadu: La

rehi pa-orangu wàngu ba kurongu-kauka, dàngu la lodu pamara wàngu ba kundula-kauka, ba wànadu. Tàngaru, nàhu djia-jaka na rehi pa-orangu wàngu, tàngaru nàhu djia-jaka na lodu pamara wàngu. 3 Nda ningu ndokua duma ngga-nggàra pa-hanggàmaru wàngu pa-patumbu-ma, ka àmbu pa-paakangu-ja na lumungu-ma. 4 Na njuna pa-ngitangu-manja wikima la ngga-nggàra, ba ma-lumungu lai Ala-kama; la pa-torungu ma-mànu, la ma-majila, la ma-handuka, la madetu, 5 ba la palu-kama, ba la uma kapàtangu-kama, ba la mariu raü-kama, dàngu djàrama, dàngu nda ndjudama, dàngu nda nganguma, 6 dàngu jahangu-ma, dàngu pinguma, dàngu Ierangu etima, . dàngu màdjangu-ma, rukuna i Ngahu Matua, la mbuhangu na manda kapelu, 7 dàngu bobaru-manja na ma-tubangu, ruku mbiha mendina i Ala; dàngu kata-mandja da madàka la matàndji la lima kalai la lima kawana-ma; 8 dàngu patembi-kama dàngu pa-pajudi-kama; dàngu pa-pulungu-kama dàngu pa-wotungu-kama; hama tuna na ma-panjonga tàka pa-monungu-kamai; 9 hama tuna na panda diha, tàka matama la diha-kamai; hama tuna meti-manja, tàngaru hi luri-manjai; hama tuna na pa-pamajila, tàka nda lundu metiamai; 10 hama tuna na ma-hawina, tàka hawola ma-mànu bia-manjai; hama tuna na mamila tàka ma-pawulu madangu-kamai; hama tuna na manda ningu ngga-nggàrangu, tàka mangu bia-manjai mbuu ndàbana.

Na panaungu la pa-matua.

11 Ha tau Korinitu, mawanga-jaka na ngaruma la papanau-nggai, da-kalongga-ma da etima. 12 Ndai ndukaa lai njuma, tàka nduka-minja daa la eti wikimi. 13 Nu kai tu-nggamawa papana, — beri langu-nggunja ana wikinggu, — màtawa njimimbu ka da~kalongga da etimi. 14 àmbi papapa ndànga dànja na manda ràkangu, na na manda pawai; maa ba nda nggàra-duja na pa-ukurungu wàda na matàndji dàngu na manda tàndji; ndia ba nda nggàra-duja na pa-panuangu wàna na ma-habila dàngu na ma-kapàtangu; 15 dàngu ba nda nggàra-duja na ngia pa-pahama-da i Karitu àda i Mbelialu, dàngu nda nggàraaja na pa-maràngga ndumada da mapawai dàngu da manda pawai. 16 Dàngu nda nggàraaja na pa-panuangu

wàda na uma Ala dàngu da marapu. Nadu njuta ba djiata na umana i Ala na maluri, hama tuna na patiki-na i Ala: Napa ku-ngiangu hi ku-luangga mai la padua-da, dàngu Njungga ka Ala-dangga napa, dàngu njuda tau-nggu-ndjaka. 17 Djia ba tuna nu: Màtawa kai luhu bàdi welingu la padua-da, dàngu kai kawàri wikimi, wàna i Miri, dàngu kai maraunja na ma-iraku, nu nggepi-nggunggaika, Njungga hi Ama-mingga, dàngu njimi hi ananggu mini kawini-kai, wàna i Miri na Mambiha meha, ba wàna.

NA KAWUDU 7

1 Oi angu mbuhanggu, ba dàngu nindja padua lai njuta da pa-ndjandjingu jiada, màtawa bàdi ka ta-paili wikinda welingu la ma-iraku-ka la tolu la eti, ka peku pa-lànjapu-ndanja na matua-nda ba dàngu mangàdatu-nja i Ala.

Na mbaha etina i Paulu.

2 Pahia-nggama pangia la etimi: nda ningua duma haàtu ngia pandjala-ma, nda ningua duma haàtu papuha-ma, nda ningua haàtu ngia pa-màngingu-ma. 3 Hi kutiki-ja jiana, ka ku-pandjala wànggai nda wànggua. Maa ba mbàda panii-ma-nggunggaika jia nana, ba ninggai padua la etima la pameti karia-nggai, dàngu la paluri karia-nggai. 4 Nadangu-ma duku na toru mbeninggu hanggangu lai njimi; nadangu-mbu na hamemu-nggu rukumi njimi: kàli-na-nggaka nggaüru, làndangu-nanjaka na mbaha etinggu, djiapa ka nda nggiki danguna na majila-ma. 5 Nadu ba matàka la Makandoni, ba nda ni ndokuanja na nguduna na ihima, tàka ngiangu-manja la handuka la nggii-nggii, la liu kuràngga ma-parawaku, la unu nangia-ngga madetu. 6 Tàka i Ala na ma-panggaüru-ja na ma-karàda, na-pa-nggaüru-kamaka ba djia na tàkana i Titu. 7 Nda mbulungu bia na tàkana, tàka djia-mbuja na nggaüru na panggaüru wàna lai njimi, mala ba napeka-du-ngganjaka na rindjungu-mi, na hawina-mi, na maràna-mingga, hi kiri manaü mbahana na etinggu. 8 Nadu djàka ku-pahanduka-kaikadu nu la huratu, nda kupeka wàngua hala era. Djàka kupeka-kai làti hala era kungita-maja ba na-pahanduka-kai na huratu, djiapa ka nda namandai-kai — 9 nàhu mbaha-nanjaka duku na etinggu, nda djiaaja rukuna ba

da-handuka-ka da etimi, tàka djiaja bai handuka lundu hii pa-ndjilungu; nadu na handuka-mi ba ma-namatu pambuha-na i Alaja, hi nda ningu ndoku pamburi wàmi rukuma njuma. 10 Nadu na handuka ma-namatu-ja na pambuha-na i Ala ba na-patumbu-du pa-ndjilungu pamara wàngu, na panda pekangu hala era, tàka na handuka pinu tana ma-paluangu la meti ja. 11 Mala kai tàngaru, nuna na handuka-mi ma-namatu pambuha-na i Ala, ba nda ukuja na karàhaku pa-patumbu-na lai njimi, màlai na hemami, na karaü etimi, na ma-ngàdatu-mi, na rindjungu-mi, na maràna-mi, na tungumi himbalu. Mbàda pa-ngitangu-minjaka ba nda ningu ndoku njurami lai nu. 12 Djia ba tuna nu, djiapa ka mbàda tulihu-nggunggai-kadu, nda djiaaja lumuna na matu ma-akatu, dàngu nda djia-mbuja lumuna na patungu ma-akatu, tàka djiaja ka nawuwa wàngu lai njimi na mbangatu-mi lumuma njuma la hanggana i Ala. 13 Djia ba tuna hi danggaüru wànguka da etima. Nu ba dàngu nggaüruda da etima, ka manaü kalunga-na na mbaha etima rukuna na mbaha etina i Titu, mala ba pa-pamàndjaku-dujaka na etina rukumi njimi mbuu ndàbami. 14 Mala djàka ningukai hawutu pambàda hamemu wànggunggai la hanggana njuna ba nda pa-pamakia-duka. Hama tuna ba na-deningu mbuu ndàbana na papeka-manggai, tunambu na deningu-na na hamemu-ma lai Titu. 15 Ka manaü rindjungu-na na etina lai njimi, nu ba nanamu-duja na manundu-mi mbuu ndàbami dàngu ba dàngu mangàdatu dàngu katàtaku-mi bai nggepija. 16 Mbaha-nanjaka duku na etinggu, ba ndapuru-du-nanjaka na etinggu rukumi njimi djàka ngera nggàraja.

NA KAWUDU 8

Na titiru-nandja la pa-wuangu hunggu.

1 Mapeka-nggainja angu dedi, na pa-namungu-na i Ala na pa-wuangu-ha da kabungguru la Makandoni. 2 Nu, ba da-torangu-duka la majila dangu, na mbaha etida na ma-pabundungu dàngu na mila pa-dàkangu-da ba nda uku patumbu-du-nanjaka na màdjangu dirà matiki-da. 3 Nadu ba ràka pamàka-danja, malai, lànga-taka-manggunja, narihi-njaipa. 4 Wàngu

eti-mada, màlai dàngu pa-mbanangu hàla-wàlada ba da-pamanda-nggama: Ipaora àru-nggama eti ka mangera ukurungu duma nu la palumu-ndja da tau matua ba wàda, 5 hi nda djiangu biapa na pamonu-ma, ba da-nodjarungu mangilu wikida lai Miri, lupa lai njumambu ruku pambuha-na i Ala. 6 Hi kiri pamanda-manja i Titu, hama tuna ba na-pakiringu àmangu, ka tuna numbu nàhu ba na-palundu-mbunja nuna na mahàmu la padua-mi njimi. 7 Màtawa ka hama tuna ba màngu bundungu ndàbana lai njimi na pawai, na kareuku, na pingu, na karàhaku la ngga-nggàra, na mbuhangu welingu lai njuma na maninja lai njimi, ka màngu bundungu tuna numbu bàdi bai wundaja nuna na mahàmu. 8 Hi kupeka-ja jiana, nda pa-ràhangua-ja, tàka nu na ma-mbangatu la tau hawiangu ka kupi wànja na lànga-tàkana na mbuhangu-mi wànggu. 9 Mala ba pi-diminja na pa-namungu-na na Mirinda i Jehu Karitu, ba nalua-jaka pamila lumumi njimi, làti ba mawulu-ja duna, ka peku wulu wàminja na milana Njuna. 10 Jiana hi kupeka-nggainja na pa-pangàda-nggu, ba malingu-duja lai njimi. Mala piti welingu la handauna ba mbàda pa-kiringudimika, nda djiaja la pawunda-ja tàka la paora-mbunja. 11 Tàka nàhu màtawa kai pa-lànjapu-ja bàdi na pa-pangàra-mi, ka hama tuna ba ninjaka na pa-tikingu etimi, ka tuna numbu na pa-lànjapu-minja na tuda maninja. 12 Nadu djàka ninja na pa-tikingu eti, pa-orangu-ja nundjuja na tuda maninja la haàtu-haàtu, nda nundjuja na manda ninja. 13 Mala ba nda djiaaja ka pa-halimu-ja hawiangu, hi pambotu ninggai njimi, tàka djiaja kai maràngga pa-ndjondjangu. 14 Nadu na marihi lai njimi mata ka na-hungguru-nja na mandjaka-ndja njuda, na marihi lai njudai duda ka peku hunggurumbunanja na mandjaka lai njimi, ka peku pa-ndjondjangu-mi. 15 Ka hama tuna na maninja la Huratu: Na màngala padangu nda ningua marihi-nja, dàngu na ma-ngalangu hawutu nda ningua ma-jàmihu-nja, ba wàna.

Na paràha-nanja i Titu paraïna i Paulu.

16 Malangu-na i Ala ba na-patumbu-ja na karàhaku nunambu la etina i Titu lumuni njimi. 17 Mala ba nda mbulungua na a'ananja na pa-mandangu-ma, tàka ba dàngu karàhaku hàla-wàlana, hi weli etingu-mana ba nalaku lai

njimi. 18 Hi ma-pakaria-nja na angu dedi pa-wotungu nàhu la hau kabunggu-hau kabungguru rukuna na bobaru-nanja na lii mànangu. 19 Nda djia biaja nuna, tàka papindi-da da kabungguru-mbujaka la pa-karianggama pa-paloku-ja jiana na hunggu na palumu-ma, ka tembi wànja i Miri dàngu pahunga wàna na pa-tikingu etima. 20 Nu ka àmbu napulu-nggama tau rukuna na hunggu dangu na palumu-ma. 21 Mala ba kaka-manja na ma-ràkangu-du, nda mbulungu la hanggana i Miri bia, tàka la hangga taumbu. 22 Hi ma-paràha-mbunja na angu dedima na pakàli pima karàhaku-na la ngga-nggàra ka na-karia-ndja ba wàma; nàhu manaümanapa la pa-karàhaku paral pamonu hàla-wàla-nanggai. 23 Djàka djiaja i Titu, angu-manggunja, dàngu angu ràma-manggunja lumumi njimi; djàka djiaha da angu dedinda pa-paràha-da da kabungguru-ha, dàngu patembi wànguja i Karitu-ha. 24 Djia ba tuna nu, la hanggada da kabungguru i-paitangu-jawa bàdi na tanda mbuha-mindja, dàngu na pa-deningu-na na wotu-manggai lai njuda.

NA KAWUDU 9

Na rukuda da àmahu hunggu.

1 Na rukuna na lumundja da tau matua, nda kudjàraa-pa pa-tulihunggainja. 2 Nadu ba pi-manggunja na pa-tikingu etimi, na pa-hamemu wànggunggai la tau Makandoni: Da tau Akaja mbàda rima hahangumadaka piti welingu la handauna, ba wànggu-ndja. Nu na maràna-mi njimi hi na-titiru-ja tau dangu. 3 Ba tuna, paràha-madu-nggundjai jiada da angu dedi, mata ka àmbu na-kalàmba na hamemu-ma lumumi njimi rukuna jiana, kai rimangu padua hama tuna na patiki-nggu. 4 Napa djàka ningu tau Makandoni ma-karia-ngga, ba datoma-nggaika nda rimangu-mi, ka àmbu pa-makia-kamai — njuda wàma-dunggai — rukuna jiana na monungu na ma-undungu. 5 Djia ba tuna nu, ba kukaka-ja la etinggu, ku-pamanda-ndjaka bàdi da angu dedi ka dalua hahangu lai njimi, ka da-panggàna hahandja da hunggu dangu da pambàda rà-ndimi, ka màtuda padua da pawua hàmu etingu, da panda wua lerangu, hi wànggu. 6 Ipangàda-nja

bàdi jiana, na tau na ma-hàbaru pa-nekungu, napa namuti pa-nekungu-mbu, tàka na tau na ma-hàbaru padangu, napa namuti padangu-mbu. 7 Màtawa haàtu-haàtu ka na-wuangu hama tuna na pambàda ratana la etina, àmbu màngu handukangu-duna, dàngu àmbu màngu lerangu-duna. Nadu na tau na mawua màngu mbaha etingu ba nambuha-nja paraïna i Ala. 8 I Ala namàka-ma duna pa-pabundu-nggainja na mahàmu-ka mala nu ba màtu mànu ndàba-nanggai la ngga-nggàra, ka peku làndangu-mi pawunda-ja na mahàmu hangia-hangia. 9 Hama tuna na maninja la Huratu: Mbàda pa-diwangu-naka, mbàda wuangu-naka la mamila, na tàndjina na-padaingu lundu nu-nu, ba wàna. 10 Tàka na mawua-nja wini na ma-hàbarungu, dàngu na ma-wuangu uhu pangangu, Njunambu napa na mawuanggai-ndja, dàngu na ma-paworu-nggaindja da winimi, hi na-patumbunggainja na wuana na tàndjimi, 11 hi kiri wulumi la ngga-nggàra la pa-màdjangu eti hangia-hangia, na ma-patumbu pa-malangungu lai Ala rukuma njuma. 12 Nadu jiana na lumungu na pa-tanara-ma ba nda mbulungua ba patoma wànanja na ma-jàmihu-ndja da tau matua, tàka dàngu làndangu-mbuna ba na-patumbu-du pa-malangungu da-dangu lai Ala. 13 Mala ba paita-duja na lànga-tàkami la pa-lumungu jiana, hi dawotu-nja i Ala rukuna bai peka màngu manundu-nja na lii mànangu-na i Karitu, dàngu rukuna na màdjangu-mi, na tanda panua dàmindja njuda hamanai mbuu ndàbada, 14 hi kiri peka-danja na rindju-danggai ba da-hamaja-nggax wai ngerami, rukuna na pa-namungu-na i Ala na ma-parihingu lai njimi. 15 Malangu-na i Ala rukuna na pawua-na na panda toma ngaru.

NA KAWUDU 10

Ba na-pamànangu wikina i Paulu la hanggada da papana.

1 Njungga duku, Paulu, ku-pamanda-nggai rukuna na ke-ndaru etina dàngu na màdjàngu-na i Karitu, njungga ma-pawodutu wikina djàka pa-hanggangu-ja, tàka ma-bokulu-nggai ngaru djàka pa-maraungu-ja. 2 Kukarai-kai, napa djàka kumai, ka àmbu ku-pabokulu ngarunggu, ba

dàngu wànggunja na màndungu eti na ràka pawangu ba wànggu la hanggada tau hawiangu, nundju-nanja na huri tolu da ma-wàdangga. 3 Nadu djiapa ka nda luri-ndanjakai la tolu, tàka nda ma-paberaa nundjuja na tolu. 4 Nadu da madàka pa-pabera wàma ba nda da-pahuri tolu-ngua, tàka matara lai Ala-maha la pa-njungguru wàngu kangeli ma-kapingatu, 5 hi ma-pamàli wànja na pa-pangàda-naka na tau, ba ma-njànggaru-ja na uma djanggaka na pa-pahadangu la papapa wànja na pinja i Ala, hi matuja tanawangu na pa-pangàda-ngu-ka la pa-manundu ningu lai Karitu; 6 dàngu rimangu-ma padua patunja wai ngerana na manda manundu-ka, djàka na-lànjapu-ka napa na manundu-mi njimi. 7 Itàngaru-jawa na maninja la ngaba. Djàka ningu ma-monu-ngu wikina, ba manguna i Karitu-ja, màtawa ka na-pangàda-manjai bàdi daa la etina, hama tuna njuna wiki ba manguna i Karitu-ja, ba tuna numbu njuma. 8 Djàka na-ndàharungu-kai làti na hamemu wàmanja na kuaha-ma, na pambàda pangera-nanggama i Ala la pa-pahada-nggai nda djiaaja la pa-pandjoru-kai, nda djia makia wànguanggu, 9 ka àmbu hama djiangu-ka ma-pamangàdatu wànggaiha da huratu-nggu. 10 Nadu da huratu nda mamuda-ha njuna dàngu lalu mbanaha, tàka djàka ngitaja, na-lamanga biai dàngu na kareuku-na nda na-palingua ba wàda-dungga. 11 Màtawa na tau tungu nu ka na-pangàda-nja bàdi, hama tuna na kareuku-ma la huratu ba mamarau, ba tuna numbu napa na pawàma djàka ninggama.

Na pa-tandangu-na wikina i Paulu.

12 Mala ba nda matoru mbenia pa-paunungu wikima, ndia la pa-pamendjangu wikima la tau hawiangu da makàli wotungu wikida. Tàka njuda, ba da-hukutu wàngu wikida la ngera wikida dàngu ba da-pamendjangu wikida la wikida, nda nggàra ndokua papida. 13 Tàka njuma nda djia pa-làmburungua-ma ba ma-hamemu, tàka namatu-manja na dirà na pa-hukutungu-kama, na pa-padira wà-nanggama i Ala, patoma lai njimimbu. 14 Nadu ba nda piti pa-awahungua-manja, hi hama djiangu manda toma-kama lai njimi. Maa ba mbàda toma-madu-maka lai njimi ba ma-bobaru-nggainja na lii mànangu rukuna i Karitu, 15 dàngu nda

pa-làmburungua-manja ba ma-hamemu wàngu djàra tau hawiangu. Tàka monungu-ma padua, djàka na-bondjangu-ka na pawaimi, ka manaü patembi-kama la padua-mi, nundjuja na pa-hukutungu-kama, 16 ka peku làpahu-kima welingu lai njimi ba malaku pa-bobaru-ja na lii mànangu, dàngu nda hamemu wàmanja na mambàda tumbu la pa-hukutungu-ja na tau hawiangu. 17 Tàka djàka nggamuja na ma-hamemu, màtawa ka na-hamemu ningu lai Miri. 18 Maa ba nda djiaaja na ma-wotungu wikina na malànga-tàka, tàka djiaja na pawotu-na i Miri duna.

NA KAWUDU 11

1 Màlawa kai patoru àrunja na kambànga-nggu na ma-hawutungu; tubangu djia-majaika njuna na pambàda wàmi. 2 Nadu ba maràna-nggunggai la marana pa-patumbu-na i Ala, maa ba mbàda patutu-du-nggunggaika la haàtu tau mini, ka ku-pahanggangu ana karia ma-jahangu lai Karitu ba wànggu. 3 Ku-mangàdatu nggi hama tu bia-naka i Hawa ba na-panjonga wànja màhina paraï na ularu, nu na kubarungu-da da pa-ngàdangu-mi hi kiri malina na tàndji etimi dàngu na jahangu etimi lai Karitu. 4 Nadu djàka ningu tau mamai, ka na-bobaru Jehu haàtu, na panda bobaru-ma njuma, ndia djàkai ngalangu ngahu hau na panda ngalami làti, ndia lii mànangu hau na panda kataku-mi làti, hi patoru mangu hàmu bia-minja. 5 Nu ba kureki wikinggu, nda hawutu-mbu pangia wawa wànggu làti welingu lai njuda hiana da pa-pahurungu, da manda ningu hamangu. 6 Djiapa ka nda kupingu-kai pa-kareuku, tàka nda tungu pàku na pingunggu, tàka pangita hàla-ma-nggunggainja-ka la ngga-nggàra.

Na nda himbuna ngera wikina i Paulu.

7 Mala ndjala-nggunjaka wàmi ba ku-pakendaru wikinggu, ka peku padjangga-kai njimi, nu ba ku-bobaru djua-nggainja na lii mànangu welingu lai Ala? 8 Ku-rambangu-ka kabungguru hawiangu ba kukei wunda lai njuda, ka peku lumu-nggunggai njimi. 9 Dàngu ba talànga ningga lai njimi ba ningu mandjaka-ngga, nda ningumbu haàtu pa-pabuku-nggu. Nadu na pandjaka-nggu ba da-patoma-majaka paraï'da da angu dedi da maweli la

Makandoni; la ngga-nggàra ku-roputu-ma wikinggu, ka àmbu ku-pabukungui wikinggu lai njimi, dàngu dji-djia-majapa duku napa na pawànggu. 10 Lànga-tàka-manggunja lai Karitu: jiana na hamemu nda djia papàtua-ja duku la panggubulu tana Akaja. 11 Ka nggikina? Djiaja na nda mbuha-nggunggaika? Napi-manja i Ala. 12 Tàka na pawànggu, djia-majapa duku napa na pawànggu, ka peku hungguru-nggunja na kiringu-da da tau da mahi-mbu kiringu, nu la pa-hamemu wàda ka ngitaha ba hama djiangu-ha njuma. 13 Nadu da tau tungu nu ba pa-pahurungu kabàli-ha, tau rama ma-kaleka-ha, ba da-pahama hadangu wikida la pa-pahurungu-na i Karitu. 14 Nda pa-hangàtarungua-ja! Nadu i kambàliku wikimbu ba na-pahama hadangu-ma wikina la papalewa ma-ngiangu la ma-hambila. 15 Djia ba tuna nu hi nda mambotua-ja, da malumu-nja djàka da-pahama hadangu wikida la malumu-nja na matàndji; na hupu ndjàpuda ngeru hi na-pa-namatungu-maa la pa-patumbu-da. 16 Hili hamanai: àmbu djia ningudu haàtu, ma-kambànga-ja duna ma-wànangga daa la etina. Tàka djàka tunakai nu, inggepi-kawa njuna hama tuna tau kambànga; ka peku hamemu-kinggu hawutu. 17 Jiana na papanii-nggu, nda nundju-nggunja i Miria ba kupanii-ja, tàka hama tuna ma-kambànga a-ka, peku-mana duku la pa-hamemu ba wànggu. 18 Hi nadangu biduai na ma-hamemu namatu-ja na tolu, màtawa njunggambu ka ku-hamemu. 19 Nadu ba dàngu hàmu eti biduami bai patoru-ndja da ma-kambànga, maa ba tau pingu-dukaika njimi. 20 Bai puli biduanja djàka ningu ma-paata-nggai, djàka ningu ma-pambuta-nggai patumi, djàka ningu ma-panjàku-kai, djàka ningu ma-padjangga wikina, djàka ningu matàbi-kai. 21 Kumakia wànja ba kupeka-ja na lamanga-ma àmangu. Tàka djiapa ka nda nggàra-jakadu na patoru mbeni wàna na tau, — pa-kareuku ma-kambàngangu-nggunja kutoru mbeni-mai duku. 22 Tau Imbarani-ha njuda? Djia-majai duku. Tau Ihirai'lu-ha njuda? Djia-majai duku. Wàlana i Ambarahangu-ha njuda? Djia-majai duku. 23 Malumu-nja i Karitu-ha njuda? — pa-kareuku ma-katobangu-nggunja — manaü-naipa duku; kurihi-pa la pandjili, kukàli tamaipa la uma kapàtangu, nda uku djàraka ba paluka, kuhangga mànungu pameti wàngu. 24 Na-palima wundangu papalu-ka tau Jahundi, handàkahandàka patu kambulu djàmangu hau, 25 pandilu wundangu paiwi-ka,

handàkangu pa-pindjalu-ngga watu, pa-ndilungu pambera-ngga kapalu, hau rudu hau lodunggu ba ku-kalindingu la tehiku. 26 La ngarangia ma-mànuka, la maharui-ka la luku, la maharui-ka la ma-rambangu, la maharui-ka la angu bandjaru-nggu, la maharui-ka la tau hangàdangu, la maharui-ka la paraïngu, la maharui-ka la maràda telangu, la maharui-ka la tehiku, la maharui-ka la angu dedi kabàli. 27 La ndjilika, la djàraka , kukàli nda katuda, la rimbangu-ka, la madauka, nakàli jàmihu-ngga pangangu, la kaliku-ka, dàngu la kalulu-ka. 28 Màlai hinggilu-da da panda tikinggu, na manggàna-ka hau lodu hau lodu, djiaja na handuka-nggundja da kabungguru. 29 Nggamuja na ma-lamanga na panda lamanga karia-nggu? Nggamuja na ma-hanggàmaru, hi nda nambana njungga na etinggu?

Na pa-hamemu wàngu.

30 Djàka nda ku-djàmangu-kadu pa-hamemu, djia-jaka na lamanga-nggu na pa-hamemu wànggu. 31 I Ala na Amana i Miri Jehu, na pa-wotungu lundu nu~nu, napinja na nda kambàliku-nggu. 32 Ba ningga la Ndamàhiku, na-paràhangu padaija na paraïngu paraïna na ma-pareta, na ngaruna na hangandji Areta, ka jàpaja ba wànangga làti. 33 Tàka da-duluru-ngga la mbola welingu la ngaru katonga la kangeli paraïngu, hi kiri maranggu la limana.

NA KAWUDU 12

1 Nda pa-djàmangua la pa-hamemu, djiapa ka nda ningukai linguna; nàhu toma-nggundjaka da pa-pangita-nangga dàngu da pabowa-nangga i Miri. 2 Kutanda-ja na haàtu na tau lai Karitu, la hakambulu patu mbua ndauna, ba padendi-jaka hudita, hi na-lundungu la awangu la patilu wàna — ka màngu kataungu ka nda màngu kataungu-na nda kupinja, i Ala duna na mapinja —. 3 Dàngu kupinja nuna na tau — ka màngu kataungu, ka nda màngu kataungu nda kupinja, i Ala duna na mapinja — 4 ba pa-kariangu-jaka la Parandihu, hi narongu kareuku panda peku tiki, na ràka panda tiki la tau. 5 La ngerana na tau tungu nu njuna ku-hamemu, tàka la ngera wikinggu nda

ku-hamemua, mbulungua-na na lamanga-nggu. 6 Nadu ka hamemu djàka wànggu, nda kambàngaa-nggunja, ba peka-nggunja ma-tubangu-du. Tàka ku-roputu wikinggu, ka àmbu ningu ma-parihi-ngga ndumanggu welingu la pangita-da dàngu la parongu-da lai njungga, 7 hamanai rukuna na pa-rihingu-da da pa-bowangu-ka. Djia ba tuna nu, ka àmbu kuràpa pa-padjangga wikinggu, patu-ngu-kaka rii madàka ma-pahàka daa la ihinggu, na papalewa-na i kambàliku, ka pa-làndahu-ngga kawodu lima, ka àmbu ku-padjangga wikinggu. 8 Nu hi ku-pandilungu-ka làti pa-hamajangu lai Miri, ka na-pajiia àrunja welingu lai njungga ba wànggu. 9 Nanapa-ja Njuna: Toma-mananja lai njumu na pa-namungu-nggu. Nadu na mbiha mendi ba nawuwa hàmuja la ma-lamanga, wànangga. Djia ba tuna nu hi ku-mbuhangu ningu pamanaü hamemu wàngu ma-lamanga, ka peku tunggulu-nangga na mbihana i Karitu. 10 Djia ba tuna nu hi kuora ninja na lamanga, na pa-akangu, na handuka, na pa-kehangu, na madetu lumuna i Karitu. Nadu djàku lamanga ba djia hi kumàka.

Na handuka-nanja na wai ngerana na kabungguru i Paulu.

11 Ma-kambànga-maka. Njimi ma-marunda-ka; nadu njimi bàdi làti matanggu wotungga. Maa ba nda ningu ndokudu pangia wawa wànggu welingu lai njuda hiana da pa-pahurungu da manda ningu hamangu, djiapa ka nda nggàra-kadu lingunggu. 12 Nadu da tanda pa-pahurungu ba mbàda pa-patumbu-duhaka la padua-mi ba torungu dju-djuaka, ba kuwàngu pa-hangàtarungu dàngu tanda mbiha. 13 Mala nggàra-jaka na pangia wawa wàmi welingu la kabungguru hawiangu, hinggilu-na na nda pa-bukungu-nggu wikinggu lai njimi? Djàma àrunja jiana na mandjala. 14 Tàngaru, pa-ndilungu wàngu-nggunjaka, ka kulua lai njuda ba wànggunggai, dàngu nda ku-pabukungua wikinggu napa lai njimi. Maa ba nda djiaaha da malandja-mi da pahimbu-nggu tàka djiakai njimi. Ba nda ngera anakeda-duja la pa-kangutungu ndumada da inada da amada, tàka ngera ina amaja duna ndumada da anada. 15 Tàka njungga duku weli etingu-manggunja pa-paluhu malandja lupa la pa-malandjangu wikinggu lumuda da hamangu-mi. Ka manaü wawa bia-naika na mbuha-mingga ba

manaü mbuha-nggunggai? 16 Màlawa njuna. Njungga njuna nda kutuanggai bukumi, tàka ba tau màhi-dukaka hi kujàpa wa bianggai manjonga. 17 Mala ninguka pa-awahu-nggu lai njimi rukuna na haàtu la tau pa-paràha-nggunggai? 18 Ku-pamanda-dunjaka i Titu palua lai njimi, hi ku-paràha-mbunja na angu dedi la pa-karia-nja. Ninguka pa-awahu-na i Titu lai njimi? 19 Mandai-maka, pa-kawana-nanja wikina lai njuma, ba wàmingga la etimi. Tàka panii-manja la hanggana i Ala lai Karitu; dàngu mbuu ndàbana, angu mbuha, pa-màndu-ngu wàna na pawai-minja. 20 Nadu ba mangàdatu-nggunja, napa djàku mai, nggi toma-nggunggai la panda mbuhanggu, hamanai njimi nggi toma-minggai la panda mbuhami; nggi ningu biaka pa-hànggangu, pa-umbingu, makaraü, kehangu ngera wiki, pa-pulungu, kambungu, katadaku, riu raü. 21 Ku-mangàdatu-ka, napa djàku hili mai, nggi pawawa bia-nanggaka na Alanggu lai njimi, hi handuka wa bia-nggundja da tau dangu, anguda da matu mandjala àmangu, da mandedi pa-ndjilungu welingu la ma-iraku, la ndjuraku, la manda hida pakàli tuda.

NA KAWUDU 13

Na hupu ndjapu panaungu-na; na tambi-nandja.

1 Nàhu pa-ndilungu wàngu-nggunjaka pamai lai njimi. La ngaru hakahii madua, madua haàtu, hi na-màndungu na ngara matumbu-ka. 2 La tau matu mandjala amàngu, dàngu la tau hawiangu-ka, mbàda panii hahangu-ngguka àmangu ba ningga la padua wàna, hamanai nàhu ba nda ningga kupanii hahangu-mbu, napa djàku hili tàka ba nda ningua pahindi-nggu; 3 ba karuhi-minja tanda ba Njunama i Karitu na ma-kareuku lai njungga, na na manda lamanga lai njimi, tàka na mambiha la padua-mi. 4 Nu, paraï pa-lamanga-du hi pa-harikangu-ja, tàka naluri-ka ruku mbihana i Ala. Màlai njumambu, ma-lamanga lai Njuna, tàka luri karia-manjaka Njuna ngeru paral ruku mbihana i Ala ndumami njimi. 5 Ikamangu-wa wikimi djàkai pawaidu, ikaka-wa wikimi. Ka ndai pingu bia wikimi ba ninja i Jehu Karitu daa la etimi? Djàka nda tuna, pa-wàrungu-kai. 6 Tàka

monungu-nggu padua kai pinggama njuma, ba nda pa-wàrungua-kama. 7 Ba tuna, ma-hamajangu-ma lai Ala, ka àmbu ningu ndoku mandjala patumi, nda djia biaja ka ngitaja na lànga-tàkama, tàka ka peku tumi mahàmu njimi, djiapa ka pa-wàrungu-kama-kadu njuma. 8 Mala ba nda djia pekuama la pa-patumbu ngga-nggàra mapa-pa-nja na ma-tubangu, mbulungua la pa-paori dànja. 9 Nadu ba hawola-manjaka djàka ma-lamanga njuma, mili kai kapàru njimi njuna. Djia-mbuja jiana na pa-hamaja-ma, ka pa-lànjapu àrunggai ngerami. 10 Djia jiana-duka hi ku-tulihu-nggai huratu ba talànga la mamarau-ka, djàku tàkaka napa, ka àmbu kuwàngui mambana, nundjuja na kuaha-nggu na pambàda wua-nangga i Miri la pa-pamàndungu, nda djiaaja la pa-njànggaru. 11 Hinggilu-nai angu dedi, màtawa kai hawola, màtawa kai pulingu wikimi ka pa-lànjapu-kai, ka panaunggai, kai kahau etingu, kai papeku. Tàka i Ala na pingina na mbuhangu dàngu na peku djiangu-ma na-karia-nggai duna. 12 Imaràngga patambi-wa bai wàngu puduku matua. Tambi wàda ndàbanggai da tau matua-ka. 13 Na pa-namungu-na i Miri Jehu Karitu, na mbuhangu-na i Ala dàngu na pa-nuangu rukuna i Ngahu Matua, mata ka lai njimiwa mbuu ndàbami.

NA HURATU-NA I PAULU LA TAU NGGALATI

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu, na tau pa-pahurungu, — na panda wotu tau, dàngu nda ruku ngaru taumbu, tàka ruku ngaruna i Jehu Karitu lupa i Ala, na mambàda pahada-nja i Jehu welingu la padua tau meti, — 2 hamanai welingu la angu dedika da manindja lai njungga, pa-pangàndingu-ha da kabungguru la Nggalati: 3 Mata ka lai njimi-jawa na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Ala, na Amanda, dàngu lai Miri Jehu Karitu, 4 na mambàda pa-djàmangu wikina lumuda da ndjalanda, ka peku butuhu-nanda welingu la lodu nàhu na ma-akatu, nundjuja na pambuha-na i Ala na Amanda. 5 Lai Njuna-jawa na wotungu na hailangu lundu nu-nu.

Amingu.

Hauana na lii mànangu.

6 Ku-hangàtaru wànjaka ba djia manjamalu haleli biami welingu la mapaau-nggai rukuna na pa-namungu-na i Karitu, hi hanàhu biami la lii mànangu hau; 7 ba nda lii mànangu-duja làti. Tàka ninguika ma-paliu laü-nggai, na ma-mbuhangu pawingu-ja na lii mànangu-na i Karitu. 8 Tàka djàka njumai, djàka ndia ka papalewa welingu la awangu-jakai ma-papeka-nggai lii mànangu, ka nda djia biajai na pambàda papeka-manggai, màtawa ka pa-ràtungu-ja. 9 Hama tuna na pambàda panii-nggunggai àmangu, djia-majai nàhu ba kuhili panii-nggainja: Djàka ningu ma-papeka-nggai lii mànangu hau, nda hama tuna na pambàda kataku-mi, màtawa ka pa-ràtungu-ja. 10 Mala nu ka ku-ngalangu tau wànggu dimi, djàka ndia i Ala? Ndia hi keha bia-nggunja ka naora àrungga tau ba wànggu? Djàka djia bia-japa na ora-nangga tau, nda atana i Karitua-ka làti.

Hi pa-pahurungu-ja i Paulu.

11 Nu kai pinja angu dedi, na lii mànangu papanii-nggu nda ma-namatu huri tauaja. 12 Maa, ba nda welina la tau-mbudu ba ku-kataku-ja, dàngu nda ningumbu mapeka-ngganja, tàka pabowa-na i Jehu Karitu-maja duku. 13 Maa ba rongu-diminja djàka nggikinggu àmangu, ba ku-kikungu la huri Jahundi, ba nda uku keha-nggunja na kabungguru-na i Ala, ka pamolu àrunja ba wànggu, 14 dàngu ba ma-maaja-maka la panundju-ja na uku Jahundi, nda djiangu bia da ràndja da-dangunggu, da angu tananggu, maa ba nda uku marana-nggundja da patiki tau ndai. 15 Tàka ba na-orangu-ka i Ala, na mambàda kawàri-ka piti welingu ba la kambu ina-ngguka dàngu na mambàda paau-ngga rukuna na pa-namungu-na, 16 pabowa-ngganja na Anana daa la etinggu ka peku bobaru-nggunja la tau hangàdangu, nda ku-manjamalu bata dàngu a tau; 17 nda kuheimbu la Jeruhali la ma-mangilu-ngga pa-pahurungu, tàka nggepi laku-maa-nggunja la tana Arapu. Hala hi kubeli la Ndamàhiku. 18 Pa-làngangu taïlu mbua ndaungu hi kuhei la Jeruhali, ka ku-patàbuku dànja i Kepahu ba wànggu,

ha-kambulu lima mbua lodunggu lai njuna. 19 Tàka da pa-pahurungu hawiangu nda haàtu paita-nggu, mbulungu i Jakupu, na anguna paluhu i Miri. 20 Lànga-tàka-manggunja la hanggana i Ala, na pa-tulihu-nggunggai nda kambàlikua-nggunja. 21 Hala, laku-nggunjaka la tana Hiria dàngu la Kilikia. 22 Nu nda datandaa-ngga matanggu paraïda da kabungguru-na i Karitu la Jundia. 23 Mbulungua-na na-kàli ronguda kareuku tau: Na tau na makeha-nda àmangu, nàhu bobaru-nanjaka na lii mànangu, na ruku pawai na pa-pamolu-na làti àmangu ba wàda. 24 Nu ka wotu-danjaka i Ala rukunggu njungga.

NA KAWUDU 2

I Paulu pa-pahurungu lànga-tàkaja ba wàda ndàba da pa-pahurungu hawiangu.

1 Pa-làngangu ha-kambulu patu mbua ndaungu, hili hei-nggunjai la Jeruhali dàngu i Mbaranamba, hi ku-karia-nja i Titumbu. 2 Nu hi kiri heinggu, hupu luna i Alaja; nu wàlahu-nggu-ndjaka na lii mànangu na pa-bobaru-nggu la tau hangàdangu; ba tuna kupanii da meha-ndjapa da pa-tangara, ka àmbu kahewa-na ba kudjàra nàhu lupa àmangu-mbu, ba wànggu. 3 Djiapa i Titu, na ma-karia-ngga, ba tau Nggarika-ja, nda pa-pambana-mbuja pakàri. 4 Nadu, lumuda da matama pa-korungu, da angu dedi kabàli, da matama winingu la pa-hamata-ja na marandeka-nda na panduma-nda lai Karitu Jehu, ka palua-ndjai la paata wàngu ba wàda. 5 Tàka nda ana hawutu kandulingua-ma ba ma-padjàmangu wikima lai njuda, ka peku dainguna lai njimi na lii mànangu na malànga-tàka. 6 Rukuda da pa-tangara — djiapa ka nda nggikida-kadu àmangu, nda nggàraa duku lai njungga, nadu i Ala ba nda na-tàngaru kaba mata tau njungga ba nda ningudu ngga-nggàra pa-pabuku-dangga da pa-tangara. 7 Tàka hili hau bianai: Nu ba daita-jaka ba pa-pangerangu-kaka la pa-bobaru-ja na lii mànangu la tau manda kàri, hama tuna i Peturu la tau makàri, 8 — nadu na Ma-paàtalu-ja i Peturu ka pa-pahurungu-ja la makàri, ba djia-mbuja na Ma-paàtalu-ka njungga nàhu la tau hangàdangu — 9

dàngu ba daita-jaka na pa-namungu na pa-wuangu-ka, tàka i Jakupu dàngu i Kepahu dàngu i Juhani, kambaniru-ha ba wàdandja, hi dapapui lima dàngga njungga dàngu i Mbaranamba, tanda pa-nuangu-ma, mata njuma ka ma-ha-nggangu la tau hangàdangu, tàka njuda ka la tau makàri-ha. 10 Djiaaja, inamu-ha bàdi da mamila, wàda-nggama, hi djia-majai na pa-maràna hàla-wàlanggu.

Na rawaku-nanja i Peturu paraïna i Paulu.

11 Tàka ba natàkai-ka la Atioki i Kepahu, ku-rawaku-maaja la mbabu ba makalai-duja na pa-ndolaku-na. 12 Nadu ba ndedi datàka hawiangu da karia-na i Jakupu mbàda nga dà-nandjaka da tau hangàdangu, tàka ba ni-ndjaika njuda, kajili-nanjai hi na-kawàri wikina, ba mangà-datu-nandja da makàri. 13 Djia-majai duda da tau Jahundi hawiangu ba da-kapelu dàmbunja, lupa i Mbaranamba-mbu nairu ngàndi-mbuja kapelu-da. 14 Tàka nu ba kuita-jaka ba nda daliinja na matàndji, ba na-pahilitu la lii mànangu na malànga-tàka, hi kupanii-nja i Kepahu la mbabu tau dangu: Njumu na ba tau Jahundi-kau, djàkau nundjuja na huri tau hangàdangu ba ndau wànja na huri tau Jahundi, ka ni hi pambana-munjai na tau hangàdangu panundju-ja na huri Jahundi? 15 Njuta Jahundi-ta dedinda, nda tau ndjala ma-welingu la tau hangàdangua-ta. 16 Tàka nu ba pi-ndanja ba nda ruku patutu-nja na lii uku hi pa-kawana tau, ba mbulungu-maa ba ngahana papawai lai Karitu Jehu, djia-duja njutambu hi tawai-jaka i Karitu Jehu, ka peku pa-kawana-ta ba ngahanda papawai lai Karitu, nda rukuana ba ta-patutu-nja na lii uku. Nadu ba nda ningua tau pa-pakawana rukuna ba patutu-nja na lii uku. 17 Nu, ka pa-kawana-ta lai Karitu ba dàngu wànda, ba djia-mbuduja na patau ndjala wànda, ka ma-lumungu mandjala-jaka i Karitu? Ndia ndoku! 18 Nadu djaku pahada belinja na pambada njànggaru-nggu, paita-du-nggunjaika ba mapangga ukuka, wànggunja. 19 Njungga duku rukuna na lii uku, hi kumeti pa-hàlangu-ka la lii uku, ka peku luringgu lai Ala. Pa-paharika pa-angungu-ka lai Karitu. 20 Luri-manggunjai njuna, tàka nda njunggaapa, tàka i Karitu duna na maluri daa lai njungga: nu ba kuluri nàhu la tolu, luri-nggunja rukuna na

wainggunja na Anana i Ala, na mambàda mbuhangga dàngu na mambàda pa-djàmangu wikina lumunggu njungga. 21 Nda ku-djukarua-nja na pa-namungu-na i Ala. Nadu djàka ruku ukuja hi ninja na pa-kawana wàngu, ka kahewa-naka hi nameti i Karitu.

NA KAWUDU 3

Na kawana paraï ruku pawaija.

1 Ha ma-kambànga la Nggalati! Nggamu pàkuja na ma-pambingu-kai, ba dàngu patuja padua la ngabami na hadana i Jehu Karitu ba pa-harikangu-ja. 2 Jiana-ja duku ka kupinja ba wànggunggai: Hii ngalanja i Ngahu, rukuna bai patutu-nja na lii uku, djàka ndia rukuna ba bobarunggainja na anda pawai? 3 Nggikina hii kambànga timi nu? Ba pakiri wàminja i Ngahu-madu, ka ni nàhu hi kandjupu wa bia-minja na tolu? 4 Ka kahewa-maanaka ba hau dana na pambàda hunggumi? Mili kahewa-nakai njuna! 5 Mala na mawua-nggaminja i Ngahu, dàngu na ma-patumbu tanda mbiha lai njimi, djiaja bai patutu-nja na lii uku, ndia hi djia rukuna ba bobaru-nggaminja na anda pawai? 6 Hama tuna i Ambarahangu ba napawai-du lai Ala, hi palii kawananja. 7 Nu pi-minjaka da tau mapawai ba djiaha da anana i Ambarahangu. 8 Nu ba naita mangilu-jaka paraïna na Huratu, ba ruku pawaimaa ngeru ba na-pakawana-ha da tau hangàdangu paraïna i Ala, hi napeka mangilu-nja lii mànangu i Ambarahangu: Djia ba njumu na ngeru hi pa-màndjaku ndàbaja na tau hau tana hau tana, ba wàna. 9 Djia ba tuna nu, da tau da ma-kawana-nja na pawai, pa-pamàndjaku pa-angungu-ha lai Ambarahangu na mapawai. 10 Nadu mbuu ndàbana na tau na mamonu-maanja na patutu-nanja na lii uku, ba la ràtungu-ha, maa ba ninjadu la Huratu: Pa-ràtungu-ja na ta-tauka na manda padaingu la maninja-ka daa la huratu uku la panundju-ja, ba wàna. 11 Nu papingu-jaka ba nda ningu haàtu pa-pakawana la hanggana i Ala rukuna na lii uku, nadu ba ngahana papawai-maa napa na tau tàndji hi naluri, ba wànadu. 12 Tàka na lii ukui duna nda na-palatangu la pawai, tàka na tau na manundju-ja duna napa na maluri wànja. 13 I Karitu na mambàda padita-ta la ràtangu la

lii uku, nu ba la ràtangu-jaka Njuna lumunda njuta, hama tuna na maninja la Huratu: Pa-ràtungu-ja na ta-tauka na ma-kandila la ai, ba wàna. 14 Mata na ma-màndjaku na pa-tikingu-ja i Ambarahangu ka peku tàka-nanja na tau hangàdangu lai Jehu Karitu, ka peku ngala-ndanja na ndjandji, nu i Ngahu ba ngahanda papawai.

Na ndjandji nda napamaua-ja paraï na lii uku.

15 Ha angu dedi, panii taungua-nggunja: djiapa na ràndi pa-bàndjalu taukadu, djàka pa-pamàndungu-majaka, nda ninguapa haàtu madjia pamàli-ja ndia mabondja-ja. 16 Nu da ndjandji pa-pakatangu-ja i Ambarahangu lupa na wàlana. Lupa da wàlamu nda wànaa, hi hama djiangu dangu-danja, tàka lupa na wàlamu, wànaa, ba lananja na haàtua, na i Karitu. 17 Jiana-ja wànggu duku: Na pa-ràndingu na pambàda pamà-ndu-na i Ala, nda na-pamàlia-ja paral na uku na matumbu ba pa-làngangu biaka patu ngahu tilu kambulu ndaungu, hi kiri pamau-nanja na ndjandji. 18 Nadu djaka paraï ukuja lati na nduma, ka nda paraï ndja-ndjia-japa. Tàka nawàngu pa-ndjandjingu i Ala ba na-wuangu-ja lai Ambarahangu. 19 Djàka tuna nu nggàra wànaka na lii uku? Ka da-habola wàngu da mandjala wànadu hi kiri bondjanja, hi lundu ba nadedi na wàla na palana na lii ndjandji; nu paraï ruku papalewa hi pa-pakatangu-ja la limana malii padua. 20 Nu nda ningua malii padua la manda ningu papangu; tàka i Ala nda ningua papana. 21 Djàka tuna nu ka na-pahilitu-ka ihu na lii uku dàngu da ndjandji-na i Ala? Ndia ndoku. Djàka pa-wuangu-maja làti na uku na mamàka pa-paluri, ka paruku uku-dujaka na pa-kawana wàngu. 22 Tàka na Huratu na-kàpitu hàla-maha la limana na mandjala, mata na ndjandji ka peku pa-wuangu-ja la mapawai ba ngahada papawai lai Jehu Karitu. 23 Na njuna ba ndedi djia-japa na rehi pawai, pa-pakàpa-matapa la limana na lii uku, papàtu-matapa hanggangu la pawai, na pa-bunggahu ngeru ba wàda. 24 Djia ba tuna nu na uku djiaja na matanggu daita lundu tomaja i Karitu, mata ka peku pa-kawana-ta ba ngahanda papawai. 25 Tàka ba toma-jaka na pawai, nda la limaa-nandapa na matanggu daita. 26 Nadu njimi ba ana hàlana i Ala-kai lai Karitu Jehu

ba ngahami papawai. 27 Nadu njimi mbuu ndàbami, da pa-parunungu lai Karitu, ba mbàda kamburu wà-minjaka i Karitu. 28 Lai nu nda ningua papeka Jahundi ndia Nggarika, nda ningua papeka ata ndia tau marandeka, nda ningua papeka mini ndia kawini, maa ba mbulungu madua-mi lai Karitu Jehu. 29 Tàka djàka manguna i Karitu-kami, wàlana i Ambarahangu-kai, ma-ndumangu-kai nundjuja na ndjandji.

NA KAWUDU 4

Nda ataa-tapa.

1 Jiana-ja wànggu: Ba anakeda bia-japa na ma-ndumangu, nda na-hilitu ndokua tau ata ba dàngu djiaja padua na miri ndàbada. 2 Na njuna la lima ma-radangu dàngu matanggu hamata bia-japa lundu tomaja na rehi pa-hukutu hahana na amana. 3 Tuna numbudu njuta, ba anakeda bia-tapa, la lima bia-dandapa da mambiha dita la awangu ba da-paata-nda. 4 Tàka ba na-patutungu-ka na rehi, i Ala hi na-paràha-nja na Anana, na pa-paana tau kawini, ba nadedi ningu la uku. 5 Ka peku padita-nandja da pajàpa uku, ka peku ngala-ndanja na nduma ana. 6 Nu na anakai, i Ala mbàda paràhananjaka na Ngahuna na Anana daa la etinda, Abba, dou Ama, hi wàna ba nawara. 7 Djia ba tuna nu hi nda ata-kaupa, tàka ana-kauka; dàngu djàka anakau, ma-ndumangu-mbukauka paraï rukuna i Ala. 8 Tàka àmangu, ba ndedidu mipinja i Ala, hi pa-atangu wikimi la manda Ala. 9 Tàka nàhu, ba pi-minjaka i Ala, màlai ba napi-madu-nggamika i Ala, ka ni hi pa-mbelingu bia-mindjai la mambiha dita la awangu da ma-lamanga dàngu da mamila, hi hili mbuhangu-minjai pa-paatangu wikimi lai nu? 10 Mi-pamàndungu lodu, wulangu, rehi dàngu ndaungu. 11 Ku-mangàdatu ba kahewa pàkua-naka na djàranggu lai njimi.

Na pamanda-nandja da tau Nggalati paraïna i Paulu.

12 Ha angu dedi, ku-pamanda-nggai, kai hama àrungga njungga, nadu njunggambu ba kuhama-dunggaika njimi. Nda nggàraa pandjala-mi lai njungga. 13 Pi madua-minja na kawunga panii-nggunggainja na lii

mànangu ba pa-kariangu hidu ihi-manggunja. 14 Nu na ihinggu djiapa ka nda pakama wàngukai, ndai hanggita-mbunja, dàngu ndai pangàndji-mbuja, tàka inggepi-maka hama tuna pa-palewa-na i Alaka, lupa hama djiangu-mbu i Karitu Jehu. 15 Mala nggiijaka nàhu wangu-ndaka ba wàmi àmangu? Nadu ku-hakahii-nggai, djàka pekuna làti, mbàda hiku-mbu-mi-ndjaka da wua matami, hi wua-nggaha. 16 Mala papa bia-minggaika rukuna ba kupanii-nggainja na ma-tubangu? 17 Nda dàngu tàndjiada ba da-maràna karia-nggai, tàka mata ka pahewa àrundja, ka peku marana karia àru-danda, wàdaa-nggai. 18 Nahàmu-mai njuna djàka ningu marànangu la mahàmu, mili na-padaingu njuna, nda mbulungua ba talànga ningga lai njimi. 19 Ha ananggu, lumumi njimi-maka hi hama djiangu ma-pakati kadjia-ka, ka peku wuwana na hadana i Karitu lai njimi. 20 Ka ni àrungga nàhu lai njuda ka ku-haleli-kija na nggoru-nggu wànggunggai làti, maa ba liu laü-nanjaka na etinggu rukumi njimi.

Na rukuda i Hanggaru dàngu i Harà.

21 Panii-nggawa njimi, mata ka ta-ngiangu la uku mawàmi, ndai rongu biaja dimi na lii uku? 22 Maa ba ninjadu la Huratu na rukuna i Ambarahangu ba dadua da anana, na haàtu anana la kawini ataja; na haàtui anana la kawini maràmba-ja. 23 Na anana la kawini ata pa-patumbu la huri taumaaja, tàka na anana la kawini maràmba paral ruku lii ndjandjija duna. 24 Nudaka ni-ninguma ngerada; nuda da kawini madua ba dàmbu pa-ràndingu-ha. Na hau na pa-bobarungu la palindi Hina, na ma-paanangu tau ata, na i Hanggaru. 25 Na Hanggaru ba wànda, djiaja na palindi Hina la Arapu; mendja-duna la Jeruhali na maninja nàhu, nadu ba naata-du hamanai da anana. 26 Tàka na Jeruhali na maninja nu ditai duna ma-marandeka-ja, djia-dujaka na inanda. 27 Maa ba ninjadu la Huratu: Mata ka nambaha-wa na etimu njumu mambuta manda paana, mu-hanggela hawola-wa njumu manda pakati kadjia-na, nadu na kawini mambuta ba darihi dangupa da anana welingu la kawini maningu leingu, ba wànadu. 28 Njimi angu dedi, ana la ndjandjikai hama tuna i Ihaku. 29 Tàka hama tuna àmangu na pa-patumbu la huri tau ba nakeha-nja na matumbu

rukuna i Ngahu, djiangu-mbu nàhu. 30 Tàka nggikina wànai duna na maninja la Huratu? Paluhu-ja bàdi na kawini ata dàngu na anana. Nadu na anana na kawini ata ba nda naangu ndumaanja ngeru na anana na kawini marandeka, wàna. 31 Djia ba tuna nu angu dedi, njuta jia nda anana na kawini ataata, tàka anana na kawini marandeka-ta.

NA KAWUDU 5

Na marandeka lai Karitu.

1 Mata ka da-marandeka lànga-tàka, wànanda i Karitu hi na-pamarandeka-ta; djia ba tuna nu màtawa kai ndolaku padaingu bàdi, dàngu àmbu hili pa-pabukungu-kai bàdi ngera tau ata. 2 Lànga-tàka-manggunggai njungga, i Paulu: Djàkai kàri, i Karitu nda ninguapa linguna lai njimi, wànggu. 3 Kuhili bowanja na ta-tauka na makàri, ka nanundju ndàbaja bàdi na lii uku. 4 Pa-hàlangu-minjaka welingu lai Karitu, mata ka pa-kawana-ta rukuna na lii uku ba wàmi, ndai ngeraa-njapa na pa-namungu-na i Ala. 5 Nadu njuta ba paraï rukuna i Ngahu-du hi kiri nedi-ndanja na kawana na pamonu-nda, ba ngahanda papawai. 6 Nu lai Karitu Jehu ba nda ningua màkana, ka kàrija ka nda kàri-jakai, mbulungu-maa na pawai na ma-ngarangia-nja na mbuhangu. 7 Nahàmu-maka làti na palaimi; hili nggamujai na mahapa-kai, hi ndai rongu-maajapa na ma-tubangu? 8 Nu na ma-tituru-kai nda djiaja i Miri na mapaau-nggai. 9 Na taï wolu na ma-hawutungu nahini ndàbaja na kanguta. 10 Njungga duku màndungumananja na etinggu lai Miri rukumi njimi, ba nda ningua pa-pangàda haumi; tàka na tau na ma-paliu laündja da etimi, djiapa ka nda nggaajakadu, lupangu-maka ba na-ngalangu wundana. 11 Tàka njungga angu dedi, djàka bobaru-nggunjaipa na huri kàri, ka nggikina hi keha-nggaipa? Djàka tunggu nu làti, nda pa-hanggàmaru wàngua-japa na ai harikangu. 12 Màtawa da tau da ma-paliu laündja da etimi ka pa-kapu-ngga-ha.

Na marandeka na malànga-tàka.

13 Nadu njimi angu dedi ba pa-paaungu-kai la pa-marandeka; ba tuna na

marandeka àmbi tuduja ngarangia-na na tolu, tàka màtawa kai maràngga pa-atangu wikimi bai maràngga pa-mbuhangu. 14 Nadu na ihi ndàbana na lii uku ba djàngapu-nanjaka la uku jiana ba hauna: Màtawa kau mbuhanja na angumu patau hama tuna bau mbuhangu wikimu, ba wàna. 15 Tàka djàka maràngga pakati bia-minjai, djàka maràngga pahoba bia-minjai, imanggangu bàdi: i-pamolungu-du wikimi. 16 Jiana-ja wànggu: Màtawa kai ngarangia-nja i Ngahu, ka àmbi patutu-nja na parindju-na na tolu. 17 Nadu na rindjungu-na na tolu ba napapa-nja i Ngahu, hamana na rindjungu-na i Ngahu ba napapa-nja na tolu, ba ma-papapangu-maha duda, hi ndai patutu-nja djàka nggàraja na pambuha-mi. 18 Tàka djàka na-kapipi-kai paraïna i Ngahu, nda la limana lii ukuakai. 19 Da paruku-na na tolu papingu-maha, na: kadjari, ma-iraku, nda roputu wiki, 20 lumungu marapu, kabaingu, pa-muhungu, pa-hànggangu, pa-ohangu angu, mbeni, pa-wàhingu, pa-kawàringu, pa-bàriku, 21 pa-umbingu, maüku, borakungu, dàngu da hama-daka. Rukuda jiada-ka kupanau-nggai, hama tuna ba wànggunggai àmangu, na tau na matuna nu ngeru ba nda nandumaa-nja na pahangandji-na i Ala. 22 Tàka na pa-patumbu-na i Ngahu duna jiada-ha: mbuhangu, mbaha eti, papeku, lerangu eti, hàmu eti, màdjangu, tuturu, 23 wawa eti, roputu wiki. Na tau na mawunda-ha jiada nda na-pandjalaa-ja paraï na uku. 24 Tàka na tau pamangu-na i Karitu Jehu, mbàda harikadanjaka na tolu lupa na mairu ngàndija, dàngu na parindju-na. 25 Djàka rukuna i Ngahu hi taluri, màtawa ka ta-ngarangia-nja i Ngahu. 26 Àmbu ta-paitangu-du rihinda bàdi ba ta-maràngga pa-malarangu eti, dàngu ba ta-maràngga pa-ohangu dàngga angunda.

NA KAWUDU 6

Rukuna na pandula dàngga angu.

1 Ha angu dedi, djàka era ninja na patoma-mi la mandjala, màtawa njimi ma-pangahu kai pahàmu-ja na tau tungu nu, bai wànja kendaru eti; kau manggangu wikimu, nalii-dunggau njumumbu ma-pakamangu. 2 Imaràngga pa-mbapangu bàdi paduku-mi; ba tuna nudu bàdi hi patutu-nja

na ukuna i Karitu. 3 Nadu djàka ningu malingu-ka mawàna, ka nda ningu biai linguna, panjonga-nanja wikina. 4 Tàka màtawa haàtu-haàtu ka na-kamangu parama wikina, nu ka djiaja na ngaba wikina na pa-hamemu wàna, nda djia pàkuja la ngaba tau hawiangu. 5 Nadu ba maràngga du-duku-nanja ngàndi wiki-maana ngeru na tauka. 6 Na tau na ngia papeka-nja na pulungu, na-wuangu-ha bàdi hawiangu da manguna la ma-papekangu. 7 Àmbu ndjàrangu, i Ala nda pa-kamibingua-ja. Nadu na pa-hàbaru-na na tau ba djia-mbuja taï na pamuti-na. 8 Nadu djàka nggamu ma-hàbaru ningu la tolu wikina, taï namuti-ja na pa-patumbu-na na toluna, na na molungu; tàka djàka nggamu ma-hàbaru ningu lai Ngahu, taï namuti-ja na pa-patumbu-na i Ngahu, na na luri pa-lupangu. 9 àmbu nahoda-duta pawunda mahàmu, nadu da djiangu-ma tamuti la rehina, mili àmbu tamàli njuna. 10 Djia ba tuna nu, ba talànga ningupa anda, màtawa ka tatu mahàmu la tauka, ri-rihi la angunda papawai.

Na hupu ndjapu panaungu-na; na tambi-nandja.

11 Tàngaru ba nda uku bokulu-ha da pa-tulihu-nggunggai, ba kuwàngu lima wikinggu. 12 Na tauka na ma-mbuhangu pa-pahada ma-hàmungu la pinu, da-pambana-kai la pakàri, ka àmbu peku kehanda rukuna na harika-na i Karitu wàdamaa. 13 Nadu djiapa njuda-kadu da makàri, nda danundju wiki-mbuja na lii uku, tàka dakàri bàdi hi wàdanggai, ka peku hamemu wàndanja na tàda ihida wàdamaa. 14 Tàka njungga duku àmbu hili ningui hau pa-hamemu wànggu, mbulungua-na na harika-na i Jehu Karitu, na Mirinda; rukuna Njunadu, hi pa-harikangu-jaka na maninja la pinu tana la ngeranggu njungga, hamanai njungga la ngerana na maninja la pinu tana. 15 Nadu ka kàrija, ka nda kàri-jakai ba nda ningua linguna, mbulungu-maa na tau pa-padikangu bidi. 16 Mbuu ndàbada da maliija nuna na anda, mata ka lai njudaja na peku dàngu na mila eti, Jupa la Ihirai'Iu, na tauna i Ala. 17 Hinggilu-nai, àmbu djia ningudu haàtu ma-pahanduka-ka, nadu ba ningu-maka ma-kapilangu lumuna i Jehu la ihi-nggu. 18 Ha angu dedi, na pa-namungu-na na Mirinda i Jehu Karitu màtawa ka ninja la eti dalumi. Amingu.

NA HURATU-NA I PAULU LA TAU EPIHU

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu, pa-pahurungu lai Karitu Jehu rukuna pambuha-na i Ala, la tau matua da manindja la Epihu, da mapawai lai Karitu Jehu. 2 Na panamungu dàngu na peku welingu lai Ala, na Amanda, dàngu welingu lai Miri Jehu Karitu, màtawa ka lai njimi-ja.

Na wuluda da tau papindi.

3 Pawotungu-ja na Alana dàngu na Amana na Mirinda i Jehu Karitu na mambàda panduma-nda mahàmu ma-pangahu hangia-hangia lai Karitu lai nu la awangu. 4 Mala hi mbàda pindi-dunanda lai Karitu, ba ndedi padika-nja na awangu na tana, ka peku matua-nda, ka nda ningu ndoku njuranda la hanggana. 5 Paraï pambuhangu hi na-hukutu hahanja na ngeranda lai Njuna la pangala-nja na nduma ana, rukuna i Jehu Karitu, nundjuja na orangu-na, nu na pawangu ba wàna; 6 ka wotu wànja na panamungu-na na ma-mangundju, na pawua djua-nanda lai Njuna na Pambuhangu. 7 Djiaja Njuna hi tanduma-nja na pa-pahàla wànda rukuna na wai riana, na na djàmangu-da da ndjalanda, nundjuja na pa-namungu-na na ma-bundungu, 8 na pa-pabundu-nanda ba nawua-nda manggàna dàngu pingu hangia-hangia. 9 Nabowa-ndanjaka na ma-tandjiku la pambuha-na, nundjuja na paora-na, na pawuku menana lai Karitu, 10 la pa-pambulu-ndja lai Karitu mbuu ndàbana na maninja la awangu lupa na maninja la pinu tana, ka panggàna-nja ba wàna na pa-patutungu wàna na rehika. 11 Lai Njuna-mbuduka, hi mbàda ngalangu-ma nduma, ba pa-hukutu hahangudu-kamaka nundjuja na pawuku memana Njuna, na ma-patumbu ndàbaja nundjuja na palakunda~na, nu na pawangu ba wàna; 12 ka peku wotu wànja na mangundju-na rukuma njuma, mambàda mangilu pamonu-nja i Karitu. 13 Ka njimimbu lai Njuna-dukai, bai rongu-jaka na pulungu na ma-tubangu, na na lii mànangu na pamara wàmi. Lai Njunambu, bai

pawaika, hi hàpu wanggainja i Ngahu Matua na pa-ràndingu-kai, 14 na pakawukungu wàngu lai njuta rukuna na ndumanda, hi lundu pahàla-ja na bandjaru na pangala-na, pawotu wànja na mangundjuna.

Na hamaja-nanja ngerana na kabungguru i Paulu.

15 Djia ba tuna nu, njunggambu, ba kurongu-jaka na pawaimi lai Miri Jehu, hamanai na mbuha-mindja da tau matua-ka, 16 hi nda ku-kamàndalu pa-pamalangungu lumumi njimi, ba kutiki-kai padua la hamajangu-nggu; 17 ka peku àruna na Alana na Mirinda i Jehu Karitu, na Ama na ma-mangundju meha, la pawua-nggainja na Ngahu pa-manggàna wàngu, na ma-bowangu la patanda wànja Njuna: 18 na-pahabola àruha da mata etimi kai pinja djàka nggiija na monungu pa-patumbu-na ba napaau-nggai paraïna i Ala; djàka nggiki làndangu-na na bundjuku-na na pa-pandu-ma-na la tau matua; 19 dàngu na kandjupu rihina na mbiha mendina lai njuta tau mapawai, nundjuja na ràmana na kodi màkana na ma-kapàru: 20 Nu na pambàda pangita-na lai Karitu, ba na-pahada-nja welingu la padua tau meti, hi na-pamandapu-ja la kawana-na dita la awangu, 21 hi napinu hàlandja da ma-pareta, da ma-kuaha, da mambiha, da pamiringu, dàngu da ngaraka da pawotungu, nda mbulungua la lodu nàhu, tàka la lodu ngerumbu. 22 Dàngu mbuu ndàbana hi natuja la lata wihina; tàka Njuna hi natuja katiku la kabungguru, na na malanga ndàbanja. 23 Na kabungguru tau-nanja, hi nambinu-nja paraïna Njuna na mambinu ndàbandja la mbuu ndàbana.

NA KAWUDU 2

Panamungu djua-aja mbuu ndàbana.

1 Djia-mbuja njimi àmangu, ba metimi padua la ndjipu la ndjalami, 2 da pa-kawana-mi àmangu nundjuja na huri pinu tana nàhu nàhu, namatu-ja na ngorada da ma-kuaha la lumbu awangu, na na maràma nàhu la etida da tau ma-patidungu. 3 Djiapa njuta mbuu ndàbanda angu-mbu-danda, ba ta-namatu-ha da pa-itiru-na na tolunda, ba dàngu wunda-ndandja da

pambuha-na na tolu dàngu na pangàdangu, dàngu tau panduma hànggata dedinda, hama tuna da tau hawiangu. 4 Tàka i Ala na ma-bundungu mila etina, rukuna na mbuhangu-na na manda nadjarungu, na pambuha wànanda, 5 djiapa ka nda tameti-kai la mandjala, na-paluri pa-karia-nda dàngu i Karitu; ruku panamungu-ja hi pamara-kai. 6 Lai Karitu Jehu hi na-pahada pa-karia-nda dàngu hi na-pamandapu pa-karia-nda la awangu; 7 ka peku pangita-nanja la lodu na ma-nàmunja na panamu-ngu-na na marihi làndangu, nundjuja na màdja-nanda eti lai Karitu Jehu. 8 Mala ba rukuna na panamungu hi kiri pamàna-nggai, ruku pawai; nda ma-welingu lai njimi-aja, pawua-na i Alaja duna; 9 nda ruku paràma-mi njimi-aja, ka àmbu ningu haàtu ma-hamemu. 10 Nadu ba pawulu-na Njunata, pa-padikangu lai Karitu Jehu la pa-patumbu mahàmu, na pa-pajema hahana i Ala ka peku liindanja.

Na mbulungu-na na kabungguru.

11 Djia ba tuna nu ingàda-jawa bàdi, àmangu, ba tau ha-ngàdangu-kai tàda ihimi, dàngu manda kàri ba wàdanggai da makàri ba wàda, na na kàri parama wàngu lima la tàda ihi. 12 La lodu nu nda ninja i Karitu lai njimi, tau la hambeli-kai, manda ningu tanggungu la tau Ihiraïlu; nda ningu ndumami la lii ndjandji pa-paràndingu wàngu, nda ningu ngia pamonu-mi, ndai tandaja i Ala jia la pinu tana. 13 Tàka lai Karitu Jehu, njimi ma-ngiangu la mamarau àmangu, nàhu la ma-mareni-kaika rukuna na wai riana i Karitu. 14 Nadu ba djiaja Njuna na papeku wànda, na mambàda pambulu-ndja da madua-da làti, na ma-njungguru-ja na kangeli na maninja la padua, na ma-padirangu, nu na pa-papangu; 15 ba na-pamolu-ndja, nu la toluna, da patiki-na na uku dàngu da hida-naka, ka peku hili wulu-nandja da madua-da làti, ba nawàngu pa-papeku-ha lai Njuna wiki, hi nadedi-ha tau bidi, 16 mata nuda da madua-da, ba mbulungu taudaka, ka na-papeku ha dàngu i Ala, rukuna na harikangu, na ngia pa-pamolu-nanja na pa-papangu. 17 Ba djia na maina hi na-bobaru papeku wàngu lai njimi mamarau dàngu papeku wàngu la tau ma-mareni. 18 Nadu ba taliinja Njuna, njuta pa-kadua-nda, hi peku ha-nggangu-nda lai Ama rukuna i

Ngahu ba haàtu-na. 19 Djia ba tuna nu, njimi nda tau nàmu-akaipa, nda tau ma-pahongangu-akaipa, tàka ihi paraïngu-kaika, anguda da tau matua, dàngu angu ihi umana i Alakai, 20 pa-panunggulungu lai nu la lata, na da pa-pahurungu dàngu da wunangu, tàka djiaja i Karitu Jehu wiki na watu tunggulu. 21 Lai Njuna bo-bondjangu-nanjaka padjangga na uma ba na-parepingu hàmu, hi lupa nadedi-ja uma Ala ma-matua lai Miri. 22 Lai Njuna hi panunggulu-mbunggai dàngga angumi, hi nadedi-ja ngia pangiangu-na i Ala lai Ngahu.

NA KAWUDU 3

Rukuna na ma-tandjiku hi paaundja da tau hangàdangu.

1 Djia-dujaka njungga, Paulu, tau papàtu rukuna i Karitu Jehu lumumi nimi tau hangàdangu — 2 hi rongu madua-minjaka na huri lumunja na panamungu-na i Ala, na pa-wuangu-ka lumumi njimi: 3 ba papekangu-duka ba bowa-du-ngganjaka na ma-tandjiku, hama tuna na pa-tulihu-nggu hawutu hudita. 4 Nu bai mbahaja, peku-mika la pa-djàngapu-ja na pinggunja nuna na ma-tandjiku rukuna i Karitu, 5 na panda pekangu-ha da ana handàni àmangu, hama tuna nàhu ba pabowangu-ha da pa-pahurungu dàngu da wunangu matua-na, rukuna i Ngahu: 6 na da tau hangàdangu ba angu ma-ndumangu-ha, ba angu anggota-ha dàngu angu ngera-danja na paràndingu lai Karitu Jehu rukuna na lii mànangu. 7 Nu na lii mànangu na pa-pangerangu-ka la palumu-nja, namatu-ja na panamungu-na i Ala na pa-wuangu-ka, paraï rukuna na mbiha mendina. 8 Njungga-maka, marihi màrahu la tau matua-ka, pawua-ngganja na panamungu jiana la pa-bobaru-ja la tau hangàdangu na wuluna i Karitu na panda jambiru, 9 dàngu pa-pahabola-ja djàka nggàraja na lumunja nuna na ma-tandjiku, na pa-pakàpa weli a-àmangu lai Ala na ma-padika-nja mbuu ndàbana. 10 Màtawa, rukuna na kabungguru, ka papeka-ja nàhu la ma-pareta dàngu la ma-katangu kuaha la awangu na manggàna-na i Ala ba màtu-màtuna, 11 nundjuja na pawuku-na weli nungu, na pa-patumbu-na lai Karitu Jehu na Mirinda. 12 Lai Njuna ninguka kalongga etinda, hi peku hangiri-nda lai

Ala dàngu monungu-nda, rukuna ba tapawai lai Njuna. 13 Djia ba tuna nu, hi ku-pamanda-nggai ka àmbu damàli da etimi rukuna ba ku-pàdangu majila lumumi njimi, maa ba patembi wàngu-duja lai njimi.

Na mbuhana i Karitu na manda nadjarungu.

14 Djia-dujaka hi ku-marubuku la hanggana i Ama, 15 rukuna Njuna, Ama, hi kiri wàdandja mbuu ndàbada ama ba wàda la awangu dàngu la pinu tana: 16 màtawa ka nawua-nggai ka pamàndu wànggai àtalu la eti dalumi rukuna na Ngahuna, nundjuja na bundjuku-na na ma-làndangu; 17 ka peku ngiangu-na i Karitu la etimi, ruku pawai, bai paamu ningu dàngu bai tunggulu ningu la mbuhangu, 18 karia-da da tau matua mbuu ndàbada ka peku màkami la pa-djàngapu-ja na ndàbaru-na dàngu na nundjuna, na djanggana dàngu na ma-ndjolungu-na, 19 dàngu la papinja na mbuhangu-na i Karitu na malànga-nja na pinguka, nu na mambinu-nja i Ala-ka ka peku mbinu-nanggai. 20 Lai Ala na mamàka pa-patumbu parihingu welingu la pa-pamanda-ndaka dàngu na pa-pangàda-ndaka, nundjuja na mbiha mendina na maràma lai njuta, 21 lai Njunaja na wotungu la kabungguru dàngu lai Karitu Jehu, la ana handalaru handàdiku, lundu nu nu. Amingu.

NA KAWUDU 4

Na rukuna na kahau etingu lai Karitu.

1 Djia ba tuna nu, njungga ba tau papàtu-ka lai Miri, ku-pamanda-nggai ba tau papaau-nanggai, màtawa na hurimi ka na-panggepingu la papaau wànanggai, 2 mangu kendaru eti dju-djuami, mangu màdjangu-mi, mangu lerangu etimi, ba dàngu patorungu-mi dàngga angumi ruku pambuhangu-mi. 3 Kai pamukarungu la pa-kulipu-ja na mbulungu-mi rukuna i Ngahu, ba na-papui-nggai peku: 4 Hauna na tau, haàtu-na i Ngahu, hama tuna ba hauna na monungu pa-patumbu-na ba paaunggai; 5 haàtu-na na Miri, hauna na pawai, hauna na parunungu. 6 Haàtu-na i Ala, na Amana mbuu ndàbana, na malànga-ndja mbuu ndàbada, na ma-ngarangia-ndja mbuu ndàbada, na maninja la mbuu ndàbada. 7 Tàka

njuta haàtu haàtu pa-wuangu-ta panamungu nundjuja na pawua-nanda i Karitu. 8 Djia-dujaka: Ba nehei-jaka hudita nangàndi tau ma-tanawangu, nawua-njaka pawuangu hangia-hangia na tau ba wàna. 9 Nu nahei-jaka ba wàna, ka nda djia biaja ba mbàda puru-mbuna jia la pinu tana na mangia wawa? 10 Nu na mambàda puru djia-mbuja na mambàda hei làpahu-ndja da awangu-ka, ka peku pa-djàngapu-ndja mbuu ndàbada. 11 Njuna mambàda wuangu hawiangu ka pa-pahurungu-ja, hawiangu ka wunangu-ja, hawiangu ka mangàndi lii màna-ngu-ja, hawiangu ka ma-pawangu ka mangguru-ja, 12 la pa-lànjapu-ha da tau matua, ka peku lumu-danja na palumungu, la pa-pahada-nja na tauna i Karitu; 13 lupa njuta mbuu ndàbanda ka tatàka-nja na pambulungu wàngu, nu ba tawaija dàngu ba tatanda-ja na Anana i Ala, ba nadedi-ta tau matua, lundu tomaja na djàngapu-na na hadana i Karitu. 14 Nu hi nda anakeda-atapa na ma-kalindingu, pa-djiliru ngilu papekangu hangia-hangia, ruku panjonga-na na tau na mawàngu pa-kahili, ma-harawuku la pa-pandjàrangu. 15 Tàka ba dàngu kawana-ndanja na ma-tubangu hi ta-kabutu-butuhu ningu la mbuhangu ngeru la ngga-nggàra hanggangu lai Njuna, na katiku, i Karitu. 16 Welingu lai Njuna hi na-panua hàmungu, hi na-parepingu na ihi danguka paraï rukuda da kawohuku-ka, nundjuja na kawàra paràma-da hau anggota hau anggota; tuna nudu hi na-kabutuhu na tau, ka peku pa-màndungu-na wikina la mbuhangu.

Na huri bidi.

17 Nu hi djiaja jiana na palanggu na pa-hakahii-nggu lai Miri, mata na hurimi ka àmbu djiangu-dupa na hurida tau hangàdangu, namatu-ja na pangàdangu-da na manda lingu, 18 da ma-kapàtangu pangàdangu-da, da mamarau-nja na luri dànja i Ala, rukuna ba nda ningu pingu lai njuda paraï pa-tonggoru etida. 19 Paraï panda ningu etingu, hi da-padjàmangu-maa wikida la manda uku, la patu ma-iraku hangia-hangia, ba da-kehangu pa-awahu wàngu. 20 Tàka nda tuna nua njimi; mbàda tanda-minjaka i Karitu. 21 Hi mbàda rongu-di-minjaka na rukuna, dàngu hi mbàda pa-papekangu-dukaika lai Njuna, hama tuna na ma-tubangu lai Jehu, 22

rukuna na huri memami, màtawa kai wàrunja na tau memami na ma-molungu, nundjuha da pa-itiru-na da ma-pandjàrangu, 23 dàngu ka pabidi-ja na eti pangàdangu-mi, 24 kai karaburu wànja na tau bidi, na pa-padikangu la hadana i Ala, ba dàngu tàndjina dàngu matua-na na malànga-tàka. 25 Djia ba tuna màtawa kai dundjaku-nja na ma-kambàliku, haàtu haàtu kai panii ma-tubangu la dàngga angumi, ba ma-paangu anggota-duta. 26 Djàkai mbeni, àmbi ndjaladui, mata àmbu natama-dunja lodu na mbenimi. 27 Àmbi pahia-nja pangia-na i kambàliku. 28 Mata na tau na mambàda mangangà ka àmbu nahili ma-ngangai-pa; na marihi hàmu ka naràma wàndja mahàmu da lima wikina, ka peku wuangu-na ngga-nggàra la maningu ma-ndjakangu. 29 Àmbu djia luhu-duna kareuku ma-iraku welingu la ngarumi, tàka mata ka djia ninguja na mapeku, na pa-màndungu wàngu eti, na ràka pawangu, mata na tau na marongu-ja ka dangala wànja mahàmu. 30 Àmbi pa-handuka-ja na Ngahuna i Ala na Ma-matua, na pahàpu wàngukai tungguna na lodu pa-pahàla wàngu. 31 Màtawa mbuu ndàbana na malara eti, na makaraü, na mbeni, na kaladaku-ka, na pa-pulungu-ka, ka pa-wàrungu-ja welingu lai njimi, hamanai na ngara ma-akatu-ka. 32 Tàka màtawa kai maràngga pa-màdjangu, kai maràngga pa-manàwarungu, kai pa-djàmangu ndjala dàngga angumi, hama tuna i Ala duna ba mbàda djàma-nanggaika lai Karitu.

NA KAWUDU 5

Na panau-nandja paraïna i Paulu.

1 Djia ba tuna nu màtawa ka makiku-nja i Ala-kai hama tuna ana pambuhangu; 2 dàngu kai ngarangia-njawa na mbuhangu hama tuna na mbuha-nanggai paraïna i Karitu, hi na-padjàmangu wikina lumunda njuta, pahunggu dàngu pa-maraku meti, na mambii hambungaru lai Ala. 3 Tàka na ndjuraku dàngu na ma-iraku hangia-hangia, dàngu na mangàbangu, mili la patiki djua-aja djàmangu àru, hama tuna na ma-ràkangu la tau matua; 4 djia-majai na manda uku, dàngu na kareuku kambànga, dàngu na panii

a-ànga na manda ràkangu, tàka mata ka djia-maaja na pamalangungu. 5 Màtawa jiana kai pi nàmunja, ba nda ningua haàtu ma-ndjuraku, ndia ma-iraku, ndia ma-kutuhu, na na ma-lumu-ngu marapu, maningu ndumangu la ngia pahangandji-na i Karitu dàngu i Ala. 6 Àmbu djia ningudu ma-panjonga wànggai kareuku kabàli, ma ba ruku matungu numaka hi natàka-ndja na hanggana i Ala da tau nda manundu. 7 Djia ba tuna nu àmbi pa-kapuli dadundja. 8 Nadu àmangu ba kapàtangu-kai làti, tàka nàhu ma-hambila-kaika lai Miri, màtawa kai wànja na hurina na tau ma-hambila, 9 — nadu na pa-patumbu-na na hambila ba hàmu dàngu tàndji dàngu tubangu djuaja — 10 kai kamanja djàka nggiija na paora-na i Ala. 11 Dàngu àmbi tama-dundja da pa-patumbu-na na kapàtangu da manda lingu, tàka djiaja kai bowandja ndjalada. 12 Nadu na pa-patumbu-da la ma-hinggilu, mili la patiki djuaa-jaka, ba pa-makia wàngu-mbuja. 13 Tàka mbuu ndàbana djàka na-pahabola-ha ndjalada paraï hambila, hungananjaka. 14 Nadu mbuu ndàbana na mahunga-ka ba ma-hambila-ja duna. Djia-dujaka: Upawàla-wa dumu ma-katuda, dàngu uhadangu-wa welingu la padua tau meti, napa i Karitu ka na-handaraku-nggai, hi kiri wàna. 15 Djia ba tuna nu, màtawa kai mangga pahàmungu hi nggàraja bàdi na pawàmi, àmbu tuna na ma-kambànga, tàka ka hama djiangu-kai na ma-manggàna, 16 dàngu nda padima-minja na rapa, maa ba da-akatu-du da lodu. 17 Djia ba tuna nu àmbi kambànga, tàka màtawa kai pinja bàdi, djàka nggiija na pambuha-na i Miri. 18 Dàngu àmbi maüku la angguru, paànga wànguja, tàka màtawa ka nambinu-nggai paraïna i Ngahu. 19 Kai panii dàngga angumi la ludu pamalangungu, la ludu wotungu, la ludu pa-patumbu-na i Ngahu, bai paweli etingu la pawunda-nja ludu dàngu la pawotu-nja i Miri; 20 màtawa kai pamalangu mànunja i Ala, na i Ama, la ngarana na Mirinda i Jehu Karitu rukuna mbuu ndàbana, 21 dàngu kai maràngga pa-karadakungu dàngga angumi ba dàngu majingga-minja i Karitu.

Na huri la ma-pauma.

22 Oi papaha, mi-karadaku-wa la leimi, hama tuna lai Miri. 23 Nadu na

mini lei ba katiku-na na papaha-nanja, hama tuna i Karitu ba katiku-na na kabungguru-ja; Njuna na ma-pamàna-nja na tauna. 24 Nu hama tuna na kabungguru ba na-karadaku lai Karitu, tunambu bàdi da papaha la mini leida la ngga-nggàra. 25 Oi mini lei, màtawa kai mbuhangu papaha-mi, hama tuna i Karitu duna ba mbada mbuha-nanja na kabungguru hi na-padjàmangu wikina lumuna, 26 ka peku pa-matua-nanja dàngu ka peku pajaha-nanja la wai ihu, rukuna na pulungu, 27 ka peku tu wiki-nanja na kabungguru la hanggana, ba dàngu kabilaku-na, màngu nda ningu ma-marihaku-na, ndia ma-karipitu-na, djàka ndia na hama-naka, tàka ka na-matua dàngu ka nda ningu njurana. 28 Ka tuna numa bàdi na mini leika, ba na-mbuhangu papaha-na hama tuna ba nambuha-nja na tàda ihi wikina. Na ma-mbuhangu papaha wikina, mbuha-nanja na tàda ihi wiki-mana. 29 Nadu ba ndedi ningudu haàtu ma-karaü-nja eti na tolu wikina, tàka narada-nja, na-anggaraa-ja hama tuna na pawàna i Karitu la kabungguru, 30 nadu ba anggota-na na taunanda. 31 Djia ba tuna nu, màtawa na tau ka na-dundjaku-ndja da amana da inana, ka na-kadàmbi-ja na papaha-na, nu da madua mbulungu-maa-daka. 32 Jiana ma-tandjiku manda mudaja. Tàka langgunja na ngerana na kabungguru dàngu i Karitu duku. 33 Ba tuna njimimbu, màtawa kai kawàra mbuhangu papaha wikimi, hama tuna bai mbuhangu wikimi, dàngu na papaha màtawa ka natembi-ja bàdi na mini leina.

NA KAWUDU 6

Na rukuna na manundu.

1 Oi anakeda, màtawa kai pa-tundungu la amami la inami lai Miri, ba ma-ràkangu-maja. 2 Tembi-hawa da inamu da amamu — ba nuna-duja na kawunga uku, maningu ndjandjingu — 3 ka peku màndjaku-mu dàngu ka peku malundungu-mu la pinu tana jiana. 4 Njimi ama, àmbi patumbu-dundja ma-karaü da anami, tàka màtawa kai radandja nundjuja na papekangu-na dàngu na panaungu-na i Miri. 5 Njimi tau ata, màtawa kai patundu-ndja da miri pinu tanami, ba mangu mangàdatu-mi dàngu

katàtaku-mi, ba dàngu tà-ndjida da etimi hama tuna lai Karitu. 6 Mili tuna ba nahàmu-ka la hangga ka naora-nda tau, àmbu wàmi, tàka ba atana i Karitu-kai, màtawa kai paweli etingu bàdi la panundju-ja na pambuha-na i Ala, 7 ba dàngu kalongga etimi bai pa-atangu, hama tuna lai Miri, nda djiaja la tau. 8 Hi pi-diminja djàka nggiija na mahàmu na paràma-na haàtu-haàtu, ba djia-mbuja na pangala-na lai Miri, ka ataja ndia ka tau marandeka-jakai. 9 Djia ba njimi miri, timindja numai bàdi da atami, idjiaka-wa la pa-panggàngalu, ba pi-diminja na Mirida njuda dàngu njimi ba ninja la awangu; lai Njuna nda ningua duna tàngaru-na kaba mata.

Na rukuda da madàka lai Ala.

10 Hinggilu-nai, màtawa kai kapàru lai Miri bai wànja na kapàru-na na màkana. 11 Ipaki-hawa da madàka lai Ala-ka, ka peku tarami papapa-ndja da ma-panjonga lai kambàliku. 12 Ba nda pa-ràkapu dàngu-ndanja taua, tàka djiaha da ma-pareta, da ma-kuaha, da majàpa-ja jiana na pinu tana, pangia-na na kapàtangu, da wàndi akatu dita la awangu. 13 Djia ba tuna, ikata-ndjawa da madàka lai Ala, ka peku pa-tumbarungu-mi la lodu akatu, dàngu kai ndolaku padaingu bai hàlaka ba-palundu-ndja mbuu ndàbada. 14 Djia ba tuna màtawa kai ndolaku, ba dàngu boru-minja na tubangu, dàngu hauminja na kalembi bàhi, na na kawana. 15 Dàngu kai tundja halapa da wihimi, na na rimangu-mi lumuna na lii mànangu na papeku wàngu. 16 Hinggilu-da jia-daka, màtawa kai kawana-nja na temingu, na na pawai, na papada wàmindja da ana pana-naka i kambàliku da mambana. 17 Dàngu kai kataku-jawa na nggubi, na na mànangu, dàngu na hapanda lai Ngahu, na na puluna i Ala. 18 Dàngu kai pa-karia-ndja hamajangu, bai hamajangu dàngu bai kamahingu ma-mànu la mbuu ndàbana rukuna i Ngahu; kai pawàla-nja nuna, ba dàngu patorungu dju-djuami la pa-hamaja-mindja ndumada da tau matua-ka, 19 dàngu ndumanggu njunggambu, ka wua-ngganja duku na pulungu ba kutungu panii, la papeka kalongga etija na ma-tandjiku la lii mànangu. 20 Lumuna nuna-maka hi pa-pahurungu ma-ngiangu la nggili bàhika. Nu ka peku ngàndi màngu kalongga eti-nggunja hama tuna na ràka pawànggu bàdi.

Na hupu ndjàpuna.

21 Ba tuna, kai pimbunja njimi na rukunggu, djàka nggi-nggikinggu, napa ka napeka hàla-nggainjaka parama i Tihiku na angu dedi pambuhangu, na tau ma-lumungu na ma-tuturu lai Miri. 22 Lumuna nuna-maka hi kiri paràha-nggunja lai njimi, ka peku piminja na ruku-maka, dàngu ka na-panggaüru-ha da etimi. 23 Na peku hamanai na mbuhangu na pa-kariangu pawai, welingu lai Ala, na Ama, dàngu welingu lai Miri Jehu Karitu, màtawa ka ninja la angu dedika. 24 Màtawa na panamungu ka ninja la mbuu ndàba-naka na tau na nambuha-nja na Mirinda i Jehu Karitu, dàngu nda ningu dirana.

NA HURATU-NA I PAULU LA TAU PILIPI

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu dàngu i Timutiu, atana i Karitu Jehu, la tau matua-ka lai Karitu Jehu da manindja la Pilipi, karia-da da ama bokulu dàngu da ndiakungu. 2 Na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Ala, na Amanda, dàngu lai Miri Jehu Karitu, mata ka lai njimija.

Na pa-malangungu-na dàngu na hamajangu-na i Paulu.

3 Ku-pamalangu-manja na Alanggu djàku luma panamu-kai. 4 Handàka hamaja-handàka hamajangu-nggu, naingu-mana ba ku-hamaja-nggai ndumami mbuu ndàbami ba dàngu mbaha etinggu, 5 mala bai ngerangu-du la pa-bobaru-ja na lii mànangu piti welingu la lodu kawunga lundu nàhu. 6 Ba jiana-duja na ma-màndungu la etinggu, Njuna na mambàda pa-kiringu parama mahàmu daa la etimi, ba na-palundu-manja duna lupa tomaja na loduna i Karitu Jehu. 7 Ràka-manaka duku ba ku-pangàda tunggunggai nu njimi mbuu ndàbami, ba ni mànu-dunggai la etinggu, nu bai angu ngera dàngganja mbuu ndàbami na pa-namungu pa-wuangu-ka, ka ngiangu-

nggunja la uma kapàtangu, ka hema-nggunja dàngu ka pamàndu-nggunja na rukuna na lii mànangu. 8 Ba hakahii-ma-nggunja i Ala ba kurindju-nggai mbuu ndàbami la manàwaru-na i Karitu Jehu. 9 Dàngu jiana-ja na pa-hamaja-nggu, mata àru ka manaü bundungu-na na mbuhangu-mi, ka dàngu pingumi dàngu manggàna etimi la ngga-nggàra, 10 kai pingu pa-kawàri-ja na ma-papingi. Nu hii jahangu, hi nda ningu njurami ngeru la loduna i Karitu, 11 ba nakàli-kai tàndji pa-patumbu-na i Jehu Karitu, la patembi wànja dàngu la pawotu wànja i Ala.

Na ngiangu-na i Paulu la uma kapàtangu.

12 Mata kai pinja wànggu angu dedi, na ngara matumbu-ka lai njungga ba djia-jaka na pa-ndàharungu wàna na lii mànangu; 13 hi kiri habola-na la hurundandu-ka la uma hangandji lupa la tau hawiangu-ka, ba tau papàtu lumuna i Karitu-ka, 14 dàngu hi nadangu na angu dedi lai Karitu na mambàda màndungu etina rukuna ba papàtu-ka, hi manaü bundungu-na na kalongga etida la patiki-ja na puluna i Ala dàngu nda mangàdatu-da. 15 Nidundja da ma-bobaru-nja i Karitu rukuna na malara eti dàngu pa-hànggangu, tàka hawiangu njuna weli etingu lànga-tàka-mada. 16 Jiada ruku mbuhangu-mada hi dapeka-ja i Karitu ba dapi-dungga ba pa-patanggungu-ka la pahema-ja na rukuna na lii mànangu, 17 tàka njuda hawiangu himbu-danja ngera wikida duda, nda dàngu tàndjia-da, ka pa-handuka-ki-japa nu ba papàtu-ja wàdangga làti pa-pangàda-da. 18 Nda nggàra ehia! Djiapa ka nda nggikina-kadu, ka ningukai padindi-da ka malànga-tàka-jakai, djiangu-ma duna ba pa-bobaru-ja i Karitu; nunaja na pambaha eti wànggu, dàngu dji-djiangu-ma duku ba kumbaha eti. 19 Maa ba pi-ma-nggunja jiana, ba na-patumbu-nggaka pamara wànggu taï, ruku hamajangu-mi dàngu ruku pa-ndulangu-na na Ngahuna i Jehu Karitu. 20 Djiaja na parindju hala-wàlanggu dàngu na pamonu-nggu, ka àmbu ku-makia ndoku la ngga-nggàra, tàka ba dàngu kalongga eti dju-djuaka, hama tuna handàka-handàka, tuna numbu nàhu, ka pa-wotungu-ja taï i Karitu la taunggu, ka luri-nggunja ka meti-nggunjakai. 21 Nadu njungga duku, na luringgu ba djiaja i Karitu, dàngu na meti ba pamàngi wànguja. 22 Djàka luri-nggunja la tolu, ningu linguna la paràma-nggu; ba tuna nda kupia-nja djàka nggiija bàdi na papindi-nggu. 23 Naberi mandua na etinggu. Ku-rindjungu palaku dàngu pangiangu la lihina i Karitu, ba djia-japa na marihi la pahàmu. 24 Tàka djàku ndàdiku-ki la tolu, marihi lingu-majai lumumi njimi. 25 Ba dàngu màndungu-na padua jiana daa la etinggu, pi-du-nggunjaka ba ndàdiku-nggunjaka taï hi ku-padaingu lai njimi mbuu ndàbami, ka peku kabutuhu-kimi dàngu ka peku mbahada da etimi la pawai. 26 Nu na hamemu-mi ka peku làndangu-na lai Karitu "Jehu, rukuna ba kuhili mai lai njimi.

Màtawa kai pa-mukarungu bai nundjuja na hurina i Karitu.

27 Djiaa-ja njuna na hurimi la kabungguru ka na-panggepi dànja na lii mànangu-na i Karitu, ka mainggunja hi kungita-kai, ka la mamarau-kakai, ka kurongu àrukai ndolaku padaingu-mi dàngu kahau ngahungu-mi, dàngu kai kahau etingu la pa-paràndja pabera lumuna na waija na lii mànangu, 28 dàngu nda pa-katàtaku-nanggai papami la ngga-nggàra. Nuna lai njuda tanda molungu-danja, tàka tanda mara-minja njimi, nu welingu lai Ala. 29 Nadu njimi ba pawua djuangu-du-kaika lumuna i Karitu, nda djia biaja bai pawai lai Njuna, tàka djia-mbuja bai padangu majila lumuna Njuna. 30 Ba hama-mana na pabera-mi hama tuna na pangita-mi àmangu dàngu na parongu-mi nàhu lai njungga.

NA KAWUDU 2

1 Djia ba tuna nu, djàka peku-duna ba kupanau-nggai lai Karitu, ba ku-pamàndu-nggainja na etimi ruku mbuhangu; djàka ta-panuangu-du rukuna i Ngahu, djàka ningudu mila eti dàngu manàwaru, 2 i-padjàngapu àruja na mbaha etinggu, kai pahama eti, kai pahama mbuhangu, kai pahama hamangu, kai pahama pangàdangu. 3 Àmbu ningudu ngga-nggàra pa-kehangu wàmi ngera wikimi, ndia ngara wikimi, tàka mata ka dàngu kendaru etimi bai maràngga pekanja rihina na angumi. 4 Àmbu djiaja na nduma wikimi na papanau-mi haàtu haàtu, tàka mata ka djiaja na ndumana hawiangu-mbu bàdi. 5 Màtawa na orangu-mi ka hama tuna na maninja lai

Karitu Jehu: 6 Ba dàngu hama hada-nanja i Ala, wangu-manaka duku ba ku-pahama dànja i Ala, ba nda wànaa. 7 Tàka na-kalàba-ma wikina hi napiti-ja na hada tau ata, hi na-pahama dànja na tau. Dàngu ba hama tau dedija ba ngitaja, 8 hi na-pakendaru wikina, ba na-patundungu lundu metina, na na meti la ai harikangu. 9 Djia-mbu-dujaka hi natika pa-padjangga-ja parama i Ala, hi nawua-nja na ngara na marihi-nja na ngara danguka, 10 nu la ngarana i Jehu ka na-patika na kambàku danguka, na na maninja la awangu dàngu na maninja la pinu tana, dàngu na maninja la kambu tana, 11 dàngu na lama danguka ka na-padjia-ja: i Jehu Karitu djia-jaka i Miri ba wàna, la pawotu wànja i Ala na Ama. 12 Djia-duja angu mbuhanggu, hama tuna bai kàli manundu àmangu, àmbu hama djiangu bia ba talànga ningga, tàka ri-rihipa bàdi ba talànga nda ningga, màtawa kai ràmaja na mànangu wikimi ba dàngu mangàdatu-mi dàngu katàtaku-mi. 13 Maa ba i Aladu na maràma-ja lai njimi ka pa-tikingu-ja ka ràmaja lumuna na orangu-na. 14 Wànjawa mbuu ndàbana dàngu nda pa-karia-minja kambu-ngu dàngu pa-tumbarungu, 15 ka àmbu ningu njurami, ka dàngu molada da etimi, ka ana Alakai na panda pulungu la padua-na na bandjaru pa-ndjurangu na ma-paliu laüngu, na ngia pa-handaraku-mi hama tuna kandunu da ma-handaraku-nja na pinu tana, 16 dàngu kawana-minja na pulungu paluri wàngu, ka peku hamemu wàngunggu la loduna i Karitu ba nda kahewa-na ba kupalai pa-rimbungu, dàngu ba nda kahewa-na na djàranggu. 17 Djiapa ka nambungu-kadu na wai rianggu, nu bai maraku-ngu wikimi dàngu bai wàngu pa-lumungu ruku pawai, nambaha-mbu na etinggu, dàngu kumbaha eti dànggai mbuu ndàbami. 18 Màtambu njimi ka timi nu bai mbaha eti, dàngu bai mbaha eti dàngga.

Na rukuda i Timutiu dàngu i Epapunditu.

19 Ku-monungu lai Miri Jehu la paluu paràha-nja i Timutiu lai njimi, mata ka peku nggaüru-mbuna na etinggu, djàku pinjaka djàka nggi-nggikimi. 20 Maa ba nda ningua-pa lai njungga ma-pahama eti dànja, ma-paweli etingu la papanau-ja na wai ngerami. 21 Ba himbu ndàba-danjaka duda na wai ngera wikida, nda djiaaja na ngerana i Karitu Jehu. 22 Tàka na torangu-na

njuna pi ndàba-minjaka, ba hama tuna na ana la amana ba nalumu dàngga pa-bobaru-ja na lii mànangu. 23 Monungu-ma-nggunja paluu paràha-nja, djàku pinjaka djàka nggi-nggikina na hupu ndjàpuna na wai ngeranggu. 24 Ba tuna màndungu-ma-nanja na etinggu lai Miri, njungga wiki ba luu mai-ma-nggunja lai njimi. 25 Tàka ba kukaka-ja, ku-paràha-nja bàdi Epapunditu lai njimi wànggu, na na angu dedinggu, na angu ràmanggu, na angu pabera-nggu, na pa-palewa-mi la palumu-nja na mandjaka-ngga, 26 ba rindju-ma-nanggai mbuu ndàbami, tuna hi handuka-nanja padua na etina, rukuna bai rongunja hiduna. 27 Tubangu njuna ba nahidu ba natika pameti-kaamangu. Tàka namila-njaka eti paraïna i Ala, nda mbulungu njunaa, tàka njunggambu, ka àmbu nabondja-bondjangu na handu-ka-nggu. 28 Djia-duka hi kuluu paràha-nja, nu bai ngita-jaka, ka da-mbaha beli da etimi, dàngu njunggambu ka na-kandàdahu-ki na handuka-nggu. 29 Djia ba tuna nu inggepi-jawa lumuna i Miri ba dàngu mbaha eti djuakai, dàngu itembi-jawa na tau tungu nu. 30 Nadu lumuna na paràma-na i Karitu, ba natika pameti-kaamaka, ba na-talurungu lurina, ka peku pa-djàngapu-nanja na ma-jamihu-nggai la palumu wàngga njungga.

NA KAWUDU 3

Na tàndji na malànga-tàka.

1 Hinggilu-nai, angu dedi, màtawa kai hanggela hawola lai Miri. Nda nambotu-ma duku na etinggu la pahili tulihu-nggaindja da pambàda hala, màlai ba na-màndungu wànja na etimi. 2 Imanggangu wikimi welingu la ahu; imanggangu wikimi welingu la maràma da ma-akatu, manggangu wikimi welingu la kàri na manda djiaja. 3 Nadu ba djiata njutadu na kàri na malànga-tàka, njuta malumu-nja i Ala rukuna i Ngahu, dàngu ma-hamemu wànja i Karitu Jehu, dàngu manda monungu la tolu. 4 Ka ku-monungu la tolu djàka wànggukai, peku-mbu-nggu làti. Djàka ningu biduai tau, pekuna ba ku-monungu la tolu ba wàna, ka manaü-naipa njungga. 5 Walu mbua lodu-ngguka hi kàrika, tau Ihiraïlu-ka la kabihu Mbenjamingu, tau Imbarani-ka, ana tau Imbarani, la uku, tau Parihi-ka. 6 La marana,

ma-kehangu kabungguru-ka, la tàndji la uku, nda ningu njuranggu. 7 Tàka na pamàngi wànggu àmangu, pamburi wànguja wà-nggunja-ka lumuna i Karitu. 8 Màlai mbuu ndàba-naka pamburi wànguja wàngguka, nadu na pinja i Karitu Jehu ba nahipu ndàba-duja. Lumuna Njuna-maka hi kudjàma-nja mbuu ndàbana, ma-kalàmba-ja ba wànggunja, ka peku màngi wànggunja i Karitu. 9 Màtawa ka nawuwa ba lai Njunaka, ba dàngu nda ningu tàndji wikinggu rukuna na uku, tàka djiaja na tàndji rukuna ba kuwaija i Jehu, na na tàndji ma-welingu lai Ala na ma-latangu pawai. 10 Nu ka peku tanda wànggunja Njuna, dàngu na mbiha mendina na mambàda hadangu dàngu na ngera-nggunja na majila-na, nu ba ku-pahama hada dànja la metina, 11 ka peku toma àru-nggunja na hadangu welingu la padua mameti. 12 Mbàda ngalangu-ngguka, ndia mbàda djàngapu-ngguka nda wànggua, tàka keha-nggunja ka peku jàpa àru-nggunja, mala ba najàpa-mbu-dukaka paraïna i Karitu Jehu. 13 Oi angu dedi, njungga duku kujàpa-ma-jaka nda wànggua, tàka hau djuaa-na duku, ba kumbula-ndja da pa-kadjia-nggu dàngu ba kuwala wikinggu lai nu la ma-ngiangu la ngabanggu, 14 keha-nggunja na pa-hanggangu, ka peku ngala-nggunja na pendji, na papaau wànanda i Ala lai Karitu Jehu, kehanja na maninja dita ba wànanda. 15 Djia ba tuna nu djàka mapira-ta ma-djàngapu, màtawa ka ta-pangàda-nja na matuna nu bàdi; dàngu djàka ningu pa-pangàda haumi, djiangu-ma duna ba nabowa-nggainja paraïna i Ala. 16 Na njuna na ngia pambàda tàkanda, màtawa ka pa-ngalangu-ma bàdi lai nu.

Na huri pa-pangita-na i Paulu.

17 Màtawa ka ma-kikungu la huri-nggukai, dàngu kai hamata-ja na tau na ma-djiangu-ja na hurina hama tuna na ngera-ngu pa-pangita-manggai. 18 Maa ba nadangu na tau na mapapa-nja na harikangu-na i Karitu ba ngitaja na hurina, hama tuna na pakàli panii-nggunggai, tàka nàhu kupanii pa-karia-nggainjaka wai mata. 19 Na hupu ndjàpuna pa-molungu wànguja, djiaja na mbulida na pamiri-da, dàngu na pa-makia wàngu djia ninguja na pa-hamemu wàda, ba pa-ngàdangu-danja ngera pinu tanamaa. 20 Nadu na paraïngu-nda duta ba la awangu-ja. Weli nàmungu tanedi-nja na

Ma-pamànangu, na i Miri Jehu Karitu. 21 na ma-pandjilu-ndja ngeru da taunda da maànga, ka dahama hadanja na tauna Njuna na ma-kadjilaku nundjuja na kodi màkana la pa-karuduku-ja mbuu ndàbana lai Njuna wiki.

NA KAWUDU 4

1 Djia ba tuna nu, angu dedi pambuha-nggu, parindju-nggu, pambaha eti wànggu, palii pendjinggu, màtawa kai ndolaku padaingu timi nu bàdi lai Miri, oi pambuha-nggu.

Na panaungu hangia-hangia.

2 Ku-pamanda-ndja i Eundia dàngu i Handiki ka dakahau etingu lai Miri; 3 njumumbu, angu lànga-tàkanggu, ku-pamanda-nggau, mata kau hamata àruha nuda da tau kawini da mambàda djàra dàngga la pa-bobaru-ja na lii mànangu àda i Kalemingu lupa da angu ràmanggu hawiangu, da manindja da ngarada la huratu tau luri. 4 Mata kai hanggela hawola mànuwa lai Miri! Màtawa kai hanggela hawola hili wànggunggai. 5 Màtawa na hàmu etimi ka napi ndàbanja tau, I Miri marenia-manaka. 6 àmbi handulcangu-du ngga-nggàra, ba tuna da pa-karuhi-mi la ngga-nggàra, màtawa kai bowanja i Ala la hamajangu dàngu la pa-mandangu bai pa-karia-nja pa-malangungu. 7 Nu na peku na ma-welingu lai Ala, na mahipu ndàbaja na pa-ngàdangu-ka, namangga-mandja duna da etimi dàngu da pa-ngàdangu-mi lai Karitu Jehu. 8 Hinggilu-nai angu dedi, djàka nggiija na ma-tubangu, na ma-ràkangu, na matàndji, na ma-jahangu, na pa-orangu, na mahàmu linguna, djàka ningudu huri mahàmu dàngu huri pa-wotungu, mata ka djia ninguja bàdi na pa-pangàda-mi. 9 Na pambàda papeka-mika, na pambàda ngala-mika, na parongu-mika dàngu na pangita-mika lai njungga, màtawa ka djiaja bàdi na paliimi. I Ala na pingi peku djiangu-ma duna naangu-nggai.

Na pa-malangungu-na i Paulu rukuna na pa-ndulangu-da da tau Pilipi.

10 Mbaha dirà matiki-ja na etinggu ba lundu pekumi pa-pahada belinja na

namu-mingga; inamu-maka njuna làti àmangu, tàka ndai hunggungu ngarangia. 11 Hi panii tunggu nu, nda ruku pàkuna ba ningu mandjaka-ngga, ba mbàda papekangu-ma-ngguka pa-patoma wàngu tuda maningu-ngga. 12 Kupinja na pandjaka wàngu, kupi-mbunja na pa-bundungu wàngu; la matu-tumbuka ndàmangu-ma-ngguka la ngga-nggàra, ka mbihuja ka rimbangu-jakai, ka bundungu-ja ka ndjakajakai. 13 Kumàka-manja duku mbuu ndàbana rukuna Njuna na mapa àtalu-ka. 14 Tàka mahàmu-ja na pa-patumbu-mi, bai ukuru dàngganja na handuka-nggu. 15 Nadu njimi wiki tau Pilipi bai pimanja, la kawunga bobaru-nggunja na lii mànangu, ba kuhada welingu la Makandoni, ba nda ningua hau kabungguru ma-padiha dànggandja da pawua dàngu da pakei, mbulungu njimimaa. 16 Nadu ba talànga ningga la Tehalunika bai pandua pa-ndilungu-maka pa-pangàndi-ngga ndumana na mandjaka-ngga. 17 Nda himbu-nggunja na pa-wuangua, tàka himbu-nggunja na wua, mata ka nabondja-bondjangu na ndumami djaka pa-dihangu-ja. 18 Nahu ngala hàla-nggunjaka, djiapa darihi-mbupa; bundu-nanggaka nu ba kungalandjaka da pawua-mi la limana i Epapunditu, mambii hiritu-ha, maraku pa-mbuhangu paora-na i Alaha. 19 Na Alanggu djiangu duna na-patutunggainja na mandjaka-nggaika, nundjuja na wuluna, pahunga wàna na bundjuku-na lai Karitu Jehu. 20 Lai Alaja na Amanda, na wotungu lundu nu nu. Amingu.

Na hupu ndjàpuna.

21 Tambi wànanggai maràngga wàmindja da tau matua-ka lai Karitu Jehu. Tambi wàdanggai da angu dedi da manindja-ka lai njungga. 22 Tambi wàdanggai da tau matua-ka, ri-rihi da tau la kuru umana na hangandji bokulu. 23 Na pa-namungu-na i Miri Jehu Karitu mata ka ninjawa la eti dalumi.

NA HURATU PA-PANGANDI-NA I PAULU LA TAU KOLOHI

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu, pa-pahurungu lai Karitu Jehu, rukuna pambuha-na i Ala, dàngu i Timutiu na angu dedi, 2 pa-pangàndingu-ha da angu dedi lai Karitu, da ma-matua da mapawai, da manindja la Kolohi. Na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Ala, na Amanda, mata ka lai njimi-jawa.

Na pa-malangungu-na dàngu na hamajangu-na i Paulu.

3 Ma-pamalangu mànu-manja i Ala, na Amana na Mirinda i Jehu Karitu, ba maluma pa-hamaja-nggai ndumami, 4 ba mbàda rongu-du-manjaka na pawaimi lai Karitu Jehu, dàngu na mbuha-mindja da tau matua-ka, 5 hamanai rukuna na pamonu-mi, na pa-pakàpangu-kai la awangu, na pambàda rongumi àmangu la pulungu na ma-tubangu, na na lii mànangu, 6 na mambàda tàkanggai. Ka ni ba natudu wuana la pa-nggubulu awangu hi na-kabutuhu hama tuna lai njimimbu piti welingu la lodu rongu-minja dàngu bai pi lànga-tàkanja na pa-namungu-na i Ala. 7 Hama tuna na pambàda papeka-mi lai Epapara na anguma paata na pambuha-ma, na ma-tuturu la palumu-nja i Karitu lumumi njimi. 8 Njuna-mbudu na mambàda peka-nggamanja na mbuhangu-mi lai Ngahu. 9 Djia-dujaka njumambu, piti welingu la lodu rongu-manja na matuna nu, hi nda ma-kamàndalu la pa-hamaja-nggai ndumami, ba ma-pamandangu ka nambinu-nggai na pi nàmunja na pambuha-na i Ala, hii manggàna dàngu hii màhi la ngga-nggàra rukuna i Ngahu. 10 Màtawa na hurimi ka peku pa-ràkangu-na la hanggana i Miri, ka naora-nggai la ngga-nggàra, bai patumbu mahàmu hangia-hangia dàngu ba na-bondjangu na pi hàmu-minja i Ala. 11 Nu hi pamàka-kai la ngga-nggàra nundjuja na màkana na ma-bundjuku, hi kiri torungu dàngu lerangu eti dju-djuami; 12 bai pa-malangu mbaha etinja i Ama, na ma-paràka-nggai la pa-ukuru-nja na ndumada da tau matua la maharii. 13 Njuna na ma-pahàla-ta welingu la kuaha-na na kapàtangu, hi na-haleli-ta la ngia pahangandji-na na Ana mbuhana. 14 Lai Njuna hi mbàda ngala-ndanja na pa-mànangu wàngu, na na djàmangu-da da ndjala.

Na ngia ngabana i Karitu.

15 Njuna na hadana i Ala na panda ngita, na-ma-maaja la ngara pa-padikangu-ka. 16 Maa ba lai Njunadu hi pa-padikangu-ja na maninja-ka la awangu dàngu la pinu tana, na pangita na panda ngita, ka kandjàka hangandji-ja, ka pa-miringu-ja, ka ma-pareta-ja, ka kuaha-ja, rukuna Njunaja dàngu ma-hanggangu lai Njunaja ba padika-nja mbuu ndàbana. 17 Njuna na ma-mangilu-nja mbuu ndàbana, dàngu lai Njunaja na ngia pa-ndapuru-na mbuu ndàbana. 18 Djiaja Njuna na katiku-na na tau, na na kabungguru; Njuna djiaja na pa-kiringu, na ma-maaja pa-hadangu welingu la padua tau meti, nu la mbuu ndàbana ka djiaja Njunaa na mangia ngaba. 19 Nadu ba paora-ma-nanja i Ala la pa-ngiangu ningu lai Njuna, ba dàngu mbinu mbulu màtu ndibana, 20 dàngu rukuna Njuna ka na-papeku hàlaja mbuu ndàbana lai Njuna wiki, ka maninja la tanaja ka maninja la awangu-ja, ba na-papeku wànja na wai riana na mambungu la ai harikangu. 21 Njimimbu àmangu tau hawiangu-ma-kai làti, ma-pangita-ngu-ja na eti pa-papangu-mi bai wulu ma-akatu. 22 Tàka nàhu njuna na-papeku-kaika la tauna i Karitu, la toluna, rukuna ba nameti, ka peku tunanggai la hanggana dàngu matua-mi, dàngu nda ningu njurami ndjalami. 23 Mili kai padaingu njuna la pawai, ba dàngu undungu-na na latami, dàngu bai màndungu, ka àmbu na-kàduku-nggai tau la pa-pambelingu welingu la monungu na pa-patumbu-na na lii mànangu, na pambàda rongumi, na pambàda bobarungu la tauka la panggubulu awangu, na na palumu-nggu njungga, Paulu.

Na lumungu-na dàngu na majila-na i Paulu.

24 Nàhu nambaha-ka na etinggu ba ku-pàdangu majila lumumi njimi dàngu ba ku-padjànggapu-duja la tàda ihinggu na ma-jàmihu-ndja da pa-majila wàngu lai Karitu lumuna na tauna, na na kabungguru. 25 Nu na palumu-nggu nundjuja na pakata-nggu na pa-pangera-nangga i Ala, pabowa hàlaja na puluna i Ala lai njimi; 26 na na ma-tandjiku, na pa-pakàpa weli a-àmangu la handalaru handàdiku, tàka na pambàda bowa

nàhu la tau matua-na. 27 Lai njuda-duka na ngia papeka-nggunja ba wàna i Ala, djàka nggiki pa-bundungu-na na manandangu-na jiana na ma-tandjiku la padua tau hangàdangu: Na i Karitu la padua-mi njimi, na pamonu wànja na bundjuku. 28 Djiaja Njuna na pa-bobaru-ma, ba ma-maràngga panaunja na tau, dàngu ba ma-maràngga papeka-nja ba mawàngu manggàna la ngga-nggàra, ka peku pa-djàngapu-manja haàtu-haàtu na tau lai Karitu. 29 Djiaja nuna-maka hi kiri djàranggu dàngu hi ku-pa-mukarungu rukuna na ràmana Njuna, na maràma daa lai njungga rukuna na mbiha mendina.

NA KAWUDU 2

1 Mala ka dapinja ba wànggunggai, ba nda uku pa-mukarungu-ka lumumi njimi dàngu lumuda da tau da ma-ngiangu la Laündikia, lupa da tau da mandedi patàbuku mata dàngga, 2 ka peku nggaüru-da da etida dàngu ka da-paoringu la mbuhangu, ka peku hupu mawulu-ha, ba hupu mamàhi-ha, nu ba dapinja na ma-tandjiku lai Ala, 3 na i Karitu, na ngia pa-kawiningu ndàbana na banda lànga-tàka, na na manggàna dàngu na pinguka.

Na manggàna na ma-pandjàrangu.

4 Hi kupanii-ja jiana, djiaja ka àmbu ningu ma-panjonga wànggai kareuku ma-pakahili wànggu. 5 Nadu djiapa ka nda ninjakai na taunggu, na etinggu ba nimanja duku lai njimi, dàngu nambaha-ma na etinggu ba kungita-ja ba na-àhalu ndàba na hurimi dàngu ba na-màndangu na pawaimi lai Karitu. 6 Nu ba mbàda kataku-diminja-ka i Karitu Jehu na Miri, màtawa kai ngarangia-manja bàdi Njuna, 7 kai paamu dàngu ka pa-pa-nunggulungu-kai lai Njuna, kai màndungu la pawai hama tuna na pambàda pa-pekangu-kai, ba dàngu bundungu-na na pa-malangungu-mi. 8 Imanggangu ka àmbu ningu àru ma-tanawa wànggai pingu àngana dàngu panjonga-na na manda lingu, nundjuja na patiki tau, nundjuja na pawa memana na pinu tana, nda nundjuja i Karitua, 9 ba lai Njunadu hi na-ngiangu ningu na dedi Alaka, nu ba nahada-nja na hadana; 10 dàngu mbàda mbinu-nanggaika lai Njuna, na katiku-na mbuu ndàbana na ma-pareta dàngu na ma-kuaha-ka. 11 Lai Njunambu hi pakàri-kai, kàri panda rama wàngu lima, ba làbaku-ja na

taumi na pajàpa tolu, na na kàri lai Karitu, 12 ba patani pa-kariangu-kai dàngu Njuna la pa-runungu. Lai Njunambu hi pa-pahada pa-kariangu-kai rukuna bai waija na ràmana i Ala na mambàda pahada-nja welingu la padua tau meti. 13 Njimimbu, mameti làti àmangu rukuda da ndjalami dàngu rukuna na tolumi na manda kàri, mbàda paluri pa-karia-mbu-nanggaika dàngu Njuna, ba nadjàma-ndja da ndjala-ndaka, 14 ba nahira-ja na huratu wutangu, na mapapa wàndandja dàngu na ma-pa-mangàdatu wàndandja da hidana, hi nawàru-nja ba napaku-ja la ai harikangu. 15 Nawàhi-ndjaka madàka-da da ma-pareta dàngu da ma-kuaha, hi na-pakàba-ha la mbabu. Nu hi natalu-ha lai Njuna.

Àmbi làngara la uku tau ba wàna.

16 Nu ba tuna nu àmbu ningudu tau ma-patanda-nggai la ngera ngangu dàngu la ngera ngunungu, djàka ndia la ngera lodu remi, ndiai la ngera kawunga wulangu ndiai la ngera lodu hangahu, 17 maüda da ma-nàmundja, tàka na tauda djiaja i Karitu. 18 Àmbu ningudu tau ma-paamba-kai la panda ngalangu pendji, ba na-pakendaru ànga wikina dàngu ba na-lumungu la papalewa, na mapeka pinguna rukuda da pangita-na, ba na-padjangga ànga wikina ruku pa-ngàdangu memangu-na; 19 dàngu nda jàpana la Katiku, na ngia pa-kabutuhu-na na taunaka nundjuja na pa-hukutu-nanja i Ala, ba na-pamà-ndu-nja dàngu na-panua-nja paraï kawohuku dàngu kalotu. 20 Djàkai meti karia-dunjaka i Karitu la pawa memana na pinu tana, ka ni hi pa-djàmangu-minjai wikimi la pa-tangara ningu la uku hangia-hangia, hi hama tuna lurimi la pinu tana: 21 Àmbu jàpaja, àmbu djàlija, àmbu ràmaja ba wàda? 22 Jiana mbuu ndàbana maningu ndjàpungu-ja ba wànja, ma-welingu la uku dàngu la pa-papeka tauja. 23 Nunaka, manggàna-ja djiapa ka nda wàdanja-kai ba dawàngu huri lumungu pa-pangàda wikida dàngu ba dawàngu pa-pakendaru dàngu pa-padjàra wikida, nda ningu ndokua li-nguda, la pa-patutu-nja na pambuha tolumaa.

NA KAWUDU 3

1 Djia ba tuna nu djàka pa-pahada pa-kariangu-kaika dàngu i Karitu, màtawa kai kehandja da manindja dita, na ngia paninja i Karitu. ba na-mandapu la kawana-na i Ala. 2 Ipangàda nindjawa da manindja dita, djàmandja da manindja la pinu tana. 3 Nadu ba mbàda meti-mika, na lurimi hi na-kawini karia-nja i Karitu lai Ala. 4 Djàka pa-pangitangu-jaka i Karitu na paluri wànda, hi pa-pangitangu-mbukai dàngu Njuna napa, ba dàngu kadjilaku-mi.

Na huri bidi.

5 Djia ba tuna nu, màtawa kai pameti-ha bàdi da anggota-mi la pinu tana, hama tuna na ndjuraku, na ma-iraku, na ma-ngaba, na itirungu nda hàmu, na kutuhu, na na lumungu marapu, 6 ba rukuda nuda-maka hi natàka hanggana i Ala. 7 Njimimbu àmangu djia-mbu-ha da pa-kaloru-mi, ba djia-ha-pa da pangguma-mi. 8 Tàka nahu, màtawa kai wàrundja nuda mbuu ndàbada, hama tuna na hangga, na karaü eti, na kadjàliku, na pa-pulungu, na kareuku iraku na maluhu welingu la ngarumi. 9 Ambi maràngga pa-kambàlikungu dàngga angumi, maa ba mbàda kalàbaminjaka na tau memami dàngu na huri-naka, 10 hi kamburu wa-du-njaka na tau bidi, na pa-pabidi hi lupa tomaja na pingu na ma-djàngapu nundjuja na hadana Njuna na ma-padika-nja. 11 Nu nda ningua pa-pahilitu wàda tau Nggarika dàngu tau Jahundi, tau makàri dàngu manda kàri, tau Mbarambaru dàngu tau Tarataru, tau ata dàngu tau marandeka, tàka djiaa-jaka i Karitu la mbuu ndàbada. 12 Djia ba tuna nu, ba tau matua dàngu ba tau pa-mbuhangu papindi-na i Alakai, màtawa kai kamburu wànja na mila eti, na hàmu eti, na karàda, na màdjangu dàngu na lerangu eti, 13 kai kawàra pa-torungu dàngga angumi, dàngu kai kawàra pa-djàmangu ndjala, djàka era ninja na ma-malara-nja eti na anguna; hama tuna i Miri ba nadjàma-ndjaka da ndjalami, màtawa ka timi numbu bàdi njimi. 14 Anguda nuda mbuu ndàbada màtawa kai wànja na mbuhangu, na na liku lànga-tàka. 15 Màtawa na peku welingu lai Karitu ka nangia pinu da la etimi, ba ndumana nunadu hi kiri paaunggai la pakahau taungu; dàngu màtawa kai pa-malangungu. 16 Na puluna i Karitu màtawa ka ni

mànunja la etimi dàngu bundu-bundunguna, ka manggàna dju-djuakai, bai kawàra pa-pekangu dàngu bai kawàra panaungu dàngga angumi, bai wàngu ludu pa-malangungu dàngu ludu wotungu, ludu pa-patumbu-na i Ngahu, bai wundanja ludu i Ala da la etimi. 17 Djiapa ka nda nggàraja na pa-patumbu-mi, ka kareuku-minja, ka paràma-minja, màtawa mbuu ndàbana ka natumbu la ngarana i Miri Jehu, bai pa-malangu-nja i Ala, na Ama, rukuna Njuna.

Na huri la ma-pauma.

18 Oi papaha-ka, màtawa kai karadaku la leimi, hama tuna na ma-ràkangu lai Miri. 19 Oi mini lei, màtawa kai kawàra mbuhangu papaha-mi, àmbi nggànggalu-duha. 20 Oi anakeda, màtawa kai pa-tundungu la ngaru inami amami, la ngga-nggàra, mala ba djia-maja nuna na pa-orangu lai Miri. 21 Djia ba njimi ama, àmbi pa-malara-ndja eti da anami, ka àmbu da-habaka da etida. 22 Djia ba njimi ata, màtawa kai pa-tundungu la ngaruda da mirimi la pinu tana la ngga-nggàra, mili tuna ka nahàmu la hangga ka naora-nda tau àmbu wàmidu, tàka màtawa ka dàngu tàndji etimi, dàngu mangàdatu-minja i Miri. 23 Djàka nggiija na paràma-mi, màtawa kai paweli eti-manja bàdi, hama tuna bai lanja i Miri, ba nda langu-minja tau. 24 Hi pi-diminja ba ma-welingu lai Mirija bai ngalanja na wundami ngeru, djia-duka na pa-ndumangu. Ba ata-minja lai Karitu-du, na i Miri. 25 Nadu na tau na mawulu manda tàndji, ba djiangu-ma ngeru na-ngalangu himbalu-na na nda tàndjina, dàngu nda nianja na ilu kaba mata.

NA KAWUDU 4

1 Djia ba njimi miri, màtawa kai wàndja matàndji dàngu ma-ràkangu da atami, hi pi-diminja ba nimanja na Mirimi la awangu. 2 Màtawa kai pa-mukarungu wikimi la pa-hamajangu, kai rimangu la matuna nu ba dàngu pa-malangungu-mi, 3 kai hamaja-nggama ndumama njumambu, ka na-bunggahu-nggama pindu i Ala la pa-bobaru-ja na pulungu, la papeka-ja na ma-tandjiku lai Karitu; lumuna nunadu hi ku-ngiangu la uma kapàtangu. 4 Nu ka peku bowa-nggunja hama tuna na ràka papanii-nggu. 5 Màtawa

na hurimi la tau la hambeli ka na-pa-kariangu manggàna, dàngu nda padima ndoku-minja na rapa. 6 Màtawa na paniimi ka na-paorangu mànu, ka na-pamehi manu, ka peku pi-minja hi nggikina bàdi bai hemaja haàtu haàtu na tau.

Na hupu ndjàpuna.

7 Djàka nggi-nggikinggu, napa napeka ndàba-ma-nggainja duna i Tihiku, na angu dedi pambuha-nggu, na ma-lumungu na pa-monungu dàngu na angunggu paata lai Miri. 8 Hi ku-paràha-nja lai njimi ka peku piminja djàka nggi-nggikima dàngu ka na-pamàndu-ndja da etimi wànggu, 9 karia-mada i Onihimu na angu dedi pambuha-nggu na ma-manundu, na angu paraïmi. Njudaka napa mapeka ndàba-nggainja djàka nggi-nggikina jiahu. 10 Tambi wàdanggai i Aritaku na angunggu la uma kapàtangu dàngu i Màruku, laleba-na i Mbaranamba —na rukuna mbàda paihima-nggainjaka. Djàka natàka napa, màtawa kai nggepija — 11 hamanai i Jehu, i Jutuhu ba wàdanja, tambi wàna-mbunggai Welingu la makàri djia-maaha njuda da angu ràmanggu la pahangandji-na i Ala, da makàli panggaüru-ka. 12 Tambi wànanggai i Epapara na angu paraïmi, na atana i Karitu, na ma-pa-mukarungu mànu la hamajangu-na lumumi njimi, kai ndolaku padaingu, bai ndjàngapu dàngu màndungu-da da etimi la pambuha-naka i Ala. 13 Ku-hakahii-manja ba nda uku djàraja lumumi njimi, hamanai lumuna da manindja la Laündikia dàngu la Hirapoli. 14 Tambi wàdanggai i Lukahu na mapingu muru na pambuha-nggu dàngu i Ndemahu-mbu. 15 Tambi wàdanggai wàmindja da angu dedi da manindja la Laündikia, dàngu i Numbahu lupa na kabungguru la kuru umana. 16 Djàkai hàlaka pambaha-ja na huratu jiana, màtawa ka mbaha-mbujai la kabungguru la Laündikia, dàngu kai mbaha-majai duna na huratu la Laündikia. 17 Dàngu kai pekanja i Arakipu: Pa-nandjaru-nja na pakata-mu na pa-kataku-mu lai Miri, u-padjàngapu-ja wàminja. 18 Tambi wànggunggai njungga Paulu, la tanda lima wikinggu. Inamu àruka, ba la uma kapàtangu-ka. Na pa-namungu-na i Ala màtawa ka ninja lai njimi.

NA KAWUNGA HURATU-NA I PAULU PA-PANGANDI-NA LA TAU TEHALUNIKA

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu dàngu i Hiluwanu, hamanai i Timutiu, pa-pangàndingu-ja na kabungguru tau Tehalunika na maninja lai Ala, i Ama, dàngu lai Miri Jehu Karitu; na panamungu dàngu na peku mata ka lai njimi-jawa.

Na pa-malangu-nanja i Ala paraïna i Paulu.

2 Ma-pamalangu ma-mànunja i Ala rukumi njimi mbuu ndàbami, ba maliikai la hamajangu-ma. 3 Nu ba manamu ma-mànu ja na pa-patumbu-na na waiminja na Mirinda i Jehu Karitu, na pa-rukangu-na na mbuha-minja dàngu na torungu-na na monu-minja la hanggana na Alanda, na Amanda. 4 Maa ba pi-ma-manja ba papindi-kai, angu dedi pambuha-na i Ala. 5 Nadu na bobaru-manggainja na lii mànungu, ba nda kareuku djuaa-ja, tàka màngu mbiha mendingu-majai paraï rukuna i Ngahu Matua, dàngu màngu bundungu lànga-tàka-mana, hi pi madua-minjai dimi djàka nggikina na hurima lai njimi, lumumi njimi. 6 Tàka njimi na djia-makaika makiku-nja na hurima njuma dàngu na hurina i Miri; djiapa ka nda pa-majila-kaikadu, tàka, paraï rukuna i Ngahu Matua, inggepi mbaha eti-jaka na pulungu. 7 Hi kiri ngerangu-kaikaka la tau pawaika la Makandoni dàngu la Akaja. 8 Maa ba welingu lai njimidu hi nalingu na puluna i Miri. Nda mbulungu bia la Makandoni dàngu la Akaja, tàka la nggi-nggii mbàda kadana-njaka na waiminja i Ala, hi kiri nda hili nggiki wàma ndokupa. 9 Ba njuda-maka duda da mapeka-ja na rukuma njuma, djàka nggi-nggikina bai nggepi-kama, dàngu djàka nggikimi bai pambelingu lai Ala welingu la pa-marapu-ka, la palumu ninja i Ala na maluri dàngu na malànga-tàka, 10 dàngu la panedi-nja na Anana welingu la awangu, na pa-pahada-na welingu la padua mameti, na i Jehu na ma-pahàla-ta welingu la hangga na

ma-nàmunja.

NA KAWUDU 2

Na hurina i Paulu la Tehalunika.

1 Maa ba pi-ma-minjai dimi, angu dedi, ba nda kahewa-ana na maima lai njimi. 2 Djiapa ka nda pa-majila-kama-kai dàngu ka paaka-nggama-kai nàmu la Pilipi, hama tuna na papimi, tàka rukuna na Alanda hi matoru mbenima papanii-nggainja na lii mànangu lai Ala, ba dàngu rawaku hala wàla-danggama. 3 Nadu na panaungu-ma ba nda welina la ma-ndjàrangu, nda welina la manda tàndji; nda mawàngu-mbu ma-pakahili. 4 Tàka ba mbàda paràka-nanggama i Ala la pa-pangera-nggamanja na lii mànangu, djia-maaja duma hi mapanii-ja; ka naora-nda tau nda wàmaa, mbulungu i Ala na makama-ndja da etinda. 5 Ba nda ma-handàkangu-du ba mawàngu pa-kaminaku-nggai, hi pi-ma-diminjai dimi, dàngu pa-dindingu mangangà eti, narongu-ma i Ala. 6 Nda ma-kehangu-mbu ka natembi-kama tau, ka njimi ndia ka tau hawiangu-kai, 7 djiapa ka peku-nakai làti ba ma-karuhi-ja, ba pa-pahuru-na i Karitu-du-kama. Tàka ma-màdjangu eti-kama la padua-mi, hama tuna na ina, na ma-opangu ana wikina. 8 Nu ba lai njimi-duhaka da etima, ma-mbuhangu-ma la pawua-nggainja nda djia biaja na lii mànangu lai Ala, tàka na luri wiki-mbuma, ba pa-manàwarumanggaika. 9 Maa bai ngàda-duja angu dedi na ndjilima lupa na djàrama; maràma la rudungu la lodu ba ma-bobaru-nggainja na lii mànangu lai Ala, ka àmbu ningu ndokui haàtu lai njuda pa-pambotu-nda ba wàma. 10 Njimi-maka ma-hakahii-nja, hamanai Ala-mbu, hi nggiki matua-na, hi nggiki tàndjina, dàngu ba nda ningua njurana na hurima lai njimi mapawai. 11 Nu hi pi madua-minja, ba mapanau-nggai haàtu haàtu hama tuna na ama ba nalangu ana wikina, 12 ba ma-pamàndu-ndja da etimi, dàngu ba ma-pambana-kai, mata na hurimi ka na-ràkangu la hanggana i Ala na mapaau-nggai la pangera-nja na pahangandji-na dàngu na mangundju wikina.

Na pa-malangungu-na i Paulu rukuna na kabungguru.

13 Djia-duja hi nda na-kambotahu na pa-malangu-manja i Ala, nu bai kataku-ja na puluna i Ala na pa-bobaru-manggai, nda pulu tauaja, tàka puluna i Alaja, ba wàmidu. Maa ba djia lànga-tàka-maja hi naràma daa lai njimi mapawai. 14 Maa ba mbàda kiku-di-minjaka, angu dedi, na hurida da kabungguru la Jundia da manindja lai Karitu Jehu, maa ba djia-maduhai da papàda-mi welingi la angu bandjaru v/ikimi hama tuna na papàda-da njudai duda la tau Jahundi, 15 da mambàda pameti-ja i Miri Jehu, hamanai da wunangu-mbu dàngu da makeha pangala-nggama, da manda paora-nja i Ala, dàngui da mapapa hàla-mbunja na tau, 16 ba dahiri-nggama papanii la tau hangàdangu, ka peku marada làti; djia hi da-palundu mànundja da ndjalada. Nu puru-nandja padua-ka na hanggana i Ala lundu ndjàpuna.

Na rindjungu-na pa-patàbuku dànja na kabungguru i Paulu.

17 Tàka njuma duma, angu dedi, ba pa-pahewangu hawutu-kama-ka welingu lai njimi — la mataa, nda la etiai — mbàda nda uku pa-mukarungu-kama-ka, ka ita àrundja matada ba wàmanggai maa ba rindjungu hala wàla-duma-nja. 18 Djia hi mbàda etingu-ma palua lai njimi, njungga jia Paulu ku-handàka ku-panduangu-maka làti, tàka nahiri-nggama i kambàliku. 19 Mala nggamujai wàmi na pamonu-ma, ndia na pambaha eti wàma, ndiai na pendji pa-hamemu wàma la hanggana na Mirinda, i Jehu, nu la lodu tàkana? Ka nda djia biakai njimi? 20 Djia-makaika njimi, pa-mangundju wàma dàngu pambaha eti wàma.

NA KAWUDU 3

Rukuna na lii pangàndi belina i Timutiu.

1 Djia-dujaka, ba nda ma-norungu-pa, hi mambuha ningu ka dundjaku meha bia-nggama la Atena hi wàma, 2 hi ma-paràha-nja i Timutiu, na angu dedinda, na angu ràmana i Ala la pangàndi-ja na lii mànangu-na i Karitu, ka na-pamàndu-ndja da etimi, dàngu ka napanau-nggai rukuna na pawaimi, 3 ka àmbu ningu ndoku haàtu manggilu nggaulu nu la pa-majila wàngu, maa ba pi-ma-minja ba djiaja nuna na pa-pandumangu-ta. 4 Nadu ba talànga

ninggama lai njimi, mbàda panii mangilu-manggaika, ba djiangu-ma napa ta-pàdangu majila, hama tuna na mambàda tumbu, hi pi-ma-diminja. 5 Djia-duja ba nda ku-norungu-pa, hi ku-paràha-nja, ka peku pi wànggunja na pawaimi, hi mbàda kama bia-nanggami-ka i ma-pakamangu, hi lundu kahewa-nai na ndjilima ba wànggu. 6 Tàka nàhu ba nabeli-ka i Timutiu lai njuma welingu lai njimi, hi nangàndi-nggama lii hàmu rukuna pawaimi dàngu na mbuhangu-mi, dàngu ba mahàmu ma-mànuja na panamu wà-minggama, dàngu bai rindjungu pa-patàbuku dànggama, hama tuna njumambu, 7 nu hi da-nggaüru wàngu da etima lumumi njimi, rukuna na pawaimi, djiapa ka nda nggiki ngiangu-ma la handuka dàngu la majila. 8 Nàhu njuna luri-manjaka duma, ba undungu-di-minjaka lai Miri. 9 Mala hili nggàra pa-malangungui wàmi pa-malangu wàmanja i Ala rukumi njimi, himbalu-na na mbaha eti na pambaha eti wàmanggai njimi nu la hanggana na Alanda? 10 La rudungu la lodu weli etingu-mama pakarai la paita-nggai matami, dàngu la pa-patoma-ja na manda toma la pawaimi. 11 Njunaka na Alanda, na Amanda, hamanai na Mirinda i Jehu ka na-pamola àruja na luama lai njimi. 12 Tàka njimi dimi, natu àru-nggaminja bondjana na pa-mbuhangu-mi dàngga angumi paraïna i Miri, hamanai na mbuha ndàba-minja na tauka, hi mangu bundungu-na, hama tuna njumambu, ba mambuha-nggai njimi, 13 ka na-pamàndu-ndja da etimi, hi lundu nda ningu njurana na matua-da la hanggana na Alanda, na Amanda, nu la lodu tàkana na Mirinda, i Jehu, dàngu da tau matua-naka.

NA KAWUDU 4

Na panau-nandja la pa-matua.

1 Hinggilu-nai, angu dedi, makarai-kai dàngu mapanau-nggai lai Miri Jehu, hama tuna na pambàda kataku-mi welingu lai njuma, djàka nggiija bàdi na pawàmi bai paora-nja i Ala, na na pambàda wàmi, ka peku manaü-mi la patimi nu. 2 Maa bai pi-dundja djàka nggiiha da uku pambàda pakata-manggai rukuna i Miri Jehu. 3 Maa ba djiaja jiana-du na pawuku-na i Ala, màtawa kai pa-matua wikimi, kai roputu wikimi la

ndjuraku, 4 kai maràngga pingu pahimbu papaha wikimi, bai wàngu huri ma-matua dàngu ma-patembi, 5 àmbu na-paradjaku-kai mangaba eti, hama tuna na tau hangàdangu manda pinja i Ala; 6 àmbu ningudu haàtu mapangga-ja na angu dedina, dàngu matunja mandjala la matungu nu, nadu i Miri ba natu-mandja limbada da matuda nu, hama tuna na pambàda paniimanggai dàngu na pa-pambana-manggai àmangu. 7 Nadu hi napaau-nda i Ala, ka dawulu ma-akatu ba nda wànaa-nda, tàka ka da-pamatua wikida ba wàna duna. 8 Djia ba tuna nu na tau na ma-djukaru-nja jiana, nda tauaja na pa-djukaru-na, tàka djukaru-nanja i Ala, na mawua-mbu-nggainja na Ngahu Matua-na. 9 Rukuna na mbuhangu angu dedi, nda kudjàra-apa pa-tulihu-nggainja, ba pa-papeka-ma-nanggaika i Ala la pambuhangu dàngga angu. 10 Ba djia-madujai na papalii-mindja da angu dedika la panggubulu tana Makandoni. Tàka mapanau-nggami angu dedi ka peku manaü-kimi la patimi nu, 11 dàngu kai keha ninja la pa-kahàna, kai katana-ja na wai ngera wikimi, dàngu la parama wàndja da lima wikimi, hama tuna na pambàda ràndi-manggai, 12 kai wànja na ma-ràkangu la tau la hambeli dàngu nda monungu-mi tau.

Na hadangu-na na mameti dàngu na tàkana i Miri.

13 Nda ku-mbuhangua, angu dedi, ba ndai pinja na ngerada da ma-mahuru, nu bai handuka ka àmbi hamanja na tau hawiangu na manda ningu pamonu-na. 14 Nadu djàka tawaija i Jehu ba nameti-ka dàngu ba na-hadangu belika, djiangu-mbudu taï i Ala ba nangàndi pa-karia-ndja Njuna da mambàda mahuru, rukuna i Jehu. 15 Jiana na papanii-manggai, ba manundju-ja na patiki-na i Miri: Njuta maluri, da ma-ndàdiku lundu tomaja na tàkana i Miri, nda djia mangilua-ndandjapa da mambàda mahuru. 16 Nadu Njuna wikima i Miri ba napuru welingu la awangu haromu, ba na-paaungu, la warangu-na na ngora papalewa dàngu la pini napiri-na i Ala, hi dahada mangilungu-mapa da ma-mahuru-ka lai Karitu, 17 hala njuta maluri, da ma-ndàdiku, hi ngàndi pa-kariangu-ta dàngu njuda la karumangu, pa-patàbuku dànja i Miri la awangu. Nu hi hanii mànunda haromu lai Miri. 18 Djia ba tuna nu, jiana na panii mata kai panau wànja

bàdi dàngga angumi.

NA KAWUDU 5

Mi-pawàla bàdi ba wàna.

1 Tàka rukuda da ndaungu dàngu da rehi, angu dedi, nda kudjàra-apa pa-tulihu-nggaindja. 2 Njimi wiki ba pi hàmu-ma-minja na tàkana na loduna i Miri, ba hama djiangu ma-manganga màtaka wàngu rudu-ngu-ja. 3 Nda nggàra ehia, peku ndàbana ba talànga wàna na tau, hi djia tàka bia-nandja pa-molungu wàngu, hama tuna na kawini pakambu ba natàtka-nja pakati kadjia; kau ngalangui dumu pa-palai? 4 Tàka njimi angu dedi, nda la kapàtangua-kai hi natoma-nggai nuna na lodu hama tuna na ma-manganga. 5 Nadu njimi mbuu ndàbami ba tau la ma-hambila dàngu tau la maharii-kai. Nda tau malaku la rudungu dàngu la ma-kapàtangu-ta. 6 Djia ba tuna nu àmbu ta-katuda bàdi hama tuna hawiangu, tàka màtawa ka ta-pawàla dàngu ka àmbu ta-maüku. 7 Nadu na tau na ma-katuda ba rudungu pa-katuda wàna dàngu na tau na ma-maüku ba rudungu pa-maüku wàna. 8 Tàka njuta, ba tau la maharii-ta, màtawa ka àmbu ta-maüku, ba ta-kalembi bàhingu pawai dàngu mbuhangu, hamanai ba tanggubi bàhinja na monu-ndanja na mànangu. 9 Nadu ba nda patunggua-nanda la pa-hanggaungu hangga i Ala, tàka la pahanggau-nja na mànangu rukuna na Mirinda i Jehu Karitu, 10 na mambàda meti lumunda, nu ka pawàla-ndanja ndiai ka katuda-ndanja ka peku luri karia-ndanja Njuna. 11 Djia ba tuna nu màtawa kai panaungu dàngu kai pa-màndungu dàngga angumi, hama tuna na pakàli wàmika.

Na panaungu hangia-hangia.

12 Oi angu dedi, makarai-kai, kai tembi àruha da tau da madjàra la padua-mi dàngu da ma-kapipi-kai lai Miri dàngu da ma-pangita-nggai ngarangia; 13 màtawa kai pambotu-maha ba dàngu mbuha-mindja lumuna na paràma-da. Ipapeku-wa dàngga angumi. 14 Ha angu dedi, mapanaunggai, mata kai paita àrundja ngarangia da manda kadeningu, kai

pamàndu-ndja da makalai etida, ndula àruja na manda màka, palera-nja eti mbuu ndàba-naka na tau. 15 Pa-nandjarungu, àmbu djia ningudu haàtu ma-papapa wànja ma-akatu na ma-akatu, tàka màtawa kai maràngga kehangu mànu mahàmu la dàngga angumi, hamanai la tauka mbuu ndàbana. 16 Màtawa kai hawola ma-mànu, 17 àmbu na-kambotahu-du na hamajangu-mi, 18 hamanai kai pa-malangungu-wa la matu-tumbuka, maa tuda nu bàdi ba wànanggai i Ala lai Karitu Jehu. 19 Àmbi palàlu-ja na patumbu-na i Ngahu, 20 àmbi pamuda-ja na lii wunangu, 21 tàkai kamanja bàdi mbuu ndàbana, kai kawana ninja na mahàmu. 22 Iroputu-wa wikimi la ma-akatu hangia-hangia. 23 Njuna wiki i Ala, na pingina na peku, mktawa ka na-pamatua palundu àrunggai, da etimi dàngu da hamangu-mi dàngu da taumi ka pa-manggangu ndàba àruha, hi nda ningu ndoku njurada taï la lodu tàkana na Mirinda i Jehu Karitu. 24 Na mapaau-nggai ma-tuturu-ja, Njuna duna napa na ma-pàlanjapu-ja. 25 Ha angu dedinggu, hamaja àru-nggama ndumama.

Na hupu ndjàpuna.

26 Tambi wàdanggai wàmundja da angu dedi bai wàngu puduku matua. 27 Kuhara-nggai lai Miri, jiana na huratu imbaha-mandja bàdi da angu dedika. 28 Na pa-namungu-na na Mirinda i Jehu Karitu màtawa ka haniina lai njimi.

NA HURATU-NA I PAULU NA PADÀMBU WÀNA NA PA-PANGÀNDI-NA LA TAU TEHALUNIKA

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu dàngu i Hiluwanu, hamanai i Timutiu, pa-pangàndingu-ja na kabungguru la Tehalunika, na maninja lai Ala, na Amanda, hamanai lai Miri Jehu Karitu; 2 na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Ala, i Ama, dàngu lai Miri Jehu Kartu, mata ka lai njimi-jawa. Na pa-malangu-nanja i Ala dàngu na hamaja-nanja ndumana na kabungguru.

3 Ma-pamalangu mànungu-ka bàdi lai Ala rukumi njimi, angu dedi, hi ràka-mbu-duna, ba nabondja-bondjangu-duka na pawaimi, hamanai na mbuhangu-mi dàngga angumi mbuu ndàbami ba napabu-bundungu, 4 njumai duma hi kiri hamemu wàmanggai nàhu la hau kabunggu-hau kabungguru-na i Ala, rukuna na torungu-mi dàngu na pawaimi, djiapa ka nda nggiki keha-danggai-kadu, dàngu bai padangu majila hangia-hangia. 5 Nu papi wànguja na pa-tandangu-na i Ala na ma-padeningu, ba pa-paràkangu-kaika la panduma-nja na pahangandji-na i Ala; djia-dujaka na pa-pàdangu wàmi majila. 6 Maa ba ma-padeningu bidua-jai la hanggana i Ala djàka pa-himbalu wàndja majila da ma-pajila-kai, 7 hamanai njimi pa-pamajila-da ba panggaüru-kai hama tuna njuma, nu la lodu pa-djilikungu-na wikina i Miri Jehu nàmu dita la awangu, ba na-karia-ndja da papalewa-na da mambiha mendi, 8 la epi ma-kandulangu, ba natundja ngerada da tau da manda tandaja i Ala, dàngu da manda tundunja na lii mànangu-na na Mirinda i Jehu. 9 Nu hanggau-nandjaka njuda taï wunda akatu-da, nu na molu pa-lupangu ba pamarau-ha welingu la hanggana' i Ala dàngu welingu la àtalu kapàru-na na ma-mangundju meha, 10 nàmu ba namai ka pa-mangundju-ja la tau matua-naka dàngu ka hangàtaru wànja la tau mapawai-ka la lodu nu. Nadu na pa-hakahü-ma ba pawai-jaka lai njimi. 11 Djia-duja hi ma-hamaja ma-mànunggai ndumami ràka pa-paaungu-ha ka wànanggai paraïna na Alanda, dàngu ka màngu àtalu-na ba na-padjàngapu-ja na orangu-mi la mahàmu, dàngu na pa-patumbu-na na pawaimi. 12 Mata ka peku pa-mangundju-ja na tamuna na Mirinda i Jehu daa lai njimi, hamanai njimi daa lai Njuna, nundjuja na pa-namungu-na na Alanda dàngu i Miri Jehu Karitu.

NA KAWUDU 2

Rukuna na mai belina i Karitu.

1 Rukuna na maina na Mirinda i Jehu Karitu, dàngu rukuna ba pauhi-nda

ngeru lai Njuna, makarai-kai angu dedi, 2 àmbu narengga-du panggilu nggaülu na pangàdangu-mi, àmbi katàtaku-du, ka ruku pa-patumbu-na i Ngahu-kai, ka ruku ngaru-jakai, djàka ndiai ka huratu-jakai, ma-welingu lai njudaja ba wàda ànga-nggama, djia-jaka na loduna i Miri ba wàda ànga. 3 Ka àmbu ningui tau ma-panjonga-kai, djiapa ka nda nggi-nggikinanggai-kadu; ba natàka mangilu-mapa bàdi na rapa kandulingu, hi na-pawuwangu-pa wikina bàdi na tau na hupu manda hida, na tunggu molungu, 4 na ma-papapangu, na ma-padjangga wikina ba napapa hàlandja Alaja ndia pa-lumungu-ja ba wàna na tau, hi lupa na-mandapu daa la uma Ala ba napeka wikina Alaka ba wàna ànga. 5 Ka ndai ngàdaja dimi, ba kukàli panii-madu-nggaindjaka jiada ba ningga lai njimi jia? 6 Nàhu pi-minjaka djàka nggàraja na mapàtu-ja, hi lundu na-pawuwangu wikina ngeru la rehina. 7 Nadu na ma-tandjiku la manda hida, mbàda ràmana padua-ka, djiaaja njuna na mapa-pàtu, ba àli-manjaka bàdi. 8 Nu hi na-pawuwangu wikina na manda ningu hidangu, na pa-pameti wànanja na ngahuna la ngaruna paraïna i Miri Jehu, dàngu pa-pamolu-na djàka itaja ba natàka. 9 Nu na tàkana na manda ningu hidangu, nundju-maa-nanja na hurina i kambàliku, ba nawàngu mbiha manjola-na, dàngu tanda hangiahangia, dàngu pa-hangàtaru kabàli, 10 hamanai ba màtu-màtu ma-akatu pa-patumbu-na, pa-titiru wànanja da patunggu molungu ngeru, nu ba nda da-kataku-ja dàngu ba nda dambuha ninja na ma-tubangu, ka peku mànangu wànguda làti. 11 Djia-dujaka i Ala hi na-patàka-ndja ma-pandjàrangu hi kiri waidanja na ma-kabàliku, 12 ka peku tundja wai ngerada mbuu ndàbada da manda waija na ma-tubangu, hi ora ni bia-danjai na ma-akatu. 13 Ba tuna ma-pamalangu mànungu bàdi lai Ala rukumi njimi angu dedi pambuha-na i Miri, maa ba mbàda pindi-du-nanggai welingu la kawunga-na la pangala-nja na mànangu, ba na-pamatua-kai paraïna i Ngahu, dàngu bai waija na ma-tubangu. 14 Djia-duja hi napaau wànggainja na lii mànangu na pa-patàka-manggai, ka peku tunggu-minja na mangundju-na na Mirinda i Jehu Karitu. 15 Djia ba tuna nu, angu dedi, mi-undungu bàdi kai kawana ndja da panaungu da pambàda papekamanggai, ka la ngaru-kai, ka la huratu-kai. 16 Njunaka na Mirinda i Jehu Karitu, hamanai i Ala na Amanda na mambàda mbuhanda hi nawua-nda

panggaüru wàngu ma-palupangu, dàngu pa-monungu wàngu mahàmu, rukuna na pa-namungu-na, 17 ka na-panggaüru àruha da etimi hamanai ka na-pa-kapi-ngatu àruha, hi kiri djàngapu hàlana na paràma-mi dàngu na paniimi.

NA KAWUDU 3

Da panaungu hawiangui.

1 Hinggilu-nai, angu dedi, ihamaja àru-nggama ndumama ka peku kahàruku-na nàhu na puluna i Miri dàngu ka peku pambotu-ja hama tuna lai njimi, 2 hamanai ka peku mangga àru-nggama welingu la tau ànga dàngu la tau akatu. Nadu na pawai ba nda nangera ndàbanja tau. 3 Tàka i Miri ma-tuturu-ja, hi djiangu-ma na-pamàndu-nggai dàngu hi namangganggami napa lai ma-akatu. 4 Dàngu mamonu-nggai rukuna i Miri, ba wàminja padua dàngu ba djiangu-ma duna miwànja napa na paràndimanggai. 5 Njunaka i Miri ka na-paora àrundja da etimi la mbuhangu-na i Ala dàngu la torungu-na i Karitu. 6 Ma-paràha-nggai, angu dedi, la ngarana i Miri Jehu Karitu, kai maraunja djàka djia ningu angu dedi manda kadeningu hurina, manda nundjuja na pa-pekangu panggepi-mi welingu lai njuma. 7 Maa ba pi wiki-ma-minja djàka nggikina bàdi bai nundjuja na hurima, ba nda maanggu lukudu la padua-mi; 8 nda mangangu djua mbu la tau, tàka lundu ndjili-mama dàngu lundu djàra-mama ba maràma la rudungu la lodu, ka àmbu ningudu haàtu lai njuda pa-pambotu-nda ba wàmanggai. 9 Ka nda ngera-manjai wàmi? Ba tuna mata ka ta-paita-ndja bàdi huri ka peku kikungu-da wàmaanggai. 10 Nadu ba talànga-ninggama lai njimi: Djàka ningu tau manda bihu parama, àmbu nangangui bàdi, wàmanggai-ka. 11 Maa ba marongu-du hiana ba nindja hawiangu lai njimi da maanggu luku, da manda rama, da maràma manda palingu. 12 Da tau tungu nu ma-paràha-ndja dàngu mapanau-ndja lai Miri Jehu Karitu, mata ka daràma ngudu ka dangangu paraï wikida. 13 Tàka njimi, angu dedi, àmbu nahoda-dukai la pawunda mahàmu. 14 Djàka era ninja na manda ronguja na papanii-ma la huratu jiana, ihamata-maja, àmbi pakoru dànja,

ka na-makia. 15 Na njuna àmbu hama djiangu papa-minjai, ipanau bianja hama tuna angu dedi-minja. 16 Njunaka i Miri, na pingi peku, ka nawua mànu àrunggai peku la ngga-nggàra na matumbu-ka. I Miri màtawa ka haniina lai njimi mbuu ndàbami.

Na hupu ndjàpuna.

17 Tambi wànggunggai njungga, Paulu, la paruku lima wikinggu; dji-djia-maja jiana na tanda la hu-huratu-ka; tuna numa na tulihu-nggu. 18 Na pa-namungu-na na Mirinda i Jehu Karitu, màtawa ka haniina lai njimi mbuu ndàbami.

NA KAWUNGA HURATU-NA I PAULU LAI TIMUTIU

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu, pa-pahurungu lai Karitu Jehu, nundjuja na hupu luna i Ala na ma-pamàna-nda, dàngu i Jehu Karitu na ngia pa-monungu-nda, 2 lai Timutiu na ana lànga-tàkanggu la pawai. Na pa-namungu, na mila eti, na peku welingu lai Ala, na Ama, dàngu welingu lai Karitu Jehu, na Mirinda, màtawa ka lai njumuja.

Na rukuda da ngguru kabàli.

3 Hama tuna na pa-pamanda-nggunggau ba kulaku la Makandoni, undàdiku kadiru la Epihu kau panaundja hawiangu, ka àmbu ningu pa-papeka hauda, 4 ka àmbu da-nggumangu pangerangu manda palingu dàngu ndalaru dedi manda ningu kandjupungu, ma-patumbu pa-palumungu wàngu, hi nda djia ningu biaja la paliija na andana i Ala la pawai. 5 Na pawuku-na na panaungu duna, djiaja na mbuhangu na ma-welingu la eti jahangu, dàngu la eti pa-tandangu na mahàmu, dàngu la pawai na manda kapelu. 6 Nindja hawiangu da ma-dundjaku-ndja jiada, hi da-pambeli-ngu

la kareuku manda lingu. 7 Ka ngguru ukuta ba wàda, hi nda pi bia-danjai na papeka-da dàngu na pa-palànga-tàkada. 8 Pi-mandanja na uku ba mahàmu-maja, mili ka ma-ràkangu la ukuja njuna ba tawànja, 9 ba dàngu pindanja jiana, hi tuja na uku, ba nda tunggu tau tàndjiaja, tàka tau manda ningu hidangu-ja, dàngu da manda pa-tingingu, da manda lumunja i Ala, dàngu da tau ndjala, da ma-kadjari dàngu da manda patembi, da ma-pameti amada inada, dàngu da tau pameti tau, 10 da tau ndjuraku, da ma-pajorangu la hamada, da ma-batangu tau, da tau kambàliku, da mahara kabàli dàngu mbuu ndàbana na ma-pahilitu welingu la pa-pekangu na ma-padeningu, 11 nundjuja na lü mànangu, na mapeka-ja na rihina i Ala na ma-màndjaku meha, na pa-pangerangu-ka.

Na pa-namungu-na i Ala lai Paulu.

12 Ku-pamalangu-manja Njuna na mambàda pa-àtalu-ka, na i Karitu Jehu, na Mirinda, ma-tuturu-ja na ma-wànangga, ba na-pakata-ngganja jiana na pa-lumungu. 13 Làti duku ba tau pa-lapingu-ka, ba kukeha-nja dàngu ba ku-panjàku-ja na kabungguru; ba tuna pa-manàwarungu-kaka, nadu ba dàngu nda pingunggu ba tunggu nu, rukuna ba nda kupawai. 14 Tàka ma-bundungu dirà matiki-jaka na pa-namungu-na na Mirinda, ba na-pakariangu pawai dàngu mbuhangu lai Karitu Jehu. 15 Malànga-tàka-maja na pulungu jiana, dàngu ràka pa-kataku hàla-maja, i Karitu Jehu ba mbàda mainaka la pinu tana la pa-pamàna-nja na tau ndjala; la padua-da njuda djiaka njungga-maka mangia ngaba. 16 Ba tuna djiaja jiana-maika hi kiri pa-manàwaru-ka, ka peku pa-mangilu-nangga njungga paraïna i Karitu la pa-pa-ngitangu hàlaja na lerangu etina, la patu wàngga ngerangu la mapawai-ka lai Njuna ngeru, pàngala wàdanja na luri pa-lupangu. 17 Lai Njuna na manda pa-dirangu pahangandji-na, na manda molungu dàngu na panda ngita, na na Ala kamehangu, lai Njunaja na tembi dàngu na wotungu lundu nu-nu. Ami-ngu. 18 Nuja na paràndi-nggunggau, ananggu Timutiu, nundjuha da lii wunangu da pambàda wunangu àmangu la rukumu njumu, mata ka djia-hawa nuda da pa-kawana-mu la pa-pabera, nu na pabera mahàmu, ba dàngu màndungu-na na pawaimu dàngu ba dàngu hàmuna na

eti pa-tandangu-mu. 19 Ba mbàda dundjaku-danjaka nu, hi na-molungu-maa na pawaida hawiangu. 20 La padua-da njuda nimbundja i Ihikandaru dàngu i Himiniu da pambàda pakata-nggu lai kambàliku ka papeka-ndja la panda pa-lapingu.

NA KAWUDU 2

Na pa-paràha-na lai Timutiu.

1 La mangilu dehi hi ku-panaungu kai wàngu pakarai dàngu pa-hamajangu, kai pa-mandangu, kai pa-malangungu ndumana na tauka, 2 ndumada da hangandji, dàngu da pa-tangara, ka peku pekuna, ka peku màndjaku-na na lurinda, ba talumu-nja i Ala dàngu ba na-panggepingu na hurinda la ngga-nggàra. 3 Nadu ba nunaja duna na mahàmu dàngu na pa-orangu la hanggana i Ala na ma-pamàna-nda. 4 Ka na-mànangu mbuu ndàbana na tauka, dàngu ka lupa natàka-nja na pinja na ma-tubangu ba wàna. 5 Nadu i Ala ba mbulungua-na, hamanai ba mbulungua-na na malii padua-ndja i Ala dàngu na tau, na i Karitu Jehu na angunda patau, 6 na mambàda pa-djàmangu wikina la pa-pahàla wànja na tauka. Djia-majaka na pa-hakahiingu la rehina. 7 Lumuna nuna-duka hi tuka njungga matanggu bobaru dàngu pa-pahurungu — lànga-tàka-manggunja, nda kambàliku anggurja — la papeka-nja na tau hangàdangu ka peku pawaida ka peku pidanja na ma-tubangu.

Na huri na ma-ràkangu.

8 Nu, màtawa da tau mini la hau pangia hau pangia ka da-hamajangu bàdi wànggu, ba dàngu pa-ndemangu-da lima ma-matua dàngu nda ningu makaraü-da dàngu pa-lumungu-da. 9 Djia-mbuja da tau kawini màtawa ka dawotu paki ma-ràkangu, dàngu pinguda pa-makia, dangu paeti-da, nda djia biaja la pa-kalipa lunggi djàka ndia la papaki marara, ndia ana hida, ndiai paki mambana wilina. 10 Tàka màtawa ka djiaja na parama mahàmu, hama tuna na ma-ràkangu la kawini na ma-pangitangu-ja na lumu-nanja i Ala. 11 Na kawini màtawa ka na-papekangu dàngu kahàna-na ba dàngu

karàdaku-na la ngga-nggàra. 12 Tàka nda kupulia-nja na kawini la pa-papekangu dàngu la pangia ditangu leina, tàka màtawa ka na-kahànangu bàdi. 13 Maa ba i Andangu-du na pa-padika mangilungu hi mangupa i Hawa. 14 Nda djiaaja i Andangu na pa-panjonga, tàka na kawini duna na pa-panjonga hi kiri pangga-nanja na lii pawulu. 15 Ba tuna djiangu-mai njuna ba pa-pamànangu-ja ba na-paanangu, mili ka na-padaingu njuna la pawai, dàngu la mbuhangu dàngu la ma-matua, ba dàngu paeti-na.

NA KAWUDU 3

Na rukuna na ama bokulu dàngu na ndiakingu la kabungguru.

1 Malànga-tàka-maja na pulungu jiana: Djàka ningu keha ka ama bokulu-ka mawàna, tanggu mahàmu-ma pawuku-na. 2 Na ama bokulu àmbu ningu njurana bàdi, haàtua papaha-na, tau ma-pawàla pa-ngàdangu-na, tau paeti-ja, tau pingu hurija, manggepi arijaa, mapingu pa-pekangu tauja, 3 àmbu tau kàli maüku la wai angguru-ja, àmbu tau mbana etija, tàka tau màdjangu-ja bàdi, nda tau kàli pa-lumungu-ja, nda tau mangàbangu àmahu-ja bàdi, 4 tau mapingu pajàpa hàmuja na kuru umana, na ngia pa-tangara-da da anana ba dàngu pa-nggepingu hurina la ngga-nggàra. 5 Nadu djàka nda napingu-ma pajàpa hàmuja na kuru umana, nggiki hama anggaraa-nanjaka na kabungguru-na i Ala? 6 Àmbu tau bidi tama-duja, ka àmbi na-padjangga wikina, ka àmbu na-ngalangu wai ngerana hama tuna i kambàliku. 7 Naora-manjai bàdi paraï tau la hambeli, ka àmbu napulu-nja tau hi nakàna la hiruna i kambàliku. 8 Tuda numbu da ndiakingu la kabungguru, màtawa ka da-panggepingu da hurida, àmbu da-kahanga lama, àmbu na-panjàku-ha wai angguru, àmbu da-kehangu banda akatu. 9 Màtawa ka damangga-nja na ma-tandjiku, nu na pawai, ba dàngu jahangu-na na eti pa-tandangu-na. 10 Njudambu pa-kamangu pàkuha bàdi. Hala djàka nda ni-f. ngudu njurada, djia-jaka ka dakata-nja na palumu-da. 11 Hamanai da papaha-da na-panggepingu-mai bàdi na hurida, àmbu da-pulungu tau, tau pa-nandjarungu-ha bàdi, tau pa-monungu-ha bàdi

la ngga-nggàra. 12 Da ndiakingu haàtua papaha-da bàdi, tau mapingu pajàpa hàmuha da anana, hamanai na kuru uma-naka. 13 Nadu da tau da mambàda kata hàmunja na palumu-da, ba ngalangu-danja pa-ngiangu mangia ngaba hi kalongga nda ukuja na etida la papeka-ja na pulungu rukuna ba dawaija i Karitu Jehu.

Djàka nggikina bàdi la kabungguru i Timutiu.

14 Jiana ba ku-tulihu-nggaunja, monungu-nggunja paluu mai lai njumu. 15 Tàka djàka ku-endapu-kai, pi-munjaka djàka nggikina bàdi la umana i Ala, na na kabungguru-na i Ala na maluri, ba kambaniru-na dàngu ba latana na ma-tubangu-ja. 16 Papingu-majaka ba ma-tandjiku nda ukuja ba lumunja i Ala: Na pa-pa-djilikungu la tolu, pa-pakawana-jaka lai Ngahu, nangita-jaka papalewa, pa-bobaru-jaka la tau hangàdangu, pawai-jaka la pinu tana, pa-padita-jaka hi na-ngiangu la ma-kabilaku.

NA KAWUDU 4

Na ma-panjonga taï la lodu malamiri.

1 Tàka napeka pa-habolangu-majaka paraïna i Ngahu, la lodu malamiri ba ninjaka na ma-kanduli-nja na pawai, ba da-tundungu pa-papeka-da da wàndi akatu, wàndi ma-panjonga-ha, 2 ruku kapelu-da da ma-kareukungu ma-kambàliku, da pa-pa-dambakungu bàhi mbana da eti pa-tandangu-da, 3 da ma-hiringu la pa-pauma, dàngu da ma-paroputu la pangandja hawiangu da pangangu da pa-padika-na i Ala, làti ka danggepi wàndja pa-malangungu paral da tau mapawai dàngu da mapi-njaka na ma-tubangu. 4 Nadu mbuu ndàbada da pa-padika-na i Ala ba mahàmu hàla-maha dàngu ba nda ningu ndokua ràka pa-wàrungu, djàka nggepi wàndja pa-malangungu. 5 Mala ba pa-matua-duha rukuna na puluna i Ala dàngu hamajangu.

Na linguna na lumungu na ma-tubangu.

6 Djàkau panamu-dundja nuda da angu dedi, djia hi ma-lumungu hàmu lai Karitu Jehu-kau, na mamàhi-ha da pulungu rukuna na pawai dàngu na pa-pekangu na mahàmu na pambàda tundumu. 7 Tàka uwàrundja bàdi da pangerangu da manda lingu hama tuna da pakàli pekada da kawini kaweda. U-pandàmangu-ma wikimu la palumu-nja i Ala. 8 Nadu na pa-ndàmangu tàda ihi la pa-parimbu ba hawutua linguna, tàka na lumunja i Ala malingu-ja la ngga-nggàra, ba maningu ràndingu-duja, na na luri, ka maninja nàhuja ka ma-nàmunja ngeru-jakai. 9 Ma lànga-tàkaja na pulungu jiana, dàngu ràka pa-kataku ndàba-maja. 10 Mala ba djiaja jiana-du hi kiri djàranda dàngu hi ta-pa-mukarungu, ba monu-du-ndanjaka i Ala na maluri na ma-pamàna ndàbanja na tau, ri-rihi na tau pawai. 11 Màtawa kau paràha-mandja dàngu kau papeka-mandja jiada-ka.

Na panàru-nanja i Timutiu.

12 Àmbu djia ningudu tau ma-pamuda-kau rukuna ba bidi minikau, tàka màtawa kau pangita-ndja ngerangu da tau pawai la kareuku-mu, la hurimu, la mbuhangu-mu, la pawaimu, la jahangu-mu. 13 Ba ndedi kutàka, màtawa kau pa-mukarungu la pa-mbahangu huratu, la pa-panaungu, la pa-papekangu. 14 Àmbu majau-dunja na pa-wuangu-kau na maninja daa lai njumu, na pambàda wuangu-kau la lii wunangu ba talànga pa-dambaku-danggau lima da ama bokulu. 15 Umaràna-mandja jiada, mata ka lai nu-mamunja na etimu, ka peku ngita ndàba-nanja tau na kabutuhu-mu. 16 Manggangu wikimu hamanai na pa-pekangu-mu, kau undu-ngu-ma lai nu. Nadu djàka tumamu nu ba pamara-munjaka wikimu hamanai da marongu-mbukau.

NA KAWUDU 5

1 Àmbu tenda-dundja da ma-kaweda, tàka mata kau panau-ndja hama tuna na malangu ama; hamanai da bidi mini hama tuna na malangu angu paluhu, 2 da ma-kaweda kawini hama tuna na malangu ina, dàngu da bidi kawini hama tuna na malangu ana-wini, ba dàngu jahangu-mu la ngga-nggàra.

Na rukuda da kawini meti lei.

3 Tembiha da kawini meti lei da malànga-tàka. 4 Tàka djàka ningu kawini meti lei maningu anangu djàka ndia maningu umbukungu, màtawa ka da-papeka mangilu-ngu pàku njuda la palumu-nja i Ala hanggangu la kuru uma wikida dàngu la patundja himbalu-da da inada da amada, ba jiana-duja na pa-orangu la hanggana i Ala. 5 Na kawini meti lei lànga-tàka, na ma-kalondangu, monu-ngu-nanja lai Ala ba dàngu torungu-na la hamajangu dàngu la pa-malangungu la rudungu la lodu. 6 Tàka na maluri wàngu eti biana, meti-nanjaka djiapa ka luri-nanjakai. 7 Na rukuda jiada uparàha-mbundja bàdi, ka àmbu ningu ndoku njurada. 8 Tàka djàka ningu manda anggaraa kalembi-na ka manaüa-manaka na tau la kuru umana, pahini-nanjaka na pawai, hi nda hama tungu biapa na akatu-na na manda pawai.

Na rukuda da kawini meti lei da maningu tanggungu la kabungguru.

9 Àmbu tulihu-nja tamuna na kawini meti lei na mandedi toma nomu kambulu ndaungu; haàtua leina bàdi àmangu; 10 pa-wotungu-majai bàdi rukuda da paràma-na da mahàmu, ba na-radangu anana, ba nanggepi tau nàmu, ba nabaha-ndja wihida da tau matua, ba nandula-ha da ma-pàdangu majila, na ma-maràna patu mahàmu hangia-hangia. 11 Tàka da mandedi toma upàtuha. Nadu djàka da-tahiru-njaka i Karitu paraï pa-matarungu, itirungu bia-danja pa-pauma, 12 hi nanggàna-ha pandjala wàngu ba da-dundjaku-dunjaka na tuturu-da la mangilu. 13 Dàngui ba nda ningu paràma-da hi da-pandàmangu wikida la pa-nimbihu uma; dàngu nda mbulungu bia ba nda ningu paràma-da, tàka dakàli pa-pulungu, hi da-pakonggalungu ba dapanii-ja na nda ràka papanii wàngu. 14 Djia ba tuna nu da kawini meti lei da mandedi toma la rehi, da-pauma bàdi wànggu, ka ningu anada, dàngu ka da-anggaraa-ja na kuru umada, ka àmbu datuja na papulu wànanda papanda. 15 Ba ni-dundjaka hawiangu da mambàda pa-mbelingu la patundu-nja i kambàliku. 16 Djàka ninja na kawini na maningu kawini meti leingu la umana, màtawa ka nandula-ha ka àmbu

na-pabuku-njai mambotu na kabungguru, mata na kabungguru ka peku ndula-nandja da kawini meti lei lànga-tàka.

Na rukuda da ama bokulu; da panaungu hawiangu.

17 Da ama bokulu da mapingu pa-kapipi ràka patembi pa-ndongu-ha, ri-rihi da madjàra la pangàndi-ja na pulungu dàngu la pa-papekangu, 18 Maa ba nidunja la Huratu: àmbi tunja katanga ngora na hapi na ma-parina, ba wàna, hamanai: Na tau na maràma, ràka-mana djàka na-ngalangu wu-ndana, ba wàna. 19 Àmbu kataku-duja na pulu tau na ma-pandjala-ja na ama bokulu, hinggilu-na djàka madua-ha, djàka ndia madua haàtu-ha da ma-hakahii. 20 Tàka da mawunda mandjala, utenda-mandja la mbabu bàdi, ka da-mangàdatu wàngumbu da tau hawiangu. 21 Ku-paihi-manggau la hanggana i Ala dàngu la hanggana i Karitu Jehu dàngu la hanggada da papalewa papindi, kau pamàndu-mandja jiada dàngu nda mbotu hapapa-mu, ka àmbu ningu ngga-nggàra pa-patumbu-mu rukuna bau paora mehanja eti na haàtu. 22 Àmbu ningudu pa-manjamalu-mu la pa-padambaku-nja lima, àmbu ngerangu-du la ndjala haàtu; manggangu wikimu kau jahangu mànu. 23 Àmbu wai djua pàku pangunu-mu, tàka ungunungu-ki wai angguru hawutu bàdi rukuna na mbulimu dàngu rukuna na hidumu na makàli hawundalu. 24 Na ndjalada hawiangu na-habola memangu-ma hi kiri ma-ngilu-nandja la hangga ma-patandangu, tàka na ndjalana hawiangui na-malamiria-ndja. 25 Tuna numbu da parama da mahàmu ba da-habola memangu, tàka da manda tuda nu, nda djia peku-mbuda la pa-kawi ningu.

NA KAWUDU 6

Na rukuda da tau ata.

1 Na tau ataka, màtawa ràka pa-wotungu-ha la ngga-nggàra ka wàdandja da mirida, ka àmbu nalapi wànja tau na ngarana i Ala dàngu na pa-pekangu. 2 Da tau da ma-miringu mapawai àmbu da-pahalimu-duha da mirida rukuna ba angu dediha, tàka màtawa ka manaüda la pa-manundu

rukuna ba mapawai-ha dàngu ba pa-mbuha-ngu-ha, ma-maràna la patu mahàmu. Tuna numa bàdi bau pa-pekangu dàngu bau panaungu.

Da ma-panjonga.

3 Djàka ningu ma-papekangu hau, na manda namatu-ha da pulungu da ma-padeningu, na da puluna na Mirinda i Jehu Karitu, hamanai na pa-pekangu karia-na na lumunja i Ala, 4 na tau tungu nu, wotu àngangu-nanja wikina, djiapa ka nda nggàra-kadu papina, dàngu mbingu-nanja la pa-pata-jaku dàngu la pa-palumungu kareuku djua, ma-patumbu makaraü, pa-hànggangu, pa-lapingu, pa-ngàdangu akatu, 5 pa-malara eti wàda da tau da ma-riwatu pa-ngàdangu-da, da ma-hiliru welingu la ma-tubangu, ba dakaka-ja, na lumunja i Ala pa-ngalangu wànguja ba wàdadu.

Na rukuna na mangàbangu banda.

6 Danguma na pa-ngalangu ba lumunja i Ala, mili ka na-pa-kariangu eti màndjaku njuna. 7 Nadu na dedinda, ba nda ningu ndokua pangàndi-nda la pinu tana jiana, dàngu nda ningumbu paluhu ngàndinda. 8 Ba tuna djàka ningudu panganda dàngu pakinda, toma-mananja mata ka wàndaa. 9 Tàka na tau na ma-kehangu wulu, nggàna-nanja ma-pakamangu, dàngu hiru dàngu itirungu ma-kambànga, dàngu pamburi wàngu hangia-hangia, hi lupa na-hadàndjalu la pamohu la pa-molungu wàngu. 10 Nadu na amuna na ma-akatu-ka ba djiaja na mangàbangu àmahu. Rukuna ba djiaja nuna-maka na pa-namatu-da, hi lundu da-hiliru welingu la pawai hi na-kadjàka-ndja handuka hangia-hangia.

Na panaungu-na lai Timutiu.

11 Tàka njumu dumu tauna i Ala, upalai-ndja bàdi nuda, kau kehanja na tàndji, na lumunja i Ala, na pawai, na mbuhangu, na torungu, dàngu na màdjangu eti. 12 U-parimbungu bàdi la parimbu na mahàmu ruku pawai, kau jàpaja na luri pa-lupangu, ba lumuna nunadu hi kiri paaunggau, dàngu

hu pekaja na papeka na mahàmu la hangga hakahii dangu. 13 Ku-paràha-nggau la hanggana i Ala, na pingina na luri hi kiri lurina na maluri-ka, hamanai la hanggana i Karitu Jehu, na mambàda hakahii-nja na papeka na mahàmu la hanggana i Potiu Pilatu, 14 kau pamàndu-nja na pulungu jiana dàngu nda ningu iraku-mu djàka ndia njuramu hi lundu na-pawuwangu wikina i Miri Jehu Karitu, 15 na pa-pawuwa-na ngeru la rehina paraïna na Ma-maràmba meha na pingi màndjaku, na Hupu Ma-hangandji dàngu na Hupu Pa-miringu, 16 na ma-mehangu la panda ningu metingu, na ma-ngiangu ma-hambila panda lihingu, na pandedi ngita dàngu na panda peku ngita ndoku tau; lai Njunaja na wotungu dàngu na kodi màka na ma-padaingu. Amingu.

Na papanii-nandja da mawulu.

17 Upaniindja da mawulu la pinu tana nàhu, ka àmbu da-kadjanggalu, ka àmbu da-monungu banda manda padaingu, tàka ka djiaaja i Ala na ma-pabundu-ndanja mbuu ndàbana ka peku paki-ndanja, 18 ka datu mahàmu, ka dawulu wàngu parama mahàmu, ka da-paweli etingu la pa-padaüngu anguda, mangu mehanggu ba nda wàda. 19 Nu ba da-kangutungu wikida banda ma-padaingu, lata ma-undungu, ndumana la lodu na ma-nàmunja, ka peku jàpa-danja na luri na malànga-tàka.

Na hupu ndjàpuna.

20 Oi Timutiu, mangganja na pambàda pa-tanggungu-kau, kau kadjia-ha da kareuku àngana da manda matua dàngu da pa-palumu-na na pingu, pinguja ba wàda ànga. 21 Nindjaka hawiangu da mapeka-ja nuna, hi da-ndjàrangu welingu la pawai. Na pa-namungu-na i Ala mata ka lai njimi-jawa.

NA HURATU-NA I PAULA LAI TIMUTIU NA PADUA WÀDA

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu, pa-pahurungu lai Karitu Jehu rukuna na pambuha-na i Ala, nundjuja na paràndi, na na luri na maninja lai Karitu Jehu, 2 pa-pangàndingu-ja i Timutiu na ana pambuha-nggu. Na pa-namungu, na mila eti, na peku welingu lai Ala, na Ama, dàngu welingu lai Karitu Jehu, na Mirinda, mata ka lai njumu-jawa.

Na pa-malangungu-na.

3 Ku-pamalangu-nja i Ala, na palumu-nggu dàngu jahangu-na na eti pa-tandangu-nggu, beri hama tuna na hurida da bokunggu da àpunggu, ba nda na-kambotahu na tiki-nggu-nggau la hamaja-nggu la rudungu la lodu. 4 Ba kunamu-ha da wai matamu, rindjungu-nggunjaka pa-ngita-kau, ka peku mbinu-nangga mbaha eti; 5 hi djia ngada bia-nggunja na pawai nda kapelu na ma-ngiangu mangilu la àpumu i Loi, hamanai la inamu i Euniki, tàka na-màndungu-ma la etinggu ba na-ngiangu-mbu lai njumu.

Na panau-nanja la pa-torungu i Timutiu.

6 Djia-dujaka hi ku-panamu-nggau ka peku pa-miripu-munja na pawua djua-nanggau i Ala, na maninja lai njumu rukuna ba ku-padambaku-nggau lima. 7 Nadu na ngahu na pawua-nanda i Ala ba nda djia mangàdatu pa-patumbu-na, tàka mbiha dàngu mbuhangu dàngu pa-eti-ngu. 8 Djia ba tuna nu àmbu makia-dunja la pa-hakahii-nja na Mirinda, dàngu àmbu makia-mbungga njungga, na ma-ngiangu la uma kapàtangu lumuna Njuna, tàka mata kau pàda pa-kariangu-mbu majila lumuna na lii mànangu, nundjuja na mbiha mendina i Ala, 9 na mambàda pamàna-nda, dàngu na mambàda paau wànda paaungu matua, nda nundjuja na paràma-nda njuta, tàka nundjuja na pawuku wikina Njuna dàngu na pa-namungu na pambàda wua-nanda lai Karitu Jehu weli muia weli tanangu; 10 tàka na pa-pangitangu nàhu ba natàka-ka na ma-pamàna-nda, na i Karitu Jehu, na mambàda pamolu-nja na meti hi na-patumbu-ja na luri dàngu na manda molungu, rukuna na lii mànangu. 11 Lumuna nunadu hi kiri tuka njungga

matanggu bobaru dàngu pa-pahurungu dàngu ngguru.

Na huri pa-pangita-na i Paulu dàngu i Onihipuru

12 Lumuna nunadu hi ku-handepa ndàba-jakaka jiana. Tàka nda ku-makia wambunja. Nadu ba pi-manggunja djàka nggamuja na ngia pa-monungu-nggu, dàngu na-màndungu-ma na etinggu ba namàka pamangga-nja na pa-pajàpangu-ka lundu la lodu nuna. 13 Pangera wàndjawa da pulungu da ma-padeningu, da pambàda rongumu welingu lai njungga, bau wànja na pawai dàngu na mbuhangu na maninja lai Karitu Jehu. 14 Mangganja na mahàmu na pa-pajàpangu-kau, rukuna i Ngahu Matua na ma-ngiangu lai njuta. 15 Pi-dumunja ba mbàda dundjaku ndàbadanggaka da manindja la Ahia; lai njuda nindja i Pinggiliu dàngu i Hirimonggini. 16 Njunaka i Miri ka namila àrundja eti da tau la umana i Onihipuru, ba nakàli pa-màndjaku-jaka na etinggu, dàngu na manda makia-ndja da nggili bàhinggu. 17 Tàka ba natàka-ka la Rumu, nahimbu mbana eti-maka hi lundu nahunggu-ka. 18 Njunaka i Miri, ka napuli àrunja la pa-ngalangu mila eti lai Miri la lodu nuna. Djàka nggi-nggikina ba nalumu-ngga ba ningga la Epihu, njumuipa marihi pinja.

NA KAWUDU 2

Ba napanau-nja i Timutiu la pa-torungu paraïna i Paulu.

1 Djia ba tuna nu njumu dumu ananggu, màtawa kau àtalu la pa-namungu na maninja lai Karitu Jehu, 2 dàngu da pambàda rongumu welingu lai njungga, ba talànga dangu hakahii-ja, upakata-ndjawa la tau pa-monungu, da ràka ma-papekangu tau hawiangu-mbu. 3 Màtawa njumumbu kau padangu majila hama tuna na huru-ndandu-na i Karitu Jehu na mahàmu. 4 Nda ningua hurundandu ma-hanggetu la wai ngera wikina djàka talànga pabera-na, ka peku ora-nanja na mawànda-ja pa-hurundandu. 5 Djàka ningu ma-parimbu, nda na-ngalangua pendji, djàka nda na-namatu huri ba na-parimbu. 6 Na tau tungu woka na madjàra la parama djiaja bàdi ma-mangilu la pa-ngalangu ihi woka. 7 Panauja na papanii-nggu, nadu i

Miri ba djiangu-ma nawua-nggau manggàna la ngga-nggàra. 8 Namu-jawa i Jehu Karitu, na pa-pahadangu welingu la padua tau meti, na na wàlana i Ndautu, nundjuja na lii mànangu na pa-bobaru-nggu. 9 Lumuna nuna-maka hi kiri pàdangu-nggu majila hi lupa papàtu tau akatu-ngga. Tàka na puluna i Ala nda papàtu-aja. 10 Djia-dujaka hi kiri handepa-nggunja mbuu ndàbana lumuda da tau papindi, ka peku ha nggau-dan ja i duda na pamara wàngu na maninja lai Karitu Jehu, hi lupa dangala-nja na bundjuku na ma-padaingu. 11 Malànga-tàka-maja na pulungu: Nadu djàka tameti karia-manja, djiangu-ma ba taluri karia-mbunja; 12 djàka ta-patorungu, djiangu-ma ba ta-hangandji karia-mbunja; djàka ta-pahini-nja, djiangu-mai duna ba na-pahini-mbunda. 13 Djàka nda ta-tuturu njuta, daingu-mana duna la pa-tuturu, nadu ba nda djia peku pahiningu-ana wikina.

Àmbu pa-tajaku dànja na ma-ndjàrangu ba wàna.

14 U-panamu-mandja jiada, dàngu u-pambangatu-mandja la hanggana i Ala ka àmbu da-palumungu kareuku djua, manda ningu lingungu, tàka pa-moiungu wà bia-nanja na marongu. 15 U-pamukarungu-ma la pa-padj àmangu wikimu lai Ala ba tau pa-monungu-kau, tau maràma manda makia, na ma-pala-ra pahàmu-nja na pulungu na ma-tubangu. 16 Tàka màtawa kau maraundja da kareuku aànga da manda matua; nadu da tau tungu nu, ba bo-bondjangu-danja la panda lumunja i Ala, 17 dàngu na papanii-da na-lulungu anguna hama tuna na po-ngu; la padua-da njuda nimbundja i Himiniu àda i Paletu, 18 da ma-hiliru welingu la ma-tubangu, làpahu-nanjaka na hadangu-da da ma-meti ba wàda, hi da-njànggaru-ja na pawaida hawiangu.

Na lata na pa-bàndjalu-na i Ala.

19 Tàka na-kapingatu-ma duna na lata pa-bàndjalu-na i Ala. Na huratu-na: Natanda-maha duna i Miri da manguna ba wàna, dàngui: Djàka nggamu matiki-ja na ngarana i Miri, na-pamarau wikina bàdi welingu la ma-akatu, ba wàna. 20 La hau uma bokulu nda mbulungu kanaingu àmahu rara, ndia àmahu baraa maningu, tàka kanaingu ai kanaingu tanambu; hawiangu

mambotu-ja, hawiangu ma-halela-ja. 21 Nu djàka ninja na mambàda pa-jahangu wikina welingu la matungu nu, njuna kanaingu mambotu-jaka taï', na pambàda pa-matua, na ràka pawangu la mirina, na pa-panggànangu la parama mahàmu hangia-hangia.

Na uku la mangàndi lii mànangu.

22 Tàka màtawa kai maraunja bàdi na pa-itiru-da da bidi tau; keha-njawa na ma-tàndji, na pawai, na mbuhangu, na peku, anguda da tauka da mapawu-nja i Miri welingu la eti jaha-ngu. 23 Tàka màtawa kau wàrundja da pa-patajaku wàngu ma-kambànga da manda pa-àndangu; ba pi-dumunja ba pa-pa-hànggangu wànguha. 24 Na atana i Miri nda ràka-ana la pa-pahànggangu, tàka na-màdjangu bàdi la tauka mbuu ndàbana, mapingu pa-papekangu tauja, tau lerangu etija, 25 na mapanau wàndja kendaru eti da tau da ma-pa-katanggaru. Wànguna djàka wànadu i Ala ka da-pambelingu la papinja na ma-tubangu, 26 hi lupa da-pawàla, ba dapuli-ka la hiruna i kambàliku na ma-tanawa-ndja, la panundju-ja na pambuha-na.

NA KAWUDU 3

Na akatu-na na tau la hupu ndjàpuna.

1 Màtawa kai pinja, taï la hupu ndjàpuna, ba ninguka lodu kalutu. 2 Nadu na tau taï ba na-mbuhangu tàda ihi wiki-ana, ba da-mangàbangu àmahu, ba dapeka rihida, ba da-katadaku, ba da-palapingu, ba nda darongu la inada la amada, ba nda da-kamahingu, ba nda da-matua, 3 ba nda da-panamu, ba nda da-tuturu, ba da-papulungu, ba nda da-roputu wiki, ba tau pa-tidungu-ha, ba nda da-mbuha-ngu mahàmu, 4 ba da-pahiningu, ba nda da-pa-nandjarungu, ba da-padjangga wikida, ba darihi pangia ngabaja na ma-nggànangu la etida, nda tu pàkuna na mbuha-danja i Ala; 5 ba da-pahama àngangu wikida la tau malumu-nja i Ala, tàka hi mbàda wàru-danja paduai na màkana; da tau tungu nu umarau-mandja bàdi. 6 Nadu ba la koru tau tungu nuha da ma-parunungu wikida la hau uma hau

uma, hi da-awahu-ha da kawini ànga, da pabundu mandjala, da pairu ngàndi itirungu hangia-hangia, 7 da ma-papekangu mànu, tàka nda da-ngalangu ndokui pato-ma-ja na pinja na ma-tubangu. 8 Hama tuna i Janihu dàngu i Jambiru ba da-rawaku-ja i Muha, tuda numbu njuda ba da-rawaku-ja na ma-tubangu, tau ma-nwatu pangàdangu-ha, tau nda torangu pawaiha. 9 Ba tuna nda da-ngalangua paluu kabutuhu, nadu ba ngi-ngita madua-nandja tau dangu na kambànga-da, hama tuna na kambànga-da nuda da tau madua.

Pa-torungu la pambàda papeka-mu ba wànanja i Timutiu.

10 Tàka njumu dumu mbàda kiku-munjaka na pa-papeka-nggu, na huringgu, na pawuku-nggu, na pawainggu, na lerangu etinggu, na mbuhangu-nggu, na torungu-nggu, 11 na kehangu-ka, na pàdangu-nggu majila, hama tuna na manggàna-ka la Atiuki, la Ikoniu dàngu la Litaru. Da majila jiada ka mbàda pàda-nggundjaka, ba tuna na-pahàla-kaka welingu la mbuu ndàbana paraïna i Miri. 12 Nadu, mbuu ndàbana na tau na ma-patikingu la palumu-nja i Ala lai Karitu Jehu, ba djiangu-ma bàdi na-pàdangu majila. 13 Tàka da tau akatu dàngu da ma-kambàliku bo-bondjangu-danja duda napa la pa-akatu; tau ma-panjonga-ha dàngu tau pa-panjonga. 14 Tàka njumu dumu màtawa kau padaingu la pa-papeka-mu na ma-màndungu la etimu, dàngu namu-munja djàka nggamuha da ngia pa-papekangu-mu, 15 dàngu ba welingu pa-anakeda-mamu bau pindja da huratu matua da mamàka pawua-nggau manggàna, na pamara wàmu rukuna na pawai lai Karitu Jehu. 16 Da huratu da pa-paihi-na i Ala ni-ninguma linguda la pa-papekangu, la pa-bowangu mandjala, la pa-pahàmu, la pa-kapipi la matàndji, 17 ka peku djàngapu-na na tauna i Ala ka na-nggànapu la patuja na mahàmu-ka mbuu ndàbana.

NA KAWUDU 4

Bobaru-ja na pulungu ba wàna.

1 La hanggana i Ala dàngu i Karitu Jehu na ma-patanda-nja taï wai

ngerana na tauka, na maluri dàngu na mameti, ku-pambana wànggaunja na wuwana dàngu na pahangandji-na: 2 Ubobaru-ja na pulungu, ka lai nu mànuja na etimu, ka rapana ka nda rapa-nakai; bowanja ndjalana na tau, tenda-nja, panaunja ba dàngu pa-pekangu màngu lerangu etimu la ngga-nggàra. 3 Nadu ba ninjaka na rehina haromu, na tau ba nda patoru-nja na pa-pekangu na ma-padeningu, tàka paraï pambàdi-da kahilu-da, hi da-pauhingu wikida ngguru nundjuja na parindju eti wikida, 4 hi da-pambelingu kahilu-da welingu la ma-tubangu hanggangu la pangerangu manda ningu lingungu. 5 Tàka njumu dumu màtawa ka na-pawàla mànu na pa-ngàda-ngu-mu, bukuwa majila, ràmaja na parama tau mangàndi lii mànangu, pa-lànjapu-maja na palumu-mu. 6 Nadu njungga duku ba djia-jaka na rapa mangedjingu-ka, dàngu djia-majaka na rehi lakunggu. 7 Mbàda parimbu-ngguka la parimbu na mahàmu, kandjupunggunjaka na palainggu, jàpa-nggunja padua-ka na pawai. 8 Hinggilu-da nuda pandengi-na padua-ka duku na pendji tuba matàndji, na pa-wuangu-ka la lodu nuna taï paraïna i Miri, na ma-patandangu matàndji; nda mbulungu njunggaa pa-wuangu, tàka djia-mbuja mbuu ndàbana na tau na maora-nja na wuwana.

Na kandjupu panaungu-na i Paulu.

9 Pa-mukarungu àru kau luu mai. 10 Nadu i Ndema ba mbàda dundjakunanggaka, ba ora ni-nanja-ka na pinu tana nàhu, hi nalaku la Tehalunika, i Karikihu hambàda-naka la Nggalati, dàngu i Titu la Ndalu-matia-jaka. 11 Djiaja i Lukahu na maninja la lihinggu. Laku liinja i Màruku kau karia-nja nàmu; ba malingu lànga-tàka-duja lai njungga la palumu-nja na palumungu. 12 I Tihiku mbàda paràha-nggunjaka la Epihu. 13 Djàkau mai napa ungàndija na kalembi malainggu na pa-mbula-nggu la Tarua la umana i Kàrupu, dàngu da huratu-ka, ri-rihi da ma-karàtangu manulangu. 14 I Ihikandaru, na ma-tukangu kaliangu, lalu pa-handuka-nanggaka; Njuna duna i Miri na matunja himbalu-na taï na pa-patumbu-naka. 15 Umanggangu wikimu welingu lai njuna, ba nda uku rawaku-ma-nanjaka na kareuku-nda. 16 La kawunga hemanggu nda ningua haàtu la lihinggu, tàka

da-dundjaku ndàba-maa-nggaka; mata àru ka àmbu paduku-ndja. 17 Tàka i Miri duna nimanja la lihinggu, hi na-paàtalu-ka hi kiri bobaru kandjupu-nja na lii mànangu rukunggu njungga, hi darongu ndàbaja paraï tau hangàdangu-ka; nu pahàla-nggunjaka welingu la ngaruna na mabohu. 18 Djiangu namangga-ma-ngga duku i Miri welingu la pawuku-na na tau akatu-ka, dàngu ka na-pamara-ka, hi lundu kutama la ngia pahangandji-na la awangu. Lai Njunaja na bu-ndjuku lundu nu-nu. Amingu.

Na hupu ndjàpuna.

19 Tambi wànanggai wàmundja i Perikila àda i Akila, hamanai da tauka la umana i Onihipuru. 20 I Eratu na-ndàdiku-ka la Korinitu; i Torupimu ku-dundjaku-nja mangu hiduna la Maliti. 21 U-pamukarungu kau mai nàmu ba ndedi na-urangu. Tambi wàda ndàbanggau i Eumbulu, i Pundihu, i Linu, i Kalaundia lupa da angu dedika. 22 Njunaka i Miri ka na-pamàndu-njawa na etimu. Na pa-namungu-na i Ala màtawa ka lai njimija.

NA HURATU-NA I PAULU LAI TITU

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu atana i Ala, pa-pahurungu lai Jehu Karitu lumuna na pawaida da papindi-na i Ala, dàngu na pidanja na ma-tubangu, na manundju-ja na lumunja i Ala, 2 ba monunja na luri pa-lupangu na paràndi mangilu-na i Ala na manda kambàliku weli muia weli tanangu, 3 — nabowa-njaka na puluna la rehina, la pa-bobarungu na pa-pakatangu-ka nundjuja na hupu liina i Ala na ma-pamara-ta — 4 pa-pangàndingu-ja i Titu na ana lànga-tàkanggu la pawai na pa-ukuru-nda. Na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Ala na Ama dàngu welingu lai Karitu Jehu, na ma-pamara-ta, màtawa ka lai njumuja.

5 Djiaja jiana-du hi ku-bàndjalu-kau la Kareta, kau pa-lànjapu-ja na mandedi lànjapu, dàngu kau tu ama bokulu la hau paraï hau paraïngu, hama tuna na pambàda paihi-nggunggau, 6 na da tau da manda ningu njurangu, da ma-haàtua papaha-da, da mapawai anada, hi nda napulu-ndja tau paraï patu maànga ndia paraï panda rongu. 7 Nadu na ama bokulu ba nda ningu njurana bàdi, ba ma-tàngaru-duja na umana i Ala; àmbu nadjangga eti, àmbu narengga la pambeni, àmbu tau kàli maüku la wai angguru-ja, àmbu nakàli pa-lumungu, àmbu na-kehangu banda akatu; 8 tàka màtawa ka tau nggepi arijaa-ja, ka na-mbuhangu mahàmu, ka na-paeti, ka natàndji, ka na-matua, ka na-roputu wiki, 9 ka na-kawana-nja na pulungu na pa-monungu nundjuja na pa-pekangu, ka namàka papanau wànja na pa-papeka-ngu na ma-deningu dàngu la pabowa-ndja ndjalada da ma-parawaku. 10 Ba nadangu-du na tau na manda pa-tundungu, na mapanii wàngu manda lingu, na ma-panjonga, ri-rihi da tau da majàpa-ja na uku kàri. 11 Pawunggu-ndja bàdi da ngaruda da tau tungu nu, na da tau da ma-pariu raŭ hàlanja na kuru uma tau, ba da-papeka wànja na manda ràkangu paraï pa-itirungu banda akatu. 12 Na haàtu na anguda, na wunangu wikida: Da tau Kareta ma-kambàliku mànu-maaha, beri mabohu-ha, tau malau mbuli majauha, wàna-maka. 13 Na-padeningu-ma nuna na pa-hakahii. Djia ba tuna nu màtawa kau kadu ngoraha bau bowandja ndjalada, ka na-padeningu na pawaida. 14 Dàngu ka àmbu da-patingingu ningu la pangerangu tau Jahundi, dàngu la pa-hukutu tau ma-pambelingu welingu la ma-tubangu. 15 La tau ma-jahangu na-jahangu ndàba, tàka la tau iraku dàngu la manda pawai nda ningua hau ma-jahangu. Da tau tungu nu na-iraku-mbu, ka pa-ngàdangu-danja, ka eti pa-tandangudanjakai. 16 Matanda-ja i Ala wàda la ngaruda, tàka pahini bia-danjai la paràma-da; tau pa-jiditungu-ha, manda pa-tundungu, nda ràka matu mahàmua-ha, djiapa ka nda nggàra-jakadu.

NA KAWUDU 2

Na uku la ma-kaweda, la bidi tau dàngu la tau ata.

1 Tàka njumu dumu màtawa kau paniija na ma-ràkangu la pa-pekangu na ma-padeningu. 2 Da ma-kaweda mini da-pa-nandjarungu bàdi, ka da-pangge-pingu da hurida, ka da-paeti, ka na-padeningu na pawaida, na mbuhangu-da, na torungu-da. 3 Hamanai da ma-kaweda kawini ka na-matua na huri-daka, àmbu da-pulungu tau, àmbu na-paradjaku-ha wai angguru, ka da-papekangu mahàmua, 4 ka da-kapipi-ha da bidi kawini la pa-mbuhangu leida, la pambuhangu anada, 5 la pa-paeti, la pa-jahangu, la pa-marànangu kuru umada, la pahàmu eti, la pa-karadakungu leida, ka àmbu nalapi-ja tau na puluna i Ala. 6 Hamanai upanau-mbundja bàdi da bidi mini ka da-paeti la ngga-nggàra. 7 Kau pangita wàndja ngerangu na huri wikimu la parama mahàmu, la pa-pekangu manda ningu korungu, la huri ma-panggepingu, 8 la pa-bobarungu ma-padeningu panda pulu tau, ka peku makia-da da papanda paraï panda ningu ma-iraku papulu wàdanda. 9 Panaundja da tau ata ka da-karuduku la mirida la ngga-nggàra, ka naora-ndja mirida, ka àmbu da-katanggaru-ha, 10 dàngu ka àmbu da-kaleka, tàka ka da-pangitangu-ma tuturu-da la ngga-nggàra, ka dawotu-nja pakina na papeka-na i Ala, na ma-pamara-ta, la ngga-nggàra.

Na wuana na pa-namungu-na i Ala.

11 Nadu ba mbàda wuwa-manaka na pa-namungu-na i Ala. na ma-patumbu pamara wàngu la tauka, 12 dàngu na ma-papeka-nda la pawàru-nja na nda lumungu-nda lai Ala dàngu na pa-itiru-naka na pinu tana, ka mangu paeti-nda, ka mangu tàndjinda, ka mangu lumu-ndanja i Ala ba taluri jia la pinu tana, 13 ba tanedi-nja na pa-monungu na pa-màndjaku wàngu, dàngu na hungana na bundjuku-na i Ala djangga meha, na ma-pamara-ta, na i Karitu Jehu, 14 na mambàda pa-djàmangu wikina lumunda njuta, ka peku pahàla-nanda welingu la manda tàndjika, dàngu ka na-paja-hangu hau bandjaru panduma wikina, ma-maràna la patu mahàmu. 15 Jiada-ka upanii-maha bàdi, kau panaungu, kau bowangu ndjala dàngu pa-mbangatungu-mu; àmbu ningudu haàtu ma-pamuda-kau.

NA KAWUDU 3

Na huri pawangu la ma-pareta dàngu la angunda patauka.

1 Upanau-mandja ka da-tangara-ha da ma-pareta dàngu da ma-kuaha, ka da-patundungu, ka da-rimangu padua la pawu-nda mahàmu hangia-hangia, 2 ka àmbu da-palapingu, ka àmbu da-palumungu, ka nahàmu na hurida, ka da-pangitangu-ja na màdjangu dju-djua-da la tauka. 3 Nadu àmangu làti ba tau kambànga-mbuta njuta, nda ta-patundungua, ta-ndjàrangu, naata-nda ma-itirungu dàngu mangàbangu hangia-hangia, taluri ningu la ma-akatu dàngu la malara eti, tau pa-jiditungu-ta, ta-pakaraüngu eti dàngga angunda. 4 Tàka ba nawuwa-ka na màdjangu etina i Ala na ma-pamara-ta dàngu na mbuhangu-na tau, 5 hi na-pamara-ta nda rukuana na parama matàndji na paràma-nda njuta, tàka namatu-ja na mila etiana, ba na-ngara-ngia-nja na wai ihu, hi padedi belita dàngu hi pabidi-ta paraï rukuna i Ngahu Matua, 6 na pambàda buri pabundu-nanda rukuna i Jehu Karitu, na ma-pamara-ta, 7 mata, ba pa-kawana-ta rukuna na pa-namungu-na, ka peku ma-ndumangu-ta, namatu-ja na pa-monungu, na na luri palupangu.

Na huri pawangu la tau ma-panjonga.

8 Malànga-tàka-maja na pulungu, dàngu kau pa-mbangatu-mandja jiada wànggu, mata da tau da mambàda pawai lai Ala ka da-parukangu la patu mahàmu. Na da parama mahàmu ba mapaki-ha dàngu ba malingu-ha la tau. 9 Tàka umaraungu bàdi pa-lumungu a-ànga dàngu ndalaru dedi, dàngu pa-hànggangu, dàngu la pa-parawaku wànja na lii uku. Nadu ba nda ningua linguda dàngu andada. 10 Na tau na ma-pabàriku, djàkau pandua pa-ndilungu-ka papanau-nja, udjukaru-nja bàdi, 11 ba pi-dumunja na tau tungu nu ba ndjàrangu-nanjaka dàngu ba ndjala-nanja ba dàngu pandjala-na wikina.

Na hupu ndjàpuna.

12 Napa djàku paràha-nggaindjaka i Aratema djàka ndia i Tihiku,

u-pa-mukarungu kau mai lai njungga la Nikupoli. Ba mbàda pambulu-ma-nggunjaka la pa-engangu lai nu la 13 I Hena na mapingu uku dàngu i Apolu luu kareni àru-ndja, ka àmbu ningu ndoku ma-jàmihu-ndja. 14 Da angu-mbunda da-papekangu bàdi la pa-maràna patu mahàmu, la pa-patoma-ja na mandjaka, ka àmbu kahewa-da. 15 Tambi wàdanggau da manindja la lihinggu. Tambi wànanggai wàmu hàlandja da mambuhanggama la pawai. 16 Na pa-namungu-na i Ala màtawa ka lai njimna mbuu ndàbami.

NA HURATU-NA I PAULU LAI PILEMUNGU

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Paulu, tau papàtu lumuna i Karitu Jehu, dàngu lai Timutiu, na angu dedi, pa-pangàndingu-kau, Pilemungu, tau pa-mbuhangu, angu ràmama, 2 hamanai i Apia, na anawini, dàngu i Arakipu, na anguma pa-pabera, lupa na kabungguru na maninja la umamu. 3 Na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Ala, na Amanda, dàngu lai Miri Jehu Karitu, màtawa ka lai njimija.

Na pa-malangungu-na.

4 Ku-pamalangu mànunja na Alanggu ba kutiki-kau la hamaja-ngu-nggu, 5 ba kurongu-dujaka na mbuhangu-mu dàngu na tuturu-mu lai Miri Jehu dàngu la tau matua-ka; 6 ba dàngu kamahingu-nggu, nu bau panua dàndja ruku pawai, ka manaü pimunja na mahàmu-ka, na ma-hanggangu lai Karitu daa lai njuta. 7 Nadu, angu dedi, ba nda uku mbahaja, dàngu nda uku nggaü-ru-ja na etinggu rukuna na mbuhangu-mu ba da-màndjaku-duka da etida da tau matua rukumu njumu.

Na rukuna i Onihimu.

8 Djia ba tuna nu, djiapa ka na-kalongga ndàbakai na etinggu lai Karitu la pa-paràha-nggau pawunda-ja na ma-ràkangu, 9 tàka lumuna na mbuhangu,

kurihi mbuhangui-pa pa-pama-nda-nggau. Njungga jia Paulu, ma-kaweda, màlai papàtu nàhu lumuna i Karitu Jehu, 10 ku-pamanda-nggau rukuna na ananggu, na pa-patumbu-nggu ba ku-ngiangu la kalorungu, na i Onihimu, 11 na manda ningu linguna àmangu lai njumu, tàka nàhu ninguka linguna lai njumu hamanai lai njunggambu. 12 Ku-paràha beli-nggaunja, na ana hàmu etinggu. 13 Mata ka pàtu bia-jawa pa-ndàdiku lai njungga, ka nalumu-ngga hiluna njuna, ba talànga ngiangu-nggu la kalorungu lumuna na lii mànangu wànggumai làti. 14 Tàka djàka panda pimu njumuja, nda kubihua pa-patumbu ngga-nggàra, mata na hàmumu ka àmbu hama djiangu pa-pambana-ja, tàka ka weli eti-munja. 15 Nadu ba djiaja jiana-du ihu hi kiri pa-pahewangu-ja hakudu welingu lai njumu, ka peku mangu pangalamunja. 16 Nu nda hama djiangu ataa-japa, tàka na-rihingu-pa ata, angu dedi pa-manàwarungu-jaka, ri-rihi lai njungga, manaü-ama-naka lai njumu, ka la tolu, ka lai Mirikai. 17 Djia ba tuna nu, angunggu djàka wàmu-dungga, unggepi àruja hama tuna bau nggepika njungga. 18 Dàngu djàka na-pamburi-kaukai, ndia djàka wutangu-na-njakai lai njumu, upabuku bia-nggandja njungga. 19 Ruku limanggu njungga-maja, Paulu, njunggama duku mahilu-ha; narihi-kipa na wutamu njumu lai njungga, wà-nggudunggau, na na wikimu. 20 Oi angu dedi, màtawa ka ningu pa-awahu-nggu lai njumu lai Miri; u-panggaüru àruja na etinggu lai Karitu. 21 Nu ba ku-tulihu-nggau, dàngu màndungu-mana na etinggu bau ronguka. Ba pi-ma-nggunggau napa ba narihi-mbupa na pa-patumbu-mu, nda djiangu bia na patiki-nggu. 22 Nu kau rima-mbungga ngia patodu-nggu; ba monungu-ma-nggunja, ba pa-pabelingu-ka napa lai njimi rukuna na hamajangu-mi.

Na hupu ndjàpuna.

23 Tambi wànanggau i Epaperahu na angunggu la uma kapàtangu lai Karitu Jehu, 24 djia-mbuja i Màruku, i Aritàruku, i Ndemahu, dàngu i Lukahu, da angu ràmanggu. 25 Na pa-namungu-na i Miri Jehu Karitu, màtawa ka ninja la eti dalumi.

NA HURATU LA TAU IMBARANI

NA KAWUDU 1

Na rihina i Ana la papalewa.

1 Ba napahau danguka dàngu ba ma-màtu ngarangia-ka pawàna i Ala amàngu, ba napanii la bokunda la ngaruda da wunangu, 2 nàhu la hupu ndjàpuna panii-nanjaka lai njuta lai Ana, na pambàda tuna manduma-nja mbuu ndàbana; rukuna Njunambu hi na-padika-nja na pinu tanaka. 3 Djia-jaka Njuna na ngia pa-kabilaku-na na mangundju-na i Ala dàngu na ninuna na hadana, na ma-pandema-nja mbuu ndàbana la puluna na mambiha mendi. Nu ba nahàla-ka paràma-ja na pa-àlingu wàda da ndjalaka, mandapu-nanjaka la kawana-na na Ma-bokulu meha la awangu madja-ngga, 4 ka rihi-nandjaka pa-kuaha da papalewa, nundjuja na ngara na pambàda ndumana ba nahipu-ha da ngarada njuda. 5 Mala nggamuja wàmi la papalewa na pambàda paniina: Njumu Ana-nggunggau, la lodu nàhu-maka ba ku-patu-mbu-kau, ba wàna? Hamanai: Njungga Ama-mananggaka taï, dàngu Njuna Ana-ma-nggu-njaka, ba wàna? 6 Dàngu djàka nahili patama-njaika na Ana kawunga la pinu tana: Màtawa da papalewa-ka mbuu ndàbada ka da-marubuku bàdi la hanggana Njuna, hi wàna. 7 Tàka ba nalandjai da papalewa: Na matuha ngilu da papalewa, dàngu wàla epi da pa-paràha-na, wàna. 8 Tàka narukuna i Ana: Dou Ala, na kandjàka hangandji-mu hanii-mana lundu nu-nu, dàngu na toku tàndji djiaja na toku hangandji-na; 9 matàndji-ja dumu na pambuha-mu, dàngu na ma-akatu mu-paura-maja, djia-dujaka, a Ala, na Alamu hi narihi buringgau lonahu hawola welingu la angu-muka, wànanja. 10 Dàngui: Njumu Miri la kawunga-na matunja latana na tana, dàngu na awangu paruku lima-munja. 11 Nuda da-molungu-ha ngeru, tàka njumu dumu padaingu-mamu; mbuu ndàbada da-pabora kalembingu-ka taï, 12 dàngu mu-palàpitu hinggi-ndjaka taï dàngu hama tuna na tera tal ba pahilu-ndja, wànanja. 13 Dàngu nggamuja la papalewa na ngia papeka-na: Mandapu-kau la kawana-nggu ka lupa kutuja lata wihimu na papa-muka, ba wàna. 14 Mala jiada mbuu

ndàbada, ka nda ma-lumungua-ha, da pa-paràhangu la palumu-ndja da tau da manduma-nja na mànangu ngeru?

NA KAWUDU 2

1 Djia ba tuna nu ka manaü katanaa-ndanja bàdi na pambàda rongunda, mata ka àmbu tamili. 2 Nadu na pulungu na pambàda peka la ngaru papalewa, djàka ma-màndungu-maduja, hi maràngga tunja papa ma-ràkangu, djàka ningu mapangga-ja dàngu manda patingi-nja, 3 nggiki hama pahàla bianda njuta djàka tamajau-nja na mànangu na matungu nu, na pa-bobaru mangilu la ngaruna i Miri, hala hi dapeka palànga-tàka-ndanja da tau da mambàda rongu ja, 4 ba dàngu pamàndu wànanja tanda pa-hangàtarungu, dàngu màtu-màtu tanda mbiha mendi paraïna i Ala, dàngu ba na-wuangu-ja i Ngahu Matua nundjuja na pambuha-na.

Na pangia wawaja i Miri Jehu welingu la papalewa.

5 Nadu ba nda la papalewaa ngia pa-patangara-nanja na pinu tana na ma-nàmunja, na papanii-nda. 6 Tàka ningu ma-paihi-ja la Huratu: Nggàramajaka na tau, hu namuja, djàka ndia na ana tau hu panauja, 7 mu-pangia wawaja hawutu welingu la papalewa, mu-patu-buku wànjaka bundjuku dàngu tembi, 8 mbuu ndàbana mu-pa-karuduku-ja la wihina, ba wàna. Nadu ba na-pa-karuduku-ja mbuu ndàbana lai Njuna, nda ningu ndokua pahili-na, panda pa-karuduku-na lai Njuna. Tàka nàhu ndedi tangitaa-ja mbuu ndàbana ba pa-karuduku-ja lai Njuna. 9 Tàka ita-ndanja i Jehu ba na-tubukungu bundjuku dàngu tembi, na pa-pangia wawa hawutu welingu la papalewa lumuna na pàdangu-na meti; nu rukuna na pa-namungu-na i Ala ka peku pàdangu-na meti lumuna na tauka mbuu ndàbana. 10 Ba ràka-mana duna i Ala — ba lumuna Njuna dàngu ba rukuna Njuna hi ninja mbuu ndàbana — ka palundu-ndja la ma-bundjuku ba wànandja da ana dangu, ba na-padjàngapu wànja majila na Malonda-ha la mànangu. 11 Nadu na ma-pamatua dàngu da pa-pamatua ba ma-welingu la haàtu-ha mbuu ndàbada. 12 Djia-dujaka hi nda na-makia, angu dedi la pa-wànandja: Ku-bobaru-ndja napa na ngaramu da angu dedinggu, la padua kabungguru

kuludu wotunggau, ba wàna, hamanai: Ku-monungu duku lai Njuna, ba wàna, 13 dangui: Tàngaru, Njungga dàngu da ana pawua-nangga i Ala, ba wàna. 14 Nu da ana ba da-maràngga ngerangu-ka wai ria dàngu tolu, hi tuna numbu Njuna ba nangera-ndja, rukuna na metina ka peku pamàli-nanja na majàpa-ja na meti, na i kambàliku, 15 dàngu ka na-pahàla-ha da tau ba pa-atangu-ha ba talànga Iurida, paral pa-mangàdatu-nja na meti. 16 Nadu ba nda djiaha da papalewa da panamu-na, tàka da wàlana i Ambarahangu duda da panamu-na. 17 Djia ba tuna nu hi pa-pahamangu-ja bàdi la angu dedika la ngga-nggàra ka Ratu Bokulu lai Alaja, na ma-manàwaru, dàngu na ma-tuturu, la pa-pandàda-ndja da ndjalana na tauna, 18 Nadu, rukuna ba mbàda pàdangu-na majila ba kamanja, peku-naka patula-ndja da tau pa-kamangu.

NA KAWUDU 3

Na rihi-nanja i Muha paraïna i Miri Jehu.

1 Djia ba tuna nu, angu dedi ma-matua, mangera-nja na paaungu welingu la awangu, màtawa kai panauja bàdi na Pa-pahurungu, na Ratu Bokulu na papeka-nda, na i Jehu, 2 na ma-tuturu la Mawotu-ja, hama tuna i Muha duna ba na-tuturu la kuru uma-naka i Ala. 3 Nadu i Jehu ba pa-paràkungu-ja pa-ngalangu bundjuku marihi-nja na bundjuku-na i Muha, hama tuna na tau na mawulu uma ba parihi tembi-japa welingu la uma. 4 Nadu hau uma hau uma ba ni-ninguma mawulu-ja, tàka na mawulu-ja mbuu ndàbana, djiaja i Ala. 5 I Muha duna na-tuturu la kuru uma-naka i Ala, ba ma-lumu-ngu-ja la pa-hakahii-nja na papeka ngeru; 6 tàka i Karitu duna ba Anaja, na majàpa-ja na kuru umana. Njuta-maka na umana, mili ta-kawana nàmunja njuna na kalongga eti, dàngu na monungu na pa-hamemu wànda, lundu toma la hupu ndjàpuna.

Àmbu kanduli-nja i Karitu, ba wàna.

7 Djia ba tuna nu, hama tuna na papanii-na i Ngahu Matua: La lodu nàhu, djàkai ronguja na nggoruna, 8 àmbi pa-tongguru-ha da etimi, hama tuna la

lodu pa-malara eti, la lodu kamangu la marada telangu, 9 na ngia pakamadangga da bokumi, ka tatanda wànja ba wàdangga, djiapa ka nda dangitahakadu da paràma-ngguka, ba patu kambulu ndauda. 10 Djia-dujaka hi kukaraü-nja eti na ana handàni nàhu, dàngui: Da-ndjàrangu mànu da etida, tàka nda dapindja da ngarangia-nggu, hi wànggundja, 11 hi lundu ku-harangu ba kuhàngga: Nda djia ngalangua-da patama la ngia pa-hangahu na pawua-nggu, hi wànggu, ba wàna. 12 Manggangu, angu dedi, ka àmbu ningu haàtu lai njimi maningu eti akatungu, manda pawai, nu ba na-kandulingu welingu lai Ala na maluri. 13 Tàka màtawa kai maràngga panaungu dàngga angumi hau lodu hau lodu, la lodu nàhu ba talànga wànaipa, ka àmbu ningu haàtu lai njimi ma-tongguru etina, rukuna ba na-pa-njonga-ja ma-akatu. 14 Nadu njuta ba mbàda ngerangu-ndaka lai Karitu, mili ta-kawana hàmunja njuna na monungu-nda la kawunga-na lundu toma la hupu ndjàpuna. 15 Nu ba ningu: Nàhu djàkai ronguja na nggoruna, àmbu pa-tongguru-ha da etimi, hama tuna la lodu pa-malara eti, mawàna, 16 mala nggamu-haka wàmi, da ma-palara-nja eti i Ala, djiapa ka mbàda rongu-danja-kadu na nggoruna? Ka nda djia ndàbaaha da mambàda luhu welingu la Mahiru la limana i Muha? 17 Nggamu-haka da pambàda karaü etina kapatu kambulu ndaunguna? Ka nda djiaaha da matu mandjala, hi lupa dahabe-belaku da metida la maràda telangu? 18 Hili nggamuhai da pahara-na: Nda djia ngalangua-da patama la ngia pa-hangahu pawua-nggu, ba wànandja? Ka nda djiaaha da manda pa-tingingu? 19 Nu ngita-du-ndanjaka, ba ruku nda pawaida hi kiri nda ngalangu-da patama.

NA KAWUDU 4

Na hangahu na pawua-na i Ala.

1 Djia ba tuna nu, hi ni-dunjapa na ràndi la patama la ngia pa-hangahu pawua-na, màtawa ka ta-manggangu bàdi ka àmbu ningu haàtu lai njimi ma-pangitangu jàmihu-na rehi. 2 Nadu njutambu ba pa-patàkangu-taka lii mànangu, hama tuna njuda; tàka na pulungu na pa-bobaru, nda ningu

linguna lai njuda, ba nda da-pakaria-dunja pawai da tau da marongu-ja. 3 Nadu ba njuta-maka matama la ngia pa-hangahu, njuta mambàda pawai. Hama tuna na papanii-na: Hama tuna na pahara-nggu ba kuhàngga, nda djia ngalangua-da patama la ngia pa-hangahu pawua-nggu, wànggu, ba wàna. Djiapa ka nda namàtu-kadu na paràma-na piti welingu ba padika-nja na awangu na tana. 4 Mala ba nidunja na papanii-na rukuna na lodu pihu: Ka hangahu-nanjaka i Ala la lodu papihu wàna la parà-ma-ja na paràma-naka, ba wàna. 5 Dàngu nimanjai lai nu: Nda djia ngalangua-da patama la ngia pa-hangahu pawua-nggu, ba wàna. 6 Nu hi ni-dunjapa, ba nindjapa da matama lai nu taï, dàngu da pa-patàka mangilungu lii mànangu ba nda datama paraï panda pa-tingingu, 7 ka hili tu-nanjaka rehi, lodu nàhu, ba wàna la ngatuna i Ndautu, ba nda papira mbua ndaungu biapa ma-palàngangu, hama tuna na patiki-ma kawai: La lodu nàhu djàkai ronguja na nggoruna, àmbi pa-tongguru-duha da etimi, ba wàna. 8 Nadu djàka djiaja i Juhaku làti na matama ngàndiha la ngia pa-hangahu, nda djia paniiana làti hili hau lodu la malamiri. 9 Djia ba tuna nu ni-dunjapa na lodu pa-hangahu wàngu la tauna i Ala. 10 Nadu na tau na mambàda tama la ngia pa-hangahu pawua-na i Ala, ba mbàda hangahu-manaka duna la paràma-ja na paràma-naka, hama tuna i Ala duna la paràma-naka. 11 Djia ba tuna nu màtawa ka ta-pa-mukarungu bàdi patama lai nu la ngia pa-hangahu, ka àmbu ningu ma-hanggàmaru paraï pakiku-nja nuna na huri nda pa-tingingu. 12 Nadu na puluna i Ala ba naluri dàngu ba namàka, dàngu narihi-pa patara la hapanda matara mbeli mbapa, hi na-paràpangu la pa-kawàri hamangu dàngu ngahu, kawohuku dàngu tambiliku, hi na-patanda-ndja da pawuku dàngu da pa-pangàdangu la eti, 13 dàngu nda ningua pa-padikangu ma-kambelungu la hanggana, tàka mbuu ndàbana pangita-ja dàngu na-tabunggahu-maa la hangga matana Njuna na ngia pahema ningunda.

I Miri Jehu ba Ratu Bokulu-ja.

14 Nu hi nidunja lai njuta na Ratu Bokulu meha, na mambàda laku liindja da awangu-ka, i Jehu, na Anana i Ala, màtawa ka ta-kawana-nja bàdi na

papeka jiana. 15 Nadu na Ratu Bokulu na maninja lai njuta ba nda djia nda pinguna pa-manàwaru-nja na lamanga-nda, tàka na pambàda kamangu la ngga-nggàra hama tuna njuta, djiaaja ba nda ningu ndjalana. 16 Djia ba tuna nu màtawa ka ta-hangiri-ja na kandjàka hangandji na ngia pa-namungu, ba mangu kalongga etinda, ka peku ngalangu-nda mila eti, dàngu ka peku hunggunda pa-namungu, pandula wànguta la rehina.

NA KAWUDU 5

1 Nadu na ra-ratu bokulu-ka na papindi la tau, hi wotuja djiaja ka dahilu-ja na tau dangu la hanggana i Ala, ba nangàndi pa-mangedjingu dàngu maraku lumuda da ndjalana na tau. 2 Napingu pa-palera-ndja eti da tau da manda pingu dàngu da ma-ndjàrangu, nadu njuna wiki ba nahanggaumbunja lamanga, 3 djia-dujaka hi nawotu bàdi maraku ruku ndjala, nda mbulungu lumuna na bandjarua, taka lumuna njuna wikimbu. 4 Nda ningumbu haàtu, nduma-nggunja madjia wànanja jiana na pa-katangu, mbulungu ba napaau-manja bàdi paraïna i Ala hama tuna i Harungu. 5 Tuna numbu na Karitu, nda na-pangia ngabaa wikina la pangera-nja na ratu bokulu, tàka Njuna: Njumu Ana-nggunggau, la lodu nàhu-maka ba kupatumbu-kau, na mambàda wànanja, 6 hama tuna na maninja la hau pangiai: Njumu, Ratukau lundu nu-nu, nundjuja na ukuna i Melikuhendi, ba wàna. 7 Nu dàngu ninjapa la tolu hi nawotu hamajangu dàngu pa-mandangu lai Njuna na mamàka pa-pahàla-ja welingu la meti, ba dàngu wara pa-kodungu-na ba pa-kariangu wai matana, hi parongu-ja la mangàdatu-na. 8 Djiapa ka nda Ana-jakadu, tàka na-papekangu-ka la pa-tundungu rukuna na papàda-naka. 9 Dàngu ba na-lundungu-ka hi pa-mànangu wàdanja lundu nu-nu da tau ma-manundu lai Njuna. 10 Ratu Bokulu-kau nundjuja na ukuna i Melikuhendi, ba wànanja paraïna i Ala.

Manggangu ka àmbi kandulingu ba wànandja.

11 Na rukuna jiana, nadangu-mapa na papeka ba wànggu, tàka nda namuda la pa-kaloka-nja ba ndai kahilu wadunja. 12 Djàka wàngu pa-tàngaru-ja na mandaina, ràka ngguru-makaika làti, tàka djiangu biaipa

bàdi ba ningu ma-papeka-nggaindja da kawunga pakiri-na na puluna i Ala; ràka ma-ngalangu wai huhu-maa-kaipa, ndedi pangangu màndungua. 13 Nadu na tauka na ma-monungu wai huhu, nda namàhia-ja duna na pa-bobarungu na ma-padeningu, ba ana rara-dujapa. 14 Tàka na pangangu màndungu tunggu ma-matua-ja da mambàda pa-ndàmangu pa-ngàdangu-da la paheka-nja na mahàmu dàngu na mandjala. NA KAWUDU 6 1 Djia-duja ba dàngu djàma-ndanja na kawunga-pa-pekangu rukuna Karitu, màtawa ka ta-pangalangu bàdi la ma-djà-ngapu, dàngu nda hili tundai lata, na ruku pa-ndjilungu welingu la parama da pameti wàngu, dàngu na ruku pawai lai Ala, 2 dàngu na pa-pekangu ruku pa-runungu dàngu ba pa-damba-kungu lima, dàngu na ruku hadangu mameti, dàngu wai ngera ma-palupangu. 3 Nuna-duja na pawànda napa, djiaja djàka wànadu i Ala. 4 Nadu da tau da pambàda pa-habolangu etida, dàngu da mambàda pàdanja na pa-wuangu welingu la awangu, dàngu da mambàda ngeranja i Ngahu Matua, 5 dàngu da mambàda pàdanja na puluna i Ala na mahàmu dàngu na patahu mendina na lodu na ma-nàmunja, 6 hala hi kandulingu-danjai, ba nda djia pekuana la pa-pabidi beliha ka da-pandjilungu, maa da tau da matuda nu ba hama hili harika-dudanjai na Anana i Ala, hi datuja pa-pajobu wàngu, 7 Nadu na tana na ma-lamudji-ja na wai urangu na makàli purunja, dàngu na ma-patumbu-ja na matumbu na maningu lingungu la tau na parama wàdanja, ba na-pamàndjaku-ja paraïna i Ala. 8 Tàka djàka patumbu bia-nanjai rii madàka dàngu kalàla, nda ningua linguna, hawutu-kiaka hi nda pa-ràtungu-ja, tàka la hupu ndjàpuna djiaja la patunukiajaka.

Itorungu bàdi la pa-monungu, ba wàna.

9 Djiapa ka nda panii tuma nukai angu mbuhanggu, da-màndu-ngu-ma duma da etima rukumi njimi bai tunggundja da marihi hàmu, da pa-mànangu wàmi. 10 Nadu, nda natàndji ba nda djia wàndaanja i Ala, hi lundu nambula-nja na paràma-mi, dàngu na mbuha-minja na ngarana na pambàda pangita-mi àmangu dàngu nàhumbu bai lumundja da tau matua. 11 Tàka jiana-ja na pambuha-ma: Màtawa kai maràngga pa-ngitangu-ja na

marana na matungu nu la pa-padjàngapu-ja na monungu lundu la hupu ndjàpuna, 12 ka àmbi majau, tàka màtawa kai kikunja bàdi na hurida da tau da manduma-ndja da ndjandji ruku pawai, dàngu lerangu eti. 13 Nadu i Ala ba nandjandji lai Ambarahangu, ba nda pekuana la pahara-nja la marihi djangga, ka harangu wàngu-nanjaka wikina: 14 Lànga-tàka napa ku-pamàndjaku-makau duku, lànga-tàka napa ku-paworu-makau duku, ba wàna. 15 Tuna nu, na nanedi lerangu eti-njaka hi nangala-ndja da ndjandji. 16 Nadu na tau ba nakàli harà wànja na marihi-nja, dàngu na harangu pa-pamàndungu wànguja lai njuda, pa-kamà-ndalu wàngu ma-parawaku-ja. 17 Djia ba tuna nu, ka manaŭ pangita-nggunja na nda haleli-na na pawuku-nggu la tau manduma-nja na ndjandji ba wàna i Ala, hi na-pamàndu wànja harangu. 18 Màtawa da manda haleli ba dua ngiada, da ngia panda peku kambàliku-na i Ala, ka panau pa-mbangatu wànda la pakata-nja na pa-monungu na maninja la hangganda, njuta mambàda palai lai Njuna. 19 Nu na monungu beri tanangga hamangu-ndanja, na pa-monungu dàngu na ma-màndungu, na matama pa-ngalangu hu daa la hambeli-na na dindi tera, 20 la ngia pambàda tamana i Jehu, na ma-mangilungu anda lumunda njuta, na mambàda Ratu Bokulu lundu nu-nu nundjuja na ukuna i Melikuhendi.

NA KAWUDU 7

Na rukuna i Karitu dàngu i Melikuhendi.

1 Njuna i Melikuhendi, hangandji la Halingu-ja, ratuna i Ala Djangga-meha ja, na malua pa-tàbuku-ja i Ambarahangu ba nabeli welingu pabera-ha da hangandji, hi napeka-nja mahàmu i Ambarahangu. 2 Lai njuna-mbuduka na ngia pawotu-na pa-hakambulu wàngu i Ambarahangu. Njuna i Melikuhendi djàka haleli-ja na ngarana, hangandji na pingina na mànangu wàna; hàlai hangandji la Halingu-ja, djàka haleli-ja, hangandji na pingina na peku wàna. 3 Nda ningu amana, nda ningu inana; na dedina nda ningu kawunga-na, na lurina nda ningu kandjupu-na, tàka ba pa-pahamangu-jaka la Ana Ala, padaingu-maana ba ratuja lundu nu-nu. 4

Nu kai tàngaru-wa, djàka nggiki bokulu-na na tau jiana, na ngia pambàda wotuna pa-hakambulu wàngu welingu la banda ribangu da papindi paraïna i Ambarahangu, na kawunga bokunda. 5 Njuda da wàlana i Lewi, da mangala-nja na pajàpa ratu, ningumai njuna ngerada nundjuja na uku papiti pa-haka-mbulu wàngu la bandjaru, na la angu dedida, djiapa ka nda matumbu welingu lai Ambarahangu-hakadu. 6 Tàka njuna pàku duna, na nda angu kabihu-da, napiti-ka pa-hakambulu wàngu welingu lai Ambarahangu, dàngu napeka-nja-ka mahàmu na maningu ndjandjingu. 7 Nda padjàraa patiki-ja, na mangia wawa ba napeka-nja mahàmu paraï mangia dita. 8 La hapapa da ma-ngalangu pa-hakambulu wàngu tau molu-ngu-ha, tàka la hapapai na pa-hakahiingu lurina. 9 Nu, ba napiti pa-hakambulu wàngu lai Amarahangu, i Lewi-mbujaka làti na ngia papiti-na, na na makàli piti pa-hakambulu wàngu, 10 maa ba ni bidua-njapa la bànggina na amana ba nalua pa-tàbuku-ja paraïna i Melikuhendi.

Na rihina na ratuna i Karitu welingu la ratuna i Harungu.

11 Nu, djàka djiaja làti na pajàpa ratu Lewi na patoma wàngu, — ba jiana-duja làti na pawua wànguja uku na bandjaru — ka nggàraipa linguna hi na-hadangu-mapa bàdi na ratu hau nundjuja na ukuna Melikuhendi, nanundju-ja na ukuna i Harungu ba nda wàda-kinja. 12 Nadu djàka na-haleli-ma na pajàpa ratu, nda na-djàmangu-mbu pa-haleli na uku. 13 Nadu na tau na papanii wànguha jiada, ba tau la hau kabihu biaja duna; la kabihu nuna ndedi ningua làti haàtu ma-nggumangu la ngia pa-mangedjingu. 14 Ba papingu-dujaka na Mirinda ba dedina la kabihu Jahunda; na kabihu jiana nda ningu ndokua làti patiki-na i Muha ruku ratu. 15 Ka manaü papingu-dujaka djàka na-hadangu na ratu hau na mahama-nja i Melikuhendi, 16 ba nda namatu uku pàku na matiki dedi hi najàpa ratu, tàka paral ruku luri manda molungu-ja duna. 17 Nadu na rukuna Njuna ba pa-hakahiingu-dujaka: Njumu ratukau lundu nu-nu, nundjuja na ukuna i Melikuhendi, ba wàda. 18 Nu na uku na ma-mangilu hi pa-dundjakungu-ja, paral pa-lamanga dàngu paraï panda ningu lingungu-ja; 19 mala ba nda ningu ndokudu pa-padjàngapu-na na uku. Tàka nàhu

pa-patumbu-jaka na monungu na marihi hàmu, na pa-hangiri wanda lai Ala. 20 Hinggilu-nai, ba nda najàpa ratu i Jehu dàngu nda wànja harangu 21 — nadu njuda ba nda pawàngua-ha harangu ba dajàpa ratu, tàka Njuna duna pawàngu-maja harangu la ngaruna na Matiki-nja: I Miri mbàda harangu-naka, dàngu nda djia pekaana hala era: Njumu ratukau lundu nu-nu, ba wàna — 22 tuna numbudu i Jehu ba ma-tanggungu ndjandji marihi hà-mujaka. 23 Dàngu nadangu-ma lai njuda da majàpa ratu, rukuna na meti na ma-pahapangu hi kiri nda padaingu-da. 24 Tàka Njuna duna, ba padaingu-mana lundu nu-nu, najàpa ratu manda pala la haàtu. 25 Djia-mbudujaka hi namàka pa-pamàna hàlandja da tau da ma-ngarangia-nja Njuna la pa-hangiri lai Ala, ba na luri ma-mànu la pa-ndolaku-nja na wai ngerada. 26 Mala ba ma-ràkangu-maja lai njuta na Ratu Bokulu na matungu nu, ba na-matua, ba nda ningu ndjalana, ba nda ningu iraku-na, na pa-pahinggilu welingu la tau ndjala, dàngu na pa-padjangga pahipungu welingu la awangu-ka; 27 manda djàra pangàndi maraku nimbihu lodu, hama tuna da ratu bokulu-ka, la mangilu rukuda da ndjala wikina, hàlai rukuda da ndjala-na na bandjaru-ka, nadu jiana ba na-handà-ka-maa-njaka nu ba na-mangedjingu wikina. 28 Nadu na uku ba nawotu bia duna tau maningu lama-ngangu la paratu bokulu, tàka na pulu harangu na ma-malamiri-nja na uku, nawotu-ja na Ana na pa-padjàngapu lundu nu-nu.

NA KAWUDU 8

I Miri Jehu ba Ratu Bokulu la awangu-ja.

1 Nu na papanii-ma jiana-ja na ma-papingi: Ninja lai njuta na Ratu Bokulu na matungu nu, na ma-mandapu la kawana kandjàka hangandji-na i Madjangga meha, 2 na ma-lumungu la pangia matua, nu la uma tera lànga-tàka, na pa-pahada-na i Miri, na panda ruku tau. 3 Nadu na ra-ratu bokulu-ka, hi wotuja ba djiaja la pangàndi mangedjingu dàngu maraku; djia ba tuna nu na Ratu Bokulu jiana-mbu hi ninguma bàdi pa-mangedji-na. 4 Làti, djàka la pinu tanaja, nda djia ratuaja, ba mbàda ningu-duka mangàndi-ha da pa-mangedjingu nundjuja na uku. 5 Njuda da-lumungu la

mahama hadaanja dàngu na maüana na maninja la awangu, hama tuna na papeka-na i Ala lai Muha, ka wuluja na uma tera ba wàna: Tàngaru pàku kau wuluja nundjuja na ngerangu na pa-pangitangu-kau la palindi, ba wàna. 6 Tàka nàhu i Jehu duna na-ngalangu lumungu marihi, tutuna ba malii padua-ja la pa-ràndingu na marihi, na pa-pamàndu-ngu la ndjandji da marihi. 7 Nadu djàka nda ningu làti njurana na pa-ràndingu na ma-mangilu, nda djia pa-himbungua-ja duna ngarangia na padua wàna. 8 Mala ba na-pandjala-duhaka la paniina: Rimangu, nàmunja taï na lodu, wàna i Miri, ba kutuja na pa-ràndingu bidi la uma Ihiraïlu dàngu la umana i Junda, 9 nda hama djiangu pàku na pa-ràndingu na patunggu la amada, àmangu la lodu londa-nggundja lima papaluhu-ha welingu la tana Mahiru. Nggàrai njuna hi nda da-pa-daingu la paràndi-nggu, hi kiri nda kawela-nggundjapa, ba wàna i Miri. 10 Mala ba djiaja jiana na paràndi-nggu napa la uma Ihiraïlu, la hambeli-da da lodu nuda wàna i Miri: Napa ka kutuha da ukunggu la pa-ngàdangu-da, dàngu ka ku-huratu-ha la etida; Njungga napa ka Ala-dangga, dàngu njuda napa ka b and j aru-nggund j a, 11 dàngu hi nda da-maràngga panaungua-pa dàngga angu kotaku-da, dàngu dàngga angu dedida: Tanda-jawa i Miri ba marangga wada. Nadu ba tanda ndabamadangga ngeru, piti welingu la anakeda lundu la ma-matua, 12 maa ba mila-nggunjaka eti taï na nda tàndjida, dàngu da ndjalada nda ku-utua-hapa, ba wàna. 13 Pa-ràndingu bidi djàka wàna, mandai-nanjaka na ma-mangilu wàna-mbuduka. Nu na mamandai dàngu na ma-làmangu, luu làpahua-manaka.

NA KAWUDU 9

Na uma matua la pinu tana dàngu na uma matua la awangu.

1 Nu na pa-ràndingu ma-mangilu ni-ninguma huri lumungu dàngu uma matua la pinu tana. 2 Nadu ba dàngu lànjapu-na padua na uma tera na ma-mangilu, na pangia-na na tandai palita dàngu na mendja pangia kambamba pa-pahanggangu, na pangia matua ba wàdanja; 3 dàngu la hambeli-na na dindi tera na padua mbàla wàna, ninja na uma tera na hupu

ma-matua ba wàdanja; 4 lai nu ninja na ngia patunu karanu marara, dàngu na pàti pa-ràndingu, na pa-kadàpu weli winggirungu marara; daa la kuruna ninja na kadihi marara na maningu mànangu, dàngu na tokuna i Harungu na mambàda ningu kalungangu, dàngu da dàmbu da kapambalu watu pa-ràndingu; 5 tàka la pinu hi nindjai da karumbiungu da ma-kadjilaku, da ma-hanggubu-nja na ndàda pa-ndàdangu ndjala; na njuna na rukuda jiada nda peku panii màra haua-ndandja nàhu. 6 Nu ba dahàla-ka pa-lànjapu tuda nu jiada, tama mànu-danjaka da ratu la uma tera na ma-mangilu la pa-patutu-nja na lumungu-da. 7 Tàka la uma tera na padua wàna, djiaaja na Ratu Bokulu, na ma-handàkangu hau ndaungu, nda màngu nda ningu wai riangua-na na pa-mangedji-na lumuna njuna wiki dàngu lumuda da ndjalana na bandjaru da panda butina. 8 Nu bowa-du-nanjaka paraïna i Ngahu, ba ndedi nambowa na ngarangia ma-hanggangu la pangia matua, ba talànga ninjapa na uma tera na ma-mangilu. 9 Jiana pa-pangera wànguja nàhu2, maa da pa-mangedjingu dàngu da maraku pangàndi-da, ba nda damàka pa-padjà-ngapu-ja na tau ma-lumungu daa la eti pa-tandangu-na. 10 Nudaka mbuu ndàbana hamanai da pangangu dàngu da pa-ngunungu lupa na huri baha hangia-hangia, ba uku ma-ndumangu la tàda liuaha na pa-pandumangu la tau hi lundu tomaja na lodu pabidi.

Na huri lumungu bidi.

11 Tàka i Karitu duna ba ratu bokulu-jaka matanggu-ndja da mahàmu da mambàda tumbu, laku lii-nanjaka na uma tera na marihi bokulu dàngu na marihi djàngapu na panda ruku lima, djia-dujaka na nda anguda jiada da pa-padikangu-ka, 12 ka handàkangu-nanjaka patama la pangia matua; nda djia wai ria bumbu dàngu wai ria ana hapija patama ngàndina, tàka djiaja na wai ria wikina hi kiri ngala-nanja na mànangu na ma-palupangu. 13 Nadu na wai ria bumbu dàngu na wai ria mini romba hapi, dàngu na pa-iharungu kalatu-na na ana hapi bai, djàka na-pamatua-ha da tau iraku, hi da-jahangu da tàda liuda, 14 ka manaü-manaka na wai riana i Karitu, na mambàda ma-ngedjingu wikina lai Ala dàngu nda ningu njurana rukuna i Ngahu na ma-padaingu, ba na-pajaha-nja na eti pa-ta-ndangu-nda welingu

la parama manda lingu na pameti wàngu, la palumu-nja i Ala na maluri. 15 Djia-dujaka hi malii padua la pa-ràndingu bidija, nu ba na-pàdangu-ka meti pa-pahàla wàndja welingu la ndjalada da tau da mapangga la pa-ràndingu ndai, nu da tau pa-paaungu, ka peku ngala-danja na nduma ma-palupangu na pambàda ràndi, 16 Nadu djàka ningu ràndi pa-bàndjalu, ba patiki-maja bàdi na metina na maràndi-ja. 17 Nadu hi na-màndungu na ràndi pa-bàndjalu, ba mbulungu djàka ningu mametia bàdi; ba talànga luri-napa na tau na maràndi, ba ndedi ninguapa rukuna. 18 Djia-mbu-dujaka na pa-ràndingu ndai hi pa-katua wànguja wai ria. 19 Nadu i Muha ba nahàla-ka papanii màra haundja da patiki uku la bandjaru-ka nundjuja na uku, hi napiti-ja na wai riada da ana hapi dàngu da bumbu pa-pakorungu wai, dàngu wulu mbimbi rara dàngu hupa hi na-paiharu-ndja na huratu dàngu na bandjaru: 20 Jiana djia-jaka na wai ria pa-ràndingu, na pa-ràndingu na patiki-nanggai paraïna i Ala, ba wàna. 21 Djia-majai na uma tera dàngu da kanaingu pa-lumungu wànguka ba na-paiharu wàndja wai ria. 22 Màlai ba tika pambuu ndàba-daka-amangu ba pa-pajaha wàndja wai ria nundjuja na uku, d&hgu djàka nda ningu mbungu wai ria nda ningua djàmangu-da da ndjala. 23 Djia ba tuna nu, da mahama hadandja da manindja la awangu, pa-pajaha wàngu-maha jiada bàdi, tàka da manindja la awangu duda hi pawàngu-ha mangedjingu marihi-ndja jiada. 24 Nadu i Karitu ba nda tamangua-nanja uma matua paruku lima tau, na maüna na malànga-tàka, tàka djia-majaka la awangu, la pa-hurungu la hanggana i Ala lumunda njuta. 25 Nda djiaaja la pahau dangu pa-mangedjingu wikina hama tuna na Ratu Bokulu ba na-nimbihu ndaungu patama la pangia matua ba nangàndi wai ria, na nda wai ria wikina. 26 Djàka tuna nu, ka napahau dangu-duka làti pa-pàdangu majila weli muia weli tanangu, tàka nàhu la hupu ndjàpuna, na-handàkangua pa-padjilikungu wikina, pawàru-ndja da ndjala rukuna na maraku-na. 27 Hama tuna ba pa-hukutungu-ja la tau la pa-handàkangu pameti, hala hi màngu parata-nja wai ngerana, 28 tuna numbu i Karitu ba na-handàkangu-ka pa-mangedjingu wikina la paduku-ha da ndjalana na madangu, la padua wàna taï hi ngitaja dàngu nda ningu ndjalana paraï na tauka na manedi-nja la pa-ngalangu mànangu.

NA KAWUDU 10

Na maraku na ma-djàngapu.

1 Nadu na uku ba maüda da mahàmu da ma-nàmundja ma-ningunja, nda djia pàkuja na tauda, nda na-ngalangua pa-padjàngapu-ja na tauka na ma-hangiri rukuda da maraku da pawotu ma-mànu, ba dji-djia-maaha hau ndau hau ndaungu. 2 Djàka na-ngalangu-madu, ka ni hi nda pa-djàmangu bia duna pawotu-ha? Nadu na tau na ma-lumungu, djàka mbàda handàkangu-ka pa-pajaha-nja, ba nda hili ningu ndokua duna padangu ndjala daa la etina. 3 Ba tuna, nuda da maraku hi pa-panamu wàngu ndjalaha hau ndau hau ndaungu. 4 Mala na wai ria mini romba hapi dàngu na wai ria bumbu ba nda djia ngalangua-na pa-podahu ndjala. 5 Djia-dujaka ba natàka-ka la pinu tana i Karitu: Nda maraku dàngu pa-mangedjingua dumu pambuha-mu, tàka mbàda wulu-munggaka taunggu; 6 nda maraku patunu dàngu maraku ruku ndjalaa dumu paora-mu. 7 Nu: Tàngaru, ni-dunggaka — daa la Huratu ni-manjaka na rukunggu — ka patutu-nja na pawuku-na ba wànggunggau, a Ala, hi wànggu, hi wàna. 8 La kawunga-na: Nda maraku dàngu pa-mangedjingu dàngu maraku patunu dàngu maraku ruku ndjalaa dumu pambuha-mu ndia paora-mu, wàna, na da pawotu nundjuja na uku. 9 Hala: Tàngaru, ni-dunggaka, ka patutu-nja na pawuku-na ba wànggunggau, hi wàna. Na ma-mangilu nawàru-nja, ka peku pamàndu-nanja na ma-malamiri. 10 Nundjuja nuna na pambuha-na hi pa-handàka pa-matua-ta rukuna ba mangedji-nja na tauna i Jehu Karitu. 11 Dàngu da ra-ratuka da-ndolaku nimbihu lodu la pa-lumungu ba dawotu mànuha da maraku ba dji-djiamaaha, da manda ngalangu ndoku pa-àlingu ndjala. 12 Tàka Njuna duna ba nahàla-ka pawotu-ja na maraku ruku ndjala ba hauna, mandapu-nanjaka la kawana-na i Ala lundu nu-nu. 13 Nu pa-tiangu-nanja padua hi lundu tuha lata wihina da papa-naka. 14 Nadu rukuna na maraku ba hauna ba mbàda pa-djàngapu-nandjaka lundu nu-nu da tau da pa-pamatua. 15 I Ngahu Matua-mbu na-hakahii-mandanja jiana, nadu ba nahàla-maka papanii: 16 Jiana-ja na pa-ràndingu na paràndi-nggu napa lai njuda la hambeli-da da

lodu nuda ba wàna: Napa ka kutuha da ukunggu daa la etida, dàngu ka ku-huratu-ha daa la pa-ngàdangu-da; 17 tàka da ndjalada dàngu da iraku-da nda ku-utua-hapa hi wàna i Miri. 18 Tàka djàka nggiija na djàmangu-da da ndjala, nda nggàra ihi wànguapa maraku ruku ndjala.

Itorungu bàdi ba wànandja.

19 Djia ba tuna nu ba dàngu kalongga-da da etinda patama la pangia matua rukuna na wai riana i Jehu, 20 ba laku liinja na ngarangia na mabidi dàngu na maluri, na palota-nanda, la dindi tera, nu na tàda ihina, 21 dàngu ba nidunja lai njuta na hupu ratu na ma-jàpa-ja na umana i Ala, 22 màtawa ka ta-hangiri màngu tàndji etinda, ba dàngu mà-ndungu-na pawainda, ba dàngu pa-pa-iharungu-ha da etinda hi kiri nda pinguda ma-akatu, dàngu da taunda ba pabaha wànguha wai kahingiru. 23 Màtawa ka ta-kawana-ja bàdi na papeka rukuna na pamonu-nda dàngu nda liu laünda, nadu na mambàda ràndi ba ma-tuturu-ja. 24 Dàngu màtawa ka ta-maràngga pailu dàngga angunda la pa-pambangatu-ja na mbuhangu dàngu na tunda mahàmu. 25 Ambu tamajau-dunja na pauhi wikinda hama tuna na pakàli wàna hawiangu; tàka màtawa ka ta-maràngga panaungu dàngga angunda, manaü-ama-naka ba dàngu piminja padua na loduna i Miri ba mareniama-naka. 26 Nadu djàka tapi-njaka na ma-tubangu, hala hi ta-harawuku patu mandjala, ba nda hili ninguapa maraku pa-àlingu wàngu ndjala, 27 tàka mbulungua na maradapu dirà matiki ba hangganja na rata wai ngera dàngu na mbana epi na matunu-ha napa da tau ma-patidungu. 28 Djàka ningu tau ma-djukaru-nja na ukuna i Muha, pameti-ja dàngu nda milanja eti la ngaruda da hakahii madua matailu; 29 hi nggiki manaü mbotua-manaka wàmi na djàra na ràka pa-panggànangu-ja na tau na mapangga-ja na Ana Ala, dàngu na ma-pakàba-ja na wai ria pa-ràndingu, na pa-pamatua wànguja, dàngu na ma-paaka-nja i Ngahu na mawua-nja na pa-namungu? 30 Mala ba pi-du-ndanjaka Njuna na mambàda peka: Lai Njunggaja duku na pa-himbalungu, Njungga duku napa matungu himbalu, ba wànadu. Hamanai: I Miri napa narata-nja wai ngerana na bandjaru-na, ba wàna. 31 Pa-maradapu wànguja djàka ta-jàmihu la limana i Ala na maluri. 32

Inamu-majai bàdi àmangu, ba hala pa-handaraku-ndja da etimi, bai torungu ba naluma pahada-nggai majila, 33 hawiangu lai njimi ba naimindja tau ba jobuha dàngu ba pa-majila-ha dàngu hawiangu ba da-angungu tau panggàna matungu nu. 34 Nadu bai ukuru dàndja da tau ma-ngiangu la uma kapàtangu, dàngu ba màngu mbaha etimi bai nggepija na ribandja da bandami, ba pi-diminja ba ninja na bandami na marihi pa-bilangu dàngu na ma-padaingu. 35 Djia ba tuna nu, màtawa ka àmbi wàrunja na kalongga etimi, na mambotu wundana. 36 Mala bai torungu-du bàdi, nu bai hàlaka panundju-ja na pambuha-na i Ala, ka peku ngala-minja na paràndi. 37 Maa ba nda nggi mandai-napa ba tàka-nanjaka na ma-nàmunja, dàngu nda endapu-na, 38 tàka na tau tàndjinggu, ruku pawai napa hi naluri; tàka djàka na-kandulingu, nda naoraa-nja paraï na hama-ngu-nggu, ba wàna. 39 Tàka njuta duta nda tau kandulingua-ta hi lundu talua-ja la pa-molungu, tàka tau pawaita hi lundu tangala-nja na luri.

NA KAWUDU 11

Da pa-hakahiingu pawaida.

1 Na pawai djiaja na pa-màndungu eti wàngu rukuda da pa-monungu dàngu tandana na panda ngita. 2 Maa ba rukuna na pawaidu hi pa-hakahiingu-ha da boku àmangu. 3 Rukuna na pawai hi tapinja na panggubulu awangu ba pa-padikangu-ja la puluna i Ala, na da pangita mata hi nda dedida welingu la pangita. 4 Rukuna na pawai i Hambilu hi nangàndi maraku lai Ala, na marihi-nja na pangàndi-na i Kaingu; rukuna nuna-duka hi pa-hakahiingu-ja ba tau tàndjija, nadu i Ala ba na-hakahii-ndja da maraku-na; rukuna nuna-mbuduka hi re-reu-napa ba taliu metina. 5 Rukuna na pawai hi padita-ja i Henuku, hi kiri nda pàda-ngu-na meti; nda nahili hunggua-japa tau, ba na-padita-jaka duna paraïna i Ala: Nadu ba ndedi pa-padita-ja, ba pa-hakahiingu -jaka ba naora-nja paraïna i Ala; 6 tàka dàngu nda ningu pawai nda djia pekuana duna paora-nja paraïna i Ala. Nadu na tau na ma-hangiri lai Ala ba na-wai-maja bàdi, i Ala ba ninja dàngu ba na-wuangu wunda la tauka na mahimbu weli etinja. 7

Rukuna na pawai i Nuhu, ba nahàla-ka pabowa-nja rukuna na pandedi ngita parama i Ala, hi dàngu karadaku-na ba napandoi-ja na kapalu la pa-pamara wànja na kuru umana; nu hi na-pandjala-ja na ihi pinu tana, hi nanduma-nja na tàndji karia-na na pawai. 8 Rukuna na pawai i Ambarahangu, nu ba paau-njaka, hi na-patundungu palaku la hau pa-ngiangu, na panduma-na taï, ka luhu-nanjaka dàngu nda pinguna ngia pa-hanggangu-na. 9 Rukuna na pawai hi na-mandapu la tana paràndi, ba hama tuna la tana tauja, ngiangu-nanja la uma tera; tumbuna i Ihaku dàngu i Jakupu da maangu ndumanja nu na paràndi. 10 Nadu ba patia-mananja na paraïngu na maningu latangu, na pa-hukutu-na dàngu na pa-pahada-na i Ala. 11 Rukuna na pawaimbu i Harà hi pamàka-ja la pa-paana, djiapa ka nda mbàda làpahu-nakadu na kaweda-na, na-tuturu ba wàna-dunja na mambàda ràndija. 12 Djia-mbu-dujaka welingu la tau mini ba haàtu-na, na mambàda hama tuna mambàda meti, hi na-tapendjiru na tau ba hau daana ba hama tuna na kandunu la awangu dàngu ba hama tuna na wara la hingi tehiku na panda diha. 13 Njuda mbuu ndàbada dji-djia-maja na pawaida hi lupa da-meti, dàngu nda ngala-danja na ràndi; djiaaja ba dangita ba danggepi marauja; hi da-padjia-ja ba tau tàkaha dàngu ba tau tamaha la pinu tana. 14 Nadu da tau da mapanii tuda nu ba peka-danja na himbu-danja na tana wikida. 15 Dàngu djàka djiaja làti na tana paweli-da na panamu-da, peku-daka làti la pa-kabeli. 16 Ba tuna, nàhu rindjungu-danja tana na marihi hàmu, nu na maninja la awangu. Djia-dujaka i Ala hi nda na-makia, Alada njudaja ba wàdanja. Maa ba mbàda tura-du-nanjaka na paraïngu ndumada. 17 Rukuna na pawai i Ambarahangu ba kamanja, hi na-mange-dji-nja i Ihaku; nu na mambàda kataku-ha da ràndi, nda na-paterungua la pa-mangedji-nja na ana mehana, 18 na pa-paniingu: Lai Ihaku ningu wàlana hi wàdanggau ngeru, ba wàna. 19 Djiapa ka nda la pa-pahada-njakadu welingu la padua tau meti, namàka-ma duna i Ala, wànama daa la etina. Nu ngala beli-nanjaka welingu la padua tau meti peku-mbuna la pawànda. 20 Rukuna na pawai i Ihaku ba napeka-ndja mahàmu i Jakupu dàngu i Ehapu, hi npanii-ndja na rukuda da matumbu taï. 21 Rukuna na pawai i Jakupu, meti-nggunjaka ba wàna, hi napeka màra haàtu-ndja mahàmu da anana i Juhupu, ka

hamajangu-nanjaka ba na-panjuka la kapuka tokuna. 22 Rukuna na pawai i Juhupu ba ndjàpu-ama-naka, hi napanii-ja na luhuda da tau Ihiraïlu, hi napeka-ja na rukuda da riina. 23 Rukuna na pawai ba nadedi-ka i Muha, hi dawini katilu mbua wulanja paraï da inana da amana, ba dangita-ja na ana-rara ba na-paràka miningu; nda da-mangàdatua-nja na hupu liina na hangandji. 24 Rukuna na pawai i Muha ba na-matua-ka hi nda nabihu: Anana na anana kawini i Piraü-ja la pa-wàdanja; 25 narihi mbuhangu la papada dànja majila na bandjaru-na i Ala welingu la pa-hawola la mandjala ba hau loduana. 26 Narihi pa-bilangu-mapa na pa-akangu lumuna i Karitu welingu la banda tau Mahiru ba wànadu la etina; ba panau-nanja na wundadu. 27 Rukuna na pawai hi na-dundjaku-nja na tana Mahiru dàngu nda mangàdatu-nanja na hanggana na hangandji; maa ba màndunguma-nanjaka duna na etina, ba hama djiangu ita-nanja padua na Panda peku ngita. 28 Rukuna na pawai hi na-pamàndu-nja na uku Paha, dàngu na peringu wai ria, nu na ma-pamolungu ka àmbu naliiha da kawunga anana na tau Ihiraïlu. 29 Rukuna na pawai hi dapala-ja na tehiku Rara, ba hama tuna malii la maraha, tàka da tau Mahiru da ma-kamangu la patuda nu, da-mumuhu. 30 Rukuna na pawai hi nandjoru na kangeli-na na paraïngu Jeriku ba dahàla-ka pa-winggiru kapihu lodunja. 31 Rukuna na pawai na Rahapu na kawini kadjari hi nda namolu karia biandja da tau nda patingingu, ba nanggepi màngu hàmu-dundjaka da tau da ma-hàlatu tana. 32 Mala hili nggàra-kijapa na patiki ba wànggu? Nadu ba na-jàmihunggaka lodu djàka ku-kanihiku-ja na rukuda i Nggi-ndiu, i Mbaraku, i Himihungu, i Jepatu, i Ndautu dàngu i Hamiulu, lupa da wunangu-ka. 33 Rukuna na pawai hi da-pa-karuduku hangandji, hi da-paluangu matàndji, hi da-ngalangu paràndi, hi da-wunggu-ngu ngaru mabohu, 34 hi dapàda-ja na mbana epi, hi da-pahàla welingu la madàka, da manda màka hi dalua-ja la pamàka, hi da-àtalu la pabera, hi da-pabera dàndja da papada hi lupa dapalai. 35 Nindja da tau kawini da màngala belindja da mameti-da, ba da-hadangu. Hawiangu da-padjàmangu wikida la padjàra ba nda natiki la pa-pahàla na etida, ka peku nduma-danja na hadangu beli na marihi hàmu. 36 Hawiangui naliindja ma-pajobu, dàngu papalu-ha, dàngu patungu-ha nggili bàhi, dàngu ba panàngga-ndja la uma kapàtangu; 37 hawiangu

pa-pindjalungu-ha watu, pa-kamangu-ha, pa-ro-ndangu-ha, pa-pameti-ha la madàka; da-ndjadangu ngàndika paki manula mbimbi dàngu manula kamàmbi, ba dàngu ndjakangu-da, ba dàngu pa-majila-ha, ba dàngu padjàra-ha, 38 — mala na pinu tana ba nda naràka-dundja — dandjada ni-mbihu maràda telangu, palindi, liangu dàngu ma pa-lambo-ngungu. 39 Jiada mbuu ndàbada djiapa ka nda pa-hakahiingu-hakadu rukuna na-pawaida, nda dangalaa-nja na paràndi. 40 Nadu i Ala ba mbàda hukutu-nandaka marihi hàmu, ka àmbu peku djàngapu-da dàngu nda ninda njuta.

NA KAWUDU 12

Na panau-nandja la pa-tuturu.

1 Djia ba tuna nu, hi nda uku danguha da ma-hakahii da ma-pawinggiru karumangu-nda, màtawa ka ta-bàndjalu-ha bàdi da buku-ndaka, dàngu na ndjala na mamuda pa-pabetangu, dàngu ka ta-pa-mukarungu ba tapalai la ngia pa-parimbu na pahangga-nda, 2 ka tapanau-ja i Jehu, na pangora la papawai dàngu na ma-lànjapu-ja na pawai, na mambàda torunja na ai harikangu lumuna na hawola na maninja la hanggana, dàngu nda kawela-nanja na makia, ka mandapu-du-nanjaka la kawana kandjàka hangandji-na i Ala. 3 Màtawa kai panauja Njuna na mambàda pa-torungu ba da-rawaku tudanja nu paraï tau ndjala da mapapa-nja, ka àmbu damàli da hamangu-mi, hi kiri wawana na pa-mukaru-ngu-mi. 4 Ndedi i-patidungua hi lundu riami bai pabera dànja na mandjala, 5 dàngu imbula-njaka na panaungu na mapanii-nggai hama tuna na ma-paniingu anana: Oi ananggu, àmbu pa-halimu-duja na pa-pekangu-na i Miri, dàngu àmbu damàli-du da etimi djàka nabowa-nggai ndjalami. 6 Nadu i Miri, djàka nggamuja na pa-manàwaru-na ba na-papeka-nja, dàngu da anana minika da paora-na, nai-iwi-maha, ba wànadu. 7 Nu bai handepa-nja nu, màtawa papeka-nanda i Miri ka wàmi; hi tunanggai nu i Ala, ana-nggundja ba wànanggai. Mala nggii anaja wàmi na panda pa-pekangu amana? 8 Tàka djàka nda pa-papekangu-kai, ba dàngu hanggaungu-naka mbuu ndàbana matungu nu, ana ndjalakai, nda ana lànga-tàkaakai. 9 Haninai,

ningu-madu amanda la tolu makàli papeka-nda, dàngu tatembi-ha; ka nda manaüa-na wàmi ba ta-pawawa wikinda lai Njuna, na Amada da ngahuka, hi lundu taluri? 10 Nadu njuda ba hawutua-na na papeka-danda nundjuja na papuda, tàka Njuna duna ka ningu linguna lai njuda wànanda, ka peku nduma-ndanja na matuana. 11 Nu ba talànga papeka-nda, nda hada ma-patumbu hawolaa-ja, tàka ma-handuka biajai làti, ba tuna la malamiri taï tu-nanja wua papeku wàngu, nu na matàndji, la tauka na ma-papeka wànja. 12 Djia-duja màtawa kai padjola-ndja da lima da manda màka, dàngu da kambàku da manda àtalu, 13 dàngu kai pamola-ja na panggada da wihimi, mata na ma-kandjiku ka àmbu na-pahili, tàka ka na-màlaru. 14 Kehangu-wa la papeku dàngu tauka mbuu ndàbana dàngu la pa-matua; nda ningua tau mangita-ja i Miri djàka nda djiaja nuna. 15 Rimangu ka àmbu ningu ma-jàmihu-ja na pa-namungu-na i Ala dàngu ka àmbu ningu amu paita ma-patumbu pariu raüngu, hi kiri pa-irakuja na tau dangu; 16 ka àmbu ningu tau ndjuraku, djàka ndia manda kawelangu hama tuna i Ehapu na madangga wànja pangangu hawutu na nduma mamaaja. 17 Maa ba pi-diminja, la malamiri ka kunduma àrunja na mahàmu na pa-pekangu ba wàna, ba pa-djukarungu-jaka; ba nda nahunggu-dupa anda pa-ndjilungu, djiapa ka nda nahimbu wà-njakadu wai mata.

Irimangu bàdi ba wàna.

18 Nadu ba nda tàka-minja la epi pa-djonggarua na maduru, dàngu la ma-pa-hambongungu, dàngu la ma-kapàtangu, dàngu la ngilu mbangatu, 19 la pini napiri dàngu la lingu mapanii, na pa-pamandangu wàda da tau da marongu-ja ka àmbu hili patàka-ndja pulungu. 20 Maa ba nda datara-duja na patiki: Djiapa ka nda banda-jakadu na ma-djonggaru-ja na palindi, pa-pindjalungu-maja watu bàdi, ba wàna. 21 Kandjupu pa-maradapungu-ja ba ngitaja, katàtaku dàngu mangàdatu dju-djuaka, hi kiri wàna i Muha. 22 Tàka tàka-minjaka la palindi Hiungu, la paraïngu-na i Ala na maluri, nu na Jeruhali la awangu, dàngu la riu rata papalewa, 23 dàngu la kabungguru-da da tau maremi, da ana kawunga da mambàda ningu tamuda la huratu la awangu, dàngu lai Ala na ma-patanda-nja mbuu ndàbana,

dàngu la mameti da matàndji da mambàda lundungu, 24 dàngu lai Jehu na malii padua la pa-ràndingu bidi, dàngu la wai ria pa-pa-iharungu na mapanii-ja na marihi hàmu, nda tungu bia na wai riana i Hambilu. 25 Irimangu bàdi ka àmbi djukaru-nja na mapanii. Nadu djàka nda da-pahàla da tau da mambàda djukaru-nja na mapuru peka la pinu tana, ka manaüa-manaka njuta djàka ta-pambelingu welingu lai Njuna na mapanii welingu la awangu. 26 Nu àmangu na nggoruna na-kàduku-manja na tana. Tàka nàhu na-paràndingu-ka: Ku-handàkangu-pa napa pa-kàduku-nja, nda djia biaja na tana, tàka na awangu-mbu, ba wàna. 27 Nu handàkangu-pa ba wàna, peka-nanja na pa-ndjilungu-na mbuu ndàbana na ma-nggàduku, maa ba pa-padikangu-duha, ka peku padaingu-na na manda nggàduku. 28 Djia ba tuna nu, hi ngalangu-du-ndanjaka ngia pahangandji manda nggàduku, màtawa ka ta-pa-malangungu, nu na lumungu-nda ka peku ora-nanja paraïna i Ala, ba dàngu manundu-nda, dàngu patembi-nda. 29 Nadu na Alanda ba epi ma-pakàrangu-ja.

NA KAWUDU 13

Da panaungu hangia-hangia.

1 Màtawa ka na-padaingu na mbuha-mindja da angu dedi. 2 Àmbi mbulangu-du panggepi arijaa, ba tuna nukadu àmangu, hi danggepi papalewa hawiangu, dàngu nda pidanja. 3 Inamu-ha da tau ma-ngiangu la uma kapàtangu, hama tuna ba ma-ngiangu la uma kapàtangu-mbukai; hamanai da tau panggàna majila, nadu njimi ba maningu ihingu-mbudukai. 4 Màtawa na lalei na mangoma ka natembi ndàbaja tau, dàngu na ngia pa-mahuru ka àmbu pa-iraku-ja. Nadu na tau ndjuraku dàngu na tau ndjala ba na-pandjala-ja ngeru paraïna i Ala. 5 Màtawa na hurimi ka àmbu na-panjàku-ja àmahu, tàka kai patutu wàngua ràka ma-ningunggai. Nadu ba nimandja na puluna i Miri, nda djia djàmaa-nggunggau, dàngu nda djia dundjakua-nggunggau ba wàna. 6 Djia-duja hi da-màndungu da etinda: I Miri djiaja na mandula-ka, nda ku-mangàdatua, djia nggikina-nggakaka tau, hi wànda wàngu. 7 Inamuha da tau da ma-kapipi-kai, da mambàda

papeka-nggainja na puluna i Ala, kai panauja na kandjupu-na na lurida dàngu kai tundunja na pawaida. 8 I Jehu Karitu duna dji-djia-maaja, ka kangeu, ka la lodu nàhu, ka lundu nu-nu. 9 Àmbu nairu ngàndi-dukai pa-pekangu nàmu hangia-hangia, maa ba nahàmu-du djàka pamàndu-ndja da etinda la pa-namungu-na i Ala, nda djia pàkuha da pangangu, da manda lingu la tauka na ma-pangia ngabaha. 10 Njuta duta ninja na ngia pa-mangedjingu, na ngia panda nganguda da tau da ma-lumungu la uma tera. 11 Nadu da banda da patama ngàndina wai riada na ratu bokulu lumungu ndjala hudaa la pangia matua, ba patunu-ha da metida la hambeli pangia-da da uma tera. 12 Djia-mbuduja i Jehu, ka peku pa-matua-nanja na bandjaru-na la wai ria wikina, hi na-pàdangu majila la hambeli pindu bokulu. 13 Tunaka nu màtawa ka taluhu welingu la pangia-da da uma tera, ka ta-hurungu lai Njuna, ba tangera-nja na pa-akangu lumuna Njuna. 14 Nadu lai jiahu ba nda ningua duta paraïngu ma-padaingu, tàka himbundanja na ma-nàmunja. 15 Djia ba tuna nu, màtawa ka tangàndi mànu maraku wotungu lai Ala rukuna Njuna, na na wua pa-paluhu la tàda ngaru mapeka-ja na ngarana. 16 Dàngu àmbi mbulangu-du la patu mahàmu, dàngu la pa-wuangu hunggu la angumi. Nadu na maraku tungu nu ba djiaja na paora-na i Ala. 17 Màtawa kai pa-tundungu la tau ma-kapipi-kai dàngu kai tangara lai njuda, maa ba djia-duha da ma-pawàla lumuda da hamangu-mi, ba matanggu hema-duha ngeru. Mata ka màngu mbahada da etida ba dawànja nuna, ka àmbu mangu kajeku hangàdu-da; na matungu nu ba nda ningua linguna lai njimi. 18 Ihamaja àru-nggama ndumama. Maa ba pi-mamanja ba ningu lai njuma eti pa-tandangu mahàmu; nadu ka tawà-ngu àru mamola la ngga-nggàra ba wàma padua. 19 Nu ka manaüa-manaka ba ku-panaunggai la patimi nu, ka peku Iuu pa-belingu àruka lai njimi.

Na hupu ndjàpuna.

20 I Ala na pingi peku, na mambàda ngàndi belija welingu la padua tau meti na hupu ma-pawangu mbimbi, na Mirinda i Jehu, rukuna na wai ria la pa-ràndingu ma-palupangu, 21 màtawa ka na-pamàndu àrunggai la patu mahàmu hangia-hangia, ka peku palundu-minja na pambuha-na, ba dàngu

patumbu-nanja daa lai njuta na pa-orangu la hanggana rukuna i Jehu Karitu. Lai Njunaja na bundjuku lundu nu-nu. Amingu. 22 Tàka ku-pamanda-nggai angu dedi, kai patoru àrunja na lii panaungu jiana, ba ku-tulihu pa-kababaa-nggai. 23 Kai pinja i Timutiu na angu dedinda mbàda pahàla-naka; djàka naluu tàkadu ka ma-kariangu ba kumai pa-tadalu-kai wànggu. 24 Tambi wàda wàmindja mbuu ndàbada da ma-pairungu lai njimi, dàngu da tau matua-ka. Tambi wàda-mbunggai da angu dedi da ma-welingu la Italia. 25 Na pa-namungu-na i Ala màtawa ka ninja lai njimi mbuu ndàbami.

NA HURATU-NA I JAKUPU

NA KAWUDU 1

1 I Jakupu, atana i Ala dàngu i Jehu Karitu, peku hàmuwa wànandja da ha-kambulu dàmbu kabihu ma-tanjalangu.

Djàka nggikinda bàdi ba kamanda.

2 Màtawa pambaha eti wàngu djuaja ka wàminja, angu dedinggu, djàka naliikai ma-pakamangu hangia-hangia. 3 Maa ba pi-diminja na torangu-na na pawaimi ba na-patumbu torungu. 4 Nu na torungu màtawa ka na-lundungu, ka peku djàngapu-mi, ka nanggàna hala na hurimi, ka àmbu ningu ndoku manda tomakai. 5 Djàka ningu lai njimi pa-ndjakangu manggàna, màtawa ka nakarai-ja lai Ala, na mawua djuangu la mbuu ndàbana, dàngu nda hanggana, hi djiangu-ma nawua-nja. 6 Na njuna màtawa ka nakarai dàngu pawaina, àmbu nalii lua ndoku na etina. Nadu na tau na malii lua etina, ba hama djiangu ngalingu la tehiku-ja na pa-làndahu lua mai ngilu. 7 Na tau na matuna nu, ningu duku napa pangala-nggu welingu lai Miri, àmbu wànadu la etina. 8 Nadu ba tau ma-kadjanga etija, nda na-kadeningua na ngarangia-naka. 9 Màtawa na angu dedi na mangia wawa ka na-hamemu wànja na ngia ditana, 10 tàka na mawulu ka na-hamemu wànja na ngia wawana, nadu ba hama tuna na wàla rumba-jaka ba na-molungu taï. 11 Nadu ba nahunga na mata lodu ba dàngu mbana

hambàti-na, hi na-pamalai-ja na rumba, hi namundju na wàlana, hi na-molungu na pakina; tuna numbu na mawulu ba na-mangonangu taï la palaku liinaka.

Hi kamanda.

12 Oha-naka na tau na ma-torungu ba kamanja, nadu ba na-torangu-ka, ba ngala-nanjaka taï na pendji, na na luri, na paràndi-na i Ala la tauka na mambuha-nja. 13 Àmbu ningudu tau, djàka kamanja, ma-welingu lai Alaja hi kamangga na mawàna, i Ala ba nda pekuana la pakama wànja ma-akatu, dàngu hi nda ningu ndokumbu haàtu pakama-na Njuna. 14 Haàtu-haàtu djàka kamanja, iru ngàndi-nanja dàngu pa-njonga-nanja na ma-mimiru daa la eti wikina. 15 Hala ba na-pakambu-ka na mimiru, hi na-paanangu ma-akatu, tàka na ma-akatu ba na-djàngapu-ka, hi na-paana-nja na meti. 16 Àmbi ndjàrangu bàdi, angu mbuhanggu. 17 Da pawu-wuangu-ka da mahàmu dàngu da panga-ngalangu-ka da ma-djàngapu, ma-welingu nàmu ditaha, puruda welingu la amada da ma-handaraku la awangu; lai Njuna nda ningua ma-haleli-na dàngu ndjàngana, djiapa nda hawutu-kadu. 18 Nundjuja na pa-hukutu-na hi na-padedi-ta njuta rukuna na pulungu na ma-tubangu, ka beri wua kawunga-ta la papad ika-naka.

Nundjuja bàdi na pulungu, nda djia biaja la pa-patingi-nja.

19 Mipi-njaka bàdi, oi angu dedi pambuha-nggu, haàtu-haàtu màtawa ka na-maràna ningu la pa-patingingu, ka nambotu la pa-kareuku, ka nambotu la pambeni. 20 Nadu na mbenina na tau ba nda na-patumbua-ja na matàndji la hanggana i Ala. 21 Djia-dujaka màtawa kai pahàla-nja bàdi mbuu ndàbana na na ma-iraku dàngu na ma-akatu na ma-bundungu, kai kataku dàngu wawa etinja na pulungu na pambàda tondungu daa lai njimi, na mamàka pa-pamara-ha da hamangu-mi. 22 Màtawa ka tau manundju-ja na pulungu-kai, hi nda ma-pa-tingingu djuaakai bai panjonga wikimi. 23 Nadu djàka ningu tau ma-patingi djuanja na pulungu tàka hi nda nundju-nanjai, njuna ngera hama tunaka na tau na mapanau-ja na hada memaana la kaninu. 24 Ba napanau-ka wikina, laku-nanjaka, hi handàka mbula-

maa-nanja djàka nggi-nggikina na hadana. 25 Tàka na tau na ma-kanàndaru-ja na uku na ma-djàngapu, na pa-marandeka wàngu, hi na-ndapuru-nja njuna, nda ma-maromba etija ba na-patingi-nja, nanundju lànga-tàka-maja, hi kiri pa-paohangu-ja nu ba nanundju-ja. 26 Djàka ningu tau manundu-ka mawàna, hi nda roputu bia-nanjai na làmana ba na-panjonga wikina, nda ningua linguna na manundu-na. 27 Na huri manundu na malànga-tàka, na manda ningu njura-ngu la hanggana i Ala, i Ama, djiaja na tadalu-ha da anakeda mila dàngu da kawini meti lei da ma-ngiangu la handuka, dàngu ba ta-manggangu wikinda, ka àmbu napala-nda iraku-na na pinu tana.

NA KAWUDU 2

Àmbu tàngaru kaba mata.

1 Oi angu dedinggu, ba dàngu waiminja padua na Mirinda, i Jehu Karitu, na ma-ndumangu ma-mangundju, àmbi pa-koru-njai na tàngaru-mi kaba mata tau. 2 Nadu djàka ningu tau maningu tawuru ma-rarangu dàngu ma-maringgingu hinggi kawila, matama la kabungguru-mi, tàka hi tama-mbunanjai na tau mila na mapaki mambora, 3 nu hi tàngaru ni bia-minjai na tau ma-maringgingu hinggi kawila: Lai jiahukau njumu la mangia ngaba kau mandapu ningu ka wàminja, tàka na mamila: Ndolaku lai nakau, ndia: Mandapu-kau lai jiahu la lata wihinggu hi wàminjai, 4 mala nu, nda kawària-minja daa la etimi, hi kiri ma-timba-ngu-kai na mawàngu hukutu manda hàmu? 5 Mirongu-wa, oi angu dedi pambuha-nggu, mala i Ala ka nda pindi bia-nandja da mamila la pinu tana la pawulu wàngu pawai dàngu la panduma-nja na ngia pahangandji na pambàda ràndi-nanja na tau na mambuha-nja? 6 Tàka njimi mbàda pa-kalana-mindjaka da mamila. Ka nda djiaaha dimi da mawulu da ma-roduku-nggai dàngu da ma-jila-kai la hangga timbangu? 7 Nda djiaaha dimi da malapi-ja na tamu rihi, na pambàda tikingu-kai? 8 Tàka djàkai djàngapu-ja na uku na mangia ngaba, hama tuna na maninja la Huratu: Màtawa kau mbuhanja na angumu patau, hama tuna bau mbuhangu

wikimu, ba wàna, wunda-minjaka njuna na mahàmu. 9 Tàka djàka tàngaru bia -minjai kaba mata tau, wunda-minja mandjala, hi na-pandjala-kai na uku, ba tau mapangga uku-dukai. 10 Nadu na ma-pamàndu hàlanja na uku, hi tundjuru bia-na-njai na hau la uku, da-pandjala-jaka mbuu ndàbada. 11 Nadu: Àmbu pa-kadjari-ja na lalei na mangoma-mu na mawàna, ba djia-mbuja: àmbu pameti tau, na mawàna. Djàka ndau pa-kadjari-ja na lalei na mangoma-mu, tàka hi pameti-munjai tau, tau mapangga uku-makauka. 12 Màtawa na paniimi dàngu na pawunda-mi ka na-ràkangu la tau pa-patandangu taï nundjuja na uku pa-marandeka wàngu. 13 Nadu taï la pa-tandangu ba nda pa-milangua-ja eti na manda milangu eti, tàka na mila eti nahipu-ja na pa-tandangu.

Na pawai na manda lingu.

14 Oi angu dedinggu, nggàra lingu-naka, ningu pawainggu ba wàna na tau, tàka hi nda ningui paràma-na. Peku-nakaka na pawai tungu nu la pa-pamara-ja? 15 Djàka era ningu angunda, ka minija ka kawini-ja na pa-ndjakangu paki, ndia pangangu ndumana hau lodu hau lodu, 16 tàka na haàtu lai njimi: Ilakuwa, ipeku hàmuwa, imamitu-kawa, imbihu-kawa, hi wàna biandja, nu hi nda wua bia-nandjai na nduma tàda ihida, nggàra lingu-naka wàmi? 17 Tuna numbu na pawai, djàka nda ningu paràma-na, djàka mehangua-na, meti-nanja. 18 Taka ningui tau: Malangu-mu, njumu ningu pawaimu, njungga ningu paràma-nggu na mawàna. Mala u-paitangu-jawa nu na pawai djuamu dàngu nda ningu paràma-na, napa njunggai duku rukuda da paràma-nggu ka ku-paita-nggau-nja na pawainggu. 19 Ka nu njumu upawaika njuna i Ala ba mbulungua-na? Tubana ba wàmu. Djia-majai duda da wàndi akatu ba da-pawai, hi ta-tàtada. 20 Ka kupinja wàmu, oi tau ànga, na pawai panda kariangu parama ba nda ningu ndokua linguna? 21 Mala i Ambarahangu na bokunda, nda ruku paràmaa-na dimi hi kiri pa-kawana-ja, nu ba nawotu-ja i Ihaku na anana mini la ngia pangàndi maraku? 22 Nu ita-minjaka na pawaina ba naangu rama dàndja da paràma-na, dàngu ba rukuda da parama hi kiri djàngapu-na na pawai. 23 Nu pa-tutungu-du-nanjaka na

maninja la Huratu: Napawai-ka lai Ala i Ambarahangu, hi palii tàndjinja, dàngu ka-ndua-na i Ala hi wàdanja. 24 Ita-minjaka ba rukuna na paràma-na hi kiri pa-kawana-ja na tau, ba nda ruku pawai djuaa. 25 Mala ka nda tunakai njuna wàmi i Rahapu na kawini ndjala, ba pa-kawana-ja rukuda da paràma-na nu ba nanggepi-ha da tau pa-palewa dàngu ba na-duluru-ndja la hau ngarangia? 26 Nadu hama tuna na tau djuanda djàka nda ningu ngahuna ba nameti, tuna numbu na pawai, djàka nda ningu paràma-na meti-nanja.

NA KAWUDU 3

Àmbu ndjala wàngu lama ba wàna.

1 Àmbu ngguru hala pàkukai, angu dedinggu, ba pi-diminja ba narihi mbotu taï na wai ngeranda na pa-ratangu-ta. 2 Maa ba màtu-màtu pa-tundjuru wànda mbuu ndàbanda. Djàka ninja na manda tundjuru wàngu paniina, tau djà-ngapu-ja na mamàka pa-roputu hàlaja na ihi daana. 3 Djàka ta-pahoba-ndja rapa da ndjara, ka peku tundu-da-nda, hi tawihu hàla-mbuja na tau daada. 4 Tàngaru, da kapalu-mbu, djiapa ka nda nggiki bokulu-da-kadu dàngu ka natimbu-hakadu ngilu bokulu, nawihu waa bianja ana kamuri paraïna na majàpa kamuri djàka nggii-nggiija na pambuha-na. 5 Tuna numbu na lama djiapa ka na-màrahu-kadu, tàka nda uku katadaku-ja. Tàngaru, ba nda uku bokulu-ja na oma-ngu patunu epi ba hawutu-kina. 6 Na lama epi-mbuja, hibu ma-akatu-ja. La ihi daanda djiaja na lama na ma-pairaku hàlaja na taunda, na ma-paduru-ja na ndataru dedinda, tàka njuna na-paduru-ja paraï na mambana. 7 Nadu da mabohu-ka hangia-hangia, hamanai da ma-ha-wurungu, dàngu da mabei, dàngu da manindja la tehiku, na-pamopu-ha dàngu mbàda pamopu-nahaka paral tau, 8 tàka na lama nda ningua haàtu mamàka pa-pamopu-ja; nda patàpu-ja na akatu-na, mbinu upahu pameti wànguna. 9 Djiaja na pawotu wàndanja i Miri, i Ama, djia-mbuja na paràtu wàndanja na tau na pa-padikangu namatu-ja na hadana i Ala. 10 Welingu la hau ngarumaa naluhu ningu na wotungu dàngu na ràtungu. Nda ràkaana na matuna nu, angu dedinggu. 11

Ningu nàhu mata wai ma-handàka kabubalungu wai kàba dàngu wai paita la hau mata djuaa? 12 Napeku wàmi, angu dedi, na pingi kapilitu la pa-wuangu wua haitungu? Djàka ndia na pingi angguru la pa-wuangu wua kapilitu? Nda pekuana na mata wai mbàru pa-kabuba-lungu wai kàba.

Na manggàna na malànga-tàka.

13 Nggamuja hiana lai njimi na ma-manggàna dàngu na mapingu? Màlawa ka napaita wàndja hurina na mahàmu da paràma-na ba dàngu màdjangu etina ma-manggàna. 14 Tàka djàka ningu mbana pa-ohangu dàngu kehangu ka-ngeha wiki daa la etimi, àmbi pa-hamemu-du wikimi, dàngu àmbi kambàliku-du bai papanja na ma-tubangu. 15 Na matuna nu nda djiaaja na manggàna na maweli ditangu, tàka ma-welingu la pinu tanaja, ma-namatu-ja na huri memangu, paruku-na i kambàliku-ja. 16 Nadu djàka nggiija na mbana pa-ohangu hala wàla dàngu na kehangu kangeha wiki, lai nuja na pariu raüngu dàngu na huri ma-akatu-ka. 17 Tàka na manggàna na ma-welingu nàmu dita duna, la kawunga-na na-kahingiru, hala na-kehangu mapekua, nahàmu na hurina, na-manundu, mbinu mila eti dàngu wua mahà-mu-na, nda na-hakapapa, nda na-kapelua duna. 18 Na wuana, djiaja na tàndji, pa-hàbarungu-ha da ma-papeku, nu ba luja na mapeku.

NA KAWUDU 4

Àmbu namatu-ja na wini eti na ma-akatu.

1 Mala nggàra ruku wàmi hi ningu pabera dàngu pa-kubaru-ngu lai njimi? Ka nda rukuada da ma-mimirungu daa la etimi, da ma-hadangu ndàba la ihi daami? 2 I-mimirungu, tàka ndai ngalangua; ipameti tau dàngu i-paohangu, tàka nda ningua pa-ngalangu wàmi; i-pakubaru, ipabera. Nda ningua pangala-mi ba ndai hamajangu-du. 3 I-hamajangu, tàka ndai ngalangu-mbu, ba nda djia-duja na hamajangu-mi, mata ka peku boraku-ndandja nundjuja na pa-mimiru-nda wànggu ba wàmidu. 4 Ha tau kadjari, ndai pimanja dimi na kandua-nja na pinu tana ba djiaja na papanja i Ala? Djia-duja, djàka nggamuja na ma-mbuhangu pa-kandua dànja na pinu tana,

papa-du-nanjaka i Ala. 5 Ka, kahewaa-na wàmi na maninja la Huratu: Nambuha-nja na ngahu na pa-bàndjalu-na daa lai njuta ka lupa na-pawuta wànja, na mawàna? 6 Ba tuna narihii-pa duna na pa-namungu na pawua-na. Djia-duja: I Ala napapa-ndja da madjangga etida, tàka da ma-wawa etida nawua-ndja pa-namungu, hi kiri wàna. 7 Pamopu-wa wikimi lai Ala; kai papanja i kambàliku, djiangu-ma duna ba napalai welingu lai njimi. 8 Ihangiri-jawa i Ala, ka na-hangiri-kai duna, Pajaha-ndja da limami, ha tau ndjala, paili-ha da etimi, ha tau kahanga eti. 9 Ipàda-njawa na majila-mi kai handuka kai hii; na rikimi màtawa ka na-pambeli-ja handuka, dàngu màtawa na ha-wola-mi ka na-pambeli-ja hawina. 10 Ipawawa-wa wikimi la hanggana i Miri, Njuna ka na-padja-ngga-kai duna.

Na pulungu angu.

11 Oi angu dedi, àmbi pa-pulungu dàngga angumi. Na tau na mapulu-nja na angu dedina, djàka ndia na ma-patanda-nja na angu dedina, pulu-nanja na uku dàngu patanda-nanja na uku. Tàka djàkau patanda-nja na uku, nda manundju ukuakau, tàka ma-patandangu ukukau. 12 Haàtua-na duna na ma-wuangu uku, dàngu na ma-patandangu, na na mamàka la pa-pamara dàngu la pa-pamolungu. Tàka njumu nggamu-kauka dumu, hu patanda-nja na angumu?

Djia djàka wàna i Ala.

13 Oi anda, la lodu nàhu, djàka ndia haromu lua-ndanja la paraïngu lai pinangu, hau ndaunda lai nu, hi tabili batu hi ta-pa-awahungu mawàmi. 14 Nu hi nda piminja padua djàka nggikina na lurimi haromu. Nadu ba hama djiangu kawuu-akai, ba hawutu djua-maana ba ngitaja, hala hi munangu-maa-nanja. 15 Tàka: Djia djàka wànadu i Ala, hi taluri haromu, hi taràma-ja jiana ndia nuna, i Ala wàmia bàdi. 16 Tàka ba timi nu, ihamemu dàngu katadaku-mi. Na hamemu na matungu nu ma-akatu-ja. 17 Djia-dujaka, djàka ningu tau mapingu pawunda-ja na mahàmu, tàka hi nda wunda bia-nanjai, pa-pandjala wàngu-jaka.

NA KAWUDU 5

Na wai ngerana na mawulu.

1 Ihiiwa dimi ha mawulu, i-kaladaku-wa, rukuna na majila-ka na matàka-nggai haromu. 2 Da-molungu-ka da pawulu-mi, da pakimi na-pambuta-haka kapinggi, 3 da marara mabara-mi dapatai raraka, tàka da taï rarada hi da-pandjala-kai taï hi danganja na tolumi hama tuna na epi. Mbàda kangutungu-mika banda ba dàngu djiaja padua-ka na hupu ndjàpuna. 4 Tàngaru na wundada da tau maràma, da mambàda muti la wokami, da papàtu-mi, ba dawara padua-ka, dàngu na ka-ladaku-da da tau da mambàda muti, natama-ka la kahilu-na na Mirida da kalibaru papalewa-ka. 5 Mbàda luri borakungu-mika la pinu tana, bai wàngu bia etimi, pambihu pàkua-minjaka wikimi la lodu rupu. 6 Mbàda pandjala-minjaka dàngu mbàda pameti-minjaka na tau tàndji; nda ningua ma-katanggaru-kai.

Na torungu la handuka.

7 Djia ba tuna nu, oi angu dedinggu, mata kai lerangu eti lundu tomaja na tàkana i Miri. Tàngaru, na tau tungu woka patia bia-nanja na ihi woka na ma-palingu dàngu lerangu etina, lundu napuru-nja ura mangilu dàngu ura malamiri. 8 Njimimbu kai lerangu eti dàngu kai pa-màndungu etimi, maa ba marenia-manaka na tàkana i Miri. 9 Oi angu dedi, àmbi pa-kambungungu dàngga angumi, ka àmbu peku pandjala-kai. Tàngaru, na ma-patandangu ba ninja padua-ka la ngaru pindu. 10 Ha angu dedi, màtawa kai ngeranja na pàdangu-da majila dàngu na lerangu etida da wunangu da mambàda ngàndi pulungu la ngarana i Miri, 11 Ngàdaja ba ta-paoha-ndja da ma-torungu. Mbàda rongu-minjaka na torungu-na i Ajupu, dàngu miita-jaka na pa-patumbu-na i Miri la hupu ndjàpuna, ba kandjupu ma-manàwaru kandjupu mamila etija i Miri.

Na harangu; na hamajangu wai ngera angu.

12 Tàka la kawunga-mana, oi angu dedinggu, àmbi harangu-du, àmbi harà wànja na awangu, djàka ndia na tana, dàngu ma-màtu pahara wànguka; mata na paa'a-mi ka maa'a-ja, dàngu na pandia-mi ka mandia-ja, ka àmbu pa-pandjala-kai. 13 Ninja lai njimi na ma-handuka? Màtawa ka na-hamajangu. Ninja na mambaha etina? Màtawa ka nawunda ludu wotungu. 14 Ninja na mahidu lai njimi? Màtawa ka napaau-ndja da ama bokulu kabungguru, ka da-hamaja-nja ngerana, dàngu ka datunja lonahu la ngarana i Miri. 15 Na hamajangu na ma-welingu la pawai napa na-pamàlaru-ja na mahidu, dàngu na-pahada-nja paraïna i Miri; tàka djàka ningu mandjala pambàda tuna, pa-djàmangu-maja. 16 Djia ba tuna nu màtawa kai maràngga pa-bowangu ndjala dàngga angumi, kai maràngga pa-hamajangu wai ngera, ka peku màlaru-mi. Na hamajangu-na na tau tàndji djàka pa-weli etingu-mana, nadangu na pamàka-na. 17 I Elia, tau hamanda njuta-maja, tàka na-hamajangu dàngu màndungu etina ka àmbu napuru na urangu ba wàna, hi nda napuru-nja urangu na tana ba taïlu mbua ndau no-mu mbua wulana. 18 Hala, hili hamajangu-nanjai, hi na-papurungu urangu na awangu, hi natu ihina na tana. 19 Oi angu dedinggu, djàka ninja lai njimi na ma-hiliru welingu la ma-tubangu, tàka na tau hawiangu ka na-pabeli-nja, 20 màtawa kai pinja, na tau na ma-pabeli-nja na tau ndjala welingu la anda ngia pa-hiliru-na, pamara-nanjaka na hama-ngu-na taï welingu la meti, dàngu pa-ndàdangu-nanja ndjala da-dangu.

NA KAWUNGA HURATA TU-NA I PETURU

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Peturu, pa-pahurungu lai Karitu Jehu, pa-pa-ngàndingu-ha da tau papindi, da tau palaku da ma-tanjala-ngu la Potuhu, la Nggalati, la Kapandoki, la Ahia, dàngu la Mbitinia, 2 da papindi nundjuja na pi mangilungu-na i Ala, i Ama, ba na-pamatua-ha paraïna i Ngahu, la pa-patundungu, dàngu la pa-paiharu wàndja na wai riana i Karitu Jehu: Màtawa na pa-namungu dàngu na peku ka bondja-bondja-nggainja.

Na monungu, na pawai dàngu na mbuhangu.

3 Pa-wotungu-ja na Alana, na Amana na Mirinda i Jehu Karitu, na mambàda padedi belita, nundjuja na mila eti rihina, hi kiri ningu monungu-nda ma-miripu, rukuna ba na-hadangu i Jehu Karitu welingu la padua tau meti, 4 la pàngala wànja na nduma na manda molungu, na manda ningu njurangu, dàngu na manda miri, na pa-pahàmungu-kai la awangu, 5 ba katindi wànggai mbihana i Ala, ruku pawai, la pangala-nja na pamara wàngu na mambàda àhalu la pa-pangitangu-ja ngeru la hupu ndjàpuna. 6 Màtawa kai hawola wànja jiana, djiapa ka nda pa-handuka wa-nggaikadu hawutu ma-pakamangu hangia-hangia nàhu, numai bàdi djàka wàna i Ala. 7 Màtawa na torangu-na na pawaimi, na marihi pa-bilangu welingu la àmahu rara na ma-molungu, na pa-kamangu la epi, ka peku wuwana ba ràka pa-wotungu wànguja, ba ràka pa-bundjuku wànguja, ba ràka patembi wànguja, djàka na pangitangu-ka wikina i Jehu Karitu ngeru. 8 Njuna na pambuha-mi ba dàngu ndedi ngita-mbuminja; Njuna na pawaimi djiapa ka dàngu ndedi ngita-mbuminja nàhu, dàngu hü hawola dirà matiki la hawola ma-kadjilaku, 9 bai ngalanja na pawuku-na na pawai, na na marada da hamangu-mi. 10 Nu na pamara wàngu djiaja na pahimbu-da dàngu na pa-kanàndaru ma-mànuda da wunangu da mambàda wunanja na pa-namungu na pa-pandumangu-kai, 11 ba da-kanàndaru-ja djàka pirangu-ka na rehi dàngu djàka nggiki loduna na pawuku-na na Ngahuna i Karitu na maninja daa lai njuda, ba na-hakahii mangiiu-nja na majila matàka-nja i Karitu ngeru, dàngu na mangundju na ma-pa-ndutungu. 12 Pa-bowangu-haka njuda, ba nda lumuda njuda wikia, tàka lumumi njimi ba dangguma-ndja nuda, da pa-bobarungu-kai nàhu la ngaruda da mangàndi-nggainja na lii mànangu, rukuna i Ngahu Matua, na pa-palewa welingu la awangu. Jiada-duha da parindju-da padua da papalewa la pa-kahinu-ha.

Na huri matua dàngu na mbuhangu la angu dedi.

13 Djia ba tuna nu, màtawa ka na-rimangu dàngu ka na-pa-wàla padua na

pa-ngàdangu-mi, dàngu kai monu lundunja na pa-namungu na pa-pangàndingu-kai napa djàka na-pa-djilikungu wikina i Jehu Karitu. 14 Hama tuna na anakeda na ma-manundu màtawa na hurimi ka àmbu na-panamatungu la pa-itiru-mi àmangu ba talànga kambànga-mi, 15 tàka hama tuna i Miri na mambàda paaunggai ba na-matua, màtawa njimimbu ka na-matua bàdi na huri-mika. 16 Nadu ba nimanja la Huratu: Màtawa kai matua bàdi ba ma-matua-ka Njungga, ba wàna. 17 Dàngu: Dou Ama! djàka wàmi-dunja na ma-patandangu nundjuja na paràma-na haàtu-haàtu ba dàngu nda tàngaru-na kaba mata tau, màtawa ka mangu mangàdatu-na na hurimi ba talànga tau pàlaku-kai la pinu tana. 18 Ba pi-diminja, ba nda djiaaha da banda da ma-molungu ka àmahu baraha, ka àmahu rara-hakai da pa-palohu wàngukai welingu la hurimi na manda ningu lingungu, da pa-pakata-danggai da bokumi, 19 tàka djiaja na wai riana i Karitu na ma-pawilingu, ba hama djiangu na ana mbimbi manda ningu njurangu, na manda ningu ndjalangu; 20 na pambàda pi mangilungu, ba ndedi pa-padikangu-ja na pa-nggubulu awangu, tàka na pa-pangitangu nàhu la malamiri lumumi njimi. 21 Rukuna Njunadu hi kiri pawai-mika lai Ala na mambàda pahada-nja welingu la padua tau meti, hi nawua-nja bundjuku, nu na pawaimi hi kiri monu wa-mbuminja i Ala. 22 Nu ba mbàda pailimindjaka da hamangu-mi, rukuna na tu-ndu-minja na ma-tubangu, la pambuha-nja na angu dedika ba dàngu nda kapelu-mi, mata kai paweli etingu la pa-pambuhangu ma-mànu dàngga angumi. 23 Ba pa-padedi beli-dukaika nda welingu la wini ma-molungu, tàka welingu la wini manda molungu rukuna na puluna i Ala na maluri dàngu na ma-palupangu. 24 Nadu: Na tauka ba beri rumbaja, dàngu na manandangu-na ba beri wàla rumbaja; na rumba namalai, dàngu na wàlana namundju, 25 tàka na puluna i Miri na-padaingu lundu nu-nu, ba wànadu. Nuna-dujaka na pulungu na pambàda bobaru-ngu-kai.

NA KAWUDU 2

I Jehu Karitu djiaja na watu tunggulu.

1 Djia ba tuna nu màtawa kai wàru ndàbanja na ma-akatu-ka, na pa-kahili dàngu na kapelu, na malara eti, na pa-pulungu. 2 Hama tuna anakeda na mabidi dedi, màtawa kai mangàba-nja na wai huhu lànga-tàka na manda ningu korungu, ka peku kabutuhu wàminja la pangala-nja na mànangu, 3 djàkai làda-dujaka i Miri ba mahàmu etija. 4 Màtawa kai hangiri-ja Njuna, na watu luri na pawàru tau làti, tàka lai Ala papindi-ja dàngu ma-pawilingu-ja, 5 dàngu ka pa-pa-nunggulungu-mbukai hama tuna watu miri-pu la pa-pahadangu uma ma-pangahu, ka ratu matua-kai la pangàndi maraku pangahu, paora-na i Ala rukuna i Jehu Karitu. 6 Djia-dujaka hi ninja daa la Huratu: Tàngaru, la Hiungu ku-bàndjalu-ja na watu tunggulu papindi, na ma-pawilingu, dàngu djàka nggamu ma-palata-nja na pawaina lai Njuna, napa nda djia pa-makiaa-ja, ba wàna. 7 Na ma-pawilingu ba wàna, lananggai njimidu mapawai, tàka la manda pawai: Na watu pawàru-da da tukangu djia bia-jaika na watu tunggulu, 8 dàngu watu pa-tundjuru wànguja, dàngu watu ngudu pa-hanggàmaru wànguja, wànandja. Hi da-tundjuru djia-duja ba nda da-patundungu la puluna i Ala; pa-pangerangu-mahaka duda la matungu nu. 9 Tàka njimi dimi bandjaru papindi-kai, ratu ma-hangandji-kai, bandjaru matua-kai, tau pamangu-na i Alakai, ka peku pakada-mindja da paruku-na i Miri da marihi, na mambàda paaunggai paluhu welingu la ma-kapàtangu kai tama la hariina na ma-pa-maratangu. 10 àmangu nda bandjarua-nanggai làti, tàka nàhu bandjaru-nanggaika, àmangu nda pa-manàwarungua-kai làti, tàka nàhu pa-manàwarungu-kaika.

Da panaungu hangia-hangia.

11 Oi angu mbuhanggu, kupanau-nggai ba tau tàka dàngu tau nàmu-dukai, màtawa kai maraundja bàdi da pa-itiru tolu, da ma-pabera dànja na hamangu-mi. 12 Nahàmu bàdi na hurimi la padua tau hangàdangu; djàka era pulu-danggai ba hama tuna tau akatu-kai, màtawa ba dahili tàngaru-jaka na hurimi, ka peku wotu-danja i Ala la lodu tadalu-nandja. 13 I-karadaku-ndja bàdi da kuaha-ka da pa-hukutu la tau lumuna i Miri, ka hangandji bokulu-ja, ba hupu mangia dita-duja, 14 ka ma-pareta-jakai, ba

pa-paràhangu-duja la patunja himbalu-na na tau matu ma-akatu, dàngu la pawotu-njai na matu mahàmu. 15 Mala ba jiana-duja na pambuha-na i Ala kai pakandii vànja na kambànga-na na tau na manda pingu, bai tuja na mahàmu. 16 Hama tuna na tau marandeka, nda hama tuna na ma-pandàda wànja marandeka-na na ma-akatu, tàka hama tuna atana i Ala bàdi. 17 Itembi ndàbaja na tau, imbuhandja da angu dedi, i-ma-ngàdatu-nja i Ala, itembija na hangandji. 18 Oi tau ata, itangara-wa la mirimi ba dàngu karadaku-mi la ngga-nggàra, nda mbulungua la mahàmu dàngu la ma-ràkangu, tàka la ma-pandjurangu-mbu. 19 Ba jiana-ja na pa-orangu djàka ningu ma-patorungu handuka rukuna na lumu-nanja i Ala, ba na-majila dàngu nda ningu kiringu. 20 Mala nggàra-jaka wàmi na pa-hamemu wàngu bai torungu djàka ruku ndjalami hi padjàra-kai? Tàka djàka torungu-minja ba pa-majila-kai ba dàngu tuminja na mahàmu, nunaja duna na pa-orangu lai Ala. 21 Ba lumuna nunadu hi kiri paaunggai, nadu i Karitu-mbu ba mbàda duku-naka majila lumumi njimi, ka na-bàndjalu-nggai ngera, ka peku liti-minja na rukuna; 22 na manda tu mandjala, dàngu nda pa-hunggungu-mbu ma-kambàliku la ngaruna; 23 na manda hema wàngu tolangu ba tolanja, na manda pa-nggànggalu ba pa-majila-ja, tàka nawotu-maaja lai Njuna na ma-patanda dàngu tàndjingu: 24 na mawotu wikina da ndjalanda la tauna la ai harikangu, nu ba tameti pa-hàlangu la ndjala, ka peku lurinda tungguna na tàndji; ruku kalimbihu-na Njuna hi pa-pamàlaru-kaika. 25 Nadu àmangu ba ndjàrangu-minja hama tuna mbimbi, tàka nàhu mbàda pa-mbelingu-mika la mapawa-ndja dàngu ma-tanara-ha da hamangu-mi.

NA KAWUDU 3

Na huri la ma-pauma.

1 Djia-majai dimi papaha, itangara-wa bàdi la mini leimi, djàka ningu manda ronguja na pulungu, ka peku ngala wàndja na hurida da papaha dàngu nda kareuku-da, 2 nu ba dailu-jaka na hurimi na ma-jahangu bai lumunja i Ala 3 Da pakimi ka àmbu djiaha da pangita, hama tuna bai

kalipa lunggi, bai tungu marara, djàka ndia bai wotu paki manandangu, 4 tàka ka djiaha da panda ngita, na huri tau na ma-kawiningu daa la etimi, na paki na manda molungu, na na eti kendaru dàngu na ma-kahàna, na ma-pawilingu la hanggana i Ala. 5 Ba tuna nukadu àmangu na wotuda paki da kawini matua, da mamonu-nja i Ala, ba da-tangara la leida, 6 hama tuna i Harà duna ba na-tangara lai Ambarahangu, umbu ba wànanja. Njimi anana kawini i Hara-makai djàkai tu mahàmu dàngu nda mangàdatu-minja na ma-pa-mangà-datu-kai. 7 Djia-majai dimi tau mini dàngu pingumi bàdi bai papera dàndja da papaha-mi, ba kanaingu màbaha dàngu itembiha bàdi, ba angu-ma-dimindja la panduma-nja na pa-namungu-na i Ala, na na luri, ka àmbu na-kandjàdi na hamajangu-mi.

Na mbuhangu dàngu na peku.

8 La hupu ndjàpuna, màtawa kai kahau etingu, kai pa-manà-warungu, kai mbuhandja da angu dedi, kai pa-milangu eti dàngu kai kendaru eti. 9 Àmbi pajema wànja ma-akatu na ma-akatu, djàka ndia tolangu na tolangu, tàka màtawa kai pekangu mahàmu, ba djiaja jiana-du hi kiri paaunggai ka peku nduma-minja na mahàmu. 10 Nadu: na tau na ma-patikingu la pambuha-nja na luri, dàngu la pa-hunggungu lodu mahàmu, napàtu-ja bàdi na làmana welingu la ma-akatu, dàngu na tàda ngaruna la papeka ma-kambàliku, 11 na-pambelingu bàdi welingu la ma-akatu, ka nawunda-ja na mahàmu, nahimbu-ja bàdi na peku dàngu nakeha-manja bàdi. 12 Nadu i Miri ba pa-taraku-manandja mata da tau tàndji, dàngu pahingi-manandja kahilu da hamajangu-da, tàka na matana i Miri napapa-ndja da mawunda ma-akatu, ba wànadu.

Na padangu majila lumuna i Karitu.

13 Djia nggamuja na matunggai ma-akatu djàkai kehanja na mahàmu? 14 Tàka djiapa ka ndai pàdangu-kadu majila rukuna na mata-ndji, wangumanaka dimi. Ba tuna àmbi mangàdatu-dunja na pa-nggànggalu-da dàngu àmbi katàtaku-du. 15 Màtawa kai pa-matua-ja na Karitu la eti dalumi ba djiaja na Miri, dàngu kai rimangu mànu la pahema, djàka ningu ma-padiha

dànggai rukuna na pamonu-mi; 16 ba tuna mangu kendaru etimi dàngu mangadatu-minja i Ala bàdi, dàngu ningu eti pa-tandangu na mahàmu, djàka pulu-danggai ka peku makia-da da tau da ma-paaka-nja na hurimi na mahàmu lai Karitu. 17 Nadu, djiaja djàka wànamai duna i Ala, ba nahàmu ningu biduai-pa bai padangu majila ba mangu tumi mahàmu, nda djiangu pàku bai padangu majila ba mangu tumi ma-akatu. 18 Nadu i Karitu-mbu ba na-handàkangu-ka pameti lumuda da ndjala, na na tau tàndji lumuda da tau nda tàndji, ka peku ngàndi-nanda lai Ala, na pa-pameti na toluna, na pa-paluri na ngahuna; 19 ba tuna nu, laku-nanjaka hi na-pa-bobarungu la hamangu ma-ngiangu la oka, 20 da manda rongu àmangu, ba napati-tiangu na lerangu etina i Ala, ba ngaru-napa i Nuhu, ba pandoija na tena, na ngia pamara-da da tau ba hawutu-kida, da tau mawalu, ba da-ngarangiangu wai. 21 Ngerana nuna-dujaka na ma-pamara-kai nàhu, na na wai parunungu; nda djiaaja na àlinja na ma-iraku la tàda ihi, tàka pa-mandangu eti pa-tandangu mahàmu lai Alaja, rukuna na hadangu-na i Jehu Karitu, 22 na maninja la kawana-na i Ala, ba nahei-duka la awangu, hi da-tangara ndàbaja papalewa, ma-kuaha, dàngu mambiha.

NA KAWUDU 4

1 Tuna i Karitu ba mbàda pàdangu-dunaka majila la tolu, màtawa ka djiaja na pa-ngàdangu jiana na patumi temingu, na tau na mambàda padangu majila la tolu, ba tambutuhu-nanjaka welingu la mandjala. 2 Mata ba talànga luri-napa la tolu ka àmbu na-patundungu la pa-itiru tau, tàka mata ka djia ninguja na pambuha-na i Ala. 3 Nadu ba djiaka-maka àmangu la lodu na ma-làpahu bai wànja na pawuku-da da tau hangàdangu, bai kawana-nja na manda hida, na pa-itiru eti, na maüku, na borakungu, na ngunu pa-mbabungu, dàngu na lumungu marapu na pa-makiangu. 4 Djia ba tuna nu hi da-hangàtaru djàka ndai laku kariangu la pa-ramukungu ma-akatu, hi lundu dapulu-nggai. 5 Tàka dji-djiangu-maka ba dahema ngeru la hanggana Njuna, na ma-rimangu la parata-nja wai ngerana na maluri dàngu na mameti. 6 Nu djiaja nuna-duka hi pambàda bobarungu-ha lii mànangu da tau metimbu, ka peku tunguha wai ngera la tolu ba tauha,

tàka nu da ngahuda ka daluri ruku pambuha-na i Ala.

Na huri tau Karitu.

7 Na hupu ndjàpuna mbuu ndàbana marenia-manaka. Djia ba tuna nu màtawa kai pa-nandjarungu dàngu kai pawàla, ka peku hamajangu-mi. 8 Na mangia ngaba, màtawa kai pa-mbuhangu mànu dàngga angumi, nadu na mbuhangu ba na-pandàdangu ndjala dadangu. 9 Màtawa kai maràngga panggepi arijaangu dàngu nda kambungu-mi. 10 Màtawa kai maràngga pa-nggumangu nundjuja na pawua djuangu-kai haàtu-haàtu, hama tuna na tau ma-tàngaru hàmu, na ma-tàngaru-ha da mahàmu hangia-hangia da pawua-na i Ala. 11 Djàka ningu ma-kareuku, màtawa ka hama tuna mawàngu puluna i Alaja; djàka ningu ma-lumungu anguna, màtawa ka hama tuna mawàngu àtalu pawua-na i Alaja, ka peku pa-wotungu-ja i Ala la ngga-nggàra rukuna i Jehu Karitu. Lai Njunaja na bundjuku dàngu na àtalu lundu nu-nu. Amingu. 12 Oi angu mbuhanggu, àmbi maratangu wàdunja na mbanana na majila pakama wàngukai, ba hama djiangui nggàna-nanggai manda ràkangu. 13 Tàka màtawa kai hawola, namatu-ja na tunggu-mindja da majila-na i Karitu, ka peku hanggela hawola-mi taï la rapa wuwana na bundjuku-na. 14 Djàka pa-paakangu-kai ruku ngarana i Karitu, wangu-manaka dimi, nadu na Ngahu pa-bundjuku wàngu, na Ngahuna i Ala ba nidunja lai njimi. 15 Ambu ningudu haàtu lai njimi ma-pàdangu majila hama tuna tau pameti tau, djàka ndia tau mangangà, ndiai tau mawulu ma-akatu, ndiai ma-tamangu ngera hawiangu. 16 Tàka djàka ninja na ma-pàdangu majila ba tau Karitu-ja, àmbu na-makia wànja, tàka màtawa ka nawotu-nja i Ala rukuna na ngara nuna. 17 Nadu ba rehi-manaka nàhu ba pa-kiringu patungu wai ngera, piti welingu la umana i Ala. Tàka djàka lai njuta-majaka na pakiri-na, ka nggikia-manaka taï na hupu ndjàpuna na tau na manda pa-tundungu la lii mànangu lai Ala? 18 Dàngu djàka natikaa-maduka panda marà na tau tàndji, hili nggiijaipa na ngia pa-ngiangu-na na manda lumunja i Ala, dàngu na tau ndjala? 19 Djia ba tuna nu, da tau da ma-pàdangu majila nundjuja na pambuha-na i Ala, màtawa ka da-pakatangu hamangu-da la Ma-padikangu na ma-tuturu, ba

dàngu tudanja na mahàmu.

NA KAWUDU 5

Na kamahingu dàngu na tambi.

1 Da ama bokulu la padua-mi kupanau-ndja, ba anguda paama bokulu-ka, dàngu ba hakahii-ka rukuna na majila-na i Karitu, maningu ndumangu-mbu la bundjuku na pa-pangitangu ngeru: 2 Ipawa-njawa na kabàba-na i Ala na maninja lai njimi, àmbu hama tuna pa-pambana-kai, tàka màtawa ka paweli etingu-mami, nundjuja na pambuha-na i Ala; àmbu djia pàkuja bai kehangu banda akatu, tàka djia ba ora-minja; 3 Àmbu hama tungu paretadimindja da pa-patanggungu-kai, tàka mata ka ma-pangitangu hurikai la kabàba. 4 Dàngu djàka ngita-jaka taï na Ngora mini pawangu, ngaladiminja-ka na pendji na manda miri, na na bundjuku. 5 Hamanai njimi dimi bidi tau, màtawa kai tangara-ha da ama bokulu; màtawa kai boru wànja na kendaru eti, bai marangga pa-nggumangu. Nadu i Ala ba napapa-nja na madjangga eti, tàka da ma-kendaru eti nawua-ndja pa-namu-ngu. 6 Djia ba tuna nu, i-karadaku-wa bàdi la lima àtalu-na i Ala, ka peku padjanggananggai ngeru la rehina. 7 Màtawa na pa-handuka-mika kai pabuku-nja Njuna, ba eti-mananggai. 8 Màtawa kai pawàla dàngu kai rimangu padua. Nadu na papami, i kambàliku, ba laku winggirungu-mananja hama tuna na mabohu, ba nga-ngàrina ba nahimbu pahoba-na. 9 Màtawa kai rawaku-ja ba dàngu màndungu-da da pawaimi, ba pi-diminja na majila tungu nu, ba pa-panggànangu-mbuha da angu dedimi la pa-nggubulu awangu. 10 I Ala na pingina na pa-namungu, na mambàda paaunggai panduma-nja na bundjuku-na na ma-padaingu lai Karitu, bai hàla-kika pa-pàdangu majila, Njunaka ngeru na ma-palànjapu-kai, na ma-pamàndu-nggai, na ma-paàtalu-kai dàngu na matunggai lata. 11 Lai Njunaja na kodi màka lundu nu-nu. Amingu. 12 La limana i Hiliwanu, na angu dedi na ma-tuturu lai njimi ba kungita-ja, ku-tulihu pa-kababa-nggaika ba ku-panggaüru-kai dàngu ba ku-hakahii-nggainja, ba djia lànga-tàka-maja jiana na pa-namungu-na i Ala. Màtawa kai ndolaku padai-ngu-ma lai nu. 13 Tambi

wànanggai na angu papindi-mi, na kabungguru na maninja la Mbambilu, dàngu i Màruku-mbu na ananggu. 14 Imaràngga patambi wànguwa puduku, tanda pa-mbuhangu. Na peku màtawa ka lai njimija mbuu ndàbami maninggai lai Karitu.

NA HURATU-NA I PETURU NA PADUA WÀDA

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Himungu Peturu, atana dàngu pa-pahurungu lai Jehu Karitu, la tauka na mambàda ndumangu pawai ma-pahama wili dànja na pawaima njuma, rukuna na tàndjina na Alanda, na ma-pamara-ta, na i Jehu Karitu: 2 Na pa-namungu dàngu na peku, màtawa ka bondja-bondja-nggaindja, paraï patanda-ja i Ala dàngu i Jehu na Mirinda.

Na pangala-da dàngu na tangguda da mapawai.

3 Nu na mbiha Alana, ba nawua-ndanjaka na maningu lingu-ngu-ka la paluri dàngu la palumu-nja i Ala, rukuna na ta-nda-ndanja Njuna, na mambàda paaunda ruku bundjuku-na dàngu kodi, màkana. 4 Rukuda jiada-du hi pa-wuangu-ta paràndi ma-pawilingu dàngu manda nadjarungu; rukuda jiada ka peku nduma-minja na dedi Alana, bai tabutuhu-ka welingu la ma-molungu, na majàpa-ja na pinu tana rukuna na mimiru. 5 Djia ba tuna nu màtawa kai pa-mukarungu lànga-tàka, la pawai kai pa-ngitangu-ja na torangu, la torangu kai pa-ngitangu-ja na pingu, 6 la pingu kai pa-ngitangu-ja na roputu wiki, la roputu wiki kai pa-ngitangu-ja na lumunja i Ala, 7 la lumunja i Ala kai pa-ngitangu-ja na mbuhandja da angu dedi, la mbuhandja da angu dedi kai pa-ngitangu-ja na mbuhanja na tauka. 8 Nadu djàka nindjaka jiada lai njimi, dàngu ka dabondja-bondjangu-ma, djia-jaka hi ndai ngudu dàngu hi ningu mànu pangala-mi la patanda wànja na Mirinda i Jehu Karitu. 9 Nadu na tau na manda hanggaundja jiada ba tau pokija, nangita-ja na maninja la lihiana, hi maromba bia-nanja ba pajaha-nja

welingu la ndjalana àmangu. 10 Djia ba tuna nu angu dedi, ba pa-paaungu-dukaika dàngu ba papindi-dukaika, màtawa ka manaümi bàdi la pa-pa-mu-karungu la pa-pamàndu-nja; nadu djàka timi nu, ba nda djia hanggàmarua-mi. 11 Ba tuna nudu bàdi, hi pabowa pa-lerangu-kai anda patama la ngia pahangandji-na na ma-palupangu, na na ngia pahangandji-na na Mirinda i Jehu Karitu na ma-pamara-ta.

Na màndungu-na na pawai.

12 Djia ba tuna numaka, mata ka ku-panamu-ndja jiada hi wànggu ma-mànunggai, djiapa ka nda dàngu pi-mindja-kadu, dàngu djiapa ka nda pa-pamàndungu-kaikadu la ma-tubangu na pambàda kataku-mi. 13 Ràka-mana ba kukaka-ja, ba talànga ngiai-nggunjapa na ka-warungu jiana, ba ku-panamu-nggai ka peku pawàla mànu-mi. 14 Ba pi-dunggunja, ba Iuu tanjànggarua-manaka na kawa-rungu-nggu, hama tuna na papeka-nangga na Miringgu i Jehu Karitu. 15 Tàka pa-mukarungu-manggunja wikinggu, djàka taliunggu, ka peku namu mànu-mindja nuda. 16 Nadu ba nda kikungu-manja pange-ngerangu pawulu wàngu manggànaa, ba mapekanggainja na mbihana dàngu na maina na Mirinda i Jehu Karitu, tàka mangita wiki-majaka duma na bundjuku-na. 17 Ba mbàda ngalangudunaka tembi dàngu mangundju welingu lai Ala, i Ama, ba natàka-nja lii tungu nu na malingu welingu la hupu ma-bundjuku: Jiana-jaka na Ananggu, na pambuha-nggu, djiaja na paora-nggu ba wàna. 18 Jiana na lii marongu-majai duma ba nalingu welingu la awangu, ba talànga ninggama dàngu Njuna la palindi matua. 19 Nu ka manaüa-manaka: Na-màndungu na puluda da wunangu, ba wàma, dàngu nahàmu-du djàkai katana-ja, hama tuna bai iluja na palita na ma-handaraku la ma-kapàtangu, hi lundu mbàkahu wàna paharii, dàngu hi lundu nahunga na kandunu marai romu daa la etimi. 20 Jiana pàkuja bàdi na papimi, da huratu wunangu-ka ba nda pekuana la pa-kaloka wàndja pa-ngàdangu eti wiki. 21 Mala ba nda ningu ndokudu pulu wunangu maluhu weli-ngu la eti tau, tàka ba na-padjudjungu i Ngahu Matua hi napekaja tau, welina lai Ala.

NA KAWUDU 2

Na rukuda da ngguru kabàli.

1 Ba tuna, nimbundja àmangu da wunangu kabàli la bandjaru; tuna nudu napa hi nimbundja da ngguru kabàli la padua-mi da ma-patama winingu pa-pekangu ma-hiliru, pa-molungu wàngu, hi lundu da-pahini-mbunja na Miri na mambàda keiha, hi datungu wikida paluu molungu wàngu. 2 Nadangu-ka ngeru na tau makiku-nja na hurida da manda ningu hidangu, dàngu rukuda njuda hi napulu-nja tau na ngarangia ma-tubangu; 3 paraï pa-manganga eti hi da-malandja wànggai napa pulungu pawulu. Nu na pa-ratangu-ha ndengi-manandja weli àmangu dàngu na pa-molungu wàngu tutu-manandja. 4 Nadu, djàka nda na-manàwaru biduandja da papalewa da mandjala paraïna i Ala, tàka ba napuha-ha la ndjuruku, ba na-panàngga-ndja la liangu kapàtangu, ka pàtuha ka lupa tundja ngerada ba wàna; 5 dàngu djàka nda na-manàwaru biduanja na pinu tana memangu, tàka na-pamara-ja i Nuhu na pawalu wàda, na ma-boba-ru-ja na matàndji, nu ba na-patàka-nja na iwa bokulu la pinu tana ngia pa-ngiangu-da da tau manda lumunja i Ala; 6 dàngu djàka natunu pakàra biduandja da paraïngu la Ho-ndungu dàngu Nggamora ba natundja ngerada la pa-nju-ngguru-ha, ka da-pangera wàngu da ana manda lumungu la malamiri ba wàna. 7 tàka na-pamara-ja i Lutu na tau tàndji, na madjàra rukuna na hurida da tau kadjari da manda ningu hidangu, 8 — nadu njuna na tau tàndji ba talànga ngiangu-na la padua-da, ba na-pahanduka-duja na eti tàndjina hau Iodu-hau lodu, paraï pangita-ja dàngu paraï parongu-ja na paràma-da na ma-akatu -9 nu ka napingu-maka duna i Miri pa-pahàla-ja na tau na malumu-nja welingu la ma-pakamangu, dàngu papàtu-ha da tau nda tàndji, ka padjàra-ha la lodu pa-tandangu, 10 ri-rihi da tau ma-itirungu ma-iraku hi dakiku-nja na patiki tolu dàngu da ma-pahalimu-ha da pa-miringu-ka. Da tau ka-borangu tungu nu, da mapeka hau minida, nda da-mangà-datu pa-kalana-ha da ma-bundjuku ba wànda. 11 Djiapa-ki duda da papalewa da mariha la pa-àtalu dàngu la pambiha, nda dangàndia pulungu ma-pakalana-ha njuda la hanggana i Miri. 12 Tàka da tau jiada pàku hama

tuna ma-kajidiku manda ningu pa-ngàdangu-ha, da pa-hukutu memangu la pajàpa-ha dàngu la pa-pameti-ha, ba da-pakalana-ja na panda pida; nu ba dàngu pa-molungu-da, molungu-danjaka ngeru, 13 ba dàngu ngalangu-da manda tàndji, wundana na nda tà-ndjida. Mahàmu-ja wàda pàkua ba da-borakungu la harii lodu, ma-marihaku-ha, ma-iraku-ha, da ma-borakungu la pawànja na pa-itiru-daka, ba talànga pama mbabu dàdanggai. 14 Kawini ndjala djuaja la matada, nda ningua hodada welingu la ndjala, hi da-titiru-ha da tau nda màndungu eti, da etida pa-pandàmangu-haka la pa-mangàbangu, tunggu mambana-ha. 15 Nu ba da-dundjaku-njaka na ngarangia na mamola, hi da-ndjàrangu, ba da-namatu nija na ngarangia-na i Mbiliangu, na anana i Mbeuru, na ma-mbuhangu pa-ngalangu wunda ndjala, 16 tàka pa-tendangu-jaka rukuna na ndjalana; na banda na manda pingu pa-kareuku na-pakareuku taungu, hi nabaka-ja na kambànga-na na wunangu. 17 Da tau jiada matawai nda ningu wainguha, hambongu pa-timbu ngilu mbangatu-ha, pa-pandengingu-ha padua-ka kapàta jurujela. 18 Nadu ba da-katadaku wàngu kareuku manda ningu lingungu, hi da-titiru wàndja pa-itiru tolu dàngu huri manda ningu hidangu da tau, da mangeri tambukalu làti welingu la hurida da tau ndjàrangu. 19 Daràndi-ndja marandeka, tàka njuda wiki hi ata-nandja pa-duai la pa-molungu wàngu; nadu djàka nggàraja na matalu-ja ba djiaja na ngia paata-na na tau. 20 Nadu djàka taliu pahàla-daka welingu la ma-iraku la pinu tana rukuna ba datanda-ja i Miri, na i Jehu Karitu, na Ma-pamànangu, ka hili kàna-nandjai hiruna na ma-iraku hi lundu natalu-ha, ka manaü akatu-naka njuda na hupu ndjàpuna welingu la wungana. 21 Nadu ba nahàmu biduapa làti djàka nda dapinja na ngarangia na ma-tubangu, nggàrai njuna ba dapinja, hi pa-mbeli-ngu bia-danjai welingu la uku ma-matua na pa-pakatangu-ha. 22 Nu ka nggànangu madua-nanjaka na pangerangu jiana na ma-tubangu: Na ahu nabeli-ka padjàli-ja na mutana, dàngu: na wei pambàda ihu nabeli-ka pa-ramuku la ramuku, ba wàna.

NA KAWUDU 3

Na loduna i Miri.

1 Oi angu mbuhanggu, jiana padua wàdaka da huratu pa-tulihu-nggunggai; nu ka ku-panamu wàndja, ka dàngu pa-wàla-na padua na pinguda na ma-kahingiru ba wànggunggai, 2 kai namu wàndja na pulungu patiki mangilu-da da wunangu matua dàngu na ukuna i Miri, na Ma-pamànangu, la ngaruda da pa-pahurungu lai njimi. 3 Na ma-papingi: Màtawa kai pinja, la hupu ndjàpuna ba nàmundja-ka napa da ma-pajobu da mawai ilungu jobu dàngu da matundu-ndja da pa-itiru wikida. 4 Nggiijaka na paràndi-na, mainggunja ba wàna? Ka ni, piti welingu ba dameti da bokunda, mbuu ndàbana hi dji-djia biajai hama tuna la kawunga dedina na awangu na tana, ba wàda. 5 Nadu ba da-harawuku pambula-nja, ba mbàda mandai-maka ba ningu awangu dàngu tanambu na ma-welingu la wai dàngu na ma-ngiangu la wai, na ma-ndapuru rukuna na puluna i Ala. 6 Rukuda nuda-mbudu hi lundu na-molungu na pinu tana na maninja nu, ba na-Iumburu-ja iwa bokulu. 7 Tàka na awangu dàngu na tana nàhu, pa-pakàpa-ja rukuna na pulungu nunamai, pa-pandumangu la epi lundu la lodu pa-tandangu, na rapa molungu-na na tau manda lumunja i Ala. 8 Ba tuna, jiana àru njuna ka àmbi mbulanja, na hau lodu lai Miri ba hama tuna na harata ndaungu, dàngu na harata ndaungu ba hama tuna na hau lodu. 9 Nda paimbaa-nanja duna na paràndi-na i Miri, imba-nanja ba wàda hawiangu, tàka lera-nanggai eti njimia, ka àmbu ningu haàtu ma-molungu, ka na-pandjilungu mbuu ndàbana wàna duna. 10 Ba tuna na loduna i Miri hama tuna na tàka ma-manganga-ja. La lodu nu hi na-munangu na awangu ba nawàngu pa-katururu, dàngu na pa-kapingatu, wanaka hi na-kàrangu hi na-làdjaru, dàngu na tana hamanai da paràma-ka da manindja lai nu hi hungguha. 11 Nu ba tunaka nu ngeru na molungu ndàbana, ka nggiki hama matua-ama-naka bàdi na hurimi bai lumunja i Ala, 12 bai pa-mukarungu la panedi-nja na tàkana na loduna i Ala; la lodu nu na awangu hi na-molungu dàngu da pa-kapingatu wànguka hi dalui la epi. 13 Tàka nundjuja na paràndi-na i Ala, nedi-ndanja na awangu bidi dàngu na tana bidi, na ngia pa-ngiangu-na na matàndji. 14 Djia ba tuna nu, ba nedi-mindja jiada, i-pa-mukarungu-wa bàdi ka tomanggai la mapeku, ba dàngu nda ningu iraku-mi dàngu njurami la hanggana Njuna. 15 Nu na lerangu etina i Miri, màtawa pa-mànangu wànguja, ka wàminja, hama tuna na pambàda tulihumbunanggai na angu dedi pambuha-nda, i Paulu, nundjuja na manggàna na pa-wuangu-ja. 16 Tu-tumana nu la huratu pa-pangàndi-naka ba natiki-ha jiada. Lai nu nimbundja hawiangu da ma-kalutu la papi-ndja, tàka da tau manda pingu dàngu da manda màndungu hi da-paliu laündja, hama tuna na pawàda la huratu hawiangu, hi kiri molungu wànguda.

Na hupu ndjàpuna.

17 Oi angu mbuhanggu, njimi dimi, ba dàngu pi mangilu-mindja jiada, irimangu bàdi ka àmbu na-irihu-kai ndjàrangu-da da tau akatu hi lundu na-jàmihu-nggai ngia pa-undungu-mi, 18 tàka màtawa ka nabondja-bondjangu lai njimi na pa-namungu-na dàngu na tandaja na Mirinda i Jehu Karitu, na Ma-pamànangu. Lai Njunaja na bundjuku, ka la lodu nàhu ka lundu nu-nukai

NA KAWUNGA HURATU-NA I JUHANI

NA KAWUDU 1

Na pa-hakahii-na i Juhani.

1 Na maninja welingu la kawunga-na, na pambàda ronguma, na pambàda ngita wàma mata, na pambàda panauma, dàngu na pambàda dàmada da limama, na rukuna na Pulungu, na pangia-na na luri, 2 — nadu na luri ba pa-pa-djilikungu-jaka, hi maita-jaka, hi ma-hakahii-nja dàngu hi mapeka-nggainja na rukuna na luri na ma-palupangu, nu na maninja lai Ama hi pa-pa-djiliku-ngu-kama — 3 nu na pambàda ngitama dàngu na pambàda ronguma mapeka-mbunggainja njimi, mata njimimbu ka peku panua da-minggama. Nu na pa-nuangu-nda, djiaja ba ta-panua dànja i Ama, hamanai i Jehu Karitu, na Anana. 4 Jiada hi ma-tulihu-ha, mata ka peku djàngapu-na na pambaha eti wànda.

Laku la maharii bàdi ba wàna.

5 Jiana-ja na pulungu na parongu-ma lai Njuna dàngu na pa-patàka-manggai, i Ala ba maharii-ja, dàngu nda ningu ndokua ma-kapatàngu lai Njuna. 6 Ku-panua dànja djàka wànda, tàka hi laku bia-ndanjai Ja ma-kapàtangu, kambàliku-ndanja, nda liia-ndanja na ma-tubangu. 7 Tàka djàka talaku la maharii hama tuna Njuna ba la maharii-ja, djiaja hi ta-panuangu dàngga angunda, dàngu na wai riana i Jehu, na Anana mini, na-pajaha-nda welingu la mandjalaka. 8 Nda ningu ndjalanda djàka wànda, panjonga-ndanja wiki-nda, dàngu na ma-tubangu nda nianja daa lai njuta. 9 Djàka tapeka-ha da ndjalanda, na-tuturu-ma duna i Ala dàngu matàndji-maja, hi nadjàma-ndja da ndjalanda dàngu hi na-pajaha-nda welingu la ma-akatu-ka. 10 Ndedi kutu ndokua mandjala djàka wànda, ma-kambàliku-ja hi wàndanja i Ala, dàngu na puluna nda nianja daa lai njuta.

NA KAWUDU 2

1 Oi ananggu, hi ku-tulihu-nggaindja jiada, ka àmbu datu mandjala wànggunggai. Na njuna djàka ningu matu mandjala, ninja duta na ma-pandula la hanggana i Ama, na i Jehu Karitu na matàndji. 2 Njuna-duka na pa-pandàda wànguha da ndjalanda, nda mbulungu bia da ndjalanda njuta, tàka djia-mbuha da ndjalana na pinu tanaka.

Na pamàndu-ndja da ukuna i Karitu.

3 Jiana-ja na papi wàndanja ba tatanda-jaka Njuna, djàka ta-pamàndu-ndja da ukuna. 4 Kutanda-jaka na mawàna hi nda pamàndu bia-nandjai da ukuna, tau kambàliku-ja, dàngu nda nianja na ma-tubangu daa lai njuna. 5 Tàka na ma-pamàndu-nja na puluna, djàngapu lànga-tàka-ma-nanjaka na mbuhangu-na i Ala daa lai njuna. Nuna-duja na papi wàndanja ba lai Njunata. 6 Djàka nggamu hanii-manggu lai Njuna na mawàna, hama tuna na pawàna i Karitu, djia-majai bàdi na pawàna.

Na mbuhangu angu dedi.

7 Oi angu mbuhanggu, nda uku bidiaja na pa-tulihu-nggu-nggai, tàka uku ndaimaja na mambàda ninja lai njimi welingu la kawunga-na. Nu na uku ndai, djia-duja na pulungu na pambàda rongumi. 8 Ba tuna uku bidi-madujai na pa-tulihu-nggunggai, na ma-palànga-tàkangu lai Karitu dàngu lai njimi, nadu na ma-kapàtangu ba na-pajilangu-ka, dàngu na maharii lànga-tàka ba mbàda handaraku-naka. 9 Djàka nggamu la maharii-ka mawàna, hi karaü bia-nanjai eti na angu dedina, la ma-kapàtangu-majapa lundu nàhu. 10 Djàka nggamu mambuha-nja na angu dedina, hanii-mana la maharii, dàngu nda ningu pa-hanggàmaru wàngu lai njuna. 11 Tàka na tau na makaraü-nja eti na angu dedina, la ma-kapà-tangu-maja, dàngu hi nalaku la ma-kapàtangu, hi nda napi-nja djàka nggiija na-hanggangu ningu, maa ba na-papoki-duhaka da matana paraï na kapàtangu.

Na oranja na pinu tana

12 Hi ku-tulihu-nggai, anakeda, ba pa-djàmangu-duhaka da ndjalami lumuna na tamuna i Karitu. 13 Hi ku-tulihu-nggai, ama, bai tanda-dujaka na Maninja weli mulangu. Hi ku-tulihu-nggai, bidi mini, ba mbàda talu-diminja-ka i ma-akatu. 14 Mbàda tulihu-nggunggaika, anakeda, bai tanda-dujaka i Ama. Mbàda tulihu-nggunggaika, ama, bai tanda-dujaka na Maninja weli mulangu. Mbàda tulihu-nggunggaika, bidi mini, ba ma-àtalu-dukai, dàngu na puluna i Ala ba haniina lai njimi, hii talu-dujaka i ma-akatu. 15 Àmbi ora-dunja na pinu tana, ndiai na maninja la pinu tanaka. Djàka nggamu maora-nja na pinu tana, na mbuhangu-na i Ama nda nianja lai njuna. 16 Nadu mbuu ndàbana na maninja la pinu tanaka, djia-duka na mimirungu-na na tolu, dàngu na mimirungu-da da mata, dàngu na huri katadaku ba nda ma-welingu lai Amaaja, tàka welina la pinu tana duna. 17 Na pinu tana pa-jilangu-nanja duna lupa na mimirungu-na; tàka na tau na mawànja na pambuha-na i Ala, hanii-mana duna lundu nu-nu.

Na rukuna na papa Karitu.

18 Oi anakeda, djia-jaka na hupu ndàpuna; dàngu hama tuna na pambàda

rongumi, ba nàmunja na papa Karitu, nàhu dangu-ma-nanjaka na papa Karitu. Nuna-dujaka na papi wàndanja ba djia-jaka na hupu ndjàpuna. 19 Luhuda welingu la padua-nda njuta, tàka nda ma-welingu lai njutaaha. Nadu djàka ma-welingu lai njutaha, hanii-duda làti lai njuta. Tàka hi tuna, ka peku pawuwa wànguha ba nda ma-welingu lai njuta ndàbaaha. 20 Njimi dimi ninjaka na pambàda buringu-kai na ma-welingu la Ma-matua, hii pinja mbuu ndàbami. 21 Hi ku-tulihu-nggai, nda djiaaja ba ndai pinja na ma-tubangu, tàka bai pidunja, dàngu ba nda ningu ma-kambàliku ma-pawelingu la ma-tubangu. 22 Hili nggamujai na ma-kambàliku, djàka nda djia biduaja na ma-pahini-nja i Jehu ba Karitu-ja? Nunaja duna na papa Karitu, na ma-pahini-nja i Ama dàngu i Ana. 23 Djàka nggamu ma-pahini-nja i Ana, nda namangu-mbunja i Ama; na mapeka-ja i Ana, mangu-mbu-dunanja i Ama. 24 Njimi dimi na pambàda rongumi welingu la kawunga-na, màtawa ka hanii-mana daa lai njimi. Djàka hanii-mana daa lai njimi na pambàda rongumi welingu la kawunga-na, djiangu-maka duna ba haniimi lai Ana dàngu lai Ama. 25 Dàngu jiana-duja na ràndi na pambàda ràndi-nanda, na na luri pa-lupangu. 26 Jiada da pa-tulihu-nggunggai rukuda da tau da ma-panjo-nga-kai. 27 Njimi dimi, na pa-buringu-kai na pambàda ngalami welingu lai Njuna, haniina lai njimi, dàngu nda nggàrai ihi wànguapa ma-papeka-nggai. Na njuna hama tuna ba na-papeka-nggaindja mbuu ndàbada paraïna na pambàda buri-nanggai—malànga-tàka-maja nda ma-kambàlikua-ja — màtawa ka haniimi lai Njuna hama tuna na papekana-nggai.

Na ana-nanda i Ala.

28 Nàhu dimi ananggu, hanii-miwa lai Njuna; djàka pa-pa-djilikungu-jaka taï ka peku kalongga-da da etinda, dàngu ka àmbu ta-makia la hanggana nu la patàka wàna. 29 Djàkai pidunja ba matàndji-ja Njuna, pi-mbuminja djàka nggamu mawànja na matàndji, ba dedina welingu lai Njuna.

NA KAWUDU 3

1 Tàngaru, hi nggiki bia-naka na mbuhangu na pa-paita-na-nda i Ama,

anana i Alaha hi kiri wàdanda. Nu tunda numaka duta. Djia-duja hi nda natanda-ta na pinu tana, ba nda natanda-duja Njuna, i Miri. 2 Oi angu mbuhanggu, nàhu anana i Ala-dutaka, dàngu ndedi pa-pa-djilikungu-ja djàka nggi-nggikinda taï. Na njuna tapi-njaka, djàka pa-pa-djilikungu-jaka taï, ba ta-pahama hada dànjaka Njuna, maa ba taïta-dujaka taï hama tuna na dedi-mana duna. 3 Djàka nggamu matuna nu pamonu-na lai Njuna, na-pajaha-ngu wikina, hama tuna i Karitu ba na-jahangu duna. 4 Na tau na matu mandjala, tu-mbunanja na manda hida, nadu na mandjala ba djiaja na manda hida. 5 Pi-maminja, hi pa-pa-djilikungu-ja i Karitu ka peku wàru-nandja da mandjala, dàngu lai Njuna nda ningua mandjala-na. 6 Djàka nggamu ma-haniina lai Njuna, nda nawàngua mandjala; djàka nggamu na mawàngu mandjala ndedi naitaa-ja dàngu ndedi natandaa-ja Njuna. 7 Oi ananggu, àmbu djia ningudu ma-panjonga-kai. Na tau na mawànja na matàndji djiaja na matàndji, hama tuna i Karitu ba matàndji-ja. 8 Na mawànja na mandjala ma-welingu lai kambàliku-ja; nadu i kambàliku ba weli mulangu-maka ba nandjala. Jiana-dujaka hi kiri pa-pa-djilikungu-ja na Anana i Ala, ka peku njàngga-ru-nandja da paràma-na i kambàliku. 9 Djàka nggamu na madedi welingu lai Ala, nda nawàngua mandjala; ba hanii-duna na winina i Ala daa lai njuna, hi nda pekuna la pawangu mandjala, ba dedina welingu lai Aladu. 10 Jiana-ja na patanda wàndja da anana i Ala dàngu da anana i kambàliku: Djàka nggamu manda wàngu matàndji, nda ma-welingu lai Alaaja, hamanai na manda mbuhanja na angu dedina.

Na mbuhangu na malànga-tàka.

11 Maa ba jiana-ja na pulungu na parongu-mi welingu la kawunga-na, ba ta-pambuhangu bàdi dàngga angunda. 12 Àmbu hama djiangu i Kaingu, na ma-welingu lai ma-akatu dàngu na ma-pameti-ja na anguna paluhu. Nggikina hi kiri pameti-nanja dimi? Maa ba da-akatu-du da paràma-na, tàka da paràma-na na anguna paluhu ba datàndji-du. 13 Oi angu dedi, àmbi, hangàtaru-du djaka nakaraü-nggai eti na pinu tana. 14 Njuta, pi-ndanjaka ba mbàda haleli-ndaka welingu la ngia pameti la ngia paluri,

maa ba tambuha-dundja da angu dedi. Na tau na manda ningu mbuhangu-na, padaingu-nanja la ngia pameti. 15 Na tau na makaraü-nja eti na angu dedina ma-pameti tauja, dàngu pi-maminja na tauka na ma-pameti tau, ba nda haniiana na luri pa-lupangu daa lai njuna. 16 Jiana-jaka na patanda wàndanja na mbuhangu, nadu ba na-padjàmangu-ka lurina lumunda njuta; hi djiangu-mai bàdi duta ba ta-padjàmangu lurinda lumuda da angu dedi. 17 Djàka ningu matoma paluri wàna la pinu tana, dàngu ka naita-ja na angu dedina na maningu ma-ndjakangu, hi ràpitu bia-nanjai etina, nggiki hama haniina-ka na mbuhangu-na i Ala daa lai njuna?

Na màndungu-da da etinda.

18 Oi ananggu, àmbu kareuku djuaaja, ndia àmbu ngaru djuaa-ja na mbuhangu-nda, tàka mata ka tawà-manja dàngu ka na-palànga-tàkangu-ma bàdi. 19 Jiana-duja na papi wàndanja ba-pawelingu la ma-tubangu-ta, hi ta-pamàndu-ndja da etinda la hanggana; 20 nadu djàka na-pandjala-takadu na etinda, i Ala ba narihi-ndjapa da etinda, hi napinja mbuu ndàbana. 21 Oi angu mbuhanggu, djàka nda na-pandjala-ta etinda, da-kalongga da etinda la hanggana i Ala, 22 hi tangala-nja welingu lai Njuna djàka nggàraja na pakarai-nda, ba ta-pamàndu-dundja da ukuna, hi tawànja na pa-orangu la hanggana. 23 Jiana-duja na ukuna, mata ka tawaija na tamuna na Anana, i Jehu Karitu, dàngu ka ta-pambuhangu dàngga angunda, hama tuna na uku na pambàda wua-nanda. 24 Na tau na ma-pamàndu-ndja da ukuna, haniina lai Njuna, hamanai i Miri lai njuna. Jiana-duja hi tapinja ba haniina i Miri lai njuta, rukuna i Ngahu na pambàda wua-nanda.

NA KAWUDU 4

Na papi wàndanja i Ngahu na ma-tubangu.

1 Oi angu mbuhanggu, àmbu wai djara-dundja da ngahu dangu, tàka ikamandja bàdi da ngahu, djàka ma-welingu lai Alaha. Nadu ba nadangu-ka na wunangu kabàli na ma-ndjadangu la pinu tana. 2 Jiana-duja na patanda wàminja na Ngahuna i Ala: Na nga-huka na mapeka-ja i Jehu

Karitu ba mbàda mainaka la tolu, ma-welingu lai Alaja. 3 Tàka na ngahu na manda pekaja i Jehu, nda ma-welingu lai Alaaja; djiaja na ngahuna i papa Karitu na pambàda rongumi nàmunja, dàngu nàhu mbàda nimanja la pinu tana. 4 Oi ananggu, njimi ma-welingu lai Alakai, dàngu hi mbàda talu-mindjaka, nadu na Maninja daa lai njimi ba narihi-nja na maninja la pinu tana. 5 Njuda ma-welingu la pinu tanaha; djia-duja hi ma-welingu la pinu tanaja na panuda, hi narongu-ha jia la pinu tana. 6 Njuta duta ma-welingu lai Alata; na tau na matanda-ja i Ala narongu-mata; na manda welingu lai Ala nda narongua-ta. Nu tanda wà-du-ndanjaka i Ngahu pangia ma-tubangu dàngu na ngahu pangia ma-ndjàrangu.

Na paral rukuna na mbuhangu-na i Ala lai njuta.

7 Oi angu mbuhanggu, màtawa ka ta-pambuhangu dàngga angunda, nadu na mbuhangu ba ma-welingu lai Alaja, dàngu na tauka na ma-pambuhangu dedina welingu lai Ala, hi natanda-ja i Ala. 8 Na tau na manda pa-mbuhangu, nda natandaa-ja i Ala, nadu i Ala ba mbuhangu-ja. 9 Jiana-jaka na pa-pa-djilakungu wànguja na mbuhangu-na i Ala lai njuta, maa ba na-paràha-dunjaka na Ana kamehangu-na la pinu tana, ka peku lurinda rukuna Njuna. 10 Jiana-ja na mbuhangu, nda njutaa mambàda mbuhanja i Ala, tàka Njuna duna na mambuha-nda njuta, hi na-paràha-nja na Anana, na pa-pandàda wànguha da ndjalanda. 11 Oi angu mbuhanggu, djàka tuna numaka na mbuhangu-na i Ala lai njuta, njutai duta ta-maràngga pa-mbuhangu bàdi dàngga angunda. 12 Ndedi ninguma haàtu maita-ja i Ala. Djàka ta-maràngga pambuhangu dàngga angunda, haniina i Ala lai njuta, dàngu djàngapu-nanjaka na mbuhangu-na daa lai njuta. 13 Jiana-ja na papi wàndanja ba haniinda lai Njuna, hamanai Njuna lai njuta, rukuna i Ngahu na pambàda wua-nanda. 14 Njuma duma mbàda panau-manjaka, hi ma-hakahii-nja, i Ama ba na-paràha-njaka i Ana la pa-pamàna-nja jia na pinu tana. 15 Djàka nggamu mapeka-ja i Jehu ba Anana i Alaja, haniina i Ala lai njuna, hamanai njunambu lai Ala. 16 Njuta duta mbàda tandandanjaka dàngu mbàda wai-nda-njaka na mbuhangu-na i Ala lai njuta. I Ala mbuhangu-ja, dàngu na ma-haniina la mbuhangu, hanii-manai lai Ala,

hamanai i Ala haniina daa lai njuna. 17 Jiana-jaka na pa-djàngapu wàna na mbuhangu lai njuta, ba da-kalongga da etinda la lodu pa-tandangu, nadu hama tuna na hurina Njuna, ba tuna numbu na hurinda njuta jia la pinu tana. 18 Na mbuhangu nda ningua mangàdatu-na, tàka na mbuhangu na ma-djàngapu nawàngga-ja na mangàdatu, nadu na ma-mangàdatu ba mangàdatungu-nanja wai ngerana, dàngu na ma-mangàdatu nda na-djàngapua na mbuhangu-na. 19 Hi ningu mbuhangu-nda, ba nambuha mangilu-dunda Njuna. 20 Djaka ningu tau kumbuha-nja i Ala na mawàna, hi karaü bia-nanja eti na angu dedina, ma-kambàliku-ja. Nadu na tau manda mbuhanja na angu dedina na pambàda ngitana, nggiki hama mbuha bia-nanja i Ala na pandedi ngitana? 21 Jiana-ja na uku na pangala-nda welingu lai Njuna: Na tau na mambuha-nja i Ala nambuha-mbunja bàdi na angu dedi. na, wàna.

NA KAWUDU 5

Na waindanja i Karitu djia na patalu wàndanja na pinu tana.

1 Na tau na mapawai ba Karitu-ja i Jehu, dedina welingu lai Ala, dàngu na tau na mambuha-nja i Ala na ma-padedi, na-mbuha-mbudunja na madedi welingu lai Njuna. 2 Jiana-ja na papi wàndanja ba tambuha-ndja da anana i Ala, djàka tambuha-nja i Ala dàngu djàka tanundju-ha da ukuna. 3 Maa ba jiana-duja na mbuhanja i Ala ba ta-pamàndu-ndja da ukuna. Tàka da ukuna nda dambotua. 4 Nadu na madedi-ka welingu lai Ala natalu-ja na pinu tana; dàngu jiana-ja na patalu wàngu na matalu-ja jia na pinu tana, na na pawainda. 5 Hili nggamuja na matalu-ja na pinu tana, djàka nda djia biduaja na mawaija i Jehu ba djiaja na Anana i Ala? 6 Djia-duja na malii la wai dàngu la wai ria ba namai, na i Jehu Karitu; nda mbulungu la wai bia, tàka la wai dàngu la wai ria. Tàka i Ngahu na ma-hakahii, nadu i Ngahu ba mapa lànga-tàkangu-ja. 7 Maa ba datailu-du da ma-hakahii la awangu, na i Ama, na Pulungu, dàngu i Ngahu Matua. Jiada ba datailu mbulungu-maada. 8 Hi taïludai da ma-hakahii la pinu tana, na i Ngahu, na wai, dàngu na wai ria, jiada ba taïluda mbulungu-maana na pa-wuku-da. 9

Djàka ta-kataku-maduja na pa-hakahii-na na tau, ka narihii-pa duna na pa-hakahii-na i Ala, nadu ba jiana-ja na pa-hakahii-na i Ala ba mbàda hakahii-naka rukuna na Anana. 10 Djàka nggamuja na mawaija na Anana i Ala, ninjaka na pa-hakahii daa la etina. Na tau na manda waija i Ala, ma-kambàliku-ja wàna-dunjaka i Ala, maa ba nda nawai-duja na pa-hakahii na pambàda hakahii-na i Ala rukuna na Anana. 11 Jiana-ja na pa-hakahii: Mbàda wua-nandaka luri pa-lupangu i Ala, tàka nuna na luri ninja la Anana. 12 Na manduma-nja i Ana, nduma-nanjaka na luri; na manda ndumanja na Anana i Ala, nda ndumaa-nanja na luri.

Na pandjàpu wàna.

13 Jiada hi ku-tulihu-nggaindja, ka peku piminja bai nduma-njaka na luri pa-lupangu, na njimi mawaija na tamuna na Anana i Ala. 14 Dàngu jiana-ja na kalongga etinda la hanggana i Miri, djàka ningu pakarai-nda nundjuja na pambuha-na ba narongu-mata duna. 15 Djàka tapinja ba narongu-ta djàka nggàraja na pakarai-nda, pi-mandanja ba tangala-ndjaka da pakarai-ndaka lai Njuna. 16 Djàka ningu maita-ja ria angü dedina ba nalii mandjala ka ndjala panda meti wànguja, na-hamajangu bàdi, hi nawua-nja luri paraïna i Ala, na na tau na malii mandjala panda meti wàngu. Ningu ndjala pameti wàngu. Nda djiaja na rukuna nunaa na palanggu, hamaja-nja bàdi ba wànggu. 17 Na manda hidaka mandjala-ja, tàka ningui ndjala panda meti wàngu. 18 Pi-mandanja na tau na madedi welingu lai Ala, ba nda nawàngua mandjala; tàka na Madedi welingu lai Ala nama-ngga-manja duna hi nda nggii naliinja paraïna i ma-akatu. 19 Pi-mandanja ba ma-welingu lai Alata, tàka na pinu tanaka ba la ma-akatu-ja. 20 Tàka pi-mandanja ba mbàda tàka-naka na Anana i Ala hi nawua-nda pa-tandangu la patanda-ja na Malànga-tàka; dàngu lai Njunata na Malànga-tàka, la Anana, i Jehu Karitu. Jiana-jaka na Ala na malànga-tàka dàngu na luri pa-lupangu. 21 Oi ananggu, manggangu wikimi la pa-marapu-ka!

NA HURATU-NA I JUHANI NA PANDUA WÀDA

Na kawunga-na.

1 Welina la ama bokulu, pa-pangàndingu-ja na kawini papindi dàngu da anana da pambuha lànga-tàkanggu — nda mbulungu njunggaa, tàka njudambu mbuu ndàbada da mapi-njaka na ma-tubangu — 2 rukuna na ma-tubangu na ma-haniina daa lai njuta, dàngu na mani mànunja lai njuta lundu nu-nu. 3 Pa-namungu, mila eti, peku welingu lai Ala, nu i Ama, dàngu welingu lai Jehu Karitu, na Anana i Ama, hanii mànuna lai njuta, ba talii la ma-tubangu dàngu la mbuhangu.

Paundu-ndja bàdi da papeka-na i Karitu.

4 Lalu mbahaja na etinggu, rukuna ba kutoma-ndjaka da anamu hawiangu ba dalii la ma-tubangu hama tuna na uku na pambàda ngalanda welingu lai Ama. 5 Nàhu, ràmbu, kukarai-kau, — nda hama djiangu tulihu-nggunggau uku bidi, tàka na pambàda ngala-manda welingu la kawunga-na — màtawa ka ta-maràngga pa-mbuhangu. 6 Jiana-ja na mbuhangu ba wànda, ba ta-ngarangia-ndja da ukuna. Jiana-ja na uku, hama tuna na parongu-mi welingu la kawunga-na, mata ka djiaja na paliimi, ba wàna.

Manggangu wikimi la ma-panjonga.

7 Maa ba nadangu-maka da ma-panjonga da ma-ndjadangu la pinu tana, da manda pekaja na maina i Jehu Karitu la tolu. Djiaja na ma-panjonga dàngu na papa Karitu. 8 Imanggangu wikimi ka àmbu na-jàmihu-nggai na pambàda ràmanda, mata ka peku ngala hàla-minja na wundami. 9 Na tauka na ma-làpahu, manda undungu la pa-papeka-na i Karitu, nda namangua-nja i Ala; na ma-undungu lai nu la pa-papekangu, djiaja na mamangu-nja i Ama dàngu i Ana-mbu. 10 Djàka ningu tau mamai lai njimi hi nda djia jai jiana na pa-papekangu na pangàndi-na, àmbi nggepi-duja la umami, àmbu pa-kamàhaku dàdunja. 11 Na tau na ma-pa-kamàhaku dànja, ngera-manandjai da paràma-na ma-akatu.

Hupu ndjàpuna.

12 Da-dangupa làti da pa-tulihungu-ha ba wànggunggai, ba tuna nda kubihua la pawàndja karata dàngu wai mitingu, tàka monungu-nggunja pamai lai njimi dàngu la pa-papapa ngaru dànggai, ka peku djàngapu-na na mbaha etinda. 13 Tambi wàdanggau da anana na angumu kawini, na papindi.

NA HURATU-NA I JUHANI NA PATAILU WÀDA

Na kawunga-na.

1 Welina la ama bokulu pa-pangàndingu-ja i Nggaju, na tau pa-mbuhangu, na pambuha lànga-tàkanggu.

Na rukuna i Nggaju.

2 Oi angu mbuhanggu, na pakarai-nggu ba ku-hamajangu, mata ka napeku hàmu hala, dàngu ka àmbu nggàra ehina wànggunggau, hama tuna na ndewamu ba napeku ba nahàmu. 3 Ba nda uku mbahaja na etinggu, na tàkada da angu dedi, ba da-hakahii-nggaunja na tubangu-mu, hama tuna bau liiduja na ma-tubangu. 4 Nda ningua duku pambaha eti wàngu marihi-nja jiana, nu ba kurongu-ha da ananggu ba daliija na ma-tubangu. 5 Oi angu mbuhanggu, pa-ngitangu-munja tuturu-mu la pa-palua-mundjaka da angu dedi, màlai ba tau pàlaku-ha, 6 da mambàda hakahii-nggaunja na mbuhangu-mu la hangga kabungguru; djàkau ndulaha nàhu ba dalaku haromu, tumu-ndja mahàmu, na ma-ràkangu la hanggana i Ala. 7 Maa ba lumuna na tamuna i Miridu hi dalaku, dàngu nda keida ngga-nggàra la tau hangàdangu. 8 Djia ba tuna nu tanggepi-ha bàdi da tau tungu nu, ka peku paangu ràmangu-nda ndumana na ma-tubangu.

Na rukuna i Ndiutarepi dàngu i Ndemitariu.

9 Ni-ningu-maka pambàda tulihu-nggunja na kabungguru, tàka i Ndiutarepi, ka ngora-dangga na mawàna, nda nabihua pa-kataku-kama. 10 Djia-duja djàka kumaika, napa ka ku-panamu-nja na pa-patumbu-naka, maa ba pulu-ma-nanggama-ka, ba ma-màtu manda hàmu papanii-na na rukuma njuma. Nu ndedi nato-maa-ka ba wàna, hi nda nanggepi-ha da angu dedi, màlai djàka ningu ma-mbuhangu panggepi-ha, nahiri-ndja, dàngu hi na-djukaru-ndja welingu la kabungguru. 11 Oi angu mbuhanggu, àmbu tundu-dunja na ma-akatu, mbulungu na mahàmua. Na matu mahàmu ma-welingu lai Alaja; na matu ma-akatu ndediapa naita-ja i Ala. 12 Na rukuna i Ndemitariu, na-hakahii hàlanja hàmuna paraï tau, hamanai nuna na ma-tubangu; njuma duma ma-hakahii-ngu-mbu, dàngu mupinja ba ma-tubangu-ja na pa-hakahii-ma.

Na hupu ndjàpuna.

13 Da-dangupa làti da pa-tulihu-nggunja ba wànggunggau, ba tuna nda kubihua la pawàndja wai mitingu dàngu ai tulihu. 14 Tàka monungunggunja la pa-tàbuku-kau dàngu la pa-papapa ngaru dànggau. 15 Upeku hàmuwa! Tambi wàda hàlanggau da kandua. Tambi wàmundja da kandua-ka haàtu-haàtu.

NA HURATU-NA LJUNDA

Na kawunga-na.

1 Welingu lai Junda, atana i Jehu Karitu, anguna paluhu i Jakupu, pa-pangàndingu la tau pa-paaungu, da pa-mbuhangu lai Ala, na Ama, da pa-manggangu ndumana i Jehu Karitu: 2 Màtawa na mila eti, na peku dàngu na mbuhangu ka bo-ndja-bondja-nggaindja.

Da ngguru da ma-pandjàrangu.

3 Oi angu mbuhanggu, ba talànga pa-mukarungu lànga-tàka-nggu la pa-tulihu-nggai huratu rukuna na mànangu na pa-ukuru-nda, tulihu-mandja bàdi huratu ka panaundja hi wànggunggai, mata kai mbana pa-pabera kai mangganja na pawai na pambàda handàka pa-katangu la tau matua. 4 Mala ba ningudu tau mambàda tama melingu — da pambàda hukutu

mangilungu-ja jiana na wai ngera — tau manda lumunja i Ala, da ma-pahilu wànja manda hida na pa-namungu-na na Alanda, dàngu da ma-pahini-nja na Hangandji meha, na Miri mehanda i Jehu Karitu. 5 Nu, ka ku-panamu-ndja bàdi wànggunggai, — ba handàka pi-dimi-ndjaka mbuu ndàbada — i Miri ba nahàla-ka pa-pamànangu hau bandjaru welingu la Mahiru, hili handàkai ba na-pamolu-ndjaka da tau manda pawai; 6 hamanai da papalewa manda mangganja na dedida, da ma-dundjaku-nja na pangia memada, ba napàtu-ha la ma-kapàtangu, ba natu pangala-ndja la tangga, ka patanda-ndja la lodu bokulu. 7 Hama tuna na paraïngu Hondungu dàngu Nggamora, lupa da paraïngu la lihi-daka da ma-pahama dàndja la pa-padjà-mangu wikida la ndjuraku dàngu da ma-kadàki la hamada, ba natunggu-ndja epi ma-palupangu ruku ndjalada, ka pa-ngera wàndja. 8 Tuna numbu jiada da ma-manggadipangu ba da-pairaku-ja na tauda, ba dawàru-ndja da pa-miringu-ka dàngu ba dalapi-ha da pa-tangara-ka. 9 Tàka i Mikailu, na ngora papalewa ba na-rawaku-ja i kambàliku, ba da-palumu-nja na metina i Muha, nda natoru mbenia patiki ma-palapingu, tàka: Nahàngga-nggau na i Miri, wànaa. 10 Tàka njuda dalapi ndàba biaja na panda pida, tàka na papi memada hama tuna na banda manda ningu pa-ngàdangu, djiaja na pa-molungu wàda. 11 Nai aai njuda, ba da-namatu àngaja na ngarangia-na i Kai-ngu, ba da-pa-djàmangu wikida la ndjàrangu-na i Mbilia-ngu ka ta-ngalangu wàngu ba wàda, ba dakàku-ka ba na-panjonga-ha wundana i Mbiliangu, hi da-molungu la pa-tidungu-na i Kora. 12 Jiada-duhaka da matunja njurana na pama pa-mbuhangu-mi, ba nda da-makia la pa-borakungu, ba da-radangu wikida; njuda karumangu nda ningu wainguha, da patimbu ngilu, pingi ai manda ningu wuangu la kandjiru wanduha, na ma-panduangu pameti, na pabuta màngu amungu. 13 Hama tuna ngalingu kaborangu-ha, da mawura ngàndiha da pa-makia wàda, kandunu lakuha da pa-pandengingu kapàta jurujela lundu nu-nu. 14 Na rukuda njudambu nawuna-njaka paraïna i Henuku, na ndalaru pihu welingu lai Andangu: Tàngaru, mai-nanjaka i Miri ba na-kariangu riu rata tau matua-na, 15 la pa-patanda-ndja mbuu ndàbada, dàngu la patunja wai ngerana na tau manda lumunja i Ala, rukuna na parama ma-akatu-daka na paràma-da dàngu nda lumu-danja i Ala, dàngu

rukuna na katadaku-danja da tau ndjala manda lumunja i Ala. 16 Njudaka da makàli kambungu, da makàli tiki ura dedida, da ma-namatu-ja na pa-itiru-da, tàka da ngaruda da-pa-kadja-nggalu-ha, hi dawotu kahilingu tau ka ta-ngalangu wàngu ba wàda.

Màtawa ka na-màndungu na pawaimi ba wànandja.

17 Tàka njimi dimi angu dedi, inamuha bàdi da pulungu da patiki-da àmangu da pa-pahuru-na na Mirinda i Jehu Karitu: 18 Taï la hupu ndjàpuna nàmundja-ka da tau pajobu, da ma-namatu-ja na pa-itiru eti wikida, manda lumunja i Ala. 19 Njudaka da ma-patumbu pa-kawàringu wàngu, tau mema-ngu-ha, tau manda mangunja i Ngahu. 20 Tàka njimi dimi angu dedi, màtawa kai pa-màndungu wikimi, bai palata-njawa na pawaimi na hupu ma-matua, dàngu kai hamajangu lai Ngahu Matua, 21 ka peku manggangu-mi wikimi lai nu, la mbuhangu-na i Ala, ba dàngu nedi-minja na mila etina na Mirinda i Jehu Karitu, pa-lundungu wàmi la luri pa-lupangu. 22 Da tau da maliu laü etida, màtawa kai manàwaru-ndja hawiangu, 23 kai pamara-ha bai meniha welingu la epi, hawiangu kai manàwaru-ndja dàngu mangàdatu-mi, ba dàngu paura-mbu-mindja da paki da ma-iraku la tolu.

Na hupu ndjàpuna

24 Lai Njuna na mamàka pamangga-nggai la panda tundjuru, dàngu na mamàka patukai la hanggana na bundjuku-na, dàngu nda ningu njurami dàngu hanggela hawola-mi, 25 na Ala ma-kamehangu, na ma-pamàna-nda rukuna i Jehu Karitu na Mirinda, màtawa ka lai Njunaja na bundjuku, na mangundju, na kodi na màka, dàngu na kuaha, ka weli nu-ngu, ka nàhu, ka lundu nu-nukai. Amingu.

NA PA-BOWANGU-JA I JUHANI

NA KAWUDU 1

Na kawunga-na.

1 Jiana-ja na pabowa-na i Jehu Karitu, na pawua-nanja paraïna i Ala, la pa-patudji-ndja da atana, na rukuna na manda djàmangu paluu tumbu; ka paràha-nanjaka na papalewa-na la papanii-nja na atana, na i Juhani. 2 Njuna-duka na mambàda hakahii-nja na puluna i Ala dàngu na pa-hakahii-na i Jehu Karitu, na pangi-ngita-naka. 3 Oha-naka na tau na ma-mbahangu-ha dàngu da tau da ma-rongu-ha jiada da pulu wunangu, dàngu da ma-pamàndu-ndja da pa-tulihu la huratu jiana. Nadu na rehi ba mareni-ama-naka.

Na kamàhàku-nandja da kabungguru ba pihuda.

4 Welingu lai Juhani, pa-patàkangu-ha da kabungguru la Ahia ba pihuda. Na pa-namungu dàngu na peku welingu lai Njuna na maninja, dàngu na mani memanja, dàngu na ma-nàmunja, hamanai welingu la Ngahu ba pihuda, da manindja la hangga kandjàka hangandji-na, 5 lupa welingu lai Jehu Karitu na hakahii ma-tuturu, na ma-maaja pa-hadangu welingu la padua tau meti, dàngu na ngorada da hangandji-ka la pinu tana, mata ka lai njimi-jawa. Njuna na mambuha-nda, dàngu na mambàda pahàla wànda wai riana welingu la ndjalanda, 6 dàngu na mambàda tuta ngia pahangandji, ratu ndumana i Ala na Amana, lai Njunaja na bundjuku dàngu na kodi na màka lundu nu-nu. Amingu. 7 Tàngaru, nàmunja-ka la karumangu, hi dangita-ja ngeru mata madangu, lupa njudambu da makodja-ja; dàngu na bandjaru-ka la pinu tana, hi data-tàmbungu kuruda ngeru rukuna Njuna. Aa Amingu. 8 Njungga djiaka na Alapu dàngu na Omengga, wàna i Miri Ala, na maninja, dàngu na mani memanja, dàngu na ma-nàmunja, na Mambiha Meha.

Na pa-bowangu-ja i Juhani la Pàtumu.

9 Njungga Juhani, na angu dedimu, na angumi panduma-nja na majila dàngu na hangandji, dàngu na torungu lai Jehu, talànga ningga la nuha Pàtumu ba wàdanja, lumuna na puluna i Ala, dàngu na pa-hakahii-na i

Jehu. 10 Nu la loduna i Miri ka harii-nanjaka na matanggu rukuna i Ngahu, hi kurongu mawara pa-kodungu la kadjia-nggu, ba hama tuna na lingu napiri: 11 Na pangita-mu, tulihu-ja bàdi la huratu, kau pangàndi-ndja da kabungguru ba pihuda, nu la Epihu, la Hamiruna, la Peringgamu, la Tiatira, la Harandi, la Pilandepia, dàngu la Laündikia, ba wàna. 12 Ka pambeli hangga-nggunjaka ka ku-tàngaru-ja na mawara na mapanii dàngga ba wànggu. Nu ba ku-pambelingu-ka, ngita-nggundjaka da tandai palita marara ba pihuda. 13 Tàka nu la padua-da da tandai palita, ninja ba hama tuna na Ana tau, na mahau kalembi malai matoma la wihi, tàka la kuruna ningu borungu marara. 14 Na katiku-na dàngu na lunggina dabara, hama tuna na wulu mbimbi bara, hama tuna na ura kamba, dàngu da matana hama tuna duru epiha, 15 dàngu da wihina hama tuna kaliangu ma-kadjilaku-ha na pa-parara la epi; dàngu na nggoruna hama tuna na kawoku wai bokulu. 16 La lima kawana-na nindja ba pihuda da kandunu, tàka welingu la ngaruna na-tabindjiru na hapungu na hapanda na madàka mbeli mbapa, dàngu na hadana hama tuna na mata lodu, na ma-kadjilaku nda ngeri kadjilaku-na. 17 Ba kungita-jaka nu ka ndjoru-nggunjaka la wihina, ba hama djiangu mameti bia-kaka; ka pa-dambaku-nanggaka lima kawana-na: àmbu mangàdatu! Njungga jia na ma-mangilu dàngu na ma-malamiri, 18 dàngu na maluri, kumeti-maka, kau tàngaru maluri-ka lundu nu-nu, hi nindjai lai Njungga da kuhina na meti dàngu na pangia tau meti. 19 Nu, utulihu-ja bàdi la huratu na pangita-muka, ka matumbu nàhuha, ka matumbu ngeru-hakai la hambeli-da jiada. 20 Na winida da kandunu ba pihuda da manindja la lima kawana-nggu bau ngitaha, dàngu da tandai palita marara ba pihuda: da kandunu ba pihuda djiaha da papalewa la kabungguru ba pihuda, dàngu da tandai palita djiaha da kabungguru ba pihuda, hi wàna.

NA KAWUDU 2

Na huratu pa-pangàndingu la Epihu,

1 Tulihu-nja na papalewa-na na kabungguru la Epihu: Jiana-ja na patiki-na

na Ma-kawana-ndja da pihu kandunu, na malua mai la padua-da da tandai palita marara ba pihuda: 2 Kupinja na paràma-muka dàngu na djàramu dàngu na torungu-mu, dàngu ba ndau ngalangua pa-patoru-ndja da tau akatu, dàngu bau kama-ndjaka da tau da mapeka pa-pahurungu-da hi ndia biai, dàngu uhunggu-haka ba ma-ka-mbàliku-ha; 3 dàngu ningu torungu-mi, dàngu idukuka majila lumuna na ngaranggu dàngu nda pingumi ndjili. 4 Ba tuna ninja na panda mbuhanggu lai njumu, na bau dundjaku-njaka na mbuhangu-mu la mangilu. 5 Djia ba tuna nu, ungàda-jawa bàdi na ngia pa-kanabu weli-ngu-mu, dàngu u-pandjilungu-wa, dàngu uràma-jawa na paràma-mu la mangilu. Djàka ndia, nanggaka lai njumu napa, hi ku-haleli-ja na tandai palita-mu welingu la pangia-na, djàka ndau pa-ndjilungu-ma. 6 Tàka ninja jiana lai njumu, na bau paura-ha da paràma-da da tau Nikolai, da pa-paura-mbunggu Njungga. 7 Djàka nggamuja na maningu kahilungu, màtawa ka naro-ngu-ja na patiki-nandja da kabungguru parama i Ngahu. Na tau na matalu napa kawua-nja pangangu la pingi ai paluri wàngu, na maninja la Parandihu-na i Ala, wàna ka wàmu.

Na huratu pa-pangàndingu la Hamiruna.

8 Dàngu utulihu-nja na papalewa-na na kabungguru la Hamiruna: Jiana-ja na patiki-na Njuna, na ma-mangilu dàngu na ma-malamiri dehi, na mambàda meti, tàka naluri-ka duna: 9 Kupinja na majila-mu dàngu na milamu, tàka wulu bia-munjai, dàngu na pa-lapingu-da da tau da mapeka tau Jahundi-da, hi ndia biai, tàka kabungguru-na i kambàliku-ha. 10 Àmbu madetu-dunja na papàda-mi taï. Tàngaru i kambàliku ba panàngga-nandjaka la uma kapàtangu taï hawiangu lai njimi la pakama-nggai, dàngu ha-kambulu lodumi bai padangu majila. Màtawa kau tuturu lundu metimu, ka kuwua-nggaunja taï na tubuku, na na luri. 11 Djàka nggamuja na maningu kahilungu, màtawa ka naro-ngu-ja na patiki-nandja da kabungguru paraïna i Ngahu. Na matalu nda djia pamburia-nanja paral na meti padua wàna, wàna ka wàmu.

Na huratu pa-pangàndingu la Peranggamu.

12 Dàngu utulihu-nja na papalewa-na na kabungguru la Peranggamu: Jiana-ja na patiki-na Njuna na mamangu-nja na hapanda na madàka mbeli mbapa: 13 Kupinja na ngia pa-ngiangu-mu, nu la ngia paninja na kandjàka hangandji-na i kambàliku; pamàndu-mamunja na ngaranggu, dàngu ndau pahinia-nja bau pawai lai Njungga, djiapa ka nda djia-jakadu ba ngaru-napa i Atipa, na hakahii-nggu, na tau pamonu-nggu, na pambàda pameti lai njimi la ngia pa-ngiangu-na i kambàliku. 14 Tàka ninjapa hawutu na panda mbuhanggu lai njumu, nadu ba nindja hiana lai njumu da ma-pamàndu-nja na pa-pekangu-na i Mbiliangu na ma-papeka-nja i Mbalaku la pa-bata-ndja hiru da tau Ihiraïlu, hi lupa dangangu pa-mangedjingu la marapu dàngu hi da-ndjuraku. 15 Hamanai nimbundja lai njumu da tau da ma-pamàndu tudanja nu na pa-pekangu-da da tau Nikolai. 16 Djia ba tuna nu u-pandjilungu-wa bàdi. Djàka ndia luu mai-ama-ngguka lai njumu hi ku-pabera dàndja ba kuwànja na hapanda la ngarunggu. 17 Djàka ngga muja na ma-ningu kahilungu, màtawa ka naro-ngu-ja na patiki-nandja da kabungguru paraïna i Ngahu. Na tau na matalu wua-nggunjaka napa na kambamba mana na pa-kàpingu, dàngu kuwua-nja hau watu bara, nu la watu pa-tulihu-ja na ngara bidi na panda pi haàtu, mbulungu na mangalaa-nja, wàna ka wàmu.

Na huratu pa-pangàndingu la Tiatira.

18 Dàngu utulihu-nja na papalewa-na na kabungguru la Tiatira: Jiana-ja na patiki-na na Anana i Ala, da matana ba hama tuna duru epiha, dàngu da wihina ba hama tuna ka-liangu ma-kadjilaku-ha: 19 Kupindja da paràma-mu dàngu na mbuhangu-mu, dàngu na pawaimu, dàngu na lumungu-mu, dàngu na torungu-mu, dàngu da paràma-mu la malamiri da marihi-ndja da ma-mangilu. 20 Tàka na maninja lai njumu na panda mbuhanggu, djiaja bau djàma bianja na kawini, na i Ihembilu, kawini wuna-ngu-ka ba wàna, na ma-papeka-ndja dàngu na ma-panjo-nga-ha da atanggu la pa-ndjuraku dàngu la pangangu pa-mangedjingu la marapu. 21

Kuwua-njaka làti ma-manggawangu ka peku pa-ndjilungu-na, tàka nda nabihua pa-pandjilungu la pa-ndjuraku. 22 Tàngaru, ku-pa-mangedjaru-ja la ngia pa-mahuru-na ba màngu hiduna, tàka da tau da ma-ndjuraku dànja patàka-nggundja majila mambana djàka nda da-pandjilungu-ma welingu la paràma-da. 23 Dàngu da anana napa ku-pameti wàndja tàparu, hi napi-ngga mbuu ndàbana na kabungguru ba Njungga ma-kanà-ndaru-ja na wurana dàngu na etina na tau; hi kutunggai wai ngerami haàtu-haàtu nundjuja na paràma-mi, 24 Tàka lai njimi njuna hawiangu maninggai la Tiatira, manda jàpaja nuna na pa-pekangu, dàngu manda pinja na ma-tandjiku lai kambàliku ba wàda: Nda kutuanggai buku hau. 25 Ba tuna na maninja lai njimi, màtawa kai pamàndu-nja bàdi lundu ba kutàka-ka wànggunggai. 26 Na tau na matalu dàngu na ma-pamàndu-ndja da paràma-nggu lundu la hupu ndjàpuna, wua-nggunjaka kuaha napa la tau hangàdangu, 27 hi napawa wàndja tokungu bàhi, hama tuna na mbera wuru tana ba pakabu-ha, hama tuna Njungga duku ba ku-ngala-ngu welingu lai Ama, 28 dàngu wua-nggunjaka na kandunu marai romu. 29 Djàka nggamuja na maningu kahilungu, màtawa ka narongu-ja na patikinandja da kabungguru paraïna i Ngahu, wàna ka wàmu.

NA KAWUDU 3

Na huratu pa-pangàndingu la Harandi.

1 Dàngu utulihu-nja na papalewa-na na kabungguru la Harandi: Jiana-ja na patiki-na Njuna na mamangu-ndja da Ngahu ba pihuda dàngu da pihu kandunu: Kupinja na paràma-mu, luri-nanja ba wàdanggau, tàka hi meti-mu-nja paduai. 2 Pawàla-wa, dàngu kau pamàndu-ndja da ma-nikindja da ma-tika pameti; nadu ba kuhunggu-haka da paràma-mu ba nda ningu ma-djàngapu la hanggana na Alanggu. 3 Djia ba tuna nu, unamuja bàdi djàka nggikina àmangu bau kataku-ja dàngu bau ronguja; mangga-manja nuna, dàngu kau pa-ndjilungu. Djàka ndau pawàla-ma, napa tàka-nggunjaka hama tuna na ma-manganga dàngu ndau pinja napa na rehi tàka-nggunggau. 4 Ba tuna nindjapa lai njumu la Harandi da tau ba haàtu

madua-da da mandedi pa-iraku pakida; njudaka napa da malaku karia-ngga dàngu pakida mabara, ba ma-ràkangu-ha. 5 Djàka nggamuja na matalu, tuna numbu napa ba papaki-nja mabara, dàngu nda djia podahua-nggunja na ngarana welingu la huratu tau luri, dàngu kupeka-manja na ngarana la hanggana na Amanggu, dàngu la hanggada da papalewa-na. 6 Djàka nggamuja na maningu kahilungu, màtawa ka naro-ngu-ja na patiki-nandja da kabungguru paraïna i Ngahu, wàna ka wàmu.

Na huratu pa-pangàndingu la Pilandepia.

7 Dàngu utulihu-nja na papalewa-na na kabungguru la Pilandepia: Jiana-ja na patiki-na na Ma-matua, na Ma-palà-nga-tàkangu, na mamangu-nja na kuhina i Ndautu, na ma-bunggahu nda djia ningua ma-bitangu, dàngu na ma-bita-ngu nda djia ningua ma-bunggahu: 8 Kupindja da paràma-mu, tàngaru kuwua-nggauka pindu ma-tabunggahu panda peku bitangu haàtu, nadu ba ha-wutua-na làti na màkamu, tàka mu-pamàndu-njaka na pulunggu dàngu ndau pahinia-nja na ngaranggu. 9 Tàngaru, kupuli-nggaunjaka hawiangu welingu la kabungguru-na i kambàliku, da mapeka Jahundi-da hi ndia biai, tàka kambàliku-danja; tàngaru, napa Njungga ka da-huru-ngu dàngu ka da-maràbaku la wihimu, dàngu ka dapinja, Njungga ba kumbuha-manggau. 10 Rukuna bau mangganja padua na patiki-nggu, nedi mà-nungga bàdi ba wànggu, djia-majai duku napa ba kumangga-nggau la rehi pa-kamangu na matàka ndàbanja ngeru na pa-nggubulu awangu la pakama-nja na tau na ma-ngiangu la pinu tana. 11 Luu mai-manggunja; pamàndu-nja na maninja lai njumu, ka àmbu ningu haàtu mapiti-ja na tubuku-mu. 12 Na tau na matalu, napa ka kutuja kambaniru la umana na Amanggu, dàngu nda djia luhua-napa welingu lai nu; dàngu napa ka ku-tulihu-ja na ngarana na Alanggu lai njuna, dàngu na tamuna na paraïna na Alanggu, na Jeruhali bidi na mapuru welingu la awangu, la Alanggu, lupa na ngara bidinggu. 13 Djàka nggamuja na maningu kahilungu, màtawa ka naro-ngu-ja na patiki-nandja da kabungguru paraïna i Ngahu, wàna ka wàmu.

Na huratu pa-pangàndingu la Laündikia.

14 Dàngu utulihu-nja na papalewa-na na kabungguru la Laündikia: Jiana-ja na patiki-na na Amingu, na hakahii na ma-tuturu dàngu na ma-palàngatàkangu, na pingina na pa-pa-dika-naka i Ala: 15 Kupindja da paràma-muka; ba nda maringu-munja, ba nda mbana-munjai. Làti kau maringu-kaawa, djàka ndia kau mbana-kaawa wànggu. 16 Djia ba tuna nu ba mbana mamitu-munja, ba nda mbanaa-munja, dàngu ba nda maringuamunja, napa lowa-nggu-nggauka welingu la ngarunggu. 17 Wulu-nggunja, dàngu nalua-kaka pawulu, dàngu nda nggàraa ma-jàmihu-ngga ba wàmu, ba dàngu nda pimunja ba djiakau njumu na ma-majila, dàngu na tau pa-milangu eti, na tau ndamu, na tau poki, na tau kalulu, 18 kupanaunggau, kau dingi lai Njungga marara torangu pambàda hiri la epi, ka peku wulumu; dàngu paki mabara, kau kalambungu, ka àmbu nawuwa na kalulu-mu na pa-makia wàmu, dàngu muru mata kau perindja da matamu ka peku ngitamu. 19 Mbuu ndàbana na tau pambuha-ngguka kutenda-nja dàngu ku-padjàra-ja; djia ba tuna nu u-pa-mukarungu dàngu u-pandj ilungu-wa bàdi. 20 Tàngaru, ku-ndolaku la ngaru pindu, hi ku-kandàrakungu; djàka ningu marongu-ja na nggorunggu, ka na-bunggahu-ja na pindu, tama-nggunjaka lai njuna, hi kunga dua dànja, hamanai njuna dàngu Njungga. 21 Na tau na matalu, wua-nggunjaka napa la pa-mandapu dàngga la kandjàka hangandji-nggu, hama tuna Njungga duku ba kutalu-ka hi ku-mandapu dànja na Amanggu la kandjàka hangandji-na. 22 Djàka nggamuja na maningu kahilungu, màtawa ka naro-ngu-ja na patiki-nandja da kabungguru paraïna i Ngahu, wàna ka wàmu.

NA KAWUDU 4

Na rukuda da dua kambulu mapatu da ama bokulu dàngu da banda ba patuda.

1 Hàlaka nu, ngita-nggunjaka, ninja na pindu na ma-tabu-nggahu la awangu; tàka na mawara na ma-mangilu na pa-rongu-nggu ba hama tuna na lingu napiri-ja ba napanii dàngga: Heiwa nàmu, ka ku-pangitanggaundja da manda djàmangu patumbu taï la hambeli-da jiada, hi wànangga. 2 Hi djia harii biada na matanggu rukuna i Ngahu, tangàru, ninja na kandjàka hangandji na mandjunga la awangu, dàngu ningu ma-mandapu lai nu la kandjàka. 3 Na ma-mandapu lai nu ba ngitaja hama tuna na watu ja-hipu dàngu akiku-ja, hi ninja na kapuri na ma-winggiru-nja na kandjàka hangandji ba hama tuna na watu hama-rutu-ja ba ngitaja. 4 La pa-winggiru-na na kandjàka nindja da kandjàka ba dua kambulu patuda, lai nu la kandjàka mandapu-da padua da ama bokulu ba dua kambulu mapatu-ha da mapaki mabara dàngu maningu tubuku ma-rarangu la katiku-da. 5 Welingu lai nu la kandjàka hi bi-bilana, màlai da mawara dàngu da kangguruku; dàngu nindja da djilu maduru ba pihuda, ba dàngu handaraku-da padua la hanggana na kandjàka hangandji, na da Ngahu Ala ba pihuda. 6 Dàngu la hanggana nuna na kandjàka ninja ba hama tuna na tehiku kaninu-ja, hama tuna na watu maninu-ja; tàka la pa-winggiru-na dàngu la padua-na na kandjàka hangandji nindja da patu da banda ba mbinu wua matada la hangga dàngu la kadjia. 7 Na banda na ma-mangilu hama tuna hingaja, na padua wàda hama tuna hapija, na patailu wàda na-pakaba mata taungu, dàngu na papatu wàda hama tuna mbaku ma-hawurungu-ja. 8 Jiada da banda pa-kapatu-da da-maràngga nomu mbàla ru kapada, mambinu weli winggirungu wua matada, la liuda la unuda, dàngu nda da-hangahua la lodu la rudungu: Ma-matua-ja, ma-matua-ja, ma-matua-ja i Miri, i Ala na mambiha meha, na mani memanja, dàngu na maninja, dàngu na ma-nàmunja, ba wàda padua. 9 Handàka-handàka djàka dawotu-nja, dàngu djàka datembi-ja, dàngu djàka da-pamalangu-njakaka Njuna na ma-mandapu la kandjàka hangandji na maluri lundu nu-nu, 10 marubukudanjaka da dua kambulu mapatu da ama bokulu la hanggana Njuna na ma-mandapu la kandjàka hangandji, hi dabeinja na maluri lundu nu-nu dàngu pàha-dandja da tubuku-da la hanggana na kandjàka hangandji: 11 A Mirima, a Alama, ràka-mana dumu bau kataku-ja na bundjuku, dàngu na tembi, dàngu na mbiha; ba Njumudu mambàda padika-nja mbuu ndàbana, dàngu ruku pambuha-mu hi ninja àmangu, dàngu hi pa-padikangu-jakaka mbuu ndàbana, ba wàda.

NA KAWUDU 5

Na rukuna na huratu na maningu hàpungu dàngu na rukuna na Ana Mbimbi.

1 Ka ngita-nggunjaka nu la lima kawana-na Njuna na mandapu la kandjàka hangandji na hawàla na huratu na pa-tulihu la hambeli-na dàngu la kuruna, dàngu na pahàpu wàngu hàpu ba pihuda. 2 Hi kungita-ja na papalewa na ma-àtalu na mawara pa-kodungu: Nggamuja na ma-ràkangu la pa-wàlahu-ja na huratu dàngu pabera-ha da hàpuna? ba wàna. 3 Ka nda ningu ndokua haàtu, ka la awangu ka la pinu tana, ndia ka la kambu tanakai, mamàka pa-wàlahu-ja nuna na huratu, djàka ndia la pa-tangàru-ja na ihina. 4 Ka la-lada-ngguka ba nda ningu ndoku haàtu pahunggu ma-ràkangu la pa-wàlahu-ja na huratu djàka ndia la pa-tàngaru-ja na ihina. 5 Nanapa-ja na haàtu na ama bokulu: Ambu kaladaku; tàngaru, mbàda talu-naka na hinga welingu la kabihu Junda, na amuna i Ndautu, la pa-wàlahu-ja na huratu dàngu ka nabera-ha da hàpuna, hi wànangga. 6 Ka ngita-nggunjaka na heu na ana mbimbi ba hama tuna parupu-ja; ndolaku-na padua la padua-da da kandjàka dàngu da patu da banda, dàngu la padua-da da ama bokulu; pihuda da kaduna, hi pihudai da wua matana, nu da Ngahuna i Ala ba pihuda da pa-paràhangu la pa-nggubulu awangu. 7 Ka hurungu-nanjaka hi napiti-ja na huratu welingu la lima kawana-na Njuna na ma-mandapu la kandjàka hangandji. 8 Nu ba napiti-jaka na huratu, marubuku-danjaka da patu da banda dàngu da dua kambulu mapatu da ama bokulu la hanggana na Ana mbimbi; da-maràngga katangu-ma dju-ngga dàngu kaba djulangu marara mambinu mbii kati, na da hamajangu-da da tau matua. 9 Ka ludu wàngu-danjaka ludu bidi: Ràka-mana Njumu djàkau pitija na huratu dàngu djàkau beraha da hàpuna; mala ba parupu-dukauka dàngu bau dingi wàndjaka wai riamu da ma-welingu la hau kabihu hau kabihu, la hau hilu hau hilu, la hau bandja-hau bandjaru, dàngu hau tana hau tana ndumana i Ala, 10 dàngu bau tu-duhaka ngia pahangandji dàngu ratu la Alanda hi da-hangandji ngeru la pinu tana, ba wàda. 11 Ka ngita-nggunjaka dàngu hi kurongu-ja na

warangu-da da papalewa ba hau daada, la pa-winggiru-na na kandjàka hangandji, dàngu da banda dàngu da ama bokulu; ri-riuna na riuda, ra-ratana na ratada, 12 hi dawara pa-kodungu: Ràka-mana na Ana mbimbi na pambàda rupu la panggepi-ja na mbiha, dàngu na wulu dàngu na manggàna, dàngu na àtalu, dàngu na tembi, dàngu na bundjuku, dàngu na wotungu, ba wàda. 13 Dàngu da pa-padikangu-ka da manindja la awangu dàngu la pinu tana, dàngu la kambu tana, dàngu la tehiku, lupa da manindja-ka lai nu: Lai Njunaja na ma-mandapu la kandjàka hangandji dàngu la Ana mbimbi, na wotungu, dàngu na tembi, dàngu na bundjuku dàngu na kodi na màka lundu nu-nu, ba wàda. 14 Tàka da patu da banda: Amingu hi wàda. Tàka da ama bokulu maràbaku-danjaka hi da-hamajangu.

NA KAWUDU 6

Ba nabera-ha da nomu da hàpu.

1 Ka ngita-nggunjaka na Ana mbimbi ba nabera-ja na hau na papihu wàda da hàpu, hi kurongu-ja na banda na papatu wàda: Maiwa ba wàna, ba hama tuna lingu kangguruku-ja. 2 Ka ngita-nggunjaka, ninja na ndjara bara, dàngu na tau na ma-kaliti-ja ningu panana; hi pa-wuangu-ja tubuku; ka laku mangu talungu-nanjaka, dàngu ka peku ta-talu-kina. 3 Ba nabera-jaka na hàpu na padua wàda, hi kurongu-ja na banda na padua wàda: Maiwa, ba wàna. 4 Ka luhu-nanjaka na ndjara heu, ndjara raraja, tàka na tau na ma-kaliti-ja hi pa-wuangu-ja la papiti-ja na peku welingu la pinu tana, ka pameti-nanjaka dàngga anguna na tau; hi pa-wuangu-ja hapanda bokulu. 5 Ba nabera-jaka na hàpu na patailu wàda, hi kurongu-ja na banda na patailu wàda: Maiwa, ba wàna. Ka ngita-nggunjaka, ninja na ndjara mitingu, dàngu na tau na ma-kaliti-ja ningu timbangu la limana; 6 dàngu hi kurongu-ja na mawara la padua-da da patu da banda: Hau nggatangu karohu bila hau ndinaru, taïlu nggatangu kamaili bila hau ndinaru. Tàka àmbu paruha-duha da pingi lonahu dàngu angguru, ba wàna. 7 Nu ba nabera-jaka na hàpu na papatu wàda, hi kurongu-ja na nggoruna na banda

na papatu wàda: Maiwa, ba wàna. 8 Ka ngita-nggunjaka, ninja na ndjara jaü, dàngu na ma-kaliti-ja: Metija na tamuna, tàka na pangia tau meti ndàki-ma-nanja, hi pa-wuangu-ha kuaha la hupu tana na pa-kapatu wàda la pa-pameti wàngu hapanda dàngu ura tana, dàngu tàparu, dàngu mabohu hangia-hangia na maninja la pinu tana. 9 Nu ba nabera-jaka na hàpu na palima wàda, ngita-nggundja-ka la lumbu ngia pa-mangedjingu da hamangu-da da tau pa-pameti lumuna na puluna i Ala, dàngu lumuna na pa-hakahii na maninja lai njuda. 10 Ka wara pa-kodungu-danjaka: Pirangu-mapa bàdi, dou Miri, ma-matua dàngu malànga-tàka, ba ndau pa-tandangu dàngu ba ndau tundja papada da wai riama la tauka da ma-ngiangu la pinu tana? 11 Ka pa-maràngga ha-wàlangu-haka kalembi bara malai; kai hangahu-ki hawutu, hi lundu na-nggànapu na dihada da angumi paata dàngu da angu dedimi da pa-pameti-mbu ngeru hama tuna njimi, hi wàdandja. 12 Ka ngita-nggunjaka ba nabera-ja na hàpu na panomu wàda. Ka tungu-nanjaka na upu bokulu, tàka na mata lodu na-mitingu hama tuna na tera wulu ihi, dàngu na wulangu hama tuna wai ria ndàbaja, 13 dàngu da kandunu-ka la awangu damundju la pinu tana, hama tuna na kapilitu ba na-pamundju-ha da wua urana djàka na-kàduku-nja ngilu mbangatu. 14 Dàngu na awangu-mbu na-hakuluru hama tuna na huratu pa-kulurungu, hamanai da palindi dàngu da nuhaka da-lelingu welingu la pangia-da. 15 Tàka da hangandji la pinu tana, dàngu da maràmba, dàngu da ma-kaborangu, dàngu da mawulu dàngu da ma-àtalu, dàngu na ta-tauka, ka ataja, ka tau marandeka-ja, dawini ndàbangu wikida la kubu liangu dàngu la manggawa watu, 16 hi dapanii la palindi dàngu la watu: Pa-nggàbalu-nggama kai wini àru-nggama welingu la mbara matana Njuna na ma-mandapu la kandjàka hangandji, dàngu welingu la hanggana na Ana mbimbi, 17 nadu na lodu bokulu, na lodu hanggada, ba tàka-nanjaka, djia nggamuja na matara? ba wàda.

NA KAWUDU 7

Da pahàpu la tau Ihiraïlu.

1 Tunaka nu, ngita-nggundjaka da patu da papalewa ba da-ndolaku la patu kabihu-na na tana, da mapàtu-ha da patu da ngilu la pinu tana, ka àmbu da maruru Ja pinu tana, djàka ndia la tehiku, djàka ndia la pingi aika. 2 Ka ngita-du-nggunjaka na papalewa haàtu ba nahei welingu la pahunga lodu, tàka nimanja lai njuna na hàpuna i Ala na maluri. Ka wara pa-kodungunanjaka la papalewa da mapatu da pa-wuangu la pa-paruha-ja na tana dàngu na tehiku: 3 àmbi paruha-duja na tana, dàngu na tehiku, dàngu da pingi aika, ba ndedi matundja-pa hàpuda da kaba matada da tauna na Alanda, hi wàna. 4 Kurongu-mandja danguda da tau da pahàpu: Hangahu patu kambulu patu ratada da pambàda tungu hàpu welingu la kabihu tau Ihiraïlu-ka: 5 Welingu la kabihu Junda ha-kambulu dua ratada da pambàda tungu hàpu, welingu la kabihu Rumbingu ha-kambulu dua ratada, welingu la kabihu Nggatu ha-kambulu dua ratada, 6 welingu la kabihu Ahiru ha-kambulu dua ratada, welingu la kabihu Manahi ha-kambulu dua ratada, 7 welingu la kabihu Himiungu ha-kambulu dua ratada, welingu la kabihu Lewi ha-kambulu dua ratada, welingu la kabihu Ihakaru ha-kambulu dua ratada, 8 welingu la kabihu Hembulungu ha-kambulu dua ratada, welingu la kabihu Juhupu ha-kambulu dua ratada, welingu la kabihu Mbenjamingu ha-kambulu dua ratada.

Na tau dangu na panda peku diha.

9 Tunaka nu, ngita-nggunjaka na tau dangu na panda peku diha, da ma-welingu la hau tana hau tana, la hau kabihu hau kabihu, la hau bandja-hau bandjaru, la hau hilu hau hilu, ba da-ndolaku la hangga kandjàka hangandji, dàngu la hanggana na Ana mbimbi, ba dapaki kalembi bara malai. ni-ninguma ru karumangu la limada. 10 Ka wara pa-kodungudanjaka: Na mànangu la Ala-ndanja na ma-mandapu la kandjàka hangandji, dàngu Ja Ana mbimbi, ba wàda. 11 Mbuu ndàbada da papalewa ndolakudanjakabada-winggiru-nja na kandjàka hangandji, dàngu da ama bokulu dàngu da patu da banda, hi da-marubuku la hanggana na kandjàka hangandji hi da-wotungu lai Ala: 12 Amingu, na wotungu, na bundjuku, na manggàna, dàngu na pa-malangungu, dàngu na tembi, dàngu na mbiha

mendi, dàngu na àtalu mata ka la Ala-ndanja lundu nu-nu. Amingu, ba wàda. 13 Nanapa-ja na haàtu na ama bokulu: Mala nggamu-haka jiada jia da mapaki kalembi bara, dàngu nggii paweli-daka dumu? hi wànangga. 14 Tàka njungga: Njumu dumu mapinja miringgu, hi wànggunja. Nanapa-ja njuna: Jiada djia-duhaka da maluhu welingu la majila bokulu; da baha-haka da kalembi-da, hi da-pabara wàndja wai riana na Ana mbimbi. 15 Djia-dujaka hi nindja la hangga kandjàka hangandji-na i Ala, hi dalumu-nja la lodu la rudungu daa la umana; tàka Njuna na ma-mandapu la kandjàka wàlahu-nanjaka taï na uma terana hi napamaü-ndja. 16 Nda dahili mandjuuapa dàngu nda dahili madauapa, dàngu nda nahili tuni-mbuhapa mata lodu, ndiai mambana da-danguka, 17 nadu na Ana mbimbi na maninja la paduana na kandjàka hangandji ba pawa-manandja ngeru, hi nairu ngàndiha la mata wai paluri wàngu; tàka i Ala hi na-podahu-ha napa da wai mata-daka, hi wanàngga.

NA KAWUDU 8

Na hàpu papihu wàda dàngu da patu da napiri.

1 Nu ba nabera-jaka na hàpu papihu wàda, kahàna ndàba-nanjaka la awangu, ràkangu ha-kabika ndjàmuna. 2 Ka ngita-nggundjaka da mapihu da papalewa da ma-ndolaku la hanggana i Ala, hi pa-wuangu-ha pihu napiri. 3 Ka hurungu-nanjaka na papalewa na haàtu hi na-ndolaku la karaha-na na ngia pa-mangedjingu, ba najàpa-ja na kaba marara patunu wàngu karanu, hi pa-wuangu-ja karanu ba hau daada, ka na-mangedji-ndja karia-da da hamaja-ngu-da da tau matua la ngia pa-mangedjingu marara la hanggana na kandjàka hangandji. 4 Ka hei-nanjaka na kutu karanu karia-da da hamajangu-da da tau matua la hanggana i Ala welingu la limana na papalewa. 5 Tàka na papalewa hi napiti-ja na kaba patunu wàngu karanu, hi napinu wànja epi welingu lai nu la ngia pa-mangedjingu, hala hi na-patàda-nja la pinu tana; ka tungu-nanjaka kangguruku dàngu wara dàngu kabilaku da-dangu dàngu upungu. 6 Tàka njuda pa-kapihu-da da papalewa da majàpa-ha da napiri ba pihuda hi da-bahingu la papini-ha. 7

Ka pini-du-nanjaka na napiri-na na haàtu na papalewa, hi napuru na ura watu dàngu na epi na ma-pakorungu wai ria, hi buri ndàbaja la pinu tana. Ka mutungu-nanjaka na hahupu na pa-katailu wàna na tana, hi da-mutungu da pa-katailu wàda da pingi ai, hi na-mutu ndàbangu na rumba muru. 8 Tàka na papalewa na padua wàda, pini-mananjai duna na napiri-na. Ka hadangu-nanjaka ba hama tuna na palindi bokulu na ma-kandulangu la roka epi, hi patàda-nja la tehiku; ka pambeli-nanjaka wai ria na pa-katailu wàna na tehiku, 9 ka meti-danjaka da pa-katailu wàda da pa-padikangu da maningu ngahungu daa la tehiku; hi da-tambulu da pa-katailu wàda da Kapalu. 10 Tàka na papalewa na patailu wàda pini-nanjaka na napiri-na; ka mundju-nanjaka na kandunu bokulu welingu la awangu na ma-paduru djilungu; ka djengi-nandjaka da pa-katailu wàda da luku dàngu da mata wai. 11 Na tamuna nuna na kandunu Mapaita-ja; ka paita-danjaka da pa-katailu wàda da waika; hi nadangu na tau na mameti ba napaita-duka na wai. 12 Tàka na papalewa na papatu wàda pini-nanjaka na napiri-na, hi nanggàna-ja na pa-katailu wàna na mata lodu, dàngu na pa-katailu wàna na wulangu, dàngu na pa-katailu wàda da kandunu, hi kiri kapàtangu-da da pa-katailu wàda, dàngu hi nda ningu hariina na pa-katailu wàna na lodu, hamanai na rudungu. 13 Ka ngita-nggunjaka dàngu rongu-nggunjaka na heu na mba-ku na ma-hawurungu dita la awangu ba dàngu wara pa-kodungu-na: Nai aai, nai aai, da ma-ngiangu la pinu tana, rukuna na pinida da napiri hawiangu da pajàpa-da da papalewa da madua haàtu da mapini-mbu taï, ba wàna.

NA KAWUDU 9

Na napiri na palima wàna.

1 Tàka na papalewa na palima wàda pini-nanjaka na napiri-na, hi kungita-ja na kandunu ba na-kanabu-ka welingu la awangu la pinu tana, hi pa-wuangu-ja na kuhina na ngaru ndjuruku. 2 Ka bunggahu-nanjaka na ngaru ndjuruku; ka hei-nanjaka na ma-kutungu welingu la ngaru ndjuruku, ba hama tuna na kutungu la mata epi bokulu, hi lundu pa-kapàta-nja na

mata lodu dàngu na awangu rukuna na kutungu la ndjuruku. 3 Welingu lai nu la ma-kutungu luhu-danjaka da kabala la pinu tana; hi pa-wuangu-ha kuaha hama tuna na kuaha-da da tamihiku la pinu tana. 4 Hi pa-paniingu-ha ka àmbu da-paruha-ja na rumba la pinu tana, djàkà ndia da matu-tumbuka, djàka ndia da pingi aika, mbulungua na tau na manda ningu hàpuna i Ala la kaba matana. 5 Hi pa-paihingu-ha ka àmbu da-pameti-ha, tàka ka da-pamajila kalima mbua wulandja. Nu na katuu na paruku-da hama tuna na katuu ruku tamihiku ba dakati tau. 6 La lodu nu taï ka taheda àru wànaka na tau tàka nda da-ngalangua, ka tameti àru wàda, tàka na meti napalai-maandja. 7 Na hadada nuda da kabala hama tuna ndjaraha da ma-rimangu patama la pabera, la katiku-da nindja da landu, ba hama tuna marara-ha, dàngu da kaba matada hama tuna kaba mata tauha. 8 Ningu lunggida hama tuna na lunggi tau kawini, dàngu da ngànduda hama tuna da ngàndu hinga, 9 La kuruda ningu mahama tuna kalembi bàhi, dàngu na kawoku ru kapada hama tuna na lingu kareta da pajila ndjara dàngu ba dapalai la pa-pabera. 10 Nggànapu kikuda ba hama tuna na kiku tamihiku maningu tarangu, dàngu lai nuja, la kikuda, na kuaha-da la pa-pama-jila-ja na tau lima mbua wulangu mandaina. 11 Na hangandji-da djiaja na papalewa la ndjuruku, Amba-dongu wàna na tamuna la hilu Imbarani, tàka Apoliu wàna la hilu Nggarika. 12 Làpahu-nanjaka na majila na ma-mangilu, tàngaru, dàmbü-dapa da majila da ma-pandutungu la hambeli-da jiada.

Na napiri na panomu wàna.

13 Tàka na papalewa na panomu wàda, pini-nanjaka na napiri-na, hi kurongu mawara welingu la kadu ba patuda la ngia pa-mangedjingu marara na maninja la hanggana i Ala: 14 Pahàla-ha da mapatu da papalewa da pahondu la hingi luku bokulu, nu na luku Puratu, ba wànanja na papalewa na panomu wàda na majàpa-ja na napiri. 15 Ka pahàla-dandjaka da mapatu da papalewa da pa-panapa-ngu nu la ndjàmu, la lodu, la wulangu dàngu la ndaungu, ka da-pameti-ja na pa-katailu wàda da tau. 16 Na danguda da hurundandu la ndjara da-padua riungu pariu;

kurongu-maja na danguda. 17 Nuja na hadada da ndjara dàngu da tau da ma-kahti-ha, ba kungita-ha la harii mata, ningu kalembi bàhida ma-parara wàla epingu dàngu ma-kawuru dàngu ma-pawingiru tana lirangu, dàngu da katiku-da hama tuna na katiku hinga, tàka welingu la ngaruda hi naluhu epi dàngu kutungu, dàngu tana lira. 18 Rukuda jiada da majila ba taïluda meti-danjaka da pa-katailu wàda da tau, rukuna na epi dàngu na kutungu dàngu na tana lira na maluhu welingu la ngaruda. 19 Nadu na kuaha-da da ndjara ba lai nuja la ngaruda dàngu la kikuda; nadu da kikuda ba hama tuna ularu-ja, ningu katiku-da, djia-duhaka da pa-pamajila wàda. 20 Na tau hawiangu na manda meti rukuda jiada da tàparu, nda da-pandjilungua welingu la pakàli ramada da limada, ka àmbu dahili maràbaku làti la wàndi dàngu la kahàla tau marara, mabara, kahàla tau kaliangu, watu dàngu ai, da manda pingu pa-tàngaru, dàngu parongu, dàngu palaku. 21 Nda da-pandjilungua la pa-pameti tau, dàngu patu kabeli mata, dàngu pa-ndjuraku, dàngu pa-manganga.

NA KAWUDU 10

Na huratu na ma-tawdlahu.

1 Ka ngita-nggunjaka na papalewa haàtui ba napuru welingu la awangu, ba na-maringgingu karumangu, dàngu na kapuri ninja la katiku-na, dàngu na kaba matana hama tuna na mata lodu, dàngu da wihina hama tuna kambaniru epiha, 2 hi ninja la limana na huratu kudu na ma-tawàlahu, na wihi kawana-na na-tunggulu la tehiku, dàngu na wihi kalaina la kamara-ja; 3 ka wara pa-kodungu-nanjaka hama tuna na hinga ba na-kangàriku. Tàka nu ba nawara, tungu-danjaka linguda da pihu da kangguruku. 4 Nu ba dalingu-ka da pihu da kangguruku, ka ku-tulihu-jawa wàngguka làti, hi rongu-nggunjai mawara welingu la awangu: Tundja hàpuda da patiki-da da pihu da kangguruku, àmbu tulihu-duha, ba wàna. 5 Tàka na papalewa na pangita-nggu ba na-tunggulu la tehiku dàngu la kamara hi na-djakaru-nja lima kawana-na hu dita la awangu, 6 hi nahara wànja Njuna na maluri lundu nu-nu, na mambàda padika-nja na awangu dangu na maninja-ka lai

nu, dàngu na tana lupa na maninja-ka lai nu, hamanai na tehiku lupa na maninja-ka lai nu: Nda hili nianja-pa na pa-rehingu. 7 Tàka la lodu pinina na papalewa na papihu wàda napa ba napini-jaka na napiri-na, lundungumbu-nanjaka na ma-tandjiku lai Ala, hama tuna na pa-bobaru-nandja da atana, na da wunangu, ba wàna. 8 Nu na wara na parongu-nggu welingu la awangu, hili rongu-manggunjai ba napanii dàngga: Lakuwa kau pitija na huratu na ma-tawàlahu la limana na papalewa na ma-tunggulu la tehiku dàngu la kamara, ba wànangga. 9 Ka hurungu-nggunjaka lai nu la papalewa: Wua àru-ngga-nja nana na huratu kudu, hi wànggunja. Nanapa-ja njuna: Pitija kau nganja, napa ka na-papaita-ja na kambumu, tàka la ngarumu nalàngga hama tuna na manggaluwangu', hi wànangga. 10 Ka piti-du-nggunjaka nuna na huratu kudu welingu la limana na papalewa, hi kunganja, hi nalàngga hama tuna manggaluwangu la ngarunggu, tàka ba kuhàla-ka pangan ja hi napaita na kambunggu. 11 Tunaka nu: Màtawa kau hili wunanja bàdi na rukuda da bandjaru, dàngu da tana, dàngu da hilu, dàngu da hangandji da-dangu, hi wàdangga.

NA KAWUDU 11

Da madua da ma-hakahii.

1 Ka pa-wuangu-kaka hapungu tamiangu ba hama tuna na tokungUy hi ninja na mapeka-ngga: Hadangu-wa kau hukutu-ja na umana i Ala, dàngu na ngia pa-mangedjingu, lupa da tau da ma-hamajangu daa lai nu; 2 tàka djàmanja na talora la hambeli uma Ala, àmbu hukutu-duja, ba pa-wuangu la tau hangàdangu-jaka, hi da-karu-haku-ja taï na paraïngu matua patu kambulu dàmbu wulangu mandaina, hi wàna. 3 Napa ka ku-paihi-ndja da madua da hakahii-nggu ka da-wunangu ba dàngu pakida hinggi karungu, harata dua ngahu nomu kambulu lodu mandaida. 4 Djia-duhaka da dua reti pingi haitungu, dàngu da dua mbungu tandai palita da ma-ndolaku la hanggana i Miri na ma-tananja na tana. 5 Dàngu djàka ningu ma-patikingu pa-pamajila-ha, luhu-nanjaka na epi welingu la ngaruda, hi nahoba-ha da papana; dàngu djàka ningu tau ma-mbuhangu pa-pamajila-ha, tuna numai

napa na metida. 6 Njuda da maningu kuahangu la pabita-nja na awangu, hi lundu nda napuru na urangu la lodu wunangu-daka; hamanai ninguma kuaha-da la waika pa-pambeli-ja wai ria, dàngu pa-patàka-nja majila hangia-hangia na pinu tana, djiaja djàka luma pawàda. 7 Djàka da-palundu-njaka na pa-hakahii-da, pabera dà-na-ndjaka taï na mabohu na mahei welingu la ndjuruku, hi na-pakàku-ha dàngu hi na-pameti-ha. 8 Ka tanggilungu-danjaka da metida la ngarangia la paraï bokulu, Hodungu dàngu Mahiru ba wàdanja tamuna rukuna i Ngahu, la ngia pa-harikangu-mbuja na Mirida. 9 Hi nindjai da tau da ma-welingu la hau bandja-hau bandjaru, la hau kabihu hau kabihu, la hau hilu hau hilu, la hau tana hau tana, da mangita-ha da metida, tilu mbua lodu ha-kabika-da, nda da-pulingua patuha la reti. 10 Tàka da tau da ma-ngiangu la pinu tana hanggela hawola-danjaka rukuda njuda, hi da-marangga pa-ndjepangu pa-wuangu, nadu jiada da madua da wunangu ba da-pamajila-ha da tau da ma-ngiangu la pinu tana. 11 Ba da-làpahu-ka da tilu mbua lodu ha-kabika, tama-nandjaka ngahu paluri wàngu welingu lai Ala; ka hada-ngu-danjaka hi da-ndolaku la wihida, ka tàka-nandjaka mangàdatu dirà matiki da tauka da ma-tàngaru-ha; 12 ka rongu-danjaka mawara pa-kodungu welingu la awangu, heiwa nàmu ba wànandja; ka hei-danjaka hu dita la awangu la karumangu ba dànga tàngaru-dandja paraï da papada. 13 Nu ka tungunanjaka na upu bokulu hi nandjoru na pa-hakambulu wàna na paraïngu; ka meti-nanjaka la upungu na tau pihu rata, tàka da tau hawiangu mangàdatu hàla-wàla-danjaka hi dawotu-nja i Ala na maninja la awangu. 14 Làpahunanjaka na majila na padua wàda; tàngaru luu tàka-nanjaika na majila na patailu wàda.

Na napiri na papihu wàda. Na ludu wotungu-da da ama bokulu.

15 Tàka na papalewa na papihu wàda, pini-nanjaka napiri-na; ka tungu-danjaka da mawara pa-kodungu la awangu; Na hangandji la pinu tana la Miri-ndanjaka dàngu la Paburi-na, napa Njuna ka na-hangandji lundu nu-nu, ba wàda. 16 Tàka da dua kambulu mapatu da ama bokulu da ma-mandapu la hanggana i Ala la kandjàka hangandji-da, maru-buku-

danjaka hi dawotu-nja i Ala: 17 Ma-pamalangu-nggau, aa Miri Ala, mambiha meha, na maninggau, dàngu na mani memanggau, bau kata-dunjaka na mbiha mendimu na ma-bokulu, dàngu bau pahada-dunjaka na hangandji-mu. 18 Karaü-danjaka da etida da bandjaru-ka, tàka hadangu-nanjaka na hànggamu, dàngu toma-nanjaka na rehida da mameti la pa-patanda-ndja, dàngu la pawua-ndja wunda da atamu, nu da wunangu dàngu da tau matua, dàngu da tau da ma-majingga-nja na ngaramu, ka tau kuduja ka tau bokulu-ja, dàngu la pa-pamolu-ndja da tau da ma-pakadjari-ja na pinu tana, ba wàda. 19 Ka tabunggahu-nanjaka na uma Ala la awangu, hi pa-ngita-ja na pàti ndjandjina daa la umana, ka tungu-danjaka da kabilaku dàngu da mawara, dàngu da kangguruku, dàngu na upungu, dàngu na ura watu bokulu.

NA KAWUDU 12

Na tau kawini dàngu na ularu nangga.

1 Nu hi pangita-ja na tanda bokulu la awangu: Ninja na tau kawini na ma-ringgingu mata lodu, dàngu na wulangu ninja la tàbalu wihina, dàngu na-terangu ha-kambulu dàmbu kandunu la katiku-na. 2 Pa-anakedangunanja, hi la-ladana paraï pa-majila dangu paraï pa-pakati kadjia-na, habola ba wàna-duka. 3 Tàka hi ngitajai na tanda hau la awangu, ninja na ularu nangga bokulu na ma-parara wàla epingu; pihuda da katiku -na, dàngu ha-kambulu-da da kaduna, tàka la katiku-na nindja ba pihuda da tubuku hangandji. 4 Na kikuna nawari-ha da pa-katailu wàda da kandunu la awangu hi napuha-ha la pinu tana. Ka ndolaku-nanjaka na ularu nangga la hanggana nuna na tau kawini na ma-mareni habola-na, djàka na-habola-ka ka kuhoba-ja na anana ba wàna. 5 Ka habola-nanjaka na anakeda, minija, na mapawa wàndja tokungu bàhi haromu da bandjaru-ka; hi djia padjàmba biaja na anana hi ngàndija lai Ala, dàngu la kandjàka han-gandji-na. 6 Ka palai-nanjaka nuna na tau kawini la maràda telangu. Lai nu ninja padua-ka na pangia-na na pambàda katari-nanja paraïna i Ala, ka rada ninja lai nu, harata dua ngahu nomu kambulu loduna mandaina.

Na kàkuna na ularu nangga.

7 Ka tungu-nanjaka na pabera la awangu: I Mikailu dàngu da papalewa hadangu-danja pa-pabera dànja na ularu nangga; hadangu-mananjai duna na ularu nangga dàngu da papalewa-na, 8 tàka nda natarai; nda pahunggumbujapa na pangia-da la awangu. 9 Nu na ularu nangga bokulu papuha-jaka la pinu tana, na ularu ndai, i kambàliku dàngu na papa ba wàdanja, na ma-panjonga ndàbaja na pa-nggubulu awangu; papuha-jaka la pinu tana, hamanai da papalewa-na papuha pa-kariangu-mbuha. 10 Hi kurongu mawara pa-kodungu la awangu: Nàhu hunga-nanjaka na mànangu-na, dàngu na mbiha mendina, dàngu na hangandji-na na Alanda dàngu na kuaha-na na Karitu-na, maa ba papuha-dujaka na ma-pandjala-ha da angu dedinda, na ma-pandjala-ha la hanggana i Ala la lodu la rudungu; 11 dàngu datalu-jaka rukuna na wai riana na Ana mbimbi, dàngu rukuna na pulungu na pa-hakahii-da, dàngu nda namu-danja na lurida, djiapa ka lundu meti-dakadu. 12 Djia ba tuna nu, ihawola-wa dimi awangu dàngu ma-ngiangu-ka lai nu. Nai aai na pinu tana dàngu na tehiku, nadu i kambàliku ba mbàda puru-naka lai njimi, ba dàngu karaü hala-wàlana na etina, ba pi-du-nanjaka ba hawutu-kianaka na rehina, ba wàna.

Na keha-nanja na tau kawini paraïna na ularu nangga.

13 Nu ba nangita-jaka na ularu nangga ba papuha-jaka la pinu tana, ka keha-nanjaka na tau kawini na mambàda habola-nja na anakeda mini. 14 Tàka na tau kawini hi pa-wuangu-ja da dua mbàla da ru kapana na mbaku bokulu, ka peku hawurungu-na la maràda telangu la ngia parada-nja dàngu nda ngita-nanja paraïna na ularu hau ndaungu, dàmbu ndaungu, dàngu ha-kabika ndaungu. 15 Tàka na ularu hi na-lowangu wai ba hama tuna lukuja nàmu daa la ngaruna la kadjia-na nuna na tau kawini, ka na-pamili-ja ba wàna. 16 Tàka na tana hi natula-nja na tau kawini, nawanga-ja na ngaruna hi na-harebitu-ja na wai luku na palowa-na na ularu nangga, welingu la ngaruna. 17 Ka hàngga-nanjaka na tau kawini paral na ularu nangga hi nalaku pa-pabera dàndja da wàlana na tau kawini da marihi, da

ma-pamàndu-ndja da ukuna i Ala, dàngu da ma-mangu-nja na pa-hakahii-na i Jehu. 18 Ka ndolaku-nanjaka la bulu wara la hingi tehiku.

NA KAWUDU 13

Na mabohu na mahei welingu la tehiku.

1 Ka ngita-nggunjaka na heu na mabohu na mahei welingu la tehiku; ha-kambulu-da da kaduna, pihuda da katiku-na; la kapuka kaduna nindja da tubuku hangandji ba ha-kambulu-da, dàngu la katiku-da nindja da tamu pa-lapingu lai Ala. 2 Nuna na mabohu pangita-nggu hama tuna mahangu-ja, da wihina hama tuna wihi mbiruangu-ha, dàngu na ngaruna hama tuna ngaru hinga ja. Tàka na ularu nangga hi nawua-nja na mbiha manjola-na, dàngu na kandjàka hangandji-na, dàngu kuaha bokulu. 3 Hi kungita-ja na hau na katiku-na, hama tuna ma-manua pameti wànguja, tàka nalànga-ka na manua ma-ndàkangu-na; na ihi pa-nggubulu awangu tundu mangu maratangu-danjaka nuna na mabohu, 4 hi da-marubuku-nja na ularu nangga ba nawua-dunjaka na kuaha la mabohu, dàngu hi da-marubuku-nja na mabohu: Nggamu na mahama-nja na mabohu, dàngu nggamu na mamàka pa-pabera dànja? ba wàda. 5 Hi pa-wuangu-ja ngaru la papeka ma-kadjanggalu dàngu ma-palapingu, hi-pa-wuangu-ja kuaha la patuna nu, patu kambulu dàmbu wulangu mandaina. 6 Ka tungu-nanjaka paniina na mabohu la palapi-ja i Ala, dàngu la palapi-ja na ngarana dàngu na uma terana, hamanai da ma-ngiangu la awangu. 7 Dàngu hi pa-wuangu-ja la pa-pabera dàndja da tau matua, dàngu la pa-pakàku-ha, dàngu pa-wuangu-ja kuaha la hau kabihu hau kabihu, la hau bandja-hau bandjaru, la hau hilu hau hilu, la hau tana hau tana. 8 Mbuu ndàbana na tau na ma-ngiangu la pinu tana maru-buku-danjaka na mabohu napa, nu da panda tulihu ngarada weli mula weli tanangu la huratu tau lurina na Ana mbimbi na pambàda rupu. 9 Djàka nggamu maningu kahilungu, màtawa ka narongu. 10 Djàka nggamu ma-tanawangu tau, nda na-djàmangu-mai duna la pa-tanawangu; djaka nggamu ma-pameti tau la hapanda, nda na-djàmangu-mai duna pameti la hapanda. Lai jiahuja na ngia pangita-ja na torungu-da dàngu na pawaida da tau matua.

Na mabohu na mahei welingu la tana.

11 Ka ngita-nggunjaka na mabohu heui na maluhu welingu la tana, dua mbunguda da kaduna, hama djiangu-ma da kaduna na Ana mbimbi, dàngu na kareuku-na hama tuna na ularu nangga. 12 Ka wa hàla-nanjaka na kuaha-na na mabohu na ma-mangilu la hanggana, hi na-titiru-ja na pinu tana dàngu na tau na mangia-nja, la pa-marubuku-nja na mabohu na ma-ma-ngilu, na mambàda langa manua ma-ndàkangu-na. 13 Dàngu na-patumbu tanda bo-bokulu hi lupa na-papu-rungu-mbu epi welingu la awangu la pinu tana la hanggana na tau dangu. 14 Dàngu na-panjonga-ja na tau na ma-ngiangu la pinu tana rukuda da tanda pa-wuangu-ja la pa-patumbu la hanggana na mabohu: Iwulunja hadana na mabohu na mambàda manua la madàka, tàka hi naluri beli ba wànandja da tau da ma-ngiangu la pinu tana. 15 Dàngu pa-wuangu-ja patunja ngahu na hadana na mabohu, hi na-kareuku-mbu na hadana na mabohu, hi pameti-ha da tauka da manda marubuku-nja na hadana na mabohu paraï rukuna njuna. 16 Rukuna nuna na mabohu hi wua ndàbanja tanda na tauka la lima kawana-da, djàka ndia la kaba matada, ka tau kuduja, ka tau bokulu-ja, ka mawulu-ja, ka mamila-ja ka tau marandeka-ja, ka tau ataja, 17 dàngu hi nda ningu haàtu mapeku la padingi djàka ndia la pa-danggangu, hinggilu-na na tau na ma-ningu tandangu, na ngarana na mabohu, djàka ndia na dihana na ngarana. 18 Na rukuna nuna wàngu manggàna bàdi. Màtawa na tau na maningu pa-ngàdangu ka nadiha-ja na dihana na mabohu. Nadu ba diha la haàtu tauja; na dihana nomu ngahu nomu kambulu nomuja.

NA KAWUDU 14

Na Ana mbimbi dàngu na tau pa-pamara-na.

1 Ka ngita-nggunjaka, ninja na Ana mbimbi ba na-ndolaku la palindi Hiungu, màlamai duda da tau hangahu patu kambulu patu rata da pa-tulihungu-ja na ngarana dàngu na ngarana na Amana la kaba matada ba da-ndolaku karia-nja. 2 Hi kurongu-ja na mawara welingu la awangu, ba hama tuna na kawoku wai bokulu, dàngu ba hama tuna na linguna na kangguruku bokulu. Tàka na wara na parongu-nggu hama tuna na linguda da madjungga ba talànga djunggada; 3 ka wunda-danjaka ludu bidi la hanggana na kandjàka hangandji, dàngu la hanggada da banda ba patuda, dàngu da ama bokulu. Nda ningua haàtu mapingu pa-papeka-nja nuna na ludu, mbulungua da tau hangahu patu kambulu patu rata da pa-pamara welingu la pinu tana. 4 Jiada-duhaka da tau da manda pa-iraku wikida la tau kawini, ba hama ana karia-ha duda; jiada-duhaka da tau da matu-ndu-nja na Ana mbimbi djàka nggii na-hanggangu ningu; da tau jiada pambàda pamara-haka welingu la padua tau, ka wua kawunga-ha lai Ala dàngu la Ana mbimbi. 5 Nda ningua ma-kambàliku pahunggu la ngaruda.

Na bobaru-ja na rehi pa-tandangu.

6 Ka ngita-nggunjaka na papalewa haàtu ba na-hawurungu dita la awangu; ninja lai njuna na lii mànangu ma-padai-ngu, ka ku-bobaru-nja la tau ma-ngiangu la pinu tana, la hau tana hau tana, la hau kabihu hau kabihu, la hau hilu hau hilu, la hau bandja-hau bandjaru, ba wàna. 7 Ka wara pa-kodungu-nanjaka: Imajingga-njawa i Ala, dàngu itembi-jawa, nadu ba tàka-nanjaka na rehi pa-tandangu-na, dàngu i-marubuku-wa lai Njuna, na ma-padika-nja na awangu dàngu na tana, lupa na tehiku dàngu na mata waika, ba wàna. 8 Hi ninjai duna na papalewa haàtu na padua wàda na ma-pandutungu: Nandjoru-ka, nandjoru-ka na paraïngu bokulu, na Mbambilu, na mambàda pangunu-nja na wai angguru-na i Ala nu na hanggana, la bandjaru-ka rukuna na ndjuraku-na. 9 Hi ninjai na papalewa haàtui na pa-madua haàtu wàda na mandàki-ha pa-kadua-da, ba nawara pa-kodungu: Djàka ningu ma-marubuku-nja na mabohu dàngu na hadana, dàngu na manggepi-ja na tandana la kaba matana djàka ndia la limana, 10 lupangu-mai duna ba naunu-nja na wai angguru-na i Ala, nu na hanggana, na pambàda kataringu la kaba wai hanggana dàngu nda ningu koruna, dàngu hi pa-majila wànguha epi dàngu tana lira, la hanggada da papalewa

matua dàngu la hanggana na Ana mbimbi. 11 Dàngu na kutungu ba pa-majila-ha, heina padua lundu nu-nu, nda da-hangahua pa-pàdangu majila la rudungu la lodu, nu da tau da ma-marubuku-nja na mabohu dàngu na hadana, da tauka da manggepi-ja na tandana na ngarana. 12 Lai jiahudu ngia pangita-ja na torungu-da da tau matua, nu da tau da ma-pamàndu-ndja da ukuna i Ala, dàngu na pawai lai Jehu, ba wàna. 13 Ka rongu-nggunjaka mawara welingu la awangu: Tulihu-ja jiana: Wangu-madaka da tau meti, da mameti ningu lai Miri piti welingu nàhu, ba wàna. Lànga-tàka, wàna i Ngahu, màtawa ka da-hangahu welingu la majila-da, nadu da paràma-da ba ndàki-madandja.

Na rapa muti.

14 Ka ngita-nggunjaka na karumangu bara. La pinu karumangu ninja na ma-mandapu, hama tuna na Ana tau; ningu tubuku marara la katiku-na, tàka la limana hi ninja na hapungu kahidi muti na madàka. 15 Ka luhu-nanjaka na papalewa haàtu welingu la uma Ala, hi nawara pa-kodungu lai Njuna na ma-mandapu la pinu karumangu: Palua-njawa na kahidi muti, ba djia-jaka na rapa muti, ba ihi hàmu-ma-nanjaka na pamuti la pinu tana, ba wàna. 16 Tàka Njunai na ma-mandapu la pinu karumangu, hi na-palua-nja na kahidi muti la pinu tana, ka pamuti-dujaka na pinu tana. 17 Hi ninjai na papalewa haàtu na maluhu welingu la uma Ala na maninja la awangu, ningumai duna kahidi muti dàkana. 18 Ka luhu-nanjaka na papalewa haàtu welingu la ngia pa-mangedjingu; njuna na majàpa-ja na epi; ka wara pa-kodungu-nanjaka lai Njuna na makata-nja na kahidi muti na madàka: Palua-njawa nana na kahidi mutimu na madàka, kau kàtahu-hawa da nggaina na pingi angguru la pinu tana, ba rara-danjaka da wuana, ba wàna. 19 Ka palua-nanjaka na kahidi mutina nuna na papalewa hi na-kàtahu-ha da nggaina na angguru la pinu tana, hi natuha la ngia pa-parina na ma-bokulu, na na hanggana i Ala. 20 Hi parina-ha la ngia pa-parina la hambeli paraïngu; hi na-ndjàndjaru na wai ria welingu la ngia pa-parina ba na-pahupu rapa la ngaru ndjarangu, harata nomu ngahu hatandi-na maliru-na.

NA KAWUDU 15

Na lududa da matalu.

1 Ka ngita-nggunjaika la awangu na tanda hau na ma-bokulu dàngu na ma-pa-maratangu: Da mapihu da papalewa da makata-ndja da pihu da majila da ma-malamiri, ba nu-dujaka na kandjupu-na na hanggana i Ala. 2 Hi ku-ngitangu mahama tuna tehiku kaninu ma-pakoru-ngu epi, dàngu da tau da ma-pakàku-ja na mabohu, dàngu na hadana, dàngu na dihana na tamuna, ba da-ndolaku la hingi tehiku kaninu ba dàngu kata-dandja da djunggana i Ala, 3 hi daludu wànja na luduna i Muha, na atana i Ala, dàngu na luduna na Ana mbimbi: Ma-bokulu-ha dàngu ma-pa-maratangu-ha da paràma-mu, dou Miri, Ala mambiha meha; matàndji-ha dàngu malànga-tàkaha da ngarangia-mu, dou Hangandji la bandjaru dangu; 4 nggamu manda majingga-nggau, dou Miri, dàngu manda pa-mangundju-ja na ngaramu? Maa ba mbulungu Njumu-dua ma-matua. Nadu na bandjaru dangu ba hurungu-nanjaka taï hi da-marubuku la hanggamu. Ba pangita-dujaka na ratamu na matàndji, ba wàda.

Da pihu da kaba djulangu kanai hangga.

5 Hàlaka nu, ngita-nggunjaka na uma Ala, na na uma tera na ngia paninja na pàti pa-hakahii wàngu, na ma-ngiangu la awangu, ba na-tabunggahu. 6 Hi daluhu welingu lai nu la uma Ala, da mapihu da papalewa da makata-ndja da pihu da majila, da mapaki tera bara ba dji-djilada, tàka la kuruda ningu borungu marara. 7 Nu na heu na papatu wàda da banda nawua-ndja da mapihu da papalewa pihu mbua kaba djulangu marara da mambinu wànja na hanggana i Ala na maluri lundu nu-nu. 8 Ka hulu-nanjaka kutungu na uma Ala rukuna na mangu-ndju-na i Ala, dàngu na biha mendina; nda ningua haàtu mapeku patama lai nu la uma Ala lundu da-kandjupungu-ma bàdi da pihu da majila da pakata-da da papalewa da mapihu.

Da pihu da majila.

1 Ka rongu-nggunjaka mawara pa-kodungu nàmu daa la uma Ala: Ilakuwa kai bundja da pihu mbua da kaba djulangu kanai hanggana i Ala la pinu tana ba wànandja da mapihu da papalewa. 2 Ka laku-nanjaka na ma-mangilu hi nabunja na kaba djula-ngu-na la pinu tana, ka tumbu-nanjaka na manggàri ma-akatu matika pakatuu la tauka da matuja na tandana na mabohu, dàngu da ma marubuku-nja na hadana. 3 Tàka na pa-madua wàda, hi nabunjai na kaba djulangu-na la tehiku, hi na-pambeli-ja wai ria hama tuna na wai ria mameti, ka meti-danjaka mbuu ndàbada da maningu ngahungu daa la tehiku. 4 Tàka na pa-madua haàtu wàdai nabunja na kaba djulangu-na la luku dàngu la mata wai-ka, hi da-pambeli-ha wai ria. 5 Nu ka rongu-nggunjaka na papalewa na majàpa-ha da wai: Matàndji-kau Njumu, maninggau dàngu na mani memanggau, dou Mamatua, ba djia-mahaka dumu da rata-mu. 6 Nadu ba mbàda bu-dandjaka da wai riada da tau matua dàngu da wunangu, hu paunu-mbundja wai ria; ràka-mana duda! 7 Hi kurongu-ja la ngia pa-mangedjingu: Lànga-tàka dou Miri Ala, dou Mambiha meha, malànga-tàkaha dàngu matàndji-ha da ratamu, ba wàna. 8 Tàka na pa-mapatu wàda, hi nabunja na kaba djulangu-na la mata lodu, hi pa-wuangu-ja na mata lodu la pa-pakàra wànja epi na tauka. 9 Ka kàrangu-nanjaka na tau paraï pambana hala-wàla, hi dalapi-ja na ngarana i Ala na majàpa-ha nuda da majila; ba tuna nda da-pandjilungua ka datembi-ja. 10 Tàka na pa-malima wàda nabunja na kaba djulangu la kandjàka hangandji-na na mabohu, ka kapàtangu-nanjaka na ngia pahangandji-na, hi daka-katiha da làmada paraï pakatuu. 11 Ka lapi-danjaka i Ala na maawa-nja na awangu, paraï pakatuu dàngu rukuda da manggàri-da; ba tuna nda da-pandjilungua la paràma-ja na pakàli ramada. 12 Tàka na panomu wàda hi nabunja na kaba djulangu-na la luku bokulu, nu la luku Puratu, ka màdu-nanjaka na waina, hi lundu na-lànjapu na ngarangia ndumada da hangandji da ma-welingu la pahunga lodu. 13 Hi kungita-ja nàmu daa la ngaruna na ularu nangga, dàngu la ngaruna na mabohu, dàngu la ngaruna na wunangu kabàli da daiuhu da taïlu da ma-akatu, ba hama tuna kapaki-ha. 14 Nadu ba wàndi kambàliku-ha da

ma-patumbu tanda, hi dalua tomaha da hangandji la pa-nggubulu awangu, la pa-pauhi-ndja pa-pabera la lodu bokulu-na i Ala na mambiha meha. 15 Irimangu! Ba hama tuna ma-manganga-ka ba kutàka. Wangu-manaka duna na ma-pawàla, dàngu na mamangga-ndja da pakina, ka àmbu nalaku kalulu, hi pangita-ja na pa-makia wàna. 16 Ka pauhi-nandjaka la pa-ngiangu la Haramanggendu ba wàna na tamuna la hilu Imbarani. 17 Tàka na pa-mapihu wàda nabunja na kaba djulangu-na la kiri awangu, ka lingu-nanjaka na mawara pa-kodungu nàmu daa la uma Ala, la kandjàka hangandji: Lundungu-nanjaka na mawàna. 18 Ka bi-bila-naka na ma-kabilaku, màlai da mawara dàngu da kangguruku dàngu na upu bokulu, nda ningua hama bokulu-na piti welingu ba ningu tau la pinu tana; nuja na mbangatu-na dàngu na bokulu-na nuna na upungu. 19 Ka mbera katailu kawitangu-nanjaka na paraïngu bokulu, dàngu hi dandjoru da paraïngu la hau tana hau tana. Dàngu na Mbambilu bokulu pa-panamungu-ja la hanggana i Ala, la pawua-nja na kaba wai angguru, nu na hanggana na mambana. 20 Ka molungu-danjaka da nuhaka, tàka da palindi-ka nda pangitaa-hapa. 21 Ka puru-nanjaka na ura watu bokulu welingu la awangu, ba ha-hau taleta-na mbotuna, ka pitaku-nanjaka na tau. Tàka na tau hi nalapi-ja i Ala rukuna na majila la ura watu, maa ba nda uku bokulu-duja na majila na paruku-na.

NA KAWUDU 17

Na wai ngerana Mbambilu.

1 Ka hurungu-nanjaka na haàtu na papihu wàda da papalewa, da majàpa-ha da pihu mbua da kaba djulangu, hi napanii dàngga: Umaiwa nàmu, napa ka kubowa-nggaunja na wai ngerana na bai kawini kadjari, na ma-mandapu-ndja da wai da-dangu. 2 Da hangandji-ka la pinu tana mbàda pandjala da-danjaka, dàngu na ma-ngiangu la pinu tana mbàda maüku wà-nanjaka na wai angguru-na, nu na kadjari-na. 3 Hi naharii na matanggu rukuna i Ngahu hi nangàndi-ka la maràda telangu. Ka ngita-nggunjaka na tau kawini na ma-kaliti-ja na banda na ma-parara kombungu,

nambinu-manja ngara pa-lapingu, pihuda da katiku-na dàngu ha-kambulu-da da kaduna. 4 Nuna na kawini napaki hundarangga dàngu makombu, na-tungu marara dàngu watu pa-wilingu dàngu anahida; la limana ninja na kaba wai marara ma-mbinungu manda hida, dàngu ma-iraku ruku ndjuraku-na. 5 Na kaba matana pa-tulihungu-ja ngara, ma-tandjiku-ja: Na Mbambilu bokulu, na inada da kawini kadjari-ka dàngu da manda hida la pinu tana, wàna. 6 Hi kungita-ja na kawini ba na-maüku la wai riada da tau matua dàngu la wai riada da hakahii-na i Jehu. Ka hangàtaru -nggunjaka ba kungita-ja, hangàtaru dirà matiki-ka. 7 Nanapa-ja na papalewa: Nggikina hu hangàtaru? Napa ka kupeka-nggaunja na ma-tandjiku rukuna na kawini dàngu rukuna na banda pa-kaliti-na, na mapihu mbua katiku-na dàngu na ma-hakambulu mbungu kaduna. 8 Na banda na pangita-mu nimanja làti amàngu, nda nianja nàhu, napa ka nahei welingu la ndjuruku hi hanàhu-na la molungu. Napa na tau na ma-ngiangu la pinu tana, na manda ninja na ngarana la huratu tau luri weli muia weli tanangu, ka da-hangàtaru nu djàka dangita-ja na banda ba ninja àmangu, ba nda ninja nàhu, dàngu ba ninjai napa. 9 Na rukuna jiana ninguka bàdi pa-ngàdangu ma-manggàna: Da pihu mbua katiku, djiaha da pihu mbua palindi, da ngia pa-mandapu-na na kawini. Djia-mbu-duhaka da pihu hangandji. 10 Da malima dandjoru-ka, ninjapa na haàtu, tàka na haàtui ndedi natàkaa. Nu djàka natàka-ka haromu namandai bàdi hawutu. 11 Dàngu na banda na maninja amàngu, na manda ninja nàhu, djia-mbu-dujaka na pawalu wàda, dàngu welina la mapihu-ja hi hanàhu-na la molungu, 12 Tàka da ha-kambulu mbungu kadu da pangita-mu, ha-kambulu hangandji-ha, da mandedi ngalanja na hangandji-da, ba tuna hau djàmuda napa ba da-ngalangu kuaha hama tuna hangandji, kariana na mabohu. 13 Njuda dakahau etingu hi dapuli-nja na màkada dàngu na kuaha-da lai nu la mabohu. 14 Napa njuda da-pabera dànja na Ana mbimbi, tàka na Ana mbimbi hi natalu-ha — ba Mirija la miri dangu dàngu ba Hangandji-ja la hangandji dangu duna — dàngu da kariana, da tau pa-paaungu, da paapindi, da mapawai datalu dànja na Ana mbimbi, wànangga. 15 Ka panii dà-nanggaka: Jiada da wai da pangita-mu, da ngia pa-mandapuna na kawini kadjari, kabihu-ha dàngu tau danguha, dàngu bandjaru-ha, dàngu

hiluha. 16 Da ha-kambulu mbungu da kadu pangita-mu, dàngu na banda, djia-duhaka napa da ma-paura-ja na kawini kadjari, hi da-pa-malinggitu-ja, hi da-pakalulu-ja, hi danganja na toluna, hi datunu-ja la epi. 17 Nadu i Ala ba natu-dundjaka la etida la pa-palaku-ja na pawuku-na, ba dàngu kahau etingu-da, dàngu la papuli-nja na hangandji-da lai njuna na banda, hi lupa da-lundu-ngu da puluna i Ala. 18 Na kawini na pangita-mu djiaja na paraï bokulu na majàpa-ha da hangandji-ka la pinu tana, wànangga.

NA KAWUDU 18

Na molungu-na na Mbambilu.

1 Tunaka nu, ka ngita-nggunjaka na papalewa haàtui na ma-bokulu kuaha-na ba napuru welingu la awangu. Ka pa-hambila-jaka na tana rukuna na kadjilaku-na. 2 Ka wara pa-kodungu-nanjaka: Nandjoru-ka, nandjoru-ka na paraïngu bokulu, na Mbambilu, nadedi-jaka ngia pa-ngiangu-da da wàndi, dàngu kekada da ma-akatu-ka, dàngu kekada da ma-hawurungu iraku dàngu pajiditungu-ka. 3 Nadu da bandjaru-ka ba da-unungu-ka la wai angguru-na, na na hanggana i Ala ruku kadjari-na, dàngu da hangandji-ka la pinu tana ba dandjala dànjaka. Màlai da tau dangga-ngu la pinu tana ba dawulu-ka rukuna na mbana bora-kungu-na. 4 Ka rongu-nggunjaka na mawara haui welingu la awangu: Oi bandjaru-nggu, iluhuwa welingu lai njuna ka àmbi uku-rungu la akatu-na, dàngu ka àmbu na-awahu-mbukai majila-na. 5 Nadu da ndjalana ba dapabu-bundungu-duka hi lundu da-djoka-ja na awangu, tàka i Ala hi nanamu-ha da akatu-na. 6 Itunjawa himbalu-na hama tuna njunai duna ba natungu himbalu àmangu, dàngu ipandua wunda-kinja panundju-ja na paràma-na. La kaba wai pa-koluku wàna àmangu i-panduangu-ki pa-koluku-nja. 7 Hama tuna njuna ba na-pangia ngaba wikina ba dàngu borakungu-na, hama daamana bàdi bai pa-majila-ja dàngu bai pa-handuka-ja, nadu: Hangandji kawini-ka duku, nda kawini meti leiaka, nda djia ngitangua-nggu ma-handuka wàna daa la etina. 8 Djia ba tuna nu napa hi dawàngu pakahau lodu-maanja ba datàka-nja da majila-na: na meti, na pa-dudurungu dàngu na ura-tana; hi

patunu-jaka taï la epi. Nadu ba ma-kapàru-ja i Miri Ala na mambàda patanda-nja. 9 Tàka da hangandji la pinu tana da mambàda ndjala dànja, dàngu da mambàda boraku dànja, napa ka dahii dàngu ka data-tàmbungu kuruda, nu ba daita-jaka na kutuna ba tunuja. 10 Ba dàngu ndolaku marauda paraï pa-mangàdatu-nja na majila-na: Nai aai, nai aai, aa paraïngu bokulu, aa Mbambilu, paraïngu ma-kapingatu, ba wàngu pahau ndjàmu-maaka ba natàka-nggau nu na pa-ratangu-kau, ba wàda. 11 Dàngu da tau danggangu la pinu tana napa ka dahii dàngu ka da-paduduru-nja ba nda haàtu-dupa makeiha da ngàndida, 12 da àmahu rara, da àmahu bara, da watu pa-wilingu, da anahida, da tera bara talonahu, da tera hundarangga, da tera hàtingu, da tera pakombu; da ai mambii kati, da kanaingu nggedingu, dàngu da kanaingu ai mapawilingu hangia-hangia, da kanaingu kaliangu dàngu bàhi, dàngu watu mamaru; 13 màlai da tàda kaninggu, da parànda wàngu, da karanu, da muru, da dupa; da wai angguru, da mina haitungu, da kanguta, da nggandungu, da hapi, da mbimbi, da ndjara dàngu da kareta, da tau ata ka tauda ka hamangu-dakai. 14 Da wua ai da pambua etimu damauka welingu lai njumu, da ngaü ma-mbàtingu dàngu da ma-kadjilaku da-molurigu-ka welingu lai njumu, nda pahili hunggu ndokua-hapa, wàda. 15 Da tau madangga-ndja jiada da mambàda wulu wàndja, napa ndolaku-danjaka la mamarau paraï pa-mangàdatu-nja na majila-na, hi dahii dàngu hi da-pa-dudurungu: 16 Nai aai, nai aai, na paraïngu bokulu na ma-maringgingu tera bara talonahu dàngu hundarangga, dàngu tera pako-mbu, na matungu àmahu rara dàngu watu pa-wilungu dàngu anahida. 17 Nadu ba wàngu pahau ndjàmu-maaka ba da-molungu da banda dangu tungu nu, ba wàda. Tàka mbuu ndàba-daka da anakonda dàngu da ma-kaliti tena, da mabuhi, dàngu mbuu ndàbada da ma-monungu tehiku, ndolaku-danjaka la mamarau, 18 hi dawara pa-kodungu ba dangita-ja na kutuna ba tunuja: Nggii paraïngu-ja na mahama-nja jiana na paraïngu bokulu, ba wàda. 19 Ka buringu-danjaka aü la katiku-da, hi dawara ba dàngu hiida, ba dàngu pa-dudurungu-da: Nai aai, nai aai, na paraïngu bokulu; lai numaka làti dawulu ningu da tauka da maningu kapalungu la tehiku rukuda da ngaüna da ma-pawilingu, ba wàngu pahau ndjàmu-makia-ka ba na-molungu, ba wàda. 20 Ihawola

wànjawa dimi ha awangu, dàngu njimi tau matua, dàngu pa-pahurungu dàngu wunangu, nadu i Ala ba mbàda rata-du-nanjaka na wai ngerami lai njuna, wàna. 21 Tàka na haàtu na papalewa na ma-kapàru hi nadanda-nja na hau na watu, ba hama tuna na watu labuja, hi napàha-nja la tehiku: Tuna nu pàkudu napa ba pàhanja na Mbambilu, na paraïngu bokulu, hi nda pahili ngitaa-japa, wàna. 22 Dangu na linguda da tau da madjungga, dàngu na nggoruda da tau da maludu, dàngu na pinida da tau da mapini taleli dàngu napiri, nda paana rongua-japa daa lai njumu, dàngu nda pa-hunggungua-pa haàtu mamàhi la ngga-nggàra daa lai njumu, dàngu na lingu nggihu nda pahili rongua-japa daa lai njumu, 23 dàngu nda paningua-pa hau palita ma-handaraku daa lai njumu, dàngu nggoru bidi papa mini kawini nda pahili ronguapa lai njumu. Nadu da tau danggangu-mu ba djia-haka da ma-pangora la pinu tana, ba rukuna na pingumu kabeli matadu hi na-ndjàrangu-kaka na bandjaru dangu. 24 Lai nu pahunggu-jaka na wai riada da wunangu dàngu da tau matua, lupa da pa-pameti-ka la pinu tana, ba wàna.

NA KAWUDU 19

Na ludu la ndjoruna na Mbambilu.

1 Tunaka nu rongu-nggunjaka mawara pa-kodungu hama tuna wara madangu la awangu: Haleluja! Na mànangu dàngu na mangundju dàngu na mbiha mendi ndumana na Ala-ndanja, 2 nadu da ratana ba malànga-tàkaha, dàngu ba matàndji-ha, maa ba na-pandjala-dujaka na bai kawini kadjari na ma-pairaku wànja kadjari-na na pinu tana, dàngu ba na-kanuka-dujaka na wai riada da atana lai njuna, ba wàna. 3 Haleluja! hi wàda la pandua wàda. Dàngu na kutuna nahei mànuma lundu nu-nu. 4 Ka marubuku-danjaka da dua kambulu mapatu da ama bokulu, dàngu da patu da banda, hi dawotu-nja i Ala na ma-mandapu lai nu la kandjàka hangandji: Amingu, Haleluja! ba wàda. 5 Ka tungu-nanjaka na mawara welingu lai nu la kandjàka hangandji: Iwotu-njawa na Mirinda, njimi ata-naka, maji-ngga-nja, ka anakeda-kai, ka ma-matua-kai, ba wàna.

Na pamaü papana na Ana mbimbi.

6 Ka rongu-nggunjaka ba hama tuna na wara tau madangu, dàngu ba hama tuna na lingu wai ma-kawoku, dàngu ba hama tuna na kangguruku bokulu: Haleluja! I Miri na Alanda, na Mambiha meha, ba hangandji-nanjaka duna. 7 Màtawa ka ta-hanggela ka ta-hawola dàngu ka tatembi-ja Njuna, nadu ba djia-jaka na pamaü papana na Ana mbimbi, dàngu na papaha-na ba rimangu-nanjaka. 8 Hi pa-wuangu-jaka ka napaki wàngu tera bara ma-kadjilaku dàngu manda ningu njurangu; nadu na tera bara jiana djia-haka da parama matàndji la tau matua, ba wàda. 9 Hi napanii dàngga: Tulihu-jawa: Oha-daka da pa-dundangu la pamaü papana na Ana mbimbi, wàmu wànangga. Jiada-ha da puluna i Ala da malànga-tàka, hi wànangga. 10 Ka marubuku-nggunjaka la wihina la pa-hamaja-nja. Tàka: Àmbu tumu nu, njungga jia angumu paata-ka hamanai da angu dedimu da makata-nja na pa-hakahii-na i Jehu; u-marabuku-nja i Ala bàdi! Nadu na pa-hakahii-na i Jehu djiaja na madjudju-ja na ngahuna na wunangu, wànangga.

Na Puluna i Ala.

11 Ka ngita-nggunjaka na awangu ba dàngu tawanggahu-na; nu hi ninja na ndjara bara dàngu na tau na ma-kaliti-ja, Ma-tuturu dàngu Malànga-tàka wàdanja tamuna; nawàngu matàndji-ma ba na-patandangu wai ngera dàngu ba na-pabera. 12 Da matana hama tuna wàla epiha dàngu la katiku-na nindja da tubuku dangu, hi ninja na ngara pa-tulihungu-ja, na panda pi ndoku haàtu mbulungu Njuna wikimaa; 13 dàngu napaki kalembi pahàbu la wai ria, tàka na ngarana: Na Puluna i Ala, wàdanja. 14 Tàka da kalibaru hurundandu-ka la awangu tundu-mada-nja ba da-kaliti ndjara bara, da-maringgingu tera bara talonahu manda ningu njurangu. 15 Welingu la ngaruna na-tabindjiru padua na hapungu na hapanda tara, ba na-pameti wàndja da tau hangàdangu. Nju-nama duna ngeru na mapawa wàndja tokungu bàhi, dàngu Njunama duna na ma-parina la ngia pa-parina angguru, nu na hangga na mambana lai Ala na Mambiha meha. 16 Hi ninja na ngara na patulihu la kalembi-na dàngu la windjuna: Hangandji la

hangandji dangu, dàngu Miri la miri dangu, ba wàna.

Na kàkuna na mabohu dàngu na wunangu-na.

17 Ka ngita-nggunjaka na haàtu na papalewa na ma-ndolaku la mata lodu, hi nawara pa-kodungu ba napaau-ndja da ma-hawurungu dita la awangu: Imaiwa pa-pauhi la pama bokulu-na i Ala, 18 kai ngangu toluda da hangandji dàngu toluda da hurundandu, dàngu toluda da ma-kaborangu, dàngu toluda da ndjara lupa da ma-kaliti-ha, dàngu toluna na tauka, ka tau marandeka-ja, ka tau ataja, ka anakeda-ja, ka tau matua-ja. 19 Hi kungita-ja na mabohu dàngu da hangandji la pinu tana, lupa da kalibaru hurundandu-ka ba da-pauhi pa-pabera dànja Njuna na ma-kaliti-ja na ndjara, lupa da hurundandu-na. 20 Nu ka pajàpa-jaka na mabohu dàngu na wunangu kabàli karia-na, na mambàda patumbu-ha da tanda la hanggana, da pa-panjonga wànandja da tau da mambàda kataku-ja na tandana na mabohu dàngu da ma-hamaja-nja na hadana, hi papaha kaluringu-ha pa-kadua-da la libu epi na maduru wàngu tana lira. 21 Tàka da tau hawiangui hi pa-pameti-ha la hapanda-na na ma-tabindjiru la ngaruna na ma-kaliti-ja na ndjara; ka mbihu-danjaka da ma-hawurungu-ka la toluda.

NA KAWUDU 20

Na rukuna na pahangandji la harata ndaungu.

1 Ka ngita-nggunjaka na papalewa ba napuru welingu la awangu; la limana ninja na kuhina na ndjuruku dàngu na nggili bàhi bokulu. 2 Hi najàpa-ja na ularu nangga, na ularu ndai, na i kambàliku dàngu i papa, hi nahondu-ja harata ndaungu, 3 hi napuha-ja lai nu la ndjuruku, hi nakuhi-ja na ngaru ndjuruku, hi natunja tanda la ditana, ka àmbu na-panjonga-duhapa da bandjaru dangu ba ndedi na-kandjupungu na harata ndaungu; hàlaka pa-pahàla-maja bàdi la hawutu lodu. 4 Hi kungita-ha da kandjàka hangandji hi da-mandapu-ndja, dàngu hi pa-wuangu-ha la pa-patandangu wai ngera; hi kungita-ha da hamangu-da da tau da parimbu katiku lumuna na pa-hakahii-na i Jehu, dàngu na puluna i Ala, dàngu da manda

marubuku-nja na mabohu djàka ndia na hadana, dàngu da manda kataku-ja na tanda la kaba matada, ndia la limada; luri beli-danjaka, hi da-hangandji dànja i Karitu la harata ndaungu. 5 Tàka da mameti hawiangui duda nda djia luri belia-dapa lundu na-kandjupungu bàdi na harata ndaungu. Djia-dujaka na kawunga hadangu beli. 6 Oha-naka dàngu ma-matua-ja na tau na maningu nduma-ngu nu la kawunga hadangu beli; njuda nda namàkaa-ndjapa na meti padua wàna, tàka ratu-haka duda napa lai Ala dàngu lai Karitu, dàngu hangandji da-danjaka napa harata ndaungu.

Na tunja wai ngerana i kambàliku.

7 Djàka na-lundungu-ka na harata ndaungu, pahàla-dujaka i kambàliku welingu la kekana; 8 napa luhu-nanjaka pa-panjonga-ja na bandjaru na mangia-ndja da patu kabihu-na na pa-nggubulu awangu, na na Jandju dàngu na Mandju, pa-pauhi-ndja la pa-pabera; hama tu bia-naka na wara la tehiku na danguda. 9 Ka hurungu-danjaka la pa-nggubulu awangu hi da-winggiru-nja na pangia-na na kalibaru tau matua dàngu na paraïngu na pa-mbuhangu. Ka puru-nanjaka na epi welingu la awangu hi natunu-ha. 10 Tàka i kambàliku na mambàda panjonga-ha papuha-jaka la libu epi dàngu tana lira, la ngia pani-mbunja na mabohu dàngu na wunangu kabàli hi padjàra-ha napa la lodu la rudungu lundu nu-nu.

Na pa-tandangu na ma-malamiri dehi.

11 Ka ngita-nggunjaka na kandjàka hangandji bokulu na mabara dàngu na ma-mandapu-nja; ka pa-jilangu-nanjaka na tana dàngu na awangu welingu la hanggana, tàka na pangia-da nda pahunggua-japa. 12 Hi kungita-ha da mameti, anakeda ma-matua, ba da-ndolaku lai nu la hanggana na kandjàka hangandji, tàka da huratu hi pa-wàlahu-ha. Hi pa-wàlahu-jai na huratu hau, na na huratu tau luri; hi tundja wai ngerada da mameti-ka nundjuja na paràma-da. 13 Tàka na tehiku hi na-wuangu-ha da mamindja-ka lai nu, dàngu na meti lupa na pangia tau meti da-wuangu-ha da mameti da manindja daa la kuruda, hi tundja wai ngerada nundjuja na paràma-da haàtu-haàtu. 14 Tàka na meti dàngu na pangia tau meti papuha-ha la libu

epi. 15 Dàngu djàka ningu tau panda hunggungu ngarana la huratu tau luri, papuha-jaka la libu epi.

NA KAWUDU 21

Na awangu bidi dàngu na tana bidi.

1 Ka ngita-nggunjaka na awangu bidi dàngu na tana bidi; nadu na awangu memangu dàngu na tana memangu ba mbàda làpahu-naka, dàngu na tehiku nda nianja-pa. 2 Hi kungita-ja na paraïngu matua, na Jeruhali bidi, ba napuru welingu la awangu, welingu lai Ala, ba dàngu nggànapu ndàbana hama tuna na bidi papa kawini na pa-wotungu ngaü lumuna na leina. 3 Hi kurongu mawara pa-kodungu welingu lai nu la kandjàka hangandji: Tàngaru, na uma terana i Ala ninjaka la padua tau, hi na-ngiangu napa lai njuda, dàngu njuda bandjaru-nandjaka, tàka Njuna wiki i Ala ninja padua lai njuda; 4 napa hi na-podahu-ha da wai mataka welingu la matada, dàngu nda hili nianja-pa na meti, djàka ndia na handuka, djàka ndia na kaladaku; dàngu nda nianja-pa na majila, nadu da ma-mangilu ba mbàda làpahu-daka, ba wàna. 5 Tàka Njuna na ma-mandapu la kandjàka hangandji: Tàngaru, ku-pabidi-jaka mbuu ndàbana, hi wàna. Dàngu: Tulihu-jawa, da pulungu jiada ba pa-monungu-ha dàngu ba malànga-tàkaha, ba wànai. 6 Hi napanii dàngga: Lundungu-danjaka. Njungga jia na Alapu dàngu na Omengga, na pakiri-na dàngu na kandjupu-na. Napa na tau na mamadau ka kuwua djuanja paunu lai nu la mata wai, nu na wai paluri wàngu. 7 Na tau na matalu napa nanduma-ndja jiada, Njungga Ala-nanggaka, dàngu njuna ana-nggunjaka. 8 Tàka da tau madetu dàngu da manda pawai, dàngu da pa-jiditungu, dàngu da ma-pameti tau, dàngu da ma-ndjuraku, dàngu da ma-pakabaingu, dàngu da ma-lumungu marapu, dàngu da ma-kambàliku-ka, ndumangu-danja la libu na maduru wàngu epi dàngu tana lira; djia-dujaka na meti padua wàna, hi wàna.

Na Jeruhali bidi.

9 Ka mai-nanjaka na haàtu na papihu wàda da papalewa, da majàpa-ha da

pihu mbua da kaba djulangu da mambinu wàndja da pihu da majila la malamiri, hi napanii dàngga: Maiwa, napa ka ku-pangita-nggaunja na bidi papa kawini, na papaha-na na Ana mimbi, hi wànangga. 10 Hi naharii na matanggu rukuna i Ngahu, hi nangàndi-ka la pinu palindi bokulu, na madjangga, hi na-pangita-ngga-nja na Jeruhali, na paraïngu matua, ba napuru welingu la awangu lai Ala; 11 nimanja lai njuna na mangundju-na i Ala, dàngu na kadjilaku-na ba hama tuna na watu na matika pa-pawilingu, hama tuna na watu japihu na ma-kahingiru, hama tuna na watu maninu. 12 Ninja na kangeli bokulu-na na madjangga, hi ha-kambulu dàmbuda da pinduna; lai nu la pindu nindja da ha-kambulu madua da papalewa, dàngu pa-tulihungu-maha ngara, na da ngarada da ha-kambulu dàmbu kabihu la tau Ihiraïlu. 13 Mbara la pahunga lodu tilu mbuada da pindu, la diana tilu mbuada da pindu, la luruna tilu mbuada da pindu mbara la patama lodu tilu mbuadai da pindu. 14 Nuna na kangeli ha-kambulu dàmbuda da latana; pa-tulihungu-ha ngara ba ha-kambulu duada, na da ngarada da ha-kambulu madua da pa-pahuru-na na Ana mbimbi. 15 Tàka njuna na mapanii dàngga, ninja na tokungu marara-na pa-hukutu wàngu, ka peku hukutu-nanja na paraïngu dàngu da pinduna, dàngu na kangeli-na. 16 Nuna na paraïngu na-kapatu larangu; da nundjuna dàngu da ndàbaru-na hama-mada; ka hukutu wà-nanjaka na toku hukutu na paraïngu: ha-kambulu dua rata hatandi-na; da nundjuna, da ndàbaru-na dàngu da djanggana hama-mada. 17 Hi na-hukutu-j a na kangeli-na, hangahu patu kambulu patu karoka limana la hukutu tau, ba pa-hukutu wà-mbunanja na papalewa. 18 Na kangeli-na watu japihu-ja; tàka na paraïngu marara tora-ngu-ja hama tuna na kaninu kahingiru. 19 Da latana na kangeli-na na paraïngu, màtu-màtu watu pa-wilingu pa-mangàmbaru wàda. Na kawunga latana watu japihu-ja, na padua wàna watu niiangu-ja, na patailu wàna watu akiku baraja, na papatu wàna watu hàmuru-ja, 20 na palima wàna watu unangu-ja, na panomu wàna watu akiku raraja, na papihu wàna watu piruja, na pawalu wàna watu rahaku-ja, na pahiwa wàna watu topahu-ja, na pa-hakambulu wàna watu akiku muruja, na pa-hakambulu hau wàna watu hiakitu-ja, na pa-hakambulu dàmbu wàna amatitu-ja. 21 Dàngu da pindu ba ha-kambulu dàmbuda anahida djuaha; hau pindu hau pindu hau anahida; tàka na

ngarangia-na na paraïngu marara torangu djuaja, hama tuna na kaninu ma-kahingiru-ja. 22 Uma Ala nda ku-ngitangua la kuruna, nadu i Miri Ala, na Mambiha meha ba djia-jaka na uma Alana, dàngu na Ana mbimbi. 23 Dàngu nuna na paraïngu nda nggàraa naihi wàngu mata lodu djàka ndia wulangu ka na-handaraku-nja, nadu na mangundju-na i Ala na ma-paharii-ja, dàngu na palita-na ba djiaja na Ana mbimbi. 24 Tàka da bandjaru dangu napa hi dalaku wànja na hariina, dàngu da hangandji la pinu tana hi datama ngàndija na mangundju-da lai nu. 25 Dàngu da pinduda napa nda pa-bitangu ndokuaha la lodu, ba nda ningudu rudungu lai nu. 26 Napa hi tama ngàndiha lai nu da pa-mangundju wàdaka dàngu da patembi wànguha da bandjaru-ka. 27 Lai nu nda djia tamaana ma-akatu, dàngu na mawunda pa-jiditungu dàngu ma-kambàliku, mbulungua da tau da pa-tulihu ngarada la huratu-na na Ana mbimbi, na na huatu tau luri.

NA KAWUDU 22

1 Hi na-pangita-ngganja na luku na maningu wai paluri wàngu, na ma-pa-kahingiru watu maninungu, ba na-ndjàndjaru welingu la kandjàka hangandji-na i Ala dàngu na Ana mbimbi. 2 La padua-na na ngarangia la paraïngu, dàngu la hapapa-hapapa-na na luku ningu pingi ai paluri wàngu da ma-pa-hakambulu duangu pawua, da-nimbihu-ma wulangu pawua, tàka da ruda hi pa-màlaru wànja na bandjaru dangu. 3 Dàngu nda ningu ndokuapa napa pa-ràtungu lai nu. Tàka na kandjàka hangandji-na i Ala dàngu na Ana mbimbi lai nujaka napa, dàngu da atana napa hi dalumu-nja, 4 dàngu hi dangita-ja na kaba matana, tàka na ngarana nimanja la kaba matada. 5 Nda ninguapa rudungu napa, hi nda nggàra daihi wàngu harii palita, djaka ndia harii mata lodu, nadu i Miri Ala ba harii-madanja, dàngu hi da-hangandji ngeru lundu nu-nu.

Na hupu ndjàpuna.

6 Hi napanii dàngga: Da pulungu jiada pa-monungu-ha, dàngu malànga-tàkaha, dàngu i Miri, i Ala na mangahu-ndja da ngahuda da wunangu, na-paràha-njaka na papalewa-na pa-pangita-ndja da atana da manda dj

àmangu paluu tumbu ngeru. 7 Rimangu, luu mai-manggunja. Ohaa-naka na tau na ma-pamàndu-ndja da pulu wunangu la huratu jiana, hi wàna. 8 Njungga jia Juhani, marongu-ha dàngu mangita-ha jiada. Tàka ba kurongu-haka dàngu ba kungita-haka, marubuku-nggunjaka pa-hamajangu la wihina nuna na papalewa na ma-pangita-nggandja. 9 Tàka njuna: àmbu tumu nu. Njungga jia angumu paata-ka, hamanai da angu dedimu, da wunangu dàngu da tau da ma-pamàndu-ndja da pulu wunangu la huratu jiana; uhamaja ninjawa i Ala, hi wanangga. 10 Hi napanii dangga: ambu tudundja hàpu da pulu wunangu la huratu jiana, nadu na rehi ba mareniama-naka. 11 Na tau na ma-akatu màtawa ka na-akatu-ki; na tau na ma-iraku màtawa ka na-iraku-ki; na tau tàndji màtawa ka natuki matàndji; na tau matua màtawa ka pa-matua-kija. 12 Rimangu, luu mai-manggunja, dàngu na wunda pawua-nggu nimanja duku, la patunja himbalu haàtu-haàtu nundiuia na paràma-na. 13 Njungga jia djiaka na Alapu dàngu na Omengga, na ma-mangilu dàngu na ma-malamiri, na pakiri dàngu na kandjupu. 14 Ohaa-daka da tau da mabaha-ha da kalembi-da, hi peku ndumangu-da la pingi ai paluri wàngu, dàngu hi peku luda la pindu hu daa la paraïngu. 15 Tàka da ahu, dàngu da ma-pakabaingu, dàngu da ma-ndjuraku, dàngu da ma-pameti tau, dàngu da ma-lumungu marapu, dàngu da ta-tauka da ma-mbuhangu dàngu da màrama ma-kambàliku, la hambeli-ha. 16 Njungga jia i Jehu, ku-paràha-njaka na papalewa-nggu, ka na-hakahii-nggaindja jiada ndumada da kabungguru. Njungga djiaka na amuna dàngu na wàlana i Ndautu, na kandunu marai romu na ma-kadjilaku, wànangga. 17 Tàka i Ngahu dàngu na bidi papa kawini: Maiwa, hi wàda. Dàngu na marongu-ka, màtawa: Maiwa, ka wàna. Dàngu na tau na mamadau màtawa ka namai, dàngu na ma-patikingu màtawa ka nataku djuaja na wai paluri wàngu. 18 Ku-hakahii-nja la ta-tauka na marongu-ha da pulu wunangu la huratu jiana: Djàka ninja na matundja bondjada, napa i Ala na-pabuku-ndja lai njuna da majila da manindja la huratu jiana; 19 tàka djàka ninja na ma-àlingu la pulungu manindja la huratu jiana, napa naàli-nja na ndumana paraïna i Ala la pingi ai paluri wàngu dàngu la paraï matua, da patiki la huratu jiana. 20 Tàka Njuna na ma-hakahii-ndja jiada: Lànga-tàka, luu mai-manggunja, hi wàna. Amingu,

maiwa, dou Miri Jehu. 21 Na pa-namungu-na i Miri Jehu màtawa ka ninja la mbuu ndàbana.